

ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೋಧನ

ಎರಡು ಮಾತು

ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ಆಗಾಗ ಬರೆದ ಹದಿಮೂರು ಸಂಪ್ರಬಂಧಗಳ ಸಂಕಲನ ಇದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಯ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳ ಶೋಧನೆಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ವಿಶಿಷ್ಟಾಂಶಗಳ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಈ ಕೃತಿ ಮೈದಾಳಿದೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಡೆಸಿದ ಅಧ್ಯಯನಗಳ, ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ, ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮೂಲ ಸೆಲೆಗಳನ್ನು, ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಗಂಭೀರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಭಾಷಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಅಂತರಂಗದ ವಿನ್ಯಾಸ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಎತ್ತರಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡ ಹದಿಮೂರು ಬರಹಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕದ 'ಹೊನ್ನಾರು ಮಾಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪ್ರೊ. ಬಿ.ಎ. ವಿವೇಕ ರೈ ಅವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇದಕ್ಕೊಂದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿ, ಸುಂದರವಾಗಿ ಹೊರತಂದಿರುವ ಪ್ರೊ. ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ. ವೆಂಕಟೇಶ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಿಶೇಷ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ನನ್ನ ನೆನಕೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಪ್ಪಗೌಡ

ಮೈಸೂರು

೨೫.೦೨.೨೦೦೭

ಹೊನ್ನಿನ ವರುಷಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನಾರುವಿನ ಹರುಷ

ಕನ್ನಡನಾಡು ಏಕೀಕರಣಗೊಂಡು ಐವತ್ತುವರ್ಷ ತುಂಬಿದ ಚಿನ್ನದೊಹಬ್ಬದ ಹರ್ಷದ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಹಿರಿಯರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಕನಸಿನ ಹೊನ್ನಾರುಮಾಲೆ ಇಲ್ಲಿ ರೂಪು ತಾಳಿದೆ. ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನೆಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಚಿನ್ನದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆದ ಹಿರಿಯ ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಒಂದೊಂದು ಹೊಸ ಬೆಳೆಯನ್ನು ನಾಡಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಧನ್ಯತಾ ಭಾವ ನಮ್ಮದು. ಹೀಗೆ ಹೊನ್ನಾರು ಚಿನ್ನದ ಬೆಳೆಯೂ ಹೌದು, ಕನ್ನಡದ ಚಿಣ್ಣರಿಗೆ ಹೊಸಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯಲು ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಹೌದು.

ಕಳೆದ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಣಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಉತ್ಸಾಹ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಬಹುಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡುಬಂದ ಹಿರಿಯರ ಹೊಸಬೆಳೆಯ ಹೊನ್ನಾರು ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಫಲಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಬದುಕು, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಇಂದು ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಯಾವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಯಾವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಚರ್ಚೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತ ಈ ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಬದುಕು ಎನ್ನುವ ಭಿನ್ನತೆಗಳು

ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಸಂಕೀರ್ಣ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯದ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಮತ್ತು ಸೃಜನೇತರ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಠ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಎನ್ನುವ ವರ್ಗೀಕರಣ ಅಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಎನ್ನುವ ಪರಿಭಾಷೆಗಳು ಈಗ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರೊಡನೆ ಮಿಳಿತವಾಗಿ 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎನ್ನುವುದು ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಲ್ಲುವಂಥದಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕಳೆದ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳಿಂದ 'ಸಾಹಿತ್ಯ'ದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ಹಾಗೂ 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ನಿರಂತರ ಕಟ್ಟುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷಾಂತರ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಮಹಿಳಾ ಅಧ್ಯಯನ, ಚರಿತ್ರೆ, ಪುರಾತತ್ವ, ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರ, ಜನಪದ, ಬುಡಕಟ್ಟು, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಸಂಗೀತ, ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ: ಹೀಗೆ ಬಹುಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಅಧ್ಯಯನ ಶಿಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕನ್ನಡಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು ಹೊಸತಾಗಿ ಶೋಧಿಸುತ್ತಾ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ರೂಪಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಏಕೀಕೃತ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಭಾವಬುದ್ಧಿಗಳು ಜೀವಧಾತುಗಳಾಗಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಸುವರ್ಣಕರ್ನಾಟಕ ಆಚರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಹೊನ್ನಾರು ಮಾಲೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವದ ಸಾಧನೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರಧಾನಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಿಯರೂ ಆಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಐ.ಎಂ. ವಿಠಲಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಹೊನ್ನಾರು ಮಾಲೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸರ್ಕಾರದ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಚೆನ್ನದ ಕನಸನ್ನು ನನಸನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಎಚ್.ಡಿ. ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಅವರು ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು, ಜನಪದ ಮತ್ತು ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿರುವ ಡಾ. ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಪ್ಪಗೌಡರು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೋಟವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ತೊಡಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ವರೆಗೆ ಪರಂಪರೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಭಿನ್ನ ಮಗ್ಗುಲುಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೋಧನ ಎನ್ನುವ ಅವರ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿವೆ. ಕನ್ನಡನಾಡು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಾದಂಬರಿ, ಕಥೆ, ವಿಮರ್ಶೆ, ವಿಶ್ವದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಜತೆ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕಾವ್ಯದ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮುಂತಾದ ಬರಹಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ಕೊಡುವ ಲೇಖನಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ತ್ರಿಪದಿಗಳು, ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು, ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಅವರ ಕಥೆಗಳು, ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಕತೆಗಳು : ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ಬರಹಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾಪನದ ಫಲವಾಗಿ ಡಾ. ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಪ್ಪಗೌಡರ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಶ್ರುತತ್ವದ ಗುಣ, ನಿದರ್ಶನಗಳ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅವಲೋಕನ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಯಾಗಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರೀತಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಡಾ. ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಪ್ಪಗೌಡರು 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೋಧನ' ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವದ ವಿಶೇಷ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಹೊನ್ನಾರುಮಾಲೆಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಕನಸಿನ ಬೀಜದಿಂದ ತೊಡಗಿ ನನಸಿನ ಫಲದವರೆಗೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಪ್ರೊ. ಮಲ್ಲೇಪುರಂ ಜಿ. ವೆಂಕಟೇಶ ಅವರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಸುಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿ ಅವರ ನೆರವಿಗಾಗಿ ವಂದನೆಗಳು.

ಬಿ.ಎ.ವಿವೇಕ ರೈ

ಕುಲಪತಿ

೧. ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿ, ಜನತೆ

(1)

ನಾಡು-ಮೊದಲ ನೋಟ

ಹಸಿರು ವನಗಳ ನಾಡು, ಬೆಟ್ಟ ಘಟ್ಟಗಳ ಬೀಡು. ಶ್ರೀಗಂಧ ಬೀಟೆ ತೇಗ ಹೊನ್ನೆ ನಂದಿ ಮತ್ತಿ ಆಲ ಬೇಲ ಸಂಪಿಗೆ ನೇರಳೆ ಬಾಗೆ ಹಲಸು ಅಶೋಕ ಮಾವು ಬೇವು ತೆಂಗು ಕಂಗು ಮೊದಲಾದ ಉನ್ನತ ಮಲಿಕವೃಕ್ಷಗಳ ಸಿರಿತವರು. ಕಾವೇರಿ, ಕೃಷ್ಣ ಗೋದಾವರಿಯರು ಮೈದೊಳವ ನಲನಾಡು. ಆನೆ ಸಿಂಹ ಹುಲಿ ಚಿರತೆ ತೋಳ ಕಿರುಬ ಕರಡಿ ಜಿಂಕೆ ಹಂದಿ; ನವಿಲು ಗಿಳಿ ಕೋಗಿಲೆ ಮೈನಾ ಗೀಜಗ ಪಾರಿವಾಳ ಲಾವಿಗ ಕೊಕ್ಕರೆ ಮುರುಳಿ ಮರಕುಟಿಗ ವಿಂಚುಳ್ಳಿ ಗರುಡ ಡೇಗೆ ಕೊಕ್ಕರೆ ಬಾತುಕೋಳಿ ಗಿಡುಗ ರಣಹದ್ದು; ಮೊಸಳೆ ಹೆಬ್ಬಾವು ಗೋಸುಂಬೆ ನಾಗರಹಾವು ಕೇರೆಹಾವು ಹಸುರುಹಾವು ಮಂಡಲದಹಾವು ಆಮೆ ಹಲ್ಲಿ ಹೆಂಟೆಗೊದ್ದ; ಹಸು ಎಮ್ಮೆ ಆಡು ಕುರಿ - ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿ ಸರೀಸೃಪಗಳ ಸಮೃದ್ಧಧಾಮ. ದ್ವೈತ ಅದ್ವೈತ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಜೈನ ಬೌದ್ಧ ಶೈವ ವೀರಶೈವ ಚಾರ್ವಾಕ ಮತ್ತು ಜನಪದ ಧರ್ಮಗಳ ಸಂಗಮಭೂಮಿ. ಮಹಾಕವಿಗಳ ಮಹಾಕಲಿಗಳ ಮಹಾ ಕಲಾವಿದರ ಮಹಾತ್ಯಾಗಿಗಳ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಗಳ ಸಿದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರ - ಈ ಕನ್ನಡ ನಾಡು. ಈ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಭೂಪಟದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಮಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವೂ ಅದ್ವಿತೀಯವೂ ಆದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ, ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಿರಿಮೆಯ ಹಿರಿನಾಡು ಇದು, ಈ ಕರ್ನಾಟಕ.

ಮೇಲುನೋಟ

ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕರ್ನಾಟಕ. ಭಾರತದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳ ತೋಳತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಮಿಸಿರುವ ದೇಶ ಇದು. ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ವಾಯವ್ಯ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಆಗ್ನೇಯ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ನಾಡು, ನೈರುತ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೇರಳ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬೀ ಕಡಲು - ಇದರ ಹೊರ ರೇಖೆಗಳಾಗಿವೆ. ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಕೋಲಾರ, ಕೊಡಗು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ, ಧಾರವಾಡ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ಬೆಳಗಾಂ, ರಾಯಚೂರು, ಬಿಜಪುರ ಮತ್ತು ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಗಳೆಂಬ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಒಳಾಂಗಗಳು ಇದಕ್ಕಿವೆ. ಇವು ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಬೆಳಗಾಂ ಮತ್ತು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿವೆ. ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲಕ್ಷದ ತೊಂಬತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ಚದರ ಕಿಲೋಮೀಟರುಗಳಷ್ಟು ಇದರ ಹರಹು. ಇದರ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಐದು ಕೋಟಿ. ಇದರ ರಾಜಕೀಯ ಕೇಂದ್ರ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ. ಒಂದು ಅಂದಾಜಿನ ಪ್ರಕಾರ ಈ ನಾಡಿನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಸ್ಕಾಟ್‌ಲೆಂಡುಗಳ ಒಟ್ಟು ವಿಸ್ತೀರ್ಣದಷ್ಟು, ಗ್ರೀಸಿನ ಎರಡರಷ್ಟು, ಡೆನ್ಮಾರ್ಕಿನ ಐದರಷ್ಟು, ಹಾಲೆಂಡಿನ ಆರರಷ್ಟು, ಬೆಲ್ಜಿಯಂನ ಏಳರಷ್ಟು!

ಹಿನ್ನೋಟ

ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪುರಾತನ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂಬುದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೫೦ರ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ನಾವು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಕಾಣುವೆವಾದರೂ ಇದಕ್ಕಿಂತ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದುವೆನ್ನಲು ಹಲವಾರು ಮೂಲಭೂತವಾದ ಮತ್ತು ನಂಬಲರ್ಹವಾದ ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ, ಮಾಸ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ ತುಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗಕ್ಕೆ ಸರಿಯುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಪಂಚ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಈ ನಾಡವರು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶಾವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಅವತಾರಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ. ವಾಮನನಿಂದ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ತುಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ರಾಜ್ಯ ಈಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತೆಂದು ಶ್ರೀ ಆರ್.ಎಚ್. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಉಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಾಮನಾವತಾರದ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೨೯೦೦ ಇರಬಹುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಿದೆ. ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಪರಶುರಾಮಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಪರಶುರಾಮನ ಹಾಗೂ ಅವನ ತಾಯಿ ರೇಣುಕಾದೇವಿಯ ದೇವಾಲಯ ಗಳಿವೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಪಾಂಡವರು ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ಮಾಡಿದ ವಿರಾಟನಗರ ಇಂದಿನ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಾನಗಲ್ಲು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರಹಾಸನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಕುಂತಲಪುರ ಈಗಿನ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕುಬ್ಜೂರು. ಬಬ್ರುವಾಹನನ ಮಣಿಪುರ ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಗ್ಗಡದೇವನಕೋಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಕೈವಾರ, ಹರಿಹರ, ಬನವಾಸಿ, ಶ್ರೀಶೈಲ, ಬಳ್ಳಿಗಾವಿ ಮಣಿಪುರ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳು ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಪಡೆದಿವೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದೊಡನೆ ಕೂಡ ಈ ನಾಡು ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಅದ್ವಿತೀಯ ಭಕ್ತ, ಅನಮಸಾಹಸಿ ಆಂಜನೇಯ ಕನ್ನಡಿಗ. ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಸೇತುವೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ, ಆ ಮಹಾಸಮರದಲ್ಲಿ ಅಸೀಮ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ ವಾನರವೀರರು ಕನ್ನಡಿಗರು. ಅಂದಿನ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯೇ ಇಂದಿನ ಹಂಪೆ. ರಾವಣನಿಂದ ಗೋಕರ್ಣದ ಮಹಾ ಬಲೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು, ಇತ್ಯಾದಿ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆಯೇ ರಾಮನಾಥಪುರ, ಚುಂಚನಕಟ್ಟೆ, ಶೃಂಗೇರಿ, ಚುದ್ರಗುತ್ತಿ, ಅವನಿ, ನಂದಿ ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ಊರುಗಳು ರಾಮಾಯಣದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿವೆ.

ಫಾದರ್ ಹೆರಾಸ್ ಅವರು ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಹಾಗೂ ಜನರ ಕಾಲವನ್ನು ಹರಪ್ಪಾ ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಯುಗಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು, ಕನ್ನಡಿಗರು ಮಾನವ ಕುಲದ ನಾಗರಿಕತೆಗೇ ಭಾಗಶಃ ಕಾರಣರೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ : “The future excavations...will all prove a statement to be true, viz that the origin of the kannadiga happens to be karnataka itself and that he is partially responsible for the civilisation of mankind” ಎಂಬ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮೈನವಿರೇಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಹರಪ್ಪಾ-ಮೊಹೆಂಜೊದಾರೊಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಚಿನ್ನ ಕೋಲಾರ ಮತ್ತು ಹಟ್ಟಿಗಣಿ ಗಳಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಮಾರ್ಷಲ್ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ನಂದಿ ಧ್ವಜರಾದ ಈ ಹಟ್ಟಿಕಾರರು ಆರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಜನಾಂಗ. ಸಿಂಧೂ ತೀರದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುವ ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು ಸಮೀಪದ ಹುತ್ತನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಇವು ಲೋಹಯುಗದ ಆರಂಭ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಸ್ತುಗಳು. ಆರ್ಯಪೂರ್ವಯುಗದವೆನ್ನಲಾದ ಗೋರಿಗಳು ಬ್ಯಾಡಗಿ ರಟ್ಟಹಳ್ಳಿ ಅಗಡಿ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನತೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಜ್ವಲಂತ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಆರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ಡಾ. ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಷಿಯವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಮಾಹಿತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಖಚಿತ ಮತ್ತು ಲಿಖಿತ ಆಧಾರ ದೊರೆಯುವುದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೪ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ಈ ಮಹಾಕೃತಿಯ ಸಭಾಪರ್ವ ಮತ್ತು ಭೀಷ್ಮಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಾಗಿದ್ದ ಮಹಿಷಕ ಮತ್ತು ಕುಂತಲಗಳ ಹೆಸರೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾಗಿದೆ :

ಅಥಾಪರೇ ಜನಪದಾಃ ದಕ್ಷಿಣಾ ಭರತರ್ಷಭ!

ದ್ರಾವಿಡಾಃ ಕೇರಲಾಃ ಪ್ರಾಚ್ಯಾ ಮೂಷಿಕ ವನವಾಸಿಕಾಃ ||

ಕರ್ಣಾಟಕ ಮಹಿಷಕಾ ವಿಕಲ್ಪ ಮೂಷಕಸ್ತಥಾ |

ಝಿಲ್ಲಿಕಾ ಕುಂತಲಾಶ್ಚೈವ ಸೌಹೃದಾ ನಭ ಕಾನನಾಃ ||

(ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ, ೯-೫೮, ೫೯)

ಸಭಾಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಜನಪದಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವಾಗ, “ಕರ್ಣಾಟಾಃ ಕಾಂಸ್ಯಕುಟಾಶ್ಚ ಪದ್ಮಜಲಾಃ ಸತೀನರಾಃ” – ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ‘ಮಹಿಷಕಾ’ ಎಂಬುದು ಮೈಸೂರನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕುಂತಲ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಂತೂ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಸಂಗತಿ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗ ಕುಂತಲ; ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗ ಕರ್ಣಾಟಕ.

ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಮೂರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ಸಂಶೋಧಕರು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿರುವ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲವಾದರೂ ‘ಮಹಿಷಕ’ ಮತ್ತು ‘ಮುಷಿಕ’ಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.

ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಸುಮಾರು ೩೦೦ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಭದ್ರಬಾಹು ಮುನಿಗಳೊಡನೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮರ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಸಲ್ಲೇಖನವ್ರತದಿಂದ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮಹಿಷಮಂಡಲ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಬನವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮ ಬೋಧಕರನ್ನು ಕಳಿಸಿದನೆಂದು ‘ಮಹಾವಂಶ’ದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವೆಂದರೆ ಅಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಂದು ಭಾಗ ಮಾತ್ರ, ಇಂದಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಸಿದ್ಧಾಪುರ, ಜಟಿಂಗ ರಾಮೇಶ್ವರ, ಮಾಸ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನ ಹಲವು ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಸುಮಾರು ೨೦೫ರಲ್ಲಿ ‘ಏಲಾಲಿ’ ಎಂಬ ಚೋಳರಾಜನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಮೈಸೂರು ಸೇನೆಯ ಸಹಾಯ ಪಡೆದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಒಂದರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವ ಶುದ್ರಕನ ‘ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ’ ನಾಟಕದ ಒಂದು ಸಂವಾದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ “ಕರ್ಣಾಟ ಕಲಹ ಪ್ರಯೋಗಮ್ ಕರಿಷ್ಠಾಮಿ” ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಸಂ. ೧೫೦ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಗ್ರೀಸಿನ ಟಾಲೆಮಿ ಬಾದಿಯಾ (ಬಾದಾಮಿ), ಇಂಡೆ (ಇಂಡಿ), ಮೊದಗೌಲ (ಮುಧ್ಗಲ್), ಕಲ್ಲಿಗೆರಿಸ್ (ಕಲ್ಲಿಗೆರಿ), ಬನವಾಸ್ಯ (ಬನವಾಸಿ), ಪೇಟರ್‌ಗಾಲ (ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು) ಮುಂತಾದ ಊರುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರವಾಸ ಕಥನದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪುನ್ನಾಟದ ವಜ್ರವೈಷಯಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಗ (ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೦೦)ವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿರುವ ೫೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಾಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಹಿಷಕ, ಕರ್ಣಾಟಾ, ಕುಂತಲ, ವನವಾಸಿಕ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇವು ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು ಕುರಿತ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು ಎರಡನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ತಮಿಳಿನ ಮಹಾಕೃತಿ ‘ಶಿಲಪ್ಪದಿಗಾರಂ’ನಲ್ಲಿ ‘ಕರುನಾಟರ್’ ಎಂಬ ಪದ ಎರಡು ಬಾರಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಕ್ರಿ.ಶ. ಎರಡನೇ ಶತಮಾನದ ಕೃತಿಯಾದ

‘ಅಹನಾನೂರು’ ತಮಿಳು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಎರುಮೈನಾಡಿನ (ಈಗಿನ ಮೈಸೂರು) ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಸಂಘಯುಗದ ಪ್ರಾಚೀನ ತಮಿಳು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಮಂಗಳೂರು, ಪುನ್ನಾಡು ಮುಂತಾದ ಉರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಅಶೋಕನ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿನ ‘ಇಸಿಲ’ ಎಂಬ ಪದ ಕನ್ನಡವೆಂದು ಪ್ರೊ. ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾ ಚಾರ್ಯರು ಸಂಶೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೨೦೦ರಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಲರಾಜನ ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿಯಲ್ಲಿ ಪೊಟ್ಟೆ ಮುಂತಾದ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮೋತ್ತರ ಪುರಾಣದ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೦೦-೫೦೦) ೧೨೧ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ೩ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ, ವರಾಹಮಿಹಿರನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೬೦೦) ಬೃಹತ್ ಸಂಹಿತೆಯ ೧೪ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ, ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದ (ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೬೦೦) ೫ನೇ ಸ್ಕಂಧದ ೬ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ, ‘ಕರ್ಣಾಟಕ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ.

ಮುಂದಿನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಪದ್ಮಪುರಾಣ, ಬೃಹದ್ದೇಶಿ, ಛಂದೋನು ಶಾಸನ, ರಾಜತರಂಗಿಣಿ, ಔಚಿತ್ಯ ವಿಚಾರ ಚರ್ಚಾ, ವಿಕ್ರಮಾಂಕದೇವ ಚರಿತ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ‘ಕರ್ಣಾಟಕ’ ಎಂಬ ಪದದ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಅನಂತರ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಶ್ರೀ ವಿಜಯನ ‘ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ’, ಪಂಪಮಹಾಕವಿಯ ‘ಆದಿಪುರಾಣ’ ಮತ್ತು ‘ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ’ಗಳಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಸರು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದೆ ‘ಕರ್ನಾಟಕ’ ಎಂಬ ಹೆಸರೊಂದೇ ಇಡೀ ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಲಾಟ, ಕುಂತಳ, ಕೊಂಕಣ, ಪುನ್ನಾಟ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಇದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಕಾಲನಿರ್ಣಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶಾಸನಗಳು ಅತ್ಯಂತ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ದಾಖಲೆಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕದಂಬರ ದೊರೆ ಶಾಂತಿವರ್ಮನ ಒಂದು ಶಾಸನ ಗಮನಾರ್ಹ. ಇದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೫೦ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ‘ವೈಜಯಂತೀ ತಿಲಕ’, ‘ಸಮಗ್ರ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭೂವರ್ಗ ಭರ್ತಾರಂ’ ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಇದೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಕ್ಷಿ. ಹೀಗೆಯೇ ಗಂಗ ದೊರೆ ಭೂವಿಕ್ರಮನ ತಾಮ್ರಶಾಸನ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟದ ದಂತಿದುರ್ಗನ ತಾಮ್ರಶಾಸನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಕರ್ಣಾಟಕ ಎಂಬ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಪಾಂಡ್ಯರಾಜ ಶೆಡೈಮನ್ ಪರಾಂತಕನ ತಾಮ್ರಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲೂ ‘ಕರುನಾಡಗನ್’ ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಉಲ್ಲೇಖವುಳ್ಳ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಸನಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿವೆ.

ಈ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ದೊರೆಯುವ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ದಾಖಲೆ ‘ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗ’. ಕನ್ನಡನಾಡು ನುಡಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನ ಪೂರ್ಣ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಈ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ, ನಾಡಿನ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ “ಕಾವೇರಿ ಯಿಂದಮಾ ಗೋದಾವರಿ ವರಮಿರ್ದ ನಾಡದಾ ಕನ್ನಡದೋಳ” ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ, ನೃಪತುಂಗನ ಕಾಲಕ್ಕೆ (೯ನೇ ಶತಮಾನ) ಈ ರಾಜ್ಯ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಉತ್ತರದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ‘ರಾಮನಾಥ ಚರಿತ್ರೆ’ಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ ನಂಜುಂಡ ಕೂಡ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು “ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿವರಗಮಿರ್ಪ ವಸುಧಾತಳವಳಯ” ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡ ನಿಷ್ಠಕವಿ ಆಂಡಯ್ಯ ತನ್ನ ‘ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ್ಯ’ದಲ್ಲಿ ‘ಕನ್ನಡಮೆನಿಪ್ಪಾ ನಾಡು’ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ಗಮನಿಸಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಕರ್ಣಾಟಕ, ಕನ್ನಡ, ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಈ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತ ವಾಗಿರುವುದು ನಿಜವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವಯುಗದಿಂದಲೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಜನತೆ

ಈ ನಾಡಿನ ಉಲ್ಲೇಖದ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೇ ಈ ನಾಡಿನ ಜನತೆಯ ಗುಣ ಸ್ವಭಾವಗಳ ಬಗೆಗೂ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ವಿವರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ತಾವಾಡುವ ಮಾತುಗಳ ಅರ್ಥಭಾವಗಳನ್ನು ಅರಿತು ನುಡಿಯಬಲ್ಲವರು, ನುಡಿದುದನ್ನು ಅರ್ಥವಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವರು ಈ ನಾಡಿನ ಜನ. ಇವರು ಚದುರರು. ಕುರಿತು ಓದದೆಯೂ ಕೂಡ ಇವರು ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗ ಮತಿಗಳು. ಇವರು ಸುಭಟರು, ಕವಿಗಳು, ಸುಪ್ರಭುಗಳು, ಚೆಲುವರು, ಗುಣಿಗಳು, ಅಭಿಮಾನಿಗಳು, ಅತ್ಯುಗ್ರರು, ಗಂಭೀರ ಚಿತ್ತರು, ವಿವೇಕಿಗಳು-ಇದು ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗಕಾರ ಬಿಡಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡ ಜನತೆಯ ಚಿತ್ರ. ಕನ್ನಡ ಜನ ಚಾಗದ ಭೋಗದ ಅಕ್ಕರದ ಗೇಯದ ಗೊಟ್ಟಿಯ ಅಲಂಪಿನ ಇಂಪುಗಳಿಗೆ ಆಗರವಾದ ಮಾನಿಸರು-ಇದು ಪಂಪನ ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ಣ ವರ್ಣನೆ. ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವೀರರಲ್ಲದೆ ಹೇಡಿಗಳಿಲ್ಲ; ವಿತರಣ ಗುಣಶೂರರಲ್ಲದೆ ಲೋಭಿಗಳಿಲ್ಲ; ಸಾರಗುಣಗ್ರಾಹಿಸಿಕರಲ್ಲದೆ ದುರ್ವಿಕಾರಿಗಳಿಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತವನ್ನು ಆಡುವವರಿಲ್ಲ; ಯುದ್ಧರಂಗದಿಂದ ಓಡುವವರಿಲ್ಲ; ಬೇಡಿದುದನ್ನು ಕೊಡದ ವರಿಲ್ಲ-ಇದು ನಂಜುಂಡ ಕವಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಉದ್ಧಾರ. ಕನ್ನಡ ಜನರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಪಂಚ ಈ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತಿದೆ.

ಮೇಲಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಕೇವಲ ಭಾವಜೀವಿಗಳ ಭಾವಾವೇಶದ ಅತ್ಯುಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ ವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ.ದ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹತ್ತಾರು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜವಂಶಗಳ ನೂರಾರು ಜನ ಕದನಕಲಿಗಳೂ ಬುದ್ಧಿಶ್ರೀಮಂತರೂ ಕಲಾರಸಿಕರೂ ಪ್ರಜವತ್ಸಲರೂ ಆಡಳಿತ ಸಮರ್ಥರೂ ಆದ ರಾಜರುಗಳು ಆಳಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳಿದ ಮೊದಲ ರಾಜವಂಶ ಶಾತವಾಹನರು. ಹಾಲರಾಜ, ಶಾತಕರ್ಣಿ ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತರು. ಹಾಲರಾಜ ಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದು 'ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿ' ಎಂಬ ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ರಾಜವಂಶದವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಇಟಲಿ ಚೀನಾ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳೊಡನೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಇವರ ನಂತರದ ಕದಂಬ ರಾಜರು ಅತ್ಯಂತ ಶೌರ್ಯಧೈರ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ನಾಡಿನ ಘನತೆಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಮೆರೆಸಿದರು. ಇವರು ಬನವಾಸಿಯನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವೈಜಯಂತೀಪುರವರಾಧೀಶರೆನಿಸಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವಾಯುವ್ಯ ಭಾಗವನ್ನು ಆಳಿದರು. ಗಂಗರಾಜರದು ಮತ್ತೊಂದು ಖ್ಯಾತ ವಂಶ. ಮೊದಲು ಅನಂತಪುರ ಮತ್ತು ಕಡಪ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಇವರ ರಾಜ್ಯ, ಅನಂತರ ಸೇಲಂ, ಕೊಯಮತ್ತೂರು, ಕೊಡಗು, ತುಮಕೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತು. ಕದಂಬ, ಗಂಗ, ಹೈಹಯ ಮೊದಲಾದ ರಾಜವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಹರಿಹಂಚಾಗಿದ್ದ ನಾಡು ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗೂಡಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತು. ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದಾ ನದಿಯವರೆಗೆ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯವರೆಗೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕರ್ನೂಲ್, ನಲ್ಲೂರು ಮತ್ತು ಗುಂಟೂರುಗಳವರೆಗೆ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬೀಸಮುದ್ರದವರೆಗೆ ಇದು ಹಬ್ಬಿತು. ಗುಜರಾತ್ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಗಳ ಮೇಲೂ ಇವರ ಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಂತೂ ಹಲವು ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಕೀರ್ತಿ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ಹಾರಿಸಿದರು. ಉಸ್ಮಾನಾಬಾದ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಟ್ಟಲೂರು (ಇಂದಿನ ಲಾಟೂರು), ನಾಸಿಕ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಯೂರಖಂಡಿ ಮತ್ತು ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾನ್ಯಖೇಟ (ಮಾಲ್ಕೇಡ್) ಇವರ ರಾಜಧಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ದಕ್ಷಿಣದ ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಉತ್ತರದ ನರ್ಮದೆಯವರೆಗಿನ ವಿಶಾಲ ಭೂಭಾಗವನ್ನು ತನ್ನ ನೇರ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಗುಜರಾತ್, ಮಾಳವ, ಆಂಧ್ರ, ಕಂಠಿ ಮತ್ತು ತಂಜವೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಮೇಲೂ ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಖ್ಯಾತಿ ಇವರದು. ಸುಮಾರು ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಇಡೀ ಭರತಖಂಡ ವನ್ನೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ತೋಳಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ವದ ನಾಲ್ಕು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಅರಬ್ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಸುಲೇಮಾನ್ ಕೈವಾರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾಲಮಾನದ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟಯುಗವೆಂದೇ ಹೆಸರಿಸುವುದು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾದುದೆಂದು ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ದೊರೆಗಳು ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಬನವಾಸಿ, ಪಾನುಂಗಲ್ಲು, ಪುಲಿಗೆರೆ, ಬೆಳುವೊಲ, ವೇಣುಗ್ರಾಮ, ಕಿಸುಕಾಡು, ಬಾಗಡಿ, ತರ್ಡವಾಡಿ

ಮುಂತಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಂಗಳವೇಡೆಯ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಲಚೂರ್ಯರು ಬಿಜಪುರ ಮತ್ತು ಸೊಲ್ಲಾಪುರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತರ್ದವಾಡಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವೈಭವದ ತುತ್ತತುದಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ದ್ವಾರಸಮುದ್ರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸೇಲಂ (ಕೊಂಗು), ನಂಗಲಿ, ತಲಕಾಡು, ನೊಳಂಬವಾಡಿ, ಗಂಗವಾಡಿ, ಬನವಾಸಿ, ಹಾನಗಲ್, ಹುಲಿಕೆರೆ, ಬೆಳುವೊಲ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟವರು ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದವರು. ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಖರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ ಒರಿಸ್ಸಾದ ತುದಿಯಿಂದ ಸಿಲೋನಿನವರೆಗೆ ಮೈಚಾಚಿತ್ತು. ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾನಂತರ ಮತ್ತೆ ಈ ನಾಡು ಛಿದ್ರವಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಕ್ರಿ.ಪೂರ್ವದ ಶಿಲಾಯುಗ ಮತ್ತು ಲೋಹಯುಗಗಳಿಂದಲೂ ಈ ನಾಡು ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದೆ; ಅನಂತರದ ಇತಿಹಾಸಯುಗದಲ್ಲಿ ಮರ್ಯುರು, ಶಾತವಾಹನರು, ಬಾಣರು, ಅಳುಪರು, ಸೇಂದ್ರಕರು, ಪುನ್ನಾಟರು, ಪಲ್ಲವರು, ಕದಂಬರು, ನೊಳಂಬರು, ಗಂಗರು, ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು, ಯಾದವರು, ಕಲಚೂರ್ಯರು, ಹೊಯ್ಸಳರು, ಶಿಲಾಹಾರರು, ರಟ್ಟರು, ಕದಂಬರು, ಸಾಳುವರು, ಪಾಂಡ್ಯರು, ವಿಜಯನಗರದವರು, ಕೆಳದಿ, ಇಕ್ಕೇರಿ, ಮೈಸೂರೊಡೆಯರು ಇತ್ಯಾದಿ ರಾಜಮನೆತನಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು, ಹಲವಾರು ಏಳುಬೀಳುಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ತ್ಯಾಗ ಶೌರ್ಯ ಬಲಿದಾನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರೋಮಾಂಚನಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೆರೆದಿದೆ.

ಪ್ರಭಾವ

ಭಾರತದ ರಮ್ಯೋಜ್ವಲವಾದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಿಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ ತನ್ನ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಹಲವು ಮುಖದ ಪ್ರಭಾವ ಅವಗಣಿಸುವಂಥದಲ್ಲ. ಇಂದು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿರುವ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಗುಜರಾತ್, ಬಂಗಾಳ, ಬಿಹಾರ, ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಗಳು ಒಮ್ಮೆಯಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿವೆ.

ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಹಿಂದೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ವಿಸ್ಮಯವಾದೀತು. ಈಗ ಈ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುವ ರಾಜ್ಯದ ಬಹುಭಾಗ ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಅಂಗ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಮರಾಠಿಯದಲ್ಲ, ಮಹಾನಾಡು ಎಂಬುದರ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ. ಕನ್ನಡ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ಐಹೊಳೆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂಬ ಪದ ಅವನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಿಶಾಲ ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಜನ್ನ ನರ್ಮದಾ ಮತ್ತು ಕಾವೇರಿಗಳ ನಡುವಣ ನಾಡನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮಂಡಲವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ ತನ್ನ 'ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದು 'ತಾರಾತಂತ್ರ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಿರುವುದು ಇವೆರಡೂ ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಚೀನಾದ ಯಾತ್ರಿಕ ಹ್ಯೂಯನ್‌ತ್ಯಾಂಗ್ ಪುಲಿಕೇಶಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಡೆಯನೆಂದೇ ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕಗಳೆರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವುದು ಒಂದೇ ರಕ್ತವೆಂದೂ, ಅವೆರಡರ ಭಾಷೆಯೂ ಮೊದಲು ಕನ್ನಡವೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ಬಾಲ ಗಂಗಾಧರ ತಿಲಕ್ ಅವರೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೩ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲೂ ಸಹ ಭೀಮರತಿಯವರೆಗೂ ಕನ್ನಡವಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರಿ' ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಬರೋಡ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ತಾಮ್ರಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಸಹಿ ಇದೆ. ಔರಂಗಾಬಾದ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಪೈಠಣ ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೭ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರದ್ಯೋತನ ಸೂರಿ ಎಂಬ ಜೈನ ಕವಿ ತನ್ನ 'ಕುವಲಾಯಮಾಲಾ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ

ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈಗಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ನಾಸಿಕ್ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಇಂದಿನ ಮುಂಬಯಿ ನಗರ ಮುಂಬಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕನ್ನಡ ಅರಸರಾದ ಶಿಲಾಹಾರರ ರೇವು ಪಟ್ಟಣವಾಗಿತ್ತು. ನಾಗಪುರ, ಪೂನಾ, ಶಿರೂರ್ ಮುಂತಾದವು ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮರಾಠಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ 'ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪಿತಾಮಹರೆನಿಸಿರುವ ಪುರಂದರದಾಸರು ಪುಣೆಯ ಹತ್ತಿರದ ಪುರಂದರಗಡದವರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಲವು ಸಂತರ ಮೇಲೆ ಬಸವೇಶ್ವರರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ವಚನಗಳ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿದೆ. ಸಂತ ತುಕಾರಾಮರು ತಮ್ಮ ಅಭಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಾದ ಚೌಡರಸ, ಸಾಳ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಪಂಡರಿಗೆ ಮತ್ತು ನಗಿರೆ ಉರಿನವರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕನ್ನಡದವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಶೋಧಕರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಜವಾಡೆಯವರೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. 'ಕನ್ನಡ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ತಾಲ್ಲೂಕೇ ಇಲ್ಲಿದ್ದು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮೂರನೆಯ ಕೃಷ್ಣ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೈಲಾಸ ದೇವಾಲಯ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ನಮ್ಮ ಚಾಮರಸ ಕವಿಯ 'ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ', ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಮಹಾಕಾವ್ಯ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ' ಮರಾಠಿಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡು ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಮರಾಠಿಕೋಶದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡ ಬೀರಿರುವ ಪರಿಣಾಮವಂತೂ ನಿಚ್ಚಳವಾದುದು.

ಗುಜರಾತ್ ಐದು ಶತಮಾನಗಳಷ್ಟು ಸುದೀರ್ಘಕಾಲ ಕನ್ನಡ ರಾಜರ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದ ಗೋವೆಯ ಕಂದಬರ ಒಂದನೇ ಜಯಕೇಶಿ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಗುಜರಾತಿನ ದೊರೆ ಒಂದನೆಯ ಕರ್ಣನಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ. ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕೀರ್ತಿವೆತ್ತ ದೊರೆ ಎರಡನೇ ಪುಲಿಕೇಶಿ ಮರ್ಯ ಲಾಟ ಗುರ್ಜರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದ. ಏಳನೇ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇದು ಕಲಚೂರ್ಯ ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮ ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜ ಮಂಗಳೇಶ ಈ ಲಾಟನನ್ನು ಗೆದ್ದ. ಅವನಿಜಶ್ರಯ ಪುಲಿಕೇಶಿ ಗುರ್ಜರ ರಾಜನ ಉತ್ತರ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಚಾಲುಕ್ಯರ ಸೇನಾಪತಿ ಭಾರಪನ ಸಂತತಿಯವರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೫೧ರವರೆಗೂ ಲಾಟವನ್ನಾಳಿದರು. ೧೩ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವರಾಜ ಲಾಟರನ್ನು ಜಯಿಸಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮೂರನೆಯ ಕೃಷ್ಣನ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಶಾಸನ ಉತ್ತರದ 'ಜೂರಾ' ಎಂಬ ಕಡೆ ದೊರೆತಿದೆ. ಎರಡನೇ ಪುಲಿಕೇಶಿ ಹರ್ಷನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಮುಂಚೆ ಅಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೇಂದ್ರಕ ರಾಜರು ಕನ್ನಡಿಗರೆಂದು ಸಹ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಗುಜರಾತಿನ ಎಷ್ಟೋ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕನ್ನಡದವೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞ ಡಾ. ಬಿ.ಎ. ಸಾಲತೋರೆಯವರ ಅಭಿಮತ. ಚಾಲುಕ್ಯರು ಹಲವು ಹೊಸ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಗುಜರಾತಿನಲ್ಲಿ ಜರಿಗೆ ತಂದರೆಂದು ಡಾ. ಸಂಕಾಲಿಯಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ "ಗ್ರಾಮಭೋಜಿತ" ಗ್ರಾಮ ಗುಂಪು, ಪಟ್ಟಣಿಲ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳು ಇದರ ಫಲಗಳು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ದಂತಿವರ್ಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಜೈನ ಸನ್ಯಾಸಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಜೈನ ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಳವ, ಸಿಂಧ, ಮಗಧ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮಹಾವೀರರ ಜೈನಧರ್ಮ ಇಂದಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಕರ್ಷ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಗುಜರಾತ್ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಎಂಬುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೂ ಕೂಡ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಭಾವ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಗಿದೆ.

ಬಂಗಾಳ ಕರ್ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೮-೯ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಅತ್ಯಂತ ಉಚ್ಚಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ 'ಸೇನ' ಮನೆತನದವರು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸೇನರು ಕನ್ನಡಿಗರು. ತಾವು ಕರ್ನಾಟಕ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರೆಂದು ಇಂದಿಗೂ ಅವರು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬ್ರಹ್ಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸಾಮಂತಸೇನ ತಮ್ಮ ಮೂಲಪುರುಷನೆಂಬುದು ಅವರ ಹೇಳಿಕೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಎರಡನೆ ಕೃಷ್ಣನ ಮುಳಗುಂದದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೦೨) ಈ ಸೇನರ ಪ್ರಸ್ತಾವವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನಾಳಿದ ಲಕ್ಷಣಸೇನನ ಮಧ್ಯೆನಗರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ "ಕರ್ನಾಟಕ್ಷತ್ರಿಯಾನಾಮ್ ಅಜನಿಕುಲ ಶಿರೋಧಾಮಃ ಸಾಮಂತಸೇನಃ" ಎಂಬ ಖಚಿತ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಪೂರ್ವ ಬಂಗಾಳದ ಬಾರಭೂಷ್ಯ ರಾಜರೂ ಸಹ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಹೋದವರೇ. ಬಂಗಾಳದ ಸೇನವಂಶದ ರಾಜರಲ್ಲಿ 'ಬಲ್ಲಾಳಸೇನ' ತುಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು. ಈ ಹೆಸರೂ ಸಹ ಹೊಯ್ಸಳರ ಸುವಿಖ್ಯಾತ ದೊರೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು. ಎರಡನೇ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಈ ಗೌಡ ಮತ್ತು ಕಾಮರೂಪಗಳ ಮೇಲೆ ಧಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದನೆಂದು ಬಿಲ್ಲಣನ 'ವಿಕ್ರಮಾಂಕ ಚರಿತೆ' ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಮಿಥಿಲೆಯ ರಾಜನಾಗಿದ್ದ ನಾನ್ಯದೇವ ಗೌಡ ಬಂಗಾಲ ರಾಜರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಗುರ್ಜರ ರಾಜಪುತ್ರಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದ. ಈತ "ಸರಸ್ವತೀ ಹೃದಯಾ ಲಂಕಾರ" ಎಂಬ ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ದೊರೆ ಮೂರನೇ ಗೋವಿಂದನ ಬಂಧುವಾಗಿದ್ದ ರನ್ನಾದೇವಿ ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಬಂಗಾಳದ ಧರ್ಮಪಾಲ ಎಂಬ ರಾಜ ವಿವಾಹವಾಗಿದ್ದ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ದ್ವೈತ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ ಬಂಗಾಳದ ಚೈತನ್ಯಪಂಥಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವುದು ಸರ್ವವಿದಿತ. ಸ್ವತಃ ಮಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರೇ ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂಗಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ಆಧಾರಗಳೇ ಇವೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರಾದ ರೂಪಗೋಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಸನಾತನ ಗೋಸ್ವಾಮಿಯವರೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲದವರೇ. ಹೀಗೆಯೇ ಬಂಗಾಳಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಕೋಶದ ಮೇಲೂ ಆಗಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಭಾವ ಕಡಿಮೆಯದೇನೂ ಅಲ್ಲ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆಗಳು ತೆಲುಗು ದೇಶವನ್ನೂ ಆಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಭಾವ ತೆಲುಗು ನಾಡಿನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಆಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ರಾಜರುಗಳೇ ತೆಲುಗು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳೂ ಇವೆ. ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯ ರಮಾರಮಣನೆನಿಸಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನೇ ಸ್ವತಃ 'ಆಮುಕ್ತಮಾಲ್ಯ'ದ ತೆಲುಗು ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತೆಲುಗು ಕವಿ ನಾಸನ ಸೋಮನಾಥ ಗೌರವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದ. ಪ್ರೌಢ ದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿ ಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀನಾಥ ಅಂಧದ ಮಹಾಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ. 'ಕವಿ ಸಾರ್ವಭೌಮ'ನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನೂ ಆತ ಪಡೆದಿದ್ದ. 'ನಾ ಕವಿತ್ವಂಬು ನಿಜಮು ಕರ್ನಾಟ ಭಾಷಾ' (ಕಾವ್ಯದ ಭಾಷೆ ಯೆಂದರೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯೇ) ಎಂದು ಅವನು ಉದ್ಗರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾಸಾನಿ ಪೆದ್ದನ, ನಂದಿ ತಿಮ್ಮಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಖ್ಯಾತ ತೆಲುಗು ಕವಿಗಳು ವಿಜೃಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಸ್ವಂತ ಕೃತಿ ತೆಲುಗು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದ ಕೃತಿಯೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದೆ. ಮೈಸೂರೊಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ತೆಲುಗು ಅಪಾರವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜರ ದಳವಾಯಿ ವೀರರಾಜ ಮಹಾಭಾರತ ವನ್ನು ತೆಲುಗಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ತೆಲುಗಿನ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯವೂ ಹೌದು. ಇವನ ಪುತ್ರನಾದ ನಂಜರಾಜನೂ ತೆಲುಗು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಾಗಿದ್ದು 'ಹಾಲಾಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಹರಭಕ್ತಿ ವಿಲಾಸ'ಗಳೆಂಬ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತೆಲುಗು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆದಿಕವಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿರುವ ನನ್ನಯ್ಯಭಟ್ಟ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೪೦) ನಮ್ಮ ಮಹಾಕವಿ ಪಂಪನ 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ'ದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿ, ಕನ್ನಡ ಕವಿ ನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟನಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದು ತೆಲುಗು ಭಾರತವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಬಿಹಾರವಂತೂ ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳಿಗೂ ಅಧಿಕಕಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ ದೊರೆಗಳ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಒರಿಸ್ಸಾದ ಗಜಪತಿರಾಯನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಅವನ ಕುಮಾರಿಯನ್ನು ವಿಜಯನಗರದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ಮದುವೆಯಾದದ್ದು, ಆ ಮೂಲಕ ಒರಿಸ್ಸಾ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕಗಳ ಬಾಂಧವ್ಯ ಭದ್ರವಾದುದೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯ. ನಮ್ಮ ನೆರೆಯ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದ ಮೇಲೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರಭಾವ ಸಾಕಷ್ಟು ದಟ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಹೀಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದೆ.

ಈ ದೇಶಕ್ಕಿರುವ ಕರ್ನಾಟ, ಕರ್ಣಾಟ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ವಿಪುಲ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿದೆ. ಈ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುವ ಎರಡನೆಯ ಪದ ನಾಡು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಾದವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯ ಕರ್, ಕರು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿ ಕಪ್ಪುಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರದೇಶ, ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರದೇಶ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರದೇಶ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಇದು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹ. ರಾಜಕೀಯ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ; ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದ ಈ ರಾಜ್ಯ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಎನ್ನುವ ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸವನ್ನುಳ್ಳ ಹೆಸರೇ ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಈ ನಾಡಿನ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಅವಿರತ ಹೋರಾಟದಿಂದಾಗಿ, ಈ ಹರಿಹಂಚಾಗಿದ್ದ ಭಾಗಗಳು ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಒಂದುಗೂಡಿದವು. ೧೯೭೨ರ ನವೆಂಬರ್ ಒಂದರಿಂದ. ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೆಸರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಕಾಸರಗೋಡು, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ಜತ್ತ, ಅಕ್ಕಲ ಕೋಟೆ ಮುಂತಾದ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಈ ರಾಜ್ಯದ ಒಡಲೊಳಗೆ ಬಂದಾಗ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪೂರ್ಣ ವಾಗುತ್ತದೆ, ಅನ್ವರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

(2)

ನುಡಿ

ಮೊದಲು ನಾಡಿನ ಉಗಮ, ಅನಂತರ ನುಡಿಯ ಉಗಮ, ತದನಂತರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಗಮ. ಇದು ಕ್ರಮ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಿಶುವಿಗೆ ಭಾಷೆಯೇ ತಾಯಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಉದಯವಾಗುವ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲದ ಹಿಂದೆಯೇ ಈ ಭಾಷೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತ ತೇಜೋನ್ನಿತವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತೆಂಬುದು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗದ ಅಪ್ಪಟ ಸತ್ಯ. ಆಡುನುಡಿ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸತತ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುತ್ತ ಮೊನಚಾಗುತ್ತ ಹರಿತವಾಗುತ್ತ ಸರ್ವಗ್ರಾಸಿಯಾಗುತ್ತ ಸರ್ವಭಾವ ಭಿತ್ತಿಯಾಗುತ್ತ, ಲಿಪಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತ, ಆ ಮೂಲಕ ಚಾಪ್ಲಿಷತ್ವ ಪಡೆದು ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗುತ್ತ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪೂರ್ವಚರಿತ್ರೆ ಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಒಂದು, ಶಾಸನಾಧಾರ; ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನೇತರ ಆಧಾರ.

ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿತ್ತೆಂದು ಕೆಲವು ಆಧಾರಗಳ ಮೂಲಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ (ಚಂದ್ರ), ಮಟಚಿ (ಮಿಡತೆ) ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿದ್ದು, ಇವು ಕನ್ನಡವೆಂದು ಅವರ ಎಣಿಕೆ. 'ಮಟಚಿ' ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡದ 'ಮಿಡಿಚಿ'ಯ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣವೆಂದು ಡಾ. ಭಂಡಾರ್‌ಕರ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದ ಭೂವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಟಾಲೆಮಿಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹತ್ತು ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ, ಟಾಲೆಮಿಯ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೨ನೇ ಶತಮಾನ) ಒಂದೆರಡು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಶೋಧಕರಾದ ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮುಂಚೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ನೆಲೆಯೂರಿದ್ದರಿಂದ, ಜೈನಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಬೌದ್ಧ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚನೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಬೌದ್ಧಮತ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾದಾಗ ಅವೂ ನಾಶವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರೊ. ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣಯ್ಯನವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವದ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಒಂದನೇ ಶತಮಾನದವನೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗಿರುವ ಶಾತವಾಹನ ರಾಜ ಹಾಲ 'ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿ' ಎಂಬ ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವೂ ಅಲ್ಲದ ಪ್ರಾಕೃತವೂ ಅಲ್ಲದ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿವೆ. ಅತ್ತಾ (ಅತ್ತೆ), ತುಪ್ಪ (ಘೃತ), ಪೊಟ್ಟಿ (ಹೊಟ್ಟೆ) ಮುಂತಾದ ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಕನ್ನಡವೆಂದು ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಗುರುತಿಸಿ, ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬಹುಹಿಂದೆ, ಕೊನೆಯಪಕ್ಷ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲಾದರೂ ಕನ್ನಡ ನುಡಿ ಅಸ್ತಿತ್ವ ದಲ್ಲಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ, ಕ್ರಿ.ಶ. ಎರಡನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿರುವ, ಒಂದು ಗ್ರೀಕ್ ಪ್ರಹಸನದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕೇತರ ಭಾಷೆಯ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳಿದ್ದು,

ಅವು ಕನ್ನಡವೆಂದು ಡಾ. ಹುಲ್ಡ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಇದನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರು ಖಚಿತಪಡಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಹಳಮೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕ್ರಿ.ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಾಸನಾಧಾರವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ, ಪಂಪ ಪೂರ್ವಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸಾವಿರದ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಶಾಸನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಾಸನ ಒಂದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ಇಸಿಲ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಕನ್ನಡವೆಂದು ಪ್ರೊ. ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡನುಡಿ ಕ್ರಿ.ಶಕದ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದು, ಕ್ರಿ.ಶ. ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಲಿಪಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅವರು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೫೦ರದೆಂದು ಬಹಳ ಮಂದಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿರುವ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನವೇ ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ದಾಖಲೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರೌಢ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಈ ಶಾಸನಕ್ಕಿಂತ ಕೊನೆಯಪಕ್ಷ ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬರವಣಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಹಿಂದೆಯಾದರೂ ಈ ಭಾಷೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಭಾವಿಸಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ಈ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಬೆಳೆಯುತ್ತ ಕಾಲಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಹಲವು ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ದಾಟುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ ಮತ್ತು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿಸ್ತಾರದ ಕಾರಣ ದಿಂದಲೂ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳುಂಟಾಗಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಕನ್ನಡ, ಕರಾವಳಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡ ಎಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹತ್ತಾರು ಉಪಪ್ರಭೇದಗಳೂ ಇವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳಂತೂ ಅಸಂಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

ವಿವಿಧ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ತರಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು, ಆಚಾರ ವಿಚಾರ ಪ್ರವಾಹಗಳು, ವೃತ್ತಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು, ಬೋಧನೆ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿವೆ. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತ ಉರ್ದು ಅರೇಬಿಕ್ ಮರಾಠಿ ತಮಿಳು ತೆಲುಗು ಮಲಯಾಳಂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮುಂತಾದ ಅನ್ಯಭಾಷಾ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ವೀರ್ಯವತ್ತಾಗಿ ಸತ್ಯಭರಿತ ವಾಗಿ ತೇಜೋನ್ವಿತವಾಗಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಆಧುನಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಸರ್ವ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಸಮರ್ಪಕ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿದೆ ಈ ಭಾಷೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ

ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೫೦ರ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಹಲವಾರು ಶಾಸನಗಳು ಮುಂದಿನ ಸಂಪುಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಂಬೆಳಗಿನ ಮೊದಲ ಗಮನಾರ್ಹ ರೇಖೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕೆಲವಂತೂ ಚಿಕ್ಕ ಚೊಕ್ಕ ಕುಶಲ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೇ ಬಿಡಿಸಿವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಲಭ್ಯವಾದ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕೃತಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ. ಇದು ದಂಡಿ ವಿರಚಿತ ಕಾವ್ಯಾರ್ಥವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ದಾದರೂ ಈ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪರಿಪುಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೊದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮುಖ್ಯ ಮೈಲಿಗಲ್ಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವಿಸ್ತಾರ, ಕನ್ನಡ ಜನರ ನಾಗರಿಕತೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕುರಿತ ಮೈನವಿರೇಳಿಸುವ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಇದರಲ್ಲಿವೆ. ತನಗಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಶ್ರೀವಿಜಯ, ಕವೀಶ್ವರ, ಪಂಡಿತ, ಚಂದ್ರ, ಲೋಕಪಾಲ ಮೊದಲಾದ ಪದ್ಯ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗಕಾರ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಮಾಯಣ ಮುಂತಾದ ಹಿಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪೂರ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಜ್ಞಾತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸುಂದರ ಬೆಳಕಿಂಡಿಯೊಂದನ್ನು ಕೊರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಪಂಪ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೪೦) ಕನ್ನಡದ ಆದಿಮಹಾಕವಿ. ಇವನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಪುಲ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಪಂಪ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆದಿಪುರಾಣ ಮತ್ತು ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ ಅವನ ಕೃತಿರತ್ನಗಳು. ಮೊದಲನೆಯದು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಎರಡನೆಯದು ಲೌಕಿಕ. ವೃಷಭನಾಥನನ್ನು ಕುರಿತ ಆದಿಪುರಾಣ ಜೈನಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರೂ ಅತ್ಯಂತ ಚೇತೋ ಹಾರಿಯೂ ಮಹೋನ್ನತವೂ ಆದ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ ದರ್ಶನದೀಧಿತಿಯಿಂದ ಸತ್ತ್ವಸಂಪನ್ನ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಸಭಾರತವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಎರಡನೆಯ ಗ್ರಂಥ ಪಂಪನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಗೌರಿಶಂಕರವಾಗಿದೆ. ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣ, ಪಾತ್ರ ಪರಿಪೋಷಣೆ, ರಸನಿರ್ಭರತೆ, ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ ಮಿಳಿತವಾದ ಗಾಢ ಸಮಕಾಲೀನ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣತವಾದ ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗ ಚಾತುರ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇರುಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾವ್ಯರಚನಾ ಪರಂಪರೆಗೂ ಪಂಪನೇ ಮೂಲಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಪ್ರಭಾವ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದುದ್ದಕ್ಕೂ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಹರಿದುಬಂದಿದೆ.

ಪಂಪನ ಅನಂತರ ರನ್ನ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೯೨) ತುಂಬ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿ. ಪಂಪನ ಹಾದಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆದ ಈತನೂ ಅಜಿತತೀರ್ಥಂಕರ ಪುರಾಣವೆಂಬ ಆಗಮಿಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನು, ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯ ಎಂಬ ಲೌಕಿಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮೊದಲ ಕೃತಿಯ ಕೆಲವೇ ಭಾಗಗಳು ಮಾತ್ರ ರನ್ನನ ಕವಿತಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಅಜರಾಮರಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಸಾಹಸ ಭೀಮವಿಜಯ. ಪಂಪನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯದ ಹದಿಮೂರನೇ ಆಶ್ವಾಸದ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಅನುಪಮ ಕೃತಿಸೌಧ ಇದು. ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ಕ್ರಮದಿಂದ ಇಡೀ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಅಪೂರ್ವ ತಂತ್ರ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆದ ಈ ಕೃತಿ ಕೈಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಬಹುದಾದಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಮೈ ಜುಮ್ಮೈನಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣ ಕೌಶಲದಿಂದ, ಅದ್ವಿತೀಯ ವಾದ ನಾಟಕೀಯತೆಯಿಂದ, ವೀರರಸೋಜ್ವಲವಾದ ಗಂಡುಭಾಷೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥವಾದ 'ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ'ವನ್ನು ಬರೆದ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಇದೇ ಕಾಲದವನು. ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯನ 'ವಡ್ಡಾರಾಧನ' ಇದೇ ಕಾಲದ ಅಪೂರ್ವ ಜೈನಕಥೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಆಧುನಿಕ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ನಿರೂಪಣಾ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕೃತಿ, ಶೈಲಿಯ ಸೊಗಸಿನಿಂದ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಚಿತ್ರಕತೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ಶಕ್ತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ನಾಗವರ್ಮನ 'ಛಂದೋಂಬುಧಿ' ಮತ್ತು 'ಕಾದಂಬರಿ'ಗಳೂ ಈ ಕಾಲದ ಮುಖ್ಯ ಕೃತಿಗಳೇ. ಮೊದಲನೆಯದು ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥವಾದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ಬಾಣನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗದ್ಯ ಕೃತಿಯ ಪದ್ಯಾನುವಾದ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಪರೂಪದ ರೋಮಾಂಚಕ ಪ್ರಣಯ ಕಥೆಯೊಂದನ್ನು ಇದು ನೀಡಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಕಲೆಗಳ ಸುಂದರ ಎರಕವಾಗಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದ ನಾಗಚಂದ್ರ ಕನ್ನಡದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಕವಿ. ಅಭಿನವ ಪಂಪನೆಂದು ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕವಿ 'ರಾಮಚಂದ್ರ ಚರಿತ ಪುರಾಣ' ಮತ್ತು 'ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ' ಎಂಬ ಎರಡು ದೀರ್ಘ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತ ಪುರಾಣ ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಜೈನ ರಾಮಾಯಣ, ಉಪಲಬ್ಧ ರಾಮಾಯಣಗಳಲ್ಲೇ ಮೊದಲನೆಯದೂ ಹೌದು. ಇಲ್ಲಿಯ ರಾವಣ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾವಣನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಧರ್ಮವೀರನೂ ಉದಾತ್ತಶೀಲನೂ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ದುರಂತನಾಯಕನನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುವ ಇಂಥ ಅತ್ಯಪೂರ್ವ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ನಿಪುಣ ನಿರೂಪಣಾ ವಿದಗ್ಧ ಯಿಂದ, ವರ್ಣನೆಯ ಮೋಹಕತೆಯಿಂದ, ಲಲಿತ ಮಧುರ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಈ ಕೃತಿ ಕನ್ನಡದ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ. ನೇಮಿಚಂದ್ರನ 'ಲೀಲಾವತಿ' ವರ್ಣನಾ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಪಾಂಡಿತ್ಯಭೂಯಿಷ್ಯವಾದ ಪ್ರೌಢ ಕೃತಿ. ಆಂಡಯ್ಯನ 'ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ್ಯ' ತನ್ನ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ವೀರದೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮನಸೆಳೆಯುವ ಚಿಕ್ಕ ಕಾವ್ಯ. ಈ ಪಂಪ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಲೇಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ

ಮಹತ್ವದ ಕವಿ ಜನ್ಮ. ಯಶೋಧರ ಚರಿತ್ರೆ, ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣಗಳು ಅವನ ಕೃತಿಗಳು. ಧರ್ಮಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಅಹಿಂಸೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಹಿಂಸೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವ 'ಯಶೋಧರ ಚರಿತ್ರೆ' ಅವನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ಮರಣೀಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೂಡ. ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಪಡಿಸಿದರೆ, ಈ ಕಾಲದ ಇನ್ನುಳಿದ ಕೃತಿಗಳು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರೋದ್ದೇಶದಿಂದ ರಚಿತವಾದವುಗಳು. ಈ ಕಾಲಮಾನದ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ, ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ದಟ್ಟ ಆಸರೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದವುಗಳು. ಆದರೂ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯ ಪ್ರತಿಭಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ, ಧರ್ಮ ಸಂಯಮದಿಂದ, ಅತ್ಯುನ್ನತ ಕಲ್ಪಕತೆಯಿಂದ ಪಂಪ, ರನ್ನ, ನಾಗಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಜನ್ಮ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೀಮಾ ಪುರುಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರೌಢವಾದ ಚಂಪೂಯುಗದ ಅನಂತರ ಕನ್ನಡ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಪ್ರಚಂಡ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಹರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಆವತರಣದಿಂದಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಭಾಷಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಕ್ರಾಂತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೇ ಮೇಳವಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಆಂದೋಲನ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಂತೂ ಅಭೂತ ಪೂರ್ವ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ತಂದಿತು. ಜನಪರಿಚಿತವಾದ ದಿನನಿತ್ಯವಾದ ವಿವರಗಳು, ಸಂಸ್ಕೃತದೂರವಾದ ತಿಳಿಯಾದ ತಿರುಳಾದ ಆಡುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೈವಡದವು. ಆತ್ಮ ನಿವೇದನೆ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸಂಗತಿ. ವೈಚಾರಿಕ ಮಿಂಚು, ದರ್ಶನದ ಉನ್ನತಿ - ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಕನ್ನಡ ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಈ ವಚನಗಳು, ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸಿದವು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಬಂದ ಜನ ಈ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಜೀವಂತಗೊಳಿಸಿದರು. ಬಸವಣ್ಣ, ಪ್ರಭುದೇವ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ದೇವರದಾಸಿಮಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರ ವಚನಗಳು ಕಾವ್ಯಗುಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಈ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂದಿನ ಹಲವು ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿತು.

ಈ ಶರಣರ ಸಮಗ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಫಲಿತವೋ ಎಂಬಂತೆ ಹರಿಹರ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿರಿಸಿದ. ಈತ 'ಗಿರಿಜ ಕಲ್ಯಾಣ'ವೆಂಬ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರೂ, ಶಿವಶರಣರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ರಗಳೆಯ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೂ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಒಡೆದುಬಿಟ್ಟ. ಪ್ರವಾಹರೂಪಿಯಾದ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಾ ವಿಲಾಸದಿಂದ, ಸರಳವಾಗಿ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಓಜೋಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಭಾವಭರಿತವಾಗಿ ಶಕ್ತಿ ಸಮನ್ವಿತವಾಗಿ ನೂರಾರು ರಗಳೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು, ವಸ್ತು ಛಂದಸ್ಸು ನಿರೂಪಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡಿದ. ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳಿಗಂತೂ ಮಾದರಿಯೇ ಆದ. ಇವನ ಶಿಷ್ಯ ರಾಘವಾಂಕ ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಾದ ಷಟ್ಪದಿ ಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಿದ್ಧರಾಮ ಚರಿತ, ಸೋಮನಾಥಪುರಾಣ ಮುಂತಾದ ಸತ್ಪಶಾಲಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ. ಕುತೂಹಲಭರಿತ ಜೀವಂತ ಸಂವಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಂದ, ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಪಾತ್ರಗಾರಿಕೆಯಿಂದ, ರಸೋತ್ಕಟವಾದ ನಿರೂಪಣಾ ಕೌಶಲದಿಂದ ತೀರ ಸರಳವೂ ತೀರ ಪ್ರೌಢವೂ ಅಲ್ಲದ ಸರಳ ಗಂಭೀರ ಶೈಲಿಯಿಂದ ರಾಘವಾಂಕ ನಮ್ಮ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಅವನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಇವನ ಅನಂತರ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ಚಾಮರಸ, ಭೀಮಕವಿ ಮತ್ತು ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ. ಬಸವ ಪುರಾಣ, ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ - ಇವೇ ಆ ಕೃತಿಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಮಲ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ ಮುಖ್ಯ ಕಾವ್ಯ.

ಷಟ್ಪದೀ ಸಂಪ್ರದಾಯ ತನ್ನ ಮಹೋನ್ನತಿಯ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಲ್ಲಿ. ಪಂಪನಾದ ನಂತರ ಅವನ ಮಟ್ಟದ ಮಹಾಪ್ರತಿಭೆಯ ಮಹಾಕವಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಕಂಡುಕೊಂಡದ್ದು ಇವನಲ್ಲಿ. ಭಾಮಿನೀ ಷಟ್ಪದಿ ಭಾವಮಯಿಯಾಗಿ ಸರ್ವ

ಸೌಂದರ್ಯಮಯಿಯಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣವತಾರವನ್ನು ತಳೆದು ಹರಿದಿದ್ದು ಇವನ 'ಕರ್ಣಾಟ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ'ಯಲ್ಲಿ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸತ್ವವನ್ನು, ಅದ್ವಿತೀಯ ರೂಪಕ ವಿಲಾಸವನ್ನು, ಅನುಪಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಜೀಕುವ ಬಗೆಬಗೆಯ ಸ್ತರಗಳ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು, ಸಾವಧಾನಶೀಲವಾಗಿಯಾದರೂ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ಮೈಮುರಿದೇಳುವ ಜೀವಂತ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು, ಹರಿಯುವ ಸುರಿಯುವ ಬಾಗುವ ಬಳುಕುವ ಸಿಡಿಯುವ ಮಿಂಚುವ ಗುಡುಗುವ ಮಹಾಶೈಲಿಯನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಕಾವ್ಯ ಕನ್ನಡದ ಅನುಪಮ ಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇವನ ನಂತರ ನಿತ್ಯಾತ್ಮ ಶುಕಯೋಗಿ ಭಾಗವತವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದ. ಕುಮಾರ-ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯನಾದ. ಪಂಡಿತ ಪಾಮರರೆಲ್ಲರನ್ನು ತನ್ನ ನಾದ ಲೋಲತೆಯಿಂದ ಅಲಂಕಾರ ವೈಭವದಿಂದ ಸತ್ವಯುಕ್ತ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಕಥನಕೌಶಲದ ಹಿರಿತನದಿಂದ, ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣದ ನೈಪುಣ್ಯದಿಂದ, ರಸಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಪರವಶರನ್ನಾಗಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ತನ್ನ ಜೈಮಿನಿಭಾರತದ ಮೂಲಕ. ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭರತನನ್ನೇ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಂಗತ್ಯ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೃಹದ್‌ಗಾತ್ರದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯದು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಶೃಂಗಾರಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಮೇಳವಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ಸರಸವಾಗಿ ಸವಿಯಾಗಿ ಸರಳವಾಗಿ ರಸೋತ್ಕಟವಾಗಿ ವಿವರಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬರೆಯಲಾದ ಅದ್ಭುತ ಕುಸುರಿಗೆಲಸದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾವ್ಯ ಇದು.

ಶಿವಪಾರಮ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನೂ ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡತನವನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ, ಹರಿಪಾರಮ್ಯವನ್ನೂ ನೀತಿಪ್ರಚಾರವನ್ನೂ ಗೇಯಗನ್ನಡ ವನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಂಜಿಸಿದ್ದು ದಾಸಸಾಹಿತ್ಯ. ಪುರಂದರದಾಸ, ಕನಕದಾಸರು ಇವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರು. ಆತ್ಮನಿವೇದನೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ ನೀತಿಬೋಧನೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಅನುಭವದ ಗಟ್ಟಿತನದಿಂದ, ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ, ರೋಚಕವಾದ ಕಲ್ಪಕತೆಯಿಂದ, ಸರಳನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಕ ವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದಟ್ಟ ನೆರಳನ್ನೂ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡಿವೆ. ಶೂದ್ರವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದ ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಯಾತನೆಯ ತೀವ್ರತೆಯಿದೆ, ಜತಿ ವರ್ಗಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಹರಿತವಾದ ಖಂಡನೆಯಿದೆ, ಡಾಂಭಿಕತನದ ಕಟುವ್ಯಂಗ್ಯವಿದೆ, ಸಾಧಕ ಜೀವದ ಆರ್ತಮೋರೆ ಕರೆಗಳಿವೆ. ಇವು ಹೃತ್‌ಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ಕಾವ್ಯ ಗುಣವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಮೋಹನ ತರಂಗಿಣಿ, ನಳಚರಿತ್ರೆ, ಹರಿಭಕ್ತಿಸಾರ, ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತೆಗಳೆಂಬ ಲಲಿತ ಮಧುರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಇವರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲದೆ ವಿಜಯದಾಸ, ವಾದಿರಾಜ, ಜಗನ್ನಾಥದಾಸ ಮುಂತಾದವರೂ ಹಾಡುಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿ ವೈಷ್ಣವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲೋಕದ ಅಂಕು ಡೊಂಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಜೀವನ ನೀತಿಯನ್ನು ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯನಾಗಿ ತ್ರಿಪದಿಯ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು ಸರ್ವಜ್ಞ.

ಮೈಸೂರರಸರಾದ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕುಡಿವರಿಯಿತು. ತಿರುಮಲಾರ್ಯ, ಸಿಂಗರಾರ್ಯ, ಚಿಕ್ಕಪಾಧ್ಯಾಯ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಸ್ವಯಂ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಈ ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಎಂಬ ಸಂಚಿಯ ಉಳಿಗದ ಕವಿಯಿತ್ರಿ 'ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ' ಎಂಬ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದಳು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಗದ್ಯರಚನೆ ಸುಗಮವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾಲದ ಕೆಂಪುನಾರಾಯಣನ 'ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷ' ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಗದ್ಯ ಕಥನವಾಗಿದ್ದು ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಪ್ರಥಮ ಕಿರಣವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿತು.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಿಂದ ಮುದ್ರಣಯಂತ್ರ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಕೈಸ್ತಮಿಷನರಿಗಳ ಆಸಕ್ತಿ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪರಿಣಾಮ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಕಾರಣವಾಗಿ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉದಯವಾಯಿತು. ಈ ಸಂಧಿ ಕಾಲದ ಕವಿಯಾಗಿ ಮುದ್ದಣ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪುರಾತನ ವಸ್ತುವಿಗೆ ವಿನೂತನ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಿರುಳುಗನ್ನಡದ ಬನಿಯನ್ನು ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಮೆರೆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥ ಇವನ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ'. ಅನಂತರ ಚ. ವಾಸುದೇವಯ್ಯ, ಗುಲ್ವಾಡಿ ವೆಂಕಟರಾಯರು,

ಬೋಳಾರ ಬಾಬುರಾಯರು, ಎಂ.ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿದರು. ಬಿ. ವೆಂಕಟಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ಗಳಗನಾಥರು ಬಂಗಾಳಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಪ್ರಪಂಚದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದರು; ಜಡವಾಗಿ ಮಂಕಾಗಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತುಂಬಿದರು.

ಹೀಗೆ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಣ ಮತ್ತು ಒಳಗಿನ ಗಾಳಿ ಬೆಳಕುಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೆವಲ ಏಳೆಂಟು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಸಂಪುಷ್ಕವಾಗಿ ಸರ್ವೋನ್ನತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನವೋದಯ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ, ನವ್ಯ, ಬಂಡಾಯ, ದಲಿತ ಆಂದೋಲನಗಳಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಖುಷಿಯಿಂದ ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಸಾರಸತ್ವವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡು ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದೆ. ಭಾವಗೀತೆ, ಸಣ್ಣಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಪ್ರಬಂಧ ಮತ್ತು ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಈ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖ್ಯಾಂಗಗಳಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪ್ರೇರಣೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಯುಗದ ಕವಿಗಳಾದ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್, ಶೆಲ್ಲಿ, ಕೊಲಿರಿಡ್ಜ್ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತವಾಗಿ ಭಾಗವಗೀತೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಿತು. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ ಅವರ ಅನುವಾದಿತ ಭಾವಗೀತೆ ಸಂಕಲನ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳು' ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಹೊಸವಸ್ತುವಿನ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಯ ಯುಗವನ್ನೇ ಆರಂಭಿಸಿತು. ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಈ ನವೋದಯ ಆಂದೋಲನದ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದರು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಾನಾ ಮುಖಗಳನ್ನು ಇವರಂತೆ ಅನುಪಮವಾಗಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿಯಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆಗಳು, ಪ್ರಣಯ ಗೀತೆಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಗೀತೆಗಳು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗೀತೆಗಳು, ದೇಶಪ್ರೇಮದ ಗೀತೆಗಳು, ಕ್ರಾಂತಿಗೀತೆಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು – ಹೀಗೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾವ, ಭಾಷೆ, ನಾದಗಳ ಅಪೂರ್ವ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಸಾವಿರಾರು ಭಾವಗೀತೆಗಳನ್ನು ಅವರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾವಗೀತೆ, ಕಥನ ಗೀತೆ, ಖಂಡಕಾವ್ಯ, ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಅವರ ದೈತ್ಯ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಅಮೃತಫಲಗಳಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿವೆ. ಆಡುನುಡಿಯನ್ನೇ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಧಾನ ಮಾಧ್ಯಮ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಅಪೂರ್ವತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿ ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ. ಪ್ರಕೃತಿ, ಅನುಭಾವ, ಪ್ರಣಯಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೋಪಜ್ಜಶೀಲವಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಗೇಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕವಿತಾವತಾರ ಮಾಡಿಸಿದ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿ ಇವರು. ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಾರ್ದವವಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದವರು ಮಾಸ್ತಿ. ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಮಧುರ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೊವಿನಂಥ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಅಮರಗೊಳಿಸಿ ಅಪಾರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದವರು ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ. ತಮ್ಮ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗ ಮತ್ತು ಅನುಭವಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದವರು ಗೋಕಾಕ್, ಡಿ.ವಿ.ಜಿ., ವಿ.ಸೀ., ಪು.ತಿ.ನ., ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಕಣವಿ, ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟ, ಎಕ್ಕುಂಡಿ, ಕಂಬಾರ, ಕಾವ್ಯಾನಂದ, ಅಡಿಗ ಮುಂತಾದ ನೂರಾರು ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಕವಿಗಳು ಈ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದರು.

ಕಾದಂಬರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಂತೂ ನಮ್ಮ ಲೇಖಕರ ಸಾಧನೆ ದಂಗುಬಡಿಸುವಂಥದು. ಸಾಮಾಜಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ, ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ, ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕ – ಮುಂತಾಗಿ ಹತ್ತಾರು ಬಗೆಯ ಸಾವಿರಾರು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಕಾರಂತ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸೀಮಾಪುರುಷರು. ಕುವೆಂಪು, ಮಾಸ್ತಿ, ದೇವುಡು, ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ, ರಾವ್‌ಬಹದ್ದೂರ್, ಅ.ನ.ಕೃ., ತ.ರಾ.ಸು., ನಿರಂಜನ, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಚದುರಂಗ, ಗೋಕಾಕ್, ಕೆ.ವಿ. ಅಯ್ಯರ್, ಸಿ.ಕೆ. ನಾಗರಾಜರಾವ್, ಭೈರಪ್ಪ, ತ್ರಿವೇಣಿ, ಅನುಪಮಾ, ಎಂ.ಕೆ. ಇಂದಿರಾ, ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ ಮುಂತಾದವರು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಗಣ್ಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ, ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು; ಕಾರಂತರ ಮರಳಿಮಣ್ಣಿಗೆ, ಅಳಿದ ಮೇಲೆ; ದೇವುಡು ಅವರ ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯನವರ ಕ್ರಾಂತಿಕಲ್ಯಾಣ; ಗೋಕಾಕ್ ಅವರ ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ; ರಾವ್‌ಬಹದ್ದೂರರ ಗ್ರಾಮಾಯಣ; ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ನಟಸಾರ್ವಭೌಮ; ತ.ರಾ.ಸು. ಅವರ ದುರ್ಗಾಸ್ತಮಾನ; ನಿರಂಜನರ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ; ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಜಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ; ಭೈರಪ್ಪನವರ ಪರ್ವ; ಚದುರಂಗರ

ಸರ್ವಮಂಗಳಾ; ಕೆ.ವಿ. ಅಯ್ಯರ್ ಅವರ ಶಾಂತಲಾ; ನಾಗೇಗೌಡರ ದೊಡ್ಡಮನೆ; ನಾಗರಾಜರಾಯರ ಪಟ್ಟಮಹಾದೇವಿ ಶಾಂತಲಾ – ಮುಂತಾದುವು ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಹೊಯ್ಕೆಯಾಗಿದೆ. ಸಣ್ಣಕತೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿ ಅವರದು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು. ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ, ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವವನು ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಳ. ಆನಂದ, ಎ.ಆರ್.ಕೃ, ಅಶ್ವತ್ಥ, ಕುವೆಂಪು, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ತ.ರಾ.ಸು., ಅ.ನ.ಕೃ., ನಿರಂಜನ – ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತಡವಾಗಿ ಕಾಲಿರಿಸಿದ ನಾಟಕ ಭದ್ರವಾಗಿ ಬೇರೂರಿ ಸತ್ವಪೂರ್ಣ ಫಲಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳಾದ ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಮಾಸ್ತಿ, ಪು.ತಿ.ನ. ಕಾವ್ಯಗುಣಭರಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಇಬ್ಬರು ದೈತ್ಯರು ಕೈಲಾಸಂ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಂಗ. ನಾಟಕವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಅಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಇವರು ನಾಟಕದ ಭಾಷೆ, ವಸ್ತು, ನಿರೂಪಣೆ, ಪಾತ್ರ, ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ತುತ್ತತುದಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆದ ಮಲ್ಯಗಳ ಅಧಃಪತನ, ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅದ್ಭುತ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ, ಹಲವು ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ನಿರ್ವೀರ್ಯತೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಗತಿಯಿಂದಾಗಿ ಹೃದಯಕ್ಕಿಂತ ಮೆದುಳಿಗೆ ಬಂದ ಬೆಲೆ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಳವಾದ ಅಭ್ಯಾಸ – ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ಆಂದೋಲನ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅದೇ ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳವಳಿ. ಕವಿ ತನ್ನ ಒಳಮನಸ್ಸಿನ ತುಡಿತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದು, ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದು, ಅದರ ಗರ್ಭದಿಂದಲೇ ಅನಿವಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಅವಿಭಾಜ್ಯವಾಗಿ ಭಾಷೆ ಹೊಮ್ಮುವುದು, ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಜಿತನದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ವೈಚಾರಿಕತೆಗೆ ಒತ್ತು-ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುರಿಗಳಾದವು. ವಿನಾಯಕರ 'ಸಮುದ್ರ ಗೀತೆಗಳು' ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೆರೆಯಿತು. ಆದರೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಹೊಸದಕ್ಕೆ ತುಡಿಯುತ್ತ ಬಂದ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು ನವ್ಯಯುಗದ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿಯುತ ವಕ್ತಾರರೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೂ ಆದರು. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ವೈಚಾರಿಕತೆ, ಭಾಷಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆಯ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ಕವಿ 'ಚಂಡೆ ಮದ್ದಳೆ', 'ಭೂಮಿಗೀತೆ' ಮುಂತಾದ ಸಂಕಲನಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಭದ್ರಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದರು. ನೂರಾರು ಯುವಕವಿಗಳು ಇವರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದರು. ನವೋದಯದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಕಣವಿ ಮುಂತಾದವರೂ ಈ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ರಾಮಚಂದ್ರಶರ್ಮ, ಲಂಕೇಶ್, ನಿಸಾರ್‌ಅಹಮದ್, ಕಂಬಾರ, ತಿರುಮಲೇಶ್ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಮಾರ್ಗದ ಸತ್ವಶಾಲಿ ಕವಿಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದರು. ಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಈ ಒಲವು ಕಾಲಿಟ್ಟು ಸಮೃದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ, ಲಂಕೇಶ್, ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಲ, ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿ, ತೇಜಸ್ವಿ, ಕಂಬಾರ, ಕಾರ್ನಾಡ್, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ್ ಮುಂತಾದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರು ಈ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅನುಭವಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ, ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಹಿಡಿತವಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕೆನ್ನುವ ನವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯ ಬರಬರುತ್ತ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕಸರತ್ತಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸ್ವಂದನವನ್ನೂ ಮೂಡಿಸದೆ ಹೋದಾಗ ಮತ್ತು ಅವರ ನೋವು ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾದಾಗ ಹೊಸದೊಂದು ಆಂದೋಲನ ಆರಂಭವಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ವಾಯಿತು. ಬಸವಣ್ಣ, ಕಾರ್ಲ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್, ಲೋಹಿಯಾ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಬಂಡಾಯ-ದಲಿತ ಧೋರಣೆಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಢಾಳಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು ದೀನರ ದುರ್ಬಲರ ಶೋಷಿತರ ಹೃದಯದ ದನಿಯಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಈಗ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ, ದೇವನೂರು ಮಹಾದೇವ, ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗವಾರ, ಚೆನ್ನಣ್ಣವಾಲಿಕಾರ ಮೊದಲಾದ ಜನಪರ ಧೋರಣೆಯ ಸಮರ್ಥ

ಲೇಖಕರು ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿ ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂಪುಷ್ಪ ಕೃಷಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹೊಸ ಭರವಸೆಯತ್ತ ಮತ್ತು ಫಲದಾಯಕ ಸಾಧನೆಗಳತ್ತ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಖ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೇರೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ನೂತನ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಂಕೀರ್ಣ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ, ಸುದೀರ್ಘಕಾಲದ ಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಮಹದ್ವಸ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವೂ ಪ್ರಗಾಢವೂ ಆದ ಭಾಷಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಅಖಂಡರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಮರ್ಥ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಬಲ್ಲ ಸುವಿಸ್ತೃತ ಅನುಭವವನ್ನು ಮತ್ತು ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನು – ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಲ್ಲ ಮಹಾಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವ ವಾದವನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಮಾಡಿ ಕುಬ್ಜಮತಿ ತತ್ತರಿಸುವಂಥ ಮಹೋನ್ನತ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡನಾಡು ಜನ್ಮ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕುವೆಂಪು 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಈ ಮಹತ್ವದ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಭವ್ಯಶೈಲಿ, ಮಹಾಭಂಡಸ್ಸು, ವಿನೂತನ ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣ, ನಭೋಗಾಮಿಯಾದ ಕಲ್ಪನೆ, ಸರ್ವಸ್ತರಗಳನ್ನು ಏಕಗ್ರಾಹಿಯಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಬಲ್ಲ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ, ಸಮಕಾಲೀನತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸುವ ಪ್ರಖರ ವೈಚಾರಿಕತೆಗಳನ್ನು ಮೇಳವಿಸಿಕೊಂಡು ಈಗಾಗಲೇ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ಬೇರು ಬಿಡತೊಡಗಿದೆ, ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಹೈಮಾಚಲ ಸಿದ್ಧಿಯೆನಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲ ಗೋಕಾಕರ 'ಭಾರತ ಸಿಂಧು ರಶ್ಮಿ' ಮತ್ತು ಭೂಸನೂರು ಮರರ 'ಭವ್ಯಮಾನವ' ಬೃಹತ್ ಕಾವ್ಯಗಳು ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ.

ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಾದ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡದ ಏಳು ಕೃತಿಗಳು ಪಡೆದಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿಮಾನದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ', ವರಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ನಾಕುತಂತಿ', ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಮೂಕಜ್ಜಿಯ ಕನಸುಗಳು, ಮಾಸ್ತಿಯವರ 'ಚಿಕವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರ' ಮತ್ತು ಗೋಕಾಕರ ಭಾರತ ಸಿಂಧು ರಶ್ಮಿ, ಡಾ. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಡಾ. ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ಇವೇ ಆ ಕೃತಿಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತು ಕೃತಿಗಳು ಭಾರತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ (ಕುವೆಂಪು), ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ (ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ), ಅರಳು ಮರಳು (ದ.ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ), ಯಕ್ಷಗಾನ ಬಯಲಾಟ (ಕಾರಂತ), ದ್ಯಾವಾಪೃಥ್ವಿ (ಗೋಕಾಕ್), ಬಂಕಿಮಚಂದ್ರ (ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀ), ಮಹಾಕ್ಷತ್ರಿಯ (ದೇವುಡು) ಕ್ರಾಂತಿಕಲ್ಯಾಣ (ಬಿ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ), ರಂಗಬಿನ್ನಪ (ಎಸ್.ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ), ಹಂಸದಮಯಂತಿ ಮತ್ತು ಇತರ ರೂಪಕಗಳು (ಪು.ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್), ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ಗೀತಾ ತಾತ್ಪರ್ಯ (ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ), ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು (ಮಾಸ್ತಿ), ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ (ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ), ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವ ಪೀಠಿಕೆ (ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಷಿ), ಕಾಳಿದಾಸ (ಶ್ರೀರಂಗ), ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಪರಾಮರ್ಶೆ (ಭೂಸನೂರ ಮರ), ಅದಲು ಬದಲು (ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ), ವರ್ಧಮಾನ (ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ), ದಾಟು (ಭೈರಪ್ಪ), ಮನಮಂಥನ (ಎಂ. ಶಿವರಾಂ), ತೆರೆದ ಬಾಗಿಲು (ಕೆ.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ), ಹಸಿರು ಹೊನ್ನು (ಬಿ.ಜಿ.ಎಲ್. ಸ್ವಾಮಿ), ಚಿತ್ರಗಳು- ಪತ್ರಗಳು (ಎ.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾವ್), ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಗೊರೂರು (ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್), ಜೀವಧ್ವನಿ (ಕಣವಿ), ವೈಶಾಖ (ಚದುರಂಗ), ಕತೆಯಾದಳು ಹುಡುಗಿ (ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಲ), ದುರ್ಗಾಸ್ತಮಾನ (ತ.ರಾ.ಸು), ಕಾವ್ಯಾರ್ಥ ಚಿಂತನ (ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ), ಚಿದಂಬರ ರಹಸ್ಯ (ಕೆ.ಪಿ. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ), ಅವಧೇಶ್ವರಿ (ಶಂಕರ ಮೇಕಾಶಿ ಪುಣೇಕರ) ಇವೇ ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರ ವಚನೋದ್ಯಾನ ಬಿಲ್ವಾರ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು, ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ 'ಹಯವದನ' ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರರ 'ಜೋತುಮಾರಸ್ವಾಮಿ' ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಸಿ.ಕೆ. ನಾಗರಾಜರಾವ್ ಅವರ 'ಪಟ್ಟಮಹಾದೇವಿ ಶಾನ್ತಲಾ' ಮೂರ್ತಿದೇವಿ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನೂ, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರ 'ವರ್ಧಮಾನ' ಕಬೀರ ಸಮ್ಮಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಶಿಖರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿವೆ. ಈ ಹಿರಿಮೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಏರಿರುವ ಎತ್ತರವನ್ನು, ಸಾಧಿಸಿರುವ ವಿಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವಾಗಿ ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಳೆದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಸಾಧನೆ ಒಂದು ತೂಕವಾದರೆ, ಕಳೆದ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಸಾಧನೆಯೇ ಮತ್ತೊಂದು ತೂಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಧನೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ, ಅಪೂರ್ವ ಗುಣಮಲ್ಯಭೂಯಿಷ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿದೆ.

ಇದು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ, ನುಡಿಯ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿರಿಮೆಗರಿಮೆಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮಾತ್ರ.

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ – ಸಂ. ೩, ೪.
೨. ಅವಲೋಕನ – ಸಂ: ಎಚ್ಚೆಸ್ಕೆ
೩. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ – ಸಂ. ೧ – ಸಂ: ಡಾ. ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಡಾ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರಿ.
೪. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ – ಡಾ. ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ
೫. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್
೬. ಕನ್ನಡ ಭಾರತಿ – ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್
೭. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ – ಡಾ. ರಾ.ಯ. ಧಾರವಾಡಕರ
೮. ಬೆರಕೆ ಸೊಪ್ಪು – ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ
೯. ಕನ್ನಡದ ನೆಲೆ – ಡಾ. ಶಂ.ಬಾ. ಜೋಶಿ
೧೦. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ – ಪ್ರೊ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪಭಟ್ಟ
೧೧. ಕನ್ನಡ ಕೃಷಿಡಿ, ಭಾಗ-೧ – ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
೧೨. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆ – ಡಾ. ಬಿ.ಎ. ಸಾಲೆತೊರೆ
೧೩. ಮೂರು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು – ಎಂ. ಗೋವಿಂದ ಪೈ

೨. ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಯೂರೋಪಿನ ಸಾಹಿತ್ಯೇತಿಹಾಸ ಆರಂಭವಾಗುವುದೇ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ಮರಣೆಯೊಡನೆ. ಆದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಲಲಿತ ಕಲೆಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡದ್ದು ಗ್ರೀಕರಿಂದ ಅಲ್ಲ. ಅವರು ಉತ್ತರ ಭಾಗದಿಂದ ಬಂದು ಏಜಿಯನ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಸುಮೇರ್, ಅಕ್ಕಡ್ ಮತ್ತು ಈಜಿಪ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗ್ರೀಕರು ಅಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ಬೇರೂರಿದ ನಂತರ, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಎರಡನೇ ಸಹಸ್ರಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಮಿನೋಯನ್ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡರಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಿನ ಅನತೋಲಿಯದ ಹಿಟ್ಟೈಟ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಸಿರಿಯಾದ ಸೆಮಿಟಿಕ್ ಜನರು ಮುಂತಾದ ಏಷ್ಯಾ ಜನತೆಯೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಸುಪುಷ್ಪ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಅವರಿಂದ ಗ್ರೀಕರು ಮಾನವ ಮತ್ತು ದೇವ ಕಥೆಗಳು, ವಿಶ್ವದ ಹುಟ್ಟು ಸಾವಿನ ಕಥೆಗಳು, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಗಳು, ಬದುಕಿರುವವರ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಸತ್ತವರನ್ನು ಕುರಿತ ಶೋಕಗೀತೆಗಳು-ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪ್ರಥಮ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಆಡುಮಾತು ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣತಿ ಪಡೆದ ಸಂವಾದ ಚಾತುರ್ಯ ಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಶಬ್ದ ಕಲೆಯೊಂದಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಾಯಃ ಅವರು ಕಲಿತುಕೊಂಡಿರ ಬೇಕು. ಗ್ರೀಕರು ಏಕಾಂತ ಜೀವನಪ್ರೇಮಿಗಳಲ್ಲವಾದ ಕಾರಣ ಯುದ್ಧದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿಯೋ ಬೇರೆ

ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಅಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಅಥವಾ ತಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಲಾಭದಾಯಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರ್ವಶಕ್ತವಾಗಿ ಗ್ರೀಕ್ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದಲೇ ಅರಳಿಬಂದಿತೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅದು ಇತರರಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡದ್ದು ಕಡಿಮೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಪಡೆದಿದ್ದನ್ನು ಅವರು ಸ್ವಂತ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗುವಂತೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಹೀಗೆ ಆರಂಭವಾಗಿ ಜಜ್ಜಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ವರ್ಧಿಸುತ್ತಾ ಹತ್ತಾರು ಮುಖವಾಗಿ ಹರಿದು ನೂರಾರು ಮಹಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿ ಇಂದಿಗೂ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಸೆಲೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಕಾಲಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು. ಈ ವಿಭಾಗದ ಕ್ರಮ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಗ್ರೀಕ್ ಜನತೆಯ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸದೊಡನೆಯೂ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ. ೧. ಮಾರ್ಗಯುಗ. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೯೦೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೨೨ರವರೆಗೆ ಇದರ ಸುದೀರ್ಘ ಹರಹು. ಗ್ರೀಕ್ ನಗರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಉದಯವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಅಭ್ಯುದಯ ಹೊಂದಿದ್ದು ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಈ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಜನಾಂಗದ ಆದರ್ಶಗಳ ಅನಿಸಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಇದೆ. ೨. ಹೆಲೆನಿಸ್ಟಿಕ್ ಯುಗ (Hellenistic period). ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧ ಶಿಥಿಲಗೊಂಡಿತು. ಮಾರ್ಗಯುಗದ ಹೊಸತನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ (ಅದೂ ಕೆಲ ಕೆಲವು ಶಿಕ್ಷಿತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ) ಉದಾರ ಮನೋಭಾವದ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿತವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಒಂದು ಮತ್ತು ಎರಡನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರೀಕ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ರೋಮನ್ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಯಿತು. ೩. ಗ್ರೀಕ್-ರೋಮನ್ ಯುಗ (Greco-Roman Period). ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ಗತ ಮಾರ್ಗೀಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿತು. ಶೈಲಿಯ ಪುನರುತ್ಥಾನದ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಅನಂತರ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಪೇಗನಿಸಮ್ ಮೇಲೆ ವಿನಾಶಕರ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೫೯೨ರಲ್ಲಿ ಜಸ್ಟಿನಿಯನ್ ಎಂಬುವವನು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದರ ಮೂಲಕ ಪೇಗನ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಚರಮಗೀತೆ ಹಾಡಿದನೆನ್ನಬಹುದು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಗಿನ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಗಳು ನಾಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಹಿನಿಯ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ನಿದರ್ಶನ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಭಾವಗೀತಾ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ತುಣುಕುಗಳು ಮತ್ತು ರಚಿತವಾದ ನೂರಾರು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಲವತ್ತಮೂರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ಉಳಿದಿರುವ ಕೃತಿಗಳೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳ ಆಂತರಿಕ ಮಲ್ಯದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಶಾಲಾ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಾದುದರಿಂದಲೋ ಜೀವ ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಈ ಗ್ರೀಕ್ ಜನರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೨೦೦೦ ಮತ್ತು ೧೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ನಡುವಣ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದವರು. ಅವರು ಹೆಲೆನಿಕ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಗ್ರೀಕ್ ಅಲ್ಲದ ಹಲವು ಪದಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದರು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದ ಜನರ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸೈನಿಕಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾಧನೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೧೪೦೦ರಲ್ಲಿ ಮೈಸಿನಿಯನ್ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ಸೃಜಿಸಿತು. ಮಿನೋಯನ್ ಲಿಪಿಯ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶೋಧನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೂಡ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಯುಕ್ತ ಕಾರಣವಾದ ದಂತಕಥೆಗಳ ಹಾಗೂ ಪುರಾಣಕಥೆಗಳ ಸೃಜನೆಗೆ ಈ ಕಾಲ ಸಹಾಯಕವಾಯಿತು. ಮೈಸಿನಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿನಾಶದಿಂದ ವಿಭಜನೆಗೊಂಡ ನಂತರದ ಹಲವು ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಲೆನಿಕ್ ಭಾಷೆ ನಾಲ್ಕು ಉಪಭಾಷೆಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಏಯೋಲಿಕ್, ಇಯೋನಿಕ್, ಡೋರಿಕ್ ಮತ್ತು ಅಟ್ಟಿಕ್ ಎಂಬುವೇ ಆ ಉಪಭಾಷೆಗಳು. ಆದರೂ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಎಂಟನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಬರವಣಿಗೆ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಯು ಪ್ಯೊನಿಷಿಯನ್ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸೆಮಿಟಿಕ್ ಅಕ್ಷರಗಳ

ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಐದನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಗ್ರೀಕ್ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಡಿಕೆಗೆ ಮತ್ತು ವಾಚನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ರಚಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತೇ ಹೊರತು ಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಸಾರವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಲಿಖಿತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಖಚಿತವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಆರಂಭವಾಗುವುದು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಎಂಟನೇ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಅಥೆನ್ಸ್, ಇಥಾಕಾ, ಪೆರಚೋರ ಮತ್ತು ಇಸ್ಟಿಯಾಗಳಂತಹ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆದ, ಪಾತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಅಥವಾ ಗೀಚಿದ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಸಮಕಾಲೀನ ದಾಖಲೆಗಳು ಭಗ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ದೊರೆಯತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಎಂದೂ ಹಳಸದ ನರ್ತನ, ಮಧ್ಯ, ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹಗಳಂತಹ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತವುಗಳಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದೇವದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಸ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಎರಡೂ ಬಗೆಯ ಕೃತಿಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಕ್ಟಾಮೀಟರ್ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ವೃತ್ತಿನಿರತ ಕವಿಗಳ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಗ ತಾನೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅವು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಎಂಟನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದವರೆಗೆ ಗ್ರೀಕರಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಲಿಪಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗದಿರಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇದೂ ಕೂಡ ಪೊನಿಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಸುಧಾರಿತ ರೂಪ. ಇದಾದ ನಂತರ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾರ ಬೆರಗು ಗೊಳಿಸುವ ವೇಗ ಮತ್ತು ಸತ್ಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಬೆಳೆಯಿತು. ಕಾವ್ಯಕಲೆ ಮತ್ತು ತಂತ್ರ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ಮುಖಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಸಾರವಾಗುತ್ತಾ ನಡೆಯಿತು. ಜನಪದ ಕವಿಗಳು ಗಾಯಕರು ಗ್ರೀಕ್ ವೀರರ, ದೇವಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಮಾನವರ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳ ಉದಾತ್ತವೂ ಸಾಹಸಪೂರ್ಣವೂ ಆದರ್ಶವೂ ಅತಿಮಾನುಷವೂ ಆದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಸ್ತುಗೈದು ಹಾಡುತ್ತಾ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾ ಹೋದರು. ಹೋಮರನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇಂಥ ಒಂದು ಶ್ರೀಮಂತ ಪರಂಪರೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತ್ತು. ಈ ಜನಪದ ಕವಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೇನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವರು ಇವರು. ಇವರಲ್ಲೂ ಹಲವು ಪಂಗಡಗಳಿದ್ದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಎಂಟನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ಎಳೆದವರು ಇವರು. ಹೋಮರ್ ಕೂಡ ಇಂಥ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಇಯೋನಿಯಾ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು.

ಮಹಾಕಾವ್ಯ

ಗ್ರೀಕರಿಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಹೋಮರನ ಇಲಿಯಡ್ ಮತ್ತು ಒಡಿಸ್ಸಿ. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚನೆ ಆರಂಭವಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಅವುಗಳ ಸುತ್ತ ದಂತ ಕತೆಗಳು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಈ ಸಂಕೀರ್ಣ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಯುಗದ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳು ಹೆಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ದೇವತೆಗಳು ಅಮರರಾದ್ದರಿಂದ ಕವಿಯ ಗಂಭೀರ ಗಮನ ಮಾನವ ಪಾತ್ರಗಳತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಹರಿದಿದೆ. ಒಡಿಸ್ಸಿಯ ವಸ್ತು ಸರಳವಾದರೂ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ನೆಯ್ದ ಹಲವಾರು ಕಥೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ದೀರ್ಘವೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದರ ರೀತಿ ಇಲಿಯಡ್‌ನಷ್ಟು ಗಂಭೀರವಲ್ಲವಾದರೂ, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಜೀವನದ-ಶ್ರೀಮಂತ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಒಳಜಗಳ, ಸಾಗರಯಾನ ಹಾಗೂ ಭೂಯಾನಗಳ- ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಸ್ತು ಜನಪದ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಪಡೆದುದಾಗಿದ್ದು ಅದ್ಭುತವೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೂ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ.

ವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಇವು ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯೋಗಗಳಾಗಿರದೆ ಸುದೀರ್ಘ ಪರಂಪರೆಯೊಂದರ ಪರಿಣತ ಫಲಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಭಾಷೆ ಏಯೋಲಿಕ್ ಮತ್ತು ಇಯೋನಿಕ್ ಉಪಭಾಷೆಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿ ರುವುದಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರ ಹೆಕ್ಟಾಮೀಟರ್ ಗದುಸಾಗಿರದೆ ಗಮನಾರ್ಹ ವೈವಿಧ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಕಂಚು ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿಣದ ಯುಗಗಳ ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಈ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ವಸ್ತುವನ್ನೊದಗಿಸಿದ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳ ಉಗಮದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಈ ಕಾವ್ಯಗಳ ರಚನೆಯ

ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾವ್ಯ ಕೃಷಿ ನಡೆದಿದೆಯೆನ್ನಲು ಇವುಗಳಲ್ಲೇ ಕೆಲವು ಆಧಾರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಗ್ರೀಕ್ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಈ ಹೋಮರ್ ಪೂರ್ವಯುಗಕ್ಕೆ ಅಪ್ಯುಯಸ್ ಮತ್ತು ಮುಸೇಯಸ್ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪಾತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ ಪ್ರಭುತ್ವದ ರೀತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೧೨೦೦ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮೈಸಿನಿಯನ್ ಯುಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರಬಹುದು. ಈ ಯುಗ ಅಶಾಂತವೂ ಭೂ ಮತ್ತು ಸಾಗರ ಸಮರಗಳಿಂದ ಡೋಲಾಯಮಾನವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಟ್ರಾಯ್ ಮೇಲಿನ ಸಮರ ಇಂಥದೊಂದು. ಆ ಯುಗದ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮತ್ತು ರಾಜರುಗಳ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಸ್ಥಾನದ ಗಾಯಕರು ಅಥವಾ ಆಶುಕವಿಗಳು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಅವು ಒಂದು ಸಮೃದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವು. ಇವು ಯುಗದಿಂದ ಯುಗಕ್ಕೆ ವಾಕ್ಯರಂಪರೆಯಿಂದ ಹಾದು ಬರುವಾಗ ಆಯಾ ಯುಗದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಾರ್ಪಡುತ್ತಾ ನೇರ್ಪಡುತ್ತಾ ಮತ್ತು ಆಯಾ ಗಾಯಕನ ಸ್ವಂತ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಪುಷ್ಟವಾದವು. ಟ್ರಾಯ್ ಕದನ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೧೧೮೪ರ ನಂತರ ಮೈಸಿನಿಯನ್ ನಾಗರಿಕತೆ ಖಿಲವಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಈ ಮೈಸಿನಿಯನ್ ನಗರಗಳು ಹೆಲನಿಕ್ ನಗರಗಳಂತೆ ಗ್ರೀಕರ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಡೋರಿಯನ್ನರ ಆಕ್ರಮಣವಾದಾಗ ಆ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಏಷ್ಯಾ ಮೈನರಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಏಯೋಲಿಸ್ ಹಾಗೂ ಇಯೋನಿಯಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು; ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೊಸ ವಾಸ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಸುಮಾರು ಒಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಮರ್ ಎಂಬ ಕವಿ ತನಗೆ ದೊರೆತ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಮಹಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ.

ಈ ಕಾವ್ಯಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಘನ ಗಂಭೀರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಕ್ರಿಯೆ ದೃಶ್ಯದಿಂದ ದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಕೇಳುಗರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲೋಸುಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಲಾವಣಿ ತಂತ್ರವನ್ನು ಇದು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಆರನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ 'ಹೋಮರಿದೆಯ್' ಎಂಬ ಗಾಯಕರು ಇವುಗಳನ್ನು ಗ್ರೀಕ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹಾಡಿ ಪ್ರಚುರಗೊಳಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಇವು ಮುಂದಿನ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಸೆಲೆಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ಗಣಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದವು.

ಹೋಮರನ ನಂತರ ನೆನೆಯಲೇ ಬೇಕಾದ ಹೆಸರು, ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಮರನಿ ಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಪರಂಪರೆಯೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ, ಹಿಸಿಯಡ್. ದಂತ ಕಥೆಯೊಂದರ ಪ್ರಕಾರ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಮಕಾಲೀನರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯ ಸ್ಪರ್ಧೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೋಮರನನ್ನು ಹಿಸಿಯಡ್ ಸೋಲಿಸಿದ ಕೂಡಾ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಏಳನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಆರ್ಖಿಲೋಕನನ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಈತ ತುಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಇವನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಎಂಟನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಈಚಿನದಲ್ಲ. ಈತ ಹೋಮರನಂತೆ ಚಾರಣ ಕವಿಯಲ್ಲ ರೈತ. ಇವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿವ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳೂ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ತುಣುಕುಗಳೂ ದೊರೆತಿವೆ. 'ಕೆಲಸಗಳು ಮತ್ತು ದಿನಗಳು' (Works and days). 'ದೇವ ವಂಶಾವಳಿ' (Theorory) ಮತ್ತು 'ಹೆರಾಕ್ಲಸನ ಗುರಾಣಿ' (Shield of Heracles) ಇವೇ ಆ ಕೃತಿಗಳು, ಮೊದಲನೆಯದು, ಅವನ ಸೋದರನಿಗೆ ಬದುಕುವ ವಿವಿಧ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ ನೀತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಾವ್ಯ. ಬೊಯೊಷನ್ ರೈತರ ಕಷ್ಟ ಜೀವನದ ನೈಜ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಇದು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು, ಗ್ರೀಕ್ ಪುರಾಣಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಪ್ರಥಮ ನಿರೂಪಣೆ. ಪ್ರತಿಭಾ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಮೆರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಜನತೆಯು ಅರಿಯಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ. ಮೂರನೆಯದು ಹಿಸಿಯಡ್ ಕೃತವಲ್ಲವೆಂದೂ ಇತ್ತೀಚಿನದೆಂದೂ ಬಹುಮಂದಿ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಹೋಮರನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಶ್ರೀಮಂತ ಕಲಾವೈಭವ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ವಾಸ್ತವತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಜನಮನವನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿದ ಈ

ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಚಂಡ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಮುಂದಿನ ಹಲವರಿಗೆ ಅನುಕರಣೀಯ ಆದರ್ಶಗಳಾದವು. ಉದ್ದೇಶ ಭಿನ್ನವಾದರೂ ಇವುಗಳೂ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ಇವೆ.

ಅನಂತರ ಐಯೋನಿಯನ್ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿವರಣೆ ನೀಡಲು ಬಯಸಿದರು, ಈ ಕಾರಣ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಛಂದಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪದಶಯ್ಯೆ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಧ್ಯಮವಾಯಿತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಆರ್ಥಿಕ್ ಪಂಥ ಉದಿಸಿ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಆರನೇ ಶತಮಾನ) ಒಲಂಪಿಯನ್ ಧರ್ಮದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾದ ಆತ್ಮದ ರೂಪಾಂತರ ಮತ್ತು ಮೂಲಪಾಪದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಆರನೇ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಗ್ರೀಕ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಹೋಮರನ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಭಾವಗೀತೆ

ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಏಳನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಮಾಜ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರೀಸಿನಿಂದ ಅಧ್ಯಶ್ಯವಾಯಿತು. ಗೊಂದಲಮಯವಾದ ಯುಗವೊಂದು ಆರಂಭವಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಆಗಿನ ನಗರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ರೀತಿನೀತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸುಧಾರಿಸತೊಡಗಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗವೊಂದು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಯುಗವನ್ನು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ದುಷ್ಟ ಪ್ರಭುತ್ವದ (Tyrants) ಕಾಲವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ನಂತರ ಪ್ರಜಪ್ರಭುತ್ವ ಬಂದುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ದೊರೆತು ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭಾವನೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಬಂದಿತು. ಏಯೊಲಿಕ್ ಮತ್ತು ಇಯೋನಿಯನ್ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ತುಡಿತ ಮೊದಲು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಡೊರಿಯನ್ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿಯೇ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಅದರ ಆಗುಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುದಾರನಾದ. ಈ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯ ತುಡಿತ ಮಿಡಿತ ಭಾವಗೀತಾ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಇಂದಿನ ಭಾವಗೀತೆ ಅಂದಿನದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ವಿಶಾಲವಾಗಿದೆ. ಅದು ಲೈರ್ ವಾದ್ಯದೊಡನೆ ಹಾಡುವ ಗೀತೆ ಮಾತ್ರ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆ : ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ ಗೀತೆ ಮತ್ತು ಮೇಳ ಗೀತೆ. ಆದರೆ ಈ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ತುರ್ತು ಮತ್ತೆರಡು ರೀತಿಯ ಪದ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿತು. ಅವೇ ಎಲಿಜಿಕ್ ಮತ್ತು ಇಯಾಂಬಿಕ್ ಗೀತೆಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಹಾಡುವ ಬದಲು ವಾಚಿಸಲು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಭಾವಗೀತಾ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ಅಂಶ ಪ್ರಧಾನ.

ಎಲಿಜಿಕ್ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನ ಪದಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಮರನ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲವಾದರೂ ದೊರೆತಿರುವ ಕೆಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಲಿಜಿಗಳು ಗ್ರೀಸಿನ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಅಥೆನ್ಸ್, ಸ್ಪಾರ್ಟಾ ಮತ್ತು ಮೆಗಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೂ ನೀತ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಟೈಟೀಯಸ್, ಸೋಲಾನ್ ಮತ್ತು ಥಿಯೋಗ್ನಿಸ್ ಎಲಿಜಿಕ್ ಕಾವ್ಯ ಕರ್ತೃಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಮೊದಲನೆಯವನು ಮೆಸ್ಸೀನಿಯಾವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ತನ್ನ ಸ್ಪಾರ್ಟಾದ ಜನತೆಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸಮರ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದ. ಸೋಲಾನ್ ಅಥೆನ್ಸಿನ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ. ಥಿಯೋಗ್ನಿಸ್ ತನ್ನ ಮೆಗಾರ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಅತಿರೇಕವನ್ನು ದೂರಿದ. ಎಲಿಜಿ ಇದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ದುಃಖ, ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಕ್ರಿಯೆ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೂ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯನ್ ಯುಗದವರೆಗೆ ಇವುಗಳಾವುವೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಾಚೀನ ಎಲಿಜಿಗಳು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದರೂ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದವು. ಕ್ಯಾಲಿನಸ್, ಆರ್ಖಿಲೋಕಸ್, ಮಿಮ್ಮರ್ಮಸ್, ಪೋಸಿಲೈಡ್ಸ್, ಕ್ಷೆನೋಫೆನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಸಿಮೋನೈಡ್ಸ್ ಇತರ ಎಲಿಜಿಕ್ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು.

ಇಯಾಂಬಿಕ್ ಕಾವ್ಯ ಎಲಿಜಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಜ ಸ್ಫೂರ್ತವಾದ ಮೂಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಗೆ ತುಂಬ ಹತ್ತಿರವಾದ ಸಹಜ ಲಯ. ಮೊದಲು ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವಿತ್ತು. ಇವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಏಳನೇ ಶತಮಾನದ ಥೆಸೋಸ್‌ನ ಆರ್ಖಿಲೋಕಸ್. ರಾಜಕೀಯವಾಗಿರಲಿ ಪ್ರೇಮ ವಾಗಿರಲಿ ದಂತಕತೆಯಾಗಿರಲಿ ಆ ಗೀತೆಗಳು ಮಾತ್ರ ತೀವ್ರವಾದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭಾವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದವು. ಕೊನೆಗೆ ಟ್ರಾಜಿಡಿಕಾರರು ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳ ಸಂವಾದ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಸಹಜ ಛಂದಸ್ಸಾಗಿ ಇದನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡರು.

ನೋಲೋ ಲಿರಿಕ್ (Sololyric)

ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ, ಒಬ್ಬನೇ ಹಾಡಲು ಬರೆದು. ಕವಿಯೇ ರಚನೂ ಸಂಗೀತ ಸಂಯೋಜಕನೂ ಆಗಿದ್ದ. ಇದರ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸಾರಳ್ಯ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಕೋಶ ಆಡುಮಾತಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿತ್ತು. ಕವಿ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರ ಬಗ್ಗೆ, ಪ್ರೇಮ ರಾಜಕೀಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮನೋಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ತೋಡಿಕೊಂಡ ಭಾವಗಳೇ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಸ್ವರೂಪ. ಲೇಸ್‌ಬಾಸ್ ದ್ವೀಪ (Aeolian island of Lesbos) ಇವುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉಗಮಸ್ಥಾನ. ಟೈರ್ಟಂಡೆರ್, ಆಲ್ಕೆಯಿಸ್ ಮತ್ತು ಸ್ಯಾಪ್ರೋಇದರ ಮುಖ್ಯ ಲೇಖಕರು. ಅನಂತರ ಇದು ಇಯೋನಿಯನ್ ಬರಹಗಾರರಿಂದ ಮುಂದುವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ವರ್ಗದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿ ಅನೇಕ್ರಿಯಾನ್. ಬರಬರುತ್ತಾ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಐದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅದು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಇಯೋನಿಯನ್ ಲೇಖಕರಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಮೇಳಗೀತೆ ಡೋರಿಯನ್ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಲೇಖಕರಿಂದ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾಯಿತು. ಆ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಲೇಖಕನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿವಾಹ, ಶೋಕ, ದೈವಸೇವೆ, ಅಣಕು ನೃತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹಲವು ರೂಪ ಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಧ್ವನಿಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಮೇಳಗೀತೆ ಎಂದರೆ ಆಲ್ಕಮನ್ನಿನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ತುಣುಕು. ಸ್ಟಾರ್ಬಾದ ಹುಡುಗಿಯರ ಒಂದು ಮೇಳಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಆರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿ, ವಸ್ತುಧರ್ಮದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಒಲಂಪಿಯನ್ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯಿಗಳಾದವರ ಸಾಹಸದವರೆಗೂ ವಿಸ್ತೃತವಾಯಿತು. ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಅಧಿಕ ಗೊಂಡಂತೆಲ್ಲ ಮುಕ್ತೂಟ ರಚನೆ (triodic-structure) ಬಳಕೆಗೆ ಬಂತು. ಸ್ಟೆಸಿಕೋರಸ್, ಇಬಿಕಸ್, ಸಿಮೋನ್ಯೆಡ್ಸ್, ಬ್ಯಾಬಿಲೈಡ್ಸ್ ಮತ್ತು ಪಿಂಡಾರ್ ಈ ಗೀತಕರ್ತರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಪಿಂಡಾರನ ಪ್ರಗಾಥಗಳು (odes) ತುಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು. ಕಥಾನಿರೂಪಣೆ, ಸಂಗೀತ ಗುಣ, ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಮಧುರ ಪದಶಯ್ಯೆ ಅವನ ಕವಿತೆಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಬರಬರುತ್ತಾ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಐದನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇದರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಟ್ರಾಜಿಡಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿತು.

ನಾಟಕ

ಐದನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ನಾಟಕ. ಉಳಿದವುಗಳಂತೆ ಇದರ ಮೂಲವೂ ಅಸ್ಪಷ್ಟ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಪ್ಪಬಹುದಾದೊಂದು ವಾದವೆಂದರೆ ಅದರ ಮೂಲ ಗ್ರಾಮೀಣವಾದದ್ದು, ಡಯೋನಿಸಸ್ ದೇವತೆಯ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ (ದೇವತೆಯನ್ನು ಕೊಂದು ಶೋಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ) ಮೇಳಗೀತೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದು. ಈ ಕಾರಣ ಮೇಳ, ಗಂಭೀರತೆ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳು ಟ್ರಾಜಿಡಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಂಗಗಳಾದವು. ಬಹುಕಾಲ ಇದೊಂದು ಅರೆಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಡೆಸ್ಪಿಸ್ ಎಂಬುವನು ಇದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ನಟನನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಟ್ರಾಜಿಡಿಯ ಜನಕನಾದ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ನಟನ ಪ್ರವೇಶ ಅವನಿಗೂ ಮೇಳದವರಿಗೂ ಸಂವಾದದ ಅಗತ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಟ ಮತ್ತು ಮೇಳದವರ ನಡುವಣ ಕರ್ಷಣ ನಾಟಕಕ್ಕಿಯೆಗೆ ಅನುವುಮಾಡಿತು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೫೧೭ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಪೇಯಿಸಿನ್ಯಾಟಸ್ ದೊರೆ ಅಥೆನ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಡಯೋನಿಸ್ ದೇವತೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ

ಟ್ರಾಜಿಡಿಯ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿದ. ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಹಲವು ನಾಟಕಕಾರರ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಯೋಗ ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ನಡೆದು ಒಂದನೆಯ ಶತಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಈಸ್ಟಿಲಸ್ ಬರವಣಿಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದಾಗ ಟ್ರಾಜಿಡಿ ತನ್ನ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ಈಸ್ಟಿಲಸ್, ಸಾಫೋಕ್ಲಿಸ್ ಮತ್ತು ಯೂರಿಪಿಡಿಸ್ ಟ್ರಾಜಿಡಿ ಲೋಕದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು. ಈಸ್ಟಿಲಸನ ಏಳು ನಾಟಕಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿವೆ. ಇವುಗಳ ವಸ್ತು ಡಯೋನಿಸಸ್ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಐತಿಹ್ಯಗಳು, ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ಆರಿಸಿದ್ದು. ಅತಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಪಡೆದ ಸಮಕಾಲೀನ ವಸ್ತುವೂ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಮೇಳದ ಭಾಗ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ನಾಟಕೀಯ ಭಾಗಗಳು ಪೂರ್ಣ ಬೆಳೆಯದೆ ನಿರೂಪಣೆ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ಈತ ತನ್ನ ಕೊನೆಯ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಭಾಗಗಳನ್ನು (Trilogy) ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನೂ ಮಾಡಿದ. ಈತನ ನಾಟಕಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಇವೆ. ಅವನ 'ಒರೆಸ್ಟಿಯ' (Oresteia) ರೂಪಕತ್ರಯ ಜಗತ್ತಿನ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಟ್ರಾಜಿಡಿಗಳ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. 'ಪ್ರೋ', 'ಪರ್ಷಿಯನ್ನರು', 'ಢೀಬ್ಬಿಗೈದುರಾಗಿ ಏಳು ಮಂದಿ' (Seven against Thebes) ಮತ್ತು 'ಆಶ್ರಯ ಯಾಚಕಿಯರು' (Supplains) – ಇವು ಅವನ ಇತರ ನಾಟಕಗಳು.

ಗ್ರೀಕ್ ಟ್ರಾಜಿಡಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲಾರೂಪವನ್ನು ಸಾಫೋಕ್ಲಿಸ್‌ನ ಉಳಿದಿರುವ ಏಳು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಮೇಳ ಮತ್ತು ನಾಟಕದ ಸುಂದರ ಸಮತೋಲನ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೇಳವು ವಸ್ತು ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ನಾಟಕದ ಕ್ರಿಯೆಯ ಸಹಭಾಗಿಯಾಗಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಗತಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನಳಿಯುವ, ಆ ಮೂಲಕ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಭಾವನಾಂಶಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೇಯುವ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ವಹಿಸಿತು. ಈತನ ಪಾತ್ರಗಳು ಈಸ್ಟಿಲಸನ ಪಾತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಆಗಿವೆ. ವಿಶ್ವತತ್ವದ ಭವ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗಿಂತ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವದ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮತ್ತು ಎದುರಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಈತ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನಹರಿಸಿದ. ಈತ ನಟರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಎರಡರಿಂದ ಮೂರಕ್ಕೇರಿಸಿ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಕ್ರಿಯಾಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ. 'ಈಡಿಪಸ್ ಟಿರನಸ್' (Oedipus Tyrannus) ಅವನ ಶೈಲಕೃತಿ. 'ಈಡಿಪಸ್ ಕಲನಸ್' (Oedipus at colones) 'ಆಂಟಿಗನಿ', 'ಏಜಕ್ಸ್', 'ಟ್ರಾಕಿನಿಯ', 'ಫಿಲೋಕ್ಲಿಟೀಸ್' ಮತ್ತು 'ಎಲೆಕ್ಟ್ರ' ಈತನ ಇತರ ನಾಟಕಗಳು.

ಈಸ್ಟಿಲಸ್ ಮತ್ತು ಸಾಫೋಕ್ಲಿಸರ ನಾಟಕಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಗಂಭೀರ ನೀತಿ ಬೋಧೆಯ ಗ್ರೀಕ್ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಯೇ ಬರೆದವುಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ನಾಟಕ ರೂಪಗಳು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಡುಸಾದವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯೂರಿಪಿಡೀಸ್ ಉದಿಸಿದ. ಈತ ನೂರು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದ್ದರೂ ದೊರಕಿರುವವು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಮಾತ್ರ. ಇದರಲ್ಲೊಂದು ವಿಡಂಬನ ನಾಟಕ. ನವೀನ ರೀತಿಯ ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆಯೊಂದನ್ನು ಆತ ಸೃಷ್ಟಿಸಲಿಲ್ಲ ವಾದರೂ ಅವನ ರೀತಿ ಹಳೆಯದರ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿತು. ನಾಟಕವನ್ನು ಧರ್ಮಬೋಧನೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುವ ಆಸಕ್ತಿ ಅವನಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಅನಿವಾರ್ಯ ವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಘಟನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಧರ್ಮದ ಅಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ. ತನ್ನ ಪಾತ್ರಗಳ ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವಾಗ ಚತುರ ಸಂವಾದ, ಕರುಣೆ (Pathos), ಸಹಜತೆಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ. ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅವಲೋಕನ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲೆತ್ತಿಸಿದ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಟ್ರಾಜಿಡಿಯ ಮಾದರಿ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿಸ್ಟೋಫೇನಸ್ ಮುಂತಾದ ಆತನ ಸಮಕಾಲೀನರೇ ಟೀಕಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದು ಒಂದು ಜೀವಂತ ಕಲೆಯಾಗಿ ನಾಟಕದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಈತನ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ 'ಮಿಡಿಯಾ', 'ಬ್ಯಾಕಿ' ಮತ್ತು 'ಹಿಪ್ಪಾಲಿಟಸ್'. ಇಯಾನ್, ಆಲ್ಕಿಸ್ಟಿಸ್, ಹೆಕುಬ, ಆಂಡ್ರೊಮೆಕೆ, ಮುಂತಾದುವು ಇತರ ಕೃತಿಗಳು. 'ಸೈಕ್ಲೋಪ್ಸ್' ಅವನ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಡಂಬನ ನಾಟಕ.

ಟ್ರ್ಯಾಜಿಡಿಯ ರಚನೆ ತನ್ನ ಅಂತಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕೇವಲ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಹೀನವಾಗತೊಡಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಪ್ರಹಸನ ಕಣ್ತೆರೆದು ಪ್ರತಿಭಾಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಳತೊಡಗಿತು. ನಾಲ್ಕು ಮತ್ತು ಐದನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಹಸನ (Comedy) ಟ್ರ್ಯಾಜಿಡಿಯಂತೆಯೇ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ. ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಪರಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾಟಕಕಾರ ಅರಿಸ್ಟೋಫೇನಸನ ಕೇವಲ ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರಹಸನಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ. ಟ್ರ್ಯಾಜಿಡಿಯಂತೆಯೇ ಪ್ರಹಸನ ಕೂಡಾ ಡೈಯೊನಿಸಸ್ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಬ್ಬದಲ್ಲೇ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರಬಹುದು. ಈ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷಚಿತ್ತದ (Komos) ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟಕೂಟ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಹಬ್ಬದ ಆಚರಣೆಯು ಹಾಡು, ಅನುಕರಣ, ವಿದೂಷಕತನ ಮತ್ತು ತೀರ ಗ್ರಾಮೀಣ ರೀತಿಯ ಚತುರ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಗ್ರೀಸಿನ ಹಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಸಿಸಿಲಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಅಣಕುನಾಟಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದ ಚಿಕ್ಕ ದೃಶ್ಯವೊಂದನ್ನು ಅದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಹಸನ ಅಥೆನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೪೮೮-೪೭೨ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಡಯೊನಿಸಸ್ ದೇವತೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಬ್ಬದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಟ್ರ್ಯಾಜಿಡಿಯಂತೆ ಇದು ಸಾಂದ್ರನೆಯನ್ನು, ದೃಶ್ಯದಿಂದ ದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ನಾಟಕಶಕ್ತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು ವಿಜೃಂಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಸಂತೋಷಚಿತ್ತದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತು ತೀರಾ ಶಿಥಿಲೈಕ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅರಿಸ್ಟೋಫೇನಸನ ಪ್ರಹಸನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಸಂಬದ್ಧ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ತಂದು ಮೇಳವು ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಗಂಭೀರ ಗೀತೆಯೊಂದನ್ನು ಹಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಸಂಬದ್ಧಗಳು, ದೇವತೆಗಳ ಗೇಲಿ ಮತ್ತು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಗಳು ಈ ಪ್ರಹಸನಗಳ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯ ವೀರರನ್ನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಹೊಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದವನು ಪ್ರಹಸನ ಪಿತಾಮಹನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಎಪಿಥಾರ್ಮಸ್ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೫೨೦-೪೪೦). 'ಪರಿತ್ಯಕ್ತ ಒಡಿಸ್ಸೂಸ್' (Odysseus the Deserter) 'ಹೀಬೆಯ ಮದುವೆ' (The Marriage of Hebe)ಗಳನ್ನು ನಿದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು. ವಿವಾದಾತ್ಮಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಆತ ತನ್ನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಚರ್ಚಾವೇದಿಕೆಯನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. ಅವನ 'ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಸಾಗರ' (Earth and Sea), 'ಭರವಸೆ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತು' (Hope and Wealth), 'ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಕಾರಣಗಳು' (Male and Female Reasons) ಮುಂತಾದವು ಈ ರೀತಿಯ ನಾಟಕಗಳು. ಇವನ ನಂತರದ ಕ್ರ್ಯಾಟಿನಸ್ ಮತ್ತು ಯೂಫೊಲಿಸ್ ಪ್ರಹಸನಕಾರರ ಕೆಲವು ತುಣುಕುಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿವೆ. ಅಟಿಕ್ ಪ್ರಹಸನದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುವುದು ಅರಿಸ್ಟೋಫೇನಸನ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೪೫೦-೩೮೫) ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ. ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಂವಾದ, ಹೃದಯ ವನ್ನು ಕುಣಿಸುವ ನಗೆ, ಜೀವಂತ ವಿಡಂಬನೆ, ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ಹಾಡುಗಳು, ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಜೀವನಾನುಭವ ಮತ್ತು ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅಸಾಧಾರಣ ವಿವೇಚನಾ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆತನ ನಾಟಕಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಜನಜೀವನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಹತ್ತಿರವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅತಿ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ವಿಶಾಲವ್ಯಾಪ್ತವೂ ಆಯಿತು. 'ಅಚರ್ನಿಯನ್ನರು' (Acharnians) 'ಶಾಂತಿ' (Peace), 'ಪಕ್ಷಿಗಳು' (Birds), 'ಲಿಸಿಸ್ಟ್ರಾಟಾ' (Lysistrata), 'ಸರದಾರರು' (Knights), 'ಮೋಡಗಳು' (Clouds), 'ಕಣಜಗಳು' (Wasps), 'ಕಪ್ಪೆಗಳು' (Frogs) ಅವನ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನಾಟಕಗಳು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜನೀತಿ ಗಳೆಲ್ಲ ಅವನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಎಡೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ನಗೆಗೀಡಾಗಿವೆ. ನಗೆಯೇ ಅವನ ಪರಮೋದ್ದೇಶವಾದರೂ ನಾಟಕದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರತಿಭಾವಿಲಾಸ ಗೋಚರ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ 'ಮೋಡಗಳು', 'ಹಕ್ಕಿಗಳು' ಮತ್ತು 'ಕಪ್ಪೆಗಳು' ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ವಾದ ಭಾವಗೀತೆಗಳಿವೆ.

ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಈ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಳದ ಉಪಯೋಗ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ವಿದೂಷಕತನ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾ ಸಿದ್ಧ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಸಮಾಜದ ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕಾಣಬಂದಿತು. ಇದೇ ನವ ಪ್ರಹಸನ (New comedy)ದ ನಾಂದಿ. ವಾಸ್ತವತೆ, ಕರುಣೆ, ಭಾವನಾಮಯತೆ ಮುಂತಾದ ಯೂರಿಪಿಡೀಸ್ ಟ್ರ್ಯಾಜಿಡಿಯ ಕೆಲವಂಶ ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಈ ನವಪ್ರಹಸನಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಇದು ಮಿನ್ಯಾಂಡರ್ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೪೨-೨೯೦) ಮತ್ತು ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ನವಪ್ರಹಸನ

ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕದ ಹಲವು ಅಗತ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಗ್ರೀಕ್ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಚಲಿತ ನಗರದಲ್ಲೇ ದೃಶ್ಯಗಳು; ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದಿಂದ ಎಳೆತಂದ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಪಾತ್ರಗಳು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಅದೃಷ್ಟ ದುರದೃಷ್ಟಿಗಳು, ಆಸೆನಿರಾಶಿಗಳು, ಪ್ರೇಮಕಾಮ ಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳ ನಷ್ಟಲಾಭಗಳು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳು ಸರಳವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವೂ ಕುತೂಹಲಕರವೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಹೆಲನಿಸ್ಟಿಕ್ ಮತ್ತು ನಂತರದ ಯುಗದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದವು. ಆದರೆ ಐದನೆಯ ಶತಕದ ನಾಟಕಗಳ ಕಲಾಮಹೋನ್ನತಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪಂಥದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಕಾರ ಮಿನ್ಯಾಂಡರನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ತುಣುಕುಗಳೂ ಮತ್ತು ಒಂದು ಪೂರ್ಣ ನಾಟಕವೂ ದೊರೆತಿವೆ. 'ಮಹಾಲೋಭಿ' (Curmudgeon) ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಧಾನವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ನಾಟಕ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆತ ಅರಿಸ್ಟೋಫೇನಿನಿಗಿಂತ ಯೂರಿಪಿಡಿಸನಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಋಣಿ ಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಭಾವಗೀತೆ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳ ಉಚ್ಚಾಯಸ್ಥಿತಿ ಮುಗಿದುಹೋದ ನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನ ಗದ್ಯದ ಮಹಾಯುಗ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಆರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲೇ ಐಯೋನಿಯ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಆಗ ತಾತ್ವಿಕವಾದ ಚರ್ಚೆ ಮತ್ತು ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾದ ಇತಿಹಾಸಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಹೆಕ್ಟಾಮೀಟರ್‌ನಲ್ಲೇ ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಬೌದ್ಧಿಕವಾದ ಚರ್ಚಾತ್ಮಕ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಈ ಮಾಧ್ಯಮ ಅಸಮರ್ಪಕ ಎಂಬುದು ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಕಚೇರಿಯ ಕಡತಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ರೀತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಆ ಕಾಲದ ಕಲಾತ್ಮಕವಲ್ಲದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆದವು. ಆದರೆ ಪರ್ಶಿಯನ್ನರು ಐಯೋನಿಯನ್ ನಗರಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಿನ್ನವಾದುದರಿಂದ ಐಯೋನಿಯನ್ ಗದ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ನಿಂತು ಹೋಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ಲೇಟೋ, ಐಸೋಕ್ರೇಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ಡೆಮಾಸ್ಟನೀಸರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದವರು ಐದನೇ ಶತಮಾನದ ಕಡೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥೆನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಲಂಕಾರಿಕರು ಮತ್ತು ಚಾರ್ವಾಕರು.

ಭಾಷಣ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ

ಹೋಮರನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಾಷಣ ಕಲೆಗೆ ಗೌರವದ ಸ್ಥಾನವಿತ್ತಾದರೂ ಐದನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಅಲಂಕಾರಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆ ಅಲಂಕಾರಿಕರು - ಅವರು ಕೃತಿಗಳು ದೊರಕಿಲ್ಲವಾದರೂ-ಸಿಸಿಲಿಯ ಕೋರೈನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಟೈಸಿಯಸ್ (Cora and Teisias) ಎಂಬವರು. ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾದಿಸಲೂ ಪ್ರಜಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಿಸಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಕರ್ಷಕ ವಾಕ್ಯಕ್ತಿ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪೆರಿಕ್ಲಿಸನೇ ಸ್ವತಃ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಾಷಣಕಾರನಾಗಿದ್ದ. ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾವ್ಯದ ಹಾಗೂ ರೂಪಕದ ವಿಲಾಸವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂತೂ ಭಾಷಣದ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು.

ಪದಗಳ ಲಕ್ಷ್ಯಪೂರ್ಣ ಪದ ಜೋಡಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಚಾರ್ವಾಕರು ಅಟಿಕ್ ಗದ್ಯದ ಒಂದು ಶೈಲಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖನಾದವನು ಗಾರ್ಜಿಯಸ್(Gorgias). ಈತನೇ ಗಾರ್ಜಿಯನ್ ಅಲಂಕಾರಗಳ ಜನಕ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಥ್ರಾಸಿಮ್ಯಾಕಸ್ (Thrasymachus). ನಿಯತವಾಕ್ಯ (Periodic Sentence)ಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವನಿವನು. ಇದು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ನಯವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಮತೂಕವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು. ಅಥಿಯನ್ ಭಾಷಣ ಕಲೆ ನ್ಯಾಯಾಸ್ಥಾನಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಾಡಂಬರಿಕವೆಂದು ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಕ್ಕೆ ಆಂಟಿಫನ್ (Antiphon) ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯದಕ್ಕೆ ಡೆಮಾಸ್ಟನೀಸ್ ಉಜ್ಜಲ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ಲೇಟೋ, ಸಾಕ್ರಟೀಸ್, ಫೇಯಿಡ್ರಸ್, ಆಲ್ಸಿಬಿಯೇಡ್ಸ್, ಲಿಸಿಯಸ್ ಮುಂತಾದವರು ಈ ಗ್ರೀಕ್ ಗದ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇಳಿಮುಖ

ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೨೨೨ರಲ್ಲಿ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಬೇಬಿಲಾನ್‌ನಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವನ ಮಹಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಹೋಳು ಹೋಳಾಯಿತು; ಗ್ರೀಕ್ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನೇ ಏರುಪೇರು ಮಾಡಿತು. ಅವನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಸೈನಿಕವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಗಮನವಿತ್ತರು. ಅಥೆನ್ಸ್ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನುಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಾಧನೆ ಮಂಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಗ್ರೀಕ್ ರೋಮನ್‌ರಿಂದ ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಅದರ ಸ್ವರೂಪ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾರ್ಪಾಟಾಯಿತು. ಮುಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೆಲೆನಿಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

೨. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಚಂಪೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೬ನೇ ಶತಮಾನವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಛಂದೋ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದರೆ, ಗಾತ್ರ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ ಗುಣ ಮಹೋನ್ನತಿಯಿಂದಲೂ ಚಂಪೂಚಂದದ ಕೃತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸದೃಶ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಗೌರವದೊಡನೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಎತ್ತರ ಬಿತ್ತರಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಮಹಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಈ ಚಂಪೂಚಂದದ ಮೂಲ ವಿದ್ವಾಂಸರ ವಿಮರ್ಶಕರ ಸಂಶೋಧನಬುದ್ಧಿಗೆ ಒಂದು ಸವಾಲಿನಂತಿದೆ. ಅದು ತನ್ನ ಬಿತ್ತರದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಯುಗವನ್ನುಳಿದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುಮಾರು ೧೨೫ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೪೦ ಕವಿಗಳ ವಿಪುಲ ವಿರಚನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು, ತನ್ನ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹೋಜ್ವಲ ಮೇರುಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಂತೂ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ವಿರಾಟ್ ವೈಭವದಿಂದ ಮೆರೆದ ಈ ಚಂಪೂಚಂದದ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೇ? ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ? ಎಂಬುದು ಬಗೆಹರಿಯದ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸರ್ವಾಂಗ ವೈಭವಕ್ಕೂ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ ಮಹಾಮೂಲವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತದ ವೀರ ವ್ಯಾಮೋಹಿಗಳು ಈ ಚಂಪೂವಿನ ಮೂಲವೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೇ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಉಪಲಬ್ಧ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರೆ ನಿಜಂಶವು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮೂಲ

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳು ಉದಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಸುಮಾರು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗಿ ಅನೇಕ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೃತಿ ರತ್ನಗಳು ಮೂಡಿದ್ದರೂ, ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಚಂಪೂವಿನ ಸುಳುಹು ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. “The Nausari grant of Indra III, the Rastrakuta, of A.D. 915 gives us the date of Trivikrama Bhatta, who wrote the Damayantikhata and a Mada asacampu : in the new form of combined prose and poetry.....”

[1] ಎಂದು ಕೀತ್ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಮಿಶ್ರಣವುಳ್ಳ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯ ರಚನಾಪದ್ಧತಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದಂತಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಚಂಪೂರೂಪದ ಕೃತಿಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಉಪಲಬ್ಧ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳು ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತರ ಛಂದೋ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳ ಕಲಾವೈಭವ ದೊಡನೆ ಸರಿದೂಗಲಾರವು. ಚಂಪೂವಿನ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದಾದಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

“ಚಂಪು (ಚೆಂಪು) ಮತ್ತು ಚಂಪೂ (ಚೆಂಪೂ) ಈ ಎರಡೂ ರೂಪಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಮಂಜಸವಾದ ಅರ್ಥ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ‘ಚೆಂಪು’ವನ್ನು ‘ಚೆನ್+ಪು’ ಎಂದು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಬಿಡಿಸಬಹುದು. ಅದರಂತೆ ‘ಚೆಂಪೂ’ವಿಗೆ ‘ಚೆನ್+ಪೂ’ ಎಂದು ಎಷ್ಟೇ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.”[2] ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಾಕೃತಿ ‘ಚಂಪೂ’ನಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪಂಪನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಂಪೂ ಛಂದವು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಕಮನೀಯ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಭಾವಭರಿತವಾಗಿ ಹರಿದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಳಮೆಯಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವಿಮರ್ಶಕನಾದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸುವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಚಂಪೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅತಿ ದೃಢವಾಗಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಒಪ್ಪಬಹುದಾದ ಆಧಾರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತವಾದ ಬೆಂದೆ ಚತ್ತಾಣ-ಕಾವ್ಯಪದ್ಧತಿಗಳು ಬಹುಶಃ ಈ ಚಂಪೂವಿನ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿರುವ ಸುದೀರ್ಘ ಪರಂಪರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ “ಚಂಪೂವಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು, ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಲುವನ್ನು ನಾವು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಕಾಣುವುದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚಂಪು ಕನ್ನಡದ ಕಾಣಿಕೆ.”[3]

ಈ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಾಧಕಗಳಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಈ ಚಂಪೂ ಛಂದದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ವೃತ್ತಗಳು ಛಂದದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡದವುಗಳಲ್ಲ. ತ್ರಿಪದಿ, ರಗಳೆ, ಪಿರಿಯಕ್ಕರ ಮುಂತಾದ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಛಂದಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವುದು, “ಖ್ಯಾತ ಕರ್ಣಾಟಕಂಗಳ್” – ಎಂದು ಹೆಸರಾಂತ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಆರು ರೀತಿಯ ವೃತ್ತಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ೯ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಗಳೇ ಈ ಚಂಪೂವಿಗೆ ಮೂಲವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅಂತೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ಚಂಪೂರೂಪ ಮೂಲತಃ ಸಂಸ್ಕೃತವೆಂದು ತಿಳಿದರೂ, ಅದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳಿದ ರೂಪವು ಮಾತ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅನುಕರಣದ ಫಲವಲ್ಲವೆಂದೂ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವೆಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.”[4]

ಪಂಪ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ

ಪಂಪ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಚಂಪೂ ಪ್ರಕಾರದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ‘ಮಿಗೆ ಕನ್ನಡಗಬ್ಬಂಗಳೊಳಗಣಿತಗಣ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯ ಸಂಮಿಶ್ರಿತಮಂ ನಿಗದಿಸುವರ್ ಗದ್ಯಕಥಾಪ್ರಗೀತಿಯಿಂ ತತ್‌ಚಿರಂತನಾಚಾರ್ಯರ್ಕಳ್’ – ಎಂಬ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದ ಹೇಳಿಕೆ ಬಹುಶಃ ಚಂಪೂವನ್ನೇ ಕುರಿತಂತಿದೆ. ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಚರಿತ ಚಂಪುವನ್ನು ಬರೆದ ಶ್ರೀ ವಿಜಯನೇ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಜಯನಿರಬೇಕೆಂಬ ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರ ಉಹೆ ಸಾಧಾರವಾದುದಾದರೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾಗಿರುವ ಹಲವಾರು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಾದರೂ ‘ಈ ಮಾರ್ಗದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅನಂತರದವನಾದ ಅಸಗನು ತನ್ನ ಕರ್ಣಾಟಕಕುಮಾರ ಸಂಭವವನ್ನು ಚಂಪೂವಿನಲ್ಲೇ ರಚಿಸಿ ಅನಂತರದ ಅನುವಾದಕಾರರಾದ ನಾಗವರ್ಮ, ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತುತ್ಯನಾದ ಗುಣನಂದಿಯೂ ಕೂಡ ಚಂಪೂಮಾರ್ಗದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಾಗಿರಲೂಬಹುದು. ಈ ಉಹೆಗೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಕಲನಕಾರನಾದ, ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಚಂಪೂ ಕವಿಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಆಯ್ದು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿರುವ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಇವನನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿ ರುವುದು. ಆದರೆ ಅವನ ಸಂಕಲನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗುಣನಂದಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಪದ್ಯ ಯಾವುದೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಉಹಾರಾಜ್ಯದ ವಿಷಯವಾದರೂ ಆ ಒಂಭತ್ತನೇ ಶತಕದವನೇ ಆದ ಗುಣವರ್ಮನು ಚಂಪೂಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ‘ಹರಿವಂಶ ಮತ್ತು ‘ಶೂದ್ರಕ’ಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಉಚ್ಚ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಆಧಾರ ಗಳಿವೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ ದೊರೆತ ಆಧಾರಗಳಿಂದ, ಅದರಲ್ಲೂ ಶೂದ್ರಕವು, ಪ್ರೌಢ ಮತ್ತು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಚಂಪೂ

ಗ್ರಂಥವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗಿದೆ.[5] ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ 'ಶೂದ್ರಕ' ಗ್ರಂಥವು ಪಂಪನ 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ'ದಂತೆ ರಾಜಕೀಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನುಳ್ಳ, ಆಶ್ರಯದಾತನಾದ ಗಂಗರಾಜ (೮೮೬-೯೧೩)ನನ್ನು ಶೂದ್ರಕನೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ರಚಿಸಿದ ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯವಾಗಿರಬಹುದೆಂದೂ ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಪಂಪ-ರನ್ನರಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯಾಗಿರಬಹುದು.

ಪಂಪಯುಗ

ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣ ಯುಗವೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ತಂದವನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಂಪನೆಂದರೆ ಅತ್ಯುಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. 'ಪಂಪರಿಪ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯನೋರ್ವನೆ ಸತ್ಯವಿ ಪಂಪನಾಗವಗಂ' - ಎಂಬ ನುಡಿಗೆ ಸತ್ಯಸ್ಯಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ ಪಂಪ. "ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ನವೋದಯಾವಸರದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಅವಿಭೂತವಾದ ಆ ದಿವ್ಯ ಚೇತನ ಶಕ್ತಿ ಗರ್ಭಸ್ಥ ರತ್ನದಂತೆ ಪಂಪನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಳಗುತ್ತಿದೆ." [6] ಚಂಪೂ ಭಂದ ತನ್ನ ಮಹೋನ್ನತ ಸೌಂದರ್ಯದೊಡನೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಅವನ ಉಜ್ವಲ ಕೃತಿಗಳಾದ 'ಆದಿಪುರಾಣ' ಮತ್ತು 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ'ಗಳಲ್ಲಿ.

ಆದಿಪುರಾಣವು ಪಂಪನ ಆದಿಕೃತಿ, ಕಾವ್ಯಧರ್ಮವನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಮೇಳವಿಸಿ ತಾನು ಕಾವ್ಯರಚಿಸಿರುವನೆಂದು ಅವನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಮಾತು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಆದಿನಾಥನ ಕತೆಯಿದೆ. ಜಿನಸೇನನ ಪೂರ್ವ ಪುರಾಣವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬರೆದ ಕೃತಿ ಇದಾದರೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಪಂಪ ಇಲ್ಲಿ ಮೆರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಬಾಣ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಭಾರವಿ, ಭಟ್ಟನಾರಾಯಣ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಉಪಕೃತ ನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರೆಲ್ಲರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಾ ಪ್ರಕಾಶದ ಉಜ್ವಲತೆಯಿಂದ ಪಂಪ ತನ್ನದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಮತಧರ್ಮಗಳ ಜಲದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವಾರು ರಸ ಸರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ - ಓದುಗರು ಮಿಂದೇಳಲು. ಭೋಗದನಶ್ಚರತೆ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗದ ಪರಮಾರ್ಥತೆಯನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ಜೀವ ಹೇಗೆ ಕರ್ಮದ ಕಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಕ್ರಮಕ್ರೇಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಧರ್ಮ ಪಥದಲ್ಲಿ ಗಮಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆಂಬುದರ ನಿರೂಪಣೆ ಹೃದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜಿನಶಿಶುವಿನ ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕ, ಇಂದ್ರನ ಆನಂದ ನೃತ್ಯ, ನೀಲಾಂಜನೆಯ ನೃತ್ಯ - ಮುಂತಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭವ್ಯಕಲ್ಪನೆಯ ಚರಮ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಲಲಿತಾಂಗನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯ ಆರ್ತನಾದದಲ್ಲಿ ಕಾಮಮೋಹಿತ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಹಜ ಪರಿಯ ಚಿತ್ರಣ ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಜ್ರಜಂಘ-ಶ್ರೀಮತಿಯರ ಸಾವಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹಾಡುವ ಚರಮಗೀತೆ ಅವನ ಮನೋಧರ್ಮದ ಮಧುರ ಮನೋಹರ ಪ್ರತಿಮೆ ಯಾಗಿದೆ. ಮಾವು ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯಂತೂ ಪಂಪನ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಲವಿನ ಪ್ರತೀಕ. ೧೧ನೇ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುಷ್ಪಪರಿಷತ್ತನ್ನೇ ನೆರೆಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಆಶ್ವಾಸ ಅವನ ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿಯ, ಅವನ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೀಕ್ಷಣೆಯ, ಕಲ್ಪನಾಕುಸುರಿಯ ಕಲಾಶಾಲೆಯಾಗಿದೆ. ಬಾಹುಬಲಿ-ಭರತರ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಗೆಲುವಿನಿಂದ ನಲಿವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ, ಈ ಗೆಲುವು ನಲಿವುಗಳು ನಶ್ಚರವೆಂದು ಬಗೆದು, ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಉಚ್ಚತಮ ಸತ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದ ತ್ಯಾಗಮೂರ್ತಿ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಚಿತ್ರದ ಉದಾತ್ತತೆ, ಸಹಜತೆ, ಸೌಂದರ್ಯಗಳು ವರ್ಣನಾತೀತ. ಇಂತಹ ರಸಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ಪ್ರತಿಭೆ ಚಿಲುಮೆಯಂತೆ ಚಿಮ್ಮಿದೆ - ಆದರೆ ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಹರಿದಿಲ್ಲ. ಹಲವಾರು ದೇಶಿ ನುಡಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲವರಿದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತವ್ಯಾಮೋಹ, ಅದರಲ್ಲೂ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಯನ್ನು ಹಲವೆಡೆ ಮರುಭೂಮಿಯೆಡೆಗೊಯ್ದಿದೆ. ಆದರೆ ಚಂಪೂವಿನ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿನ ಅವನ ಕೈವಾಡ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ದೋಷಗಳೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಇದು ಕನ್ನಡದ ಉಪಲಬ್ಧ ಜೈನಪರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮಹಾಕೃತಿಯೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ.

ಇವನ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹೋಜ್ವಲ ಮೇರುಕೃತಿಯೇ 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ'. ಇದು ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಾತನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಅಭೇದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೋಲಿಸಿ ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿ. 'ಬೆಳಗುವೆನಿಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕಮಂ ಅಲ್ಲಿ ಜಿನಾಗಮಮಂ' ಎಂದು ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯೋಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ೧೪ ಆಶ್ವಾಸಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿಮ್ಮಿದ ಸ್ತೂರ್ತಿ ಕಾರಂಜಿ, ಹೊಮ್ಮಿದ ಪ್ರತಿಭೆ, ಇಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಬೆಳಗಿದೆ. 'ವ್ಯಾಸ ಮುನೀಂದ್ರ

ರುಂದ್ರವಚನಾಮೃತ ವಾರ್ಧಿಯನೀಸುವೆಂ ಕವಿವ್ಯಾಸನೆಂಬ ಗರ್ವಮನಗಿಲ್ಲ'- ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕವಿ ತನ್ನ ಸಹಜ ವಿನಯವನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾನೆ, 'ಕತೆ ಪಿರಿದಾದೊಡಂ ಕತೆಯ ಮೆಯ್ಲೆಡಲೀಯದೆ' ಸಮಸ್ತ ಭಾರತವನ್ನೂ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಹಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿ ಮೂಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಕೃತಿಯ ಘನತೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳಿಗೆ ಭಂಗ ತಾರದಂತೆ ಕಲ್ಪನೆ ಕುಡಿವರಿದಿದೆ. ಕವಿತಾವಾಹಿನಿ ಭೋರ್ಗರೆದು ಹರಿದಿದೆ. ಅವನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಭೀಮ, ದುರ್ಯೋಧನ, ಕರ್ಣ, ಅರ್ಜುನ, ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೌಪದಿ ಮುಂತಾದ ಪಾತ್ರಗಳು ಪಂಪನ ಕಲ್ಪನಾ ವೈಭವದ ಸ್ವರ್ಣಪತಾಕೆಗಳಾಗಿವೆ. ದುರ್ಯೋಧನನ ಚಲ, ಕರ್ಣನ ನನ್ನಿ, ಭೀಮನ ಗಂಡುತನ, ಅರ್ಜುನನ ವೀರ, ಭೀಷ್ಮರ ಮಹೋನ್ನತಿ, ದ್ರೌಪದಿಯ ಅಗ್ನಿತೇಜ - ಇವುಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮರೆಯಲಾರದ ಮಹೋಜ್ವಲ ಕೊಡುಗೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕರ್ಣನ ಒಳತೋಟಿ, ದುರ್ಯೋಧನನ ಪ್ರಲಾಪ, ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ವೀರವಿಕ್ರಮ, ಭೀಷ್ಮರ ಸಮರ ವೈಭವ, ಭೀಮನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪೂರೈಕೆ - ಮುಂತಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪರಮ ಪ್ರಕಾಶ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ವಾಗಿದೆ. ಪಂಪನಿಗೆ ಭಾರತ ಭಗವಲ್ಲೀಲೆಯ ವಿಲಾಸವಾಗಿಲ್ಲ, ಮಾನವ ಮನೋಧರ್ಮದ ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ನಾಟ್ಯದ ರಮ್ಯರಂಗವಾಗಿದೆ. ಒಂದೊಂದು ಪಾತ್ರವೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ - ಯಾವೊಂದು ಶಕ್ತಿಯ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸೂತ್ರದ ನಿರ್ಜೀವ ಬೊಂಬೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನನಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದ ಬನವಾಸಿ ವರ್ಣನೆ ಪಂಪನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಂಬಲದ ಹಿರಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದಿಪುರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಇಲ್ಲಿ ಅವನ ಶೈಲಿ ಸಿದ್ಧಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೆ. ಜನ ಜೀವನದಿಂದತ್ತಿಕೊಂಡ ಗಾದೆ ಗಳೂ, ಸಾಮತಿಗಳೂ, ಒಳ್ಳುಡಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೂರೆಯಾಗಿವೆ. ಚಂಪೂಭಂಡ ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸರ್ವ ಸಮಗ್ರ ಸೌಂದರ್ಯದೊಡನೆ ಮೈವೆತ್ತಿದೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಹಲವು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಂದಲೂ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶರಣತೆಯ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಅಥವಾ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದ, ಕೆಲವು ವಿಸಂಗತಿಗಳಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲರಸದ ಮಹಾನದಿ ತನ್ನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕಿರಿದಾಗಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬತ್ತದೆ ತನ್ನ ಅಸದೃಶ ಸೌಂದರ್ಯ ತರಂಗದಿಂದ, ಕಲ್ಪಕತೆಯ ಬೆಡಗಿನಿಂದ, ಹಿತಾವಹವಾದ ಅನೂನವಾದ ಸೌರಭದಿಂದ, ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸುವ ಮಹಾದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮಾಯಾ ಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಂಬಿ ಹರಿದಿದೆ. ಇಂತಹ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳಿರುವುದರಿಂದಲೇ "ಪಂಪನು ಕನ್ನಡದ ಕಾಳಿದಾಸ"[7] ಎಂದು ವಿಮರ್ಶಕರು ಮೆಚ್ಚಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ರತ್ನತ್ರಯರಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯವನು ಪೊನ್ನ. ಇವನ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳು ಎರಡು : ಭುವನೈಕ ರಾಮಾಭುದ್ಯಯ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ೧೬ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಶಾಂತಿನಾಥನನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂದು ಬಿರುದಾಂಕಿತನಾದ ಪೊನ್ನನು ತನ್ನ ರಾಮಕತೆಯ ೧೪ ಆಶ್ವಾಸಗಳೂ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಮನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯ ವಿವೇಚನೆ ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ಕಾಳದಾಸಂಗಂ ನೂರ್ಮಡಿ'ಯೆಂದು ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿ ಕಾಳಿದಾಸನ ರಘುವಂಶದ ಹಲವಾರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಶಾಂತಿಪುರಾಣದ ಬಂಧ ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಮಾಸ ಪ್ರಚುರವಾದ ಶೈಲಿ. ಅತಿಯಾದ ವರ್ಣನಾ ವ್ಯಾಮೋಹ, ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಅಹಂಕೃತಿ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕರ ನಿಷ್ಠೆ - ಇವು ಇವನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಆದಿಪುರಾಣದ ಭವ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಲೀ ಸಹಜ ವರ್ಣನೆಯ ಸೊಬಗಾಗಲೀ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಧುರಭಾವದ ಉನ್ನತಕಲ್ಪನೆಯ ಮಿಂಚು ಮಿಂಚಿದರೂ, ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಸರಳತೆ ಹೃದ್ಯತೆ ರುಚಿರತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದರೂ- ಅವೆಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರನಿಷ್ಠೆಯ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯ ರಚನೋದ್ದೇಶದ, ಪ್ರಮುಖತಃ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಅತೀವ ಹಂಬಲದ ಹೆಮ್ಮಾರಿಯ ಪಾದ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿವೆಯೆನ್ನದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ. ಏನೇ ಆದರೂ "ಇದು ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯವೆಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ ಜೈನ ಪುರಾಣವೆಂದರೆ ಒಪ್ಪುವುದು"[8] ಇದನ್ನೋದುವಾಗ ಪಂಪನನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು.

ರತ್ನತ್ರಯರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯವನು ರನ್ನ. ಅವನ ದೊರೆತಿರುವ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳು ಎರಡು: ಅಜಿತಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಗದಾಯುದ್ಧವೆಂದು ಕರೆಯುವ ಸಾಹಸ ಭೀಮವಿಜಯ. ದೊರೆಯದಿರುವುದು ಎರಡು: ಪರಶುರಾಮ ಚರಿತ ಮತ್ತು ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತ. ಇವನ ಅಜಿತಪುರಾಣ ೨ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಅಜಿತನಾಥನನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೨ ಆಶ್ವಾಸಗಳಿವೆ. ಜೈನ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭವಾವಳಿಗಳ

ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಾದ ಅಜಿತಸ್ವಾಮಿಯ ಪಂಚಕಲ್ಯಾಣಗಳು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಪಾತ್ರಗಳ ಉನ್ನತ ಕಲ್ಪನೆಯೇನೂ ಕಾಣಬರದು. ಜಿನಶಿಶುವಿನ ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕ, ವೈರಾಗ್ಯ ವರ್ಣನೆ, ನಾಟ್ಯಗೀತ ಮುಂತಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರನ್ನನ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಉತ್ಸಾಹ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಲಹರಿ, ಪ್ರತಿಭೆಯ ಸಹಜಭಿವ್ಯಕ್ತಿ - ಇವುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಉನ್ನತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ವೈರಾಗ್ಯ ವರ್ಣನೆಯಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಎಂತಹ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ವೈರಾಗ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿದೆ.

ಇವನ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿಯಾದ ಗದಾಯುದ್ಧ ರನ್ನನ ಕಲಾಸಿದ್ಧಿಯ ಸುಂದರ ಸಂಕೇತ. ಇದರ ನಾಟಕ ಗುಣವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಕರು ಹಲವಾರು ರೀತಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಪ ಭಾರತದ ೧೪ನೇ ಆಶ್ವಾಸದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಕಾವ್ಯ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಹಜವಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಥಾಂಶ ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ, ಸಮಸ್ತ ಭಾರತವನ್ನೂ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನದಿಂದ ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆಧುನಿಕ ಹಿನ್ನೋಟ ತಂತ್ರ (Flash back Technique)ಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿ ಯಾದ ಈ ತಂತ್ರ ರನ್ನನ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ರನ್ನನ ದುರ್ಯೋಧನ ಪಾತ್ರದ ಅಪೂರ್ವತೆ, ಭೀಮನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ, ದ್ರೌಪದಿಯ ಅದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರತೀಕಾರ ದಾಹ - ಇವು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರಸನಿರ್ಭರ ಚಿತ್ರವಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. ಭೀಮನಾಡುವ ನುಡಿಗಳು ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಅವನ ಸಿಂಹನಾದ ಓದುಗರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಮೊಳಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ, ತೇಜೋಮಯ ವಾಗಿವೆ ಅವನ ಮಾತು. ಉರುಭಂಗ, ಮಕುಟಭಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಭೀಮನ ಸಿಡಿಲ ನುಡಿಗಳು ಗುಡುಗಾಡಿದರೆ ನಂತರದ ಹಾಗೂ ಮೊದಲಿನ - ಅಂದರೆ ದುರ್ಯೋಧನ ವಿಲಾಪ-ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಕರುಣರಸವನ್ನು ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತವೆ. ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಆ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮಿಂಚಿನ ಮಳೆಯಲ್ಲಿನಂದು, ಈ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಭಾವಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂದವರಿಗೆ ಈ ಕೃತಿ ಮಹಾಕೃತಿಯೆನ್ನದೆ ಬೇರಾಡಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನತೆಯನ್ನೂ ಉತ್ತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ರನ್ನನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲೇ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

'ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿ'ಯು ಕನ್ನಡ ಶೃಂಗಾರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಗಣಿಸತಕ್ಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕರ್ತೃವಾದ ಒಂದನೇ ನಾಗವರ್ಮನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಬಾಣ ಕಾದಂಬರಿಯೆಂಬ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವನ್ನು ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮೂಲಗ್ರಂಥವು ಗದ್ಯವಾದರೂ ಅದು ಸಮಾಸ ಬಾಹುಳ್ಯವುಳ್ಳದ್ದು; ವರ್ಣನಾವಿಪುಲತೆಯುಳ್ಳದ್ದು; ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಚಮತ್ಕೃತಿ ಯುಳ್ಳದ್ದು. ಇಂತಹ ಕೃತಿಯನ್ನು ನಾಗವರ್ಮನು ಬಹು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಆದರ್ಶತಮ ಪಾವನಶೃಂಗಾರದ ರಸಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ನೈಜವಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪುಂಡರೀಕ, ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಚಂದ್ರಾಪೀಡ, ಕಾದಂಬರಿ ಮುಂತಾದ ಒಂದೊಂದು ಪಾತ್ರವೂ ಉನ್ನತವಾದುದು. ಆದರ್ಶಪ್ರಣಯ ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲೂ ಕುಂದದೆ, ನಂದದೆ ಹೇಗೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ರಮ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಕತೆ. ಮೂಲವನ್ನು ಅನುವಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೆರಿದಿದ್ದಾನೆ. ಉನ್ನತ ಗ್ರಂಥವೊಂದರ ಆದರ್ಶ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥ. ಇಲ್ಲಿಯ ಚಂಪೂಶೈಲಿ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿದೆ, ಸುಂದರ ಬಂಧ ಬಂಧುರವಾಗಿದೆ.

ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶತಕದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದವನಾದ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಪಂಚತಂತ್ರವೆಂಬ ನೀತಿಗ್ರಂಥವನ್ನು ಚಂಪೂ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ವಸುಭಾಗ ಭಟ್ಟನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಅನುವಾದವೆಂದು ಕವಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಪಂಚತಂತ್ರವೊಂದಿತ್ತೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಕತೆಗಳ ಮೂಲಕ ನೀತಿಯನ್ನು ಸಾರಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ೧. ಭೇದ ಪ್ರಕರಣವರ್ಣನಂ. ೨. ಪರೀಕ್ಷಾವ್ಯಾವರ್ಣನಂ. ೩. ವಿಶ್ವಾಸ ಪ್ರಕರಣ ವರ್ಣನಂ. ೪. ವಂಚನಾಪ್ರಕರಣ ವರ್ಣನಂ. ೫. ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯ ಪ್ರಕರಣಂ ಎಂಬ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಿವೆ. ಇವನ ಗದ್ಯ ಶೈಲಿ ಸರಳ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ವೃತ್ತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಕೃತಕವಾಗಿವೆ. ಏನೇ ಆದರೂ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರವು ನೀತಿಬೋಧಕ

ಸಂಸ್ಕೃತವೊಂದರ ಸಮರ್ಪಕ ಅನುವಾದವಾಗಿದೆಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ಬೆಲೆಯಿದೆ.

‘೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ದವರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನಾಥನೂ ಒಬ್ಬ. ಈತನ ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತವು ಕನ್ನಡ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಛಂದಸ್ಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸರಳಭಾಷೆ, ಸುಂದರವಾದ ಕಥಾನಿರೂಪಣೆ, ಪಾತ್ರರಚನೆಯ ಕೌಶಲ ಮನಸೆಳೆಯುವಂತಿದೆ.

೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಹತ್ವದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಒಬ್ಬನು. ‘ಅಭಿನವ ಪಂಪ’ನೆಂದು ಬಿರುದಾಂಕಿತನಾದ ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಎರಡು: ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ, ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತ ಪುರಾಣ. ಮೊದಲನೆಯ ಕೃತಿ ೧೬ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥನನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾವಳಿಯಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಒಂದು ಜನ್ಮದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕತೆಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇದರಲ್ಲಿವೆ. ತೆಳುವಾದ ಕಥಾಹಂದರದಮೇಲೆ ವರ್ಣನಾ ಬಳಿಗಳ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಹೇರಿದ್ದಾನೆ ಕವಿ. ಕವಿಸಮಯ ಕವಿಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಮಂಕಾಗಿದೆ. ಕೆಲಕೆಲವೆಡೆ ಉಜ್ವಲ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮಿಂಚು ಮಿಂಚಿದರೂ ಅದು ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿನ ಚಂಪೂಶೈಲಿ ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ.

ಈತನ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ ‘ಪಂಪರಾಮಾಯಣ’ವೆಂದು ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ‘ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣ’. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾದ ಪ್ರಥಮ ಜೈನರಾಮಾಯಣವಿದು. ವಿಮಲಸೂರಿಯ ಬೃಹತ್‌ಗಾತ್ರದ ಗ್ರಂಥವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕವಿ ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟಾದಶವರ್ಣನೆಗಳ ಗೊಂದಲವಿದ್ದರೂ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಪ್ರತಿಭೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪಕ್ಕವಾಗಿದೆ. ಕವಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇಲ್ಲಿ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಹಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕತೆಯನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥ ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಣನೀಯವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ರಾವಣನ ಪಾತ್ರ ಓದುಗರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನಪಾತ್ರದ ಉದಾತ್ತೀಕರಣ ವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಮ, ಸೀತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಇವರ ಪಾತ್ರಗಳೂ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಷಟ್ಪದಿದ್ವಂದ್ಯ, ರಮ್ಯವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿವೆ, ಅರ್ಥಾಂತರಾಕಾರ ಅರ್ಥಾಂತರನ್ಯಾಸಾಲಂಕಾರ ಗಳಿಗೆ ಇವನು ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಆದರೂ ಇವನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿದೆ, ಚಂಪುವಿನ ಚಂದವಿದೆ, ಮಧುರ ನಾದಲೋಲತೆಯಿದೆ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಔನ್ನತ್ಯವಿದೆ. ಕನ್ನಡ ರಾಮಾಯಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಸು. ೧೧೧೨ರಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದ ನಯಸೇನನು ‘ಧರ್ಮಾಮೃತವೆಂಬ ೧೪ ಆಶ್ವಾಸಗಳುಳ್ಳ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. “ಕನ್ನಡ ಚಂಪು ವಿಷಯ ವಿನ್ಯಾಸ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಜನಸಂಮುಖವೂ ದೇಸಿಸಂಪನ್ನವೂ ಆದದ್ದು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೇ”[9] ಸಮ್ಯಗ್‌ರ್ಥನ ಮತ್ತು ಅದರ ಲ ಅಂಗಗಳು, ೫ ಅಣುವ್ರತಗಳು – ಹೀಗೆ ೧೪ ಮಹಾರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸದ್ಗತಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ೧೪ ಮಹಾಪುರುಷರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹದ ರೂಪವಿದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಕತೆಗಳು ಸರಳವಾಗಿ ಸುಲಲಿತವಾಗಿ, ಸವಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ, ಜನಪದ ಕತೆಗಾರನ ಕಥನ ಕಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವನದೇ ಆದ ವಿಡಂಬನೆ ರೀತಿ, ರುಚಿ ಇದೆ. ಇವನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ದೇಸಿ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವಿದೆ. “ಜನತೆಯ ಕವಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಕನ್ನಡ ಕಲೋಪಾಸಕರಲ್ಲಿ ನಯಸೇನನು ತೀರ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎದ್ದುಕಾಣುವ ನೆಲೆ ಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಬಲ್ಲ ನಿರುಪಮ ಸಹಜ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.”[10]

ಬಸವಯುಗ

ಸ್ವಮತ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅನ್ಯಮತಾವಹೇಳನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ‘ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆ’ಯೆಂಬ ೧೫ ಆಶ್ವಾಸಗಳುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದವನು ಸು. ೧೨೦೦ರಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಿವ. ಇದು ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳ ಕೇವಲ ಪದ್ಯರೂಪವಾದುದು. ಮಾತು ತೀರ ಹರಿತ. ರೀತಿಯಲ್ಲಿ

ವಿಡಂಬನೆ ಕಟಕಿಯ ಕುಟಿಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ “ಕಥಾನಕವಿಲ್ಲ, ಪಾತ್ರಸೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲ, ನವರಸವಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟಾದಶವರ್ಣನೆಯಿಲ್ಲ”[11] ಆದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಥಮ ವಿಡಂಬನ ಕಾವ್ಯವಿದು.

ಸು. ೧೧೭೦ರಲ್ಲಿದ್ದ ಕರ್ಣಪಾರ್ವತಿಯು ‘ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣವೆಂಬ ೨೨ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರ ನಾದ ನೇಮಿನಾಥನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು, ಕೃಷ್ಣಬಲರಾಮರ ಹರಿವಂಶ ಚರಿತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ೧೪ ಆಶ್ವಾಸಗಳುಳ್ಳ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಜೈನ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಔನ್ನತ್ಯವಿಲ್ಲ; ಪಾತ್ರಗಳ ಜೀವಂತ ಚಿತ್ರಣವಿಲ್ಲ; ವರ್ಣನೆಗಳ ಮೋಹಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಸರಳ ಚಂಪೂಸರಣಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜೈನಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವತ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ನೇಮಿನಾಥನ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಕರ್ಣಪಾರ್ವತಿಯದು.

ಕರ್ಣಪಾರ್ವತಿಯ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ನೇಮಿಚಂದ್ರನು ಲೀಲಾವತಿ ಮತ್ತು ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣ – ಎಂಬ ಎರಡು ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶೃಂಗಾರ ರಸವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಲೀಲಾವತಿಯೂ ಒಂದು. ‘ಸ್ತ್ರೀರೂಪಮೆ ರೂಪಂ ಶೃಂಗಾರಮೆ ರಸಂ’ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯುಳ್ಳ ನೇಮಿಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯ ಮೀರಿ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸುಬಂಧುವಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯವಾದ ‘ವಾಸವದತ್ತೆ’ಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಚಮತ್ಕಾರತೆಯಿದೆ. ಆದರೂ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಾಚ್ಯವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. ಇವನ ಎರಡನೆಯ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಪಕ್ಕವಾದ ಕೃತಿ ‘ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣ’, ಇದರ ಅರ್ಧ ಮಾತ್ರ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿದೆ. ೨೩ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಕಥೆಯಿದು. ಇದು ಜೈನಕತೆಯಾದರೂ ಕೃಷ್ಣ, ವಸುದೇವ, ಮನ್ಮಥರ ಪಾತ್ರಗಳು ಜೀವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಭವಾವಳಿಯ ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆಯಿಲ್ಲ. ಚಾಣೂರ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣರ ಮಲ್ಲಕಾಳಗ. ವಾಮನಾವತಾರದ ಬೃಹದ್ರೂಪದ ವರ್ಣನೆ, ಕಂಸವಧೆ – ಮುಂತಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಚಿಮ್ಮಿದೆ. ಪಾತ್ರ ಪರಿಪೋಷಣೆ, ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣ, ಪದಪ್ರಯೋಗ ಕೌಶಲ – ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನೇಮಿಯು ‘ಲೀಲಾವತಿ’ಗಿಂತ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ಶೈಲಿಯೂ ಸಹ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೃತಕ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರಚುರವಾದರೂ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ. ಲೀಲಾವತಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾವ್ಯವಿದು.

೧೮ ಆಶ್ವಾಸಗಳುಳ್ಳ ‘ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯ’ವೆಂಬ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ರುದ್ರಭಟ್ಟನು ಸು. ೧೧೮೦ರಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದವನು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಜನನಾದಿಯಾಗಿ ಬಾಣಾಸುರ ಯುದ್ಧದವರೆಗಿನ ಕಥೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಇದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರೌಢ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯ, ‘ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ’ವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಇವನ ಬಂಧ ಪ್ರೌಢ. ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಅದಮ್ಯ ಬಯಕೆ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಕವಿ ನಡೆದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಲ್ಪನೆ ಉಜ್ವಲವಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆ, ಅವನ ಅವತಾರ ಮಹತ್ವ – ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ರಸವತ್ತಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಭಕ್ತಿರಸಾವೇಶದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಶೈಲಿ ಸರಳವಾಗಿದೆ. ವರ್ಣನೆ ಸಮುಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅದಿಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಮಾಸಗಳ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವಿದೆ, ಕವಿ ಸಮಯದ ಬಾಹುಳ್ಯವಿದೆ. ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರಭಟ್ಟನು ಅತಿನಿಪುಣ. ಹರಿಹರರಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನೆಣಿಸದ ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯಿ ಇವನು. ಇವನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೇ ಪ್ರಧಾನ ರಸ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರುದ್ರಭಟ್ಟನು ಉತ್ತಮ ಕವಿ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಠವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ಗಳನು ಅಗ್ಗಳನಾದವನು. ೮ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನು ಕುರಿತ ‘ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಪುರಾಣ’ದಲ್ಲಿ ೧೬ ಆಶ್ವಾಸಗಳಿವೆ. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಗೊಂದಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಿದ್ವತ್ ಪ್ರೌಢಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಗೆ ಒಳಗಾದಾಗ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಅಚಿಣ್ಣನ ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣ, ಬಂಧುವರ್ಮನ ಹರಿವಂಶಾಭ್ಯುದಯ ಮತ್ತು ಜೀವ ಸಂಬೋಧನೆಗಳೂ ಕೂಡ ಸ್ಮರಣಾರ್ಹ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಅದರಲ್ಲೂ ಜೀವಸಂಬೋಧನೆ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಾಮೃತ – ಮುಂತಾದವುಗಳಂತೆ ಸರಳವಾದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ

ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸಿದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಸು. ೧೨೦೦ರ ದೇವಕವಿಯ ಅಸಮಗ್ರವಾದ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಕುಸುಮಾವಳಿಯೂ ಒಂದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥ. ಇದು ಶೃಂಗಾರ ರಸಭರಿತವಾದ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಪ್ರಣಯ ಕತೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸು. ೧೨೦೫ರಲ್ಲಿದ್ದ ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ೨೪ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಕತೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಪುರಾಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆನೆಯಬಹುದು.

ಕವಿ ಚರಿತೆಕಾರರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾದರೂ ಇತ್ತೀಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ೧೩ನೇ ಶತಮಾನದವನೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಗಿರುವ ಹರಿಹರನು ಈ ಶತಮಾನದ ಮಹಾಕವಿ. ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಹರಿಹರನ ನಲ್ಲಾಣಿಕೆಯೆಂದರೆ 'ಗಿರಿಜ ಕಲ್ಯಾಣ'. ಇದರ ರಚನೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ದಂತಕತೆಗಳೇನೇ ಇದ್ದರೂ, ಇದು ಹರಿಹರನ ಮೊದಲ ಕೃತಿಯೆಂದು ವಿಮರ್ಶಕರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೦ ಆಶ್ವಾಸಗಳೂ ಸುಮಾರು ೧೦೦೨ ಪದ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಪಾರ್ವತಿಯ ಜನನದಿಂದ ಆಕೆಯ ಕಲ್ಯಾಣದವರೆಗೆ ಕಥೆಯ ಹರಹಿದೆ. ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಅತೀವ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿಲ್ಲಿದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಪ್ರೌಢ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲೇ ಕವಿ ನಡೆದಿದ್ದರೂ ಅವನ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ, ಮಹೋನ್ನತ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಇಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. “ಕತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವರ್ಣನೆಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸ್ಥಳ ಇಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ.”[12] “ರುದ್ರನ ಉರಿಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಭೀಕರ ಜಲಾಮಾಲೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಹರನ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯ ಉಗ್ರಕಾಂತಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ.”[13] ಹಾಗೆಯೇ ರತಿವಿಲಾಪದ ದೃಶ್ಯವೂ ಹರಿಹರನ ಕಲ್ಪನಾ ಕುಂಚದಿಂದ ಅನುಪಮವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಪಟ ವಟುವಿನ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಕೂಡ. ವರ್ಣನಾವಿಫಲತೆಯಿಂದ ಕೃತಿಯ ಕಥನಗತಿ ಮಂದವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಹರನ ಸಹಜ ಕಥನವೇಗ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯುತ್ಸಾಹದ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳಾಗಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಗಳ ಜೀವಂತಿಕೆ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ನಿರೂಪಣೆಯ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಗಳಿಂದ 'ಗಿರಿಜ ಕಲ್ಯಾಣ'ವು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ.

೧೩ನೇ ಶತಮಾನದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ನನು ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡ ಇವನ ಕೃತಿಗಳು ಎರಡು: ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಮತ್ತು ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣ. ಮೊದಲನೆಯದು ಚಂಪೂ ರೂಪವಲ್ಲ : ಕೇವಲ ಕಂದವೃತ್ತಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡದ್ದು. ಎರಡನೆಯದು ೧೪ ಆಶ್ವಾಸಗಳುಳ್ಳ ೧೪ನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನು ಕುರಿತ ಕಾವ್ಯ. “ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರತಿಭಾವವು ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾದರೂ, ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ಹೃದಯವನ್ನರಿತು ಸರಸವಾಗಿ ನುಡಿದು ವಾಚಕರನ್ನು ಮರುಳು ಮಾಡತಕ್ಕವರು ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವು ಮಂದಿ. ಅಂತಹ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ನನೂ ಒಬ್ಬನು.”[14] ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯು ಅವನ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥ. ವಿಕೃತ ಕಾಮದ ಸಹಜ ಜೀವಂತ ಚಿತ್ರಣ ಇಲ್ಲಿ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಪಾತ್ರ ಕಲ್ಪನೆ, ಸನ್ನಿವೇಶ ರಚನೆ, ಸಂಭಾಷಣಾ ಕೌಶಲ, ಉಚಿತ ಪದಪ್ರಯೋಗ – ಮೇಲಾಗಿ ಅಮಿತವಾದ ಜೀವನಾನುಭವ ಇವು ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಅವನ ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣವು ಕಾವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಷ್ಟೇನೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಸುಷೇಣ-ಸುನಂದೆ-ಚಂಡಶಾಸನರ ಆಖ್ಯಾನವು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಒಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವಾದ ಪ್ರಣಯಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕಾವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸೋತ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ೨೦ರಷ್ಟು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಲು ಕವಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಫಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನೋಧರ್ಮವು ಶೃಂಗಾರಪರವಾದುದೆಂದರೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ “ರತಿರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಣಯ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೇ ಅವನ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು. ಅದೇ ಅವನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಸತ್ಯ.”[15]

೧೩ನೇ ಶತಮಾನದ ಸ್ಮರಣಾರ್ಹ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮರಾಜನು ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ 'ಶೃಂಗಾರಸಾರ' ಇಲ್ಲವೇ 'ಉದ್ಯುತಕಾವ್ಯ' ೧೨ ಆಶ್ವಾಸಗಳುಳ್ಳ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥ. ಹರಿಹರನಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾದ ಈತ ಉದ್ಯುತನ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮುಖ್ಯ ಕಥೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಉಳಿದೆಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವರ್ಣನಾ ವ್ಯಾಮೋಹದ ಅತಿರೇಕವಿದೆ. ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಶೈಲಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದೊಂದು ಸಾಧಾರಣ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥ.

ಇದೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಎರಡನೆ ಗುಣವರ್ಮನ ಪುಷ್ಪದಂತ ಪುರಾಣ, ಕಮಲಭವನ ಶಾಂತೀಶ್ವರ ಪುರಾಣ, ಚೌಂಡರಸನ ನಳಚಂಪುಗಳು ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಚೈತ್ರವೈಭವವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಹೃದಯಂಗಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಂಡಯ್ಯನ ಹೆಸರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನೆನೆಯು ವಂತಹುದಾಗಿದೆ. ಅವನ ಕೃತಿ 'ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ್ಯ'. ಯಾವ ಮೂಲದಲ್ಲೂ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆಯದ ಒಂದು ಹೊಸ ಕತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಸ್ವಪ್ರತಿಭಾ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಅಂದವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. "ಚಂದ್ರನ ಅಪಹರಣವು ಕಲಹ ಬೀಜವಾಯಿತೆಂಬ ಕಥಾಂಶವು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೊಗಸಾದ ಹೊಸ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ." [16] ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಬಲ್ಲ ಸತ್ಯ ಕನ್ನಡಕ್ಕಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿದರ್ಶಿಸಲು ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಥನ ರೀತಿ, ಸಂವಿಧಾನ ರಚನೆ, ವಿನೂತನ ವರ್ಣನೆ, ಭಾಷಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಂದ, 'ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ' ಒಂದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. "ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂಡಯ್ಯನ ಸ್ಥಾನವು ಅವನ ಕಲ್ಪಕತೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ತೀರ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. 'ದೇಸೆಯಗೊತ್ತು ಜಣ್ಣಡಿಯ ತಾಯ್ತನೆ ನುಣ್ಣುರುಳೇಳ್ಗೆ'ಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಆತನೇ ಹೇಳಿದ ದೇಸೆ, ಜಣ್ಣಡಿ, ನುಣ್ಣುರುಳು ಎಂಬ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೂರು ಕುರುಹುಗಳಾಗಿವೆ : ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ, ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಚಮತ್ಕಾರ, ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯಂಗ್ಯ." [17]

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಾವುವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಅವನ ಸಂಕಲನ ಗ್ರಂಥವಾದ 'ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವ' ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ಮರಣೀಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ೧೮ ವರ್ಣನೆಗಳಿಗೂ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಪದ್ಯಗಳ ನ್ನಾಯ್ತುಕೊಂಡು ೧೮ ಆಶ್ವಾಸಗಳನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಂಕಲನದಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಹಲವಾರು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಅರಿಯುವಂತಾಗಿದೆ.

೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದೀಚೆಗೆ ನಾಗರಾಜ, ವೃತ್ತವಿಲಾಸ, ಮಧುರ, ಆಯತವರ್ಮ ಮುಂತಾದವರು ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೂ ಅವು ಗುಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಂತಹ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಕೃತಿಗಳಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಹಳಗನ್ನಡ ಹಿಂದೆಸರಿದು ನಡುಗನ್ನಡ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ನಡುಕಟ್ಟಿ ನಿಂತ ಕಾರಣ, ಮಾರ್ಗಕಾವ್ಯದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶರಣತೆ ಶಬಲಗೊಂಡು ದೇಸಿಯ ಒಲವು ಬಲಿತುದರಿಂದ, ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಾದ ಷಟ್ಪದಿ, ಸಾಂಗತ್ಯಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದುದರಿಂದ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯವನಿತೆಯ ಅಸದೃಶ ರಮಣೀಯ ವಸಂತವಿಲಾಸ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾ ಬಂತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಅಭಿನವ ವಾದಿವಿದ್ಯಾನಂದ, ಷಡಕ್ಷರದೇವ (೧೯೫೦), ತಿರುಮಲಾರ್ಯ (೧೯೬೦), ಚಿಕ್ಕಪಾಠ್ಯಾಯ, ಅಳಿಯಲಿಂಗರಾಜ (೧೯೫೦), ಮುಂತಾದವರು ಹಳಗನ್ನಡ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರರಸರಾಗಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂಪುವಿಗೆ ಮತ್ತೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಬಂತು.

ಅಭಿನವವಾದಿ ವಿದ್ಯಾನಂದನ 'ಕಾವ್ಯಸಾರ' ಮತ್ತೊಂದು ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾರ್ಣವ. ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜನ ಕೃತಿಗಳು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾದರೂ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಅತಿಸಾಧಾರಣ ದರ್ಜೆಯವು. ತಿರುಮಲಾರ್ಯನ 'ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ವಿಜಯ'ವು ಪ್ರೌಢವಾದ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯ.

೨೦ಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಚಿಕ್ಕಪಾಠ್ಯಾಯನು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರೌಢ ಕವಿ. ಪ್ರತಿಭಾಪೂರ್ಣ ವಿನೂತನತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಪ್ರೌಢ ಪ್ರದರ್ಶನ ಅವನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮುಖ್ಯ ಗುಣ.

ಷಡಕ್ಷರದೇವನು ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಚಂಪೂ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯೆನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಏಕಮಾತ್ರ ಕವಿ. ಈತನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಶೇಖರ ವಿಲಾಸ, ಶಬರ ಶಂಕರ ವಿಲಾಸ ಮತ್ತು ವ್ಯಷಭೇಂದ್ರ ವಿಜಯಗಳು ಈ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಕವಿ ಕಾವ್ಯಧರ್ಮವನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಬೆಳಗಿದ್ದಾನೆ. ಯತಿಯಾದ ಈತ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಳುಳ್ಳವನು. ಇವನಿಂದ ಈ ಕಾಲದ ಚಂಪೂವಿಗೆ ತುಂಬು ಜೀವ, ನವಯೌವನ ಬಂದಿದೆ. ಇವನದು ಹರಿಹರ ಮಾರ್ಗ. ಇವನ 'ರಾಜಶೇಖರ ವಿಲಾಸ'ವು ೧೪ ಆಶ್ವಾಸಗಳುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥ. ಗುಬ್ಬಿ ಮಲ್ಲಣಾಯನು 'ಭಾವಚಿಂತಾರತ್ನ'ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕತೆಯೇ ಇದರ ವಸ್ತು. ಶಿವಭಕ್ತನ ಕಥೆಯೆದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿಸಮಯ ಕವಿಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೋಹ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೂ, ವರ್ಣನಾ ಬಾಹುಳ್ಯದಿಂದ ಕಥನಗತಿ ಮಂದವಾದರೂ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ನವೋನವ ವೈಭವ ಧುತೆಂದು ಎದ್ದು ನಿಂತಿದೆ. ೧೨ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ತಿರುಕೊಳವಿ ನಾಚಿಯ ಪ್ರಸಂಗ ಒಂದು ಕರುಣ ರಮ್ಯ ರಸದ ಮಡು. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಶೈಲಿ ಸರಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ಭಾವ ಬಂಧುರವಾಗಿ ರಸ ನಿರ್ಭರವಾಗಿ ಹರಡಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಶೇಖರ ವಿಲಾಸವು ಷಡಕ್ಷರಿಯ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸದ ಸ್ವರ್ಣ ಕಳಸ. ಇವನ ಉಳಿದೆರಡು ಕೃತಿಗಳಾದ 'ಶಬರ ಶಂಕರ ವಿಲಾಸ' ಮತ್ತು 'ವ್ಯಷಭೇಂದ್ರ ವಿಜಯ'ಗಳೂ ಕೂಡ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಮುಖ ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿದಂತಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥವು ತಲೆಯೆತ್ತಿದರೂ ಅವು ಶುಷ್ಕ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ರಸವಿಹೀನ ನಿರ್ಜೀವ ಕೃತಿಗಳಾದವು. ದೇಸಿ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, ಅದೂ ನಡುಗನ್ನಡ ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ, ಚಂಪೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯ. ಚಂಪೂ ಛಂದಕ್ಕೆ ಹಳೆಗನ್ನಡದ ಧೀರ ಗಂಭೀರ ಶೈಲಿ ಹೊಂದುವಂತೆ ನಡುಗನ್ನಡ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಸರಳ ಸುಭಗ ಶೈಲಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯ ಪಂಡಿತರಂಜನೋದ್ದೇಶವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಜನಸಂಮುಖವಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಕ್ಲಿಷ್ಟವೂ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೂ ಪಾಮರಾಪ್ರಿಯವೂ ಆದ ಚಂಪೂ ಛಂದವನ್ನು ಕವಿಗಳು ಕೈ ಬಿಡುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ವೈಭವಗಳಿಂದ ಚಂಪೂ ಛಂದವು ಮೆರೆದರೂ ಅದು ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದುದು ಹತ್ತು, ಹನ್ನೆರಡು ಮತ್ತು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಕ್ರಮ ಕ್ರಮೇಣ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಶ್ರೀ ಕಳೆಗುಂದುತ್ತಾ ಬಂದು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅಸ್ತಂಗತಳಾದಳು. ಏನೇ ಆದರೂ ಕನ್ನಡ ಚಂಪೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಚಂಪೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕಿಂತ ಸುದೀರ್ಘ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ; ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವ, ವೈಭವದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸಿದೆ; ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚ ಚಿರಕಾಲವೂ ನೆನೆಯಬೇಕಾದ ಮಹೋತ್ಸುಂಗ ಕೃತಿರತ್ನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

[1] A.B. Keith, Classical Sanskrit literature, p. 71. Also See : The First works preserved to us are of 10th Century I Ibid, p. 71.

[2] ಡಾ. ಡಿ.ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ, ಕನ್ನಡ ಛಂದೋವಿಕಾಸ, ಪು. ೯೭-೯೮.

[3] ಡಾ. ಡಿ.ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ, ಕನ್ನಡ ಛಂದೋವಿಕಾಸ, ಪು. ೯೯.

[4] ಡಾ. ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, 'ಚಂಪೂವಿನ ಮೂಲ', ತವನಿಧಿ, ಪು. ೪೪.

[5] ಡಾ. ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, '೧ನೆಯ ಗುಣವರ್ಮನ ಶೂದ್ರಕ' - ತವನಿಧಿ, ಪು. ೫೭.

[6] ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು, ಆದಿಪುರಾಣ ಸಂಗ್ರಹ, ಮುನ್ನುಡಿ, ಪು. i.

[7] ಪ್ರೊ. ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಪಂಪ, ಪು. ೬೪.

[8] ಪ್ರೊ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ಟ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಚರಿತ್ರೆ, ಪು. ೪೩.

- [9] ಡಾ. ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಪು. ೧೨೫-೧೨೬.
- [10] ಡಾ. ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, 'ನಯಸೇನನ ಧರ್ಮಾಮೃತ' - ತವನಿಧಿ, ಪು. ೧೦೧.
- [11] ಡಾ. ರಂ. ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿ, 'ನಯಸೇನನ ಧರ್ಮಾಮೃತ' - ಕ.ಸಾ.ಚ., ಪು. ೧೨೬.
- [12] ಪ್ರೊ. ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್., ಹಂಪೆಯ ಹರಿಹರ, ಪು. ೧೧.
- [13] ಅದೇ ಪು. ೧೨.
- [14] ಪ್ರೊ. ತಿ.ನಂ.ಶ್ರೀ, 'ಜನ್ನನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯ ನಿರೂಪಣೆ-ಕಾವ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪು. ೫೫-೫೬.
- [15] ಪ್ರೊ. ತಿ.ನಂ.ಶ್ರೀ, 'ಜನ್ನನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯ ನಿರೂಪಣೆ', ಕಾವ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಪು. ೪೮.
- [16] ಡಾ. ರಂ.ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿ, ಕ.ಸಾ.ಚ., ಪು. ೧೧೫.
- [17] ಡಾ. ರಂ.ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿ, 'ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ್ಯ', ತವನಿಧಿ, ಪು. ೧೫೨

೪. ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಒಂದು ಮಲ್ಯ ವಿವೇಚನೆ

(1)

'ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ' ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಭೂತ ಪೂರ್ವವಾದ ಸಂವಾದಾತ್ಮಕವಾದ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾದ ಆಲೋಚನಾಪ್ರಚೋದಕವಾದ ವಿಚಾರ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನಪ್ರತಿಭೆಯ ಮಹಾಸಂಗಮ; ಮಹಾಮತಿಗಳ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಸಂಘರ್ಷಣೆಯ ಶ್ರೀಮಂತ ನಾಟಕ ರಂಗ; ಜ್ಞಾನ ಮೇರುವಾದ ಜಂಗಮ ಹಿಮಾಚಲವಾದ ಖಂಡಿತವಾದಿ ಸತ್ಯ ನಿಷ್ಠುರಿ ಪ್ರಭುದೇವರ ಅಸೀಮ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸುತ್ತ ಹಬ್ಬಿ ಹರಡಿದ ಅನುಭಾವದ ಅನಂತ ಸಾಗರ; ಹತ್ತಿರ ಬಂದವರ ಆತ್ಮದ ಕತ್ತಲನ್ನು ಕಳೆದು ಬೆಳಕನ್ನು ತುಂಬುವ ಮೇಲೆತ್ತುವ ಆನಂದಮಗ್ನವಾಗಿಸುವ ಮಹಾಚೇತನಗಳ ವಿದ್ಯುದ್ವಿಹಾರ ರಂಗ; ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳ, ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಗಳ, ಭಕ್ತಿಯೋಗಿಗಳ, ಶರಣಪ್ರಾಣರುಗಳ, ಶಿವಾರ್ಪಿತ ಕಾಯಕಿಗಳ, ಮಹಾನುಭಾವಿಗಳ ತಪೋಮಂದಿರ. ವಾದ ವಿವಾದಗಳ ಹಾಸ್ಯ ಪರಿಹಾಸ್ಯಗಳ ವ್ಯಂಗ್ಯ ವಿಡಂಬನೆಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವರ್ಣಕಾರಂಜಿಗಳ ಜೀವಂತ ನರ್ತನವನ್ನು, ಉಪಮೆ ರೂಪಕಗಳ ಪ್ರತೀಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮಿಂಚಿನ ಹೊಳಪನ್ನು, ತಿಳಿವಿನ ಬೆಳದಿಂಗಳನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಶೋತ್ತರಗಳ ಸೆಳೆಮಿಂಚು ಉನ್ನತ ಜೀವನದರ್ಶನದ ದಿವ್ಯಪ್ರಭೆ ನಮ್ಮನ್ನಾವರಿಸಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಅರಿವನ್ನೂಡಿ ಹೃದಯವನ್ನು ಶಿವಪರವಾಗಿಸುತ್ತದೆ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಅರಳಿಸಿ ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಸಿವನ್ನು ಹಿಂಗಿಸಲು ಸಾಧನವನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತದೆ, ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಮತೃರ ಜ್ಞಾನಪಿಪಾಸು ಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಜ್ಞಾನ ದೀಪ್ತಿಯನ್ನು ಮುಕ್ತಹಸ್ತದಿಂದ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಉದ್ಧಂಥ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅಮೂಲ್ಯ ಭಾಗವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶರಣವಚನಗಳ ಸಂಕಲನ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುವರ್ಣ ಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ, ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ. ಮುಂದಿನದಾದ ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನ ದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಉತ್ತಂಗವಾದ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರತಿಭೆ ಗೋಚರ ವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನವು ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿದೆ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಈ ಶತಮಾನ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮತಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಜೈನ,

ವೀರಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ ಮತಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಹಿರಿಮೆಗಿರಿಮೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಜನಮನವನ್ನು ತಮ್ಮತ್ತ ಸೆಳೆಯಲು ಯತ್ನಿ ಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಜ್ಞಾನ, ಡಾಂಭಿಕತೆ, ಮೂಢಾಚಾರಗಳು ಪ್ರಬಲಿಸಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಏಕಾಪೋಶನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಿ, ಡಾಂಭಾಚಾರಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಅಜ್ಞಾನದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಹರಿಸಲು, ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯ ಸದಾಚಾರ ಸದ್ಭಕ್ತಿ ನಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಲು, ಸಮಾಜವನ್ನು ಪ್ರಗತಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ಪ್ರಭಾವ ಶಾಲಿಯಾದ ಅಪೂರ್ವ ಚೇತನವೊಂದು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಅತ್ಯುತ್ಕಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಮನದ ಆಶಾಸೂರ್ಯನಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದರು ಬಸವಣ್ಣನವರು.

ಧರ್ಮರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದಲ್ಲೂ ಇದೇ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ತಲೆಹಾಕಿತ್ತು. ಸಾಹಿತ್ಯವು 'ಪಂಡಿತರ ವಿವಿಧ ಕಳಾಮಂಡಿತರ' ಸೊತ್ತಾಗಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶರಣತೆ ಅತಿಯಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಾಚುರ್ಯ ಅತಿಶಯವಾಗಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನೀರಿಳಿಯದ ಗಂಟಲಲ್ಲಿ ಕಡುಬನ್ನು ತುರುಕುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಅರಿವಾಗುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಮತತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಅವರ ಒಲವನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಹೊಸದಾದ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವೇ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ.

ವಚನ ವಾಚ್ಯವೆಂದೊಡನೆಯೇ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಮಂದೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವ ಮೂರ್ತಿ ಬಸವಣ್ಣನವರದು. ವಚನ ರಚನೆ ಬಸವಣ್ಣನವರಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆಯೇ ನಡೆದಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೂಪುಕೊಟ್ಟು, ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಶಾಲಗೊಳಿಸಿ, ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಏರಿಸಿ, ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮೆರೆಸಿ, ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿದವರೆಂದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ, ನಿರ್ವಿವಾದ. ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕತೆ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೊಳೆತು ಮರವಾಗಿ ಪೂತು ಫಲಭರಿತವಾಗುವವರೆಗೆ, ಅವರ ಮನದಲ್ಲಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಶವೂ ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಅಂತರಂಗ ನಿವೇದನೆ, ಧರ್ಮಪ್ರಕ್ರಿಯೆ, ಸಮಾಜಬೋಧೆ, ತಾವು ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಂಗತಿಗಳು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವರು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅನುಭವಮಂಟಪ ಜ್ಞಾನ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ, ಸಾಧಕರಿಗೆ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಾವು ಕಂಡ ನಂಬಿದ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಆ ಶರಣಗಡಣದೆದುರು ಬಿತ್ತರಿಸಿದರು. ಪ್ರಭುದೇವರ ಪರಿಣತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮಹಾಪ್ರಭೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ಅರಿವನ್ನು ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು, ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದರು. ಇಂತಹ ೧೦೮ ಕೋಟಿ ವಚನಗಳು ರಚಿತವಾಗಿದ್ದವೆಂಬ ಐತಿಹ್ಯವೊಂದೊಂಟು. ಇದು ಈ ವಚನಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸುವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಸುಮಾರು ೨೧೩ ವಚನಕಾರರು ಸುಮಾರು ೮೦೦೦ ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವಂತೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇವು ಪಂಡಿತರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ವರಕವಿಗಳೆಂದು ಬಿರುದುಗಳಿಸಲು ಬರೆದವುಗಳಲ್ಲ; ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಜನಮನಕ್ಕೆ ಹರಿಸಿ ಅವರ ಆತ್ಮಸಂಸ್ಕಾರಗೊಳಿಸಲು ಬರೆದವುಗಳು. ಇವು ಆಯಾಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದ ಶರಣರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಮಾತುಗಳಾಗಿರಬೇಕು; ಬಹುಶಃ ರಚನೋದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಒಂದೆಡೆ ಕುಳಿತು ತಿಣುಕಿ ಬರೆದವುಗಳಾಗಿರಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ ಮೆಟ್ಟು ಹೊಲೆಯುವ, ಹುಲ್ಲು ಕೊಯ್ಯುವ, ಅಕ್ಕಿ ಆಯುವ, ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯುವ, ದನಕಾಯುವ, ಭೂಮಿಯುಳುವ, ಮಡಕೆ ಮಾಡುವ – ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಕಾಯಕದವರಾಗಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಶರಣರೂ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಶರಣರ ಬಾಯಿಂದ ಇಂತಹ ವಚನಗಳು ಹೊರಟಾಗ ಕೇಳಿದವರು ಯಾರೋ ಬರೆದಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅನುಭವಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿತರಾದವರೂ ಇದ್ದರು. ಬಸವಣ್ಣ, ಪ್ರಭುದೇವ, ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಮುಂತಾದ ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮನದ ಸಹಜ ಸ್ಫೂರ್ತಭಾವಗಳಿಗೆ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ರೂಪ ಕೊಟ್ಟಿರಲೂಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಈ ವಚನ ರಚನೆ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡು, ಶರಣರು ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ, ಅವರೊಡನೆ ಈ ಅಮೂಲ್ಯ ವಚನಗಳೂ ದಿಕ್ಕಾಪಾಲಾದುವು. ಮುಂದೆ ಹದಿಮೂರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎರಗಿದ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿ ಈ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರವನ್ನೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆಯನ್ನೂ ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ಹಲವರು ವಚನಗಳನ್ನು

ರಚಿಸಿದರೂ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪ್ರಭಾವಲಯ ದಲ್ಲಿ, ಅನುಭವಮಂಟಪದ ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಜ್ಞಾನ ಘರ್ಷಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ವಚನಗಳ ಔಜ್ವಲ್ಯವನ್ನು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ.

ಸುದೈವವಶಾತ್ ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನ ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬೆಳಕು ನೀಡಿತು. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉದಯ, ಅದರ ಅರಸುಗಳ ಸರ್ವಧರ್ಮಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಿಂದಾಗಿ ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಗಳು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡವು; ಕಳೆಗುದ್ದಿದ್ದ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಜೀವಗೊಂಡವು. ಅಂತೆಯೇ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವೂ ತನಗೆ ಮುಸುಗಿದ್ದ ಕಾವಳವನ್ನು ಕೊಡವಿ ಮೇಲೆದ್ದಿತು. ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ನಂತರದ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಚೆದರಿ ಹೋಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನರ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯ ವಚನ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಅಂತಸ್ಸಾರವನ್ನು ಬಹಿರ್ಗತಗೊಳಿಸಿ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರಿಸುವ ಪವಿತ್ರೋದ್ದೇಶ ಹಲವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯ 'ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಸಂಕಲನ, ವ್ಯವಸ್ಥಾಪನ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ'. ಈ ಕಾರ್ಯದ ಫಲವೇ ಜಕ್ಕಣಾರ್ಯ, 'ಏಕೋತ್ತರ ಸ್ಥಲ', ಮಹಲಿಂಗದೇವನ 'ಏಕೋತ್ತರ ಶತಸ್ಥಲ', ಕಲ್ಲುಮರದ ಪ್ರಭುದೇವರ 'ಲಿಂಗ ಲೀಲಾವಿಲಾಸ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ', ಚೆನ್ನಂಜೇದೇವರ 'ಬಸವಸ್ತೋತ್ರದ ವಚನಗಳು' ಮುಂತಾದವು. ಇದೇ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲ, ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಅಪೂರ್ವವೂ ಆಗಿರುವ 'ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ'.

ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

ಇದೊಂದು ನವೀನ ರೀತಿಯ ವಚನ ಸಂಕಲನ. ಉಳಿದ ಸಂಕಲನಗಳಂತೆ ಷಟ್ಪಲಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವಚನಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಷಟ್ಪಲಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಅದರ ಅಂತರ್ಗತವಾದ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಲಹರಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಿಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇದು ರಚಿತವಾದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಉಪಲಬ್ಧವಾದ ವಿಪುಲ ವಚನರಾಶಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದವರಿಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಸಂವಾದಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಶೋತ್ತರ ರೂಪವಾದ ಸಂಬೋಧನಾತ್ಮಕವಾದ ವಚನಗಳು ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿರ ಬೇಕು. ಆ ವಚನಗಳು ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಡಿದವುಗಳಾಗಿರ ಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆ ಅರಳಿರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಶರಣರ ಬಗ್ಗೆ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಕಥೆಗಳು ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಆಯಾ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ವಚನಗಳ ಅಂತರ್ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೇ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಹಿಸಬಹುದಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ ಸಂಯೋಜಿಸುವ ಸುಂದರ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಿರಬೇಕು. ಆಗ ಆ ಕಾಲದ ಹಲವಾರು ಪ್ರಮುಖ ಶರಣರ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು, ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಪರಿಣತ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿ ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿ ಅವರ ಹೃದಯದ ಸಂದೇಹ ಸಂಘರ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ನೀಡಿ ಪರಮ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯತ್ತ ಅವರನ್ನು ನಡೆಸಲು ಸಹಾಯಕನಾದ ಅನುಭಾವದ ಧವಳಿಗಿರಿಯನ್ನೇರಿ ನಿಂತ ಮಹಾಜ್ಞಾನಿ ಪ್ರಭುದೇವ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಈ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾದ. ಅವನ ಉಜ್ವಲ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸುತ್ತ ನಡೆದ ಸಂಗತಿ ಇದರ ವಸ್ತುವಾಯಿತು. ಈ ವಸ್ತುವಿಗೆ ತಕ್ಕಂತಹ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಚಾರ ವೈಭವದ ಹೃದಯಾಕರ್ಷಕವಾದ ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯ ಸೌರಭದ ವಚನಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ ನಡೆಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಕುತೂಹಲಭರಿತವಾದ ಸುವಿಚಾರಸಂಪನ್ನವಾದ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಚೋದಕವಾದ ಅಂತರಂಗ ಪರಿಪಾಕ ಕಾರಣವಾದ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕ ನಾಟಕೀಯ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಇದು ಮೂಡಿತು.

ಇದು ಹೀಗೆಯೇ ಖಚಿತವಾಗಿ ನಡೆದದ್ದಲ್ಲವಾದರೂ ನಡೆದಿರಬಹುದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ದೃಶ್ಯಗಳ ವಿಂಗಡಣೆ, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವಚನಗಳ ಜೋಡಣೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾಂಗತ್ಯ ತಪ್ಪಿದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಅತಿ ಜಣ್ಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿಸುವ ಸಂಕಲನಕಾರರ ಸಂಬಂಧ ಸೂಚಕವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾಕ್ಯಗಳು ವಿವರಣೆಗಳು, ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು - ಇವು ಈ ಸಂಕಲನದ ಮೊದಲ ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣುವ ಮುಖ್ಯ

ವಿಶೇಷಗಳು. ಇವು ಸಂಪಾದನಕಾರರ ಸ್ವತಂತ್ರಮತಿಯನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನೂ ದರ್ಶನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ.

‘ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ’ ಎಂಬ ಈತಲೆ ಬರಹವೇ ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಭಾವಸಂಪನ್ನವಾದ ಧ್ವನಿಗರ್ಭಿತವಾದ ಪದವೃಂದ. ‘ಶೂನ್ಯ’ ಎಂದರೆ ಸೊನ್ನೆ; ಏನೂ ಅಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ. ಇಂತಹ ನಿರ್ಲಿಪ್ತ ನಿರಾಲಂಬ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದೇ ಜೀವದ ಗುರಿ. “ವೀರಶೈವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನರಿತು ಷಟ್ಕಲ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಸಾಧನೆಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒದಗುವ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಅನುಭವ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ”. ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವ ಸಹಜವಾದ ಆಸೆ, ಮೋಹ, ದ್ವೇಷ, ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲಗೈದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇವುಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರಸನವಾದೊಡನೆಯೇ ಒಂದು ಹೊಸ ಅನುಭವ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಹೊಳೆದದ್ದು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ, ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ; ಬೆಳೆದು ಬೃಹದ್ವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಪರಮ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ “ಶೂನ್ಯ ವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ಶೂನ್ಯ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅತೀತವಾಗಿ ತಾನೇ ತಾನಾದ ನಿರಾಲಂಬ ಶೂನ್ಯ”. ಇಂತಹ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು – ಶೂನ್ಯವನ್ನು – ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಮಹಾಶರಣರ ದಿವ್ಯ ವಿಚಾರ ಶ್ರೀಮಂತರ ಪ್ರಭೆಯ ಸಂಗಮವೇ ಈ ‘ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ’.

ವಿವಿಧ ಸಂಪಾದನೆಗಳು

ಇದುವರೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿವೆ. ಹರಶರಣರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅನುಭಾವ ವಚನಗಳನ್ನು ಈ ಒಂದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಮಾಲೆಗಟ್ಟಬಹುದೆಂಬ ಸುಂದರ ಕಲ್ಪನೆ ಬಹುಶಃ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಬಂದದ್ದು ಶಿವಗಣ ಪ್ರಸಾದಿ ಮಹಾದೇವಯ್ಯನವರಿಗೆ. ಇತರ ಮೂರು ಸಂಪಾದನೆಗಳೂ ಇದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇದರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ: ಇದು ಪರಮ ಗುರು ಪರಮ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ತತ್ವಜ್ಞಾನ. ಇದು ವೀರಶೈವಾಚಾರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾ ಚಾರ್ಯ. ಇದು ದಿವ್ಯ ವೇದಾಂತ ಶಿರೋಮಣಿ....ಇದು ಅಜ್ಞಾನ ತಿಮಿರಾಂಜನ ತಂತ್ರಮಪ್ಪ ಪ್ರಭುದೇವರ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಮಹಾಪ್ರಸಂಗಮಂ ಬಸವರಾಜ ದೇವರು ಪ್ರಭು ದೇವರು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಮಹಾಗಣಗಳ ವಚನಗಳಿಂ ಕಥಾಸಂಗತವ ಮಾಡಿ ಶಿವಗಣ ಪ್ರಸಾದಿ ಮಹಾದೇವಗಳು ತತ್ವಿವಗಣಗಳ ಶಿವಾನುಭಾವ ಶ್ರೋತೃದ್ವಾರ ಮುಖಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಳದರ್ಪಣವೆನೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಲ ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ – ಪಿಂಡಸ್ಥಲ, ಸಂಸಾರ ಹೇಯಸ್ಥಲ, ಮಾಯಾ ವಿಡಂಬನ ಸ್ಥಲ ಮುಂತಾಗಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ದೀಕ್ಷಾ ಪ್ರಸಂಗವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭುದೇವರ ಜನನ ಸಾಧನೆಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹರಿಹರನನ್ನೇ ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈತ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಎರಡನೆಯದಾದ ಹಲಗೆದೇವರ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ತುಂಬ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಗ್ರಂಥ. ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೂರನೆಯದು ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯತಿಯಗಳದು. ಇಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಯ್ದುಕೆ ಮಾರಯ್ಯ ಮತ್ತು ಗೋರಕ್ಷನ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಪ್ರಭುದೇವರ ಜನ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಗೂಳೂರ ಸಿದ್ಧವೀರಣ್ಣೆಡೆಯರದು. ಇವರು ಸಿದ್ಧರಾಮನ ದೀಕ್ಷಾಪ್ರಸಂಗ, ಪ್ರಭುವಿನ ಜನ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯತಿಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿರುವುದು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಸಂಪಾದನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮೋಳಿಗಯ್ಯ ಮತ್ತು ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯಗಳ ಸಂಪಾದನೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿದ್ಧವೀರಣ್ಣೆಡೆ ಯರ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಲಾದೃಷ್ಟಿ ಇದೆ. ಅವರು ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಧಿಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ 'ಉಪದೇಶ' ಅಥವಾ 'ಸಂಪಾದನೆ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಸಂಧಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲೂ ಒಂದೊಂದು ಕಂದ ಪದ್ಯವಿದ್ದು ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಸೂಚನಾ ಪದ್ಯಗಳಂತೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸಂಧಿಯ ಪ್ರಧಾನ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಾದನಂತರ ಪ್ರತಿ ಪ್ರಸಂಗದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಧಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಇಂತೀ ಶ್ರೀಮತ್ ಸಕಲಗುಣ ಪುರಾತನದೊಳ್ ಪ್ರಭುದೇವರು ಮಹಾನುಭಾವಸದ್ಗೋಷ್ಠಿಯಂ ಮಾಡಿದ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯೊಳ್ ಪ್ರಥಮೋಪದೇಶ ಸಮಾಪ್ತಂ' ಮುಂತಾಗಿ ಗದ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಯಾ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಕೃತಿ ಆಧುನಿಕ ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಆದರಣೀಯ ಪರಿಷ್ಕೃತ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ಕೃತಿಯ ಒಟ್ಟು

ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮೋಪದೇಶ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕಗಳ ಸಂಪಾದನೆ, ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯಗಳ ಸಂಪಾದನೆ, ಬಸವೇಶ ಚನ್ನಬಸವೇಶಂಗನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ ಸಂಪಾದನೆ, ಪ್ರಭು ಕಲ್ಯಾಣಕೆ ಬಂದ ಸಂಪಾದನೆ, ಮರುಳು ಶಂಕರ ದೇವರ ಸಂಪಾದನೆ, ಬಸವೇಶ್ವರನ ಸಂಪಾದನೆ, ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರನ ಸಂಪಾದನೆ, ಮಡಿವಾಳಯ್ಯಗಳ ಸಂಪಾದನೆ, ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರನ ಗುರು ಕರುಣ, ಪ್ರಭುದೇವರ ಪೂಜಸ್ತುತಿ, ಆಯ್ದಕ್ಕಿ ಮಾರಯ್ಯಗಳ ಸಂಪಾದನೆ, ಮೋಳಿಗಯ್ಯಗಳ ಸಂಪಾದನೆ, ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯಗಳ ಸಂಪಾದನೆ, ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯನ ಸಂಪಾದನೆ, ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕಗಳ ಸಂಪಾದನೆ, ಪ್ರಭು ದೇಶಾಂತರ ಹೋಗಿ ಬಂದ ಸಂಪಾದನೆ, ಪ್ರಭು ದೇವರು ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನೇರಿದ ಸಂಪಾದನೆ, ಪ್ರಭುದೇವರ ಆರೋಗಣೆ, ಶರಣರ ಅವಸಾನ ಪರಾಮರಿಕೆ ಮತ್ತು ಗೋರಕ್ಷನ ಸಂಪಾದನೆ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಗಣಂಗಳ ಐಕ್ಯ ಎಂಬ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಉಪದೇಶಗಳಿವೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಪಾದನೆಗಳಲ್ಲೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುವವನು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು. 'ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹುಟ್ಟಿ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊರೆದು, ಅನಂತರ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತವಾಗಿ ಹರಿದು ಅನೇಕ ತೀರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಜೀವಜಂತು ಗಳನ್ನು ಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ತಣಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳ್ಳುವ ನದಿಯಂತೆ ಅಲ್ಲಮನ ಬಾಳು'. ಅನಿಮಿಷ ದೇವರೇ ತಮ್ಮ ಗುರುವೆಂದು ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕರ್ಮನಿಮಗ್ನನಾದ ತೋಟಿಗ ಗೊಗ್ಗಯ್ಯನಿಂದ ಹಿಡಿದು, ತನ್ನ ದೇಹವೇ ಪರಮಶ್ರೇಷ್ಠ, ಆ ದೈಹಿಕ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯೇ ನಿಜವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಗೋರಕ್ಷಕನವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಶರಣರೂ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಗಮನದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ಅರಿತು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ಚರಮಗುರಿಯಾದ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಗಿರಿಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರು. ಈ ರಸಪೂರ್ಣ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ವೈಚಾರಿಕ ನೈಜಚಿತ್ರವೇ ಈ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ.

ಇಲ್ಲಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಸಂಪಾದನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ಒಂದೊಂದು ತೆರ. ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಚಾರ, ಸಮಸ್ಯೆ, ನಂಬಿಕೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಸಮಂಜಸ ಮುಕ್ತಾಯ ಪ್ರಭುದೇವನಿಂದ. ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ದಿವ್ಯವಾಣಿ ಮೊಳಗುತ್ತದೆ :

ಕಲ್ಲೊಳಗಣ ಪಾವಕನಂತೆ, ಉದಕದೊಳಗಣ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂತೆ,
ಬೀಜದೊಳಗಣ ವ್ಯಕ್ತದಂತೆ, ಶಬ್ದದೊಳಗಣ ನಿಶ್ಯಬ್ದದಂತೆ
ಗೊಹೇಶ್ವರಾ, ನಿಮ್ಮ ಶರಣ ಸಂಬಂಧ.

ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಅಡಗಿರುವಂತೆ, ಜಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಮೂಡಿರುವಂತೆ, ಬೀಜದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಹಿರಿವೃಕ್ಷ ಅಡಗಿರುವಂತೆ, ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಯಬ್ದ ಗೂಡು ಕಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಭಕ್ತ ಭಗವಂತನ ಸಂಬಂಧ ಗುಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ದೃಶ್ಯ ಗೋಚರವಲ್ಲ, ಅಂತರಂಗ ಗೋಚರ ಎಂಬ ಪಿಂಡಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಚನದ ಈ ಉಪಮೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೇ ಅವುಗಳ ಅಪಾರ ಅರ್ಥಸಂಚಯಕ್ಕೆ ಸಾಮಂಜಸ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗುತ್ತೇವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಗೊಗ್ಗಯ್ಯ ನನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತಾನೆ ಪ್ರಭುದೇವ. ಕೃಷಿಕಾಯಕವೇ ಪರಮ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಕೈಲಾಸವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದರಾಚೆಯ ಸತ್ಯವನ್ನರಿಯದಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ತೋಟದ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಈ ಸುಂದರ ವಚನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ :

ತನುವ ತೋಟವ ಮಾಡಿ, ಮನವ ಗುಡ್ಡಲಿ ಮಾಡಿ, ಅಗೆದು
ಕಳೆದನಯ್ಯ ಭ್ರಾಂತಿನ ಬೇರ, ಒಡೆದು ಸಂಸಾರದ ಹೆಂಟೆಯ
ಬಗೆದು ಬಿತ್ತಿದನಯ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಬೀಜವ, ಅಖಂಡ ಮಂಡಲವೆಂಬ
ಬಾವಿ, ಪವನವೇ ರಾಟಾಳ, ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಳದಿಂದ ಉದಕವ ತಿದ್ದಿ
ಬಸವಗಳೈವರು ಹಸಗೆಡಿಸಿಹವೆಂದು ಸಮತೆ ಸೈರಣೆಯೆಂಬ
ಬೇಲಿಯನಿಕ್ಕಿ, ಅವಾಗಳೂ ಈ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಜಗರವಿದ್ದು
ಸಸಿಯ ಸಲಹಿದೆನು ಕಾಣಾ ಗೊಹೇಶ್ವರಾ.

ಗೊಗ್ಗಯ್ಯನ ತೋಟದ ಕಾಯಕವನ್ನೇ ಉಪಮೆಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹೃದಯ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ಸಸಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಮಹಾಕೃಷಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ಈ ವಚನ ಉಪಮೆಯ ಸೊಗಸಿನಿಂದ ಭಾವದ ಭಾರದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ 'ಅರಸುವ ಬಳ್ಳಿ ಕಾಲ ಸುತ್ತಿತ್ತೆಂಬಂತೆ, ಬಯಸುವ ಬಯಕೆ ಕೈಸಾರುವಂತೆ' ಗುರು ಅನಿಮಿಷ ದೇವರನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿ ಆ 'ಕಾಣಬಾರದ ಕಾಯ, ನೋಡಬಾರದ ತೇಜ, ಉಪಮಿಸಬಾರದ ನಿಲುವನ್ನು' ಕೊಂಡಾಡಿ ಪುಳಕಿತಗಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. 'ಸ್ವಟಿಕದ ಘಟದಂತೆ ಒಳ ಹೊರಗಿಲ್ಲ'ದ ಆ ಗುರುಮೂರ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆಗೆ ಬೆರಗಾಗುತ್ತಾನೆ. 'ನೀನೆನಗೆ ಗುರುವಪ್ಪೊಡೆ, ನಾ ನಿನಗೆ ಶಿಷ್ಯನಪ್ಪೊಡೆ,.... ನೀನೆನ್ನ ಕಲಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಾರುಣ್ಯವ ಮಾಡಾ ಗೊಹೇಶ್ವರಾ' ಎಂದು ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾನೆ. 'ಜ್ಯೋತಿಯೊಳಗಿರ್ಪ ಕರ್ಪುರಕ್ಕೆ, ಅಪ್ಪುವಿನೊಳಿಪ್ಪ ಉಪ್ಪಿಂಗೆ, ಈ ಗುರುವಿನೊಳಿಪ್ಪ ಶಿಷ್ಯಂಗೆ' ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅನಿಮಿಷ ದೇವರ ಶ್ರೀಪಾದಕ್ಕೆ ಶರಣೆಂದು ಆ ಕರಸ್ಥಲದ ಲಿಂಗವನ್ನು ತಾನೆ ಅವಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಗುರುನಿರ್ವಯಲನೈದುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಪೂರ್ವ ಘಟನೆಗೆ ಬೆರಗಾಗೊಂಡ ಪ್ರಭುದೇವ ಗುರುವಿಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಪರಿಪತಪಿ ಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ, ಗುರು ಅಳಿದಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಕರಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ನೈಜ ಸಂಗತಿ. ಹೀಗೆ ಗುರುಶಿಷ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಸಮರಸರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಭು ತಾನೆ ಗುರುವಾಗುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಪಡೆದ ಗುರುಕರುಣದ ಬೆಳಕನ್ನು ಉಳಿದವರಿಗೂ ಹಂಚಲು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗ ತುಂಬ ದರ್ಶನಾತ್ಮಕವಾದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಥಮೋಪದೇಶ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಇದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶರಣರ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ತೆರೆದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಬಾಗಿಲೂ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರಭು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುವನ್ನು ಕಂಡು ಬೆಳಕನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ಉಳಿದ ಶರಣರೂ ಪ್ರಭುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗುರುವನ್ನು ಕಂಡು ಆತ್ಮನಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಕೀಲಿಕೈಯನ್ನು ಅವನಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ, ಆ ವಿಚಾರದ್ಯುತಿಯಿಂದ ತಾವೂ ದರ್ಶನದೀಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಈ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಮಹಾಸಾಗರ, ಕಂಡಕಂಡವರಿಗೆ ಬಯಸಿಬಂದವರಿಗೆ ಜೀವನದಾನ ಮಾಡಲು.

ಎರಡನೆಯ ಸಂಪಾದನೆ ಮಹಾಶರಣೆ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಮಹಾಮತಿ ವಂತಳಾಗಿದ್ದೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಸೋದರ ಗುರು ಅಜಗಣ್ಣನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಶೋಕ ಸಂತಪ್ತಳಾಗಿದ್ದು ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ ಪ್ರಭುದೇವ. ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಅತ್ಯಂತ ವಿಚಾರಪ್ರದವೂ ಕುತೂಹಲಭರಿತವೂ ರೋಚಕವೂ ಆದದ್ದು. 'ಅಂಗೈಯೊಳಗೊಂದು ಅರಳ ತಲೆಯ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಕಂಗಳ ಮುತ್ತ ಪವಣಿಸುವಾಕೆ ನೀನಾ ಅಜಗಣ್ಣನ ಬೆನ್ನ ಬಳಿಯರು ಹೇಳಾ?' ಎಂದು ಪ್ರಭು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನವಳೆಂದು ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರ ಪ್ರಭು ಸಂತೈಸುತ್ತಾನೆ :

ಅಐತು ಮರಹುಗೆಟ್ಟು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಸನ್ನಿಹಿತನಾದಂಗೆ
ದುಃಖಿಸುವರೆ ಹೇಳು? ಶೋಕಿಸುವರೆ ಹೇಳು? ಒಡಲಿಲ್ಲದಾತಂಗೆ
ಎದೆಯಲೊಂದು ಅಳಿವುಂಟೆಂದು ನುಡಿದು ಹೇಳುವ ಮಾತು ಭ್ರಾಂತು
ನೋಡಾ! ಎರಡಿಲ್ಲದ ಐಕ್ಯಂಗೆ ಒಳಹೊರಗಿಲ್ಲ ನೋಡಾ,
ಗುಹೇಶ್ವರನ ಶರಣ ಅಜಗಣ್ಣಂಗೆ.

ಆದರೂ 'ಎಂತು ಮರೆವೆನಯ್ಯ ಎನ್ನ ಅಜಗಣ್ಣ ತಂದೆಯನು?' ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದಾಗ, ಕಂಡೆ ಕಾಣೆ ಕೂಡಿದೆ ಎಂಬುವುಗಳೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಿನ ಮನದ ಅರಿವಿನ ಮರವಿನ ಮರವುಗಳು. ಈ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಪ್ರಭು. ಅಗ್ನಿಕರಗಿ ಕರ್ಪೂರ ಉಳಿದಂತೆ ದೇಹವಿದ್ದೂ ದೇಹವಿಲ್ಲದಂತಾದ ಸೋಜಿಗವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ ಹೇಳಿದಾಗ 'ಅಳಿದವನೂ ಅಲ್ಲ, ಉಳಿದವನೂ ಅಲ್ಲ, ನಿನ್ನಲ್ಲೇ ನೀನು ತಿಳಿದು ನೋಡು' ಎಂದ ಪ್ರಭು. ಹೀಗೆಯೇ ಚರ್ಚೆ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಗುರುಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವುದೂ ದೂರವಿಲ್ಲ. 'ಗುರುವೆ ಶಿಷ್ಯನಾದ ತನ್ನ ವಿನೋದಕ್ಕೆ; ಶಿಷ್ಯನೆ ಗುರುವಾದ ತನ್ನ ವಿನೋದಕ್ಕೆ'. ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಗುರು. ಆ ಹಂತ ಮೀರಿದ ನಂತರ ಗುರುವು ತಾನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಭುವಿನ ನಿಲವು. 'ಈ ಅದ್ವೈತ ಶಿಶುಕಂಡ ಕನಸಿನಂತೆ. ಇದನ್ನು ನುಡಿದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇ' ಎಂದರೆ 'ಶಿವಶರಣರು ಶಬ್ದ ಸೂತಕಿಗಳಲ್ಲ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಭುವಿನ ಉತ್ತರ. ಈಗ ಬಹುಶಃ ಪ್ರಭುವಿನ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲೇ ಯಾರೂ ಆಡದಿದ್ದ ಮಾತನ್ನು ಖಂಡತುಂಡ ವಾಗಿ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕ:

ನುಡಿಯ ಹಂಗಿನ್ನೂ ನಿಮಗೆ ಹಿಂಗದು. ನಡೆಯನೆಂತು ಪರರಿಗೆ
ಹೇಳುವಿರಿ? ಒಡಲ ಹಂಗಿನ ಸುಳುವು ಬಿಡದು; ಎನ್ನೊಡನೆ
ಮತ್ತೇತರನುಭವವಣ್ಣ? ತಾನಾದಲ್ಲದೆ ಇದಿರಿಂಗೆ ಹೇಳಬಹುದೆ?
ಅರಿವ ತೋರಬಲ್ಲಡೆ ತನ್ನನರುಹದೆ ಅರಿವನು ಕಾಣಾ ಎನ್ನ
ಅಜಗಣ್ಣ ತಂದೆ

ಪ್ರಭು ಶಾಂತವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ: ಶರಣ ನಡೆದರೆ ನಿರ್ಗಮನಿ, ನುಡಿದರೆ ನಿಶ್ಯಬ್ದಿ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಆಕೆಗೆ ಅಜಗಣ್ಣನ ಮೋಹ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. 'ನಾನೆ ನಾನಾದೆನೆಂಬಲ್ಲಿ ನೀನೆಂಬುದಿದೆ. ಅರಿದು ಮರೆದ ಪರಿ ಎಂತು ಹೇಳಾ' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. 'ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ತದ್ಗತವಾಗಿವೆ ಶಿವಯೋಗಿಗೆ ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲ ನೋಡಾ, ಗುಹೇಶ್ವರ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ' ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದಾಗ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನಿಗೆ ನಿಜ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ

ಅಹುದಹುದು ಶಿವಶರಣರ ಮಹಿಮೆ ಆರಿಗೆಯೂ ಕಾಣಬಾರದು
ಕಬ್ಬುನ ಉಂಡ ನೀರಿನಂತೆ, ಕಬ್ಬಿಸಿಲುಂಡ ಅರಿಸಿನದಂತೆ,
ಉರಿಯೊಳಡಗಿದ ಕರ್ಪೂರದಂತೆ, ಬಯಲನಪ್ಪಿದ ವಾಯುವಿನಂತೆ
ಇವು ನಿಲವ ನುಡಿದು ಹೇಳಿಹೆನೆಂಬ ಮಾತಿಂಗೆ ಅಳವಡುವುದೆ?

ಅರಿವಡೆ ಮಡಿಯಿಲ್ಲ, ನೆನೆದರೆ ಮನವಿಲ್ಲ ಎನ್ನ ಅಜಗಣ್ಣ ತಂದೆಯ
ನೊಳಕೊಂಡಿಪ್ಪ ನಿಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಗೆ ನಮೋ ನಮೋ ಎನುತಿದೆನು

ಪ್ರಭುವಿನ ನಿಲವನ್ನೊಪ್ಪಿ ತನ್ನ ಸಂಶಯವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂತಾಪ ನೀಗಿ ಕೊಂಡು ಶರಣೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ನಂತರ ಅವನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಉರಿಯುಂಡ ಕರ್ಪುರ ವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗ ತುಂಬ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ. ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳ ಮಿಂಚು ಸುಳಿಯುತ್ತದೆ, ವಿಚಾರ ನಿಚ್ಚಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಗುರುಶಿಷ್ಯ ಸಂಬಂಧದ ಗಹನತೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ವಿಚಾರಾತ್ಮಕ ವಚನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ ಸಂಪಾದನೆಕಾರನ ದೃಷ್ಟಿ ದೊಡ್ಡದು. ಪ್ರಭುವನ್ನೇ ಎದುರಿಸಿ ನಿಂತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಹಲವು ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ತೋರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಧೀರ ಧೀಮಂತ ಶರಣೆ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕೆ. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಅವರ ವಚನಗಳೂ ಅಷ್ಟೇ ಸುಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಯುತವಾಗಿವೆ.

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ

ಮಹಾದೇವಿಯಿಕ್ಕೆ ಅನುಭಾವ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮರೆಯಲಾಗದ ಮಹಾಚೇತನ; ಮಹಿಳಾ ಕುಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಆದರ್ಶ ರತ್ನ. ಸಮಾಜದ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ವಿವಾಹ ಪ್ರಸಂಗದ ಬಂಧನವನ್ನು ಹರಿದೊಗೆದು ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೊಬ್ಬನೇ ತನ್ನ ಪತಿ, ಅವನೇ ಪರಮಗತಿ ಎಂದು ಹೊರಟ ವೀರವಿರಕ್ತೆ ಅಕ್ಕನ ಕಲ್ಯಾಣದ ಭೇಟಿಯ ಸಂದರ್ಭ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸೊಗಸಾಗಿ ಮೂಡಿನಿಂತಿದೆ. ಹರಯದ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಕೇಶಾಂಬರಧಾರಿಣಿಯಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಗಳಿಗೆಯಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆಗೊಳಗಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರಥಮತಃ ಕಿನ್ನರಿ ಬೊಮ್ಮಯ್ಯನ ಪರೀಕ್ಷೆ, 'ಕಾಯದಲ್ಲಿ ಕಳವಳ, ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಮಾಯೆಯಿರುವಾಗ, ಏತರಮನ? ಇದೇತರ ನಿರ್ವಾಣ?' ಎಂದು ಆತ ಕೇಳಿದಾಗ ಅಕ್ಕ ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿದೆ :

ಅಂಗ ಭಂಗವ ಲಿಂಗ ಸುಖದಿಂದ ಗೆಲಿದೆ

ಮನದ ಭಂಗವ ಅರುಹಿನ ಮುಖದಿಂದ ಗೆಲಿದೆ. ಜೀವದ

ಭಂಗವ ಶಿವಾನುಭಾವದಿಂದ ಗೆಲಿದೆ. ಕರಣದ ಕತ್ತಲೆಯ ಬೆಳಗ

ನುಟ್ಟು ಗೆಲಿದೆ. ಜವ್ವನದ ಹೊರಮಿಂಚಿನಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತೋರುವ

ಕಾಮನ ಸುಟ್ಟುರುಹಿದ ಭಸ್ಮವ ನೋಡಯ್ಯ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ

ಕಾಮನ ಕೊಂದು ಮನಸಿಜನಾಗುಳುಹಿದರೆ ಮನಸಿಜನ ತಲೆಯ

ಬರಹವ ತೊಡೆದೆನು.

ಅಕ್ಕನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಉತ್ತರ ರೂಪದಂತಿದೆ ಈ ವಚನ. ಈಶ್ವರ ಕಾಮನನ್ನು ಕೊಂದರೂ ಮನಸಿಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ. ಆದರೆ ಅಕ್ಕ ಆತನನ್ನು ಮನಸಿನಿಂದಲೂ ತೊಡೆದು ಅವನ ಹಣೆಯ ಬರಹವನ್ನು ಅಳಿಸಿದಳು. ಅವಳು ಏರಿನಿಂತ ವೈರಾಗ್ಯದ ಎತ್ತರವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ ಈ ವಚನ.

ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಸಣ್ಣನವರ ಮಹಾಮನೆಗೆ ಬಂದು 'ನಿಮ್ಮ ಶರಣ ಸಂಗನ ಬಸವಣ್ಣನ ಶ್ರೀಪಾದವ ಕಂಡೆ, ಮಿಗೆ ಮಿಗೆ ನಮೋ ಎನುತಿದೆನು' ಎಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಾಗ ಸಹಜವಿನೀತನೂ ಶರಣಪ್ರಾಣನೂ ಗುಣೈಕಗ್ರಾಹಿಯೂ ಆದ ಬಸವಣ್ಣ ಬಿನ್ನವಿಸುತ್ತಾನೆ ಪ್ರಭುವಿಗೆ:

ಕಾಯದ ಲಜ್ಜೆಯ ಕಲ್ಪಿತವ ಕಳೆದು, ಜೀವದ ಲಜ್ಜೆಯ ಮೋಹವನಳಿದು, ಮನದ ಲಜ್ಜೆಯ ನೆನಹ ಸುಟ್ಟು, ಭಾವ ಕೂಟ ಬತ್ತಲೆಯೆಂದರಿದು, ತವಕದ ಸ್ನೇಹ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ತಗದು ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಯ್ಯ, ಎನ್ನ ಹೆತ್ತತಾಯಿ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನ ನಿಲವ ನೋಡಯ್ಯ ಪ್ರಭುವೆ.

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ಅಂತರಂಗ ಎಷ್ಟು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಆ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರರಿಗೂ ಅದರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಭುದೇವ ಒರೆಹಚ್ಚದೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಯಾರನ್ನೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವ ಜಯಮಾನದವನಲ್ಲ. ಬೆದಕದೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆತ ಜನದ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬಾಯಿಗೊಡುತ್ತಾನೆ :

‘ನಿನ್ನ ಪತಿಯ ಕುರುಹ ಹೇಳಿದರೆ ಬಂದು ಕುಳ್ಳಿರು. ಅಲ್ಲದಿರೆ ತೊಲಗು ತಾಯೆ’.

ಮಹಾದೇವಿ ಇದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದಳೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಕೆ ಅಂಜದೆ ಅಳುಕದೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾಳೆ :

ಹರನೆ ನೀನೆನಗೆ ಗಂಡನಾಗಬೇಕೆಂದು ಅನಂತಕಾಲ ತಪಸಿದ್ದೆ ನೋಡ.

ಹನೆಯ ಮೇಲಣ ಮಾತ ಬೆಸಗೊಳ್ಳಲಟ್ಟಿದರೆ,

ಶಶಿಧರನ ಹತ್ತಿರ ಕಳುಹಿದರೆಮ್ಮವರು ಭಸ್ಮವನೆ ಹೂಸಿ,

ಕಂಕಣವನೆ ಕಟ್ಟಿ, ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ತನಗೆ ನಾನಾಗಬೇಕೆಂದು

‘ಇದು ಕಾರಣ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಗಂಡನೆನಗೆ

ಮಿಕ್ಕಿನ ಲೋಕದ ಗಂಡರೆನಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವಯ್ಯಾ ಪ್ರಭುವೆ’.

ಆದರೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸುಮ್ಮನಾಗಲಿಲ್ಲ ಪ್ರಭು. ಅವಳ ಕೇಶಾಂಬರವನ್ನು ಕುರಿತು, ಕೇಶ ಮರೆಯಾದರೆ ಅಭಿಮಾನ ಮರೆಯಾಗದು; ಅಪಮಾನ ಹೇಗೆ ಹರಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ? ಶಾರೀರಕ ಮೋಹವನ್ನು ನಿಶ್ಯೇಷ ಮಾಡಿದ ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನು ಆಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಕಾಯ ಕರನೆ ಕಂದಿದಡೇನಯ್ಯಾ? ಕಾಯ ಮಿರನೆ ಮಿಂಚಿದ

ಡೇನಯ್ಯೆ? ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧವಾದ ಬಳಿಕ, ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಸರಳ ನಿಗವಿವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣ ಭಾವ ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಲಿಂಗೈಕ್ಯದ ಸ್ಥಾನ, ಕಾಲ, ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಬೆಸಗೊಂಡಾಗ ಪ್ರಭು ಕದಲಿವನವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಕ್ಕ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಹೊರಡುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ತುಂಬ ಹೃದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮದುವೆಯಾದ ಮಗಳು ತೌರೂರನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಪತಿಗೃಹದಡೆಗೆ ಸಜಲ ನಯನಳಾಗಿ ತೆರಳುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಮನನೀಯವಾದ ಮಧುರವಚನಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನಕಾರರು ಕಲೆ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ :

ಹುಟ್ಟಿದೆ ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿ, ಬೆಳೆದನು ಅಸಂಖ್ಯಾತರ ಕರುಣದೊಳಗೆ. ಭಾವವೆಂಬ ಹಾಲು, ಸಜ್ಜನವೆಂಬ ತುಪ್ಪ, ಪರಮಾರ್ಥವೆಂಬ ಸಕ್ಕರೆಯ ಸಿಕ್ಕಿದರು ನೋಡಾ! ಇಂತಪ್ಪ ತ್ರಿವಿಧಾಮೃತವನ್ನು ತಣಿಯೆರೆದು ಸಲಹಿದರೆನ್ನ. ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದಿರಿ. ರಯವಪ್ಪ ಗಂಡಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರಿ. ಕೊಟ್ಟು ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಲೆಂದು ಅಸಂಖ್ಯಾತರೆಲ್ಲರೂ ನೆರೆದು ಬಂದಿರಿ. ಬಸವಣ್ಣ ಮೆಚ್ಚಲೊಗೆತನವ ಮಾಡುವೆ. ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಕೈವಿಡಿದು ನಿಮ್ಮ ತಲೆಗೆ ಹೂವ ತಹೆನಲ್ಲದೆ ಹುಲ್ಲು ತಾರನವಧರಿಸಿ ನಿಮ್ಮಡಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಮರಳಿ ಬಿಜಯಂಗೈವುದು. ಶರಣು ಶರಣಾರ್ಥಿ.

ಶರಣರೆಲ್ಲರೂ ಸಾಲಾಗಿ ನೆರೆದು ಕಂಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ಮನಾಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಡುವ, ಅಕ್ಕ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಅವರನ್ನು ಅಗಲಲಾರದೆ ಅಗಲುತ್ನಾ ಕೊನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೇಳುವ ಈ ದೃಶ್ಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕೊರೆದಂತೆ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

(2)

ಸಿಧ್ಧರಾಮ

ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾರ್ಥಹಿತನಾಗಿ ಕರ್ಮವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂದು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕರ್ಮ ಯೋಗಿ ಸಿಧ್ಧರಾಮ. ಅವನ ಭೂತದಯೆ ಸಾಕಾರನಿಷ್ಠೆ ತುಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. “ಸಾಕಾರನಿಷ್ಠೆ ಭೂತಂಗಳೊಳನುಕಂಪೆ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವನ ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಧ್ಯೇಯ ವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ, ರಾಘವಾಂಕ. ಈ ಜೀವಕಾರುಣ್ಯ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಥದ ಒಂದು ಮೆಟ್ಟಿಲೇ ಹೊರತು, ಅದೇ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಮೆಟ್ಟಿಲಲ್ಲೇ ನಿಂತು ಮುನ್ನಡೆಯದೆ ಇದ್ದ ಅವನಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಲು ಪ್ರಭುದೇವ ಬೆಳಕಿನ ಗಾಳಿಯಾಗಿ ಬೀಸಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ‘ಕೆರೆಯ ಕಟ್ಟಿಸುವ ಒಡ್ಡನ ಪ್ರತಾಪವೇನೆಂಬೆನಯ್ಯಾ’ ಎಂದು ವಿಡಂಬಿ ಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಕಟ್ಟಿದ ಪರಮಾನಂದ ಜಲಭರಿತ ಕೆರೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ತನುವೆಂಬ ಏರಿಗೆ ಮನವೆಂಬ ಕಟ್ಟೆ; ಆಚಾರವೆಂಬ ಸೋಪಾನ;
ಪರಮಾನಂದವೆಂಬ ಜಲವತುಂಬಿ ಕೆರೆಯ ಕಟ್ಟಬಲ್ಲವರಾರನೂ
ನಾಕಾಣೆ. ನಾನು ಕಟ್ಟಿದರೆ ಕೆರೆ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತ್ತು ಗೊಹೇಶ್ವರಾ,
ನಿಮ್ಮಾಣೆ

ತಮ್ಮ ಗುರುವನ್ನು ಬೇಕೆಂದೇ ಒಡ್ಡರಾಮನೆಂದು ಕರೆದ ಪ್ರಭುವಿನ ಮೇಲೆ ಶಿಷ್ಯರು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕೋಪ ಸಾಗದಿರಲು ಗುರುವನ್ನು ಕರೆತರುತ್ತಾರೆ. ಬಂದವರು ಯಾರೆಂದರಿಯದೆ ಕೋಪದ ಕಿಡಿಗಾರುತ್ತಾನೆ ಸಿಧ್ಧರಾಮ. (ಇದನ್ನೇ ನೊಸಲಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆದನೆಂದು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ) ಆದರೆ ಆ ಕೋಪ ಪ್ರಭುವಿನ ಮುಂದೆ ನಿಷ್ಕರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದಾಗ ಬೆರಗುಗೊಂಡು ಅವನನ್ನರಸಿ ಬರುತ್ತಾನೆ; ಕೋಪ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿ, ಹೆಮ್ಮೆ ದೈನ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಭುವಿನ ಶ್ರೀ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡ ತತ್ಕ್ಷಣ ಪರಮ ಹರುಷದಲ್ಲಿ ಓಲಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಅರಲುಗೊಂಡ ಕೆರೆಗೆ ತೊರೆ ಬಂದು ಹಾಯ್ದಂತೆ, ಎಲೆ ಅಯ್ಯೆ! ನಿಮ್ಮ ಕಂಡು ಕಂಗಳು ಕಡೆಗೋಡಿವರಿದವಯ್ಯಾ; ಎನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಮನವೇಡ್ಯವಾದರೆ ಕೈ ಮರೆದೆನೆಲೆ ಹಾ! ಅಯ್ಯೋ ಕಪಿಲ ಸಿದ್ಧ ಮಲ್ಲಿನಾಥನ ಕಂಡ ಸುಖವು ಆರಿಗೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ನಮಸ್ಕರಿ ಸುತ್ತಾನೆ, ಮನ್ನಿಸೆಂದು ಪರಿ ಪರಿಯಾಗಿ ಹಲುಬಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಪೂರ್ಣನಿರಸನ ಮಾಡಿ ಒಳಗಿನ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಉದ್ಭೋಧಗೊಳಿಸ ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ, ಅವನ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಓಗೊಡದೆ ‘ಗೊಹೇಶ್ವರನ ನಿಲುವು ಬರಿಯ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದು ಕಾಣಾ ಸಿಧ್ಧರಾಮಯ್ಯೆ’ ಎಂದು ಜರೆಯುತ್ತಾನೆ.

‘ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನಾಡಿ ನಡೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಡೆಮುಟ್ಟ, ಶಿವನೊಲಿವುದು ಹುಸಿ’ ಎಂದು ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಭಕ್ತನಿದ್ದ ರಾವಿಂಗೇ ಕರ್ತ ಬಂದರೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹರಿಯದೆ ನಂಬಬೇಕು ನೋಡಾ! ಕರ್ತನ ಕಂಡು ಭೃತ್ಯನುರಿಯನುಗುಳಿದರೆ, ಬಳಿಕಲೀಕರ್ತನ ಭೃತ್ಯಭಾವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವೇನು? ತಪ್ಪಿ ತಪ್ಪಿ ತಿದ್ದಿಕೊಂಡಿಹೆನೆಂದರೆ ಹಸನಾಗಬಲ್ಲದೇ? ಗೊಹೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಶರಣಾನಾ ರೆಂಬುದನೀನೆತ್ತಬಲ್ಲೆ

ಹೋಗಾ ಮರುಳು ಸಿದ್ಧರಾಮಾ – ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಟಕಿಯಾಡಿದಾಗ

ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಅಂತರಂಗ ನೊಂದು ಅವನ ಸಹಜ ವಿನಯದ ಕೋಡಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ:

ಎನ್ನ ಭರಭಾರ ನಿಮ್ಮದಯ್ಯಾ! ಎನ್ನ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿ ನಿಮ್ಮದಯ್ಯು:
ಎನ್ನ ಕರಕರ ಕಾಡದಿರು ತಂದೆ! ನಿನ್ನ ಕಾಟವೆನ್ನ ಪ್ರಾಣದೋಟ
ಕಪಿಲಸಿದ್ಧ ಮಲ್ಲಿನಾಥಾ ಕೊಲ್ಲುಕಾಯಿ, ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮದವ ನಾನು.

- ಎಂದು ಕಲ್ಲು ಕರಗುವಂತೆ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಪ್ರಭುವಿನ ಹುಸಿಮುನಿಸು ಹಾರುತ್ತದೆ, ನಸುನಗು ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಅವನನ್ನು ಸಾಂತ್ವನದ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಯವೇ ಲಿಂಗ, ಪ್ರಾಣವೇ ಶರಣನಾದ ಶರಣನಿಗೆ ಬೇರೆ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ 'ಅಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅಣುವಾಗಿ ಮನದೊಳಗೆ ಘನವಾಗಿ ಜಗದೊಳಗೆಲ್ಲಿಯೂ ನೀವೇ ಇರುವುದ ರಿಂದ ನಾನು ಮಾಡಿದೆನಷ್ಟೆ, ನನಗೆ ಬೇರೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೆರೆ ದೇಗುಲಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಿಂದಣ ಅಡಿವಜ್ಜೆಗೆ ರೂಪಷ್ಟೇ. ಆದುದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಮುಂದಿನ ಸಂದನ್ನಳಿದು ಗೊಹೇಶ್ವರ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂದರಿಬೇಕು ಎಂದಾಗ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯದ ತರಂಗವೇಳುತ್ತದೆ: ಕೃಷಿಯ ಮಾಡಿ ಉಣ್ಣದೆ ಹಸಿವು ಹರಿವ ಪರಿ ಇನ್ನೆಂತು? ಕರ್ಮಯೋಗವ ಮಾಡದೆ ನಿರ್ಮಲ ಸುಚಿತ್ತವನರಿವ ಪರಿ ಇನ್ನೆಂತು? - ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ, ಪ್ರಭುದೇವ ಬಹು ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಸಾಧನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತರೆ ಕೂಡುವುದು ಯಾವಾಗ? ಸಾಧನೆ ಒಂದು ಹಂತದವರೆಗೆ ಬೇಕು, ಅನಂತರ ಅದರ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಬೇಕು, ಫಲ ಕಾಣಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆರೆಕಟ್ಟೆಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ಜೀವಕಾರುಣ್ಯ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದೇ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬಾರದು. ತಾನು ಮುಟ್ಟಬೇಕಾದ ಗುರಿ ಇನ್ನೂ ಮುಂದಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅದರಡೆಗೆ ಸಾಗುವ ಎಚ್ಚರಬೇಕು - ಇದು ಪ್ರಭುವಿನ ಆಶಯ. ಹೀಗೆಯೇ ಸಂವಾದ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ಅರಳುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂದೇಹಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಪರಿಹಾರವಿತ್ತು, ಅವನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾತರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ತಾನು ಇದುವರೆಗೂ ನಿಂತದ್ದು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಅವನಿಗಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ತ್ರಿವಿಧಲಿಂಗ ಸಂಬಂಧ ಅಳವಡುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ :

ನೀರುಕ್ಷೀರದ ಸಂದುಗಳ ಹಂಸೆ ಬಿಚ್ಚಬಲ್ಲದು ನೋಡಯ್ಯಾ! ದೇಹದ
ಜೀವನದ ಸಂದ ನೀವು ಬಿಚ್ಚಬಲ್ಲಿರಲ್ಲದೆ ನಾನೆತ್ತ ಬಲ್ಲೆನಯ್ಯು? ನೀನಿಕ್ಕಿದ
ತೊಡಕ ಬಿಡಿಸಬಾರದು; ನೀನು ಬಿಡಿಸಿದ ತೊಡಕನಿಕ್ಕಬಾರದು
ಕಪಿಲ ಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿನಾಥಯ್ಯ, ನೀನೆನ್ನ ಕಾಯಕದ ಜೀವದ ಹೊಲಿಗೆಯ
ಬಿಡಿಸಾ, ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮ

- ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ನಿನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತೊಳೆದು ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡು. ಆಗ ಸರ್ವ ಸಂದೇಹವೂ ಅಳಿದು ಶಿವತತ್ವ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಪ್ರಭು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ 'ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ'ದ ಕಡೆಗೆ ಸಂವಾದ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಶೂನ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆ ಅನುಭವೈಕ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಂತರ ಪ್ರಭುವೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ:

ಕರ್ಪೂರದ ಗಿರಿಯನುರಿ ಹಿಡಿದ ಬಳಿಕ ಇದ್ದಿಲುಂಟೆ?
ಮಂಜಿನ ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಿಸಿಲ ಕಳಸವುಂಟೆ? ಕೆಂಡದ
ಗಿರಿಯ ಅರಗಿನ ಬಾಣದಲೆಚ್ಚಿದ ಬಳಿಕ ಮರಳಿ ಬಾಣವ
ನರಸಲುಂಟೆ? ಗೊಹೇಶ್ವರಲಿಂಗವನರಿದ ಬಳಿಕ ದೇವರೆಂದು
ಅರಸಲುಂಟೆ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯ

ಉರಿ ಮತ್ತು ಕರ್ಪೂರ, ಮಂಜು ಮತ್ತು ಬಿಸಿಲು, ಕೆಂಡ ಮತ್ತು ಅರಗು ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಉಂಟಾದಾಗ ಎರಡೂ ಅಲ್ಲದ ಬೇರೊಂದು ಸ್ಥಿತಿ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ; ಒಂದರೊಳ ಗೊಂದು ಅಡಗುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪರಮ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಸಹ. ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಾಗ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಜಲಿಂಗೈಕ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ 'ಗೊಹೇಶ್ವರಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಕುರುಹು ಹಿಡಿದು ಕುರುಹುಗಡಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ಕರುಣಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಕರೆತರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನಿಂದ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಪ್ರಭುವಿನ ಮಹಾಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಚಾರಮಂಥನದಿಂದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಎಲ್ಲ ಕಾವಳವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮಹಾಸಾಧಕನಾಗಿ ಸಿದ್ಧನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ :

ಇನ್ನು ಜನನವು ಇಲ್ಲ ಮುನ್ನವೇ ಸಂದಳಿದೆ
ಮನ್ನಣೆಯಿಂದ ನೀ ಕಳುಹಿದಂತ ಉನ್ನತೋನ್ನತನಾದೆ
ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನ ಕರುಣದಿಂದ ನಿನ್ನ ರೂಪಾದೆ
ಇನ್ನೆನಗೆ ಅರಿದುಂಟೇ? ಕಪಿಲ ಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ

- ಎನ್ನುವ ಮಹೋನ್ನತ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕರ್ಮಯೋಗ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಯೋಗಗಳ ಸತ್ಯಭರಿತ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಶಿಲ್ಪಿಸಿದೆ.

ಬಸವಣ್ಣ

ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಶಕ್ತಿಯಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ. ಎಲ್ಲ ಶರಣರಿಗೂ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರುವ ದೀಪಸ್ತಂಭವಾಗಿ ಪ್ರಭುದೇವ ಬೆಳಗಿದರೆ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೆಡೆ ಕಲೆತು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಉಳಿದವರ ಮಾತುಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನರಿತು ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿ ಸಾಧನೆಯ ಪಥದಲ್ಲಿ ಸಾಗಲು ಅನು ವಾಗುವ ಜ್ಞಾನಕೇಂದ್ರವಾದ ಅನುಭವಮಂಟಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವನು ಬಸವಣ್ಣ. ಆದರೆ ಅದರ ಅಗ್ರಪೀಠವನ್ನು ಪ್ರಭುವಿಗೊಪ್ಪಿಸಿದುದು ಅವನ ವಿನಯಶ್ರೀಯನ್ನೂ ಜ್ಞಾನದ ಹಸಿವನ್ನೂ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ತನಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಕಿರಿಯನಾದ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಗುರುವಾಗಿ ತನಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ 'ನಾನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಉಪದೇಶವ ಮಾಡಲಮ್ಮನು ತತ್ವವಹಿಡಿದವರಿಗೆ ತೊತ್ತಾಗಿ ನಡೆವೆನು' ಎಂಬಂತಹ ತುಂಬುವಿನಯದ ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ 'ಕೂಡಲ ಚೆನ್ನಸಂಗಮದೇವರು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನೀವು ಉಪದೇಶವ ಮಾಡಿದರೆ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದ ಮಹಾಗಣಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಹುದಹುದೆನಿಸುವೆ' ಎಂದಾಗ 'ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವರ

ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಎನಗೆಯೂ ನೀನೆ ಕರ್ತನಾದ ಕಾರಣ ನಾನು ಬೇಕೆನಲಮ್ಮೆ ಬೇಡಾ ಎನಲಮ್ಮೆನು ಕಾಣಾ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣಾ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಪಾದನೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಇಂಥದೇ ನಿರಹಂಕಾರ, ವಿನಯಶೀಲತೆ, ಸೌಜನ್ಯ, ಸೌಶಿಲ್ಯ ಸದ್ಭಕ್ತಿಗಳ ಶ್ರೀಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಭುದೇವರು ಸಿದ್ಧರಾಮ ನೊಡನೆ ಬಂದು ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾದು ನಿಂತಾಗ ತಮ್ಮನ್ನು ಮುಸುಗಿದ ಕ್ಷಣಕಾಲದ ಮೈಮರೆವಿಗಾಗಿ ಅವರು ಪಡುವ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ, ಎಳೆಮಗುವಿನಂತಹ ಮುಗ್ಧಮನದ ಮೊರೆ ಕರೆಗಳು, ದೈನ್ಯ, ಶುದ್ಧಭಕ್ತಿಯ ನಿರ್ಭರತೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ಮನಂಬುಗುವಂತೆ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಅಂಥವೇ ರಸಪೂರ್ಣ ಭಾವಭರಿತ ಸತ್ಪಯುಕ್ತ ವಚನಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದನೆಕಾರರು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಭುಹೇಳುವ ಕೆಳಗಿನ ವಚನ ಅವರ ಮಹಿಮಾನ್ವಿತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ಕಾರ್ಯರಂಗವನ್ನೂ ತುಂಬ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸುತ್ತದೆ :

ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಕಲ್ಯಾಣವೆಂಬ ಪ್ರಣತೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿರಸವೆಂಬ ತೈಲವನೆರೆದು,
 ಆಚಾರವೆಂಬ ಬತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನೆಂಬ ಜ್ಯೋತಿಯ ಮುಟ್ಟಿಸಲು
 ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುತಿದ್ದಿತಯ್ಯ ಶಿವನ ಪ್ರತಾಪ! ಆ ಬೆಳಗಿನೊಳಗೆ
 ಒಪ್ಪುತಿದರ್ಪಯ್ಯ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಭಕ್ತಗಣಗಳು. ಶಿವಭಕ್ತನಿರ್ದ
 ಕ್ಷೇತ್ರ ಅವಿಮುಕ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬುದು ಹುಸಿಯೇ? ಶಿವಭಕ್ತನಿರ್ದ
 ದೇಶ ಪಾವನವೆಂಬುದು ಹುಸಿಯೇ? ಗೊಹೇಶ್ವರಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಎನ್ನ
 ಪರಮಾರಾಧ್ಯರು ಸಂಗನಬಸವಣ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯ ನೋಡಾ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯ

ಬಸವಣ್ಣನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಈ ವಚನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಬೇಕಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭುದೇವರು ಮಹಾಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಬಸವಣ್ಣ ತಾನೇ ಬರದೆ ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣನನ್ನು ಕರೆಯಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವರ ಮೈಮರೆವನ್ನು ಕಂಡ ಪ್ರಭುದೇವನಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯಷ್ಟೇ ವ್ಯಾಕುಲವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸದ್ವಿನಯದ ಧವಳಮೂರ್ತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಹೀಗಾದರೆ ಉಳಿದ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಪಾಡೇನು? ಆದುದರಿಂದ 'ಹಿರಿಯರು ಬಂದರೆ ಇದಿರೆದ್ದು ಬಾರದವರ ಮನೆಗೆ ಅಡಿಯಿಡೆರಾವೆಂದು' ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ನಿಜ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನಿಗೆ ಬಿತ್ತರಿಸಿದಾಗ, ಅವರ ಮರೆವು ಮರೆಯಾಗಿ ಭಯ ಬಲಿತು ಕಣ್ಣೀರು ಕೋಡಿಬಿದ್ದು ಅವನ ಪಾದದ ಮೇಲೆಯೇ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಭುದೇವರ ಮುನಿಸನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಿ ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚುತ್ತಾರೆ. 'ಇನ್ನೇವೆನ್ನೇವೆ ಕೆಮ್ಮನೆ ಕೆಟ್ಟೆನು' ಎಂದು ಹಲುಬುತ್ತಾರೆ. 'ನವರತ್ನವ ಕಿತ್ತು ಮಡುವಿನೊಳಗೆ ಹಾಯ್ದಿದ ಕಪಿಯಂತಾಯಿತ್ತೆನ್ನ ಭಕ್ತಿ' ಎಂದು ಆತ್ಮನಿಂದೆಗೈಯುತ್ತಾರೆ. ಇತರ ಶರಣರೊಡನೆ ಪ್ರಭುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಪರಿಪರಿ ಯಾಗಿ ಬೇಡುತ್ತಾರೆ :

ತಂದೆ ನೀವು ತಾಯಿ ನೀವು ಬಂಧು ನೀವು ಬಳಗ ನೀವು ನೀವಲ್ಲದೆ
 ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ, ಹಾಲಲ್ಲದ್ದು ನೀರಲ್ಲದ್ದು
 ಮಸಿಯನೇಸುಕಾಲ ಬೆಳಗಿದರೆ ಬಿಳಿದಾಗ ಬಲ್ಲದೆ?
 ಕರ್ಮಸ್ಥಿತಿ ಬೆನ್ನ ಬಿಡದು ಅನಂತ ಕೋಟಿ ಸನ್ಮಾನವ
 ಮಾಡಿದಡೇನು? ಒಂದು ನಿರ್ಮಿಷದ ಉದಾಸೀನ ಕೆಡಿಸಿತ್ತು.
 ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ, ನಿಮ್ಮ ನಂಬಿಯೂ ನಂಬದ ಡಂಬಕ ನಾನು

- ಮುಂತಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟು ಕೃಪಾಯಾಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಭು ಕರಗುವುದಿಲ್ಲ, ಕನಲುತ್ತಾನೆ; ಗೊಹೇಶ್ವರನ ಶರಣರ ಕೂಡ ಅಹಂಕಾರವ ಹೊತ್ತಿರ್ಪವರ ಕಂಡೆ ನಾನೊಲ್ಲೆ ಕಾಣಾ' ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ, 'ಮಾಟ ಕೂಟವೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಸಿಲುಕಿ ಜಂಗಮವೆ ಲಿಂಗವೆಂಬುದು ಮರದೆಯೆಲ್ಲಾ ಬಸವಾ! ಗೊಹೇಶ್ವರನ ಶರಣರಿಗೆ ತ್ರಿಕರಣವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತನಾಗಬಾರದು ಕಾಣಾ ಸಂಗನ ಬಸವಣ್ಣ' ಎಂದು ಮೂದಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಬಸವಣ್ಣ,

'ತನುವ ಬೇಡಿದಡೀವೆ, ಮನವ ಬೇಡಿದಡೀವೆ, ಧನವ ಬೇಡಿದಡೀವೆ
ನಿಮ್ಮ ಶರಣರಿಗೆ' ಎಂದುತ್ತರಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ತಟಕ್ಕನೆ ಖಂಡಿಸಿ,
ಮೇರುಗಿರಿಗಳೆಲ್ಲವು ಪ್ರಮಥಯೊಡವೆ, ರಜತಗಿರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪುರಾತನ
ರೊಡವೆ ಚತುರ್ದಶ ಭುವನೆಲ್ಲವು ಲಿಂಗದೊಡವೆ, ಪೃಥ್ವಿಯೆಂಬುದು
ಕರ್ತಾರನ ಕಮ್ಮಟ, ಅಚ್ಚಿನ ಮೊಳೆ, ಬಾಧಿಸದ ಮನೆ. ತನುಮನ
ಧನಗಳೆಲ್ಲವು ನಮ್ಮ ಗೊಹೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಸೊಮ್ಮು. ನೀನೇನಕೊಟ್ಟು
ಭಕ್ತನಾದೆ ಹೇಳಾ ಬಸವಣ್ಣ

- ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ಅಹಂಕಾರಭಾವ ಬಸವಣ್ಣನಂಥವನಿಗೆ ಸಲ್ಲ ದೆಂದು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಮತ್ತಷ್ಟು ಆದ್ರ್ಭ ಭಾವದಿಂದ,

ಬೆದಕದಿರು ಬೆದಕದಿರು; ಬೆದಕಿದರೆ ಹುರುಳಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ತರಟ್ಟೆಯ
ಕಾಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನನರಸುವಿರಿ? ನಿಮ್ಮುತ್ತಮಿಕೆಯನೆ ಮೆರೆಯಿರಯ್ಯ
ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ

- ಎಂದು ಅತ್ಯಂತ ದೀನವಾಣಿಯಿಂದ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟಾಗ ಪ್ರಭುದೇವರ ಮನಸ್ಸು ಮೃದುವಾಗುತ್ತದೆ, ಹೆಚ್ಚು ಕಾಡುವುದು ಸಾಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಈ ವರ್ತನೆಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :

ಸೊಲೆ ಹಲಬರನುಳಿದಳೆಂದು ನಿಂದಿಸುವರಿಲ್ಲ ಕೇಳಾ
ಪತಿವ್ರತೆ ತನ್ನ ಪುರುಷನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಮುಖವ ನೋಡಿದರೆ
ಅವಳ ಚಾಂಡಾಲಗಿತ್ತಿ ಎಂಬುದು ಲೋಕವೆಲ್ಲವು. ಕೀರ್ತಿವಾತ್ಸರ್ಗಿ
ಮಾಡುವ ಭಕ್ತ ತಪ್ಪಿದರೆ, ಅದ ಮನಕ್ಕೆ ತರಲಿಲ್ಲ. ಸಜ್ಜನಸದ್ಭಕ್ತ
ನೆಡಹಿದರೆ ಅದ ಸ್ಮರಿಸಬಾರದು ಕೇಳಾ.
ನಮ್ಮ ಗೊಹೇಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಆದಿಯಿಂದತ್ತ ನೀನೇ ಭಕ್ತನಾದ
ಕಾರಣ ಮನನೊಂದಿತ್ತು ಕಾಣಾ ಸಂಗನ ಬಸವಣ್ಣ

ಈ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸಂಪಾದನೆಕಾರರ ಚತುರ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ತುಂಬು ರಂಜನೀಯವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಟಕೀಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ: ಅಂತೆಯೇ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಭಾವೋಜ್ವಲವಾದ ನಿರಾಡಂಬರ ಸರಳ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ ಮೆರೆಸುತ್ತದೆ. ಮರುಳು ಶಂಕರದೇವರ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬಸವಣ್ಣನವರ ನೈಜಂತರಂಗದ ರಮ್ಯ ಚಿತ್ರ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂಬ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮಾತನ್ನು ವೀರನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅದೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ನಂಬಿ ನಡೆದ ಆಯ್ದುಕ್ಕಿ ಮಾರಯ್ಯ, ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮಡಿಮಾಡುವ ಬಹಿರಂಗದ ಕಾಯಕದಿಂದ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಮಡಿಗೈಯುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಾಯಕದ ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಯ್ಯ, ಜೀವನವಿಡೀ ರಹಸ್ಯ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲೇ ನಿರತನಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಭು ದರ್ಶನದಿಂದ ಮಿಂಚಿ ಮಾಯವಾದ ಗುಪ್ತ ಭಕ್ತ ಮರುಳಶಂಕರದೇವ, ರಾಜವೈಭವದ ಉತ್ತುಂಗ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದಿಳಿದು ಬಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಬಾಳಿ ಬೆಳಗಿ ಕೈವಲ್ಯವನ್ನು ಕಂಡ ಮೋಳಿಗೆಯ ಮಾರಯ್ಯ ದಂಪತಿಗಳು, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನಾದ ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯ, ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹವೇ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಧಾರಣೆಗಿಂತಲೂ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ, ರಸವಾದ ನಿಪುಣನಾಗಿದ್ದು ದೈಹಿಕ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಗೋರಕ್ಷ - ಮುಂತಾದ ಹರಶರಣರ ಉಜ್ವಲ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಬೆಳಗುವ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಂಗಗಳೊಡನೆ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಇವುಗಳ ನಾಟಕೀಯತೆ, ಸಂಯೋಜನ ಚಾತುರ್ಯ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿಯೂ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌರಭ

ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕಲಿತವಾಗಿರುವ ೧೫೦೦ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಚನಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಎರಡು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಬಹುದು. ಒಂದು, ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು, ತಿಳಿದ ತತ್ವವನ್ನು, ಆಧರಿಸಿದ್ದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಶುಷ್ಕವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದ ವಚನಗಳು. ಇವುಗಳ ನೇರ ಉದ್ದೇಶ, ತಮ್ಮ ವಿಚಾರ ಪ್ರಣಾಲಿ ಜನರಿಗೆ ತಲಪಬೇಕು-ರೀತಿ, ಮಾತು ಶುಷ್ಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಸರಿ, ಸವಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸರಿ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಿದ್ದರೂ ವಿಶೇಷತೆಯಿಲ್ಲ; ತತ್ವವಿದ್ದರೂ ತನಿರುಚಿಯಿಲ್ಲ; ಅನುಭಾವವಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮಗಮ್ಯವಾದ ಆನಂದರೂಪವಾದ ಸೌಂದರ್ಯ ಮಾಧುರ್ಯ ಸೌಕುಮಾರ್ಯಗಳಿಲ್ಲ. ಇವು ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರ; ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ. ಇಂತಹ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ. ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪು: ಇವು ಅನುಭವದ ಅಮೃತ ಮಂಥನದಿಂದ, ಹೃದಯದ ಆಳದಿಂದ ಮೂಡಿ, ರಸಾಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿದು ಅನೂನ ಸೌರಭವನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಅರಳಿದವುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲೂ ಅನುಭಾವವಿದೆ, ನೀತಿಯಿದೆ, ತತ್ವವಿದೆ. ಇದೇ ಸರ್ವ ಹೃದಯಾಹ್ಲಾದಕಾರಿಯಾದ ಆನಂದ ರೂಪಿಯಾದ ಕಾವ್ಯತ್ವ. ಈ ಕಾವ್ಯತ್ವದಿಂದಲೇ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೀರ್ತಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭ್ಯಾಸಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಸಿರಾಗಿರುವುದು.

ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಚನ ವಾಚ್ಯವೆಂದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಮಂದೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವ ಮೂರ್ತಿ ಬಸವಣ್ಣನವರದು. ಇವರ ಸಮಗ್ರ ಜೀವನವೆಲ್ಲಾ ಸತ್ಯ ತತ್ವಗಳ ಪರೀಕ್ಷಾರಂಗವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದ ಸಮಸ್ತ ತರತರಂಗಳನ್ನು ಅವರಂತೆ ನುಡಿದು ಹೊರಸೂಸಿದ ವಚನಕಾರ ಅನುಭಾವಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೊರಕುವುದು ಕಷ್ಟ. ಅವರದು ಮೂಲತಃ ಕವಿಹೃದಯ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಉತ್ಕಟವಾದ ಶಿವಭಕ್ತಿ. ಭಕ್ತವಾಣಿ ಶಾರದಾವಾಣಿಗಳೆರಡೂ ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮತಾನವಾಗಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಅಂತರ್ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅತಿ ವಿಪುಲ. 'ಎನ್ನ ಚಿತ್ತ ಅತ್ತಿಯ ಹಣ್ಣು ನೋಡಯ್ಯ', 'ಮಸಿಯನೇಸುಕಾಲ ಬೆಳಗಿದರೇನು ಬಿಳಿದಾಗಬಲ್ಲದೆ', 'ಎನಿಸುಕಾಲ ಕಲ್ಲು ನೀರೊಳಗಿದರ್ಥೇನು ನೆನೆದು ಮೃದುವಾಗ ಬಲ್ಲದೆ'-ಮುಂತಾದ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಸಹಾಯಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮನಂಬುಗುವಂತೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

'ಎಳ್ಳಿಲ್ಲದ ಗಾಣವನಾಡಿದ ಎತ್ತಿನಂತಾಯಿತ್ತೆನ್ನ ಭಕ್ತಿ.'

'ಉಪ್ಪು ಅಪ್ಪುವಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ಧಿ ಮೆಲ್ಲಿದಂತಾಯಿತ್ತೆನ್ನ ಭಕ್ತಿ'

'ಒಲೆ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿದರೆ ನಿಲಬಹುದಲ್ಲದೆ, ನೆಲ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿದರೆ ನಿಲಬಹುದೆ' - ಇಂತಹ ವಚನಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಉಪಮಾ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸವಿಯಬಹುದು. ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾದ ಸವಿಯಾದ ತಿಳಿಯಾದ ತಿರುಳಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಯನ್ನು ಹರಿಸಿ ಕನ್ನಡನುಡಿಯ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಅನುಭಾವದ ಮಹೋತ್ತಂಗ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿ ನಿಂದ ಪ್ರಭುವಿನ ಜ್ಞಾನವಾಣಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೂ ಆ ಅನುಭಾವದ ನಿರಾಕಾರತೆಯನ್ನು ಆ ಅತೀವ ದರ್ಶನದ ತಿಳಿವನ್ನು ಹಲವಾರು ಸಂಕೇತಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ ಪ್ರಭು. ಅವನ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರತೀಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಭವ್ಯತೆಯ ಸ್ಪರ್ಶ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ವಚನಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಾಲೋಕದವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೂ ಹಲವು ವಚನಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಜ್ಞ ಸುಂದರ ಉಪಮೆಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. 'ತನುವ ತೋಟವ ಮಾಡಿ, ಮನವ ಗುದ್ದಲಿ ಮಾಡಿ', 'ತನುವೆಂಬ ಏರಿಗೆ ಮನವೆಂಬ ಕಟ್ಟೆ', 'ಕಲ್ಲುಮನೆಯಮಾಡಿ, ಕಲ್ಲದೇವರ ಮಾಡಿ' ಮುಂತಾದ ವಚನಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಅನುಪಯುಕ್ತವಾದ ಶುಷ್ಕವಾದ ಬಾಹ್ಯಾಚಾರ ಆಡಂಬರಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಾನೆ ಪ್ರಭು.

ಕಳ್ಳಗಂಜಿ ಕಾಡಹೊಕ್ಕಡೆ ಹುಲಿತಿಂಬುದ ಮಾಣ್ಣುದೇ
ಹುಲಿಗಂಜಿ ಹುತ್ತವ ಹೊಕ್ಕಡೆ ಸರ್ಪತಿಂಬುದ ಮಾಣ್ಣುದೇ
ಕಾಲಕ್ಕಂಜಿ ಭಕ್ತನಾದೊಡೆ ಕರ್ಮತಿಂಬುದ ಮಾಣ್ಣುದೇ
ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಾಯಿ ತುತ್ತಾದ ವೇಷಡಂಬರನೇನೆಂಬೇ ಗುಹೇಶ್ವರಾ

ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಅದು ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿ ತನ್ನ ಸಹಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂಘರ್ಷ ಒದಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ಮಾತ್ರ ಮೂಡಿ ಬರಬೇಕು. ಜೀವಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮರ ಸಂಬಂಧವೂ ಇದೇ ರೀತಿ. ಇದನ್ನು ಈ ವಚನದ ಮುಖಾಂತರ ತುಂಬ ಸಶಕ್ತನಾಗಿ ಪಡಿಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ :

ಕಲ್ಲೊಳಗಣ ಕಿಚ್ಚು ಉರಿಯಬಲ್ಲುದೆ?
ಬೀಜದೊಳಗಣ ವೃಕ್ಷ ಉಲಿಯಬಲ್ಲುದೆ?
ತೋರಲಿಲ್ಲಾಗಿ ಬೀರಲಿಲ್ಲಾರಿಗೆಯು
ಗೊಹೇಶ್ವರ ನಿಂದ ನಿಲುವನನುಭವ ಸುಖಿ ಬಲ್ಲ.

ಇಂತಹ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತಿಗೆ ಅಗಾಧಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂತವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಅಗಾಧಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕಿದೆ; ಭಾವದ ಬಳಕಿದೆ; ಕಲ್ಪನೆಯ ಭವ್ಯತೆಯೂ ಇದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸಂತ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆಕೆ ಪರಮಭಕ್ತೆಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅನುಭಾವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವಳ ವಚನಗಳು ಅಮೃತದ ಉಣಿಸಾಗಿವೆ, ಕಲ್ಪನಾ ಸೌಂದರ್ಯದ ಪುಂಜಗಳಾಗಿವೆ. ಅವಳದು ಸಹಜವಾಗಿ ಕವಿಹೃದಯ. ಪ್ರಭುದೇವ ಆಕೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿ ನುಡಿದಾಗ ಅವಳಾಡುವ ವಚನ ಸುಂದರ ಸಾದೃಶ್ಯಗಳ ಜೀವಂತ ಕವಿತೆಯಾಗಿದೆ :

ಚಂದನವ ಕಡಿದು ಕೊರೆದು ತೇಯ್ದಡೆ ನೊಂದೆನೆಂದು ಕಂಪಬಿಟ್ಟಿತ್ತೆ?
ತಂದು ಸುವರ್ಣವ ಕಡಿದೊರೆದೊಡೆ ಬೆಂದು ಕಳಂಕ ಹಿಡಿಯಿತ್ತೆ?
ಸಂದು ಸಂದನು ಕಡಿದ ಕಬ್ಬನು ತಂದು ಗಾಣದಲ್ಲಿ ಅರೆದಡೆ ಬೆಂದು
ಪಾಕಗೊಳಸಕ್ಕರೆಯಾಗಿ ನೊಂದೆನೆಂದು ಸಿಹಿಯ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತೆ? ನಾ ಹಿಂದೆ

ಮಾಡಿದ ಹೀನಗಳೆಲ್ಲವ ತಂದು ಮುಂದಿಳುಹಲು ನಿಮಗೆ ಹಾನಿ ಎನ್ನ
ತಂದೆ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವಯ್ಯ, ಕೊಂದಡೆ ಶರಣೆಂಬುದ ಮಾಣೆ

ಚೆನ್ನನನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾ ಹೊರಟ ಅವಳಿಗೆ ಚೇತನಾಚೇತನಗಳ ಅರಿವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಅವಳೆದುರು ಜೀವದುಂಬಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.
ಚೆನ್ನನನ್ನು ಕುರಿತ ಅವಳ ಉತ್ಕಟ ಹಂಬಲ ಮಧುರ ವಚನಸುಧಾ ತರಂಗಿಣಿಯಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ. ಆ ನಿರರ್ಗಳ ವಚನ ವೈಖರಿ, ಉನ್ನತ
ಭಾವಗಳ ಆ ನಿರ್ಮಲ ಸ್ತೋತ್ರ, ಉಪಮೆ ರೂಪಕಗಳ ಆ ಸಹಜ ಸೊಬಗು, ರಿಂಗಣಗುಣವ ಆ ಮಧುರ ಪದಬಂಧ – ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಕ್ಕನ
ವಚನಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ಭಾವಗೀತೆಗಳೆಂದು ಗಣಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ, ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ
ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸತಿಪತಿ ಭಾವದ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಶೃಂಗಾರ ಅವಳ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಚನಗಳ ನಾಡಿನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ :

ಚಿಲಿಮಿಲಿಯೆಂದೋಡುವ ಗಿಳಿಗಳಿರಾ ನೀವು ಕಾಣಿರೇ?

ಸ್ವರವೆತ್ತಿ ಪಾಡುವ ಕೋಗಿಲೆಗಳಿರಾ ನೀವು ಕಾಣಿರೇ?

ಎರಗಿ ಬಂದಾಡುವ ತುಂಬಿಗಳಿರಾ ನೀವು ಕಾಣಿರೇ?

ಸರೋವರದೊಳಗಾಡುವ ಹಂಸೆಗಳಿರಾ ನೀವು ಕಾಣಿರೇ?

ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೆಲ್ಲಿಹನೆಂದು ಹೇಳಿರೇ

- ಈ ಒಂದು ವಚನ ಸಾಕು, ಅಕ್ಕನ ವಚನಗಳ ಭಾವಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು. ಎಂತಹ ಉತ್ಕಟವಾದ ಮೊರೆ, ಭಾವಸೌಂದರ್ಯ, ಅರ್ಥ
ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ಮೃದುಮಂಜುಳ ನಾದಲೀಲೆ, ಪ್ರಾಸದ ಲಾಸ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಅನುಭವವೇದ್ಯ. ಕನ್ನಡ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ
ಇದೊಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ರಚನೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ,

ಆದ್ಯರ ಅರುವತ್ತು ವಚನಕ್ಕೆ ದಣ್ಣಾಯಕರ ಇಪ್ಪತ್ತು ವಚನ,
ದಣ್ಣಾಯಕರ ಇಪ್ಪತ್ತು ವಚನಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುದೇವರ ಹತ್ತು ವಚನ,
ಪ್ರಭುದೇವರ ಹತ್ತು ವಚನಕ್ಕೆ ಅಜಗಣ್ಣನ ಐದು ವಚನ,
ಅಜಗಣ್ಣನ ಐದು ವಚನಕ್ಕೆ ಕೂಡಲ ಚೆನ್ನ ಸಂಗಯ್ಯನಲ್ಲಿ
ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕಗಳ ಒಂದು ವಚನ ನಿರ್ವಚನಕಾಣಾ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯ

ಎಂದು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಅಕ್ಕನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌರಭದ ಹಲವು ವಚನಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಂಡಿವೆ. ಇವು ಅನುಭಾವ,
ಆದರ್ಶ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಉಜ್ವಲ ವಾದ ಕಾವ್ಯಸತ್ಯ ಇವುಗಳ ತ್ರಿವೇಣಿ ಸಂಗಮವಾಗಿವೆ.

ಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾಗಿ ಮೆರೆದ ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕೆಲವು ವಚನಗಳೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಇವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ
ಸಹಜತೆ ಇದೆ, ಸರಳತೆ ಇದೆ. ಅನುಭಾವ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗಳೆರಡರ ಸಮರಸ ಸಂಗಮ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. “ಅನಂತ ಕೋಟಿ
ದೇವರುಗಳೆಲ್ಲರು ತಂಡ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಾಮಗೈಯ್ಯಲು ಅವರ ಮಕುಟ ಸಂಘಟ್ಟರಜ ಉದುರಲಿಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ರಜತಗಿರಿಗಳಾದವು ಕಪಿಲಸಿದ್ಧ
ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ”- ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನಾ ಸೌಂದರ್ಯದ ಭವ್ಯತೆ ಇದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕಲಿತವಾಗಿರುವ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲ ಚಿರಂತನ ತತ್ವವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಕೆಲವು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ
ವಾಣಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತವೆ. ಎಂತಹ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲು ಕನ್ನಡ ನುಡಿ ಶಕ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು

ವಚನಗಳು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಸಾಮ್ಯಗಳೂ, ಗಾದೆಮಾತುಗಳೂ ಒಳ್ಳುಡಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿವೆ. ದೇಸಿ ಪ್ರಚುರವಾದ ಜನರ ಆಡುನುಡಿಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮ ವಾಗಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಈ ವಚನಗಳದು. ಸಂಸ್ಕೃತದ್ದ ಅನಾವಶ್ಯಕವಾದ ಅಪಾರ ವೀರಗೌರವವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿ, ತಾಯಿನುಡಿಯ ಘನತೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಗೌರವಗಳನ್ನು ವಚನಗಳು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದವು. ಪಂಡಿತರ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಕನಸಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಜನಮನದ ಆರಾಧ್ಯಮೂರ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೇವೆ ಅಪಾರ.

ಕೊನೆಮಾತು

ಇದುವರೆಗೆ ನೋಡಿದಂತೆ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ವಚನ ಸಂಕಲನ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ, ಅದು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಹಸಿಗಳ ಧೀಮಂತ ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಚರ್ಚಾರಂಗ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಪ್ರಸಂಗವೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವಕಳೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಷಯ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿವೆ. ಗುರುಶಿಷ್ಯ ಸಂಬಂಧ, ಕಾಯಕ ಮಹತ್ವ, ಸ್ಥಾವರಲಿಂಗನಿಷ್ಠೆ, ಜಂಗಮದಾಸೋಹ, ಗುರುಮಹತ್ವ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಗುಪ್ತಭಕ್ತಿ, ದೈಹಿಕಶ್ರದ್ಧೆ, ಅರಿವು-ಮರೆವು – ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ಗಹನ ವಿಚಾರಗಳ ಸಮಾಲೋಚನೆಯ ಸಂಗಮಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ; ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಧುತುಂಬಿದ ರಸವತ್ ಕೃತಿಯೂ ಆಗಿದೆ.

ಇದೊಂದು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲೋಕ. ಇಲ್ಲಿನ ಅದ್ವಿತೀಯ ಮಹಾಜ್ಯೋತಿ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು. ಉಳಿದ ಶರಣಜ್ಯೋತಿಗಳೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಪ್ರಕಾಶ, ಪ್ರಭಾವ, ಪರಿಣಾಮ ಗಳಿಂದ ಬೆಳಗಿ ನಮ್ಮನ್ನಾಕರ್ಷಿಸುತ್ತವೆ, ಪ್ರಭುವಿನ ಮಹಾಪ್ರಭೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಮಸುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮೇಲೇರಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳ ತೈಲ ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ ತುಂಬಿ, ಉರಿ ಮಂಕಾದಾಗ ಉದ್ದೀಪಿಸುತ್ತಾನೆ ಪ್ರಭು. ತನ್ನ ಬಾಳಿನ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಬೆಳಕಿನ ಬೆಟ್ಟವಾಗಿ ತಿರುಗಿ, ಅರ್ಧಜ್ಞಾನದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದಾರಿಗಾಣದೆ ತೊಳಲುತ್ತಿದ್ದವರ ಬಳಿಗೆ ತಾನಾಗಿ ನಡೆದು ಅವರನ್ನು ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಜ್ಯೋತಿಃಪಥಕ್ಕೆ ಕರೆತರುತ್ತಾನೆ. ಅವರುಗಳಲ್ಲಿನ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವೈಚಾರಿಕ ಸಂಘರ್ಷ, ವ್ಯಕ್ತೀತಿಹಾಸಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ನಾಟಕೀಯ ಕ್ರಿಯಾಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾದ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಕೃತಿ ಈ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ.

೫. ಕನ್ನಡ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಇತಿಹಾಸ

(1)

ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಗ. ಇದು ಕತೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಕಾವ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದುದು; ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಾದದ್ದು. ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿಷ್ಕರ ವಾಸ್ತವ ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಾವನಿರ್ಭರತೆ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಆಲೋಚನಾಪರತೆ ಮೂರೂ ಮಧುರವಾಗಿ ಮೇಳೈಸಿದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರ ಇದು. ಚರಿತ್ರೆ ಒಂದು ದೇಶದ ಅಥವಾ ಜನಾಂಗದ ಏಳು-ಬೀಳುಗಳನ್ನು, ಸಾಹಸ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ರೋಚಕತೆಗೆ, ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಶುಷ್ಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿನ ಪದರ ಪದರಗಳಿಗೆ ಏಳು-ಬೀಳುಗಳಿಗೆ, ಸಾಧನೆ-ಸಿದ್ಧಿಗಳಿಗೆ

ಕಾರಣಗಳನ್ನು, ಅದರ ಪರಿಸರ ಸಮೇತವಾಗಿ ಆಪ್ತತೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಮನೋನಿಷ್ಠವೂ, ಬುದ್ಧಿನಿಷ್ಠವೂ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಸಾಂಶಗಳು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ದೊರೆಯಬೇಕು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಲೇಖಕನಿಗೆ ಅಧಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಅವಕಾಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆನಂದಾನುಭವವನ್ನು ಮತ್ತು ಶುದ್ಧ ಇತಿಹಾಸದ ವಾಸ್ತವ ಲೋಕದ ಅನುಭವ ವನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬದುಕು ಒಂದೊಂದು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಸ್ತುವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಕಲೆ - ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಸತತ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ, ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನ ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಆಕರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸತ್ವವನ್ನು, ಚರಿತ್ರೆಯ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅವಿಭಾಜ್ಯವಾಗಿ ಸಮರಸಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮೂಡಿದ ಕೃತಿಗಳು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಕತೆಯನ್ನು ತಾವೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಷ್ಟು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬದುಕನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಗಮನಿಸಿ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೊಡುವ ಇತಿಹಾಸಪ್ರಜ್ಞೆ ಕೂಡ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮೂಡಿರುವ ಒಲವು, ಬಂದಿರುವ ಬೆಳೆ ತೀರಾ ನಿರಾಶಾದಾಯಕವಾದದ್ದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾಗಿರುವ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಾವಿರದ ಅಂಕಿಯನ್ನು ದಾಟಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಈ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧ. ೧. ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ತಾನೇ ಬರೆದುಕೊಂಡದ್ದು, ಆತ್ಮಕತೆ. ೨. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖಕನೊಬ್ಬ ತಾಳಿದ ಆದರ, ಗೌರವಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಮತ್ತು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನದ ಬಹುಮುಖಗಳನ್ನು ಅರಿತ ಹಾಗೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಫಲವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಜೀವನ ನಿರೂಪಣೆ. ಆತ್ಮಕತೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ತುಂಬಾ ಕಡಿಮೆ. ಬಹುಶಃ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬದುಕನ್ನು ಬದುಕಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಲೇಖನ ಕಲೆ ಸಿದ್ಧಿಸದಿರುವುದು, ತನ್ನ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಯಿಂದಿರುವುದು ಅಥವಾ ತನ್ನದನ್ನು ತಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಸಂಕೋಚ ಹಾಗೂ ವಿನಯಶೀಲತೆಗಳು ಕಾರಣವಿರಬಹುದು. ಅನ್ಯಜೀವನ ಕಥನವನ್ನು ಕುರಿತ ಬರವಣಿಗೆಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ-ಮಹಾರಾಜರ, ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ, ಸಾಹಿತಿಗಳ, ಕಲಾವಿದರ, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರ, ಧರ್ಮಬೋಧಕರ, ಮತಸ್ಥಾಪಕರ, ಕ್ರೀಡಾಪಟುಗಳ, ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞರ, ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಬದುಕುಗಳು ಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ-ಮಹಾರಾಜರ ಬಗೆಗಿನ ಅಭಿಮಾನ ಗೌರವಗಳು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕಡಿಮೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಬಗೆಗಿನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅಗಣನೀಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೂ ಅಶೋಕ, ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ, ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ, ರಾಜರ್ಷಿ - ಮುಂತಾದ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನದ ಕೆಲವು ಎಳೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗುರ್ತಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅವು ವೈಭವೀಕರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಗುಣ-ದೋಷಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕಾದ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಮುಖ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

ರಾಜಕಾರಣಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಹನೀಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಅಭಿಮಾನ ಕನೆಗಟ್ಟಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ, ಜೀವನ ಮಲ್ಯಗಳ ಆಚರಣೆಗಾಗಿ, ಜನತೆಯ ಬದುಕಿನ ಅಂತಃಕರಣವೂರ್ವಕ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ತನು, ಮನ, ಧನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನ ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಹೊಸ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು

ನೀಡುವ ಆದರ್ಶವಾಯಿತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಬಂದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತುಂಬ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನವು. ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ. ಬಿ.ಆರ್. ನಂದ ಅವರು ಬರೆದ – “ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ” ಎಂಬ ಹಾಗೂ ಮಹದೇವ ಭಾಯಿಯವರು ಬರೆದ “ದಿನಚರಿ” ಎಂಬ ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕನ್ನಡ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಕೊಡುಗೆಗಳಾಗಿವೆ. “ಯುಗ ಪುರುಷಗಾಂಧಿ” ಮುಂತಾದ ನೂರಾರು ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಕೃತಿಗಳು ರಚಿತವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆತ್ಮಕತೆಯೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭಾರತದುದ್ದಕ್ಕೂ ಹಾಸಿಕೊಂಡ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬದುಕಿನ ಒಳ ಹೊರ ತರಂಗಗಳನ್ನು ಅವರ ಜಗದಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಗಳು ಅಭಿಮಾನದ ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಓದುಗರ ಮನದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಮಹತ್ತರ ಬದುಕನ್ನು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿವೆ. ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದ್, ಸರ್ದಾರ್ ವಲ್ಲಭ ಬಾಯಿ, ದಾದಾಬಾಯಿ ನವರೋಜಿ, ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕ್, ಮಹದೇವ ಗೊಂವಿಂದ ರ್ಯಾನಡೆ, ಮಲಾನ ಅಜದ್, ಜಯಪ್ರಕಾಶ್ ನಾರಾಯಣ, ಅಜತಶತ್ರು, ಗಡಿನಾಡು ಗಾಂಧಿ – ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳು ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರ ಅದಮ್ಯ ಜೀವನವನ್ನು ಆದರ್ಶಪರ ಹೋರಾಟದ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಡಾ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಒಲವು ಮೂಡುತ್ತಿರುವುದು ಶುಭ ಸೂಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮೇಲುವರ್ಗದ ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಸರ್ವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಶೋಷಿತರಾದ ಅಸ್ವಶ್ಯರ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಭಾರತದ ಜನತೆಯ ಸಮಾನತೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಗಂಧದಂತೆ ತೇಯ್ದು ಈ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಪೊ. ಇನಾಂದಾರ್, ಪೊ. ಎಚ್.ಎಸ್.ಕೆ., ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆ, ಜಕೊಬ್ ಲೋಬೊ, ಪೊ. ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡ, ಬಸವರಾಜ ಕೆಸ್ತೂರ್, ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ, ಮನಜ – ಮುಂತಾದವರು ಮನನೀಯವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಜೀವನದ ಅಂತಃಕರಣ ಕಲಕುವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು, ಅವರು ದಲಿತರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿಸಿದ ಬೆಳಕನ್ನು ಇವು ಜ್ವಲಂತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿವೆ. ಗಡಿನಾಡು ಗಾಂಧಿ, ಅಬ್ದುಲ್ ಗಫಾರ್ ಖಾನ್‌ರನ್ನು ಕುರಿತು ಡಾ. ಹಂಪನಾ ಮುಂತಾದವರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ದೇ.ಜ.ಗೌ ಅವರು ಮೋತೀಲಾಲ್ ನೆಹರು, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಗೋಖಲೆ, ನಮ್ಮ ನೆಹರು ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರ ಬದುಕನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀರಂಗರ “ನಮ್ಮ ನೆಹರು” ಕೂಡ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಕೃತಿ. ಕವಿಯಾಗಿ, ದಾರ್ಶನಿಕರಾಗಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಾಗಿ ಖ್ಯಾತರಾದ ಅರವಿಂದರ ಬಗೆಗೆ ರಂ.ರಾ. ದಿವಾಕರ್, ಕೋ. ಚನ್ನಬಸವ್ವ ಮುಂತಾದವರು ಉತ್ತಮ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನುಳ್ಳ ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತು “ಇಂದಿರಾ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ” ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹೊರಬಂದಿವೆ. ಭಾರತದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜನಪರ ನಿಲುವಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತರಾದ ಡಾ. ಲೋಹಿಯಾ ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ, ಹೇಮಾ ಬರೆದ ಕೃತಿಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಮದರ್ ಥೆರೇಸಾ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ವಿ.ಬಿ. ಮೊಳಿಯಾರ, ವಿ.ವಿ. ಜೋಷಿ ಬರೆದ ಕೃತಿಗಳು ಆಕೆಯ ತ್ಯಾಗಮಯ ಶಿವಜೀವನವನ್ನು, ನಿರ್ಮಲ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯರಷ್ಟೇ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಸೋದರಿ ನಿವೇದಿತಾರ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಭುಶಂಕರರ ಕೃತಿಯೂ ಕೂಡ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಡಾ. ಬಿ.ಸಿ. ರಾಯ್ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ಎಚ್.ಎಸ್. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕೃತಿ, ಕಮಲಾದೇವಿ ಚೆಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯರನ್ನು ಕುರಿತ “ನಾನೊಂದು ಕನಸು ಕಂಡೆ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸರೋಜಿನಿ ಶಿಂತ್ರಿಯವರು ಬರೆದಿರುವ ಕೃತಿಗಳೂ ಕೂಡ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ. ಸಮಕಾಲೀನ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಸಂಗತಿ. ಅವರ ಶತ್ರುಗಳು ಮತ್ತು ಮಿತ್ರರುಗಳೂ ಜೀವಂತವಾಗಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅವರ ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗೆ ಪರ-ವಿರೋಧಗಳು ಹಸಿಹಸಿಯಾಗಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗುವ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿರುವುದು ಕಷ್ಟ. ಇಂಥ ಕಡುಕಷ್ಟದ ಕಾಯಕವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಡಾ. ದೇ.ಜ.ಗೌ. ಅವರು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಬರೆದ ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕೆ.ವಿ. ಶಂಕರಗೌಡ ಅವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳು ಸಮಕಾಲೀನ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಬರೆಯಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ. ಲೇಖಕರು ಮತ್ತು ಕೃತಿನಾಯಕರ ನಡುವಣ

ಆಪ್ತ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುಕ್ತಿಗಳು ತಲೆದೋರಿವೆಯೆನಿಸಿದರೂ ಈ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಲೆ ಹಾಕಿರುವ ಸಾಮಗ್ರಿ ಬೆರಗು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನಿಜಜೀವನದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಅವರ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಹಂಬಲಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಲೋಹಿಯಾ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಶಾಂತವೇರಿ ಗೋಪಾಲಗೌಡರನ್ನು ಕುರಿತು ಡಾ. ವಿಷ್ಣುಮೂರ್ತಿ ಯವರು ರಚಿಸಿರುವ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳು ಅವರ ಜನಪರ ಹೋರಾಟದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಖಚಿತ ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವನ್ನು ಮತ್ತು ದಿಟ್ಟ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿವೆ. ಗೋಪಾಲಗೌಡರ ಬಗ್ಗೆ ಕೋಣಂದೂರು ವೆಂಕಪ್ಪನವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ “ಜೀವಂತ ಜಲೆ” ಎಂಬ ಕೃತಿ ಕೂಡ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಬಹುಮುಖತೆಯನ್ನರಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವ ಪ್ರಮಾಣಭೂತ ಗ್ರಂಥ. ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಂಚಿತ ಜನಾಂಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣ ತ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ದೇವರಾಜ ಅರಸು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ವೆಂಕಪ್ಪನವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥ ಕೂಡ ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹ ಕೃತಿ.

೩

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವೂ ಅಭ್ಯಾಸಪೂರ್ಣವೂ ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವೂ ಆಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿ ಕಲಾವಿದರ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಲೇಖಕರು ತಾಳಿರುವ ಗೌರವದ ಮತ್ತು ಗಂಭೀರ ದೃಷ್ಟಿಯ ದ್ಯೋತಕಗಳಾಗಿ ಇವು ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಗೌರವ ಶುದ್ಧ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಕವೆನಿಸುವ ಜೀವನದ ಪರಿಚಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಹಸನ ಪಿತಾಮಹರೆಂದು ಅಭಿವರ್ಣಿತ ರಾದ ಕೈಲಾಸಂ ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಕೀರ್ಣ ಬದುಕನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಬರಹಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ೧೯೫೦ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಕಟವಾದ “ಕೈಲಾಸಂ ದರ್ಶನ”, ಕೈಲಾಸಂ ನೆನಪು, ಸ್ಮರಣ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕೈಲಾಸಂ ಅವರ ಬದುಕು ಬರಹಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಪೀಠಿಕೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಬದುಕನ್ನು ಅವರವರ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲೇ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾದ ೧೯೫೧ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಕಟವಾದ ‘ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಜ್ಞರ ಆತ್ಮಕಥನ’ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೃತಿ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಂತೆ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗೆ ತಾವೇ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿಕೊಂಡ ಆತ್ಮಕಥನೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ವಿರಳವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ “ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ” ಎಂಬ ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳು, ಮಾಸ್ತಿಯವರ “ಭಾವ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳು, ಕಾರಂತರ ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು, ಸ್ಮೃತಿವಟಲದಿಂದ ಕೃತಿಗಳು, ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ “ಕಾದಂಬರಿಕಾರನ ಆತ್ಮಕತೆ” ಎಂಬ ಬರಹಗಳು, ದೇ.ಜ.ಗೌ. ಅವರ “ಹೋರಾಟದ ಬದುಕು” ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಉಲ್ಲೇಖಪಾತ್ರವಾಗಿವೆ.

ನಮ್ಮ ಸಂದರ್ಭದ ಮಹಾಲೇಖಕರಾದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಬಾಲ್ಯ ಜೀವನ, ಅವರಿಗೆ ನಿಸರ್ಗದಿಂದ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿನಿಂದ ದೊರೆತ ಪ್ರೇರಣೆಗಳು, ಅವರ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ಉದ್ದೀಪನೆಗೊಂಡ ವಿಧಾನ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ, ವಿವೇಕಾನಂದ – ಮುಂತಾದ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ ಬಗೆ, ಅವರ ಹಲವಾರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳು, ಕೃತಿಗಳು ಮೂಡಿದ ಸಂದರ್ಭಗಳು – ಇವುಗಳೆಲ್ಲದರ ಅಪೂರ್ವವೂ, ರೋಮಾಂಚಕಾರಿಯೂ ಆದ ವಿವರಗಳು ತುಂಬ ಅದ್ಭುತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಕವಿ ಜೀವನ ಹೇಗೆ ವಿಕಾಸವಾಯಿತೆಂಬ ರೋಚಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅವರ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಕೃತಿ ಒಂದು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ದೀಪಸ್ಥಂಭವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನದ

ಆದ್ಯಂತದ ವಿವರಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದೆ ಕೃತಿ ಅಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿರುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಿಯರಿಗೆ ಒಂದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಲವು ಮುಖಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯ ಸ್ವರ್ಶವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿಗಳನೇಕರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿರುವ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ವಿವರಗಳು ಅವರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅವರ ಬಾಲ್ಯದ ಬಡತನದ ಬದುಕು, ಪ್ರಯತ್ನ ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಂದೇರಿದ ಎತ್ತರ, ವೃತ್ತಿ ಜೀವನದ ಸಿಹಿ-ಕಹಿ ಪ್ರಸಂಗಗಳು, ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತು ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳು, ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹಾದುಹೋದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವೂ, ಆಪ್ತವೂ ಆದ, ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ.

ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಕೃತಿಗಳನ್ನರಿಯಲು ಇದೊಂದು ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಬದುಕಿನ ನಾನಾ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರು ತೊಡಗಿಕೊಂಡ ಬಗೆ, ಅವರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆ, ಸತ್ಯ ನಿಷ್ಠರತೆ ಸಾಹಸಶೀಲತೆಗಳು, ಅವರು ಸಂಚರಿಸಿದ ದೇಶಗಳು, ಕಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿ-ದೃಶ್ಯಗಳು, ಬರೆದ ಕೃತಿಗಳು ಇವುಗಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅಪೂರ್ವ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಅವರ ಆತ್ಮಕಥನ ದೊರಕಿಸುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲನೇ ಎಂಬ ಬೆರಗು ನಮ್ಮನ್ನು ಆವರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಮನುಷ್ಯನ ಸಾಧನೆಯ ಪರಿಧಿಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ತೋರಿಸುವಂಥ ಗ್ರಂಥವಿದೆಂಬುದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿನ ಮೂರೂ ಆತ್ಮಕಥನಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗೂ ಗೌರವ ತರುವಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರ ಕೃತಿ ಅವರ ಹಳ್ಳಿಯ ಬವಣೆಯ ಬದುಕನ್ನು, ಅವರ ಮಲ್ಯ-ನಿಷ್ಠರವಾದ ವಿಚಾರಹರಿಯನ್ನು, ಜನಪರ ಹೋರಾಟದ ನಿಲುವನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಬರಹದ ಪಥ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತುಂಬಾ ಸೊಗಸಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ದೇ.ಜ.ಗೌ. ಅವರ ಹೋರಾಟದ ಬದುಕು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿ. ಗುಡಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಹಳ್ಳಿಯ ಪರಿಸರ ತಂದೊಡ್ಡುವ ನೂರಾರು ಅಡಿ ಆತಂಕಗಳ ನಡುವೆ ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಗೆರೆಯನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲತೆಯಿಂದ; ಶ್ರದ್ಧೆ, ಹಠ, ಛಲ ಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಶಿಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕುಲಪತಿ ಯಾಗುವ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದ ತಮ್ಮ ಚೇತನವನ್ನು ದೇ.ಜ.ಗೌ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆರಡೂ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಬರೆಯದೆ ಬಿಟ್ಟ ಹಲವಾರು ಸಂಗತಿಗಳು ಇವೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತ ಜೀವನದ ನಡುವೆಯೂ ವಿರಾಮ ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನದೀಕ್ಷೆಯೆಂಬಂತೆ ತಮ್ಮ ಅವಿರತ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ೭೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೃತಿಗಳ ಬರವಣಿಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಈ ಆತ್ಮಕಥನ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಈ ಕೃತಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸುಪುಷ್ಪವೂ, ಉಪಯುಕ್ತವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಓಜ: ಪೂರ್ಣವಾದ, ಭಾವದೀಪ್ತವಾದ ಈ ಕೃತಿಯ ಶೈಲಿ ಕೂಡ ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥಗಳು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖವನ್ನು ತೆರೆಯುತ್ತವೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ಉಡುಗೊರೆ, ಕವಿಶೈಲ, ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ, ಅವಲೋಕನ - ಗ್ರಂಥಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕೃತಿಗಳ ಆಳವಾದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಅದರಲ್ಲೂ ಗಂಗೋತ್ರಿ ಮತ್ತು ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು ನೂರಾರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಮತ್ತು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕಂಡ ವಿಶಿಷ್ಟ ಒಳನೋಟಗಳ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಇತಿಹಾಸ ಕಾರರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಹತ್ವದ ಸಾಮಗ್ರಿ ಯೆನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಸಂಭಾವನೆ, ಪಂಜೆಯವರನ್ನು ಕುರಿತಾದ 'ಪಂಜೆಯವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ', 'ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯನವರನ್ನು ಕುರಿತ ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿ, ದಿವಾಕರರನ್ನು ಕುರಿತ ಕರ್ನಾಟಕ ದರ್ಶನ, ಎಸ್.ವಿ. ರಂಗಣ್ಣನವರನ್ನು ಕುರಿತ ಬಾಗಿನ, ಕೆ.ಜಿ. ಕುಂದಣಗಾರರನ್ನು ಕುರಿತ "ಕುಂದಣ", ಫ.ಗು. ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತ "ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ ಪಿತಾಮಹ", ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತ "ಅಭಿನಂದನೆ", ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತ "ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮತ್ತು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ", ಗೋಕಾಕರನ್ನು ಕುರಿತ "ವಿನಾಯಕ ವಾಜ್ಮಯ", ಕಾರಂತರನ್ನು ಕುರಿತ "ಕಾರಂತ ಪ್ರಪಂಚ", ಕಟ್ಟೇಮನಿ ಯವರನ್ನು ಕುರಿತ "ಕಟ್ಟೇಮನಿ ಬದುಕು ಬರಹ", ದೇ.ಜ.ಗೌ. ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ "ದೇ.ಜ.ಗೌ. ೫೦", "ಅಂತಃಕರಣ", "ರಸವಿಜ್ಞಾನ", "ಎಪ್ಪತ್ತರ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿ"

ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ ಯವರನ್ನು ಕುರಿತ “ಶ್ರೀಕಂಠತೀರ್ಥ”, “ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್.ರನ್ನು ಕುರಿತ “ಉಪಾಯನ” ತ.ಸು. ಶಾಮರಾಯರನ್ನು ಕುರಿತ “ಸ್ವಸ್ತಿ”, ಡಾ. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತ “ಶಿವಚಿಂತನೆ” ಮುಂತಾದ, ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾದ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ವರ್ಧಿಸಿವೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಲೇಖಕರ ಜೀವನಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿವೆ.

(2)

೪

ಕಾದಂಬರಿಗಳಾದರೂ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಾಸ್ತವಗಂಗಳನ್ನು ಮಿಂಚಿಸುವ, ಆ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಜೀವನದೆಡೆಗೆ ಹೊಸಬೆಳಕನ್ನು ಹಾಯಿಸುವ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ತ.ರಾ.ಸು. ಅವರ “ನೃಪತುಂಗ”, “ಶಿಲ್ಪಶ್ರೀ”, ಡಾ. ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಯವರ “ಕದಳಿಯ ಕರ್ಪೂರ”, “ಪರಿಪೂರ್ಣದೇವಿ”, ಜಡದಲ್ಲಿ ಜಂಗಮ, ಜ್ಯೋತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದೆ, ಕರ್ತಾರನ ಕಮ್ಮಟ, ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರ ‘ಕರ್ಮಯೋಗಿ’, ಬಿ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯನವರ “ಕ್ರಾಂತಿ ಕಲ್ಯಾಣ” ಮುಂತಾದವು ಈ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಇತಿಹಾಸದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲನ್ನು ನೇಯ್ದು ಈ ಕೃತಿಗಳು ಈ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳ ಚೇತನವನ್ನು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿವೆ. ದ.ಬ. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ ಬದುಕು ಬಾಳು-ಲೇಖಕನೊಬ್ಬ ಬವಣೆ-ಬಡತನಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ರೋಚಕ ಕೃತಿ. ವಸುದೇವ ಭೂಪಾಲಂವರ “ಗೊಂಚಲಿಂಚು”, ದೇ.ಜ.ಗೌ. ಅವರ “ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಂಗದಲ್ಲಿ” ಮತ್ತು “ದಾರಿದೀಪಗಳು”, ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಪ್ಪಗೌಡರ “ಗೋಪುರದ ದೀಪಗಳು”, ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ ಅವರ “ಮುಗಿಲ ಮಲ್ಲಿಗೆ”, ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ. ಅವರ “ಹಿರಿಯರ ಗೆರೆಗಳು”, ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟರ “ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು” ಮುಂತಾದವು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಶಿಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಲೇಖಕರ ಜೀವನ, ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಮಿಂಚಿಸುವ ಸಫಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಪಂಪ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ರನ್ನ, ಹರಿಹರ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ – ಮುಂತಾದವರ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಕೃತಿಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣೀಯ. ಇವು ಮೂಲತಃ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರೂ ಅವು ತೋರುವ ಕವಿ ಜೀವನದ ಬೆಳಕನ್ನು ನಾವು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ದೇ.ಜ.ಗೌ. ಬರೆದಿರುವ “ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು” ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಮೇರು ಸಾಹಿತಿಯೊಬ್ಬರ ಅದ್ವಿತೀಯ ಸಾಧನೆಯ ಭವ್ಯಚಿತ್ರ. ಕೃತಿಯ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಲೇಖಕ ಏಕ ಮನೋಧರ್ಮದವ ರಾಗಿರುವಾಗ ಮತ್ತು ತನ್ನ ನಾಯಕನ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖಕನಿಗೆ ಅಪಾರ ಅದರ ಅಭಿಮಾನಗಳಿರುವಾಗ ಎಂಥ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿ ಮೂಡಬಲ್ಲದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ನೆರಂಗರು ಬರೆದ “ಕವಿ ವಿನಾಯಕ”, ಹುರುಳಿಯವರು ರಚಿಸಿದ “ಪೂಜ್ಯ ಉತ್ತಂಗಿಯವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ”, ಕಮಲಾ ಹಂಪನಾ ಅವರ “ಹೆಳವನ ಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ”, ತ.ರಾ.ಸು. ಅವರ “ಪದ್ಮಭೂಷಣ” ಡಾ. ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ವಿ.ಎಂ. ಇನಾಂದಾರರ “ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಬದುಕು ಬರಹ”, ಡಾ. ಹಾ.ಮಾ.ನಾ. ಮತ್ತು ಶ್ರೀಧರರು ಬರೆದಿರುವ “ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಬಗೆಗಿನ ಕೃತಿಗಳು”, ಪ್ರಭುಶಂಕರರ “ಕುವೆಂಪು”, ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರ “ಬಸವಣ್ಣ” ನವರು, ಡಾ. ಸಾ.ಶಿ. ಮರುಳಯ್ಯನವರ “ಮಧುರ ಚೆನ್ನ”, ಜಿ. ವರದರಾಯ ಪೈ ಅವರ “ಎಂ.ಎಸ್. ಕಾಮತ್” ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳು ವಿವಿಧ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಬದುಕನ್ನು ಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿದ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಖ್ಯಾತ ಏಕಾಂಕಕಾರ ಎನ್ನೆಯವರ ಬದುಕನ್ನು ಕುರಿತು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ “ನಾನಿಯ ನೆನಪುಗಳು” ಮತ್ತೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಕೃತಿ. ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರು ಕನ್ನಡದ ದಿಗ್ಗಜಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದುಂಟು. ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ವಿ.ಸೀ. ಅವರು ಮತ್ತು ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ಅವರು ತಮ್ಮ ವಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೆಚ್ಚಿನ ಹತ್ತಾರು ಲೇಖಕರನ್ನು ಕುರಿತು ತುಂಬಾ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿ.ಸೀ.ಯವರ “ಮಹನೀಯರು”, ಡಿ.ವಿ.ಜಿ.ಯವರ “ಜ್ಞಾಪಕ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ”, ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೃತಿಗಳು. ಉಡುಪಿಯ ಎಂ.ಜಿ.ಎಂ. ಕಾಲೇಜು, ಕಾರಂತ, ಪು.ತಿ.ನ., ವಿ.ಸೀ., ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಮುಂತಾದ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು

ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಸಾಹಿತಿಗಳ ಜೀವನ ಪರಿಚಯ ವನ್ನುಳ್ಳ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಲೇಖಕರ ಕಿರುಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು, ಎಚ್.ವಿ. ನಂಜುಂಡಯ್ಯ, ಮಧುರ ಚೆನ್ನ, ರಾ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ, ಗಳಗನಾಥ, ಸುಬೋಧ ರಾಮರಾಯರು, ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ, ಅ.ನ.ಕೃ., ಎಂ.ಆರ್. ಶ್ರೀ, ತ್ರಿವೇಣಿ, ಚ. ವಾಸುದೇವಯ್ಯ, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ., ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಮುಂತಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಹಾಬಲರನ್ನು ಕುರಿತು ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಲು ಸಾರ್ಥಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತಾನೇ ಪ್ರಕಟವಾದ ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದ ಕೆ.ಕೆ. ಹೆಬ್ಬಾರರ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಬದುಕನ್ನು ಕುರಿತ ಪೊ. ಕು.ಶಿ. ಹರಿದಾಸಭಟ್ಟರ ಕೃತಿ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚಿನ ಒಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಬರಹವಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಕಲಾರಂಗದ ಧೀಮಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವು ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಧವಳಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಹಾಸಾಧಕ ಡಾ. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನ್ಸೂರರ “ನನ್ನ ರಸಯಾತ್ರೆ” ಸಂಗೀತ ಕಲಾವಿದನೊಬ್ಬನ ಸಾಧನೆಯ ಜ್ಯೋತಿ: ಪಥದ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣ. ಮನ್ಸೂರರು ಇಲ್ಲಿ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ, ಸರಳವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಉತ್ತಮ ಆತ್ಮಕಥೆ ಶ್ರೀ ಜೋಳದ ರಾಶಿ ದೊಡ್ಡಣ್ಣ ಗೌಡರದು. ಶ್ರೀ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರು ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ವೀಣಶೇಷಣ್ಣ, ಪಿಟೀಲು ಚೌಡಯ್ಯ, ವರದಾಚಾರ್ ಮುಂತಾದ ಸಂಗೀತ, ಚಿತ್ರ ಹಾಗೂ ನಾಟಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಹಾನ್ ಕಲಾವಿದರ ಬದುಕನ್ನು ಕುರಿತು ‘ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲಾವಿದರು’ ಎಂಬ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಕಲಾವಿದ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಜನಮನದ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದ್ದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೆನೆಯಬೇಕು. ಅದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕ ಕಲಾವಿದ, ನಾಟಕರತ್ನ ಗುಬ್ಬಿ ವೀರಣ್ಣನವರ ಕಲೆಯೇ ಕಾಯಕ. ಸತತ ಸಾಧನೆ, ಅವಿರತ ಪ್ರಯತ್ನ, ಕಲೆಯ ಗೀಳು, ಸ್ವಯಾರ್ಜಿತ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನಗಳು ಒಗ್ಗೂಡಿದಾಗ ಕಲಾವಿದ ಯಾವ ಎತ್ತರಕ್ಕೇರಬಲ್ಲನೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ಕುತೂಹಲಭರಿತ ವಾಗಿ ಮತ್ತು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. “ಚಿಗುರು ನೆನಪು” ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಶಾ.ಮ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹಿರಿಯರಾದ ಕಲಾವಿದ ಬಸವರಾಜ ಮನ್ಸೂರರ ಆತ್ಮಕತೆ. ರಂಗ ಜೀವನದ ಅಂತಃಕರಣ ಕಲಕುವ ಒಳನೋಟಗಳು ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಹ.ವೆಂ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ “ಕರ್ನಾಟಕ ರಂಗ ಕಲಾವಿದರು” ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಹುಬೇಗ ಮರೆಯಾಗುವ ಕಲಾವಿದರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ತುಂಬಾ ಆಪ್ತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಗಮನೀಯವಾದ ಕೃತಿ. ಹಿರೇಮರ ಗವೀಸರ “ಕಲಾವಿದರು ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ”, ಎಸ್. ನಾಗರಾಜ್ ಬರೆದ “ಡಾ. ರಾಜಕುಮಾರ್” ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ಮ.ಸು. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ‘ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರ ವಾಸುದೇವಾ ಚಾರ್ಯ’, ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ “ಸಂಗೀತ ಕಲಾನಿಧಿ” ಕೃತಿಗಳು ವಾಸುದೇವಾ ಚಾರ್ಯರ ಸಂಗೀತ ಸಾಧನೆಯ ಉಜ್ವಲತೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತವೆ. ಡಿ.ವಿ.ಜಿ.ಯವರ “ಕಲೋಪಾಸಕರು”, ಸ್ವತಃ ಕಲೋಪಾಸಕರಾದ ಲೇಖಕರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಪಂದನಗಳನ್ನೇಳಿಸಿದ ಹತ್ತಾರು ಕಲಾವಿದರ ನೆನಪಿನ ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ವೀಣೆ ಶೇಷಣ್ಣ, ಚೌಡಯ್ಯ, ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ, ಹೊನ್ನಪ್ಪ ಭಾಗವತರ್, ವರದಾಚಾರ್ಯ - ಮುಂತಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಕುರಿತ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳು ಕೂಡ ಈ ಅಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಚಿತ್ರ ಕಲಾವಿದ ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ಡಾ. ಜೀ.ಶಂ.ಪ., ಪಿಕಾಸೋವನ್ನು ಕುರಿತು ಸುರೇಶ ಕುಲಕರ್ಣಿ-ಚಿಕ್ಕಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಐ.ಬಿ.ಎಚ್. ಪ್ರಕಾಶನ, ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿ, ನ್ಯಾಶನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ - ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈ ಸಾಹಿತಿ ಕಲಾವಿದರ ಬದುಕನ್ನು ಕುರಿತು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಹೊಸದಾಗಿ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರವೇಶಕರಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುವಂಥ ನೂರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲವಾದರೂ ಈ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನೆಗಳ ತ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿವೆ ಎನ್ನಬೇಕು.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರ ವ್ಯಾಮೋಹ ಮರೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರು ನಡೆದ ದಾರಿ, ಬೋಧಿಸಿದ ತತ್ವ ಇಂದೂ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಈ ಲೇಖಕರ ನಂಬಿಕೆ. ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧನನ್ನು ಕುರಿತ ಧರ್ಮಾನಂದ ಕೋಸಂಬಿಯವರ ಉದ್ಧಂಥ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಬುದ್ಧನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊರಬಂದಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕಗಳಂತೂ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಕ್ಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲದೆ ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯ ಮತ್ತು ವಸಂತರಾಜಯ್ಯ ಅವರು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು. ಉ.ಕ. ಸುಬ್ರಾಯಚಾರ್ಯರು ಏಸುಕ್ರಿಸ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ದೇವದತ್ತ ಎಂಬುವರು “ಮಾನವಪುತ್ರ ಜೀಸಸ್” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಖಲೀ ಗಿಬ್ರಾನನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಿ. ಹನುಮಂತರಾಯರು “ಧರ್ಮ ದೀಪಕರು” ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವದ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಐದಾರು ಗ್ರಂಥಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಮಧ್ವಮತಾಚಾರ್ಯರಾದ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಕೂಡ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟ ವಾಗಿವೆ. ವೈಷ್ಣವಮತ ಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು “ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜ”, “ಸಂತ ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜ”, “ಆಚಾರ್ಯ ರಾಮಾನುಜ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ. ಎಚ್.ಎಸ್.ಕೆ.ಯವರು ಬರೆದಿರುವ “ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ತನ್ನ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಸರಳ ಸುಂದರ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತವಲ್ಲದ ಸಂಯಮಶೀಲ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಡಿ. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಂಗಾರ್ “ಆಳ್ವಾರರ ದಿವ್ಯಜೀವನ” ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಓ.ಎನ್. ಲಿಂಗಣ್ಣಯ್ಯನವರ “ಶಿವಯೋಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಮ”, ಗ.ಸ. ಹಾಲಪ್ಪನವರ “ವಿಶ್ವಮಾನವ”, ಶಿವಮೂರ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ “ವೀರಶೈವ ಮಹಾಪುರುಷರು”, ಡಾ. ಪ್ರಭುಶಂಕರರ “ಬೆರಗು”, ವೀರಶೈವ ಶರಣರನ್ನು ಕುರಿತ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಜೀವನಕಥನಗಳಾಗಿವೆ. ತಂತ್ರ, ದೃಷ್ಟಿಗಳ ಹೊಸತನದಿಂದ, ಚಿತ್ರಣದ ಕುಸುರಿನಿಂದ ಡಾ. ಪ್ರಭುಶಂಕರ ಅವರ “ಬೆರಗು” ಒಂದು ಅನನ್ಯ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರೊ. ಎಸ್.ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರು ಬರೆದ “ಶಾರದಾ ಪೀಠದ ಮಾಣಿಕ್ಯ” ಎಂಬ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಭಾರತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಗ್ರಂಥ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ, ಶಾರದಾದೇವಿ, ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು – ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕುರಿತ ಹೇರಳ ಗ್ರಂಥಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ವೀರಶೈವ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರನ್ನು ಕುರಿತು ಗದುಗಿನ ತೋಟದಾರ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನ ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಿರುಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರು, ಆದರ್ಶ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಮರಪತಿಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞರು, ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳು, ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣರು, ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಸಂಗೀತಗಾರರು, ನಾಟಕ ಕಲಾವಿದರು, ದಾನಿಗಳು, ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರು ಮುಂತಾದ ಸಮಾಜದ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸರಳವಾಗಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಪ್ರಯತ್ನವೆನ್ನಬಹುದು.

ಸಂತರಾದ ವಿನೋಬಾ, ಪುರಂದರದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರು, ಕಬೀರರು ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕುರಿತು ಕೂಡ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು ಕುರಿತು ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳ ಹೆಬ್ಬೊತ್ತಿಗೆ ಅವರ ಜೀವನ ವಿವರವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಇಡಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮೆದುರು ಇಡುತ್ತದೆ. ಕನಕದಾಸರನ್ನು ಕುರಿತು “ಕನಕ ಕಿರಣ”, “ಕವಿಕನಕದಾಸರು”, “ಕನಕದಾಸರು”, “ಕನಕದಾಸರ ಜೀವನ ಕಾಲ ವಿಚಾರ” ಮುಂತಾದ ಗಮನಾರ್ಹ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ “ಕನಕಕಿರಣ” ಕನಕದಾಸರನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಂದರ್ಭ ಗ್ರಂಥವೂ ಆಗಿದೆ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರನ್ನು, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರನ್ನು ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕೂಡ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ರಷ್ಯಾದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಹೊಸಯುಗವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಜೋಸೆಫ್ ಸ್ಟ್ಯಾಲಿನ್, ಕಾರ್ಲ್ ಮಾರ್ಕ್ಸ್, ಲೆನಿನ್ ಅವರ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಾಟರ್‌ಗೇಟ್ ಹಗರಣದಿಂದ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ನಿರ್ಗಮಿಸಿದ ಅಮೇರಿಕಾದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ನಿಕಸನ್, ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನೇರಿ ಹಂತಕನ ಗುಂಡಿಗೆ ಬಲಿಯಾದ ಉದಾರ ಧೋರಣೆಯ ಕೆನಡಿ, ಆಫ್ರಿಕಾದ ಜನರ ಸುಪ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಮಹಾಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಹುತಾತ್ಮನಾದ ಮಾರ್ಟಿನ್ ಲೂಥರ್‌ಕಿಂಗ್

ಕುರಿತು ಮೂರು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಇವು ಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಟಿನ್ ಲೂಥರ್‌ಕಿಂಗ್ ಎಂಬ ದೇ.ಜ.ಗೌ. ಅವರ ಕೃತಿ ಆಕರ್ಷಕ ಶೈಲಿಯಿಂದ, ಭಾವದೀಪ್ತವಾದ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದ ನಾಯಕನ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕ ಜೀವನವನ್ನು ತುಂಬಾ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದೆ. ನೀಗ್ರೋಗಳ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯ ರದ್ದಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಆದರ್ಶವ್ಯಕ್ತಿ ಅಬ್ರಾಹಂ‌ಲಿಂಕನ್ ಕುರಿತು ಕೂಡ ಕೃತಿಯೊಂದು ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯತತ್ವ ವಿಶಾರದನಾದ ಜನ್‌ಸ್ಪುಯರ್‌ಮಿಲ್ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಕಾರರಿಗೆ ವಸ್ತು ವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಡ್ಮಂಡ್ ಬರ್ಕ್, ಸ್ಯಾಮುಯಲ್ ಜನ್ಸನ್, ಬೆಂಜಮಿನ್ ಫ್ರಾಂಕ್ಲಿನ್, ಸಾಕ್ರೆಟಿಸ್, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಪುರುಷರು, ವಿಖ್ಯಾತ ಆಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಇವು ಇತರ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್‌ನನ್ನು ಕುರಿತು ಆರ್.ಎಲ್. ಅನಂತರಾಮಯ್ಯನವರು ಬರೆದಿರುವ “ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್” ಎಂಬ ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ “ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್” ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥ ರಷ್ಯಾದ ಮಹಾನ್ ಸಾಹಿತಿಯೊಬ್ಬನ ಬಾಳು ಬದುಕುಗಳ ಉಜ್ವಲ ಜೀವಂತಗಾಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಮತ್ತು ಗಾರ್ಕಿಯವರ ಜೀವನ ಕತೆಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ.

ಪ್ರಖ್ಯಾತ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಜೀವನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲವು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಜೀವುಬಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್ ಅವರು ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಡಾರ್ವಿನ್‌ನ ತತ್ವನಿಷ್ಠೆ, ದೈವಭಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧಾಯುತ ಅಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಸುಂದರವಾದ ಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭೌತವಿಜ್ಞಾನ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದ ಐನ್‌ಸ್ಟೀನ್‌ನನ್ನು ಕುರಿತು ಶ್ರೀ ಎಚ್. ವಿ. ಶ್ರೀರಂಗರಾಜು ಅವರು ರಚಿಸಿರುವ “ಐನ್‌ಸ್ಟೀನ್” ಎಂಬ ಕೃತಿ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಹುಮುಖ್ಯ ಗ್ರಂಥ. ಲೇಖಕರು ತಮ್ಮ ಸರಳವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವೂ ಆದ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಯಾವ ಉದ್ದೇಗ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಗಳಿಗೂ ವಶವಾಗದೆ ಐನ್‌ಸ್ಟೀನ್‌ನ ಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಥಾಮಸ್ ಜೆಫರ್‌ಸನ್, ಅಲೆಗ್ಸಾಂಡರ್ ಫ್ಲೆಮಿಂಗ್, ಥಾಮಸ್ ಎಡಿಸನ್, ಸಿ.ವಿ. ರಾಮನ್, ಜಗದೀಶ ಚಂದ್ರಬೋಸ್, ಪ್ರಫುಲ್ಲಚಂದ್ರರಾಯ್-ಮುಂತಾದವರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳು ನಮಗೆ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಮೇಡಂ ಕ್ಯೂರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ದೇ.ಜ.ಗೌ. ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಗ್ರಂಥ ಒಂದು ಸಮರ್ಥ ಜೀವನ ಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಹಾಮೇಧಾವಿ ಯಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಾಮಾನುಜಂ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಜಿ.ಟಿ. ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಬರೆದಿರುವ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಆಕರ ಗ್ರಂಥ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಕೆಫ್ಲರ್, ರಾಮಾನುಜಂ ವೆಂಕಟರಾಮನ್, ಗೌಸ್ ಮತ್ತು ಲೈಫೆನಿಟ್ಸ್ ಎಂಬ ಐವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಧಕರನ್ನು ಕುರಿತ “ಐವರು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು” ಎಂಬ ಕೃತಿ ಕೂಡ ಉಲ್ಲೇಖನಾರ್ಹ. ತಿಳಿಯಾದ, ಸರಳವಾದ, ರುಚಿಕಟ್ಟಾದ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಪರ್ಶವುಳ್ಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಣಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ನಲವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ನಿಖರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುವ ಸೌಲಭ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದಿರಲಿ, ಅವುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಅವಕಾಶ ಎಂಥ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆತಷ್ಟು ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಮೇಲಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಒಂದಂಶ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ಐದು ಆತ್ಮಕತೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಪರ್ಶವನ್ನುಳ್ಳ ವ್ಯಾಪಕ ವಿವರದ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾದಂಥವು ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ಯಾರೂ ಅಸಮಾಧಾನಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಅನ್ಯಕಥನವನ್ನುಳ್ಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲೂ ಬಹುಶಃ ಒಂದು ನೂರು ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಮ ಬರಹಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಾಯಕನ ಪಾರ್ಶ್ವ ಜೀವನ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಮಾನಿ ನಾಯಕನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಭೂತಗನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದು ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ದೋಷ-ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳಿಲ್ಲದ ಬದುಕಿಲ್ಲ. ಗುಣಶಕ್ತಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ದೋಷ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳು ಅಡಕಗೊಂಡಿರುವ ಚಿತ್ರಣವೇ ನಿಜವಾದ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ

ನಮ್ಮ ಬಹುಪಾಲು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಿನಾಯಕನ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕಂಡುಬಂದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಚಿತ್ರಣ ಮುಕ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳು ಸಗಟು ಖರೀದಿಗೆ, ತುರ್ತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ಅವಸರದ ಶಿಶುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನಾಗಲಿ, ಶಿಸ್ತನ್ನಾಗಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸಂಯಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಮಾಹಿತಿಯ ಅಭ್ಯಾಸಪೂರ್ಣ ಜೀವನದ್ರವ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಹಲವು ನಿರೂಪಣೆಯ ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ, ಭಾಷಾಕೌಶಲದ ಅಭಾವದಿಂದ, ಪಾತ್ರವಿಕಾಸ ಚಿತ್ರಣಶಕ್ತಿಯ ಕೊರತೆ ಯಿಂದ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ನಾಯಕನ ಸಂಕೀರ್ಣ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಗೊಳಿಸಲಾರದ ದುರ್ಬಲತೆಯಿಂದ ನರಳುತ್ತಾ ಬೇಸಿಗೆಯ ನದಿಯಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತವೆ. ಅನ್ಯರಾಜ್ಯಗಳ ಸಾಹಿತಿಗಳ, ಕಲಾವಿದರ, ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಹಾಗೆಯೇ ವಿದೇಶದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಹಾನ್‌ಸಾಧಕರ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾವಧಾನಶೀಲವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ, ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ಕಲಾಪ್ರಪೂರ್ಣ ಕೃತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಬರಬೇಕಾಗಿವೆ. ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಒಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವೆಂದು ಗಣಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸತತ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವ ಲೇಖಕರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇಂಥ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಪುಲತೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಸಫಲತೆ ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಕೈಗೆಟಕಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂಥ ಅನಿಸಿಕೆ ನನ್ನದು. ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮಾತ್ರ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಅಪವಾದ.

೬. ಸರ್ವಜ್ಞನ ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕಾಲ ಪ್ರಜ್ಞೆ

(1)

೧

ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕಾಲ ದೇಶ ಧರ್ಮನಿಬದ್ಧ; ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆತ ಕಾಲಾತೀತ, ದೇಶಾತೀತ, ಧರ್ಮಾತೀತ. ತೋರಿಕೆಗೆ ಇವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವೆಂದು ಕಂಡರೂ ವಸ್ತುಶಃ ಇವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕ, ಪೂರ್ಣಕ. ಸಾಗರದಲ್ಲಿನ ನದಿಯಂತೆ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿನ ಕಂಪಿನಂತೆ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿನ ಮಗುವಿನಂತೆ ಒಂದನೆಯ ಅರ್ಥ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿಲಯನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ತನ್ನ ಸಾರ್ಥಕತೆಗಾಗಿ ಸಾಯುಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಕವಿ ಒಂದನೆಯ ಅರ್ಥದ ಪೂಜರಿಯಾದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠಕವಿ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥದ ಸಾಕಾರ ಸ್ವರೂಪ.

ಮನುಷ್ಯ ತನಗೆ ತಾನೇ ಸಂಪೂರ್ಣನಲ್ಲ, ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲ. ಅವನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅನಿಸಿಕೆಯ ಹಿಂದೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹಿಂದೆ ಗೈಮೆಯ ಹಿಂದೆ ಅವನವರೆಗಿನ ಇಡೀ ಮನುಕುಲದ ಬೋಧನೆಯ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾತ್ಮಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದೆ. ಈ ಪ್ರಸ್ತುತ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ವ್ಯಕ್ತಿ ಆ ಎಳೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಭಾವ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರತಿಭೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ನೇರಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ನೂತನಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅದು ಅಭೂತಪೂರ್ವವೆಂಬಂತೆ ಸ್ವತಂತ್ರವೆಂಬಂತೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಮಗ ಬೇರೆಯೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ತಾತನ ತಂದೆಯ ತಾಯಿಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಅವರ ವಂಶವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವಂತೆ, ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಸಾಧನೆಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವೂ ಆದುವೆಂದು ಭಾಸವಾದರೂ ಅವುಗಳ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಜನಾಂಗದ ಭೂತಕಾಲದ ಸಾಧನೆಯ ಅಂಶಗಳು ನಮಗರಿವಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿವೆ. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಿ ಯೂಂಗ್ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮಾನವ ಮನದಲ್ಲಿ ಜನಾಂಗೀಯ ಸುಪ್ರಮನಸ್ಸು (Racial unconsciousness) ಇದೆ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಹಂತಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಯಾವ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಆಕಸ್ಮಿಕವಲ್ಲ.

ಎಂದರೆ ಪಂಪನವಾಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪಂಪತನ ತುಂಬಿದ್ದರೂ, ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ವರೆಗಿನ ವ್ಯಾಸಾದಿಯಾದ ಭಾರತಕಾರರ ಧ್ವನಿ ಅಂತರ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ; ಕುವೆಂಪುವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಋಷಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಾದ ರಾಮಾಯಣಕಾರರ ಅಂತರಂಗದ ಸ್ಪಂದನಗಳಿವೆ ಎಂದರ್ಥ. ಅವುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತಿರುವುದರಲ್ಲೇ ಆ ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಅಡಗಿದೆ. ಈ 'ಭೂತ' ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಗಾಢವಾಗಿರಬಹುದು, ಕೆಲವರು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಲು ಅಥವಾ ಅದರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು. ಏನೇ ಆದರೂ ಯಾವ ಕವಿಯೂ ಈ ಭೂತಪ್ರಜ್ಞಾವಲಯದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾರಾಗಲಾರ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ಅದು ವಿವಿಧ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಸತ್ಯಸಂಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಘನವಾಗುತ್ತದೆ, ವಿಚಾರಪ್ರಚೋದಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡ್‌ಬಾಡ್ಲಿನ್ ಎಂಬಾಕೆಯ 'Archetypal Patterns in poetry' ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ.

'No poet, no artist of any art, has his complete meaning alone. His significance, his appreciation is the appreciation of his relations to the dead poets and artists. You cannot value him alone.....'
 – T.S. Eliot : Sacred Wood, p. 53.

ಈ ಭೂತಪ್ರಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ವರ್ತಮಾನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಲಾಗದ ಅಂಶ. ಭೂತದ ಬೇರಿನ ಕಾಂಡವಾಗಿರುವ ಕವಿ, ಆ ಕಾಂಡ ನಿಂತಿರುವ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆ ಗಾಳಿ ಬೆಳಕುಗಳನ್ನು ಕುಡಿದು ಜೀವಿಸುವ ಕವಿ ಅಂದಂದಿನ ಸಹಜವಾದ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಜೀವನದಿಂದ ಪೋಷಣೆ ಗೊಂಡು ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುವಂಥದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ "Literature is the criticism of life" ಎಂದು ಮ್ಯಾಥೂ ಆರ್ನಾಲ್ಡರೂ, Literature is the golden mirror of contemporary society" ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರೂ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅರೆಕೊರೆಗಳನ್ನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಸ್ಥೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವನ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಆದರೂ ಬದಲಾಗುವ ಕಾಲಗತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಯತಿ ಮತಿಗಳು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದುತ್ತವೆ; ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಅಂದಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತ'ವಾಗುತ್ತವೆ, ಅಥವಾ 'ಪ್ರತಿಭಾವಿತ'ವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ ಕವಿ ಗತಕಾಲೀನ ಅನುಭವಗಳ ಕಗ್ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ, ವಾಸ್ತವತೆಯನ್ನು ಮರೆತ, ಜೀವನ ವಿಮುಖಿಯೂ ಪ್ರಗತಿವಿರೋಧಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೇವಲ ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲೀನವಾದ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಉಹೆ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ ಕವಿ ಪಲಾಯನಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಅವನ ಕೃತಿ ಜೀವಂತವಾಗದೆ ಸತ್ವಭರಿತವಾಗದೆ ಲಘುವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಬದುಕಿದ ಕುರುಹು ಆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಣಾಮ ಉಪಯುಕ್ತ ವಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಆಕರ್ಷಕವೂ ಅನುಸರಣೀಯವೂ ಆಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಜೀವನ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ "ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದರೆ, ಆಯಾ ಕವಿ ತಾನು ಬದುಕಿದ ಆ ಒಂದು ಕಾಲದ ಅಥವಾ ಶತಮಾನದ ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನವನ್ನು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು". ಈ ಸಮಕಾಲೀನ ಅಥವಾ ವರ್ತಮಾನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಳೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿಯೂ ಸಮಕಾಲೀನ ವಸ್ತುಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಆಗಬೇಕು. ಸುಧಾರಣಾ ಮನೋಭಾವದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಂತೂ ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅತ್ಯಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೇವಲ ಭೂತಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನಾದರಿಸಿದ ಪುರಾಣವೂ ಅಲ್ಲ, ಕೇವಲ ವರ್ತಮಾನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಅಲ್ಲ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಉಚಿತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡು ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದನ್ನು ಅದು ಹವಣಿತ್ತು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕವಿಗಳು ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ವಿರಳವೇ. ಇವರನ್ನು ದರ್ಶನಕವಿಗಳೆಂದೂ

ಹೆಸರಿಸುವುದುಂಟು. ಇಂತಹ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಅಂದಿನ ಅಂಶಗಳ ಪೃಥಕ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಕರಣವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ದೈವದತ್ತವಾದ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಶನಮಾಡಿ ಆ ಸಂಭವನೀಯ ಸತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. 'ವ್ಯಕ್ತವು ಬೀಜದಲ್ಲಿ ಅನನುಭೂತ ವಾಗಿರುವಂತೆ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕವಿಗಳು ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ ದಲ್ಲಾದರೂ ವಿರಳವೇ. ಇವರನ್ನು ದರ್ಶನ ಕವಿಗಳೆಂದೂ ಹೆಸರಿಸುವುದುಂಟು. ಇಂತಹ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಅಂದಿನ ಅಂಶಗಳ ಪೃಥಕ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಕರಣವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ದೈವದತ್ತವಾದ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಭಾ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭವಿಷ್ಯದರ್ಶನಮಾಡಿ ಆ ಸಂಭವನೀಯ ಸತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.' ಇದನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠಕವಿ ಕಂಡು ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ. "All art including contemporary art is historical" ಎಂಬ Hellen Gardner ಅವರ ಮಾತು, "Poets art the mirrors of the gigantic shadows which futuriay casts on present' ಎಂಬ ಶೆಲ್ಲಿಯ ಮಾತೂ ಇದನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಕೇವಲ ಒಂದು ಕಾಲದ ಒಂದು ದೇಶದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ಸರ್ವಕಾಲ ಸರ್ವದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ವಿಚಾರ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನೂ ರಸಾನಂದವನ್ನೂ ನೀಡಲಾರದು. ತನ್ನ ಭೂತ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಕವಿಕೌಶಲದ ಅಗ್ಗಿಳಿಕೆಯಿದೆ. ಈ ಅಗ್ಗಿಳಿಕೆ ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಯಾವುದೋ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ವ್ಯಾಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಭಾಸ ಕಾಳಿದಾಸ, ಪಂಪ, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಮುಂತಾದ ಕವಿ ಕೃತಿಗಳು ಇಂದೂ ಪುನರ್ಪರಿಶೀಲನೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು. "The experience of a poem is the experience both of a moment and of a life time" ಎಂಬ ಎಲಿಯಟ್ ವಾಣಿ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬ ಸಮಂಜಸವಾದದ್ದು. ಈ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಕವಿ ಸರ್ವೋಪಕಾರಿಯೂ ಸರ್ವವಂದ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

"ಕವಿ ಮನುಷ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವಂತೆ ಕಂಡರೂ, ಅವನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಸತ್ವದಿಂದ ಬದ್ಧನಾದಂತೆ ಕಂಡರೂ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವನು ಹಿಂದು-ಇಂದು - ಮುಂದುಗಳನ್ನೊಳಗೊಳ್ಳುವ ಕಾಲಾತೀತ ವರ್ತಮಾನದ ನೆಲೆಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ" ಇಂತಹ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ಭೂತಪ್ರಜ್ಞೆ, ವರ್ತಮಾನಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯತ್ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಕಾಲಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನುಳ್ಳ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಸರ್ವಜ್ಞ ಒಬ್ಬ.

9

ಸರ್ವಜ್ಞ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಹಾ ಅನುಭಾವಿ, ವಿಚಾರವಂತ, ಬುದ್ಧಿ ಶ್ರೀಮಂತ. ಅವನು ಯಾವ ಮತದವನೂ ಅಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಮತದವನು. ಸರ್ವಮತಗಳ ಸಾರವೂ ಅವನ ಮತಿಕೋಶದಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ಮೆರೆದಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಉರೇಲ್ಲ ನೆಂಟರು, ಕೇರಿಯೆಲ್ಲವು ಬಳಗ, ಧಾರುಣಿಯೆಲ್ಲ ಕುಲದೈವ. ಅವನಿಗೆ ಯಾರ ಹಂಗೂ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂಡನಗಲಿದ ಗಜದಂತೆ ಇದ್ದು 'ಕರದಿ ಕಪ್ಪುರ ಉಂಟು ಹಿರಿದೊಂದು ನಾಡುಂಟು ಹರನೆಂಬ ದೈವ ನನಗುಂಟು' ಎಂದು ಸಾರಿ ಯಾರಿಗೂ ಸಿಕ್ಕದೆ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ದಕ್ಕದೆ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಬದುಕಿದವನು ಅವನು. ಉರೂರು ತಿರುಗಿ ತೆರೆದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ತೆರೆದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಜನಜೀವನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅವರ ಲೇಸುಪೊಲ್ಲಮೆಗಳನ್ನು ಅಂಕುಡೊಂಕುಗಳನ್ನು ಕುಟಿಲತೆ ಜಟಿಲತೆಗಳನ್ನು ಡಾಂಭಿಕತನ ದುರ್ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಆಸೆನಿರಾಶೆಗಳನ್ನು ಸೋಲು ಗೆಲುವುಗಳನ್ನು - ಕಂಡು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಅನುಭವಗಳ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನೆಂದು ತನ್ನ ಭಾವಕೋಶವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡವನು. ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನವನ್ನವನು ತೊರೆದ ಸೂಚನೆಯಿದ್ದರೂ ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಮತ್ಸರ ರೊಚ್ಚು ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅದು ನಿರ್ವರ್ಣ ನಿರ್ಸಾರ ನಿರಾಕರ್ಷಕ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯನೀಯ ಎಂದು ಸಾರಿ ಬೊಬ್ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಆ ಜನತೆಯ ನಾನಾಮುಖ ಜೀವನದ ಬಗೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಆಸಕ್ತಿ, ಅದಮ್ಯವಾದ ಆಶಾವಾದ, ನಿರ್ಹೇತುಕವಾದ ನಿತಾಂತಪ್ರೀತಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಜನರ ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗೆ ಭಾವನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಆಹಾರದ ಬಗೆಗೆ ವಿಚಾರದ ಬಗೆಗೆ ಗುರಿಯ ಬಗೆಗೆ ದಾರಿಯ ಬಗೆಗೆ ಆಳವಾದ ಆದ್ಯವಾದ ಅರಿವು ಅವನಿಗೆ. ಇಹದ ಬದುಕು-ಸಹ್ಯವಾಗಬೇಕು, ದೋಷದೂರವಾಗಬೇಕು, ಸತ್ಯಭರಿತವಾಗಬೇಕು, ಆನಂದಮಯ ವಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅವನ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ

ಯಾವೊಂದು ಸಂಸಾರಕ್ಕೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳದ ಅವನು ಲೋಕ ಸಂಸಾರಿಯಾದ. ಆ ಮಮತಾಮೂಲವಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಜನರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿರುವ ಮಾರಕಪ್ರಾಯವಾದ ರೋಗಗಳನ್ನು ಮೂಲೋತ್ಥಾಟಿಸಲು ಕಂಕಣ ಬದ್ಧನಾದ. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಹರಿತವಾದ ನೇರವಾದ ನಿರ್ಮಲತನ ಶೀಲವಾದ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ಮಾತು ಗಳಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿ ಸಮಾಜ ವೈದ್ಯನಾದ. ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದ ಆತನ ಸ್ವಚ್ಛ ಸತ್ಯಶೀಲ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭೀತಿಯಿದೆ, ಸರಳ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ, ಸಿಡಿಲಿನ ಶಾಖವಿದೆ, ಗುಡುಗಿನ ಮೊಳಗಿದೆ, ಮಿಂಚಿನ ಹೊಳಪಿದೆ, ಕುಳಿಗಳಿಯ ಶೀತಲತೆಯಿದೆ, ಖಡ್ಗದ ಹರಿತವಿದೆ, ಪಾದರಸದ ಪಟುತ್ವವಿದೆ, ಅಮೃತದ ಚೇತನದಾಯಕತ್ವವಿದೆ; ಅಂತೆಯೇ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಳಕಳಿಯಿದೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಜೀವನ ನೀತಿಯಿದೆ. ಜನರ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಜನರ ಆಡುನುಡಿಯಲ್ಲೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡುವ ಅವನ ವಿಧಾನ ತುಂಬಾ ಮನನೀಯವಾಗಿದೆ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಲೋಕ ಬೆಳೆದಂತೆ, ನಾಗರಿಕತೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ, ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕವಾದಂತೆ ಅದರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೂ ರೋಗಗಳೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಂಡ, ಕಂಡು ಬೆಚ್ಚಿದ, ಬೆಚ್ಚಿ ಚುಚ್ಚಿದ ರೋಗಗಳು ಒಂದಲ್ಲ, ಹಲವಾರು.

'ಪಾಪಮಿದು ಪುಣ್ಯಮಿದು ಹಿತ-

ರೂಪಮಿದಹಿತ ಪ್ರಕಾರಮಿದು ಸುಖಮಿದು ದುಃ-

ಖೋಪಾತ್ರಮಿದಂದಅಪುಗು-

ಮಾ ಪರಮಕವಿಪ್ರಧಾನರಾ ಕಾವ್ಯಂಗಳ'

ಎಂದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದ ಮಾತು ಇಂದಿಗೂ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ನೀತಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂಬುದು ಬೇರೆ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಮುಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲವನ್ನೂ ಚಿನ್ನವಾಗಿಸುವ ಆದಿಧನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾಡಾಗಿ ಮಾಡುವ ಅಪೂರ್ವ ಪರಿವರ್ತನಾಶಕ್ತಿ ಇರುವವರಿಗೆ ಶುಷ್ಕವಾಗಿ ತೋರುವ ನೀತಿಯನ್ನು ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಅಸ್ವಾದನೀಯವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಜೀವನದರ್ಶಿಯಾದ ಜೀವನ ಚಿಕಿತ್ಸಕವಾದ ನೀತಿಯ ಮಾತುಗಳು ಸರ್ವಜ್ಞನ ರಸಹೃದಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಬರುವಾಗ ಸುಂದರವಾದ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ಕಾವ್ಯಖಂಡಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿವೆ. ಅವನ ಜೀವನಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಗಾಢವಾದದ್ದೋ ಅವನ ಮಾತಿನ ರೀತಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾದದ್ದು. ಜೀವನ ಧರ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಧರ್ಮಗಳೆರಡೂ ಅವಿನಾಸಂಗಿಗಳಾಗಿ ಕೈ ಕೈ ಹಿಡಿದು ನಡೆದಿವೆ ಇಲ್ಲಿ. ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಹಿಂದೆ ಅವನು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಇಂದೂ ಮುಂದೂ ಆದರಣೀಯವಾಗಿವೆ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿವೆ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪಠ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಅರಿತು ಅರಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಸರಳ ಸುಂದರ ಜನಪ್ರಿಯ ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಅವನ ತ್ರಿಕಾಲ ಪ್ರಜ್ಞೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸರ್ವಜ್ಞನದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರಭುಸಮ್ಮಿತವಲ್ಲ, ಮಿತ್ರಸಮ್ಮಿತವಲ್ಲ, ಕಾಂತಾ ಸಮ್ಮಿತವಲ್ಲ, ಮಾತೃಸಮ್ಮಿತವೂ ಅಲ್ಲ, ಪಿತೃಸಮ್ಮಿತ. ತಂದೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗೈರತ್ತು ಜೂರತ್ತು ನಿರ್ಭೀತಿ, ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾರಿಣ್ಯ, ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯ, ಬಡಿದು ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮ ಅವನಲ್ಲಿವೆ. ಮಾನವ ಕಲ್ಯಾಣಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ಅವನು ಕಾಣದ ಹೇಳದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ. ದೇವರು ಧರ್ಮ ಅರ್ಥ ಕಾಮ ಮೋಕ್ಷನೀತಿ ಆಚಾರ ವಿಚಾರ ಡಾಂಭಿಕತನ ಜತಿ ವಿದ್ಯೆ ಓದು ಗುರು-ಶಿಷ್ಯ ಸಂಬಂಧ ಭಕ್ತಿ ವೇಶ್ಯಾಸಮಸ್ಯೆ ಸತಿಪತಿ ಸಂಬಂಧ ಕಳ್ಳತನ ಅಹಂಕಾರ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ದೇಶಾಭಿಮಾನ ಭಾಷಾಭಿಮಾನ ಸ್ತ್ರೀ ಮೂಢಾಚರಣೆಗಳು ಸಹವಾಸಫಲ ಬಡತನ ಸಿರಿತನ ವೈರಾಗ್ಯ ದಾನ ಉದಾರಿ ಜಿಪುಣ ಮಾತುಗಾರಿಕೆ ಸಾಲ ಭೋಜನ ಮದ್ಯಪಾನ ರಾಜನೀತಿ ಆಹಾರ ವೈದ್ಯ ಹಣ ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಿ ಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಶ್ವಕೋಶವಾಗಿದೆ ಅವನ ತ್ರಿಪದಿ ಪ್ರಪಂಚ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವದ ಕನೆಯುಂಟು, ಅರಿವಿನ ಮೊನೆಯುಂಟು, ತತ್ತ್ವದ ತನೆಯುಂಟು. ಅವುಗಳ ರೀತಿ ರಮ್ಯ, ಶೈಲಿ ಸರಳ, ಭಾಷೆ ಬಂಧುರ, ಉದ್ದೇಶ ಉದಾತ್ತ. ಈ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನ ಈ

ನಿರಂಕುಶಮತಿಯ ಈ ಲೋಕವಿರಕ್ತನ ಈ ಜೀವನಾನುರಕ್ತನ ಈ ಮತಮುಕ್ತನ ಈ ಸತ್ಯಸಿಕ್ತನ ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಸೂಸಿರುವ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಈಗ ಪರಿಕ್ಷಿಸಬಹುದು.

೩

ವಿದ್ಯೆ ಜೀವನ ಪರಿಷ್ಕಾರಕವಾದ ಜೀವನ ಪೋಷಕವಾದ ಸಂಜೀವಿನಿ. ಅದು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಲಿಯಿಸುತ್ತದೆ, ಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ, ಹೃದಯವನ್ನು ವಿಕಸಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಲೋಕ ಜೀವಿಗೆ ನಿಕಟವೂ ಪ್ರಕಟವೂ ಸಹ್ಯವೂ ಆತ್ಮೀಯವೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಹತ್ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಲ್ಲ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವುದು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅವರು ಕರ್ತವ್ಯ ವಿಮುಖರಾದರೆ?

ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸದ ತಂದೆ, ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳದ ಗುರುವು

ಬಿದ್ದಿರಲು ಬಂದು ನೋಡದ

ತಾಯಿಯು ಶುದ್ಧ ವೈರಿಗಳು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಜೀವನದಾತನಾದ ತಂದೆ ಜೀವನವೈರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಎಂದೆಂದೂ ಮರೆಯಲಾಗದ ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಕೊರತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ – ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸದಿದ್ದರೆ. ಕಡ್ಡಾಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ಅಂದು ಸಾರಿದ ಸತ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಬರುವ ಸುಖ, ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಬರುವ ಹಾನಿಗಳನ್ನು ತೀವ್ರ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಎದೆಗೆ ಗುದ್ದಿದಂತೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

ವಿದ್ಯೆವುಳ್ಳವನ ಮುಖವು ಮುದ್ದು ಬರುವಂತಿತ್ತು

ವಿದ್ಯೆವಿಲ್ಲದನ ಬರಿಮುಖವು ಹಾಳೂರು

ಹದ್ದಿನಂತಿತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಆದರೆ ಈ ಓದು ಕೇವಲ ಅಕ್ಕರಿಗತನವಾಗಬಾರದು. ಹೂರಣ ಬಿಟ್ಟು ಕಣಕ ತಿಂದರೆ ರುಚಿಯಿದ್ದೀತೆ? ಅದರ ಅಂತರಂಗದ ಅರಿವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಜೀವನತಾರಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಸುಂದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದು :

ಓದಿದ ಓದು ತಾ ಮೇದ ಕಬ್ಬಿನ ಸಿಪ್ಪೆ

ಓದಿನ ಒಡಲನರಿದಿಹರೆ ಸಿಪ್ಪೆ ಕ

ಬ್ಯಾದಂತೆ ಕಾಣೊ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸದ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾದರೆ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಆಶ್ರಯ ಆರಾಧನೆ ಬೇಕು. ಅವನು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಜೀವನಯಾನವನ್ನು ದೈವದರ್ಶನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಗುರುವು ದೈವಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ದೊರೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಗುರುವಿಂಗು ದೈವಕ್ಕು ಹಿರಿದು ಅಂತರವುಂಟು

ಗುರು ತೋರ್ವ ದೈವದೆಡೆಯನ್ನು ದೈವ ತಾ

ಗುರುವ ತೋರುವುದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಗುರುವಿನ ಮಹತ್ವ ಅಗಾಧ, ನಿಜ. ಎಂಥವರು ಬೇಕಾದರೂ ಗುರುವಾಗಬಹುದೇ? ಇಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಗೊತ್ತು ಗುರಿ ಅರ್ಹತೆಗಳುಂಟು.

ಹೇಳಬಲ್ಲೆ ಗುರುವು ಕೇಳಬಲ್ಲೆ ಶಿಷ್ಯ

ಹೇಳಲು ಕೇಳಲರಿಯದಾ ಗುರುಶಿಷ್ಯ

ಮೇಳವೆಂತೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಗುರುಶಿಷ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಯೋಗ್ಯರಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಯೋಗ್ಯ ಲಾಭ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಉದಾಸೀನದಿಂದ ಗುರು, ಕೇವಲ ಗೌರವದಿಂದ ಶಿಷ್ಯ ಇದ್ದರೆ ಸಾಲದು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಉತ್ತರ, ಸಂದೇಹ - ಸಮಾಧಾನ ಮೂಡಬೇಕು. ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿಚಾರಗಳ ಸಂಘರ್ಷವಾಗಬೇಕು. ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಗುರುವೂ ಗುರುವನ್ನು ಶಿಷ್ಯನೂ ಒರೆದೊರೆದು ಕೊರೆಕೊರೆದು ನೋಡಬೇಕು, ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಸದುದ್ದೇಶಪೂರ್ಣವಾದ ಈ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಗುರುವೂ ಬೆಳೆಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ, ಶಿಷ್ಯನೂ ತಿಳಿತಿಳಿಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ತುಂಬ ಸಮುಚಿತವಾಗಿ ಸಹಜೋಪಮೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಸರ್ವಜ್ಞ:

ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳೆರಡನ್ನು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟರೆಹುದು

ಗಣ್ಯಾಗಿ ಎರಡ ಮಥಿಸಲ್ಕೆ ಬೇಗೆಯದು

ಬೆಟ್ಟಕೊಂಡಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆಯ ಈ ಮೂಲ ನಿಮಯವನ್ನು ಮರೆತಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಂದು ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆ ನಿಸ್ಸತ್ಯವೂ ನಿರುಪಯುಕ್ತವೂ ಗುರಿವಿಹೀನವೂ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಮಾತೆಂಬುದು ಮನುಷ್ಯನ ಮೂಲಧನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಪರಿಣಾಮ ಅಪಾರ. 'ಮಾತೆಂಬುದು ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ' ಎಂದರು ಬಸವಣ್ಣನವರು. 'ಮಾತು ಬಲ್ಲವನು ಮೂಲೋಕ ಗೆದ್ದ' ಎಂದಿತು ಜನವಾಣಿ. ಮಾತಾಡುವುದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ, ಹೇಗೆ ಆಡ ಬೇಕೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯ. ಆ ಅಮೂಲ್ಯ ನಿಧಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ತವರಿತು ಸುಂದರವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುತ ವಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕು. ಅರಿತು ಆಡಿದ ಹೃದಯದಾಳದಿಂದ ಮೂಡಿದ ಪ್ರತಿ ಮಾತೂ ಮಾಣಿಕ್ಯದಂತೆ ಮೋಹಕ ಮಲಿಕ ಮಿತ ಹಿತ. ಈ ಮಾತುಬಲ್ಲತನ ಒಂದು ದೇವಕಲೆ.

ಮಾತು ಬಲ್ಲಾತಂಗೆ ಯೇತವದು ಸುರಿದಂತೆ

ಮಾತಾಡಲರಿಯದಾತಂಗೆ ಬರಿಯೇತ

ನೇತಾಡಿದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಯೆಲ್ಲಂತೂ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಈ ಮಾತು ಸರ್ವದಾ ದಾರಿದೀಪವಾಗಬೇಕು.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೈವದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಘರ್ಷಣೆಯಾಗಿ ರುವುದುಂಟು, ಸಮರಗಳೇ ನಡೆದಿರುವುದುಂಟು, ಜನಜೀವನ ಉಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಅಶಾಂತಿಯ ಆಗರವಾಗಿರುವುದುಂಟು. ಇದು ಮಾನವನ ಹೃದಯಸಂಕೋಚದ ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯದ ಪರಿಣಾಮವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ನೂರಂಟು ದೈವಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಚಿತ್ತಕಾಗ್ರತೆಗೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಂದು ನಂಬುಗೆ ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಸಂಶಯ ಪ್ರಬಲಿಸಿ ದೊರೆಯಬೇಕಾದ ಸತ್ಯ ಸುದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಣಕಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಜನಜನದ ಮಧ್ಯೆ ಮನಮನದ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ

ಗೋಡೆಗಳೆದ್ದಿವೆ. ಇದನ್ನು ತೊರೆದು ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಶಕ್ತಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ, ನಾವೆಲ್ಲ ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ, ನಂಬಿದರೆ, ನಡೆದರೆ ಈ ಭುವನ ಒಂದೇ ಭವನದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಮೈತ್ರಿ, ಪ್ರೀತಿ, ಸಹಾನು ಭೂತಿಗಳ ಹೊಮ್ಮುಳೆ ಸುರಿಯುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಮಾತೇ ಕೀಲಿಕೈ.

ಒಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಜಗಕೆ ಇಬ್ಬರುಂಟೇ ಮತ್ತೆ
ಒಬ್ಬ ಸರ್ವಜ್ಞ ಕರ್ತನೀ ಜಗಕೆಲ್ಲ
ಒಬ್ಬನೇ ದೈವ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಆ ದೇವ ಈ ದೇವ ಮಾದೇವನೆನಬೇಡ
ಆ ದೇವರದೇವ ಭುವನದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿ-
ಗಾದವನೆ ದೇವ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಆ ವಿಶ್ವವಿಶಾಲದೃಷ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಾಗ ಅನವಶ್ಯಕ ಗೊಂದಲ ತಪ್ಪಿ ಆತ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಸಾಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರವನು ನವಿಲಿನೊಳು ವಿಚಿತ್ರವನು ಗಗನದೊಳು ಕೆತ್ತಿದ, ಕುಂಬಳಕೆ ಹಿಡಿ ಹಣ್ಣನ್ನು ಆಲಕ್ಕೆ ಮಿಡಿಹಣ್ಣನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ ಆ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಅಚಂಚಲವಾದ ನಿರ್ಮಲವಾದ ನಿಷ್ಠೆ ಭಕ್ತಿ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ. ಆತನ ಮಹದುಪಕಾರಕ್ಕೆ, ಬದಲು ಆತನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಭಕ್ತಿ. ಅವನು ನಲಿಯುವುದು ಒಲಿಯುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ. ಭವದಿಂದ ದಿವದೆಡೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುವ ದಿವ್ಯ ಮಂಗಳ ಶಕ್ತಿಯದು. ಅಂತಹ

ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೆ ಮುಕ್ತಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೆ ಶಕ್ತಿ
ಭಕ್ತಿವಿರಕ್ತಿಯಳಿದರೀ ಜಗದಲ್ಲಿ
ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಆದರೆ ಈ ಭಕ್ತಿ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಬಹಿರಾಚಾರದ ಭಕ್ತಿ ವ್ಯಾಯಾಮ ವಾದೀತು, ಮನರಂಜನೆಯಾದೀತು, ಆತ್ಮೋತ್ಥಾನಕಾರಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅಜ್ಞತೆಮಿರರವಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತರಂಗ, ಬಹಿರಂಗ ಶುದ್ಧಿಯಿರಬೇಕು. ಆಡುವುದೊಂದು ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಸಲ್ಲದು. ಮೈಮನಸುಗಳ ಒಮ್ಮಿಲನ ಸಮ್ಮಿಲನದಲ್ಲಿ ಸತತವೂ ಶ್ರದ್ಧಾ ಯುತವೂ ಆದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸಹಜವಾಗಿ ಗಿಡದಿಂದ ಹೂವು ಹೂವಿನಿಂದ ಕಂಪು ಒಗೆಯುವಂತೆ ಅರಳಿ ಬರಬೇಕು. ದೇಹವೇ ದೇವಾಲಯವಾಗಬೇಕು, ಜೀವವೇ ಶಿವನಾಗ ಬೇಕು; ನಾನೆಂಬುದು ಸುಟ್ಟು ಸೊನ್ನೆಯಾಗಬೇಕು. ಅದು ಭಕ್ತಿ, ಅಂಥವನು ನಿಜಭಕ್ತ.

(2)

ಕಾಯ ಕಮಲದ ಸೆಜ್ಜೆ ಜೀವರತುನವೆ ಲಿಂಗ
ಭಾವ ಪುಷ್ಪದಿ ಶಿವಪೂಜೆ ಮಾಡುವನ
ದೇವನೆಂದೆಂಬೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸರ್ವಜ್ಞನ ಭಕ್ತಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಎಷ್ಟು ಉದಾತ್ತ ಎಷ್ಟು ಮಹೋನ್ನತ! ಇಂತಹ ನಿಷ್ಕಪಟ ನಿಷ್ಕಾಮ ನಿರ್ಮಲಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸದೆ ಡಾಂಭಿಕತನದಿಂದ ದೈವಾರಾಧನೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮನ್ನೂ ಲೋಕವನ್ನೂ ವಂಚಿಸುವ ವೇಷಧಾರಿಗಳನ್ನು ಅತ್ಯುಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ತಾನು ಹೇಳುವ ವಿಷಯದ ಉದ್ದೇಶದ ನಿಷ್ಕಪಟ ಕಲ್ಪನೆ ಅವನಿಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಮಾತುಗಳು ಚಾಟಿಯಂತೆ ಬಳಸಿ ಬಂದು ಹೃದಯವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿ ಕೆತ್ತುತ್ತವೆ :

ಕೊಲುವ ಕೈಯೊಳು ಪೂಜೆ ಮೆಲುವ ಬಾಯೊಳು ಮಂತ್ರ
ಸಲೆಪಾಪವೆರೆದ ಮನದೊಳಗೆ ಪೂಜಿಪನು
ಹೊಲೆಯ ಕಾಣಯ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಚಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಗುಡಿಯ ಸುತ್ತಿದಡೆ ಫಲವೇನು
ಎತ್ತು ಗಾಣವನು ಹೊತ್ತು ತಾ ನಿತ್ಯದಿ
ಸುತ್ತಿ ಬಂದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಜನಜೀವನದ ಸಹಜ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನೇರವಾಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾಟುವಂತೆ ಹೇಳುವ ಕಲೆ ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಕವಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ. ಆಯಾಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೇ ನಿಂತು ಅವರ ಮನದ ಕದವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ, ತಟ್ಟುತ್ತಾನೆ, ಕುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ರೋಸಿದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಅಶ್ಲೀಲವಾಗಿಯೂ ಅವರನ್ನು ಬೈದು ಭಂಗಿಸಿ ಅವರ ಹುಳುಕನ್ನು ಅವರ ಮುಖಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲು ಆತ ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿವಂತನಿಗೆ ಸನ್ನೆ ಸಾಕು, ಮೂರ್ಖನಿಗೆ ದೊಣ್ಣೆ ಪೆಟ್ಟೇ ಬೇಕು :

ಹುಸಿದು ಮಾಡುವ ಪೂಜೆ ಮಸಿವಣ್ಣವೆಂತೆನಲು
ಮುಸುಕಿರ್ದ ಮಲವನೊಳಗಿರಿಸಿ ಪೃಷ್ಠವನು
ಹಿಸುಕಿ ತೊಳೆದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಈ ಗಂಡುನುಡಿ ಗುಂಡುನುಡಿ ಎಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಜನವನ್ನು ಜಗವನ್ನು ಅಶ್ಲೀಲದಿಂದ ಶೀಲದೆಡೆಗೆ, ಸಂಕೋಚದಿಂದ ವಿಕಾಸದೆಡೆಗೆ, ಭೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರೀತಿಯೆಡೆಗೆ, ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯೆಡೆಗೆ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಬೆಳಕಿನೆಡೆಗೆ ನಡೆಸುವ ಅಮೃತ ಶಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ. ಇದು ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವರಿಗೂ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ದಿವ್ಯ ವರ. ಇದು ನಡೆಸದ ನಡೆಸಲಾಗದ ಪವಾಡವಿಲ್ಲ. ಇದರ ಸಂಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮೂಕ ವಾಚಾಳಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಕಡು ದಡ್ಡ ಕಾಳಿದಾಸನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಬೆಟ್ಟ ಬಾಗುತ್ತದೆ, ಮುಗಿಲು ಮಣಿಯುತ್ತದೆ, ಮರುಭೂಮಿ ಸುರಭೂಮಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಮಾನವ ಸತತವಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಜೀವವಿಲ್ಲದ ದೇಹ ಕಂಪಿಲ್ಲದ ಹೂವು ಕಾಂತಿಯಿಲ್ಲದ ಕಣ್ಣು ಇದ್ದು ಫಲವೇನು? ಹಾಗೆಯೇ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಇಹ, ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಪರ, ಅದಿಲ್ಲದೆ ಸಕಲವೂ ತನಗಿದ್ದು ಹಾನಿ ತಪ್ಪದು ಎನ್ನುತ್ತದೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಮಾನವ ಅಗತ್ಯವಾದುದನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿ ಅನಗತ್ಯವಾದುದರೆಡೆಗೆ ಭರದಿಂದ ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ಎಷ್ಟು ವಿಚಾರಣೀಯ, ಮನನೀಯ! ಆದರೆ ಈ ಜ್ಞಾನಿಯ ಸ್ವರೂಪವೆಂಥದು? ಏನು ಅರಿಯದ ಅಜ್ಞಾನಶಿಖರಗಳೂ ತಾವು ಸರ್ವಜ್ಞರೆಂದು ಸಾರಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ನೈಜ ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ತಿಳಿದವನು ತಾನು ತಿಳಿದವನೆಂದು ಡಂಗುರ ಹೊಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸೌಗಂಧಿಕ ಪುಷ್ಪ ತನ್ನತನವನ್ನು ಜಹೀರು ಮಾಡಲು ರಸ್ತೆಯ ಬದಿಗೇ ಬರಬೇಕಿಲ್ಲ. ತಾನು ಜ್ಞಾನಿ ಎನ್ನುವವನು ಅಜ್ಞಾನಿ.

ತನ್ನ ನೋಡಲಿ ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಯು ಕರೆಯುವುದೆ?

ತನ್ನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವುದಿಸಿದ ಮಹಾತ್ಮನು

ಕನ್ನಡಿಯು ಜಗಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಅವನ ನುಡಿಯಿಂದ ನಡೆಯಿಂದ ಕಾಯಕದಿಂದ ಜಗತ್ತು ಅವನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತದೆ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತದೆ, ತನ್ನ ಅರೆಕೊರೆಗಳನ್ನು ಅವನ ನಿರ್ಮಲವಾಣಿಯಿಂದ ಕಂಡು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನಿಯ ಮುಖ ಅವನ ಹೃದಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಬೆಳಕು ತುಂಬಿದ ಬಲ್ಬಿನಂತೆ; ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಡಾಂಭಿಕನ ಮೋರೆ ಅವನ ಮನದ ಕೊಳಕಿನ ಸಂಕೇತವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಬರ್ನಾದ ಬಲ್ಬಿನಂತೆ. ಇದನ್ನೇ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸೊಗಸಾದ ಈ ಅರ್ಥ ಶ್ರೀಮಂತ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೊಡಲು ಭಾನುಮಂಡಲದಂತೆ

ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದನ ಬರಿಯೊಡಲು ಹಾಳೂರ

ಶ್ವಾನದಂತಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ತ್ರಿಕಾಲ ಸತ್ಯ ಅಡಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣಕರ್ಮಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಾಜಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾದ ವಿಶಾಲದೃಷ್ಟಿಯ ವರ್ಣಗಳು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ತಮ್ಮ ಅಂತರಾರ್ಥವನ್ನೂ ಶುಭದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಂಕುಚಿತ ವಿಷಯವಲಯಗಳಾಗಿ ಕೊಳೆತ ನಿಯಮಗಳ ಶುಷ್ಕ ಭಂಡಾರವಾಗಿ ಸಮಾಜ ವಿನಾಶಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಎಂತಹ ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆಗಳಿಗೆ ದಾರಿಯಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರುಕಿಸಿದವರಿಗೆ ವಿಧಿತವಾಗುವ ಅಂಶ. ಈ ಜತಿಪದ್ಧತಿ ಭಾರತದ ಜನತೆಗೆ ದುಶ್ಯಾಪವಾಗಿ ಅದರ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕ್ಷಯ ಹಿಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ತಿಳಿದವರೂ ತಿಳಿಯದವರೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಅದರ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ದುಷ್ಫಲವನ್ನು ದೇಶ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಅಸಹನೆ ಅಸೂಯೆ ಅಶಾಂತಿ ಸಂಶಯಗಳ ಭೂತಭಾಯೆ ತಾಂಡವವಾಡಿ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕತ್ತಲು ಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ವಿಕಾಸವಾಗದೆ, ನಮ್ಮ ಮೆದುಳಿನ ಬುದ್ಧಿ ಹೃದಯದ ಜ್ಞಾನವಾಗದೆ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಚಾರ ಮೂಡದೆ ಇರುವುದೇ ಈ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಹಿಂದೂ, ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಈಗಲೂ ಅದರ ಸ್ಥಿತಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಜತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವನ ಪರಿಶೀಲನೆ ವಿವರಣೆ ಖಂಡನೆ ಮತ್ತು ನೂತನದೃಷ್ಟಿ ಇಂದಿನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಅಸ್ವತಂತ್ರ ಮತಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಿದೆ. ಅವನು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉತ್ತರಾತೀತವಾದುದು :

ನಡೆವುದೊಂದೇ ಭೂಮಿ ಕುಡಿವುದೊಂದೇ ನೀರು

ಸುಡುವಗ್ನಿಯೊಂದೆ ಇರುತಿರಲು ಕುಲಗೋತ್ರ

ನಡುವೆ ಎತ್ತಣದು? ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಭೂಮಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲ, ನೀರಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲ, ಸುಡುವ ಅಗ್ನಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ನರರಲ್ಲಿ ಭೇದ ಹೇಗಾಯಿತು? ಮೇಲು ಕೀಳು ಹೇಗಾಯಿತು? ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳಬಲ್ಲವರಾರು?

ಉತ್ತಮರು ಎಂದು ಉಬ್ಬಿ ಹಾರಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗಿರುವ ಕೋಡಾದರೂ ಏನು? ಹುಟ್ಟುವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಭೇದ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇದೆಯೇ?

ಉತ್ತಮರು ಪಾಲ್ಗಡಲೊಳೆತ್ತಿದರೆ ಜನ್ಮವನು?

ಉತ್ತಮರು ಅಧಮರೆನಬೇಡ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ

ದುತ್ತಮರು ಎಲ್ಲಿ? ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಕವಿಯ ಈ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವ ಎದೆಗಾರಿಕೆ ಯಾರಿಗಿದೆ? ಹಸಿವು ತೃಷೆ ನಿದ್ರೆ ವಿಷಯ ಮೈಥುನ ಬಯಕೆಗಳು ಪಶುಪಕ್ಷಿ ನರರಿಗೆಲ್ಲ ಸರಿಸಮಾನ. ಹಾಗಾದರೆ ಜತಿ ಕುಲ ಎಂಬುದು ಯಾವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು? ಮಾನವರೆಲ್ಲ ಒಂದೇಯೇ? ಅವರಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ ಉಂಟು ಎನ್ನುತ್ತದೆ ಕವಿಮತಿ. ಆದರೆ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮೇಲುಕೀಳು ಎಂಬುದು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅವನವನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಗುಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಸತ್ತ ಕತ್ತೆಯ ಹೊತ್ತರೆತ್ತಣದ ಹೊಲೆಯನು

ಉತ್ತಮನೆಂದು ಹೆರರೊಡವೆ ಹೊತ್ತರವ

ನಿತ್ಯವೂ ಹೊಲೆಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಮೇಲುಜತಿಯೆಂಬ ಕಿನಕಾಪಿನ ಮುಸುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಾರದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿ ಆಡ ಬಾರದ್ದನ್ನು ಆಡಿ ಸಮಾಜ ಕಂಟಕರಾಗಿರುವವರು ಬಹುಮಂದಿ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೀಳು ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತಮ್ಮದಲ್ಲದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೀಳು ನೋಟಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಗುಣವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಮೇಲೆ ಪಡೆಯಲು ಅಶಕ್ತರಾಗಿ ಅವನತಿಯತ್ತ ಜರಿ ಆತ್ಮವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನೂ ಅಸಹನೆಯನ್ನೂ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಪ್ತರಾಗಿ ಕ್ರೋಧತಪ್ತರಾಗಿ ಸಮಾಜಕಂಟಕರಾಗುವವರೂ ಬಹುಮಂದಿ. ಈ ಎರಡು ಅತಿರೇಕಗಳಿಗೂ ಏನು ಪರಿಹಾರ? ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಗಣಿಸದೆ ಅವನ ಗುಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಣಿಸಿ ಗುಣಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಾಗ ಈಗ ಮೂಡಿರುವ ಬಹಳಷ್ಟು ಗೊಂದಲ ದ್ವೇಷ ಅಸೂಯೆ ಮರೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇದು ಕೇವಲ ಕಾನೂನಿನಿಂದ ಬಲವಂತದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೇವಲ ಪ್ರಚಾರ ಸಾಧನವಾಗದೆ ಆಚಾರ ಸಾಧನವಾಗ ಬೇಕು. ಇದರ ವ್ಯಥಕ್ಕರಣೆ ವಿವೇಚನೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು, ತುಟಿಮಾತಾಗದೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಾತಾಗಬೇಕು. ಕುಲವಿಲ್ಲ ಯೋಗಿಗೆ, ಛಲವಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಿಗೆ, ತೊಲೆಕಂಭವಿಲ್ಲ ಗಗನಕ್ಕೆ, ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಗೇರಿಯಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿಚ್ಚಳ ಅರಿವು ಮೂಡಬೇಕು. ನಮಗೆ ತಾರತವಾದ ಬೆಳಕು ಮುಖ್ಯ, ಅದು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು ಹೇಗೆ ಬಂತು ಎಂಬುದರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಅಮುಖ್ಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಪರಿಹಾರವಿದು :

ಜತಿಹೀನನ ಮನೆ ಜ್ಯೋತಿ ತಾ ಹೀನವೇ?

ಜತಿ ವಿಜತಿ ಎನಬೇಡ, ದೇವನೊಲಿ

ದಾತನೇ ಜತ ಸರ್ವಜ್ಞ

ಯಾತರದು ಹೂವೇನು ನಾತರದು ಸಾಲದೆ?

ಉತ್ತಮದ ವರ್ಣಿಗಳೇ ಉತ್ತಮರು ಎನಬೇಡ

ಮತ್ತೆ ತನ್ನಂತೆ ಬಗೆದವರನೆಲ್ಲರನು

ಉತ್ತಮರು ಎನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸರ್ವಜ್ಞ ತೋರಿದ ಈ ದಾರಿ ಎಷ್ಟು ಸರಳ, ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯಸಂಪನ್ನ, ಎಷ್ಟು ಲಾಭದಾಯಕ! ವಿವೇಕದ ವಿಶಾಲ ತಳಹದಿ ಇಲ್ಲದ ಜತಿಪದ್ಧತಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿಮಾರಕವೋ ಆತ್ಮವಿಘಾತಕವೋ ಅಷ್ಟೇ ವಿನಾಶಕಾರಿ ಡಂಭಾಚಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಈ ಡಂಭಾಚಾರ ಆಷಾಢ ಭೂತಿತನ ಅಧಿಕವಾದಷ್ಟೂ ಆತ್ಮದ ಬೆಳಕು ಕುಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಆಡುವ ಮಾತು ಬುರುಗಾಗುತ್ತದೆ, ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯ ಕೃತಕವಾಗುತ್ತದೆ, ಬದುಕು ಬರಡಾಗಿ

ಪರಿಣಾಮರಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಡೆನುಡಿಯ ಅಂತರ ಅಗಲವಾದಷ್ಟೂ ಇಹಪರಗಳ ಅಂತರ ಅಗಾಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಫಲಗಳ ಸಂಬಂಧವೂ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವೇಷಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಿರುಳಿಲ್ಲದ ಶುಷ್ಕಾಚಾರವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ;

ಅತ್ತಿಮರ ತಾ ಕಾಯ ಹೊತ್ತಿದ್ದ ತೆರನಂತೆ
ತತ್ತ ಭೇದವನು ಅರಿಯದೆಲೆ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ
ಹೊತ್ತು ಫಲವೇನು ಸರ್ವಜ್ಞ

ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಧರಿಸಿದರೆ ಅತ್ತಿಮರ ಕಾಯಿ ಧರಿಸಿದಂತೆ ರಂಜನೆಯಷ್ಟೇ. ಅದರ ಮನಸ್ಸು ಜಡ, ಹಾಗೆಯೇ ಇವನ ಮನಸ್ಸೂ. ಅತ್ತಿ ಹಣ್ಣಿನಿಂದ ಪರರಿಗಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟು, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಹೊತ್ತವನಿಂದ ಅದೂ ಇಲ್ಲ. ಕವಿಯ ವಿವೇಚನೆ ಎಂತಹ ಸಾಧ್ಯಶ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊತ್ತು ಹೊರ ಮೂಡಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಾಟುತ್ತದೆ? ಅವನ ತ್ರಿಪದಿಯ ವಿಡಂಬನೆ ತ್ರಿಶೂಲದ ಮುಮ್ಮೋನೆಯಂತೆ ಡಾಂಭಿಕರ ಕರುಳನ್ನು ಕೀಳುತ್ತದೆ;

ಆಲದ ಬಿಳಿಲಂತೆ ಜೋಲು ಜಡೆಗಳ ಬಿಟ್ಟು
ನಾಲಿಗೆ ಕೌಪ ಶುದ್ಧಿಲ್ಲ, ಮರಿನಾಯ
ಬಾಲದಂತಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಕತ್ತೆ ಬೂದಿಲಿ ಹೊರಳಿ ಮತ್ತೆ ಯತಿಯಪ್ಪುದೇ
ತತ್ತ ವರಿಯದೆಲೆ ಭಸಿತವಿಟ್ಟವ ಶುದ್ಧ
ಕತ್ತೆಯಂತೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ನೀರು ಮುಳುಗಿದ ವಿಪ್ರ ಹಾರುವಡೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ
ಹಾರುವನೊಲು ಮುಳುಗಿಪ್ಪ ಕವ್ವೆ ತಾ
ಹಾರದೇಕೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಅಂತರಂಗದಿಂದ ಅರಳಿ ಬರದ ನಿರುಪಯುಕ್ತವಾದ ಆತ್ಮವಂಚಕ ಪರವಂಚಕವಾದ ಈ ಬಹಿರಾಚಾರಗಳಿಂದ ಏನೂ ಸಾಧಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ದೈವ ಒಲಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಮುಕ್ತಿ ಬಳಿ ಸಾರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೇ ಸಾಧನೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೂರ್ಖತನ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ :

ಒಡಲ ದಂಡಿಸಿ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆವೆಂಬುವನೆಗ್ಗೆ
ಬಡಿಗೆಯಲಿ ಹುತ್ತ ಹೊಡೆಯಲಡಗಿಹ ಸರ್ಪ
ಮಡಿಡಿಹುದೆ ಹೇಳು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಇದನ್ನೇ 'ಭಾಂಡ ಭಾಜನ ಶುದ್ಧವಿಲ್ಲದವರ ಭಕ್ತಿ ಹೆಂಡದ ಮಡಕೆಯ ಹೊರಗೆ ತೊಳೆದಂತೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಡೆಯಲ್ಲಿ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರಬೇಕು ಮಾನವ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ 'ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚತ್ತು ನಡೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದರೆ ಹಿಡಿದಿದರ್ ಲಿಂಗ

ಹೊಡೆಮರಳಿ ಕಚ್ಚುವ ಹೆಡನಾಗ'ನಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನರಿತು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮೈಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಗೂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಬಹುಪಾಲು ಅನಿಷ್ಟ ಅಮಂಗಳಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಹಲವರು ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಭಾರತಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಸಾರ ವಿಮುಖವಾದುದಲ್ಲ, ಜೀವನ ಪಲಾಯನವಾದಿಯಲ್ಲ, ಸ್ತ್ರೀದ್ವೇಷಿಯಾದುದಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸಂಸಾರವನ್ನು ಜೀವನವನ್ನು ಅದು ಬಹು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡಿದೆ. 'ಸತಿಪತಿಗಳೊಂದಾದ ಭಕ್ತಿ ಹಿತವಾಗಿವುದು ಶಿವಂಗ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ. 'ಯತ್ರ ನಾರ್ಯಸ್ತು ಪೂಜ್ಯಂತೆ ರಮಂತೇ ತತ್ರ ದೇವತಾಃ' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಮನು. 'ಮರ್ತ್ಯಲೋಕವೆಂಬುದು ಕರ್ತಾರನ ಕಮ್ಮಟವಯ್ಯ, ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲುವವರು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಲ್ಲುವರಯ್ಯ' ಎಂದು ಬದುಕಿನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತಾರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು. ಜೀವನವನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರದೆ ಸೋತು ಓಡಿಹೋಗುವ ಹೇಡಿಗೆ ಎಂದೂ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಗೆದ್ದು ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಪರದೆಡೆಗೆ ಮನಮಾಡುವ ಧೀಮಂತ ಕಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪುರಸ್ಕಾರ. ಇಹವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಪರವನ್ನು ಅಪ್ಪುವುದು ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ. ಸಂಸಾರ ಪ್ರೀತಿ ವಿಷಮವ್ಯಾಮೋಹವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡಿ ಮತಿಯನ್ನು ಮಸುಳಿಸಿ ಪರಲೋಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕುರುಡಾಗಿಸಬಾರದೆಂಬುದೇ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಸಾಧುಸಂತರ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿ, ಸಂದೇಶ. ಸರ್ವಜ್ಞ ಈ ತ್ರಿಕಾಲ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮರೆತಿಲ್ಲ.

ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದಲೆ ಇಹವು ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದಲೆ ಪರವು
ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದಲೆ ಸಕಲ ಸಂಪದವು, ಹೆಣ್ಣೊಲ್ಲ-
ದಣ್ಣುಗಳು ಯಾರು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಎಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಉಚ್ಚಕಂಠದಲ್ಲಿ ಉದ್ಘೋಷಿಸಿ ಅವಳಿಲ್ಲದ ಬದುಕು ಎಷ್ಟು ನಿಸ್ಸಾರ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಮಯ ಎಷ್ಟು ವ್ಯರ್ಥ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಾರುತ್ತಾನೆ.

ಲಿಂಗವಿಲ್ಲದ ಪೂಜೆ ಗಂಗೆಯಿಲ್ಲದ ತೋಟ
ಹೆಂಗಳಿಲ್ಲದ ಮನೆವಾರ್ತೆ ಅನುದಿನವು
ಭಂಗಕಾಣಯ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸಂಸಾರವನ್ನು ತೊರೆದು ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಜಂಗಮಜ್ಞಾನಚಕ್ರವಾಗಿ ತಿರುಗಿದ ಕವಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸ್ಥಾನ ಎಷ್ಟೊಂದು ಮಹೋನ್ನತವಾದುದು! ತನ್ನ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಭಾಗಿ ಯಾಗುವ ಧರ್ಮದ ದೀಪವಾದ ಬದುಕಿನ ಉರೆಗೋಲಾದ ಹೆಣ್ಣು ದೊರೆಯುವುದು ಸುಲಭದ ಮಾತ್ರಲ್ಲ.

ಅಂಗನೆಯು ಒಲಿಯುವುದು ಬಂಗಾರ ದೊರೆಯುವುದು
ಸಂಗ್ರಾಮದೊಳಗೆ ಗೆಲುವುದು ಇವು ಮೂರು
ಸಂಗಯ್ಯನೊಲುಮೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

"Marriages are made in heaven" ಎಂಬ ಸೂಕ್ತಿಯ ಸತ್ಯ ಈ ಉಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದೆ. ಒಲಿಯದ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಬದುಕೊಂದು ಬಲೆ; ಒಲಿದ ಹೃದಯಗಳಿಗೆ ಅದೊಂದು ದಿವ್ಯ ಸುಂದರ ಕಲೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಹದ ಬಾಳು ಬಲೆಯಾಗದೆ ಕಲೆಯಾಗ ಬೇಕಾದರೆ ಮನಮೆಚ್ಚಿದ ಹೆಣ್ಣು ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಯ ಇನಿಯ, ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ಣಕವಾದ ಆಕಳಂಕ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಇರಬೇಕು.

ಮನಬಂದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ವಿನಯದಲಿ ಕರೆದಿತ್ತು
ಮನಮುಟ್ಟಿ ಬಾಳ್ವೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅಮೃತದ
ಕೆನೆಯ ಸವಿದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಮದುವೆಯೆಂಬುದು ಕಾಟಾಚಾರದ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಬಂಧನವಾಗದೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶುಷ್ಕ ಪದ್ಧತಿಯಾಗದೆ ಹೃದಯಗಳ ಸಮ್ಮಿಳನವಾಗಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೂ ಸಾರ್ಥಕವೂ ಸುಂದರವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಈ ಪ್ರಗತಿಪರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋಧರ್ಮ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ವಿಚಾರಧೋರಣೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಹೆಣ್ಣುಗಂಡಿನ ಮಿಲನ ಮನಸಿನದಾಗದೆ ಕೇವಲ ದೈಹಿಕಾರ್ಷಣಗೋ ಕುಟುಂಬದ ಬಲವಂತಕ್ಕೋ ಬಲಿ ಬಿದ್ದ ಬಂಧನವಾಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ಸಂಸಾರ ತನ್ನ ಮೂಲಭೂತವಾದ ನಿಯಮವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ದಂತಾಗಿ, ಎತ್ತು ಏರಿಗೆ ಕೋಣ ನೀರಿಗೆ ಎಳೆದಂತೆ ಏರುಪೇರಾಗಿ ಬಾಳು ಹೋಳಾಗುತ್ತದೆ, ಹುಳಿತು ನಾರುವ ಹೊಂಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ನಾರಿ ಮಾರಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಗಂಡಿಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ :

ಸೋರುವ ಮನೆಗಿಂತ ದಾರಿಯ ಮರ ಲೇಸು
ಹೋರುವ ಸತಿಯ ಬದುಕಿಂದ ಹೊಡೆದೊಯ್ಯ
ಮಾರಿ ಲೇಸೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ದುರದೃಷ್ಟವಶದಿಂದ ಹೀಗಾಗದೆ ಅದೃಷ್ಟವಶದಿಂದ,
ಬೆಚ್ಚನೆ ಮನೆಯಾಗಿ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಹೊನ್ನಾಗಿ
ಇಚ್ಛೆಯನು ಅರಿವ ಸತಿಯಾಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ
ಕಿಚ್ಚು ಹಚ್ಚೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸರ್ವಜ್ಞನ ಸಂಸಾರ ಸಂಹಿತೆ ಎಷ್ಟು ಮಧುರ, ಎಷ್ಟು ಮನೋಜ್ಞ, ಎಷ್ಟು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ? ಇಂಥವನನ್ನು ಜೀವನವಿರೋಧಿ ಸಂಸಾರಮತ್ಸರಿ ಸಂಕುಚಿತ ಮತಿ ಎನ್ನುವುದುಂಟೇ?

ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಹಲವು ಒಳಿತು ಕೆಡುಕುಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಹವಾಸವೂ ಕಾರಣ. ಮಗು ಒಳ್ಳೆಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದರೆ, ಅದರ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಅನುಕರಣದಿಂದ ಅನುಸರಣದಿಂದ ಅದರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬದಲಾಗಿ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಕುಸಂಸ್ಕೃತಿವಂತರಾದರೆ ಅವರ ಬೈಗುಳ ದುರಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅದೂ ಕಲಿಯುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅರಿವಾಗದಂತೆ ಮನಸ್ಸು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನುಭವಗಳು ಅನವರತವೂ ತಮ್ಮ ಮುಂದೈಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಒತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಅಂತರಂಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೂ ಕ್ರಮಕ್ರಮೇಣ ಬಹಿರಂಗದ ಒತ್ತಡ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ತನ್ನ ಸಹಜ ನಿರೋಧ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಿ ಅನಂತರ ಪರಿಸರದಂತೆಯೇ ತಾನೂ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿಯೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸಂಗತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಜನರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವಾಗ ಸ್ನೇಹವರ್ಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಜಗರೂಕರಾಗಿದ್ದು ಅವರ ನಡೆನುಡಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಜ್ಜನರು ಯಾರು, ದುರ್ಜನರು ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರವರ ಗೈಮೆಯಿಂದ ಗುರುತಿಸಿ ಸಾವಧಾನ ವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಲೋಕಾನುಭವ ಕುಶಾಗ್ರಮತಿ ಇದನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಪೃಥಕ್ಕರಿಸುತ್ತದೆ :

ನಾರಂಗಿಯ ಸಸಿಗೆ ನೀರು ತಂದೆರೆದಿಹರೆ
ಮೀರಿದಮೃತವನೀವಂತೆ ಹಿರಿಯರ
ಕಾರುಣ್ಯವೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸತ್ಯವಂತರ ನುಡಿ ನಡೆ ಸಂಗ ಸದಮಲತೀರ್ಥವಿದ್ದಂತೆ, ಕೇವಲ ಹರಿವ ನೀರಲ್ಲ ವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ. ಹೊಡೆದರೂ ಬಡಿದರೂ ಬೈದರೂ ಭಂಗಿಸಿದರೂ ಸಜ್ಜನ ಸಹವಾಸ ಕಡುಲೇನು.

(3)

ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗಮದು ಹೆಜ್ಜೇನು ಕೊಡದಂತೆ
ದುರ್ಜನರ ಸಂಗದೊಡನಾಟ ಬಚ್ಚಲಿನ
ರೊಚ್ಚಿನಂತಿಹುದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸತ್ಯರ ಒಡನಾಟ ಮತ್ತೆ ಸಕ್ಕರೆ ತುಪ್ಪ
ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದರ ಒಡನಾಟ ಬೇಲಿಯ
ಒತ್ತಿಯಂತಿಹುದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ದುರ್ಜನರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಅವರ ನಡೆವಳಿಕೆಯೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಕನ್ನಡಿ.

ಬರೆ ಕಂಡು ಕರೆಯದನ ಇರೆ ಕುಳ್ಳಿರೆನ್ನದನ
ಸರಸಸಜ್ಜನಿಕೆ ಇಲ್ಲದನ ಸಖತನವ
ಬೆರೆಸಲೇ ಬೇಡ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ದುರ್ಜನರೇ ತುಂಬಿರುವ ಜಗದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರು ಬದುಕುವುದು ಕಷ್ಟ, ಅವರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದೂ ಕಷ್ಟ. ಆದರೂ ಅತ್ಯಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸಹನೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದರೆ ಬದುಕುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಇದನ್ನು ತುಂಬ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಸಚಿತ್ರವಾಗಿ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ ಕವಿ :

ದಂತ ಪಂಕ್ತಿಯ ನಡುವೆ ಎಂತಿಪ್ಪುದದು ಜಿಹ್ವೆ
ಅಂತು ದುರ್ಜನರ ಬಳಸಿನಲಿ ಸಜ್ಜನನು
ನಿಂತಿಹನು ನೋಡ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಇಂಥವರನ್ನು ಅರಿತರಿತು ಸಂಗಮಾಡಬೇಕು. ಜೊತೆಯಂತೆ ಮತಿ. 'ಸಂಗದಂತೆ ಬುದ್ಧಿ, ತಿಂಡಿಯಂತೆ ಲದ್ದಿ' ಎಂಬ ಜನಪದ ಗಾದೆ ಇದನ್ನೇ ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸುವಾಗ ತುಸು ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪಿದರೂ ಅನಾಹುತ ಪರಂಪರೆಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿ ದೂರಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಸರ್ವಜ್ಞ. ಏಕೆಂದರೆ

ಒಳ್ಳಿದರ ಒಡನಾಡಿ ಕಳ್ಳನೊಳ್ಳಿದನಕ್ಕು
ಒಳ್ಳಿದನು ಕಳ್ಳರೊಡನಾಡಿ ಅವ ಶುದ್ಧ
ಕಳ್ಳನೇ ಅಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಧೀಮಂತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಂತಸ್ತಿ ನಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮಾನತೆ ಇರಬೇಕಾದದ್ದು ಸಹಜ, ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯ. ಆದರೆ ಇದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಇದು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದಾದರೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬೇಕು. ಅವಕಾಶದ ಅಭಾವ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾದ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಕೆಲಭಾಗ ಅಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಪರಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಉಳ್ಳವರು ಇಲ್ಲದವರಲ್ಲಿ ಅಂತರ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆಗ ಇಲ್ಲದವರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ನಿರಾಶೆ ದ್ವೇಷ ಸೇಡು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವಿರ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿನ ನೆಮ್ಮದಿಯಾದರೂ ಲಭಿಸಬೇಕಾದರೆ ಇದ್ದವರು ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನೀಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಅಹಂಭಾವಗಳಿಲ್ಲದ ಅಂತಃಪ್ರೇರಿತವಾದ ಕರುಣೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಅಕ್ಕರೆ ಕರ್ತವ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರಬೇಕು. ದೇವರು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ದೇವರ ಮಕ್ಕಳಿಗೇ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆನ್ನುವ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ನಿರಹಂಕಾರಗಳು ಆ ಕೊಡುಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರಬೇಕು. ಇದೇ ದಾನ. ಈ ದಾನದಿಂದ ಅಸಮತೆ ಅಸಂತೃಪ್ತಿ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕೇಂದೇ ಸರ್ವಜ್ಞ ದಾನಿಗೆ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ :

ಈವಂಗೆ ದೇವಂಗೆ ಆವುದಂತರವಯ್ಯ
ದೇವನು ಜಗಕೆ ಕೊಡುತಿಹನು ಕೈಯ್ಯಾರೆ
ಈವನೇ ದೇವ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಆದರೆ ಈ ದಾನಗುಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಮನಬಂದಂತೆ ವೆಚ್ಚಿಸುವ ಮಾನವ ತನ್ನಂತಹ ಬಡಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಹೊಕ್ಕು ಬಲ್ಲ ಕವಿ ಅದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾನೆ :

ದಾನವೆಂದರೆ ತಲೆಯ ಚಾನದಲ್ಲಿ ಕಡಿದಂತೆ
ತಾನೊಂದು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿ ನೂರಾರನು
ಮನದಿ ಕೊಡುವ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಸುಳ್ಳರಿಗೆ ಡೊಳ್ಳರಿಗೆ ಡೊಂಬರಿಗೆ ಸುಳ್ಳುಗೊರವರಿಗೆ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಚೆಲ್ಲುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಕೊಡದೆ ಬೇಡಿದವರಿಗೆ ನೀತಿ ಬೋಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇಟ್ಟದ್ದು ಕೊಳೆಯುತ್ತದೆ, ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ದಾನದಿಂದ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ, ಅಧಿಕ ಲಾಭವೇ ಉಂಟು.

ಕೊಟ್ಟದ್ದು ತನಗೆ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟದ್ದು ಪರರಿಗೆ
ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಕೆಟ್ಟಿತನಬೇಡ ಮುಂದಕ್ಕೆ
ಕಟ್ಟಿಹುದು ಬುತ್ತಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸಿರಿ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ಇಂದು ವಿಜೃಂಭಿಸಿ ನಾಳೆ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಾಗಬಹುದು. ಇರುವಾಗ ನಾವು ಕರೆದು ದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ನಮಗೆ ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನಾಳೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಕರೆದುಕೊಟ್ಟಾರು. ಕೊಡು-ಕೊಳೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಈ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಡಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸರ್ವಜ್ಞ ಘೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ :

ಅನ್ನವನು ಇಕ್ಕುವುದು ನನ್ನಿಯನು ನುಡಿಯುವುದು

ತನ್ನಂತೆ ಪರರ ಬಗೆದಡೆ ಕೈಲಾಸ

ಬಿನ್ನಾಣವಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ನಿಜವಾಗಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಬಲ್ಲ. ಬೇಡುವವರ ನಾಡು ಸೋಮಾರಿಗಳ ಬೀಡೆಂಬುದೂ ಸತ್ಯವೇ. ಆದರೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬೇಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಾಗ ನೀಡದಿರುವುದು ಮಹಾಪಾಪ, ನೀಡುವವರನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಮಹಾಧಿಕ ಪಾಪ. ಹೀಗೆ ನೀಡುವಾಗ, ಆಧುನಿಕ ಶ್ರೀಮಂತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಶರತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಿ, ಕಾಡಿಸಿ ಪೀಡಿಸಿ ಅಲೆಸುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ದಾನದ ಮೂಲೋದ್ದೇಶವಾದ ಪ್ರೀತಿ ಔದಾರ್ಯ ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕೇಂದೇ ಕವಿ :

ಆಗ ಬಾ ಈಗ ಬಾ ಹೋಗಿ ಬಾ ಎನ್ನದೆಲೆ

ಆಗಲೇ ಕರೆದುಕೊಡುವನ ಧರ್ಮ

ಹೊನ್ನಾಗದೆ ಬಿಡದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಇತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಯೋಚಿತ ದಾನ ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಿರುವಾಗ ಕೊಟ್ಟ ಒಂದು ನುಚ್ಚಿಗೂ ಮಾಣಿಕ್ಯದ ಬೆಲೆ, ಅನಗತ್ಯವಾದಾಗ ಕೊಟ್ಟ ಮಾಣಿಕ್ಯ ನುಚ್ಚಿಗಿಂತಲೂ ಕನಿಷ್ಠ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಾನದ ಹಿರಿಮೆ ಇರುವುದು ಆ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಲ್ಲ, ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಸದುದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ. ಬೇಡುವವರಿಲ್ಲದಿರುವಾಗಲೂ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕರೆದು ಆದರಿಸಿ ದಾನ ಮಾಡ ಬಹುದು, ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥ ನಿರ್ಮೂಲನಕ್ಕಾಗಿ ಭಾವನಿರಸನಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿ ಗಾಗಿ. ಯಾವುದೇ ಬಹಿರಂಗದ ಒತ್ತಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವ ಈ ಅಂತಃಪ್ರೇರಿತ ದಾನ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಆದರೆ ಸತ್ಪಾತ್ರರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯ ಬಾರದು. ಹೀಗೆ ದಾನಗುಣ ಮಾನವ ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಹಿರಿಯ ಆದರ್ಶ ಗುಣ ಗಳಲ್ಲೊಂದು.

ಇದಕ್ಕೆ ತೀರಾ ವಿರುದ್ಧವಾದ ದುರ್ಗುಣ ಲೋಭ. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಕ್ಷಾಮ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಲೋಭಜನಿತವಾದದ್ದು. ತನಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಾನೂ ತಿನ್ನದೆ ಪರರಿಗೂ ಕೊಡದೆ ಇರುವಂಥದು ಈ ಲೋಭ. ಇದು ಪರಶೋಷಣೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸ್ವನೆಮ್ಮದಿ ನಾಶಕವೂ ಹೌದು. ಈ ಲೋಭಿಯ ಮನಸ್ಸು ಎಂದೂ ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದೆವ್ವ ಹೊಕ್ಕ ಮನೆಯಂತೆ ಲೋಭ ತುಂಬಿದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾನವೀಯ ಗುಣಗಳು ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತವೆ. ಈ ಲೋಭಿ ದುರ್ಬಲನಾದರೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ನಾಶಗೈದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಪ್ರಬಲನಾದರೆ ಪರಪೀಡಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಮೃತ ತುಂಬಿದ ಕೆಚ್ಚಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಸವಿಯನ್ನು ಕಾಣದ ಉಣ್ಣೆಯಂತೆ ಇವನ ಬಾಳು. ನಿಕ್ಕಷ್ಟ ಪಕ್ಷಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾಗೆ, ಕೊಳಚೆಯಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವ ಕೋಳಿ ಒಂದಗುಳು ಆಹಾರ ಕಂಡರೆ ತನ್ನ ಬಳಗವನ್ನು ಕೂಗಿ ಕರೆದು ಹಂಚಿ ಉಂಡು ತೃಪ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೀನ ಕಡುಲೋಭಿಯ ಬದುಕು. ಕಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟುವಾಗ ಹೆಚ್ಚು ನೀರು ಹರಿಯಲು ಕೋಡಿ ಬಿಡುವುದುಂಟು. ಹಾಗೆ ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಕಟ್ಟೆಯೇ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ತನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸದ್ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಪರರ ಪಾಲಾಗುತ್ತದೆ, ತನ್ನ ಸಂಪತ್ತು ತನಗೇ ವಿಪತ್ತನ್ನು ತರುತ್ತದೆ.

ಉಳ್ಳಲ್ಲಿ ಉಣಲಿಲ್ಲ ಉಳ್ಳಲ್ಲಿ ಉಡಲಿಲ್ಲ
ಉಳ್ಳಲ್ಲಿ ದಾನ ಕೊಡಲೊಲ್ಲದವನೊಡವೆ
ಕಳ್ಳಗೆ ನೃಪಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

‘ಜೀನಗಳಿಸಿದ್ದು ಅಡವಿ ಪಾಲು’, ಆದ್ದರಿಂದ ಇರುವಾಗ ಕೊಟ್ಟು ಉಟ್ಟು ಉಂಡು ಅನ್ಯರಿಗೂ ತನಗೂ ಆನಂದವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ಕಾಳಧನ ಕಾಳಸರ್ಪವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಬಲಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆತ ಆತ್ಮಕಂಟಕನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಸಮಾಜ ಕಂಟಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆಂದೇ ಸರ್ವಜ್ಞ ಅಪಾಯದ ಘಂಟೆಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸುತ್ತಾನೆ :

ಎರೆಯಲೊಲ್ಲದ ಲೋಭಿ ಕರೆಯಲೊಲ್ಲದ ಅವು
ಬರಿಗಾಲ ಪಯಣ, ಇವು ಮೂರು, ತನ್ನ ತಾ-
ನಿರಿದುಕೊಂಡಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸಿಯಲ್ಲ, ಶುದ್ಧ ವಾಸ್ತವವಾದಿ. ಜನಜೀವನದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಶೋಭೆಗೆ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಅಗತ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ತನ್ನ ಅಪಾರವೂ ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯೂ ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವೂ ಆದ ಲೋಕಾನುಭವದಿಂದ ಕಂಡುಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾದ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ಸರಳಾಕರ್ಷಕ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೀವನದ ಯಾವ ಅಂಶವೂ ಅವನ ಗಮನದಿಂದ ನುಣುಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಯಾವುದನ್ನೂ ಕ್ಷುಲ್ಲಕವೆಂದು ಆತ ಕಡೆಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಹದ ಬದುಕು ಸರ್ವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಹಸನಾದಾಗಲೇ ಸಂತೃಪ್ತವಾದಾಗಲೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದಾಗಲೇ ಪರದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಹರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಎಂಬ ಕಟು ಸತ್ಯ ಅವನಿಗರಿವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರು ಅಡ್ಡ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ವಾಗ್ಗದೆಯಿಂದ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನ ಮೂಲಭೂತ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾದ ಆಹಾರದ ಬಗೆಗೆ ಅವನು ತೀರಾ ವಾಸ್ತವವಾದ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಳೆದು ವಿಚಾರ ಗೈಯುತ್ತಾನೆ :

ಕೊಳಿಲ್ಲದವನೊಡಲು ಹಾಳು ಮನೆಯಂತಕ್ಕು
ಹೇಳದೆ ಹೊಕ್ಕ ರುಜೆಗಳಿಂ ತನುವುಡಗಿ
ಹಾಳೆಯಂತಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಹಸಿವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲಾರದೆ ಬರಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹರಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮನಸ್ಸು ಅನ್ನಮಗ್ನವಾಗಿರುವಾಗ, ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ರವಿಲ್ಲದೆ ದೈವ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಬಂದ ಭಾಗ್ಯವಾದರೂ ಏನು? ಈ ಅನ್ನ ಸಮಸ್ಯೆಯೇ ಜಗತ್ತಿನ ಮೊದಲ ಸಮಸ್ಯೆ, ಮೂಲ ಸಮಸ್ಯೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಧೀರ ಗಂಭೀರ ಅಸಂದಿಗ್ಧ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ:

ಅನ್ನದೇವರ ಮುಂದೆ ಇನ್ನು ದೇವರು ಉಂಟೇ?
ಅನ್ನವುಂಟಾದರುಣಲುಂಟು, ಜಗದೊಳಗೆ
ಅನ್ನವೇ ದೈವ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಈ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ನಿವಾರಣೆ ಯಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ‘ಉದರ ದೈವಕೆ ಜಗದೊಳೆದುರು ದೈವವದೆಲ್ಲಿ ಮೊದಲದರ ಪೂಜೆ’ ಎಂದು ವೀರಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆಹಾರವೆಂದರೆ ರಸಗವಳವೇ ಬೇಕಿಲ್ಲ.

ಕಚ್ಚೆ ನಾಲಿಗೆ ಮನವು ಇಚ್ಛೆಯಲಿ ಇದ್ದಿಹರೆ
ನುಚ್ಚು ಮಜ್ಜಿಗೆಯೆ ಹಿತವಕ್ಕು, ಆಯುಷ್ಯ
ಹೆಚ್ಚಾಗಲಕ್ಕು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ದಾನಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅನ್ನದಾನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬುದು ಸರ್ವಜ್ಞೋಕ್ತಿ.

ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆದರ ಅನುಕಂಪೆ ದಯೆ ನಂಬಿಕೆ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಉರ್ಜಿತವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಜನದ ಸತ್ಯ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಗಿ. ಜಗತ್ತನ್ನು 'ಸತ್ಯಂ ಶಿವಂ ಸುಂದರಂ' ಎಂದು ಕರೆದರು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಋಷಿಗಳು. 'ಸತ್ಯವೆಂಬುದೇ ಹರನು ಹರನೆಂಬುದೇ ಸತ್ಯ' ಎಂದ ಕವಿ ರಾಘವಾಂಕ. "Beauty is truth and Truth is beauty" ಎಂದು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದ ಕೀಟ್ಸ್ ಕವಿ. ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನೇ 'ಸತ್ಯಶೋಧನೆ' ಎಂದು ಕರೆದರು. ಅದು ವಿಶ್ವದ ಅಂತರ್ನಿಹಿತ ಶಕ್ತಿ. ಅದು ತನಗೆ ತಾನೇ ಪರಿಪೂರ್ಣ, ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಿತ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಳಿವಿಲ್ಲ. ಅದು ಇರುವುದರಿಂದ ಜಗತ್ತು ಉಳಿದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಅರಿಯುವುದೇ ಆಚರಿಸುವುದೇ ಬದುಕಿನ ಹಿರಿಮೆ, ಅಮರತೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನರಿತವರು ಅರಿಯಲು ಯತ್ನಿಸುವವರು ವಿರಳ. ಅದರಿಂದ ಬಾಳಿಗೆ ಬೆಳಕು, ಬೆಲೆ. ಮನುಷ್ಯ ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಯಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ತೊರೆದಂದು ಅವನ ವಿನಾಶ ಸಿದ್ಧ. ನಮ್ಮ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಮನದಲ್ಲೆ ನೆಡಬೇಕು, ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದು ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ರೀತಿಯೇ ನೀತಿ. ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಅವಿನಾ ಸಂಬಂಧ :

ಬತ್ತಿಯೆಣ್ಣೆಗಳೆರಡು ಹೊತ್ತಿ ಬೆಳಗುವ ತೆರದಿ
ಸತ್ಯನೀತಿಗಳು ಬೆಳಗಿಹವು, ಜೋಡಗಲೆ
ಕತ್ತಲೇ ಜಗವು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮಸುಕು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಸುಳ್ಳು. ಸತ್ಯದ ದಾರಿ ಧವಳ, ಆದರೆ ಶ್ರಮದಾಯಕ; ಸುಳ್ಳಿನ ದಾರಿ ಸುಲಭ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಹುಮಂದಿ ಇದಕ್ಕೇ ಜೋತು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪಾಪದ ಹಾದಿ, ಆತ್ಮವಿನಾಶದ ಬುನಾದಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಇದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಭಯಂಕರತೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ ಸರ್ವಜ್ಞ :

ಹುಸಿವನಿಂದೈನೂರು ಪಶುವ ಕೊಂದವ ಲೇಸು
ಶಿಶುವಧೆಯೆ ಮಾಡಿದವ ಲೇಸು, ಮರೆಯಲಿ
ಧ್ವನೆಯೆರೂ ಲೇಸು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಕಳ್ಳತನವೂ ಇಷ್ಟೇ ವಿಘಾತಕ ಕೃತ್ಯ. ಇದರಿಂದ ಅಪನಂಬಿಕೆ ಭೀತಿ ಮಾತ್ಸರ್ಯಗಳು ಮೂಡಿ ಬದುಕನ್ನು ನರಕ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ,

ಒಳ್ಳೆಯವನು ಇರದೂರು ಕಳ್ಳನೊಡನಾಟವು
ಸುಳ್ಳಿನ ಮಾತು ಇವು ಮೂರು ಕೆಸರೊಳಗೆ
ಮುಳ್ಳು ತುಳಿದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲೇ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮದ್ಯಪಾನ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ಪುರುಷನಿಗಂಟಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಬಲ ರೋಗ. ಇದರಿಂದ ಆಗುವ ಹಾನಿ ಅಪಾರ. ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಉದ್ರೇಕದ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಳನ್ನೇ ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಜನ. ಬಡವರಿಗಂತೂ ಇದು ಪರಮ ವೈರಿ. ಮನೆಮನೆಯನ್ನೂ ರಣರಂಗವಾಗಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಮಸಣವಾಗಿಸುವ

ಅಪಾರ ಶಕ್ತಿ ಇದಕ್ಕುಂಟು. ಇದರಿಂದ ಧನಹಾನಿ, ಮಾನಹಾನಿ, ಪ್ರಾಣವೂ ಹಾನಿ. ಬಾಪೂ ಇದರ ನಿರೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಅಹರ್ನಿಶಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಈ ಶನಿ ಸಂತಾನ ಅಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಸರ್ವಗ್ರಾಹಕ ದೃಷ್ಟಿ ಇದರ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ :

ಸುರೆಯ ಸೇವಿಸುವಂಗೆ ಸಿರಿಗರ್ವ ಪಿಡಿದಂಗೆ
ದೊರೆಯಲ್ಲಿ ತೇಜಪಡೆದಂಗೆ ಶಿರವಿಹುದು
ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ ನೋಡ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಘೋರತರ :

ಮದ್ಯಪಾನವ ಮಾಡಿ ಇದ್ದುದೆಲ್ಲವ ನೀಗಿ
ಬಿದ್ದು ಬರುವವನ ಸದ್ಗಡಗಿ ಸಂತಾನ
ವೆದ್ದು ಹೋಗುವುದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಎಷ್ಟು ಊರು ತಿರುಗಿ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿಯ ಬಾಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಮನೆ ಹೀಗೆ ಹಾಳಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಕರಗಿ ಕಣ್ಣೀರಿಟ್ಟನೋ ಮಾನವ ಪ್ರೇಮಿಯಾದ ಈ ಕವಿ.

ಅಲಸ್ಯ ಸೋಮಾರಿತನಗಳು ಪ್ರಗತಿಯ ಶತ್ರುಗಳು. ಚಿತ್ರ ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಕಪ್ಪು ಕಲೆ ಅದರ ಶೋಭೆಗೆಡಿಸುವಂತೆ ಎಷ್ಟು ಸದ್ಗುಣಗಳಿದ್ದರೂ ಎಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಅಲಸ್ಯ ಸೋಮಾರಿತನಗಳಿಂದ ನಿರುಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ, ನಿರಾಕರ್ಷಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಸತತ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ ಜೀವನೋತ್ಕರ್ಷದ ನಿಚ್ಚಣಿಕೆ. ಅಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು ಪ್ರಯತ್ನ ತಪಸ್ತಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕೂತುಣ್ಣುವವನಿಗೆ ಕುಡಿಕೆ ಹಣ ಸಾಲದು'. ಇದನ್ನೇ ನಮ್ಮ ಕವಿ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತಾನೆ :

ಅಲಸಿಕೆಯಲಿರುವಂಗೆ ಕಲಸಲಂಬಿಯಿಲ್ಲ
ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಲಸದಿರುವಂಗೆ ಬೇರಿಂದ
ಹಲಸು ಕಾತಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವೆಂದ ಬಸವಣ್ಣ. ಕಾಯಕದಿಂದ ಪಡೆಯದ ಧನ ಕಳ್ಳಧನ; ಕಾಯಕದಿಂದಲೇ ಕಾಯಕ್ಕೆ ಗೌರವ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ. ಅದರಿಂದ ಬರುವ ಸಂತೋಷ ಅನುಪಮವಾದದ್ದು. ಇದು ಲೋಕದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸುಗಮಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ, ಅನವಶ್ಯಕ ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಅಳಿಸುತ್ತದೆ, ಸಂಪತ್ತನ್ನು ವರ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಿಲ್ಲದವನು ಪರೋಪ ಜೀವಿ, ಸಮಾಜ ಶತ್ರು, ನಾಚಿಕೆಗೆಟ್ಟವನು. ಇದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಕವಿ ವಾಣಿಯಲ್ಲೇ ಕೇಳಬೇಕು:

ಕಾಯಕವು ಉಳ್ಳನಕ ನಾಯಕನು ಎನಿಸಿಪ್ಪ
ಕಾಯಕವು ತೀರ್ದಮರುದಿನವೆ ಸುಡುಗಾಡ
ನಾಯಕನು ಎನಿಪ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಕಾಯಕ ಮಾಡದೆ ಶ್ರಮಪಡದೆ ಉಣ್ಣನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರೆ ಭೂಮಿ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳ ಬೀಡಾಗಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸ್ವರ್ಗವಾಗಿ ಆನಂದದ ಆಗರವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ?

ಮನುಷ್ಯನ ಉನ್ನತಿಯ ಗತಿಯನ್ನು ಮತಿಯ ಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತಗೊಳಿಸುವ ಒಂದು ಮೃತ್ಯು ಸಾಲ. ಇಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳವರೆಗೆ ಈ ಸಾಲದ ಜಟಿಲ ಜಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ತೊಳಲಾಡುತ್ತಿವೆ. ಇದು ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧೈರ್ಯಸ್ಥೈರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುಂದಿಸಿ ದೈನ್ಯಾವಸ್ಥೆಗೆ ಈಡುಮಾಡಿ ಕ್ರಮಕ್ರಮೇಣ ಪೂರ್ಣ ಪರಾವಲಂಬಿಯನ್ನಾಗಿ ಶಕ್ತಿವಿಹೀನನ್ನಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹ ಸಂತೋಷ ರಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಿರಾಶೆಯ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ನೂಕುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಂತೂ ಹಳ್ಳಿಯ ರೈತರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಸಾಲದಲ್ಲೇ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಸಾಲವೇ ಅವರಿಗೆ ಪಿತೃದತ್ತವಾಗಿ ಬರುವ ಮೂಲ. ಜನನದಿಂದ ಮರಣದವರೆಗೆ ಇದೇ ವಿಷವರ್ತುಲದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವ ಜೀವಿ ಏನನ್ನು ತಾನೆ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲ. ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಒತ್ತೆಯಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಈ ಸಾಲದ ಸಾವಿರ ಸಂಕಟಗಳ ಬಗೆಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಲವನು ಕೊಂಬಾಗ ಹಾಲೋಗರುಂಡಂತೆ

ಸಾಲಿಗನು ಬಂದು ಎಳೆವಾಗ ಕಿಬ್ಬದಿಯ

ಕೀಲು ಮುರಿದಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಈ ಸಾಲದ ಭೀಕರ ಪರಿಣಾಮ ವರ್ಣನಾತೀತ. ಸಾಲ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ. ಅನಂತರ ಅದು ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ನಿಂತಲ್ಲಿ ಹೋದಲ್ಲಿ ಬಂದಲ್ಲಿ ಕುಕ್ಕಿಕುಕ್ಕಿ ಬದುಕಗೊಡದೆ ಸಾಯಗೊಡದೆ ನರಕಯಾತನೆಯಲ್ಲಿ ನರಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಲಕ್ಕೆ ಹೆದರದವನು ಶೂಲಕ್ಕೂ ಹೆದರಲಾರ. ಈ ಸಾಲ ಕೊಟ್ಟಣ್ಣನಂತೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಯಮನೇ :

ಉದ್ಧರಿಯ ಕೊಟ್ಟಣ್ಣ ಹದ್ದಾದ ಹಾವಾದ

ಎದ್ದೆದ್ದು ಬರುವ ನಾಯಾದ ಹುತ್ತದ

ಗೊದ್ದದಂತಾದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಈ ಘೋರಮೋಹಿನಿಯಿಂದ ದೂರವಿರಿಯೆಂಬುದೇ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಸಂದೇಶ.

ವೇಶ್ಯಾವ್ಯಸನ ಸಮಾಜದ ಘೋರ ಶಾಪಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾನೂನಿನ ಮೂಲಕ, ಮತ್ತಿತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಅಪಮಾನಕಾರಕ ಹವ್ಯಾಸವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದರೂ ಪ್ರಪಂಚದ ಬಹುಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಬಲ ವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ಹಲವು ಸಂಸಾರಗಳನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಮಾನವೀಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯ ಕೈಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ, ಮಾನವ ಶೀಲ ಉದಾತ್ತವೂ ನಿರ್ಮಲವೂ ಆಗುವವರೆಗೆ ಈ ಪಿಡುಗು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ.

ಹದ್ದು ಹಾವನು ನುಂಗು ಮದ್ದು ಕುತ್ತವ ನುಂಗು

ನಿದ್ದೆಗೈಯ್ಯುವನ ಮೃತಿನುಂಗು ಸೂಳೆ ತಾ

ಹೊದ್ದಿದರ ನುಂಗು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಹೆಣ್ಣಿನದೇ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣುಗಂಡು ಕೂಡಿಯೇ ಈ ವಿಷಕೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಬಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಶ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕುಟುಂಬ ಸಮಾಜಗಳೂ ಭರಿಸಲಾಗದ ಅನಾಹುತ ಪರಂಪರೆಗೆ ಈಡಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ದುರ್ವ್ಯಸನವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿ ಗೌರವ ಕಾಯಕವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮೂರ್ಖತನವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಮದ್ದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮೂರ್ಖನನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಹೋದವನು ಮೂರ್ಖನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮೂರ್ಖನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವುದೂ ಒಂದೇ, ಗೋರ್ಕಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಮಳೆ ಸುರಿಸುವುದೂ ಒಂದೇ ಎಂಬುದು ಸರ್ವಜ್ಞನ ಅನುಭವ. ನಿರ್ದೆ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವುದು ಸುಲಭ, ನಿರ್ದೆ ಮಾಡುವಂತೆ ನಟಿಸುವವರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವುದು ಕರಕಷ್ಟ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೂರ್ಖನೂ. ಅವನೊಡನೆ ವಾದ ಸಲ್ಲ. ಕವಿ ತುಂಬ ಚಿತ್ತಸ್ಥಿರಿಯಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ :

ನೆಲವನ್ನು ಮುಗಿಲನ್ನು ಹೊಲಿವರುಂಟೆಂದರವ
ಹೊಲಿವರು ಹೊಲಿವರೆನಬೇಕು ಮೂರ್ಖನಲಿ
ಕಲಹ ಬೇಡೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ನಂಬಿಕೆ ಪ್ರಗಾಢವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾಗದೆ ಸರ್ವವನ್ನೂ ವಿಧಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಕುಳಿತರೆ ಹೇಡಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಸರ್ವರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಫಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಜೀವನ ಸಾಹಸಿಗಳ ಪರಿಕ್ಷಾರಂಗ. ಸಂಕಟ ಬಂದಾಗ ಹಲುಬದೆ ಕೈಚೆಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರದೆ ಅದರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು ನುಂಗಬೇಕು. ಆಗ ವಿಮುಖವಾಗಿದ್ದ ವಿಧಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಸುಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಷ್ಟ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಧೀರಮನೋಭಾವ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಾನವತ್ವಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಜ್ಞ ಈ ಪೌರುಷ ಸಂಜೀವಿನಿಯನ್ನು ತನ್ನ ತ್ರಿಪದಿಯ ಮೂಲಕ ಸಾರಿ ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ :

ಬಂದುದನೆ ತಾ ಹಾಸಿ ಬಂದುದನೆ ತಾ ಹೊದೆದು
ಬಂದುದೆಲ್ಲವ ನುಂಗಿದರೆ ವಿಧಿಕರ್ಮ
ನಂದಿ ಹೋಗುವುದು ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಪಕ್ಷಾಂತರ ಧರ್ಮಾಂತರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವನಿಷ್ಠೆಯ ಬಗೆಗೆ ಕವಿ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ಸರ್ವದಾ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಡಬೇಕಾದವುಗಳು. ಈ ತತ್ತ್ವಾಂತರ ಅಪಾರವಾದ ಆಲೋಚನೆಯ ಆಂತರಿಕ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಪ್ರವರ್ತಕವಾಗಿ ಆದರೆ ಕ್ಷಮ್ಯ. ಆದರೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಬಣ್ಣ ಬದಲಿಸುವ ಗೋಸುಂಬೆಯಂತೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಆಮಿಷಗಳಿಗೆ ಬಲಿ ಬಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಘೋರತರ ಅವನತಿ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ತುತ್ತಿನಾತುರಕೆ ತತ್ತ್ವವನು ತೊರೆಯುವವನು ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯನು ಮಾರಿ ತೊತ್ತನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಕತ್ತೆಗಿಂತ ಕಡೆಯೆಂದು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬೇಸಾಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮನಗಂಡು ಅದು ಕೀಳು ಕಾಯಕವಲ್ಲ, 'ಕೋಟಿ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಟಿ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಮೇಲು' ಎಂದು ಕೈವಾರಿ ಸುತ್ತಾನೆ. 'ಜಗದಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಲೇಸು' ಎಂದು ಉಗ್ಗಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೋಪ ಅನರ್ಥಕಾರಕ, ಅದು ಪಾಪದ ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಎಂದು ಅದರ ತ್ಯಜನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಂಬಿಕೆಯೇ ಜೀವನದ ನೆಲೆಗಟ್ಟೆಂದು ಬೋಧಿಸಿ, ಅದಿಲ್ಲದವನು ಇಬ್ಬಂತಿಯಾಗಿ ಲೋಕ ದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರನೆಂದು ಕಿವಿಮಾತು ಸುರುತ್ತಾನೆ. ವಿವಿಧ ವರ್ಗದ ಜನಗಳ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ನಿರ್ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕಂಡು ಅವುಗಳ ಒಳಿತು ಕೆಡಕುಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಗೈಯುತ್ತಾನೆ.

೪

ಇದುವರೆಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಂಡ ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ರಾಗೋದ್ರೇಕರಹಿತವಾದ ಸರಳ ಸುಂದರ ವಾಸ್ತವ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ನೋಡಿದೆವು. ಆಡು ಮುಟ್ಟದ ಸೊಪ್ಪಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಹಳೆಯ ಮಾತು. ಆದರೂ ಸರ್ವಜ್ಞ ಕಾಣದ ಬದುಕಿಲ್ಲ, ವಿವರಿಸದ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯವಾದ ಹೇಳಲೇಬೇಕಾದ ಮಾತು. ಅವನು ನೋಡಿದ ಜೀವನ ಹದಿನೇಳನೇ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನದಾದರೂ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಅವನ ಪೃಥಕ್ಕರಣೆ ಅವನ ವಿವರಣೆ ಅವನ ಪರಿಹಾರಕ್ರಮ ಇಂದಿಗೂ ಎಂದಿಗೂ

ಅನ್ವಯಿಸುವಂಥವುಗಳು. ಅವನ ಗುಣ ದೋಷ ವಿಮರ್ಶೆ ಇಡೀ ಮಾನವ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ, ಬಹುಶಃ ಅವನಿಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ತ್ರಿಕಾಲ ಪ್ರಜ್ಞೆಮೂಡಿ ನಿಂತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು. ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ರೋಷಭೀಷಣನಾಗಿ ನಿಂದೆಯ ಅಪಹಾಸ್ಯದ ಕಟಕಿಯ ಕೆಂಡದ ಮಳೆಯನ್ನೇ ಕರೆಯುವ ಕವಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗೌರವವಾಗಿ ವಿನಮ್ರವಾಗಿ ಸಂತೋಷಪರನಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿ ಅವುಗಳ ಅಗ್ಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಮೆರೆಸುತ್ತಾನೆ. ಸಮಾಜ ಶುದ್ಧವಾಗಬೇಕು, ಸತ್ಯಭರಿತವಾಗಬೇಕು, ಆದರ್ಶಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕು, ಆನಂದಮಯ ವಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾದ ಕಳಕಳಿ ಈ ಖಂಡನೆ ಮಂಡನೆಗಳೆರಡರ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲೂ ಜೀವಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಹೇಗೆ ವಾಸ್ತವವಾದರೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದೋ ಅವನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹಾಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ತೇಜಶ್ಯಾಲಿಯಾದದ್ದು. ಕನ್ನಡ ದೇಶಿ ಶಬ್ದಗಳು ಎಂತಹ ಗಹನವಾದ ಗೂಢವಾದ ಅನುಭವಗಳನ್ನಾದರೂ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಬಲ್ಲವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವನ ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಸಮರ್ಥ ಸಾಕ್ಷಿ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಶಕ್ತಿಯ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿಯ, ಕನ್ನಡಿಗರ ವಿಶ್ವಪ್ರಜ್ಞೆಯ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲ ಸರ್ವಜ್ಞನ ತ್ರಿಪದಿ. ಈ ನಿತ್ಯ ನೂತನವಾದ ಶ್ರೀಮಂತಾನುಭವಗಳ ರತ್ನಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮಿಂದೇಳುವುದು ಓದುಗನ ಪುಣ್ಯ.

ಎಲ್ಲ ಬಲ್ಲವರಿಲ್ಲ ಬಲ್ಲವರು ಬಹಳಿಲ್ಲ
ಬಲ್ಲಿದರು ಇದ್ದು ಬಲವಿಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಎಲ್ಲವರಿಗಿಲ್ಲ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಸರ್ವಜ್ಞನೆಂಬವನು ಗರ್ವದಿಂದಾದವನೆ
ಸರ್ವರೊಳೊಂದೊಂದು ನುಡಿಗಲಿತು ವಿದ್ಯದ
ಪರ್ವತವೆ ಆದ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

ಹೇಳಲರಿಯೆನು ನಾನು ಹೇಳೆನಲು ಹೇಳಿದೆನು

ಬಾಳಲೋಚನನ ಶರಣರ ಆಳಾಗಿ
ಹೇಳಿದೆನು ನೋಡ ಸರ್ವಜ್ಞ ||

೭. ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳು : ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷ (೧೯೪೨-೬೭)

(1)

೧

ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಕೃಷಿ ಯನ್ನು ನಿರುಕ್ತಿಸುವಾಗ ಸಂತೋಷ, ವಿಷಾದಗಳೆರಡೂ ಒಡನೊಡನೆಯೇ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ನೂರ ಐವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ ಲೇಖಕರು ಸುಮಾರು ಸಾವಿರದ ಇನ್ನೂರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಕಡೆದಿದ್ದಾರೆ, ಕೊರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸುಲಭ ಕೀರ್ತಿಕಾಮನೆಯಿಂದ, ಪ್ರಕಟಿಸುವವರಿದ್ದಾರೆಂಬ ಭಂಡ ಧೈರ್ಯ ದಿಂದ ಚಲನಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಂಡ, ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿದ, ಯಾರಿಂದಲೋ ಕೇಳಿದ, ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಕದ್ದ

ತಲೆಬುಡವಿಲ್ಲದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಅನುಭವ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಬಂಡವಾಳವೇ ಇಲ್ಲದ ಕ್ಷಯಗ್ರಸ್ತ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಕಕ್ಕಿ ಮಾಡಿದ ಅಕ್ಷರ ವ್ಯಭಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ದ್ವಿಗುಣವಾದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಖ್ಯಾ ಬಾಹುಳ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ' ಕವನ ತಪ್ಪದೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಯಾವನೇ ಲೇಖಕ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು ಆಗದ ಮಾತು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅನುಕೂಲವೂ ಇಲ್ಲ, ಅದು ಅಗತ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ; ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯ ಪರಿಮಿತ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳ ಸವಿವರ ವಿವೇಚನೆಯೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

9

ಅವಾಸ್ತವ ಪ್ರಣಯ, ಅಪಕ್ವ ಆದರ್ಶವಾದ, ಹಸಿ ಹಸಿ ಭಾವನೆಗಳ ಶಿಥಿಲ ನೆಯ್ಗೆ, ಕಥಾ ಸಂವಿಧಾನದ ಸಡಿಲತೆ, ಅನುಭವದ ತೇಲುತನ, ಸತ್ವರಹಿತ ಉತ್ಸಾಹಾಧಿಕ್ಯ, ನಿಷ್ಕಾರಣ ರೊಚ್ಚು, ಸುಲಭೋಪದೇಶ ಚಾಪಲ್ಯ; ಅಗ್ಗದ ಸುಧಾರಣಾವಾದ, ಎರವಲು ಬಂಡವಾಳ, ಅತಿರೇಕದ ಭಾವನಾವಶತೆ, ಪ್ರತಿಭಾದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಪರಿಶ್ರಮವಿಹೀನತೆ, ವಿಚಾರಶೂನ್ಯತೆ, ಹಳಸಲು ಭಾಷೆ, ಅಸ್ಪಷ್ಟೋದ್ದೇಶ, ಸಂಖ್ಯಾರತಿ – ಇವೇ ನಮ್ಮ ಬಹುಪಾಲು ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಬಡಿದಿರುವ ಬಾಲಗ್ರಹ ಪೀಡೆಗಳು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೇವಲ ಮನರಂಜನೆಯ ಮೂರನೆ ಸ್ತರದಲ್ಲೇ ವಿಹರಿಸಬಯಸುವ ಲಘುಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅಲಸ ವಿಲಾಸಿಗಳಿಗೆ ವಿಪುಲಗ್ರಾಸ ವನ್ನೊದಗಿಸುವ ಲೇಖಕರೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಣಬೆಗಳಂತೆ ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಯೇ ಹೊರತು ನೈಜ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ತೊಡಗುವ, ಗಂಭೀರ ವಿಚಾರವಂತ ವ್ಯಾಸಂಗಿಯ ಮನೋಭಿತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚಳಿಯದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತವ, ಕಾದಂಬರಿಗಳ ರಚಕರು ಕೇವಲ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಮಂದಿ ಮಾತ್ರವೆಂಬುದು ಮರೆಯಲಾಗದ ವಿಷಾದನೀಯ ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಹೊಯ್ಕೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತಹ ಕೆಲವಾದರೂ ಚಿರಕಾಲಿಕ ಮಹತ್ವದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮೂಡಿವೆಯೆಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯವಾದ ಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

೩

ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿ ಲೋಕದ ಎತ್ತರಬಿತ್ತರಗಳನ್ನು ಹಾಸುಬೀಸುಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಇತರ ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಗಲೆಣಿಯಾಗಿ ಮೆರೆಸಿದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ಹೆಸರು ಕಾರಂತರದು. ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಇತರರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಸಂಖ್ಯಾ ಬಾಹುಳ್ಯದಿಂದ ಕಡಿಮೆಯೆನಿಸಿದರೂ, ಗುಣಮಟ್ಟದಿಂದ ಗಮನಾರ್ಹವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ವಿಶಾಲವೂ ವೈವಿಧ್ಯಭರಿತವೂ ಆದ ಲೋಕಾನುಭವ ಜೀವನಾನುಭವಗಳು ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿವೆ. ಅವರ ಯಾವುದೇ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ತೆರೆದರೂ ವ್ಯಾಪಕವೂ ಸಾಂದ್ರವೂ ಸಂಕೀರ್ಣವೂ ಆದ ಬದುಕು ತನ್ನ ನೂರುಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಗಹನ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಸಹಜರಮ್ಯವಾಗಿ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿ ತೆರೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅನುಭವದ ಗಟ್ಟಿತನ, ಆದ್ರವಾದ ಆತ್ಮೀಯತೆ, ಪ್ರಖರವೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೂ ಆದ ವೈಚಾರಿಕತೆ, ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಅಭ್ಯಾಸ, ತಾಯ್ನಿಲದ ಸಹಜೋಗ್ರಹಂಪು, ಜೀವಂತ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ, ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಪರಿಸರಸೃಷ್ಟಿ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ – ಇವು ಇವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಭೂತ, ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಯಕ್ಷಗಾನ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ರಾಜಕೀಯ, ಕೃಷಿ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವಿಜ್ಞಾನ, ರೂಢಿಮಧ್ಯ, ಡಂಭಾಚಾರ, ದೈವಶ್ರದ್ಧೆ, ಪ್ರಣಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಸಮಾಜವಾದ, ಆಷಾಢಭೂತಿತನ, ಕಪಟ ಸ್ವಾರ್ಥ – ಹೀಗೆ ಬಾಳಿನ ಅನಂತಮುಖಗಳನ್ನು ತಬ್ಬಿನಂತ ವಸ್ತು ಸಮುದಾಯ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಅಂತರಂಗ ಸಂಪತ್ತು. ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಬದುಕಿನ ಅಂಗುಲ ಅಂಗುಲದಲ್ಲೂ ಓದುಗ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದಂಥ ದಟ್ಟವಾದ ಅನುಭವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಹಿರಿಯ ಗುಣ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಹದಿನೇಳು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕಾರಂತರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. “ಮರಳಿ ಮಣ್ಣಿಗೆ”, “ಬೆಟ್ಟದ ಜೀವ”, “ಚೋಮನ ದುಡಿ”ಯಂಥ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ಒಂದು ಜೀವಂತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ; “ಕುಡಿಯರ ಕೂಸು” ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಧಾನರಂಗವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮಲೆಯ ಕುಡಿಯರ ಸಾಹಸಭರಿತವೂ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತವೂ, ಮುಗ್ಧವೂ ಆದ ಬದುಕಿನ ರುದ್ರರಮ್ಯ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣ ವಿಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಗಳ ನಾಡಿನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನ ಹಾಡು ಹರಿಯುವಂಥ ಸತ್ವಪೂರ್ಣ ಬರವಣಿಗೆ ಇದು. ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಕೃಷಿಗಾರನೊಬ್ಬನ ಜೀವನದ ಏರಿಳಿತವನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮ ವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ, “ಚಿಗುರಿದ ಕನಸು”. ಇಲ್ಲಿ ಪೌರ್ವಾತ್ಯ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೆರಡರ ಮಧುರ ಸಂಮಿಲನವನ್ನು, ಅದರ ಅಮೃತ ಫಲವನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಎರಡನೆ ಮಹಾ ಯುದ್ಧ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪರಿಣಾಮ, ನೈತಿಕ ಅಧಃಪತನ, ಅಂಥ ವಿಷದ ಕಡಲಲ್ಲೂ ದೃಢವಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಜನಸೇವಕರಾಗಿ, ನಿಂತ ನಿರ್ವಾಹಿ ವೈದ್ಯ - ಇವರ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆಯಲಾದ ಕೃತಿ, “ಜರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ”. ಇಲ್ಲಿನ ಕಾರಂತರ ಕಟು ವಿಡಂಬನೆ ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಕಲೆ ಕೇವಲ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಬರುವಂಥದಲ್ಲ, ಆಂತರಂಗಿಕ ಭಾವನೆಗಳ ಒತ್ತಡದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅದು ಮೂಡಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಬದುಕಿ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಬದುಕಿ ತೋರಿಸ ಹೊರಟ ನೃತ್ಯ ಕಲಾವಿದನೊಬ್ಬನ ಬಾಳಿನ ಸಿಹಿ-ಕಹಿ ಸಾಧನೆ-ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಲಾ-ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕುಂಚಿಸಿದ ಕೃತಿ “ಮೊಗ ಪಡೆದ ಮನ”. “ಮುಗಿದ ಯುದ್ಧ” ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಕನೊಬ್ಬ ದಾರುಣ ಬಡತನದ ಕರಾಳದವಡೆಗೆ ಸಿಕ್ಕು ತನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಆದರ್ಶಗಳ ಬಲಿತೆತ್ತು ಪತನೋನ್ಮುಖನಾದ ಕರುಣಪೂರ್ವಕತೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಕಂಡ ಆದರ್ಶ ರಾಜಕೀಯ ವನ್ನು ನನಸಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಬಾಳಲು ಪಣತೊಟ್ಟು ಕ್ಷುದ್ರ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳ ಕೈತವಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದ ಯುವಕನೊಬ್ಬನ ಕತೆ “ಔದಾರ್ಯದ ಉರುಳಲ್ಲಿ”. ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ವಿವಿಧ ಸ್ವರೂಪ ಗಳ ಪೃಥಕ್ಕರಣೆ ಇಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಶಕ್ತಿವತ್ತಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ವಿಭಿನ್ನ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಗಳು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಅವರು ತಂದುಕೊಂಡ ಪರಿಹಾರಗಳು - ಇವುಗಳ ಸುತ್ತ ಹಬ್ಬಿದ ಕೃತಿ “ಬತ್ತದ ತೊರೆ”. “ಕರುಳಿನ ಕರೆ”, “ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರು” ಮಾತೃಪ್ರೇಮದ ಮಹತಿಯನ್ನು ರಕ್ತ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ. “ಜಗದೋ ದ್ವಾರನಾ” ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ ವರ್ತುಲದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ಮುಗ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನ ಜನರನ್ನು ತನ್ನ ವೇಷ ಆಡಂಬರಗಳ ಅದ್ಭೂತಿಯ ಮೋಸ ಜಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ, ಭೋಗ ವೈಭವಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಳುವೆ ನಡೆಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ನಿರ್ಗತಿಕನಾದ ಟೊಳ್ಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಕುರಿತ ಕರುಳು ಚುಚ್ಚುವ ವ್ಯಂಗ್ಯಾತ್ಮಕ ಬರಹ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಗಿಂತ ಲೇಖಕರ ಚಾಪಲ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚು ಮೆರೆದಿದೆ. ಆಧುನಿಕತೆ, ಆನುವಂಶಿಕತೆ, ದುರಾಶೆ, ವಂಚಕತನ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಗಳ ಆವರಣವನ್ನುಳ್ಳ ಸತ್ವಪೂರ್ಣಕೃತಿ “ನಂಬಿದವರ ನಾಕ ನರಕ”. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬೆಳೆದ ಪರಿಸರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂಡಿದ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಹೇಗೆ ಅವರ ಬಾಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ಮನಶ್ಯಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ; ಕಲೆ, ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ವಸ್ತುಸಾಂದ್ರತೆಗಳ ಸಮರಸ ಸಂಗಮದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯಿದು. ಕಾರಂತರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ “ಸಮೀಕ್ಷೆ”ಯೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಹಲವು ಹತ್ತು ಜನರ ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಒರೆಹಚ್ಚಿ ನೋಡುವ ಒಂದು ಸುಂದರ ಪ್ರಯತ್ನವಿದು. ಪಾತ್ರಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ವಂತಿಕೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪ್ರವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ರೈಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಬಗೆಬಗೆಯ ಜನರ ಶ್ರದ್ಧೆ, ನಂಬಿಕೆ, ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ಧೈಯ, ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ತುಂಬ ರಸವತ್ತಾಗಿ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ವಾಸ್ತವ ರಮ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ, “ಆಳ-ನಿರಾಳ”. ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮುಂದಾಗಿದ್ದರೂ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಹಿಂದಾಗಿಲ್ಲ; ಕತೆಯ ಅಂತಃಸೂತ್ರ ಪಥಭ್ರಾಂತವಾಗಿಲ್ಲ. ಸಾಂದ್ರವಾದ ಮಾನವೀಯ ಅಂತಃಕರಣದ ಕಂಪು ಕೃತಿಯ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಆವರಿಸಿ ಆವರಣವನ್ನು ನಮ್ಮದಾಗಿ ಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಕಾರಂತರ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಬಹುಮುಖ ವಿಚಾರ ಪ್ರಣಾಲಿ ಯನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸಂವೇದನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕಾದಂಬರಿ ಶಿಲ್ಪದ ಪಕ್ವವಾದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ವನ್ನೂ ಅಭಿವ್ಯಂಜಿಸುತ್ತದೆ. “ಇದ್ದರೂ ಚಿಂತೆ” ವ್ಯಾಪಾರೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಶಿಖರಕ್ಕೇರಿದರೂ ಮನೋನಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದ ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದ ಕೃತಿ. ಆದರೆ ಏಕೋ ಕಾರಂತರ ಉಳಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತಹ ಗಾಢ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಜೀವನದ ಆಳ ವಿಸ್ತಾರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಮೂಗಿಗೆ ಹೊಡೆಯುವಂತಹ ವಾಸ್ತವತೆಯ ಸೊಗಡ್ಡಿಲ್ಲದೆ ಕೃತಿ ಹಗುರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

“ಆಳಿದ ಮೇಲೆ” ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಆಳಿದ ಮೇಲೆ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದೇನು ಎಂಬುದರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಶೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಸರ್ವಸಮರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. “ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಿಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಗೆಳೆಯರಾಗಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ಯಶವಂತರಾಯರ ದಿನಚರಿಯಿಂದ, ಅವರ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ, ಅವರು ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟ ಬಂಧುಗಳಿಂದ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪುನರ್ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಸಂಕೀರ್ಣ ವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಅಪೂರ್ವ ಸಂಯಮದ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ಸುಂದರ ಸುಸಂಬಂಧತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿನಿಂತಿರುವ ಈ ಕೃತಿ ತಂತ್ರ ನಾವೀನ್ಯತೆಯಿಂದ ಜೀವಂತ ಪಾತ್ರಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣ ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕನಸುಗಾರ ನೊಬ್ಬನ ಮನಸ್ಸಿನ ಹರಿಯುವಿಕೆಯನ್ನು ಕನಸಿಗೂ ಬದುಕಿನ ಘಟನೆಗಳಿಗೂ ಇರುವ ನೈಜ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕೃತಿ “ಸ್ವಪ್ನದ ಹೊಳೆ”. ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸಜೀವವಾಗಿ ಸರಿಯುವ ಕತೆ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನಾವಶ್ಯಕ ಆತುರದಿಂದ ಹರಿದು ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಬಸವಳಿಯುತ್ತದೆ, ನಿರಾಶೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. “ನಾಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಿವಿಗಳ ನಡುವೆ, ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸುಗಳ ನಡುವೆ ವಿಚಾರ, ವಿವೇಕ, ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳ ಸೇತುವೆಯೊಂದು ರಚನೆಗೊಳ್ಳಬೇಕು” ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕಾದಂಬರಿ “ಒಂಟಿ ದಿನ”. ವಿವಿಧ ಸರಣಿಯ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಲಾ ಮಾಧ್ಯಮದ, ವಿಚಾರ ಲಹರಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಈ ಕೃತಿ ಕೇವಲ ಚರ್ಚೆ ತರ್ಕಗಳ ಗೊಂದಲದ ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ಒಟ್ಟಿಂದದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿಶ್ಚಿತ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಬೀರದೆ ಅಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಅವರು ತರ್ಕನಿಪುಣರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆನೋ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. “ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅಂಧಪರಂಪರೆಯ ಹಾದಿಗಿಂತ ಪ್ರಜ್ಞಾಬದ್ಧ ಜೀವನ ಇನ್ನಷ್ಟು ನೆರವಾಗಬಲ್ಲದು” ಎಂಬ ತತ್ವದ ರಸಮಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ “ಇನ್ನೊಂದೇ ದಾರಿ”. ಅಂಧಶ್ರದ್ಧಾ ಮೂಲವಾದ ಪರಂಪರಾಗತ ನಂಬಿಕೆಯ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ, ಜೀವನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಮೂಲವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸದೆ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅರ್ಥವರಿಯದ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಸಂಪ್ರದಾಯದಡೆಗೆ ಬೆರಳು ಮಾಡಿ ಅದರ ಭಯದಿಂದ ಭ್ರಮಾತ್ಮಕವೂ ದುಃಖದಾಯಕವೂ ಆದ ಬದುಕನ್ನು ನಡೆಸುವ ಹಳೆಯ ತಲೆಮಾರೆ; ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಮರ್ಥನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಒಪ್ಪಲಾರದ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಉದ್ಘೋಷವಾಗುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಜ್ಞಾಯುಳ್ಳ ಆಧುನಿಕ ಮನಸ್ಸು – ಇವುಗಳ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಕೃತಿ. ದಿನದಿನವೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಾರಂತರ ಜೀವಂತ ವಿಚಾರಮತಿಯನ್ನು, ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿರುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಇದು ಸೊಗಸಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ; ಹಿಂದಿನ ಕಾದಂಬರಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದ ನಿರಾಶೆಯನ್ನು ತೊಡೆದು ಹಾಕುತ್ತದೆ. “ಮೂಕಜ್ಜಿಯ ಕನಸುಗಳು” ಈಗತಾನೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸ, ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಭಕ್ತಿ, ಲೈಂಗಿಕತೆ, ಮಾನವೀಯತೆ, ಮತಾಚಾರ ಮುಂತಾದ ಮೂಲಭೂತ ತತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೋತ್ಪಾಟನಶೀಲವೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವೂ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವೂ ಆದ ವಿವೇಚನಾ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸುವ ವಿನೂತನ ಕಾದಂಬರಿ ಯಿದು. ಕಾರಂತರ ಸದಾ ಎಚ್ಚತ್ತಿರುವ ಚಿಂತನಶೀಲತೆಗೆ ನಿಭೀತ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ. ಆದರೆ ಈ ವಿಚಾರಗಳ, ನಿರೂಪಣೆಗೊಂದೇ ಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದಂತಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬಂದ ಸಡಿಲವಾಗಿ, ಭಾವಗಳು ಹರಿಹಂಚಾಗಿ, ನಿರೂಪಣೆ ಪೇಲವವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ವಿಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಬರುವ ವಿಡಂಬನತೀಕ್ಷ್ಣತೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತವಾದ ಸಮರ್ಥ ವಿವೇಚನೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಸಹಜತೆ ಹಣಕಿ ಹಾಕಿದೆ. ಮುಕ್ತಾಯ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ಹೊಸ ದಾರಿಯ ಕೃತಿಯೇ ಹೊರತು ಹೊಸ ವಿಕ್ರಮ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಂಥ ಕಲಾಕೃತಿಯಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಖರತೆ, ಅನುಭವ ವೈಶಾಲ್ಯ, ಅದಮ್ಯವಾದ ಜೀವನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ನವಾನ್ವೇಷಕ ಪ್ರತಿಭೆ, ಕಲಾತ್ಮಕ ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಯಮ ಪೂರ್ಣರಚನೆ – ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಕಾರಂತರು ಈ ಕಾಲ ಶತಮಾನದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ನಾವು ನೆನೆಯಲೇ ಬೇಕಾದ ಹೆಸರು ಶ್ರೀ ಅ.ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯ ಅವರದು. ಕನ್ನಡ ಓದುಗ ಬಳಗದ ಹಸಿವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಳಿಸಿ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಹಗಲಿರುಳೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಶ್ರಮಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಅನಕೃ ಅವರು ಅದ್ವಿತೀಯರು; ಬಹುಶಃ ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲೂ ಅವರು ಅದ್ವಿತೀಯರು. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಮರ್ಶಕರೊಬ್ಬರು ಹೇಳುವಂತೆ “ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಎನ್ನುವ ಗುಣವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದವರೇ ಅ.ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು”. “ಸಮಸ್ತ ಜನಸ್ತೋಮ ನನ್ನ ಶ್ರಾವಕರಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವ ನಾನು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ” ಎನ್ನುವ ಅನಕೃ ಸುಮಾರು ನೂರಹದಿನೈದು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ತೊಂಬತ್ತು ಕೃತಿಗಳು ೧೯೪೨ರಿಂದ ಈಚೆಗೆ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂಥದು; “ಪಾನನಿರೋಧ, ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬ, ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ದಾಂಪತ್ಯ ವಿಚ್ಛೇದನ, ಜೈಲುಗಳ ದುರವಸ್ಥೆ, ಬಣ್ಣದ ಚಿಟ್ಟೆಯಾದ ಹೆಣ್ಣು, ತಾಯಿಯಾದ ಹೆಣ್ಣು, ಸೂಳೆಯಾದ ಹೆಣ್ಣು, ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿದ ಶ್ರೀಮಂತ ಗೃಹಿಣಿ, ಪ್ರೇಮದ ಪವಿತ್ರತೆ, ಕಾಮದ ಕೊಳೆ, ಕಿಚ್ಚು, ರಾಜಕೀಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಗ್ರಾಮ ಜೀವನದ ಅವನತಿ, ಜತೀಯತೆಯ ಭೂತ – ಇಂತಹ ಸುವಿಶಾಲ ಹರಹು. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿಲ್ಲ, ಗುರುತ್ವವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸೃಜಿಸುವ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಕಪ್ಪು-ಬಿಳುಪು ಎರಡೇ ಮುಖ. ಕಪ್ಪು ಹರಾತ್ತನೆ ಬಿಳುಪಾಗುತ್ತದೆ; ಬಿಳುಪು ಕಪ್ಪಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸುಸಮರ್ಥವಾದ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ರಮ್ಯಾಕರ್ಷಕವೂ ಸರಳ ನಿರರ್ಗಳವೂ ಚಾತುರ್ಯಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಸಂಭಾಷಣೆ ಅನಕೃ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣ; ಅದೇ ಅವುಗಳ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಮೂಲಕಾರಣ. ಬರೀ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲೇ ಇಡೀ ಕೃತಿಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಅಸಾಧಾರಣ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ. ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ, ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿ ಕಥೆ ಹೇಳುವ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೂ ಅದರ ಚರ್ವಿತಚರ್ವಣದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತ ಓದುಗ ನಿರಾಶೆಗೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ “ಯಾವ ಲೇಖಕನೂ ಚರ್ವಿತ ಚರ್ವಣ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ” ಎನ್ನುವ ಮೊಂಡವಾದ ಅವರದು. ವಿಪುಲವಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಅವು ವಾಸ್ತವವೂ ಕಲಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳದೆ ಸತ್ಯಹೀನವಾಗಿ ತೀರ ಲಘುವಾಗಿ ಪರ್ಯವಸನಾವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಲವೊಮ್ಮೆ ಮೂಲಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸಾವಯವ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರದ ವಿಚಾರಗಳು ಬಂದು ತೇಪೆ ಹಾಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ; ಚರ್ಚೆಗೋಸ್ಕರ ಚರ್ಚೆ, ಕೇವಲ ಪುಟ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆಂಬಂತೆ, ಬರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಪಾತ್ರಾಂತರಂಗದ ನೈಜಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ನರಚಲು ಮೈಯ್ಯು ನರೆಗೂದಲಿನ ಬಾಲಕರಂತಾಗಿಬಿಟ್ಟಿವೆ.

“ನಟಸಾರ್ವಭೌಮ” ಅವರ ಬೃಹದ್ಗಾತ್ರದ ಕಾದಂಬರಿ. ವರನಟ ವರದಾಚಾರ್ಯರ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಈ ಕೃತಿ ಅವರ ಕಲಾವಿದಗ್ಧತೆಗೆ ಮಸಿ ಬಳಿದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕ ಆದಿಯಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಎಳಕನಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಅಂತರಂಗ ಜೀವನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನೆಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಬೆಲೆಯನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಕೇವಲ ಬಹಿರಂಗದ ಸಿನಿಮೀಯ ಘಟನೆಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನು ದೊಡ್ಡವನೆಂದು ಲೇಖಕರು ಸಾರುತ್ತಾರೆ. ಅವನ ವಿಶ್ವಂಖಲ ಪ್ರಣಯ, ಅಸಮರ್ಥನೀಯ ಬಾಲಿಶ ಔದಾರ್ಯ ಅಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯ ಕುರುಹಾಗಿವೆ. ಅಭಿನಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಾಡುವ ಮಾತುಗಳು ಕೃತಕವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ನಾಟಕರಂಗದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಮಹತ್ತರ ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ ವಸ್ತು ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದಾಗಿ, ಬಾಳಿನ ಮೇಲ್ಮೈ ವಿವರಗಳಲ್ಲೇ ತೃಪ್ತವಾಗುವ ಲಘು ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ದಿಂದಾಗಿ, “ಒಂದು ದಂತ ಕಥೆಯಂತೆ ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿದೆ, ಅಷ್ಟೇ ಹಗುರವೂ ಆಗಿದೆ”.

ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು “ನಗ್ನಸತ್ಯ”, “ಶನಿಸಂತಾನ”, “ಸಂಜೆಗತ್ತಲು” ಮುಂತಾಗಿ ಹಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಅ.ನ.ಕೃ. ಹೆಣೆದಿದ್ದಾರೆ. ವೇಶ್ಯೆಯರ ಮಾನಸಿಕ ಸಂವೇದನೆಗಳ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕಿಂತ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಪರಿಸರದ ಘಟನೆಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಿಂತ, ಬಹಿರಂಗದ ರಂಗು ರುಚಿಯ ವರ್ಣಮಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪುಂಖಾನುಪುಂಖ ವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಯುವ ಓದುಗರ ಮನಸ್ಸನ್ನು

ಕೆರಳಿಸಿ ಅಸ್ತವ್ಯವಸ್ಥಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇವು ಸಾರ್ಥಕವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಕೇವಲ ವಿಸ್ಮಿ ಸೋಡಾ ಬಾಟಲುಗಳ ಓಡಾಟ, ನೋಟುಗಳ ತೂರಾಟ, ಸೆರೆಗಿನ ಹಾರಾಟ, ದೀಪದ ಆರಾಟಗಳಲ್ಲೇ ಈ ಕೃತಿಗಳ ವಾಸ್ತವವಾದ ಮುಕ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತ, “ಸಾಹಿತ್ಯ ರತ್ನ”, “ಗಾಜಿನ ಮನೆ”, “ಕನ್ನಡಮ್ಮನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ” ಮತ್ತು “ದೀಪಾರಾಧನೆ” ಕಾದಂಬರಿ ಮಾಲೆ ಲೇಖಕರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿವೆ. ಅಸಮರ್ಪಕ ಪಾತ್ರ ಪೋಷಣೆ, ಅಸಹಜ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ಲಘುವಾದ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿ – ಇವುಗಳು ರಾಹುವಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಾಡಿವೆ.

ಹೆಣ್ಣೆಂದರೆ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರ ಗೌರವ ಅಭಿಮಾನ. ಮಾತೃಭಾವದ ಹಿರಿಮೆ ಯನ್ನು ಸಾರುವ ಕೃತಿಗಳು “ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿ”, “ರುಕ್ಮಿಣಿ”, “ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳು”. ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದವುಗಳು “ಆಶೀರ್ವಾದ” ಮತ್ತು “ಅನುಗ್ರಹ”. ಜಟಕಾ ಸಾಬಿಯ ಮಗನೊಬ್ಬ ಘನ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನುಗಳ ಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಪತಿತನಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಜಟಕಾ ಬಂಡಿಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುವ ಕತೆ “ಮೀಯಾ ಮಲಾರ್”. ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಅಸಹಜತೆಯ ಅತಿರೇಕ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಗೌರವಗಳಿದ್ದರೂ ಅಡ್ಡಹಾದಿ ತುಳಿದ ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತು ಅವಳ ಸುತ್ತಲಿನ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧಕ ವಿಷಕ್ರಿಮಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕೃತಿ “ಪಂಕಜ”. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಜತೆಗಾಗಲೀ ವಿವೇಚನೆಗಾಗಲೀ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗಿದ ಆಘಾತಗಳಿಂದಾಗಿ ಬೇಸತ್ತು ಕ್ರಿಸ್ತ ಮತವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ ಯುವಕನೊಬ್ಬನ ಬಾಳಕತೆ “ದೇವಪ್ರಿಯ”. ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತವಾದ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಉತ್ತಮ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ವಸ್ತು ಅ.ನ.ಕೃ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆರಾಮಕುರ್ಚಿಯ ರಸವಿಹೀನವಾದ ಗರಿಹಗುರ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾರ್ಥ, ಮತ್ಸರ, ಅಜ್ಞಾನ ಮೂಲವಾದ ಹುಚ್ಚು ದುರಭಿಮಾನಗಳಿಂದ ಹಗರಣದ ಬೀಡಾಗಿರುವ ಇಂದಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಹಜ ಚಿತ್ರಗಳು “ಕುಲಪುತ್ರ” ಮತ್ತು “ಭೂಮಿತಾಯಿ”. ಗ್ರಾಮ ಜೀವನದ ಗಾಢಾನುಭವ ಮತ್ತು ಪಾತ್ರಾಂತರಂಗದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳಿದ್ದು, ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಯಮವನ್ನು ತೋರಿದ್ದರೆ ಇವುಗಳು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕಲಾ ಕೃತಿಗಳಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿತ್ತು. ನಾಟಕೋಪಜೀವಿಗಳ ಕಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ “ಅಭಿಮಾನ”, ಕೀರ್ತಿ ಕಾಂಚನಗಳಿಗಾಗಿ ಭ್ರಮಿಸಿ ಪಾತರಗಿತ್ತಿಯಾದ ನೃತ್ಯ ಕಲಾವಿದೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕುರಿತ “ಭುವನ ಮೋಹಿನಿ” ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೃತಿಗಳು. ಉದಾತ್ತ ಬಾಳಿನ ಹಂಬಲದಿಂದ ಕಷ್ಟದ ಕುಲುಮೆ ಯಲ್ಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತತೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿಯೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲದೆ ತೊಳಲಾಡುವ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು “ಅಪರಾಜಿತ”. ಮುದ್ರಣ ವೃತ್ತಿಯ ಜನಜೀವನದ ಒಂದು ಕರುಣಕತೆ “ಶುಭಸಮಯ”. ಪುಠಾರಿಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ನಿರೂಪಣೆ “ಆದಾರಿ-ಈದಾರಿ”. ಪೌರಾಣಿಕವಾದ ಸಮುದ್ರ ಮಥನವನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕ ವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಲ್ಕು ಸಂಸಾರಗಳ ಜೀವನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕೃತಿ “ಅಮೃತ ಮಂಥನ”. ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ನೂರನೇ ಕೃತಿ “ಗರುಡುಮಚ್ಚಿ” ಹಾವಾಡಿಗನೊಬ್ಬನ ಬದುಕನ್ನು ಕುರಿತ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಚನೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕೃತಿ “ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಯುದ್ಧ”.

ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉನ್ನತಿ ಅವನತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂಬತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೂ ಅ.ನ.ಕೃ. ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶೈಲಿಯ ಮೋಹಕತೆ, ವೇಗಗಾಮಿಯಾದ ಕಥನಕಲೆಯ ರೋಚಕತೆ ಮತ್ತು ಅತಿಯಾದ ಭಾವನಾವಶತೆಗಳಿಂದ ಇವು ಓದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು, ಎತ್ತಿ ಹೇಳುವಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯೇನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಒಂಬತ್ತು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರೂ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಉದಾಹರಿಸುವಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಬೆರಗಿನ ಹಾಗೆಯೇ ಕೊರಗಿನ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಭಾ ಸಂಪನ್ನರೂ ಸುಸುಮರ್ಥರೂ ಸಾಹಸಿಗಳೂ ಆದ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಕಲಾಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಗಳು ಹೀಗೆ ಪತನೋನ್ಮುಖವಾಗಿ ಗುಂಡಿಗೊಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ನಾತಗಟ್ಟಿ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕ ವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಷಾದನೀಯ ದುರಂತ. ಒಬ್ಬ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ಬರೆದ ಹಲವಾರು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಾಧ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ

ಕಲೆಗೂ ಉದರಕ್ಕೂ ನಂಟಸ್ಥಿಕೆ ಬೆಳೆದಾಗ, ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಕಲೆ ಹಿಂದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗಲೂ ಈ ಕಾಲು ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯ ಕಾದಂಬರಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ. ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇನು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ.

(2)

೫

ನ.ಕೃ. ಅವರ ಗರಡಿಯಲ್ಲೇ ಸಾಮು ಮಾಡಿ ಅಧಿಕ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರೆಂದರೆ ತ.ರಾ.ಸು. ಅವರು. ಆದರೆ ಅವರು ಬಹುಬೇಗ ಗುರುವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹಾಕಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಮುನ್ನಡೆದರು. ಮೊದ ಮೊದಲಿನ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಹಜ ಆದರ್ಶವಾದ, ಸತ್ವರಹಿತ ಸುಧಾರಣೋತ್ಸಾಹ, ಅತಿಯಾದ ಭಾವನಾವಶತೆಗಳ ಅ.ನ.ಕೃ. ಅಚ್ಚು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಡಿಯುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಯಾದರೂ, ಕಾಲ ಸರಿದಂತೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ, ಶೈಲಿಯನ್ನೂ ನಿರೂಪಣಾನಾವೀನ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಅವರು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಪಂಚದ ನವದಿಗಂತಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡಿದರು; ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಪುರಾಣ ಇತಿಹಾಸಗಳ ಆಳಕ್ಕೂ ಇಳಿದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಪುನಃ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಿಯತೆ ತ.ರಾ.ಸು. ಅವರ ರಕ್ತಗುಣ. ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾದ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯವಿರುವಂತೆಯೇ ತಂತ್ರ ವೈವಿಧ್ಯವೂ ಇದೆ. ಓದುಗರನ್ನು ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿಸುವಂಥ ಓಟದಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಹೇಳುವ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ; “ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಗದ್ಯಶಿಲ್ಪಿಗಳಲ್ಲಿ ತ.ರಾ.ಸು. ಒಬ್ಬರು. ಇದು ತ.ರಾ.ಸು. ಅವರದೇ ಬರವಣಿಗೆ ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿದೆ. ಅವರ ಲೇಖನಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಖರ. ಕುಂಚದ ಬಣ್ಣದ ಹೆಚ್ಚಳ. ನಿರೂಪಣೆ ಹೆಚ್ಚು ದಾರುಣ. ಹೇಳಬೇಕಾದುದನ್ನು ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮುವ ಸೀಸದ ಗುಂಡಿನಂತೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದಂತೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಲೇಖನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇಗಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ಅವರಿಗಿದೆ; ಅಂತೆಯೇ ಪಾತ್ರಾಂತರಂಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಮ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಅರಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಮರಳಿ ವಿವರ ವಿವರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕೌಶಲವೂ ಇದೆ”. ಬಿರುಗಾಳಿಯ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಓಡುವ ಓಜಸ್ವೀ ಶೈಲಿ, ಹರಿತವಾದ ಮೊನೆಯಾದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಸಹಜ ಸಜೀವ ಪರಿಸರ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸದೃಢ ಪಾತ್ರಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸಪೂರ್ಣ ವಾದ ವೈಚಾರಿಕತೆ – ಇವು ತ.ರಾ.ಸು. ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಸುಮಾರು ನಲವತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ತ.ರಾ.ಸು. ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಾದರೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ “ಬಿಡುಗಡೆಯ ಬೇಡಿ” ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಕೃತಿ. ಅದರ ತಂತ್ರ ಮೆಚ್ಚುವಂಥದು. “ಮನಣದ ಹೂವು” ವೇಶ್ಯಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಹುಮುಖತೆಯನ್ನು ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರು ಹತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ತ.ರಾ.ಸು. ಒಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಗಿಂತ ಆಳವೂ ದಾರುಣವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವೂ ಆದ ಹೃದಯವಂತ ಚಿತ್ರಣವಿಲ್ಲಿದೆ. ಅನಾಥ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬನ ಕರುಣಾನಜನಕ ಕಥೆ “ಪುರುಷಾವತಾರ”. ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಪರಪೀಡಕ ಸ್ವಾರ್ಥಿ ಪುಠಾರಿಗಳ ಕಾರ್ಯರಂಗದ ವಿಷವರ್ತುಲವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಶಕ್ತ ಕೃತಿ “ಕಾರ್ಕೋಟಕ”. ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ಬೇರೂರುತ್ತಿರುವ ಅತಿ ಸಂತಾನ ಸಮಸ್ಯೆ, ಪ್ರೇಮದ ಫಲವಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯದೆಯೇ ಲೈಂಗಿಕ ಭೋಗ ತೃಷೆಯನ್ನು ತಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಧುನಿಕ ಮನೋವೃತ್ತಿ – ಇವುಗಳ ವಿವಿಧ ಮುಖ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತುಂಬ

ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸುವ ಸಾರ್ಥಕ ಕೃತಿ “ಬೇಡದ ಮಗು”. “ಹಂಸಗೀತೆ” ಸಂಗೀತಗಾರನೊಬ್ಬನ ಬಾಳಿನ ಹಂದರದ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ಇಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕುಶಲವಾಗಿ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪರಿಸರ ತುಂಬ ಸಹಜವಾಗಿದೆ, ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮದಿಯ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳ ಬೀಡಾಗಿ ಅತಿಥಿಗಳ ಆಶ್ರಯವಾಗಿ ಇದ್ದ ಕುಟುಂಬವೊಂದು ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳೂ ವಿಘ್ನಸಂತೋಷಿಗಳೂ ಕಿಡಿಗೇಡಿಗಳೂ ಆದ ಅನ್ಯರ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಅಂತಃಕಲಹದ ಅಗ್ನಿಕುಂಡವಾಗಿ ದಹಿಸಿಹೋದ ಕರುಳು ಹಿಂಡುವ ಪರಮ ದಾರುಣಚಿತ್ರ “ಚಂದವಳ್ಳಿಯ ತೋಟ”. ನೈಜವೂ ಸತ್ಯಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಗ್ರಾಮಪರಿಸರ, ಹರಿತವೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೂ ಭೂವಾಸನಾಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧವಾಗಿ ಮೂಡಿನಿಂತಿರುವ ಪಾತ್ರಗಳು, ಸಂಯಮಪೂರ್ಣ ವಾದ ನಿರೂಪಣೆ – ಇವನ್ನೊಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ದೈವನಿಷ್ಠೆ, ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠೆ, ಸಮಾಜನಿಷ್ಠೆ ಎಂಬ ಮೂರು ಮುಖಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕಾದಂಬರಿಗಳು “ಮೊದಲ ನೋಟ”, “ಗೃಹಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ರಾಜೇಶ್ವರಿ”. “ಕೇದಿಗೆ ಮನ” ಮತ್ತು “ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಿತು”, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಜೀವನದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ-ಕಾಮ, ಸೇವೆ-ಸ್ವಾರ್ಥ, ರಾಜಕೀಯಗಳ ಸಂಘರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಆಕರ್ಷಕ ಕೃತಿಗಳು. “ನಾಗರ ಹಾವು”, “ಎರಡು ಹೆಣ್ಣು ಒಂದು ಗಂಡು” ಮತ್ತು “ಸರ್ಪ ಮತ್ಸರ” ತಮ್ಮ ಭಾವೋತ್ಕಟತೆಯಿಂದ ರೋಚಕ ಶೈಲಿಯಿಂದ ರಮ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕತೆಗಳು ಜೊತೆಗೂಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇವು ಉತ್ತಮ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿತ್ತು. ಧರ್ಮ ನಮಗೆ ಅಪಧರ್ಮವಾಗಿ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಹೇಗೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತ ಕೃತಿ, “ಮರಳು ಸೇತುವೆ”. ಸಹಜತೆ ಮತ್ತು ಸರಸತೆ ಇದರ ಜೀವಾಳ. ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ಸಮಾಜದ ಹೆಣ್ಣುಬ್ಬಳ ಸುಪ್ತ ಆಸೆ ಅಭೀಪ್ಸೆಗಳ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆಯಲಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ಕೃತಿ “ಪಂಜರದ ಪಕ್ಷಿ”. ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರವಾಹದ ನೂತನ ತಂತ್ರವನ್ನು ತುಂಬ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವೈಚಾರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪದರ ಪದರವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ನೋಡುವ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಭಿನಂದನೀಯ. “ಶಿಶುದೈತ್ಯ” ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಪ್ರಯತ್ನ. ಮೆಚ್ಚಿ ಬಂದ ಹೆಣ್ಣು ಮನೆಗೆ ಮಂಗಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗುವ ಬದಲು ಮಹಾಮಾರಿಯಾಗಿ ಕುಟುಂಬದ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ದುರಂತ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಕೃತಿ “ಶುಕ್ರವಾರದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ”. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬಡತನದ ರಾಕ್ಷಸ ದವಡೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಜೀವನವಿಡೀ ದುಃಖ-ಸಂಕಷ್ಟಗಳ ಕೆಂಡದುಂಡೆಗಳನ್ನೇ ನುಂಗಿದ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನೊಬ್ಬನ ಕುಟುಂಬದ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕ ಚಿತ್ರಣ “ಬೆಂಕಿಯ ಬಲೆ. ಭಾವೋದ್ದೇಗಕ್ಕೆ, ಉಪನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಎಡೆಗೊಡಬಹುದಾದ ವಸ್ತುವಾದರೂ ತುಂಬು ಸಹಜತೆಯಿಂದ ಸಮರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜವಾದ ಅದಮ್ಯ ಬಯಕೆ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮ ಭೀತಿ – ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕ ಯುವಕನೊಬ್ಬನ ಸಮಸ್ಯಾಗ್ರಸ್ತ ಬಾಳಿನ ಸುತ್ತ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಕೃತಿಗಳು “ಆಕಸ್ಮಿಕ” ಮತ್ತು “ಅಪರಾಧಿ”. ಮಹಾಭಾರತದ ಘಟನೆಯೊಂದನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯನ ಬಾಳಿನ ಬಹು ಬ್ರಬಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾದ ಲೈಂಗಿಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬರೆದ ಕೃತಿ “ಯಕ್ಷ ಪ್ರಶ್ನೆ”. ಕೃತಿಯ ಸೂಚ್ಯವೂ ಹರಿತವೂ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಶೈಲಿ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚುವಂಥದು. ಮತೋದ್ಧಾರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಡೊಳ್ಳು ಬೆಳೆಸುವ ಜನರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳಿಗಿರುವ ವಿಷಮಧ್ವಂದ್ಯವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತದೆ, “ಎಲ್ಲ ಅವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲೇ”. ಗ್ರಾಮೋದ್ಧಾರದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತ ಯುವಕ ಎದುರಾದ ಎಡರು ತೊಡರುಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಗೆದ್ದು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಫಲನಾದ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕಾರೀ ಚಿತ್ರಣ “ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ”, “ಭಾಗ್ಯಶಿಲ್ಪಿ” ಮತ್ತು “ಬೆಳಕಿನ ಬೀದಿ”ಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಜೀವನದ ಬಹುಮುಖಗಳನ್ನು ತುಂಬ ಸಹಜವಾಗಿ ರಸವತ್ತಾಗಿ ಶಕ್ತಿವತ್ತಾಗಿ ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಮಾಲೆ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತ.ರಾ.ಸು. ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳುವ ಮನಂಬುಗುವ ಭಾವೋತ್ಕಟತೆಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನೂ ತುಂಡರಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಹೇಳುವ ಅಪಾಯಕಾರೀ ಚಟವನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ರಸಭಂಗಕ್ಕೆ ಒಟ್ಟಿಂದದ ಪರಿಣಾಮರಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. “ಚಕ್ರತೀರ್ಥ”, “ಮುಂಜವಿನಿಂದ ಮುಂಜವು” ಮತ್ತು “ಚಂದನದಗೊಂಬೆ” ಸ್ಮರಣೀಯ ಕೃತಿಗಳು. “ಚಂದನದ ಗೊಂಬೆ” ಸಹಜತಂತ್ರದ ಸೊಗಸಿನಿಂದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯ ಸತ್ವದಿಂದ ಸಂವಿಧಾನದ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಯಮ ಪೂರ್ಣವೂ ಗಂಭೀರವೂ ಆದ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ದೊರೆ ನೃಪತುಂಗನನ್ನು ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಗೊಳಗದ ಜಗದ್ಭವ್ಯ ಗೊಮ್ಮಟನನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿಸಿದ ಚಾವುಂಡರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ತ.ರಾ.ಸು. ಅವರ ಮಲಿಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗೇ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದಂತಿರುವ ಓಜೋಪೂರ್ಣವೂ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನವೂ, ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಸಮನ್ವಿತವೂ ನಾಟಕೀಯವೂ ಮೊನಚೂ ಆದ ಅವರ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜ್ಯಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕುರಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ತುಂಬ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. “ಬೆಳಕು ತಂದ ಬಾಲಕ” ನಚಿಕೇತನನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಕಲಾತ್ಮಕ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾದಂಬರಿ. ನಚಿಕೇತನ ಜ್ಞಾನದಾಹದ ತೀವ್ರತೆ, ಯಮನ ಕಠಿಣ ಪರೀಕ್ಷೆ, ಪೌರಾಣಿಕ ವಾತಾವರಣ ತುಂಬ ಜೀವಂತಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಪ್ರಭು ದೇವರನ್ನು ಕುರಿತ “ಅಗ್ನಿರಥ-ಮುಕ್ತಿಪಥ” ಪವಾಡಗಳ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಂಡ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದ ನಿಷ್ಕರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಕೃತಿ. ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ಅತ್ಯುತ್ಕಟತೆ, ಅವಸರದ ಮುಕ್ತಾಯಗಳಿಂದ ತ.ರಾ.ಸು. ಅವರ ಬಹುಕೃತಿಗಳು ನರಳಿದರೂ, ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲವಾದರೂ ಉತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಅವರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದು ಸಂತಸದ ಸಂಗತಿ.

೭

“ಮುಗಿಲು ಮಲ್ಲಿಗೆ”ಯನ್ನು ಅರಳಿಸುತ್ತಾ ೧೯೪೮ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪುರಾಣಿಕರು ಈ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅರುವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಹೆಣೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬ ಜೀವನದ ಸುತ್ತ ಇವರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಗಾಣ ಸುತ್ತುತ್ತದೆ. “ಅತ್ತೆ-ಸೊಸೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಅತ್ತಿಗೆ-ಮೈದುನರ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಮಾವ-ಅಳಿಯ, ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿ, ಈ ಮನೆತನದ ಸಂಬಂಧಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಅಂತಲೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಾನು ನನ್ನ ಸುತ್ತಲಿನ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೆ ನನ್ನ ಕಾದಂಬರಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೂಲ ದ್ರವ್ಯವಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡೆ” ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೆದುಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರಮನೀಡದೆ ಅವರು ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸರಾಗವಾಗಿ ಕಥೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಜ್ಜಿಯ ಕತೆಗಳಂತೆ ಅವು ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಬಲಿಯದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಚಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅವು ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚು. ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡರೂ ಅವಕ್ಕೆ ಬಲು ಸರಳ ಪರಿಹಾರ ಅವರ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. “ಜೀವನದ ಸವಿ ಕಹಿಗಳು ದೇವದೇವನ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ” ಎಂಬ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ಹೊರಟ ಲೇಖಕರಿಂದ ನಾವು ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದಂತೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮಾತು. ಕೃತಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ಅಪಕ್ವ ವಿಚಾರ, ಅತಿ ತೆಳುವಾದ ಅನುಭವ, ನಿರ್ಜೀವ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ಪಾತ್ರ ಕಲ್ಪನೆ, ಅತಿಯಾದ ಆದರ್ಶ - ಇವು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿವೆ. “ಮಡಿವಂತಿಕೆಯ ಮನೋಭಾವ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೂತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ” ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವು ಆಕಾಶ ಪುರಾಣಗಳಾಗುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟ ಜೀವನದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪೃಥಕ್ಕರಣೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿಲ್ಲ. ಅವರ “ಭಾಷೆ ಸವೆದ ನಾಣ್ಯದಂತೆ ತನ್ನ ಪೇಟೆಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಕಳೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದೆ”.

ರಾಷ್ಟ್ರೋನ್ನತಿಯ ಜೀವನಾಡಿಗಳಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅಂತರಂಗ ಸಂಸ್ಕರಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ಮತ್ತು ಪೋಷಕರ ಹೊಣೆಗಾರಿಯೇನೆಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು “ರಂಗರೋಹಿಣಿ”. ಮಾನವ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿನ ದೈವೀ ಕೈವಾಡವನ್ನು, ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕೃತಿ “ಮದುವೆಯ ಹಾಡು”. ಚಿತ್ರ ಕಲಾವಿದನೊಬ್ಬನ ಬಾಳನ್ನು ತುಂಬ ಸಿನಿಮೀಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. “ಕೊನ್ನಾರ ಕಿಂಕಿಣಿ”. “ಮಂಜುಳಾ” ಧೈಯನಾಥನೆಗೆ ಹೋರಾಟ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ತನ್ನ ಮದುವೆಗೆ ಬಂದ ಅಡ್ಡಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಮನೋವಿಭ್ರಮಕ್ಕೊಳಗಾದ ಹೆಣ್ಣು ತರುಣ ಡಾಕ್ಟರರ ಸಹಚರ್ಯ ದಿಂದಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯ ಮನಸ್ಕಳಾಗಿ ಅವರನ್ನೇ ಕೈ ಹಿಡಿದಿದ್ದು “ಮಂಗಲಾಕ್ಷತೆ”ಯ ವಸ್ತು. ಸುಂದರ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಸತ್ವಶಾಲೀ ಕೃತಿಯಾಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ವಸ್ತು ಪುರಾಣಿಕರ ಲಘು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಿ ಜಳಾಗಿ ಕೃತಕವಾಗಿ ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಯುದ್ಧದಿಂದಾಗುವ

ಅನಾಹುತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಆಧಾರವಾಗುಳ್ಳ ಕೃತಿ “ವಸುಂಧರಾ”. ವಸ್ತು ಒಳ್ಳೆಯದು; ನಿರೂಪಣೆ ಹಳಸಲು; ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಕಳಪೆ. ತನ್ನ ತಮ್ಮ ತಂಗಿಯರನ್ನು ಸಂತೋಷವಾಗಿಡಲು ಕಳ್ಳತನ ಕೈಗೊಂಡು ಜೈಲುವಾಸ ಕಂಡು ಮರಳಿ ಬಂದು ಬವಣೆಯ ಬಾಳನ್ನೆದುರಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಕರುಣಾಜನಕ ಕಥೆ “ವಸಂತಲಕ್ಷ್ಮಿ”. ಆಸ್ವತ್ರೆಯ ಜೀವನವನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆ ಯಾಗುಳ್ಳ ಕೃತಿಗಳು “ಕಲ್ಯಾಣಧಾಮ” ಮತ್ತು “ಸರಿತಾ ಸತ್ಯವತಿ”. ಕಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ತಾಳ್ಮೆ ಸಹಕಾರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಧೈಯಗಳಿದ್ದರೆ ಹೊಸ ಬಾಳು ಮೂಡುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ “ಹೊಸಬಾಳು”. ಇಂದಿನ ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳಿನ ಒಂದು ಸುರಸ ಚಿತ್ರಣ “ಮಂದಾರ ಮಂದಾಕಿನಿ”. ವರದಕ್ಷಿಣೆಯ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳ ಕರುಳು ಮಿಡಿಯುವ ಕಥೆ “ಕುಲವಧು”. ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬದ ಏಳುಬೀಳಿನ ರಮ್ಯವೂ ಕರುಣಾಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಚಿತ್ರಗಳು “ತುಂಬಿದ ಮನೆ”, “ಬಿರಿದ ಭೂಮಿ” ಮತ್ತು “ಹಸಿರು ನೆಲ”. ಆದರ್ಶ ಶಿಕ್ಷಕನೊಬ್ಬನ ಉದಾತ್ತ ಬಾಳುವೆಯ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕೃತಿ “ತಂಪುನೆಳಲು”. “ಮುತ್ತೈದೆ”, “ಮನೆ ತುಂಬಿದ ಹೆಣ್ಣು”, “ಧರ್ಮ ದೇವತೆ”, “ಭಾಗೀರಥಿ”, “ಮಣ್ಣಿನ ಮಗಳು” ಹೆಸರುಗಳೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಪುರಾಣಿಕರು ಕಂಡ ಆದರ್ಶ ನಾರೀಮಣಿ ಯರ ಮಾದರಿ ಚಿತ್ರಗಳು.

(3)

೭

ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನೂ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನೂ ಮೆರೆದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ನಿರಂಜನ ಅವರು. ಅ.ನ.ಕೃ. ಅವರ ಶಿಷ್ಯ ಮಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದು ಬಹುಬೇಗ ಅವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವರಿವರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ರೋಚಿಗೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಂಯಮವೂ ವೈಚಾರಿಕತೆಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅವರಿಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ವಾಸ್ತವಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪಕ್ವವಾಗಿದೆ. ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಕುತೂಹಲಕರವೂ ಸಹಜ ಸುಂದರವೂ ಆದ ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ, ನೆಲದಿಂದ ಮೂಡಿ ಮೇಲೆದ್ದಂತಹ ಸದೃಶ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿ – ಅವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಶಿಕ್ಷಕರ ಬವಣೆ ಬಡತನಗಳ ಸಹಜವೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಯವೂ ಆದ ಚಿತ್ರಣ “ದೂರದ ನಕ್ಷತ್ರ” ಮತ್ತು “ನವೋದಯ”ಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಮಾನವೀಯ ಅಂತಃಕರಣದ ಪ್ರಭಾವೀ ಚಿತ್ರಣ ವಾಗಿದೆ, “ಅಭಯಾಶ್ರಮ”. ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ದಿನಚರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ “ವಿಮೋಚನೆ” ತನ್ನ ಹಿನ್ನೋಟ ತಂತ್ರದಿಂದಾಗಿ, ಘಟನೆಗಳ ಸುಸಂಬಂಧತೆಯಿಂದಾಗಿ, ನಿರೂಪಣೆಯ ಸೊಗಸಿನಿಂದಾಗಿ ಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. “ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ” ಅವರ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ. ಒಂದು ವಠಾರದಲ್ಲಿರುವ ಹಲವು ಕುಟುಂಬಗಳ ಹಲವು ಮುಖದ ಜೀವನವನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ತುಂಬ ರಸವತ್ತಾಗಿ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ನೈಜವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ರಂಗಮ್ಮನ ಪಾತ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯಂತೂ ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಜೀವನದ ಅಂತರಂಗದ ಅರಿವನ್ನೇ ಪಡೆಯದೆ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿದ್ದು, ಕ್ರಮೇಣ ಅದರ ನೈಜ ಮಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರ ಕತೆ “ಬಂಗಾರದ ಜಿಂಕೆ”. ಕಯ್ಯೂರಿನ ಹುತಾತ್ಮರ ಆದರ್ಶವೂ, ನಿಷ್ಕಾರ್ಥವೂ ಆದ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿವತ್ತಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುತ ವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತದೆ “ಚಿರಸ್ಮರಣೆ”. ಮುಗ್ಧವೂ ಶಾಂತವೂ ಉದಾರವೂ ಆದ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪದಾರ್ಪಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಸುತ್ತದೆ, “ನೂರೂ ಜುಟ್ಟು ಮೂರು ಜಡೆ”. ಅವರ “ಬನಶಂಕರಿ”, “ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಕಾಡಿತ್ತು ಮಾಯೆ”, “ಅಂಜನ”ಗಳೂ ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕೃತಿಗಳು. “ಕಲ್ಯಾಣಸ್ವಾಮಿ” ಮತ್ತು “ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪಾರ” ಎಂಬೆರಡು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೂ ನಿರಂಜನರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊಡಗಿನ ರಾಜ ಚಿಕವೀರ ರಾಜನ ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸ “ಅಪರಂಪಾರ”ದ ವಸ್ತು. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುವಂತಹ ಪರಿಸರಣ ನಿರ್ಮಾಣ, ಸತ್ಯಭರಿತವಾದ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿ. ಇವು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ.

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಕೊಂಕು ಡೊಂಕುಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಾಯ ಅನಾಚಾರಗಳನ್ನು ಅಸಹನೆ ಅಸಮತೆಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ ಉಗ್ರವಾಗಿ ವಿಡಂಬಿಸಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದವರು ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು. ಅಲ್ಲದನ್ನು ಹೊಲ್ಲದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರು ಕಣಕಿದ ಘನಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ನೇರ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕ ಮಾತು ಬರೆಹ ಅವರ ಹುಟ್ಟುಗುಣ. “ಮೋಹದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ”, “ಜರತಾರಿ ಜಗದ್ದುರು”ಗಳಲ್ಲಿ ಕಪಟ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸೋಗಿನ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಆಂತರಿಕ ಅವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ಕೆಂಗೊಡದ ಕಾವಿನಿಂದ ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ನೈತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞಾಮೂಲವಾದ ರೋಷ ಕೆಲವೇಳೆ ಕಲೆಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮುಖ ಮಾಡಿರುವುದೂ ಉಂಟು. “ಜಲಾಮುಖಿಯ ಮೇಲೆ” ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಹೋರಾಟವನ್ನು ತುಂಬ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಕೃತಿ. ಅದರ ನೈಜತೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟತೆಗಳು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಸುಡುವಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿವೆ. “ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವಳು”, ವೇಶ್ಯಾ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. “ಶಿವದಾರ ಜನಿವಾರ” ಮತ್ತು “ನೀ ನನ್ನ ಮುಟ್ಟಬೇಡ” ಕೃತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜವನ್ನು ಶಾಪವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಜತಿ ಭೂತವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತವೆ. ಮಡಿವಂತಿಕೆಯ ಅಂತರ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಹೊಲಸಿನ ಹೊಂಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆಷಾಢಭೂತಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಇವು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಸುಸಂಸ್ಕೃತರೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲೂ ಮನೆ ಮಾಡಿರುವ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಬಯಲಿಗಲೆಯುವ ಕೃತಿ “ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ”. “ನಾನು ಪೋಲೀಸನಾಗಿದ್ದೆ”. ವಸ್ತುವಿನ ನಾವೀನ್ಯತೆಯಿಂದ ಮೆರಗು ಪಡೆದಿದೆ. “ಬೆಳಗಿನ ಗಾಳಿ” ಒಂದು ನಗರದ ಹಲವು ಮುಖದ ಸಮಾಜಘಾತಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. “ಪ್ರಿಯಬಾಂಧವಿ”ಯೂ ಅದೇ ಧಾಟಿ. “ಖಾನಾವಳಿಯ ನೀಲಾ” ವಾಸ್ತವ ರಮ್ಯವೂ ಮರ್ಮಭೇದಕವೂ ಆದ ಕೃತಿ. ಹಳ್ಳಿಯ ಸೊಗಡನ್ನುಳ್ಳ ಸಹಜ ಸಜೀವ ಕೃತಿ “ಹೆಂಡತಿ”. ದುರಂತ ಪ್ರಣಯದ ಹೃತ್ಪರ್ಶಿಯೂ ಸತ್ವಭರಿತವೂ ಆದ ಕಾದಂಬರಿ “ಪ್ರಪಾತ”. “ಜಲತರಂಗ” ಯೌವನ ಪೂರ್ವ ವಯಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣ. “ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಡೆಗೆ” ಮತ್ತು “ಮಾಡಿಮಡಿದವರು” ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹುತಾತ್ಮರಾದವರ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವೂ ಸಹಜವೂ ತೇಜಸಂಪನ್ನವೂ ಆದ ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟ ಕೃತಿಗಳು. ಸ್ವತಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಕಾವನ್ನು ಕಂಡುಂಟು ಲೇಖಕರು ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿ ಅದರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲೂ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಯವರು ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. “ರಾಯನಾಯಕ”, “ಪೌರುಷ ಪರೀಕ್ಷೆ” ಮತ್ತು “ಸಮರ ಭೂಮಿ” ಅವರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು. ಮೂರರಲ್ಲೂ ವೀರರಸ ನೊರೆಗಟ್ಟಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಮಲ್ಲಸರ್ಜ, ಸಂಗೊಳ್ಳಿರಾಯಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರು ನಮ್ಮೆದುರು ಜೀವತಳೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. “ಗಿರಿಯ ನವಿಲು” ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನನ್ನು ಕುರಿತ ಕೃತಿ. ಹಳ್ಳಿಯ ರಕ್ತಮಾಂಸ ತುಂಬಿದ ಗಂಡು ಭಾಷೆ, ಜ್ವಲಂತ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಿತಿ, ಅನುಭವ ಸಾಂದ್ರತೆ, ಸಾತ್ವಿಕ ರೋಷ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಜೀವನದ ಬಹುವಿಸ್ತಾರವಾದ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಬೃಹತ್ ಕಾದಂಬರಿ ವಿನಾಯಕರ “ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ”. ೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಅದರ ರಚನೆ ೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಮಧ್ಯದ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರ, ಗುಣಾವಗುಣಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಅದಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳ ವಿರಸ ಘರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆರಂಭವಾದ ಕೃತಿ ಬಹುಬೇಗನೆ ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾಗಿ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ವಿನೋದ, ವಿಚಾರ, ತರ್ಕ, ತತ್ವ, ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಕಾಮ, ಆದರ್ಶ, ನಿಸರ್ಗ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಹನ್ನೊಂದು ವಿಚಾರಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಮೇಳವಿಸಿವೆ. ಹಲವು ಪಾತ್ರಗಳು ತುಂಬ ಸದೃಢವಾಗಿ ಸಬಲವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಕೆಲವು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಮೊಟಕಾಗಿಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಹಲವೆಡೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಳಿಸುವಂಥ ಅದ್ಭುತ ವಾಸ್ತವಿಕ ಚಿತ್ರಣವಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಅತಿವರ್ಣನೆ ಭಾವಾತಿರೇಕ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ಭಾಷಾಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ರೀತಿಯ ವಿಷಮತೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಡಿಯುತ್ತದೆ. ಆಡು ನುಡಿ

ತತ್ಕ್ಷಣ ಗ್ರಾಂಥಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಪಾತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖಕರು ಪಕ್ಷಪಾತ ವಹಿಸಿ ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಉಳಿದವು ಛಾಯಾಪಾತ್ರಗಳಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಒಟ್ಟಿಂದಲ್ಲಿ ನೋಡುವಾಗ ಈ ದೋಷಗಳು ಪ್ರಖರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸದೆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಉಸಿರಾಡುವ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವೂ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯವೂ ಆದ ಬದುಕು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಜೀವನ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಮಗ್ರತೆ ಯೊಡನೆ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೈವೆತ್ತಿದೆ. ಕಥಾ ಪಾತ್ರಗಳು ಘಟನೆಗಳು ವಿಚಾರಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಇಡಕಿರಿದಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡು ಸಮರಸಗೊಂಡು ಒಮ್ಮುಖವಾಗಿ ನಡೆದು ಕಾದಂಬರಿಯ ಮಹಾಸೌಧವನ್ನು ಶಿಲಿಸಿವೆ.

“ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡತಿ”ಯನ್ನು ಬರೆದ ಕುವೆಂಪು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ “ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು” ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗಾತ್ರ ಪಾತ್ರಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಇದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ದೊಡ್ಡದು. ಮಲೆನಾಡಿನ ಮಹಾಭಿತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಕೃತಿ “ಹುಲಿಯ ತೆರೆದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಎಳೆಎಳೆಯನ್ನೂ ನಿಷ್ಕಪಟವಾಗಿ ಸಹಜ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಬಿಡಿಬಿಡಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ನಾಲ್ಕಾರು ಹಳ್ಳಿಗಳ ವಿವಿಧ ಜತಿಯ ವಿವಿಧ ವರ್ಗದ ಮನೋಧರ್ಮದ ವಿವಿಧ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಅತ್ಯುಚ್ಚಲವೂ ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವೂ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಗ್ನವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಕೃತಿ”. ಮದುವೆ ಇಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧಾಂಗಗಳನ್ನು ಬೆಸೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಥಾನಾಯಕನಿಲ್ಲ, ನಾಯಕಿಯಿಲ್ಲ. ಮಲೆನಾಡಿನ ಇಡೀ ಬದುಕಿಗೇ ಇಲ್ಲೆ ನಾಯಕಪಟ್ಟ; ಅದ್ಭುತ ವಾಸ್ತವತೆಗೆ ನಾಯಕಿಯ ಕಿರೀಟ. ಇಲ್ಲಿ ಅವಸರವಿಲ್ಲ, ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ಅತಿಪ್ರಧಾನತೆಯಿಲ್ಲ, ಅವಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ವಿಶಿಷ್ಟ, ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರಧಾನ, ಎಲ್ಲವೂ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಗಾಢವಾದ ಅನನ್ಯ ಸದೃಶವಾದ ಕಾಡಿನ ನಾಡಿನ ಜೀವನಾನುಭವದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಮಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನೂ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಬಲ್ಲ ನೆಲಗಂಪಿನ ವಿಧೇಯಶೈಲಿ, ಸ್ವೋಪಜ್ಜಶೀಲವಾದ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಎಚ್ಚರ ಇವು ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧವಾಗಿ ಸಮ್ಮಿಲನಗೊಂಡಿರುವ ಮಹತ್ವತಿಯಿದು. ಕಥಾ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ, ವಸ್ತು ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರರಚನೆಯಲ್ಲಿ, ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ಹಳೆಯ ಜಡನ್ನುಳಿದು ಹೊಸದಾರಿಯನ್ನು ತುಳಿದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಕೀರ್ಣ ಕಾದಂಬರಿಯಿದು.

೧೦

ಇಟಲಿಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾಸಾರ್ವಭೌಮ ಮೈಕೆಲ್ ಏಂಜಲೋವಿನ ಸುತ್ತ ರಮ್ಯವಾದ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕಾದಂಬರಿಯೊಂದನ್ನು ಹೆಣೆದಿದ್ದಾರೆ ಕೆ.ವಿ. ಅಯ್ಯರ್. ಬಾಲ ಏಸುವಿಗೆ “ರೂಪದರ್ಶಿ”ಯಾದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸೈತಾನನ ಸ್ವರೂಪನಾದ “ಜುದಾಸ್”ಗೂ ರೂಪದರ್ಶಿ ಯಾಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಜೀವನವನ್ನು ಹೃದಯವೇದಕವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಕೃತಿಯಿದು. ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪಡಿಮೂಡಿಸಿರುವ ಇಟಲಿಯ ಪರಿಸರ ತುಂಬ ಸಹಜವೂ ಶಕ್ತಿಯುತವೂ ಆಗಿದ್ದು, ಪಾತ್ರಗಳೂ ಕೂಡ ಮಿಡಿದರೆ ರಕ್ತ ಹನಿಯುವಂತಿವೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿ ಶಾಂತಲಾ ದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಅವರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ ಶೈಲಿಯ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕತೆಯಿಂದ ಕಲ್ಪನೆಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ನಿರ್ಜೀವ ಇತಿಹಾಸದ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಜೀವತುಂಬುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆಯಾದರೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾದಂಬರಿಕಾರನಿಗಿರಬೇಕಾದ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ ಇಲ್ಲವಾಗಿ ಅತಿಯಾದ ಆದರ್ಶಪ್ರಿಯತೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ತೀರ ಅಸಹಜವೆನ್ನಿಸುವಷ್ಟು, ಹರಡಿ ಕೊಂಡು ಕೃತಿಯ ಮಲ್ಯವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ.

“ಚಿಕವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರ” ಕೊಡಗಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಅವರು ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸರಳ ಗಂಭೀರ ಶೈಲಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮಲ್ಯಗಳನ್ನು ಉತ್ಕರ್ಷಿಸಿದೆ. ಚಿಕವೀರರಾಜನ ಪಾತ್ರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಷಿತವಾಗಿರುವ ಪಾಪಪ್ರಜ್ಞೆ ವಿನೂತವಾದುದು; ಸಮರ್ಥವಾದುದು; “ಚೆನ್ನಬಸವನಾಯಕ” ಕೂಡ ಅದೇ ಎರಕದ ಸರಳ ನಿರಾಡಂಬರ ಮಲಿಕ ಕಾದಂಬರಿ.

ಹಿರಿಯ ಲೇಖಕರಾದ ದೇವುಡು ಅವರು “ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣ”, “ಮಹಾಕ್ಷತ್ರಿಯ” ಮತ್ತು “ಮಹಾದರ್ಶನ” ಎಂಬ ಮೂರು ಪೌರಾಣಿಕ; “ಅವಳ ಕತೆ” ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ, “ಅಂತರಂಗ”, “ಮಲ್ಲಿ”, “ಡಾ. ವೀಣಾ” ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮಹಾಸಾಧನೆ, ನಹುಷ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಉದಾತ್ತವಾದ ದಾನ ಹಾಗೂ ವೀರಗುಣಗಳು, ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಯ ಜ್ಞಾನ ತಪಸ್ಸುಗಳು ಪೌರಾಣಿಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವದಳೆದಿವೆ. ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪೌರಾಣಿಕ ಯುಗಕ್ಕೆ ಹರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸಹಜ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ಮೇಲೆತ್ತಿ ತಂದು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿರುವ ಅವರ ಕಲಾಶಕ್ತಿ ಅದ್ಭುತ ವಾದುದು. ಅವರ ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಗಾಢಜ್ಞಾನ ಇಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿದೆ. “ಅವಳ ಕತೆ” ವಿಜಯನಗರದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಭಿತ್ತಿಯಾಗುಳ್ಳ ಒಂದು ಶೃಂಗಾರ ಕಥೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿ, ಸಾಂದ್ರವಾದ ಅನುಭವ, ಕುಸುರಿಕಲೆ ಮತ್ತು ನವೀನವೂ ಹರಿತವೂ ಆದ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡಿವೆ.

ವಿನೋದ ವಿಚಾರಗಳ ಸಮ್ಮಿಲನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದವರು ಗೊರೂರ್ ಅವರು. “ಹೇಮಾವತಿ” ಮತ್ತು “ಊರ್ವಶಿ”, ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳಿನ ರಸಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಅವರ “ನಮ್ಮೂರಿನ ರಸಿಕರು” ಸಹಜ ಸುಂದರವಾದ ರಸಿಕ ಹಾಸ್ಯದ ತುಂಬು ಪ್ರವಾಹ. ಅವರ ಜೀವನಶ್ರದ್ಧೆ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸೀಳು ನೋಟುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿವತ್ತಾಗಿ ಅವಿಭವಿಸಿವೆ.

ವೀರಕೇಸರಿ ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ ಕೋರಟಿ ಅವರು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವೀರಕೇಸರಿಯವರು ಮೊಗಲರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, “ಫಕೀರರ ವಿದ್ರೋಹ”, “ರಾಣಿ ರೂಪಮತಿ”, “ಸುಲ್ತಾನ ರಜಿಯಾ”, “ಜಹನಾರಾ”, “ಮೊಗಲ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ”, ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ, ಮೈಸೂರು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ “ಧರ್ಮಗ್ಲಾನಿ”, “ಗೋಲ್ಕೊಂಡ ಪತನ” ಮುಂತಾದ ಕಾದಂಬರಿ ಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಲ್ಪನೆಯ ಹೆಚ್ಚಳದಿಂದ, ಶಿಥಿಲವಾದ ಬಂಧದಿಂದ, ಶುಷ್ಕವಾದ ಸಂವಾದದಿಂದ ಇವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರದೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. “ದೌಲತ್” ಮಾತ್ರ ಪಕ್ಕವಾದ ಪಾತ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಸಮರ್ಥವಾದ ಪರಿಸರ ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ, ಬಂಧ ಶೈಥಿಲ್ಯವಿದ್ದರೂ, ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಾರು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕೋರಟಿ ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. “ವ್ಯಾಘ್ರನಖ” ಮತ್ತು “ಪರಮೇಶ್ವರ ಪುಲಿಕೇಶಿ” ಅವರ ಉತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳು. ಉತ್ತಮ ಪರಿಸರ ಸೃಷ್ಟಿ ಇದ್ದರೂ ಪಾತ್ರಗಳು ಲೇಖಕರ ಸೂತ್ರದಲ್ಲೇ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಆಡುತ್ತವೆ. ವೇಗಯುತ ವಾದ ಕಥನ ಕಲೆ ಇವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. “ಮಿಸ್ ಲೀಲಾವತಿ”, “ಊರು ಕವಲೊಡೆದಾಗ” ಎಂಬ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕೃತಿಗಳು.

ಶ್ರೀರಂಗರು ನಮ್ಮ ಗಮನಾರ್ಹ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. “ಪ್ರಕೃತಿ”, “ಪುರುಷ”, “ಅನಾದಿ”, “ಗೌತಮನ ಶಾಪ”, “ಪುರುಷಾರ್ಥ” ಇವು ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು. “ಪ್ರಕೃತಿ” ಮತ್ತು “ಪುರುಷ” ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದಂತಹ ಯಜಮಾನ ಮತ್ತು ಆಳಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು, ಜತಿಭೇದವನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಚಾರಪೂರ್ಣ ಕಾದಂಬರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡ ನಂತರ ತಮ್ಮ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ ಯುವಕರ ಕತೆ “ಪುರುಷಾರ್ಥ”. ಮಾನವಜೀವನದ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಕಾಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸುವ ವೈಚಾರಿಕ ಕಾದಂಬರಿ “ಗೌತಮನ ಶಾಪ”. ಈಚೆಗೆ “ವಿಷಚಕ್ರವ್ಯೂಹ”, “ಸೌಜನ್ಯದ ಬೆಲೆ”ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪೌರಾಣಿಕಯುಗದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗರು ನಿಪುಣರು.

ಹನ್ನೆರಡನೆ ಶತಮಾನದ ಶರಣ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಸವಿವರವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ತಮ್ಮ “ಕ್ರಾಂತಿಕಲ್ಯಾಣ” ಕಾದಂಬರಿ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಬಿ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯನವರು. ಶರಣಯುಗ ಸಂಕೀರ್ಣಯುಗವೂ ಹೌದು. ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ರಾಜಕಾರಣ ಮುಂತಾಗಿ ಹಲವು ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಆ ಮಹಾಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೂಲಕ ಪುನಃ ಸೃಷ್ಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣನಿಷ್ಠರಾಗಿ ನಡೆಯದಿದ್ದರೂ, ನಿರೂಪಣೆ ಹಲವು ವೇಳೆ ನೀರಸವಾಗಿದ್ದರೂ, ಪಾತ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಸಂಗತಿ ತಲೆದೋರಿದ್ದರೂ, ಅವರು ಮಾಡಿರುವ

ಅಭ್ಯಾಸ ಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಯತ್ನ ನಿಜಕ್ಕೂ ಅಭಿನಂದನೀಯ. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವನ್ನು ಕುರಿತು, ವಿಜಯನಗರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಕಾದಂಬರಿ ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಚಹ ಕಟ್ಟಿದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ” ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸುತ್ತದೆ. “ಮಲ್ಮಮ್ಮನ ಪವಾಡ” ಮುಗ್ಧವಾದ ಗಂಡನನ್ನು ಬುದ್ಧಿವಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಹೆಣ್ಣುಬ್ಬಳ ಪ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಸಾಹಸ ನಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪ “ಅರ್ಧಾಂಗಿ”.

ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲೊಂದು “ರಾವ್‌ಬಹದ್ದೂರ್” ಅವರ “ಗ್ರಾಮಾ ಯಣ”. ಶಾಂತಿ, ಸಂತೃಪ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಬೀಡಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದು ಸ್ವಾರ್ಥ ವಿಶಾಚಿಗಳ ಕುಟಿಲ ಕಾರಸ್ಥಾನದಿಂದ ನರಕ ಸದೃಶವಾದ ದುರಂತ ಗಂಭೀರ ಕೃತಿಯಿದು. ಜೀವದುಂಬಿ ಕಳಕಳಿಸುವ ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಪಾತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅನನ್ಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ, ಸಂಕೀರ್ಣವೂ ಸಮೃದ್ಧವೂ, ಸಮರ್ಥವೂ ಆದ ಕಥಾಸಂವಿಧಾನ, ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಆಡುನುಡಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಅನುಭವ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ಬೌದ್ಧಿಕತೆಯ ಹೊಳಪು ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಸಹಜ ದುರಂತ- ಇವು ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ, ಮೂಲಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ.

ಇದೇ ಜತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ ಚದುರಂಗರ “ಸರ್ವಮಂಗಲಾ”. ಹುಣಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದರ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕತೆ ಇದಾದರೂ ಆ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಕತೆ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರ ನಂಬಿಕೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜೀವನ ವಿಧಾನ, ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಸರಳತೆಗಳು ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆಯೊಡನೆ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಪರಿಸರವೂ ಅಷ್ಟೇ ಮಧುರ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆ ಕೊನೆಗೆ ರಾಜಕೀಯದ ಗಾಳಿಯೂ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳಂತೂ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಸುಳಿದಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಷ್ಟು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಬಳಸಿರುವ ಭಾಷೆ ಕೃತಿಯ ಸಹಜತೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮೆರಗು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ದುರಂತ ಕರುಳನ್ನು ಹಿಂಡುತ್ತದೆ. ಅವರದೇ ಆದ “ಉಯ್ಯಾಲೆ” ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಮನೋಘರ್ಷಣೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಒಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಪ್ರಯತ್ನ.

ಆನಂದಕಂದರು “ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ” ಮತ್ತು “ಮಗಳ ಮದುವೆ” ಎಂಬೆರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕುರಿತ ಮನೋಜ್ಞ ಕಾದಂಬರಿ; ಎರಡನೆಯದು ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನುಳ್ಳ ವಾಸ್ತವರಮ್ಯವಾದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕೃತಿ. ಶಾಂತಲಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಸಮೇತನಹಳ್ಳಿ ರಾಮರಾಯರ “ಸವತಿಗಂಧವಾರಣೆ” ಈಚೆಗೆ ಬಂದ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕೃತಿ. ಸಂವಾದಗಳು ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಸಚಿತ್ರವೂ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿವೆ. ಶಿವಾಜಿಯ ಆಶ್ರಿತನಾದ ಸಾಹಸಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಕುರಿತ ಕೃತಿ ಸಿ.ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನವರ “ರಘುನಾಥನ ಸಾಹಸ”.

ಎಂ.ಆರ್.ಶ್ರೀ. ಅವರೂ “ಸಾವಿತ್ರಿ” ಹಾಗೂ “ಮಹಾತ್ಯಾಗ” ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹಲವು ದೋಷಗಳಿದ್ದರೂ, “ಮಹಾತ್ಯಾಗ” ಮನರಂಜಿಸುತ್ತದೆ.

(4)

೧೧

ಈ ಕಾಲುಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ಲೇಖಕಿಯರು ಕಾದಂಬರಿ ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವುದು ಒಂದು ಸಂತಸದ ಸಂಗತಿ. ಇವರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು ದಿ. ತ್ರಿವೇಣಿ ಅವರು. ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಅವರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬ ಗಳ – ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸತಿಪತಿ ಸಂಬಂಧವಾದ-ಜೀವನದ ಲಲಿತ ಸುಂದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಇವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನಸ್ಸಿನ

ಬಹುಮುಖಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾದ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಅವರು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮನಶ್ಯಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳ ಬೆನ್ನಲುಬಾಗಿದೆ. ಸರಳ ಶೈಲಿ, ಮಧುರ ಸಂಭಾಷಣೆ, ವಸ್ತುನಿಷ್ಠತೆ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಜೀವಾಳ. ಆದರೆ ಆಳವಾದ ವಿಶಾಲವಾದ ಅನುಭವ ಸಂಪತ್ತಾಗಲೀ ಸ್ಪಷ್ಟ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಾಗಲೀ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಷಮ ದಾಂಪತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಮನೋವಿಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ರಮ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಕೃತಿ “ಕೀಲುಗೊಂಬೆ”. ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಸಂಶಯ ಕೀಟ ಹೇಗೆ ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಜೀವನವನ್ನು ದಾರುಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ದುರಂತಕ್ಕೆ ನೂಕುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರ ಸುಂದರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ “ಶರಪಂಜರ”. ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಕುಟುಂಬದ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳನ್ನು ಹಳೆಯ ಹೊಸ ತಲೆಮಾರುಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಹಜ ಘರ್ಷಣೆಯನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಮೂಡಿಸಿರುವ ಕೃತಿ “ಹೆಣ್ಣೆಲೆ ಚಿಗುರಿದಾಗ”. ಅವರ “ಬೆಕ್ಕಿನ ಕಣ್ಣು”, “ಬೆಳ್ಳಿಮೋಡ”, “ದೂರದ ಬೆಟ್ಟ” ಮತ್ತು “ಮುಚ್ಚಿದ ಬಾಗಿಲು” ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕೃತಿಗಳು.

ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವಿಧ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ನಿರೂಪಿಸುವ ಕೃತಿ ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ ಅವರ “ನೂಲು ನೆಯ್ದ ಚಿತ್ರ” ತುಂಬ ಚಿತ್ತಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತ ವಾಗಿದೆ. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೊರಗೊಳಗುಗಳನ್ನು ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸುವ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕೃತಿ, “ಶ್ವೇತಾಂಬರಿ” ಅವರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾದಂಬರಿ. ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಕುರಿತ “ಸ್ನೇಹಪಲ್ಲವಿ” ಮತ್ತು “ಹೃದಯವಲ್ಲಭ”ಗಳೂ ಅವರವೇ. ಎಂ.ಕೆ. ಇಂದಿರಾ, ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧ ಬರೆಹ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ತುಂಗಭದ್ರ”, “ಸದಾನಂದ”, “ಗೆಜ್ಜೆಪೂಜೆ”, “ಕಲಾದರ್ಶಿ” ಮುಂತಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕರ್ತೃ ಅವರು. ಸರಳ ನಿರರ್ಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಅವರ ಸ್ವತ್ತು. “ಕಲಾದರ್ಶಿ”ಯ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪರಿಸರ ರಮ್ಯವಾಗಿದೆ. ವಾಣಿ ಅವರ “ಬಿಡುಗಡೆ”, “ಎರಡು ಕನಸು”, “ಮನೆ ಮಗಳು”, “ಶುಭ ಮಂಗಳ”, “ಕಾವೇರಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ” ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಕೇವಲ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಓದಬಹುದು. ವೇಗಶಾಲಿಯಾದ ಬರವಣಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ವಶವಾಗಿದೆ. ಉಷಾದೇವಿಯವರು, “ಮೊಗ್ಗಿನಜಡೆ”, “ಧೂಮಕೇತು”, “ಮುರಿದ ಸರಪಳಿ” ಮುಂತಾಗಿ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ವಿವಿಧ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಇವರು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲರು. ದಿ. ಎಂ.ಕೆ. ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಯವರು “ಸಂಸಾರ ಸಮರ”, “ಬಾಳು ಬೆಳಗಿತು”, “ಕನಸಿನ ಕಡೆ” ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುಟುಂಬ ಜೀವನದ ಹಲವು ಮುಖಗಳ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲಿದೆ. ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಅಡುಕುವುದರಿಂದ ಕಥೆ ಹೊಲಬುದಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಕೆ. ಶಾರದ, ಎನ್. ಶಾರದ, ಎಚ್.ಆರ್. ಇಂದಿರಾ, ಅರ್ಯಾಂಬ ಪಟ್ಟಾಭಿ, ಪಂಕಜ, ಲಲಿತಾಂಬಾ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ನೀಳಾದೇವಿ ತಪಸ್ವಿನಿ, ಮಲ್ಲಿಕಾ, ಛಾಯಾದೇವಿ ನಂಜಪ್ಪ, ಎಂ.ಸಿ. ಪದ್ಮಾ ಮುಂತಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಲೇಖಕಿಯರು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಭ್ಯಾಸ ಅನುಭವಗಳ ಕೊರತೆ ಇವುಗಳ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ದೋಷವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಶಾಂತವಾದ ತಿಳಿಯಾದ ಭಾವಗಳಿಗೆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರವಿಲ್ಲ.

ವಿ.ಎಂ. ಇನಾಂದಾರ್ ಅವರು “ಶಾಪ”, “ಮೂರಾಬಟ್ಟೆ”, “ಕನಸಿನ ಮನೆ”, “ಈ ಪರಿಯ ಸೊಬಗು”, “ಸ್ವರ್ಗದ ಬಾಗಿಲು”, “ಚಿತ್ರಲೇಖಿ”, “ಉರ್ವಶಿ” ಮುಂತಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಂಜೆ ಬಾಳಿನ ಬವಣೆಯನ್ನೂ ಅದರಿಂದ ಮೂಡುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ “ಸ್ವರ್ಗದ ಬಾಗಿಲು”. “ಶಾಪ” ಅನುವಂಶಿಕತೆಯ ದುರಂತವನ್ನು ಹೃತ್ಪ್ರಶ್ನಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅವರ “ಚಿತ್ರಲೇಖಿ” ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ. “ನಿಸರ್ಗ”, “ರಾಮಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರು”, “ಅಶೋಕ ಚಕ್ರ”, “ಶ್ರೇಯಾಂಸ”, “ರಾಷ್ಟ್ರ ಪುರುಷ”, “ಹದಗೆಟ್ಟ ಹಳ್ಳಿ” ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕರ್ತೃ ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು. ನಿರುದ್ದಿಗ್ನವಾಗಿ ಕಥೆ ಹೇಳುವ ಕಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ. “ನಿಸರ್ಗ” ಅವರ ಕಲಾಪೂರ್ಣ ಕಾದಂಬರಿ. ಬರಗಾಲದ ಬವಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಯ ಸಹಜ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಡನೆ ಮುಗಳಿಯವರು “ಅನ್ನ”ದಲ್ಲಿ ಕರುಣಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಂ.ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರ, “ಜೀವನದ ಜೊತೆಗಾತಿ”, “ತಾಯಬಯಕೆ”, “ಕುಂಕುಮ ಭಾಗ್ಯ”, “ಮಾವನ ಮಗಳು” ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ

ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಸರಳ ಸುಂದರವಾದ ರಸವತ್ತಾದ ಬರವಣಿಗೆ ಅವರದು. “ಓದಿದ ಹುಡುಗಿ”, “ಅವಳ ತಂಗಿ”, “ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮನೆ”, “ಸತ್ಯಭಾಮ” ಕಾದಂಬರಿಗಳ ರಚಕರು ನರೇಂದ್ರಬಾಬುವರು. “ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮನೆ”ಯ ದುರಂತ ಚಿತ್ರ ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಗೃಹಜೀವನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಚಿತ್ರ “ಸತ್ಯಭಾಮ”. ಹೇಮಂತರ “ಭಗ್ನಮಂದಿರ” ಕಾಲೇಜು ಜೀವನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ ಕೃತಿ. ಮ.ನ. ಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಟೀಪೂವಿನ ಜೀವನದ ಸಮಗ್ರ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು “ಸಂಧಾನ”. “ಸಂವಿಧಾನ” ಮತ್ತು “ಸಂಹಾರ” ಎಂಬ ಮೂರು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ನಾಟ್ಯರಾಣಿ ಶಾಂತಲಾ” ಅವರ ಈಚಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಬರಹ. ಸಂಗೀತ ಕಲಾವಿದನೊಬ್ಬನ ಬಾಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು – “ಗಾಯನ ಚಕ್ರವರ್ತಿ”, ಅವರ “ಚಿತ್ರನಾಯಕಿ”, “ಮೀನಾ” ಮೆಚ್ಚಬಹುದಾದ ಕೃತಿಗಳು. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಸಮಾಜ ಜೀವನದ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು “ವಾತ್ಸಲ್ಯಪಥ”, “ಹೇಮಂತಗಾನ”, “ಅನುರಕ್ತ” ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರಾಯ ಬಲ್ಲಾಳರು ಲಲಿತವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನವಭಾರತದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿ ನಿಂತ ಆದರ್ಶವಾದಿ ಯುವಕನೊಬ್ಬನ ಬಾಳಕಥೆ ಅಶ್ವತ್ಥರ “ಹಂಬಲ” ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಕಾದಂಬರಿಯ ವಸ್ತು. ಘಟನಾವಳಿಗಳ ಚಿತ್ರಣ, ಸನ್ನಿವೇಶ ಸೃಷ್ಟಿ ತುಂಬ ಶಕ್ತಿವತ್ತಾಗಿವೆ. ಎನ್ನೆಯವರು “ಸಾವಿನ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ”, “ಎರಡನೆಯ ಸಂಬಂಧ”, “ಗೌರೀಶಂಕರ” ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. “ಗೌರೀಶಂಕರ” ಅರವಿಂದರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳುದಾದರೆ, “ಸಾವಿನ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ” ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನದ ಸಿಹಿಕಹಿಗಳನ್ನು ಸುರಸವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಸುತರು “ಸಂತಾನ ಭಿಕ್ಷೆ”, “ಕೊಳಲಿನ ಕರೆ”, “ಹುಲಿಯಬೋನು”, “ಚಿಗುರುಹಾಸಿಗೆ”, “ಎಡಕಲ್ಲು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ”, “ವೈದ್ಯನ ಮಗಳು” ಮುಂತಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕರ್ತೃಗಳು. ಬಂಜೆತನದಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಬೇರೊಬ್ಬನಿಂದ ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆದ ಕತೆ “ಸಂತಾನ ಭಿಕ್ಷೆ”. ಪಣಿಯರ ಜೀವನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಕೂಲಿಕಾರರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಕೃತಿ “ಕೊಳಲಿನ ಕರೆ”. “ಹುಲಿಯಬೋನು” ಮತ್ತು “ಚಿಗುರು ಹಾಸಿಗೆ”ಗಳೂ ಗಡಿನಾಡ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಗಳು. ವೈದ್ಯನ ಮಗಳು ಐತಿಹಾಸಿಕ. ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಣ ಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅನುಭವ ಇರುವ ಭಾರತೀಸುತರು ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ಯಪೂರ್ಣ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಎಸ್. ಅನಂತನಾರಾಯಣ ಅವರು ಹಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದರೂ “ಅತ್ತಿಗೆ” ಅವರ ಉತ್ತಮ ಕೃತಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಉಡುಪ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ ಚಡಗ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಯುವ ಲೇಖಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾಣಿಕರಂತೆ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬದ ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಾಳಿನ ಶಿಥಿಲ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲೇ ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆ ವ್ಯಯವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಕಡಿದಾಳ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರು “ಪಂಜರವಳ್ಳಿಯ ಪಂಜು” ಮತ್ತು “ನಾಳೆಯ ನೆಳಲು” ಎಂಬೆರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡೂ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳೇ. ಮೊದಲನೆಯದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸೇವೆಗೆ ಕಂಕಣಕಟ್ಟಿ ನಿಂತ ಆದರ್ಶ ಯುವಕನೊಬ್ಬನ ಸಾಹಸ ಚಿತ್ರವಾದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ನಾಳೆ ರೂಪಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕನಸನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಎರಡರಲ್ಲೂ ದಟ್ಟವಾದ ಅನುಭವದ ಹಾಸಿದೆಯಾದರೂ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಕೋ ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪನವರು “ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ”, “ಪೂರ್ಣವತಿ” ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಕರ್ತೃ. ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೂ ವಿಪುಲವೂ ಆದ ಜ್ಞಾನಾನುಭವಗಳಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ, ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಯವರ “ಪರಿಪೂರ್ಣದೇವಿ”. “ಕದಳಿಯ ಕರ್ಪೂರ” ಮತ್ತು “ಜ್ಯೋತಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದೆ” ಕೃತಿಗಳು. ಇವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಭುದೇವ, ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕ ಮತ್ತು ನಿಜ ಗುಣಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಬದುಕನ್ನು ಕುರಿತವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿರಬಹುದಾದರೂ ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ತಂದೆ ಜೀವಂತ ಪರಿಸರಗಳ ಸುಂದರ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಕಾವ್ಯಮಯ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಇವು ರಮ್ಯವಾಗಿವೆ. ಅವರ “ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪುಲಿಕೇಶಿಯನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ದೇಜಗೌ ಅವರ “ಕಡುಗಲಿ ಕುಮಾರರಾಮ” ಕನ್ನಡ ವೀರನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಭಾವಕಾರೀ ಚಿತ್ರಣ. “ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆ”, “ಚೇಳಿನಿ”, “ರತ್ನಾಕರ” ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಆವರಣವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತವೆ. ಹಂಪನಾ ಅವರ “ನಾಗಶ್ರೀ” ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಕೃತಿ. ದೇವೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಹಕಾರಿಯವರ “ಚೆಲ್ಲಕೋಗಿಲೆ” ನಿಜಗುಣರನ್ನು ಕುರಿತ ಕೃತಿ. ಅವರ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾದಂಬರಿ “ಕೂಗುತಿದೆ ಕಲ್ಲು”, “ಅಜಂತ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲೋರಗಳ ಕಲಾಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಮೂಡಿದ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕೃತಿ. ಉಳ್ಳಾಲದ ರಾಣಿ ಅಬ್ಬಕ್ಕನು ವೀರಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ರಾ.ಮೊ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ, “ಆಭಯಾರಾಣಿ” ನೆನಪಿಡಬೇಕಾದ ಕೃತಿ. “ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರಬಲ್ಲಾಳ”ನನ್ನು ಕುರಿತು ಜಿ.ಎ. ರೆಡ್ಡಿಯವರೂ ಭಗತ್‌ಸಿಂಗನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ.ಸು. ಭಟ್ಟ ಅವರೂ ಕಾದಂಬರಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಗರಿಕತೆಯ ನಂಜುಸೋಂಕದ ಗಿರಿಜನವರ್ಗದ ಮುಗ್ಧ ಮಧುರವೂ ದುಃಖದಾಯಕನು ಆದ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಪರಿಸರ ಜೀವಂತಿಕೆಯೊಡನೆ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬಿಂದುಮಾಧವರು ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ತಮ್ಮ “ಬಲಿಪೀಠ” ಮತ್ತು “ಬನವಾಸಿ”ಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾಂಧವ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರಣಯಕಥೆ ಅಕ್ಟರ್ ಆಲಿಯವನ “ನಿರೀಕ್ಷೆ” ಯಲ್ಲಿದೆ. ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತರ “ಥೇಮ್ಸ್‌ನಿಂದ ಗಂಗೆ” ವಿದೇಶದಿಂದ ಭಾರತ ಬಂದ ಹೆಣ್ಣುಬ್ಬಳು ಇಲ್ಲಿನ ರೀತಿನೀತಿಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಕಥೆ. ವಸ್ತು ಹೊಸದು, ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಕಡಿಮೆ. ತಾಯಿಯ ಅತಿಮುದ್ದಿನಿಂದ ಹಾಳಾದ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರ ಉತ್ತಮ ರಸಪೂರ್ಣ ಕಾದಂಬರಿ ಎಂ.ಎಸ್. ಅನಂತರಾವ್ ಅವರ “ಪಾರ್ವತಿಯ ಭಾಗ್ಯ”. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚಿತ್ರಣ ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ವಿಶುಕಮಾರ್ ಅವರು “ಭಗವಂತನ ಆತ್ಮಕಥೆ”, “ಗಗನಗಾಮಿಗಳು” ಮತ್ತು “ನೆತ್ತರಗಾನ”ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಾರ್ಹ. ಕೊನೆಯದು ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಲಾವಿದನ ಬಾಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. “ಹೇಮಂತ” ಮತ್ತು “ಪಥಭ್ರಾಂತ” ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯವರ ಲೇಖನದ ಫಲಗಳು. ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದ “ಪಥಭ್ರಾಂತ” ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದನೊಬ್ಬನ ವರ್ಣಮಯ ಜೀವಿತ ಕಥೆ. ಪ್ರಮಾಣ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಯಮಗಳಿದ್ದರೆ ಇದೊಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಜಿ. ವೆಂಕಟಯ್ಯ ನವರು “ನೊಂದಜೀವ”, “ಮುರಿದ ಮದುವೆ”, “ಚಂದನದ ಕೊರಡು” ಮುಂತಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. “ಚಂದನದ ಕೊರಡು” ಆದರ್ಶ ವೈದ್ಯನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕುರಿತ ಸುರಸಬರವಣಿಗೆ. ನಾ. ರಾಜಣ್ಣ ಅವರು “ನಾ ಸಾಯಲಾರೆ”, “ವಜ್ರದುಂಗುರ”, “ಮುಗಿಲಮಾಲೆ”ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲೆರಡು ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚಿತ್ರಗಳು; ಕೊನೆಯದು ಕಲಾವಿದನೊಬ್ಬನ ಜೀವನಚಿತ್ರಣ. ಶೇಷನಾರಾಯಣ ಅವರು “ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರ”, “ಕಪಿಲೆ”, “ಪದ್ಮರಂಗು” ಮತ್ತು “ನೊರೆ” ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಣಿಜೀವನವನ್ನು ತುಂಬ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತರಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ಅವರಿಗಿದೆ. “ಕಪಿಲೆ”ಯಲ್ಲಿ ಹಸು, “ಪದ್ಮರಂಗು”ನಲ್ಲಿ ಹಾವು ಪ್ರಧಾನಪಾತ್ರಗಳು. ಹಳ್ಳಿಯ ರೈತನ ದುಃಖದಾಯಕ ಜೀವನದ ದಾರುಣ ಚಿತ್ರ “ನೊರೆ”. ಎಚ್ಚೆಸ್ಕೆಯವರು “ಬಯಕೆಯ ಬೆಲೆ”, “ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗ”, “ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ”ಗಳ ಕರ್ತೃ. ಮೊನಚಾದ ಶೈಲಿ, ರಸವತ್ತಾದ ನಿರೂಪಣೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. “ರಾಜಬಲಿ”, “ತಣ್ಣಗಿನ ಬೆಂಕಿ”, “ಉತ್ತರಾಯಣ” ಮುಂತಾದ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಸತ್ಯಕಾಮ ಅವರು. ಬಿ. ಮಲ್ಲರಾಜ ಅರಸ್ ಅವರ “ಗ್ರಾಮಸೇವಕ ರಾಮಚಂದ್ರ”, “ರಾಮನಹಳ್ಳಿಯ ಹೊಸಬಾಳು”, “ಗ್ರಾಮಸುಧಾರಣ ಪ್ರಚಾರದ ನೀರಸ ಕೃತಿಗಳು. ಕೃ.ನ. ಮೂರ್ತಿಯವರು “ಹೂವಿನ ಸೆರೆ”, “ಗ್ರಾಮಸೇವಕ”, “ಸರ್ವೋದಯ” ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಸ್ತುದೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸತನ ವಿದ್ವರೂ ನಿರೂಪಣೆ ಸವಕಲು.

ಗೊರೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾದ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ತಂದವರು ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ. ಚತುರಮತಿಗಳಾದ “ಬೀಚಿ”ಯವರು ತಮ್ಮ “ದಾಸಕೂಟ”, “ಸತೀಸೂಳೆ”, “ಸರಸ್ವತೀ ಸಂಹಾರ”, “ಖಾದಿಸೀರೆ” ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ತರಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದರೂ ಅದು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳ್ಳದೆ ವಿಕೃತಹಾಸ್ಯವಾಗಿ ಚುಚ್ಚು ಕಾಯಕ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಾಡಿಗೇರ್ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಹೆಸರನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳದಿರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ದಾಶರಥಿದೀಕ್ಷಿತರ “ಗಂಡಾಗಿ ಕಾಡಿದ್ದ ಗುಂಡ” ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಸ್ಮರಣೀಯ ಕೃತಿ. ನಾಟಕಕಾರ ಎ.ಎಸ್. ಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಕಾದಂಬರಿ ರಂಗಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಹಾಸ್ಯಭರಿತವಾದ “ನಾನೂ ನೀನೂ ಜೋಡಿ”, “ಕಳ್ಳರ ಸಂತೆ”, ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ತಲೆಮಾರಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹಾಸ್ಯ ಬರಹಗಾರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಕಸ್ತೂರಿಯವರು “ರಂಗನಾಯಕಿ”ಯನ್ನು ಕರೆತಂದಿದ್ದಾರಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಹೊಳವು ಸತ್ಯ ಇಲ್ಲ.

ಬಿ.ಜಿ. ಸತ್ಯಮೂರ್ತಿ, ದಯಾನಂದ ತೊರ್ಕೆ, ಎಂ. ಶಿವಾಜಿರಾವ್, ರಘುಸುತ, ವಿ.ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಮಾ.ರಾ. ಶೇಷಗಿರಿ, ಗಿರಿಜನಂದನ, ರಮಾಕಾಂತ, ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಮುಂತಾದ ತರುಣರು ಕಾದಂಬರಿಯ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಕೈ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅನುಭವ ಅಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯು ಮೊನೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವರು ಉತ್ತಮ ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯ.

ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದು ತುಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಹೆಸರು ಎಸ್.ಎಲ್. ಭೈರಪ್ಪ ಅವರದು. “ಭೀಮಕಾಯ”ದಿಂದ ಹಿಡಿದು “ತಬ್ಬಲಿಯು ನೀನಾದೆ ಮಗನೆ”ವರೆಗಿನ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಕೃತಿಯಿಂದ ಕೃತಿಗೆ ಅವರ ಲೇಖನ ಕಲೆ ಸತ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾರಂತರಂತೆ ನಿಗೂಢವೂ, ಆಳವೂ, ಸಂಕೀರ್ಣವೂ, ಸುವಿಶಾಲವೂ ಆದ ಜೀವನವೃಕ್ಷದ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಅದರೆಲ್ಲಾ ಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಭದ್ರವಾಗಿ ಅಪ್ಪಿ ಹಿಡಿದಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಓದು ನಿರರ್ಥಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಸ್ತುವಿನ ಘನತ್ವ, ನಿರೂಪಣೆಯ ಸೊಗಸು, ಸಬಲವಾದ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ನೆಲಗಂಪನಿಂದ ಕಳಕಳಿಸುವ ಪಾತ್ರಾನುಸಾರಿಯಾದ ಸಜೀವ ಸಂಭಾಷಣೆ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಮತ್ತೊಂದು ಮೆಚ್ಚಬೇಕಾದ ಗುಣ. ಅಂಧಾಭಿಮಾನ ಮೂಲವಲ್ಲದ ಭಾರತೀಯ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಗಾಢವೂ ಶ್ರದ್ಧಾನಿತ್ಯವೂ ಆದ ಬುದ್ಧಿವೂರ್ವಕ ಅಭ್ಯಾಸ ಅವರ ಕಾದಂಬರಿ ಕಲೆಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕೃತಿ “ಭೀಮಕಾಯ” ಗರಡಿಯಾಳುಗಳ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ವಸ್ತು ಹೊಸದು, ನಿರೂಪಣೆ ನೀರಸ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದತ್ತವಾದ ಚುನಾವಣೆಗಳು, ಒಲಿದು ಒಂದಾಗಿದ್ದ ಮುಗ್ಧ ಹೃದಯದ ಹಳ್ಳಿಗರ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಗಳ ವಾಸ್ತವಿಕ ಚಿತ್ರ “ಮತದಾನ”. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಹಜತೆಯ ಸೊಗಡಿದೆ, ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಸಂವೇದನೆ ತೀರ ಆಳವಾದದ್ದಲ್ಲ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನರು ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉದಾರ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದರು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಶರಣಾಗದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದ್ವೀಪವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಕ್ರಿಸ್ತಧರ್ಮ ತನ್ನ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಮುಗ್ಧ ಜನಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಿಡಲು ತೊಡಗಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಘರ್ಷಣೆಯನ್ನು ತುಂಬ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಶಕ್ತವತ್ತಾಗಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ “ಧರ್ಮಶ್ರೀ”ಯಲ್ಲಿ. ನೂತನ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಈ ಕೃತಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಪ್ರೇಮ ಜಗತ್ತಿನ ಮೂರು ಪ್ರಧಾನ ಮುಖಗಳನ್ನು ತುಂಬ ಸದೃಢವಾಗಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶಿಲ್ಪಿಸಿರುವ ಕೃತಿ “ದೂರ ಸರಿದರು”. ತುಸು ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿದ್ದರೆ ಹಳಸಲಾಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ವಸ್ತು ಈ ಲೇಖನಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣೀಯ ರೂಪಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದೆ. ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತವೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ವಿಚಾರಶೀಲವೂ ಆದ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ತೀವ್ರತೆ ಇಲ್ಲಿ ಹರಡಿದೆ. ಕೃತಿಯನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದಾಗ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದುರಂತ ನಾಟಕವೊಂದನ್ನು ನೋಡಿದ ಅನುಭವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಪಾತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೆಚ್ಚೆ ಹೆಚ್ಚೆಗೂ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುವ “ವಂಶವೃಕ್ಷ” ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಗಣನೀಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯ, ಸ್ವರ್ಗ-ನರಕ, ಸನಾತನ-ವಿನೂತನ, ಶ್ರದ್ಧೆ-ಸಂಶಯ, ಪ್ರೇಮ-ಕಾಮ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ಮುಂತಾದ ಬದುಕಿನ ಮೂಲದ್ವಂದ್ವಗಳ ವಿಶಾಲ ಹಾಸುಳ್ಳ ಈ ಕೃತಿ ಸಹಜ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧವಾಗಿ ಅರಳುತ್ತಾ ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವೂ ಕಲಾ ಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ತುಸು ಹದ ತಪ್ಪಿದರೂ ಅಸಹಜವೂ ಕೃತಕವೂ ಆಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ತುಂಬು ಕೌಶಲವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜನ್ಮಾಂತರ, ಆತ್ಮದ ಅಮರತ್ವ, ದೈವಶ್ರದ್ಧೆ ಮಧ್ಯೆ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಬಲ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಘಟಕಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಸಂಯೋಜಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಿಚಾರ ಪ್ರಚೋದಕ ಕೃತಿ “ನಾಯಿನೆರಳು”. ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಏಳುವ ಸಹಜತೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮರೆತಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿ ನೀಡುವ ಅನುಭವ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಆವರಣ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯೂ ಆನಂದದಾಯಕವೂ ಆದದ್ದು. ಅವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕೃತಿ “ತಬ್ಬಲಿಯು ನೀನಾದೆ ಮಗನೆ” ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳಿನ ಒಂದು ರುದ್ರರಮ್ಯ ಅಧ್ಯಾಯ. “ಗೋವಿನ ಹಾಡ”ನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಚಿತವಾದ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಮಗ್ಗು ಮೂಲವಾದ ದೃಢ ಸಂಕಲ್ಪ, ದೈವಭಕ್ತಿ, ಸಾತ್ವಿಕತಾದತ್ತವಾದ ಮನಶ್ಯಾಂತಿ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಒಂದೆಡೆ; ವಿವೇಕ, ವಿಚಾರ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆ, ವಿಶ್ವಭ್ರಾತೃತ್ವ, ಅತಿಲೌಕಿಕತಾದತ್ತವಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ. ಇವುಗಳ ಅನಿವಾರ್ಯ ಘರ್ಷಣೆಯನ್ನು, ತತ್ಪಲವಾಗಿ ಇಬ್ಬಣದಲ್ಲೂ ಉದಿಸುವ ಮಾನಸಿಕ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ರಕ್ತ ತುಂಬಿದ ಭಾಷೆ, ಹಳ್ಳಿಯ ಮನಸು ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ದುತ್ತೆಂದು ಎದ್ದುನಿಲ್ಲುವ

ಪರಿಸರ, ಸಾಲು ಸಾಲಿನಲ್ಲೂ ಹರಿಯುವ ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ಜೀವಂತಾನುಭವ, ಮನಸ್ಸಿನ ಎಳೆ ಎಳೆಯನ್ನು ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಸಿ ನೋಡುವ ವಿಶ್ಲೇಷಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಆದಿಯಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಕಾವುಗೊಂಡು ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸುವ ಕಲಾತ್ಮಕ ಎಚ್ಚರ – ಇವು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾದಂಬರಿ ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ.

೧೪

ಎಂದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇದು ಕಾದಂಬರಿ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಅವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಿ, ಬಿಡಲಿ, ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ಆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಮೆಚ್ಚಲೇಬೇಕಾದಂಥವುಗಳು. ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯವರು ನಡೆಸಿದ ಒಂದು ನೂತನ ಪ್ರಯೋಗ ಫಲವಾಗಿ “ಖೋ” ಕಾದಂಬರಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಇದರ ಹನ್ನೊಂದು ಆಧ್ಯಾಯ ಗಳನ್ನು ಹನ್ನೊಂದು ಜನ ಲೇಖಕರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ವಸ್ತುನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ, ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ, ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಶೈಥಿಲ್ಯ ಅಸಮತೆ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೂ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ವಿವಿಧ ಜನರ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಗಳು ವಿವಿಧ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಕಂಡು ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯೇ ತುಂಬ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿಯವರ “ಗಂಗವ್ವ ಮತ್ತು ಗಂಗಾಮಾಯಿ” ಈ ಕಾಲಮಾನದ ಸಮರ್ಥ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ. ಗತಕಾಲದ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸದಾದ ಸೋಲರಿಯದ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಸರ್ವಬಂಧನ ವಿಮುಕ್ತವಾದ ಬಾಳನ್ನು ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೇಂದ್ರವಸ್ತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಗಳ ಘನಗಟ್ಟಿತನ ಇದರ ಸಫಲತೆಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರಣ. ನೈತಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಇದ್ದರೂ ಅದು ದಟ್ಟವಾದ ಬದುಕಿನ ತೀವ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವತೆಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾವೀನ್ಯತೆ ಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ರಾಮಚಂದ್ರ ಕೊಟ್ಟಲಗಿಯವರ “ದೀಪಹತ್ತಿತು” ಮೂರು ತಲೆಮಾರುಗಳ ಜೀವನಕಥೆ. ಇದರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯೆಲ್ಲಾ ಇದರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಮರಾಠಿ ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಪದಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಿ ಒಂದು ನೂತನ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಂತಿನಾಥ ದೇಸಾಯಿ ಅವರ “ಮುತ್ತಿ” ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರವಾಹದ ತಂತ್ರವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸತ್ವಶಾಲೀ ಕೃತಿ. ತನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಈ ನೆಲಕ್ಕುಂಟಿದ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಇವುಗಳ ಸೋಂಕಿಲ್ಲದ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಆಫಿಕ್ಗೆ ಹೋಗಲು ಬಯಸಿದ ಯುವಕನೊಬ್ಬನ ಭಾವಲಹರಿಯಿದು. ತನ್ನನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಅನುಭವಗಳ ತೀವ್ರತೆ ಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾವು ಪ್ರವೇಶಿ ಹುಡುಕಾಟವಾಡಿದಾಗ ಮೂಡಿದ ಸ್ವಾಂತರಂಗದರ್ಶನವಿದು. ಬಳಸಿರುವ ಭಾಷೆ ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿ ತುಂಬ ಸ್ಪೋಷಜ್ಞವೂ ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನವೂ ಆಗಿದೆ. ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಲರ “ಮೂರು ದಾರಿಗಳು” ಮತ್ತೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಾಧನೆ. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಾಗಿ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಮೂರು ಜನರು ಮೂರು ವಿಧವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತು. ಈ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ತಂತ್ರ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಕತೆ ತಲೆಹಾಕದೆ ಅರ್ಥಸಂಪನ್ನತೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದೇ ಅದರ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಸಮರ್ಥ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಕುಸುಮಾಕರ ದೇವರಗಣ್ಣರು ಅವರ “ನಾಲ್ಕನೆಯ ಆಯಾಮ” ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಮರಣೀಯ ಕೃತಿ. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತರುಣನೊಬ್ಬನ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿದು. ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಮನೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶ, ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವ, ಬಾಲ್ಯದ ಅನುಭವಗಳು, ದೊರೆತ ಸಹವಾಸಗಳು, ಬೆಳೆದ ಬಂಡುಕೋರತನ, ಆತ್ಮಾವಹೇಳನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅವನ ಭಾವನಾಲಹರಿಯ ಹಂದರದ ಮೇಲೆ ಹಬ್ಬಿಸಿ ತನ್ನತನಕ್ಕಾಗಿ ಆತ ನಡೆಸುವ ತೀವ್ರ ಹೋರಾಟದ ಸಜೀವ ಸಶಕ್ತ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ ಈ ಕಾದಂಬರಿ. ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಒದ್ದು ಸೂಳೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಸತ್ತಾಗ, ಅವನ ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುಖಂಡರುಗಳು ಸ್ವಭಾಳಿನ ವಿಮರ್ಶೆ ನಡೆಸಿ ಸತ್ತವನಿಗಿಂತ ತಾವು ಮೇಲಲ್ಲವೆಂದು ಅರಿತುದು ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ “ಸಂಸ್ಕಾರ”ದ ವಸ್ತು. “ಹೊರ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಒಳಗಿನ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಭದ್ರವಾಗಿ ಅದುಮಿಟ್ಟರೂ ಒಂದು ಸಲ ಒಳಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಹುತ್ತದೊಳಗಿನ ಹಾವಿನಂತೆ ಹೊರಬರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ”. ಕಾದಂಬರಿಯ

ಪರಿಸರ ಅತ್ಯಂತ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯೊಡನೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ತೀಕ್ಷ್ಣ ವೈಚಾರಿಕತೆಯೊಡನೆ ಮಿಳಿತವಾದ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ತಾಯಿ ಭಾಷೆಯ ಬಿಗಿ ಬನಿದನಿ ಮಹತ್ವದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಭಾಷೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟು ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮುಚಿತವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಲೇಖಕರು ಅತಿ ವಿರಳ. “ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಏನೆಂದು ನಾನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಘಟನೆ ಘಟನೆಗಳನ್ನೇ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ” ಎಂಬ ಮನೋಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಯುವಕನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದರ್ಶನ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರ ಕಿರುಕಾದಂಬರಿ “ಸ್ವರೂಪ”. ನಾಯಕನ ಅಂತರಂಗದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಶಕ್ತಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಇದರ ಪ್ರಧಾನ ಗುಣ. ಇದೊಂದು ವೈಚಾರಿಕ ಕೃತಿ. ನೀರಸವೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಜಡವೂ ಕೃತಕವೂ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೂ ಸತ್ವಹೀನವೂ ಮಲ್ಯರಹಿತವೂ ಆದ ಒಂದು ವಾತಾವರಣದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸರ್ವಪ್ರಭಾವ ದೂರವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಜೀವಂತವೂ ತೀವ್ರವೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೂ ಆದ ಬದುಕನ್ನು ಬಾಳಲು ತನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಗಳೊಡನೆ ತಾನೇ ಹೋರಾಡುವ ಯುವಕನೊಬ್ಬನ ಮನೋಭಾವನೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ಚಿತ್ರಣ ಲಂಕೇಶರ “ಬಿರುಕು”. ಅನಿಸಿಕೆಗೂ ಆಚರಣೆಗೂ ಇರುವ ಬಿರುಕು ಇಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆದಿದೆ. ಲಂಕೇಶರ ತೀವ್ರತೆ ಹಾಗೂ ಮೊನಚಾದ ಬೌದ್ಧಿಕತೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವರ ಶೈಲಿ ಹೊರಲಾರದೆ ಹೋಗಿದೆಯೆನಿಸಿದರೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಕಸುವುಳ್ಳ ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

೧೫

ಅನುವಾದಿತ ಹಾಗೂ ಪತ್ತೆದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನಿಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿಲ್ಲ; ಅವು ಸಮೀಕ್ಷಣೀಯವಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ಗೊರೂರ್, ಆನಂದ, ದೇಜಗೌ, ನಿರಂಜನ, ತ.ರಾ.ಸು., ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ನಾರಾಯಣ ಸಂಗಮ, ಅಹೋಬಲ ಶಂಕರ, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ, ಎಂ.ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಕೈ. ವೆಂಕಟರಾಮಪ್ಪ, ಮತ್ತೂರು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಮ.ಸು. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಬಿ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ, ಎಸ್. ಅನಂತನಾರಾಯಣ, ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ, ವೀರಭದ್ರ, ಡಿ.ವಿ. ರಾಘವೇಂದ್ರ, ಎಂ. ಕೇಶಭಟ್, ಎಚ್.ವಿ. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ, ಚಿ.ನ. ಮಂಗಳ ಮುಂತಾದ ಲೇಖಕರು, ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಭಾರತೇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿ ಕನ್ನಡದ ಕಣಜವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಪತ್ತೆದಾರಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮರ್ಥ ಹಾಗೂ ಕಲಾಪೂರ್ಣ ಪತ್ತೆದಾರಿ ಕೃತಿ ಒಂದೇ ಒಂದಾದರೂ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ದಿವಂಗತ ರಾಮಮೂರ್ತಿಯವರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದ್ದುಂಟು. ಉಳಿದವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಾಣುವುದು ಕೇವಲ ಅಶ್ಲೀಲ ಮೀಮಾಂಸೆ; ಕಳ್ಳ ಸರಕುಗಳ ಕಲಾರಹಿತ ಪ್ರದರ್ಶನ.

೧೬

ಮೇಲಿನ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಸುಸಂಪೂರ್ಣವಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ನಿಚ್ಚಳ ಅರಿವು ನನಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಲೇಖಕರ ಹಾಗೂ ಕೃತಿಗಳ ಸಾಫಲ್ಯ ವೈಫಲ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ವಿಸ್ತಾರ ಭಯದಿಂದ ಕೆಲವನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿಯೇ ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೊನೆ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ ಕೇವಲ ಹೆಸರಿನ ಪಟ್ಟಿಯಂತೆ ಕಾಣಲೂಬಹುದು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆತಿಲ್ಲವೆಂದು ಅನ್ನಿಲೂಬಹುದು. ಆದರೂ ಚಿರಂತನ ಮಲ್ಯವುಳ್ಳವುಗಳೆಂದು ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಈ ಪ್ರಬಂಧದ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಇತಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ವಿವೇಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಿಂದ ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು ಇಷ್ಟು. ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೊನೆಯಲ್ಲೂ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಂಖ್ಯಾಬೃಹತ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಗುಣಮಹತ್ವದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇರುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೂ ನಾವು ಯಾರಿಗೂ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. “ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು”, “ಗ್ರಾಮಾಯಣ”, “ಅಳಿದ ಮೇಲೆ”, “ಆಳ ನಿರಾಳ”, “ಸಂಸ್ಕಾರ”, “ವಂಶವೃಕ್ಷ”, “ತಬ್ಬಲಿಯು ನೀನಾದೆ ಮಗನೆ” ಮುಂತಾದ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ನಮ್ಮ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಕೋಡು ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ, ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ, ನಿರೂಪಣೆಯ ನಾವೀನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ, ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು

ಪ್ರತಿಭಾಶಕ್ತಿಗಳ ಸಮ್ಮಿಲನದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಹೊಸಪೀಳಿಗೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರಾದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಯ ಭವಿಷ್ಯ ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ.

೮. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಕತೆಗಳು

(1)

೧

ಮಾನವನ ಸ್ವಭಾವಸಹಜವಾದ ಕುತೂಹಲ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಕಥೆಗಳು ಮೂಡಿವೆ. ಆಯಾ ದೇಶದ ಭಾವನೆ ಕಲ್ಪನೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪರಿಸರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅವು ಉದ್ಭವಿಸಿ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ತಣಿಸಿ ಮನರಂಜನೆಯನ್ನೊದಗಿಸಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ ಈ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕುರುಹುದೊರೆದಿದೆ. ನಮ್ಮ ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ, ಭಾರತ ರಾಮಾಯಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿವೆ. ಜತಕ ಕಥೆಗಳು, ಪಂಚತಂತ್ರ, ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ ಮುಂತಾದುವುಗಳು ಕಥೆಯ ಭಂಡಾರಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಗ್ರೀಕ್ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ಬೈಬಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬರಹ ಮೊದಲಾದಾಗಲೇ ಕಥೆಯ ಲೇಖನವೂ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಅಂದಿನ ಜನ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಬಾಯಿ ನೀಡಲು ಬಯಸಿದಾಗ, ವಾಸ್ತವ ಜೀವನದ ಗೊಂದಲ ಗಡಿಬಿಡಿ ನೀರಸತೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡು ರಮ್ಯವಾದ ಆನಂದದಾಯಕವಾದ ದುಃಖ ದೂರವಾದ ಬೇರೊಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲದವಾದರೂ ವಿಹರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದಾಗ ಈ ಕಥೆಗಳು ಮೊಳಕೆಯೊಡೆದು ಮೈದೊರೆದವು. ಆದರೆ ಇವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದ್ಭುತರಮ್ಯವೂ ಸಾಹಸಪ್ರಧಾನವೂ ನೀತಿಬೋಧಕವೂ ಆಗಿದ್ದವಲ್ಲದೆ ಸಮಕಾಲೀನ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶಗಳನ್ನೂ ಬಹುಮುಖತೆಯನ್ನೂ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇಂದಿನ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳಿಗೂ ಅಂದಿನ ಕೇವಲ ಮನೋರಂಜಕವಾದ ಅಜ್ಜಿ ಕಥೆಗಳಿಗೂ ಅಗಾಧವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ.

ಇಂದಿನ ಸಣ್ಣಕತೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಒಂದು ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೋ, ಜೀವನದ ಒಂದು ಘಟನೆ ಯನ್ನೋ, ಒಂದು ಅನುಭವವನ್ನೋ, ಒಂದು ಪರಿಸರವನ್ನೋ, ಇವೆಲ್ಲದರ ಜಟಿಲತೆ ಯನ್ನೋ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಚೊಕ್ಕವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕವಾಗಿ ಒಡಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆಯ ಬಿಗುವು, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಭಾವಸಂಪನ್ನತೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕುಸುರಿ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಇರಬೇಕಾದ ಕಾರಣ ಇದರ ರಚನೆ ತುಂಬ ಕಷ್ಟದಾಯಕವಾದದ್ದು. ಅನವಶ್ಯಕವಾದ ಒಂದು ಮಾತೂ, ಘಟನೆಯೂ ಸಣ್ಣಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬರದಂತೆ ಕತೆಗಾರ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಬೇಕು ಗುತ್ತದೆ. ಭಾವನೆಗಳ ಸಂಯಮ, ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣ ಮಾತುಗಾರಿಕೆ, ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಿನತ್ತ ನೆಟ್ಟಗುರಿ, ಸಹಜ ಐಚ್ಛಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕತೆಗಾರ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲದಲ್ಲ ಕಲ್ಪವನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ಅಪೂರ್ವ ಕಲಾಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ನಮಗೆ ದತ್ತವಾಗಿದೆ. ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಈ ಸಣ್ಣ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯ ಬಹುಬೇಗನೇ ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಜನಮನವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಿತು. ಅಮೆರಿಕದ ಎಡ್ಗರ್ ಅಲೆನ್‌ಪೋ, ವಾಷಿಂಗ್ಟನ್ ಇರ್ವಿಂಗ್, ಹಾರ್ಥರ್ ಓ ಹೆನ್ರಿ, ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಬಾಲ್ಜಾಕ್, ಮೋಪಾಸ, ರಷ್ಯಾದ ಪುಷ್ಕಿನ್, ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್, ಗಾರ್ಕಿ, ಚಕವ್ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಸ್ಪೀವನ್‌ಸನ್ ಮುಂತಾದವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಣ್ಣಕತೆ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ೧೮೩೩ರಲ್ಲಿ ಪೋಲೆನ 'ಎ ಮ್ಯಾನುಸ್‌ಕ್ರಿಪ್ಟ್ ಫೌಂಡ್ ಇನ್ ಎ ಬಾಟಲ್' ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಸಣ್ಣಕತೆ ಜಗತ್ತಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷಿಸಲಾಗದಂತಹ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಬಂಗಾಳದ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಬಹು ಬೇಗನೆ ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಪಂಜೆಯವರು, ಕೆರೂರು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರು ಮೊದಮೊದಲು ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರೂ, ಅದರ ಜೀವನಾಡಿಯನ್ನು ಮಿಡಿದು ಅದರ ಸರ್ವ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸಶಕ್ತರಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣಕತೆಯ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಮೆರೆಸಿ ಆಚಾರ್ಯ ಪುರುಷರಾದವರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರು.

ಗಾತ್ರದಲ್ಲೂ ಪಾತ್ರದಲ್ಲೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಕಥಾಸೃಷ್ಟಿ ಕಣ್ಮನಗಳನ್ನು ಕೋರೈಸುವಂಥದು ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ 'ಮಧುರವಾಣಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ರಂಗಪ್ಪನ ಮದುವೆ'ಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮೊನ್ನೆ 'ಸುಧಾ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಚಟ್ಟೇಕಾರ ತಾಯಿ'ಯವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ಎಂಬತ್ತು ಕಥೆಗಳು ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಬೆಳಕು ಪಡೆದಿವೆ. ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಂದೇ ಸಾಕು, ಸಾಮಾನ್ಯವತಿ ತತ್ತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅವುಗಳ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ, ರೀತಿ ವೈವಿಧ್ಯ, ನಿರೂಪಣಾ ವೈವಿಧ್ಯಗಳು, ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಸಂಯಮಿಸಿ ಸಂಯೋಜಿಸಿರುವ ಹೃತ್ಪ್ರಿಯಾದ ಅಕೃತಕವಾದ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಕಥನ ಕಲಾಕೌಶಲ ಎಂತಹ ಕಟುವಿಮರ್ಶಕನನ್ನಾದರೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕತೆಗಳಿವೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕತೆಗಳು ಪೌರಾಣಿಕ ಕತೆಗಳಿವೆ, ಕಲ್ಪನಾತ್ಮಕ ಕತೆಗಳಿವೆ, ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಕತೆಗಳಿವೆ. ಪತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ದಿನಚರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಡೆದು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಪರವಾದ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಿತವಾದ ವಿಶಾಲವಾದ ಜೀವನಾನುಭವ ಆಸಕ್ತಿ ಅಭಿರುಚಿಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವನಪೋಷಕವಾದ ಶುಚಿಗಂಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನೊದಗಿಸಿವೆ.

9

ಮೊದಲ ಕತೆಗಳಾದ ರಂಗಪ್ಪನ ಕತೆಗಳು ಹಾಸ್ಯಭಿತ್ತಿಯ ಮೆಲೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವೇ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಂಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿತು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಬಂದಾಗ, ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ, ಬೇರೊಂದು ಲೋಕದಿಂದ ಬಂದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ ಊರ ಜನರೆಲ್ಲ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ನೋಡುವುದು ನಗೆಯನ್ನುಕ್ಕಿಸುವಂತೆಯೇ ಹಳ್ಳಿಗರ ಮುಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ರಂಗ ತಾನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮದುವೆ ಬಗ್ಗೆ ದೊಡ್ಡ ಭಾಷಣವನ್ನೇ ಬಿಗಿದು 'ಒಂದು ಕೆನ್ನೆ ಹಾಲು, ಒಂದು ಕೆನ್ನೆ ನೀರು ಆಗಿ, ಬೆರಲು ಕುಡಿಯಲು ಸಹಾ ಬಾರದ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ತಂದು ಇದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ, ಮೆಚ್ಚುವುದು ಹೇಗೆ?' ಎಂದು ವಾದಿಸುವುದು ಅವನ ಪಟ್ಟಣ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರೆ, ರತ್ನಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾರುಹೋಗಿ ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಅವನು ಪಡುವ ಕಾತರ ಕಳವಳ ವಯಸ್ಕನೊಬ್ಬನ ಮನಸ್ಸಿನ ನೈಜಚಿತ್ರವನ್ನು ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಮೊದಲು ಆಶಾಂಭಂಗವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಕೆರಳಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸುವ ಚಾರ್ತುರ್ಯ ಮೆಚ್ಚುವಂಥದು. 'ರಂಗಪ್ಪನ ಕೋರ್ಟ್‌ಹೌಸ್' ಅಂತೂ ವಾಕ್ಯವಾಕ್ಯದಲ್ಲೂ ಹಾಸ್ಯರಸವನ್ನು ಹನಿಸುವ ಕಲಾಪೂರ್ಣ ಕತೆ. ಹಸೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ರತ್ನಮ್ಮ 'ಗಡಿಗೆ ತಲೆ ಲಳಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಕೊಳಗದ ಬಾಯಿ' ಎಂದು ಜರಿಯುವ ಹಾಡು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ರಂಗಪ್ಪ ರತ್ನಮ್ಮರ ಪ್ರಣಯ ಪತ್ರಗಳ ಪೂರ್ಣ ನಗುವಿನ ಮಹಾಪೂರವೇ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ನಾಗರಿಕ ಜೀವನದ ಅರಿವಿಲ್ಲದ ಮುಗ್ಧ ರತ್ನಮ್ಮ "ಘಿಣ. ರಂಗರಾಯರಿಗೆ, ನೀವು ಬರೆದ ಕಾಗದ ಬಂತು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸೌಖ್ಯ. ಇನ್ನೇನೂ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ, ರತ್ನಮ್ಮ" ಎಂದು ಪತಿರಾಯರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳಿಂದ ಯಾವುದಾದರೂ ರೀತಿಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂಬೋಧನೆಯ ಪತ್ರ ಬಯಸಿದ್ದ ರಂಗಪ್ಪ ನಿರಾಶನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಣಯ ಪತ್ರ ಕಲೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ರತ್ನಮ್ಮ ಬೇರೇನೂ ತೋಚದೆ, ಗಂಡ ದೊಡ್ಡ ಕಾಗದ ಬರೆ ಎಂದಾಗ ಪ್ರಿಯರೆ, ಗೂಳಿ ಗುಟುರು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ನಾಯಿ ಬೊಗಳುತ್ತದೆ, ಬೆಕ್ಕು ಮಿಯಾವ್ ಎನ್ನುತ್ತೆ, ಕಾಗೆ ಕರೆನ್ನುತ್ತದೆ, ಕತ್ತೆ ಕಿರುಚುತ್ತದೆ, ನವಿಲು ಕೇಕೆ ಹಾಕುತ್ತದೆ...' ಮುಂತಾಗಿ ತಾನೆಲ್ಲೋ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಪಾಠ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಕತೆ ನಾಗುತ್ತದೆ. ಶುದ್ಧ ಹಾಸ್ಯದ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಗ್ರಾಮಜೀವನದ ಮೂರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಹಸನಗಳಾಗಿ ಇವು

ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ; ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಜೀವನಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಶಕ್ತಿಗೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಕಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ಹೆಚ್ಚು ತಲೆ ಹಾಕಿರುವುದು ಕತೆಗೆ ಅನವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ತನ್ನ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ರೂಪು ರಸಿಕತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಳತೆ ಮೀರಿದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದ ತರುಣನೊಬ್ಬ ಕಂಡಕಂಡ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಾ ತನಗೆ ಒಲೆಯವರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಸತ್ಯದರ್ಶನದಿಂದ ತನ್ನ ಪೊಳ್ಳುತನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಕತೆ 'ರಂಗಸ್ವಾಮಿಯ ಅವಿವೇಕ'. ತನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆ ತನಗೆ ತಕ್ಕವಳಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಗೆಳೆಯನ ಮಡದಿ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಸ್ನೇಹಿತನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಸಕ್ತಿವಹಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವಳು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆಂದೇ ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ಭಾವಿಸುವುದು, ಲೋಕಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವರಿ ಗಿಂತಲೂ ತಾನು ಮೇಲೆಂದೂ ಸರ್ವರೂ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಭಾವಿಸುವ ಅವ್ಯಾವಹಾರಿಕತೆಯ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಇವನ ಹುಚ್ಚು ಭಾವನೆ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಮೇಲೇರುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಗೆಳೆಯನ ಹೆಂಡತಿಯ ಚರ್ಯೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆತ ತನಗನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಹೋದಾಗ 'ಸೀತೆಯ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಎಣೆಯೇ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಆಕೆ ಹೇಳುವ ಮಾತು ನೂರು ಕಶಾಫಾತಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪೆಟ್ಟನ್ನು ರಂಗಸ್ವಾಮಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸೀತೆ ತನಗೆ ತಕ್ಕವಳಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಗಂಡು ಕೊನೆಗೆ 'ಸೀತೆಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ತಕ್ಕ ಗಂಡನಾಗಿದ್ದೆ. ಇಂದು ಆಯೋಗ್ಯನಾದೆ' ಎಂದು ರೋಧಿಸುವುದು ಅದ್ಭುತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾತು ಕೇವಲ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾತಾಗಿ ಬರದೆ ಕತೆಯ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿ ಬಂದು ಕತೆಗೆ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ರಮ್ಯ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅನಾವಶ್ಯಕ ಮಾತಿನ ಅಡ್ಡಾಟವಿಲ್ಲದೆ ಕತೆ ಸವೇಗವಾಗಿ ಸಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

'ನಮ್ಮ ಮೇಷ್ಟರು' ಮತ್ತು 'ಮೊಸರಿನ ಮಂಗಮ್ಮ' ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ತೋರಿಕೆಯ ಕಾರಿಣ್ಯದ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಮುಗ್ಧವೂ ಅಕುಟಿಲವೂ ಸಾಂದ್ರವೂ ಆದ ಶುಚಿಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕತೆಗಳು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ತೋರಿಸುವ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಅನಾದರಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಮೇಷ್ಟರು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಉಪ್ಪಿಗೆ ಕಾಸಿಲ್ಲದೆ, ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಲಾಗದೆ, ಶಾಲೆಗೆ ಬಂದು ಅವರು ಮಾಡುವ ಗಡಿಬಿಡಿ ಒಂದೆಡೆ ನಗೆಯನ್ನು ತಂದರೆ, ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲೇ ಮರುಕವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರು ಬಂದು ಗದರಿಸಿದಾಗ 'ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ' ಎನ್ನುವ ಮಾತಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡು ವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ನಿಷ್ಕಪಟತೆ, ನಿರ್ವಾರ್ಥ, ದೈನ್ಯಜೀವನ ತುಂಬಾ ಸಹಾನುಭೂತಿಪರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಹೆಂಡತಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾಯಾಳಿಯಾದರೂ, 'ನಾನು ಹುಡುಗಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿಮಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಯಾರು. ನಿಜ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ' ಎನ್ನುವಲ್ಲಿನ ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾದ ನಿಷ್ಕಪಟ, ಸಾಯುವಾಗ ಕಾಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಮೆಲೆ ಏನೂ ಕೋಪವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ. ನಿಮಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ, ಎನ್ನುವಲ್ಲಿನ ವಿನಯಶ್ರೀ, ಅಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರೇಮ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶುದ್ಧಾಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಕ ಪ್ರತಿಭೆ ಪಾತ್ರಗಳ ಆಂತರ್ಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಸೆಲೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮೇಲೆತ್ತಿ ತೋರಿಸಬಲ್ಲದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. 'ಮೊಸೂರಿನ ಮಂಗಮ್ಮ' ಮೊಸರು ಮಾರುವ ಹಳ್ಳಿಯ ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಳ ಮನೋಘರ್ಷಣೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ. ತನ್ನ ಗಂಡ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ತನ್ನನ್ನು ತೊರೆದು ನಾಚೂಕಿನ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗಿ ಬಾಳನ್ನು ಬರಡುಮಾಡಿ ಹೋದ ತನ್ನ ಧಾರುಣ ಅನುಭವ ಬೇರಾರಿಗೂ ಆಗದಿರಲೆಂದು, ಗಂಡನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅಂದವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಹೆಣ್ಣಿರಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಕೊಡುವ ಬುದ್ಧಿವಾದ, ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಸಾಕಿ ಸಲಹಿ ದೊಡ್ಡವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ತನ್ನನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಎಡಗಾಲ ದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮಡದಿಯ ಮಾತಿಗೆ ತಾಳ ಹಾಕುವ ಮಗನ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದುವ ಅವಳ ಚಪಲ, ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ತನ್ನಿಂದ ದೂರಮಾಡುತ್ತಿರುವಳೆಂದು ಸೊಸೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಳು ಕಾರುವ ಆಕ್ರೋಶ, ಮೊಮ್ಮಗ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಲುಬುವ ಅವಳ ಹೃದಯದ ತುಡಿತ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ದುರ್ಲಾಭ ಪಡೆಯಲು ಬಂದ ರಂಗಪ್ಪನ ಬೇಳುವೆ ಮಾತಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗದೆ ಅವಳು ತೋರುವ ಅಚಂಚಲ ನಿಷ್ಠೆ, ಮಗ ಬೇರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತಾರಿಗಿಂದು ಆ ಅಪರ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಕಮಲ್ ಜಕೀಟು ಹೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಳ ಮನೋವಿಭ್ರಮ - ಹೀಗೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಪದರ ಪದರವನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಹಜತೆ ಸುಳಿಯದಂತೆ ಅತಿರೇಕ ತಲೆಹಾಕದಂತೆ

ತುಂಬ ಒಪ್ಪವಾಗಿ ಸತ್ವಯುತವಾಗಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಲೇಖಕರು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಳಸಿರುವ ದೇಶಿ ನುಡಿಗಳು, ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಪರಿಸರ, ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಕಾಸವಾಗುವ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ವ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮುಚಿತವಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಥನಕಲೆಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ. 'ಇಂಥ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಲೀಸಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಡಬಹುದು' ಎಂಬ ಮಾತಾಗಲೀ 'ಲೇಖಕನ ರಕ್ತದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ ಕತೆ' ಎಂಬ ಅಸಮಂಜಸ ತೀರ್ಮಾನ ವಾಗಲೀ ಸಂಯಮ ರಹಿತವಾದ ಆಡಂಬರದ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ ಶುಚಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

'ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ನಾರಿ' ಒಂದು ಕುತೂಹಲಕರವಾದ ವೃತ್ತಾಂತ. ಪ್ರಾರಂಭವೇ ತುಂಬ ಮನೋಹರ. ಆ ನಾರಿ ಬಹು ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಾಲು ಪಾಲು ಜನ ಅವಳ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು..... ಈ ಕೋಲಾಹಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಹೆದರಿದವಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೆದರಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸುಂದರಿ ಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಸರಳವಾದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ವರ್ಣನೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಕಣ್ಣು ಮೂಗು ತುಟಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಗಿಂತ ಹತ್ತು ಪಾಲು ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಉಪನಾಶಕ್ಕೆ ಸಾಣೆಕೊಟ್ಟು ಆಕೆಯ ಚೆಲುವನ್ನು ಸುಂದರತರವಾಗಿ ನಮಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆಕೆ ಅಸಹಾಯಕಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯನ ದುರುದ್ದೇಶರಹಿತವಾದ ಉದಾತ್ತ ಮನೋಭಾವ ಮೊದ ಮೊದಲು ಅಸಹಜವೆಂಬಂತೆ ಕಂಡರೂ, ಕತೆ ಬೆಳೆದಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಘನತೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಉದ್ದೇಶ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯ ಒನವು ವೈಯಾರಗಳು, ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯನ ಶುಚಿತ್ವ, ಗೆಣೆಯನ ಲೋಕಸಹಜವಾದ ವಿಟತನದ ನಡವಳಿಕೆ ತುಂಬ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿತ ವಾಗಿವೆ. ಆ ವೇಶ್ಯೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಜನಿಸಿದವಳು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾದಾಗ ಅವಳು ಪತಿತೆಯೆನ್ನುವ ಭಾವ ತನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಕೆಗೆ ಮುತ್ತು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ವೇಶ್ಯಾಕುಮಾರಿ ತನ್ನ ಮಗಳು ಕಮಲಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತಾಳೆ. ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಗತಿಯನ್ನು ನೆನೆದು ಆತ ಖಿನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಗಳು ಶುದ್ಧ ಚರಿತ್ರಳೆಂದು ಲೋಕ ಭಾವಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹೊರಗಡೆ ಇರುವವಳು? ಈ ಭಾವ ಅವನನ್ನು ಮುತ್ತುತ್ತದೆ. ಸರ್ವರಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ತಂಗಿ, ಮಗಳ ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ಕಾಣುವ ಈ ಉದಾತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಅಗಾಧ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಅನುಕಂಪೆಯ ನಿರ್ಮಲ ದೃಷ್ಟಿಯ ಫಲರೂಪವಾಗಿದೆ. ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿಯಾರೆಂದು ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ ಭಿಕ್ಷುಕನಿಗೆ ಕಾಸು ಹಾಕುವ ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯ ಗೋಲ್ಡ್‌ಸ್ಮಿತ್‌ನ 'ಮ್ಯಾನ್ ಇನ್ ಬ್ಲ್ಯಾಕ್'ನನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತರುತ್ತಾನೆ.

'ಇಂದಿರೆಯೋ, ಅಲ್ಲವೋ?' ಮತ್ತು 'ಮೇಲೂರು ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ' ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಕತೆಗಳು. ಮೊದಲನೆಯ ಹೆಂಡತಿ ಇಂದಿರೆ ಸತ್ತಮೇಲೆ ನಾರಾಯಣಮೂರ್ತಿ ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಸಾವಿತ್ರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ. ಆದರೆ ಆಕೆ ಮಗುವನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಿದಳು. ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ನಿಂತಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಇಂದಿರೆಯ ಪ್ರೇಮಭರಿತವಾದ ನಿಷ್ಕಳಂಕವಾದ ಮುಖ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅರ್ಧ ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಇಂದಿರೆ ಕಾಣಿಸಿದಳು. 'ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಚಲನೆ ಇಂ-ದಿ-ರಾ ಶಬ್ದವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯತೊಡಗಿತ್ತು'. ಈ ಅರೆಜಗೃತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿರೆ 'ನನಗೆ ನೀವು ಅಂದರೆ ಪ್ರೀತಿ ಅಲ್ಲ, ನನಗೆ ನೀವು ಎಂದರೆ ಬಹು ಹುಚ್ಚು' - ಎಂದು ಕೆನ್ನೆಗೆ ಕೆನ್ನೆ ಇಡುವ ಚತುರ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಅಪಾರ ನಲ್ಮೆ, ಆ ಸಂವಾದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸರಸತೆ ಜೇನ್ಸವಿ ಆನಂದಗಳು ನಾರಾಯಣ ಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರಕೃತ ಸ್ಥಿತಿಯೊಡನೆ ವೈದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅಗಾಧವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅವನು ಮಡದಿಯ ಮೋಹಕ ಕನಸನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಮಗ ತಾಯಿಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಕೊನೆಯ ಸಂಗತಿ ಕರುಣರಸವನ್ನು ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಸರಳ ಪದಶಯ್ಯೆ ಭಾವಭಾರದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅತಿರೇಕದ ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ಕಲ್ಪನೆಯಾಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಕತೆ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಅನುಭವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ದಿಂದ ನಿರೂಪಣಾ ಕೌಶಲದಿಂದ ಸುಂದರಕತೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ಹುಟ್ಟುಕುರುಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ ಗುಣಸಂಪನ್ನೆ. ತಂದೆಯ ಅಕ್ಕರೆಯ ಮಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಅಣ್ಣ ನರಸಿಂಹಯ್ಯನ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಗಂಡನನ್ನೂ ಕೂಡಿದಳು. ಕುರುಡರಾದ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಡೆದು ಅತ್ತೆ ಮತ್ತು ಗಂಡನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಅನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತುಗಳು, ಆದರೂ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತಾಳಿಕೊಂಡ ಸಹನಾಶೀಲತೆ, ಗಂಡನ ಏಟಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಮಗ ಮಡಿದಾಗ ಪಡುವ ಬವಣೆ, ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನಂತೆ ಕುರುಡಿಯಾದ

ಮಗಳಿಗೆ ಅವಳು ಬೋಧಿಸುವ ಅನುಭವದ ಸುಖ ಸಂಸಾರದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಮಾತುಗಳು ಎಂಥವರ ಮನಸ್ಸನ್ನಾದರೂ ಕಲಕುತ್ತವೆ. ಆ ಯಾತನೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಹನೀಯವಾದದ್ದು. ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದಾಗಿ ಬಂದೆರಿಗದ ಕಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ಜಿಗುಪ್ಸೆಗೊಂಡು ಗಂಡ ಗೃಹ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ. ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗು ಮತ್ತೆ ತೀರಿಕೊಂಡಿತು. ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಮಿಸಿತು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ಕಷ್ಟದ ಕುಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದ ಜೀವ ತೊರೆದು ಹೋಗಿ ಗಂಡನಿಗಾಗಿ ಪಡುವ ಪರಿತಾಪ, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಕಂಡುಂಡ ಅನುಭವಗಳನ್ನೆ ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ದೃಶ್ಯ, ಕರುಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ತೋರುವ ಅಪಾರ ಚದರ ಆಚ್ಚರ ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳು ಈ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೈವೆತ್ತಿವೆ.

'ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯ ಹೆಂಡತಿ' ಇಂಥದೇ ಒಂದು ಕರುಣರಮ್ಯ ಚಿತ್ರ. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಹುಡುಗ, ರೂಪಸಿಯಾದ ಹುಡುಗಿ. ಹಿರಿಯರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆಯೇ ಮದುವೆ ನಡೆಯಿತು. ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವಿರಸ ಬಂದು ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರು ದೂರವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೂ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಇದ್ದ ಪ್ರೇಮ ಅತಿಶಯವಾದದ್ದು. ಅದರ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಯಾವುದೋ ರೋಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ತೀರಿಹೋದ. ಇದಾವುದನ್ನೂ ತಿಳಿಯದ ಹಸು ಮನಸ್ಸಿನ ಹೆಣ್ಣು ಮಗು ಪತಿಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲೇ ಜೀವ ಹಿಡಿದಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ಗಂಡ ಮಡಿದನೆಂದು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ತಿಳಿದಾಗ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ತನ್ನ ನಿಸ್ಸಾರವಾದ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡಿತು. ಒಲಿದು ಒಂದಾಗಿ ಬಾಳಿನ ಸುಖ ಸಂತೋಷ ಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಆನಂದದಿಂದ ಜೀವಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಎರಡು ಜೀವನಗಳು ವಿಧಿಯ ನಿಷ್ಕರ ವಜ್ರಾತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಎಳೆತನದಲ್ಲೇ ಬಾಡಿ ಹೋದ ಹೃದಯಭೇದಕ ಕತೆಯಿದು. ಕತೆ ಹೆಚ್ಚೆ ಹೆಚ್ಚೆಗೂ ಕುತೂಹಲವನ್ನೂ ಕೆರಳಿಸುತ್ತಾ ಸವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆ ಎಳೆ ಹೃದಯದ ಭಾವರಾಗಗಳ ತುಮುಲ ಘರ್ಷಣೆಯ ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾದರೂ, ಆ ಚರ್ಚೆಯ ಒಂದೆರಡು ರೇಖೆಗಳಲ್ಲೇ ಅದರ ಅಂತರಂಗ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ತಾಯಿಯ ಮಾತೃಪ್ರೇಮಪುರಸ್ಕರವಾದ ಬವಣೆ ತ್ಯಾಗಗುಣಗಳು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಸುತ್ತು ಸುಳಿಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ನೇರವಾದ ಸರಳವಾದ ಕಥನಕ್ರಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಸರಳಗೊಳಿಸಿ ಬಿಡುವುದರಿಂದ, ಆಗಬೇಕಾದಷ್ಟು ತೀವ್ರಾನುಭವ ಪರಿಣಾಮ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೂಡಾರ್ಥದ್ಯೋತಕವಾದ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ರೂಪಕ ಕತೆ 'ಮಸುಮತ್ತಿ'. ಮಾಸ್ತಿ ಯವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು. ಒಮ್ಮೆ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ವೈಭವದಿಂದ ಲೋಕಾಶ್ಚರ್ಯ ಕರವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಾಗರಿಕತೆಗಳಿಂದ ಬಾಳಿ ಬೆಳಗಿದ ಭಾರತ, ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಧನಕನಕಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಅಮೂಲ್ಯ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ನಮ್ಮ ಜನರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮನೋಜ್ಞ ಸೃಷ್ಟಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಜ್ಞಾನದ ದುರ್ಲಾಭ ಪಡೆದು ಉದ್ಧಾರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಆ ಜನ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ನಿರೀರ್ಯವಾಗಿ ಕಳಾಹೀನವಾಗಿರುವ ಭಾರತ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಆಗ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳಾವುದನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಪತನದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿಯಬಹುದು ಎಂಬ ತತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಕತೆಯಾಗಿ ಮೈದಾಳಿದೆ. ಮಸುಮತ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಅಲ್ಲಿನ ಕೊಳದ ಬಳಿ ಕುಳಿತು ಎಮಿಲಿ ಗತಕಾಲದ ಅಲ್ಲಿನ ವೈಭವ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಉಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೋಮಾಂಚನಕಾರೀ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಆ ಹಳ್ಳಿಯ ಗತಿಸಿದ ಕಲಾತಪಸ್ವಿಯ ಮೋಹಕ ಮುರಳಿಗಾನದ ಚಿತ್ರ, ಅಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಬಾರದೆಂಬ ಮಾತಿನ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿರುವ ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ನಂಬಿಕೆ - ಮುಂತಾದವುಗಳು ಹೃದ್ರಮ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ತುಂಬ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದ್ದು ತುಂಬ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿವೆ : 'ಅಣ್ಣಾ, ಈ ಜನ ಭಾರತಮಾತೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರಲ್ಲಾ, ಆ ಸುಂದರಿ ಈಗ ಸನ್ನಿಯಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮಕ್ಕಳು ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಅಮ್ಮಾ ಎಂದು ಅಳುತ್ತಿವೆ. ದೇಹವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಜೀವ ಇನ್ನು ಈಗಲೋ ಆಗಲೋ ಬರುತ್ತೆ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಕಳೆ ಇದೆ. ಇಂಥಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮೈಯ್ಯು ಮೇಲಿರುವ ಬಳೆ, ಉಂಗುರ, ಮೂಗುತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ವಿರೂಪ ಮಾಡಿದರೆ ಜೀವ ಬಂದಾಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ದೇಹದ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋಗುವುದು.' ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಕತೆಯ ಸತ್ವ ಕೆನೆಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದೆ. ಲೇಖಕರ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಭಿಮಾನ ಕಳಕಳಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಆವೇಶದ ಉಪದೇಶದ ಧೋರಣೆಯ ಭಾಷಣ ಚಾಪಲ್ಯ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಸಂಯಮಪೂರ್ಣ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯ ಕುರುಹಾಗಿದೆ.

‘ಕಾಮನಹಬ್ಬದ ಒಂದು ಕತೆ’ ಮತ್ತು ‘ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಕೋಣ’ಗಳು ಹಳ್ಳಿಗರ ಅಜ್ಞಾನ ಜನ್ಯವಾದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುವ ಕತೆಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಕಟಕಿಯ ಅವಹೇಳನದ ತಿರಸ್ಕಾರದ ವಿಡಂಬನೆಯಲ್ಲ, ಸಾತ್ವಿಕವಾದ ಆರ್ಥ ಹೃದಯದ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಪರವಾದ ವಿಡಂಬನೆ. ಮೊದಲಿನ ಕತೆಯಲ್ಲಿ, ಪತಿಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನ ಗಂಡ ಚಿಕ್ಕಂದಿ ನಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೋದವನು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಸತ್ತನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಬಂತು. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾದ ಗಂಡನ ಸುಖವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಾದರೂ ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆಕೆ ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕಾಮನ ಹಬ್ಬದ ಬೂದಿಯನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸುರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಶುಭ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಿಚಿತ್ರವೆಂದರೆ, ಈ ಪ್ರಗಾಢವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕಾಮನ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಬೂದಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ದೇಶಾಂತರ ಹೋಗಿ ಮಡಿದನೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನ ಗಂಡ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಕರುಣಾಜನಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಾನೇ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಚತುರ ಸಂವಿಧಾನದ, ಪರಂಪರೆಯ ಗಾಳಿ ಬೆಳಕಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡ, ಕುಶಲ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕತೆಯಿದು. ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮನ ಹೆಸರೂ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ‘ಕಲ್ಮಾಡಿಯ ಕೋಣ’ ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಂಬಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕ ಚಿತ್ರ. ಊರ ಮಾರಿಗೆ ಕೋಣಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ, ಅದು ಸತ್ಸಾಧನೆಯ ಪೂಣ್ಯಮಾರ್ಗ ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿರುವ ಭಯಂಕರ ದೃಶ್ಯವಿಲ್ಲಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಗರ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ, ನಿಷ್ಠೆ, ಅದನ್ನು ಶತಾಯು ಗತಾಯು ಪಾಲಿಸಲು ಅವರು ತಾಳುವ ನಿಷ್ಠುರ ನಿಲುವುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಹತ್ತಾರು ಕೋಣಗಳನ್ನು ತುಸವೂ ಅಳುಕದೆ ನಿರ್ದಯೆಯಿಂದ ಕಡಿದಿದ್ದ ಮುನಿಯ, ತಾನೆ ಸಾಕಿದ ಕೋಣವನ್ನು ತಾನೇ ಕೈಯಾರೆ ಕಡಿಯಬೇಕಾದ ಸಂದಿಗ್ಧ ದುರಂತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಪಕ್ಕಾದಾಗ ಅವನ ಮನದಲ್ಲುಂಟಾಗುವ ಭಾವಸಂಘರ್ಷ, ಹರಿಸುವ ಕಣ್ಣೀರು, ಆ ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಡಿಯಲೆತನ್ನಿಸಿದಾಗ ಆತನಲ್ಲುಂಟಾಗುವ ನಿಸ್ಸತ್ಯ ತುಂಬ ಸಮುಚಿತವಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಘನೀಭೂತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಕರುಣರಸ ಚಿತ್ರಣ ಪರಿಣತಿಗೆ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯುತ್ತದೆ.

‘ಇಲ್ಲಿಯ ತೀರ್ಪು’ ಮತ್ತು ‘ಜೋಗ್ಯೋರ ಅಂಜನಪ್ಪನ ಕೋಳಿಕತೆ’, ಅನಾಗರಿಕರೆಂದು ಅವಿದ್ಯಾವಂತರೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಡುವ ಗ್ರಾಮೀಣರ ಸರಳತೆ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ, ಧೀರ ಮನೋಭಾವ, ನಿಷ್ಕಪಟಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಂಜಿಸುತ್ತದೆ. ‘ವೆಂಕಟಶಾಮಿಯ ಪ್ರಣಯ’, ‘ಸೋರಲೀ ಪ್ರಸಂಗ’ ಗಳು ದುರಂತ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕತೆಗಳು. ಮೊದಲನೆಯದಂತೂ ತುಂಬ ಮನೋಜ್ಞ ವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ಕತೆ. ನಾಯಿಂದರ ಹುಡುಗ ವೆಂಕಟಶಾಮಿ ದೊಂಬರ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಉರಿನವರ ಪ್ರಕೋಪಕ್ಕೆ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಪ್ರಣಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಊರನ್ನೇ ತೊರೆದ. ಸಾಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಸ್ಮರಣೆಯೇ ಅವನಿಗೆ. ಮೂರು ರಾತ್ರಿ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಿಯೊಡನೆ ಮಲಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೊಲದ ಪಕ್ಕದ ಆ ಹುಲ್ಲಿನ ಜಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಮಾಧಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಬಯಕೆ. ಇದು ದೊಂಬರ ಹುಡುಗಿಯ ಬಗೆಗೆ ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಕುಟಿಲವಾದ, ಸಾತ್ವಿಕವಾದ ಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ದಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಇಂತಹ ಸಮಾಜಬಾಹಿರವಾದ ಪ್ರೇಮ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಅವರ ವಿಶಾಲ ಹೃದಯದ ಉದಾತ್ತ ಭಾವನೆಯ ನೈಜ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ‘ಸೋರಲೀ ಪ್ರಸಂಗ’ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಕಾದಾಡಿ ಸತ್ತ ಇಬ್ಬರು ತರುಣರ ಕತೆ. ಪರಂಗಿ ದೊರೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದು ದೇಶೀಯರನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಇದು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವರಾದರೂ ಹೇಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಡವಳಿಕೆ ಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ಆದರಿಸುವ ಉದಾರ ಮನೋಭಾವದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸದ್ಗುಣ ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡರೂ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಹೆಕ್ಕಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಲೇಖಕರ ಅಂತಃಕರಣ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ‘ಆರಾಬೆಲ್ಲಳ’ ಸರಳ ಹೃದಯ, ಪ್ರೀತಿ ಸೂಸುವ ಮಾತುಗಳು, ಗಂಭೀರ ನಡವಳಿಕೆ ತುಂಬ ಮೆಚ್ಚುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ವಾಗಿವೆ.

‘ಡೂಬಾಯಿ ಪಾದ್ರಿಯ ಒಂದು ಪತ್ರ’ ಟಿಪ್ಪೊಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಬಲವಂತ ಮತಾಂತರದಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದುವೊಬ್ಬ ಮಹಮ್ಮದೀಯ’ನಾಗಿ, ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಮತಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದುದಕ್ಕಾಗಿ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದು,

ಕೊನೆಗೆ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ರಾಜತನವನ್ನೇ ಉರುಳಿಸಲು ರಾಜಮಾತೆಯೊಡನೆ ಪಿತೂರಿ ನಡೆಸಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದು ನಗು ನಗುತ್ತಾ ಆನೆ ಕಾಲಿಗೆ ಬಲಿಯಾದ ರೋಮಾಂಚಕಾರೀ ಕತೆಯಿದು. ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ 'ಒಂದೇ ದಾರಿ'ಯ ಸಂಕುಚಿತ ಹುಳುಕೊಂದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅದರಿಂದಾಗುವ ಅನಾಹುತ ಪರಂಪರೆಗಳ ಭೀಕರ ಅನುಭವವನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಹೃದ್ಯವಾಗಿ ದೃಢವಾಗಿ ಈ ಕತೆ ಮೂಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕಥಾರಂಭದ ಅಂಶಗಳು ತೀರ ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದು ಮೂಲ ಕತೆಗೆ ಪೋಷಕವಾಗದೆ ಕತೆಯ ನಡೆ ಕುಂಟುವಂತಾಗಿದೆ.

'ಉಗ್ರಪ್ಪನ ಉಗಾದಿ' ಮತ್ತು 'ಬೈಚೇಗೌಡ' ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರ ನಿಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಸರಳವೂ ಸದುದ್ದೇಶಪೂರಿತವೂ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠಿತವೂ ಆದ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಸೂಕ್ತ ಸಮುಚಿತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಡನೆ ಓದುಗರ ಬಗೆಗಣ್ಣಿನೆದುರು ತರುತ್ತವೆ. ಉಗಾದಿಯ ದಿನ ಉಟ ಹೊಡೆದು ಸಡಗರ ಸಂಭ್ರಮಗಳಿಂದ ದಿನ ಕಳೆಯಬೇಕಾದ ಗೌಡ ಉಗ್ರಪ್ಪನಿಗೆ ಅಂದಿನ ಬೆಳಗಿನಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ವಿಚಿತ್ರ ಘಟನಾವಳಿಗಳು ಎದುರಾಗಿ ಉಗಾದಿ ಉಗ್ರವೇ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ನೀರಿನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅವನಿಗೂ ಚಿನ್ನಪ್ಪನಿಗೂ ಆದ ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಆತ ತೋರುವ ಸಂಯಮ ಅಪೂರ್ವವಾದುದು. 'ಯಾತರ ಗೌಡಿಕೆ. ಮುರ್ಝಾಳ ಗೌಡಿಕೆ' ಎಂದು ತುಂಬಿದ ಜನರ ಮಧ್ಯೆ ಮೂದಲಿಸಿದರೂ ಅವನ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಸಮಚಿತ್ತ ಕದಡಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಗೌಡಿಕೆ 'ಅವನಿಗೆ ಗ್ರಹಚಾರ ಬಿಡಿಸಬೇಕು' ಎಂದಾಗ, 'ನಮ್ಮೊಗ ನನ್ನ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಹೊಡೆದಾಂತ ನಾನೂ ಬದಲಿಗೆ ಹೊಡೆದರೆ ಆದೀತಾ?' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮಾತು ಅವನ ಘನತೆಯನ್ನು ತೆಕ್ಕನೆ ಮೇಲೇರಿಸುತ್ತದೆ. ನೀರಿನ ಜಗಳ ಪರಿಹರಿಸಿ, ಅಮಲ್ದಾರರಿಗೆ ಬೆಲ್ಲ ಕಳಿಸಿ, ಕಂದಾಯದ ಮಾತನ್ನಾಡಿ, ಚಿರತೆ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಪಂಚಾಂಗ ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ, ಪುರೋಹಿತರ ಮಗನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶಕ್ಕೆ ಸಹಾಯದ ಭರವಸೆ ಕೊಟ್ಟು ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮಗನ ಮದುವೆ ಮಾತು. ಹೀಗೆ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೂ ಹತ್ತಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಬೇಸರದ ಸುಳಿವಿಲ್ಲ, ಅಸಹನೆಯ ಅಂಟಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಉದಾತ್ತ ಗೌಡನ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರ ತುಂಬ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಸ್ವಾದುವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಒಂದೊಂದು ಮಾತು ಅಗಾಧ ಅನುಭವದಿಂದ ತುಂಬಿ ಜೀವಂತರಮಣೀಯವಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬೈಚೇಗೌಡನದೂ ಇಂಥದೇ ಪಾತ್ರ, ಇನ್ನೂ ಉದಾತ್ತ ವಾದುದು. ತನ್ನೂರಿನ ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ಕಂದಾಯ ಹಣವನ್ನು ತಿಂದುಹಾಕಿ ಮೋಸ ಮಾಡಲೆತ್ತಿಸಿದಾಗ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸಾತ್ವಿಕಕ್ರೋಧದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಕಲಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಶ್ಯಾನುಭೋಗರ ತಾಯಿ ಬಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಅವನ ಸಿಟ್ಟು ಕರಗಿ ಕಣ್ಣೀರಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ಮೋಸಭರಿತವಾದ ವಾತಾವರಣವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಶುಚಿಹೃದಯಗಳಿಂದ ಮೇಲೇರಿ ಆರ್ಡರ್ಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಅವನ ಸತ್ಯ ಪರಿಕ್ಷೆ ಸತ್ಯ ಪರಿಕ್ಷೆ ಕಾದಿರುತ್ತದೆ. ತನ್ನೂರಿನ ಶ್ಯಾನುಭೋಗ ಸೀತಪ್ಪ ಕೊನೆಗೂ ತನ್ನ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯಿಂದ ಜೈಲು ಸೇರಿದಾಗ ಬೈಚೇಗೌಡ ಪಡುವ ಯಾತನೆ ತುಂಬಾ ಆದರ್ಶ ಪರವಾದದ್ದು. ಸೀತಪ್ಪನ ಹೆಂಡತಿ ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವಳೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯಬದ್ಧವಾದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯ ಸೆಲೆಯೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅವನನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಒಂದು ದಿನದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯ ದ್ರೋಹವಾಯಿತೆಂದು ತಾನೇ ಭಾವಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಮರುಕ ಕರುಣೆ ಆದರ್ಶ ನಿಷ್ಕಪಟತೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಕಾರ್ಯಪಟುತ್ವಗಳು ಬೈಚೇಗೌಡನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ನಿಂತಿವೆ. ಆದರೂ ಈ ಪಾತ್ರ ಅಸಹಜವೂ ಜೀವನ ದೂರವೂ ಅನನುಕರಣೀಯ ಆದರ್ಶಪೂರ್ಣವೂ ಆಗದಂತೆ, ನೆಲದಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದಷ್ಟು ಸಹಜವಾಗಿ ಸಜೀವವಾಗಿ ಮಾಂಸಲವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಅದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರತಿಭಾ ಪೂರ್ಣವಾದ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಲೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

'ಚಂದ್ರವದನಾ' ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳ ಮಾತೃಪ್ರೇಮದ ರಂಜನೀಯ ಕತೆ. ತನ್ನ ಮೋಹಕ ಲಾವಣ್ಯದಿಂದ ಮನೋಜ್ಞ ಅಭಿನಯದಿಂದ ರಸಿಕರ ಕಣ್ಮನಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬವಾಗಿದ್ದ ಬೆಡಗಿನ ಭಾಮಿನಿ ಗರ್ಭವತಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಪುತ್ರವತಿಯಾದರೆ ಅಂಗಸೌಷ್ಠವ ಹಾಳಾಗಿ, ಅದರಿಂದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸದಂತಾಗಿ ಆದಾಯ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಮಾವ ಸೂರಪ್ಪ ಅವಳು ತಾಯಾಗದಂತೆ ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ತೊಡಕುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾಯನ ಗೆದ್ದು ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತದೆ; ಯಾವ ತ್ಯಾಗವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ತಾನು

ಮಗುವಿನ ಮಾತೆಯಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ಅವಳ ಹಂಬಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆ ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸ ಅತ್ಯಂತ ರೋಚಕವಾಗಿವೆ, ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿವೆ. ಗೃಹಿಣಿಯಾಗಲೀ ವೇಶ್ಯೆ ಯಾಗಲೀ, ಶ್ರೀಮಂತಳಾಗಲೀ, ದರಿದ್ರಳಾಗಲೀ, ಸುರೂಪಿಯಾಗಲೀ ಕುರೂಪಿಯಾಗಲೀ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತಾಯಿಯಾಗುವುದು ಜೀವನದ ಒಂದು ಉನ್ನತ ಪುಣ್ಯ ಪದವಿ; ಮಹತ್ತರ ಸಾಧನೆ. ಈ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಯಾವ ಬೆಲೆಯನ್ನಾದರೂ ತರಲು ಹೆಣ್ಣು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರ ರಮ್ಯ ನಿರೂಪಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಗೆಗೆ ಲೇಖಕರಿಗಿರುವ ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾದ ಆದರ ಅನುಕಂಪಗಳು ವೇಶ್ಯೆಯಾದ ಚಂದ್ರವದನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಹತ್ವವನ್ನೇ ಗುರುತಿಸುತ್ತವೆ.

ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಪ್ರೇಮದ ಮಹೋನ್ನತಿ ಇರುವುದು ಕೇವಲ ದೇಹ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲಿ – ಎನ್ನುವುದರ ಜೀವಂತ ಚಿತ್ರಣ 'ವೆಂಕಟಗನ ಹೆಂಡತಿ'. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ತನ್ನನ್ನುಳಿದು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಆಮಿಷಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಬೇರೊಬ್ಬನನ್ನು ಸೇರಿದರೂ, ಮನೆತನದ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಣ್ಣು ಪಾಲಾಯಿತೆಂದು ಹೆತ್ತವಳೇ ಹಳಹಳಿಸಿದರೂ ವೆಂಕಟಗ ಚಿತ್ತಸ್ಥಿತಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಭಾವಾವೇಶಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಪ್ರತೀಕಾರದ ಪ್ರಚಂಡಾಗಿ ಯನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹೊರುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲು, ಅವಳ ಕ್ಷಣಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಮರುಗುತ್ತಾನೆ. ಅವಳಿಗೆ ಒಳಿತಾಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸಿ ಅವಳಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಮಡದಿಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ಶ್ರೀಮಂತ ತಕ್ಕ ಸಾವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಆ ಹೆಣ್ಣು ಮತ್ತೆ ಮನದಿನಿಯನನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆಗಲೂ ಹೇವರಿಸದೆ, ಅಶುಚಿಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾರದೆ, ತೆರೆದ ಹೃದಯದಿಂದ ಉದಾತ್ತ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ವೆಂಕಟಗ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೊಬ್ಬನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಮಗುವನ್ನು ಮಡದಿಯ ಸಂತಸಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನದೆಂಬಂತೆಯೇ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಶಾಲ ಮನೋಭಾವ, ನಿರ್ಮಲ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಅಕುಟಿಲ ಅಕ್ಕರೆ, ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞೆ ವೆಂಕಟಗನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ; ಆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೂಲಿಕಾರನ ಅಸಾಧಾರಣ ಹೃದಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿವೆ. ಹರಿಹರ ತನ್ನ ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಕೈಲಾಸಂ ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ತಮ್ಮ ಕತೆಗಳ ಹೃದಯ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯತಾಶ್ರೀಗೆ ವೈಭವದ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕತೆಯೊಳಗೆ ಕತೆ ಹುಟ್ಟುವ ಇಲ್ಲಿಯ ತಂತ್ರವೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿದ್ದು ಉಚಿತವಾಗಿದ್ದು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ.

'ಬಿಳಿಗಿರಿ ರಂಗ' ಗ್ರಾಮ್ಯ ಜನತೆಯ ಅಚಂಚಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ, ಸರ್ವರಲ್ಲಿಯೂ ದೇವರನ್ನೇ ಕಾಣುವ, ಸಂದೇಹದ ಕಾವಳ ಮುಸುಗದ ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಅಪರ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಗಿ ವಂಶವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಕುಲಪುತ್ರನಿಲ್ಲವೆಂದು ಹತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಹಂಬಲಿಸಿ, ಆ ಬಯಕೆಯ ಪೂರೈಕೆಗಾಗಿ ವಂಚಕರ ಸಮಯ ಸಾಧಕರ ವೇಷಧಾರಿಗಳು ಹೇಳುವ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಮೋಸ ಹೋಗುವ ಮುಗ್ಧ ಜೀವಿಗಳ ಕತೆ 'ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿ'. ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹರೆಯದ ಹೆಣ್ಣಾದರೂ ಮನೆಗೆ ಮಂಗಳಮಯಿ ಯಾಗಿ ಮನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಾದಳು ಸೀತೆ. ಆದರೂ ಶ್ಯಾಮಣ್ಣನವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಂಶೋದ್ಧಾರಕನ ಚಿಂತೆ ಸಹಜವಾದದ್ದೇ. ಕುಲಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಬೆಳ್ಳಗಿರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಹಾಲೆಂದು ನಂಬಿ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ಕರೆತಂದು ಆರಾಧಿಸಿ ಮಡದಿಯನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಅವನ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೆ ಬಿಡುವ ಶ್ಯಾಮಣ್ಣನವರ ಕೊಂಕು ಬಿಂಕಗಳನ್ನರಿಯದ ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚುವಂಥದು. ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದ ನಂಬಿಕೆಯ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಈ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾರಲ್ಲೂ ಕಿಲ್ಬಿಷವನ್ನು ಕಾಣಲೊಲ್ಲದ ಅವರ ನಿಶ್ಯಂಕ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಚಿತ್ರಣ ತುಂಬ ಸೊಗಸಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸೀತಮ್ಮನ ಪತಿಪ್ರೇಮ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸೌಜನ್ಯಗಳೊಡನೆ ಬೆರೆತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನಳಿಯುವ ತರತಮ ಜ್ಞಾನವೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಜನರ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯ ದುರ್ಲಾಭ ಪಡೆಯುವ ಕಪಟಾಚಾರಿಗಳ ಟೊಳ್ಳುತನವನ್ನೂ ಇದು ಹೃದ್ಯವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

ತನ್ನ ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿದ ನಡತೆಯಿಂದಾಗಿ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬಾಳಿನ ವಸಂತದಲ್ಲೇ ವಂಚಿಸಿ ಪತನದತ್ತ ಸಾಗಿ, ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪಿತೃ ಹೃದಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ತನ್ನ ಅದುವರೆಗಿನ ದುಶ್ಚಾರಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಕರುಣಾಜನಕ ಪ್ರಸಂಗ 'ನಳಿನಿಯ

ತಂದೆ'. ತನ್ನ ಪ್ರಾರಂಭದ ತಪ್ಪಿನಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದಲೂ ವಂಚಿತನಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಮಡದಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಅಳಿಯ ಮಗಳನ್ನು ಕಣ್ತುಂಬ ನೋಡಿ ಕೈಯಾರೆ ಸ್ವರ್ಗಿಸುವ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸೆಂದು ಬೇಡುವ ದೃಶ್ಯ ಕರುಳು ಕೇಳುವಂತಿದೆ. ಮಗಳ ಭವಿಷ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನು ತಂದೆಯಾಗಿ ಬಾಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅರಿವಾದಾಗ, ದೂರದಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಅವಳ ಬದುಕು ಮಂಗಳಮಯವಾಗಲೆಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತ್ಯದ ಅವನ ಈ ಉದಾತ್ತ ನಡವಳಿಕೆ ಹಿಂದಿನ ಚಾಳಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಮರುಕವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಗಂಡ ತನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದಾಗ, ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿ ಮೆಟ್ರಿಕ್ಯುಲೇಷನ್ ಓದಿ ಮುಖ್ಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಿಯಾಗಿ ಮಗಳನ್ನು ಸಾಕಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನ ದಿಟ್ಟತನ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯ ತುಂಬ ಮಹತ್ವದವು, ಕತೆಯ ಆದಿ ಅಂತ್ಯಗಳು ಅನಾವಶ್ಯಕ ಲಂಬನವಿಲ್ಲದೆ ಉಚಿತ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕೇವಲ ಕತೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ, ಆ ವಸ್ತುಗಳ ಪಾತ್ರಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಆಂತರ್ಯವನ್ನೇ ಬಿಚ್ಚಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕತೆ ಸುಂದರ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಚೆಲುವೆ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ಜನದ ಅಪವಾದದಿಂದಾಗಿ ಗಂಡನಿಂದ ತ್ಯಜಿತಳಾಗಿ, ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಆತ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಅದೇ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮರೆಯಾದಾಗ, ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ವಿರಹದಿಂದ ಭ್ರಮಿತಳಾಗಿ ಮನಬಂದಲ್ಲಿ ಅಲೆದು ತನ್ನ ಬಾಳನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕ ಕತೆ 'ಮುನೇಶ್ವರನ ಮರ'. ಜನರಾದುವ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿ ಯುತವಾದ ಗಾಳಿ ಮಾತುಗಳು ಹೇಗೆ ಸಂಸಾರಗಳನ್ನೇ ವಿನಾಶದ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ನೂಕುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರ ದಾರುಣ ಚಿತ್ರವಿದು. ಮೊದ ಮೊದಲು ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದಾಂಪತ್ಯ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಬೇಸರಪೂರ್ಣವಾಗಲು ಆರಂಭಿಸಿ, ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಗಂಡನ ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೂ ಹೆಂಡತಿಯ ದುರ್ಮರಣಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ನಿಷ್ಕಾರಣ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ರಾಜಮ್ಮನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಯಾತನೆ, ಹೆಂಡತಿ ನೀತಿಗಿಟ್ಟವಳೆಂಬ ಮಾತು ಕೇಳಿದಾಗ ರಾಮಯ್ಯ ಅನುಭವಿಸುವ ಮನೋವೇದನೆ, ಮುನಿಯಾಗಿ ಪತಿ ಮರಳಿ ಬಂದಾಗ ಅವಳಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಹೊಸ ಆಸೆ, ಆತ ಮತ್ತೆ ನಿಷ್ಕರುಣವಾಗಿ ತೊರೆದು ಹೋದಾಗ ಬಾಳಿನ ಎಲ್ಲಾ ಆಶಾ ತಂತುಗಳೂ ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗಿ ಆಗುವ ಬುದ್ಧಿ ಭ್ರಮಣೆ, ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅವಳ ದಾರುಣ ಸಾವು- ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಕ್ರಮಾನುಗತವಾಗಿ ಕರುಣೆಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮರುಕದ ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾಡುತ್ತವೆ.

'ಚೆನ್ನಮ್ಮ' ಮತ್ತು 'ಚಿಕ್ಕವ್ವ' ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶೋಕಪೂರ್ಣ ಬಾಳುವೆಯ ಚಿತ್ತವೇಧಕವಾದ ಜೀವಂತ ಚಿತ್ರಗಳು. ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರ ಅವಿವೇಕದಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನು ಗೋಳಿನ ಗೋಳವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ನಿಷ್ಕಪಟ ವಾತಾವರಣ ವನ್ನೂ ಶ್ರಮಪೂರ್ಣ ದುಡಿಮೆಯ ಜೀವನವನ್ನೂ ತೊರೆದು, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬಣ್ಣದ ವಿಷನಾಗರಿಕತೆಯ ದುಶ್ಚಟಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾದ ರಾಮಪ್ಪ ತನ್ನನ್ನು ನಂಬಿದ್ದ ಮಡದಿಯನ್ನು ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಆ ವಿಷದ ವರ್ತುಲದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ಸೌಶೀಲ್ಯ ಸೌಜನ್ಯ ಸಂಯಮ ಕಷ್ಟಸಹಿಷ್ಣುತೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ನೈಜವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿವೆ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವರಾಗಗಳ ಅಂತಃಸ್ಪಂದನ ಗಳನ್ನು ಲೇಖಕರು ಚಿತ್ರಿಸಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅವಳ ಒಂದೆರಡು ನಡವಳಿಕೆಗಳಲ್ಲೇ ಆಕೆ ಎಂತಹ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿವಂತ ಹೆಣ್ಣು ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಾಣುತ್ತೇವೆ. ತಾಯ್ನಿಲದ ಅಪ್ಪುಗೆಗಾಗಿ ಅವಳು ಪಡುವ ಹಂಬಲ, ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಮೇಲೆ ಬೇಸಾಯ ವೃತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗಿರುವ ಅಭಿಮಾನ ಗೌರವಗಳು ಅಭಿನಂದನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ತುಂಬಿದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುದುಕನ ಮಡದಿಯಾಗಿ, ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಮಗನ ತಾಯಾಗಿ ಪಾದಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ ಚಿಕ್ಕವ್ವ ನವಸಂಸಾರದ ಸುಖಸಂತೋಷಗಳ ಮಧುರ ಕನಸನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ, ಗತಿಸಿದ ಸವತಿಯ ಚಿಕ್ಕ ಮಗನನ್ನು ತಾಯಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡಳು. ಮನೆಯ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ತುಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದಳು. ದಾಂಪತ್ಯ ಸುಖದ ಆಸೆಗೆ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ದುರ್ದೈವ ಗಂಡನ ಹಿರಿಯ ಮಗನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಕಾಡಿತು. ದಾವೆ ವರಸೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ, ಶೀಲವನ್ನು ಹುದುಗಿಟ್ಟು, ಸಮ ವಯಸ್ಕನೂ

ದೃಢಕಾಯನೂ ಆದ ತನ್ನನ್ನು ಸಂಸಾರ ಸುಖವಂಚಿತಳಾದ ಕಿರಿವಯಸ್ಸಿನ ಆ ತರುಣಿ ಬಯಸುವಳೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಚಿಕ್ಕವನನ್ನೇ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಲು ಕಾಡಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ. ಅತ್ತ ಮುದಿಗಂಡನ ಚಾಪಲ್ಯ, ಇತ್ತ ಪ್ರಣಯಿಯಾಗಬಯಸುವ ಹೀನ ಮಗನ ನಿತ್ಯಕೋಟಲೆಗಳಿಂದ ಮಾರ್ಯದೆಯಾಗಿ ಬಾಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದರಿತ ಸಾಧ್ವಿ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಮರಣವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ಅಗ್ನಿಪರ್ವತವನ್ನೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಕಿರಿಮಗನಿಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಅಮೃತವನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಪ್ರೇಮಳವಾದ ಹೃದಯ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅವಳ ದುರಂತ ಅತ್ಯಂತ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಸಮರ್ಥನೀಯವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದೆ. ಅವಳ ಮನೋತುಮುಲವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸದೆ ಕೇವಲ ಸರಳ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲೇ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಈ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕಡೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

‘ಆಂಗ್ಲ ನೌಕಾ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್’ ಮತ್ತು ‘ಚೆಟ್ಟೀಕಾರ ತಾಯಿ’ ಉದಾತ್ತವೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವೂ ಆದ ಮನೋಭಾವದ ಇಬ್ಬರು ಆಂಗ್ಲರ ಪ್ರಭಾವಶಾಲೀ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳು. ನಿರ್ಮತ್ಸರಶೀಲ ವಾದ ಶುಚಿಪ್ರಜ್ಞೆ ಇದ್ದವರು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಗುರುತಿಸಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಆಂಗ್ಲ ನೌಕಾ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ತನ್ನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹತ್ತು ಜನ ಭಾರತೀಯ ಶೂರ ತರುಣರನ್ನು, ಅವರ ಅಸಾಧಾರಣ ದೇಶ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಹಸಕ್ಕಾಗಿ ಮನವಾರೆ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾನೆ. ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ವರ್ತಿಸುವ ರೀತಿ, ತನ್ನ ತಂಡದವರ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗಿದ್ದ ಪಿತೃವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮೊದಲೇ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ತಾನಿಲ್ಲದಾಗ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಶೀಲಭ್ರಷ್ಟಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕಂಡೂ, ಕತೆಗಾರರ ಸಲಹೆಯಂತೆ, ಅವಳನ್ನು ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಉದಾರ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಆತನ ಹೃದಯದ ಔನ್ನತ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ್ದು. ಕೆಲವೇ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಪತ್ನಿಯ ನಿಷ್ಕಳಂಕವಾದ ಪತಿಪ್ರೇಮ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶದ ಅನುಕರಣೀಯ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ ಈ ಕತೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕತೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ಲೇಖಕರ ಪ್ರಗಾಢವಾದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಾದ ಜೀವನಾನುಭವ ಮಡುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದೆ. ಅನುಭವ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲದ ಕೇವಲ ಊಹನಾವಿಲಾಸದ ಕೃತಕ ಕಥನವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಬಗೆಯ ಎಳೆದಾಟ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗಳಿಲ್ಲದೆ ಶ್ರಮ ಹರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸುಲಲಿತವಾಗಿ ಸರಳವಾಗಿ ಸರಾಗವಾಗಿ ಸರ್ವ ವೈವಿಧ್ಯದೊಡನೆ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ನಿಪುಣ ಕೌಶಲದಿಂದಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಕತೆಯೂ ಒಂದೊಂದು ತೆರನಾಗಿ ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ವಿಶಿಷ್ಟಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಓದುಗ ಒಂದಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಪುಲವಾದ ಕಥಾವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಚರ್ವಿತ ಚರ್ವಣವಿಲ್ಲ, ಹುಡುಕಾಟ ತಡಕಾಟವಿಲ್ಲ. ಜೀವನದ ನೂರು ಮುಖಗಳ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಸಮರ್ಥವಾದ ಸಾರ್ಥಕವಾದ ದರ್ಶನ ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ.

(2)

೩

ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲ ಭಾಗದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಾಳಿನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿ ರುವ ಕುತೂಹಲಕರವಾದ ಜೀವನಪರಿಪೋಷಕವಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಕವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಆಂತರ್ಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪರಿಪಾಕವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದರೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಗ ವೈಭವಗಳ ಆಡಂಬರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬದುಕಿನ ಹಲವು ಸ್ಮರಣೀಯ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಲಾತ್ಮಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಜೀವನ ಮಲ್ಯಗಳನ್ನು ಆಯಾ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಸರದೊಡನೆ ನಮಗೆ ಮನಃಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ‘ಬಾದಷಹನ ನ್ಯಾಯ’ ಮತ್ತು ‘ಬಾದಷಹನ ದಂಡನೆ’ಗಳು ಪರ್ಷಿಯಾ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಷಾಹ ಅಬ್ಬಾಸನ ನ್ಯಾಯ ನಿಷ್ಕರತೆ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ಮನೋಭಾವ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಬುದ್ಧಿ ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತರ ನಡುವಣ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವನ ಪರವಾಗಿ ತೀರ್ಪು ಹೇಳಿ, ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಚಾಣಾಕ್ಷತನದಿಂದ ಕೊನೆಗೆ ಅವನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಬಯಲಿಗಳೆದು

ಕೈಸ್ತರವನಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕತೆ 'ಬಾದಷಹನ ನ್ಯಾಯ'. 'ಬಾದಷಹನ ದಂಡನೆ'ಯಂತೂ ತುಂಬ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕತೆ. ರಾಜಕುಮಾರ ಪರಧರ್ಮಿಯ ಬಡ ಹುಡುಗಿಯೊಂದನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲೆತ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬ ದೂರು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುವ ಕುರುಹುಗಳೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಯಾರೆ ಆಗಲಿ, ತಪ್ಪಿ ನಡೆದವರಿಗೆ ದಂಡನೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ತಾನೇ ಆ ಹುಡುಗಿಯ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಒಳಗಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರ ಹೊರಬಂದಾಗ ತುಸುವೂ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಯೋಚಿಸದೆ ಕತ್ತಿ ಬೀಸಿ ರುಂಡವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ್ಯದ ಭಾವೀ ದೊರೆ ಸತ್ತನೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಕತೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ಹಿತಕರವಾದ ಆದರೂ ಅಸಹಜವಲ್ಲದ ತಿರುವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದವನು ರಾಜಕುಮಾರನಾಗಿರದೆ ಆತನ ದುಷ್ಟ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾದ ಅಂತ್ಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಊರಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಈ ಕತೆ.

'ನಿಜಗಲ್ಲಿನ ರಾಣಿ' ಮತ್ತು 'ಪೆನುಗೊಂಡೆಯ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ' ನಮ್ಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ತ್ಯಾಗವನ್ನೂ ಧೀರೋದಾತ್ತತೆಯನ್ನೂ ಸತ್ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಂಜಿಸುವ ಕತೆಗಳಾಗಿವೆ. ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಸ್ವಾರ್ಥ ಲಾಲಸೆಯಿಂದ ಮರಾರರು ನಿಜಗಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿದಾಗ, ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಳು ರಾಣಿ ಗಿರಿಜವ್ವೆ. ವಿಜಯ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರನಿಗೆ ವಶವಾಗಲು ಒಪ್ಪಿ, ಆ ಮುನ್ನ ತನ್ನ ತಮ್ಮನೊಡನೆ ದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಾಳೆ. ಎಳೆಯ ಕಂದನನ್ನು ಹಿರಿಯ ರಾಣಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಕೋಟೆ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ವಿದ್ರೋಹಿ ತಮ್ಮನೊಡನೆ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಗೆ ಗದ್ದುಗೆ ಬಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು 'ಕಸ್ತೂರಿ ನಿನ್ನಿಂದ ನನಗೆ ಈ ಪದವಿ ಬಂತು. ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಮರೆಯಬಾರದು' ಎಂದು ಕಟಕಿಯಾಡಿ ಅವನನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುತ್ತಾಳೆ. ಈ ವೀರರಾಣಿಯ ಸಾಹಸ ಸಂಪನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವಾಳವಾಗಿದೆ. ಈಕೆಯ ದುರಂತ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಜೊತೆಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನೂ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಂಗರಾಯನ ಆಲಸ್ಯ ವಿಲಾಸಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಪೆನುಗೊಂಡೆಯು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿಗೆ ತುತ್ತಾದಾಗ ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಾಂಬೆಯೂ ಚಿಕ್ಕರಾಯನೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಊರ ಹೊರಗಿನ ಒಂದು ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಭಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣವಿಗ್ರಹದ ಸಮೇತ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶತ್ರು ಅಲ್ಲೇ ಬೀಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರಲಾರದೆ ಅನ್ನಪಾನಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ಜೀವಂತ ಸಮಾಧಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷದ ನಂತರ ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕೃಷ್ಣವಿಗ್ರಹದಿಂದ ಈ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕ ಕತೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಚಿಕ್ಕರಾಣಿಯ ಮನೋನಿಷ್ಠೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಾಂಬೆಯ ದೇಶಪ್ರೇಮ, ಸಾಹಸ ಮನೋಭಾವ, ರೈತನ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಗಳು ತುಂಬ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಅವರ ಸಾವಿನ ಘಟನೆಯಂತೂ ಎದೆಯನ್ನು ಕರಗಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆರಂಭ ಸ್ವಲ್ಪ ಲಂಬಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಜೀವ ವರದಿಯಾಗಿ ಕಥಾಕಟ್ಟಡ ಶಿಥಿಲವಾಗಿದೆ.

'ಸಾರಿಪುತ್ರನ ಕಡೆಯ ದಿನಗಳು' ಮತ್ತು 'ಕವಿಯ ಬಾಳ ಕೊನೆಯ ದಿನ' ಭಾವಗೀತೆಯ ಸಂಯಮತೆ, ಬಿಗುವು, ಭಾವಸಾಂದ್ರತೆ, ರಸೋತ್ಕಟತೆ ಮತ್ತು ಕಲಾಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕತೆಗಳು. ಬುದ್ಧನ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಸಾರಿಪುತ್ರ ಗುರುವಿನ ಮಹಾನಿರ್ವಾಣದ ನಂತರ, ನಾಲ್ವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದ ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಮಡದಿ ಮಗಳು. ಅಳಿಯಂದಿರನ್ನು ಸಂಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಹೊರಟಾಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನೂ ಈಗಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನೂ ಆತ ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿ ನೆನೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮಧ್ಯ ಮಧ್ಯೆ ಗುರುದೇವನೊಡನೆ ತಾನು ಕಳೆದ ಅಮೃತಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ನೆನೆದಷ್ಟೂ ಅವನಿಗೆ ಅಭಿಮಾನ ಗೌರವಗಳು ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಆ ಊರಿನ ಹಿರಿಯರ ನಡುವೆ, ಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ, ದೀಕ್ಷೆವಹಿಸಿದ ಹೆಂಡತಿಯ ನಡುವೆ ಆತ ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅವರ ಮಧ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾ ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಆಶಾದೂರನಾಗಿ ದಿನಗಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಒಂದೊಂದು ಚಿತ್ರವೂ ರಮ್ಯ ಸ್ಮರಣಮಾಲಿಕೆಯಾಗಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಕಲಾಕೌಶಲದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಕತೆಯ ಪ್ರಶಾಂತ ರಮ್ಯ ವಾತಾವರಣ, ಸಾರಿಪುತ್ರನ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧ ಗುರುವಿನ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿನ ಬೆಳುದಿಂಗಳ ತಂಪು ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಭಟ್ಟಿಯಿಳಿದು ಉಜ್ವಲ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಘಟನೆಗಳ ಪರಿಸರದ ಚಿತ್ರಣ ತುಂಬ ನೈಜವೂ ಜೀವಂತವೂ ಆಗಿದೆ. ಕವಿಯ ಬಾಳ ಕೊನೆಯ ದಿನ' ಮಹಾಕವಿ ಗಯಟಿಯ ಮರಣ ದಿನದಂದು ಆತನ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಅವನ ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ. ವಾತ್ಸಲ್ಯಮಯಿಯಾದ

ತಾಯಿ, ಹರಗಾರನಾದ ತಂದೆ, ಹುಟ್ಟಿದ ಊರು, ದುಡಿತದಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸುಖಸಂತ್ಯಾಪ್ತಿ, ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೋದ ಪ್ರಣಯಿನಿಯರು, ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೋಮಿತ್ರರು, ತನಗೆ ಕೀರ್ತಿ ತಂದ ಕೃತಿಗಳು, ತಾನು ಅಮಿತವಾಗಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್, ಹಾಫೀಸ್, ಕಾಳಿದಾಸ – ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸುಳಿದು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಸುರುಳಿ ಸುರುಳಿಯಾಗಿ ಅವನ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಗಳು ವರ್ಣಮಯವಾಗಿ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಓದುಗರ ಮೇಲೆ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಮೇಲುನೋಟದವರಿಗೆ ಗಯಟಿಯದು ತುಂಬ ಅಶುಚಿಯ ಜೀವನ; ಆದರೆ ಕಲಾವಿದನ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಮರೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಅಲೌಕಿಕ ಮೆರುಗು ಅವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತನ ವಿಶಾಲ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನೂ ಕರ್ತವ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ರಾಜನೀತಿ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನೂ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ನಿಷ್ಕಾಪಟ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೋರಿಸುವ ಕತೆ 'ಪಂಡಿತನ ಮರಣಶಾಸನ'. ಅವನ ಪಕ್ಷಾತೀತವಾದಿ ನಿಲುವು, ವಾದವೈಖರಿ, ಸತ್ಯವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳುವ ನಿರ್ಭಯತೆ, ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ಅತಿಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವ ಚಾಣಾಕ್ಷತನಗಳು ಹೃನ್ಮೂಹಕ ಆಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಆತನ ದಾರುಣ ಮರಣ ಮಹಾ ವಿಷಾದವನ್ನೂ ಮರುಕವನ್ನೂ ಮನದಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ತಾವು ಸಾಯುವ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವವೈರವನ್ನು ಮರೆತು ರಾಜ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿರುಮಲಾರ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಪದವಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುವ ಚತುರಕಲೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಮಹಾಭೀಕರವಾದ ಕಳಿಂಗ ಸಮರ ಕೊನೆಗೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿನ ವಿಜಯದ ಫಲವಾಗಿ ನಡೆದ ಅಮಾನುಷ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಉಪಗುಪ್ತನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ದರ್ಶಿಸಿದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅಶೋಕ, ಆ ಕ್ಷುದ್ರ ಬಯಕೆಗೆ ಹೇಸಿ ಕಡುನೊಂದು ಸಂತಪ್ತ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದಾಗ, ಬಾಗಿಲಲ್ಲೇ ಬುದ್ಧಮೂರ್ತಿ ಅವನಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ವಿಜಯದಿಂದಾದ ಅನಾಹುತ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಜರ್ಝರಿತ ಹೃದಯನಾಗಿದ್ದ ಅಶೋಕ ತಾನು ಮುಂದೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ 'ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಅಶೋಕ' ಕತೆಯ ವಸ್ತು. ಉಪಗುಪ್ತನ ಪ್ರಶಾಂತ ನಡೆನುಡಿ, ಅಶೋಕ ಕಂಡ ಭೀಕರ ದೃಶ್ಯಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಷ್ಟು ಸಹಜವಾಗಿ ಜ್ವಲಂತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ವಿನಯಪರನೂ ಗುರುಭಕ್ತನೂ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಮಹಾ ಸಾಹಸಿಯೂ ಆದ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ವಿಜಯದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ. ಹೊಗಳುಭಟ್ಟರ ಮಧ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಈ ಜಗಜ್ಜೀತನಿಗೆ ತಾನೇ ದೇವರೆಂಬ ಗರ್ವ ಮೂಡಿತು. ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ ಅರಿಸ್ತಾಟಲನ ಸೋದರ ಸೊಸೆಯ ಮಗನಾದ ಕ್ಲಿಯಾಂತೀಸ್‌ನನ್ನು ಕೋಪದಲ್ಲಿ ಕೊಂದು ಹಾಕಿದ. ಇದೇ ವಿಖ್ಯಾತ ಗುರುವಿಗೆ ವಿಖ್ಯಾತ ಶಿಷ್ಯ ಕೊಟ್ಟ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಯಿತು. ಗುರುವಿನ ಮನದ ಆತಂಕ ಕಳವಳಗಳು, ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನ ಮನದ ಗರ್ವ ಅಭಿಮಾನ ಕೋಪಗಳು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಉಕ್ಕೇರುವುದನ್ನು ಕತೆಗಾರರು ಸೊಗಸಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಒಂದು ಊರಿನ ಜನ ತಾನು ನೇಮಿಸಿದ ಮಾಂಡಲಿಕನನ್ನು ಕೊಂದುದರ ಕಾರಣ, ಆ ಊರಿನ ನರಜಂತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದಾಗ, ಆ ಅರಿಯದ ಅಮಾಯಕ ಜನತೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ ಪಾಪವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಲ್ಲದೆ ದೇವಾಲಯದೊಳಕ್ಕೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನೇ ಶಾಸನ ಮಾಡಿ ಎದುರಿಸಿದ ಧರ್ಮವೀರನೂ ಸತ್ಯವ್ರತನೂ ಆದ ಪಾದ್ರಿಯ ಧೀಮಂತ ರೋಚಕ ಕತೆ 'ಅಂಬೋಸ್ ಅಪ್ಪಾಜಿ'.

ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ವೀರಕುಮಾರನಂತೆ ಬೆಳೆದು, ರಣರಂಗದಲ್ಲೂ ಪತಿಯ ಜೊತೆ ಯಲ್ಲಿಯೇ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಹೋರಾಡಿ ಜೀವತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ 'ಸಾವಿಯಬ್ಬೆ'ಯ ಕತೆ, ಮತ್ತು ಚೊಚ್ಚಲ ಬಸುರಿಯಾದ ಮಡದಿಯನ್ನೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ತಾಯಿ ಅತ್ತೆಯರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಜೀವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ 'ಹೊಯ್ಸಳ ದಳಪತಿ'ಯ ಕತೆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ವೀರಪರಂಪರೆಯ ರಮ್ಯೋಜ್ವಲ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಾಗಿವೆ. 'ಆಟಲನ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ' ಕ್ರೂರಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಜೀವನದಿ ಹರಿಯುತ್ತಿ ರುವುದರ, ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಳಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ರಸಪೂರ್ಣ ಕತೆ. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ನಡುಗಿಸಿದ ಪುರುಷಸಿಂಹ ನೆಪೋಲಿಯನ್ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿ ವಿದೀರ್ಣ

ಹೃದಯನಾಗಿ, ಕನಸಿನಲ್ಲಾದ ಅಭಿಮಾನ ಭಂಗಕ್ಕೆ ಮಗುವಿನಂತೆ ಕಣ್ಣೀರಿಡುವ ಕರುಣಾಮಯ ಕತೆ 'ನವೋಲಿಯನ್ನನ ಸೋಲು'. ತಂದೆ ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಏನೂ ಅರಿಯದ ಬಾಲಕ ಅಮಾನುಷ ಹಿಂಸೆಗೊಳಗಾಗಿ ಮಡಿದ ಹೃದಯಭೇದಕವಾದ ದೃಶ್ಯ 'ಕೊನೆಯ ಕಾಪೆಟ್'. ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಉನ್ನತ ವಿದ್ಯಾವಂತನೂ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದೈವದತ್ತವಾದ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾದ ಮಹಾನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೂ, ಸಮಕಾಲೀನ ನಾಟಕಕಾರರ ಅಸೂಯೆ ಅವಹೇಳನಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾದರೂ ತುಂಬ ಘನತೆ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಸೌಜನ್ಯಗಳಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ಒಂದು ಉದಾತ್ತ ಚಿತ್ರ 'ಮಾಸ್ಟರ್ ವಿಲಿಯಮ್'.

ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಆಂಗ್ಲ ಇತಿಹಾಸಗಳ ಪುಟಗಳಿಂದ ಕಥಾ ವಸ್ತುಗಳನ್ನಾಯ್ದು ಕೊಂಡು ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಉಚಿತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಡನೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ, ನೀರಸವಾದ ವರದಿಗಳು ಲೇಖಕರ ಕಲ್ಪನಾ ಕೌಶಲದಿಂದ ರಕ್ತ ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಸಾವಯವತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಕಳೆದುಬಿಡಿ ಕಳಕಳಿಸಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ವೀರ ರೌದ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶ ಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗಲೂ ಅವರ ಲೇಖನಿ ಓಜೋಪೂರ್ಣವಾಗದೆ ನಿರುದ್ದೇಗದಿಂದ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಸಾಗುವುದರಿಂದ ಅವರ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದ ಮೃದುತ್ವದ ಸೋಂಕು ತಗುಲಿ ರಭಸ ಶಕ್ತಿ ಕಾವುಗಳು ಕುಗ್ಗುವುದರಿಂದ ಆಗಬೇಕಾದಷ್ಟು ಗಾಢಪ್ರಭಾವ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕತೆಗಳಾದರೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕತೆಗಳಂತೆಯೇ ಓದುಗರಿಗೆ ಭಾಸವಾದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ.

೪

ಪುರಾಣಗಳಿಂದಲೂ ಕಥಾವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಜೀವಪ್ರಭೆಯನ್ನು ತುಂಬಿ ರಮ್ಯವಾದ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದುಶ್ಯಂತನೊಂದಿಗೆ ಪುತ್ರ ಸಮೇತಳಾಗಿ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಶಕುಂತಲೆ ಸವತಿಯಾದ ಹಂಸಪದಿಕೆಯೊಡನೆ ಕಣ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ಆ ಲತೆ, ಆ ಸಖಿಯರು, ಗೌತಮಿ, ಮುನಿಕುಮಾರರು, ಜಿಂಕೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕಂಡ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ರಸಭರಿತ ಚಿತ್ರಣವೇ ಹೇಮಕೂಟದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ. ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ದುಃಖ ವ್ಯಥೆ ವಿಯೋಗಗಳ ನಂತರ ಶಕುಂತಲೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ದಿನಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸಖಿಯರೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುವುದು, ಗೌತಮಿಯಿಂದ ಕತೆ ಕೇಳುವುದು, ಭರತಕುಮಾರನ ತುಂಟತನ, ಕಣ್ಣರ ಪ್ರಶಾಂತಿ - ಒಂದೊಂದೂ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಕಾಳಿದಾಸ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ವಾತಾವರಣವನ್ನೇ ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಲೋಕ ಕವಿಯ ಲೋಕೋತ್ತರ ಕೃತಿಗೆ ಒಂದು ಅನರ್ಥವಾದ ಅನುಬಂಧವಿದು. ಕೇವಲ ಉಹೆಯಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ, ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮನೋಜ್ಞ ಕತೆಗಳಲ್ಲೊಂದು ಇದು. ಇಂಥದೇ ಮತ್ತೊಂದು ಅತ್ಯಾಕರ್ಷಕ ಕತೆ "ಗೌತಮಿ ಹೇಳಿದ ಕತೆ". ಇದರಲ್ಲಿನ ನರ್ಮದೆ, ಭಾರದ್ವಾಜರ ಅಫಲಿತ ಪ್ರಣಯ, ದತ್ತ ಕಾಶ್ಯಪನ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಸ್ಥಿರಸಂಕಲ್ಪ, ತಪೋಸಂಪತ್ತಿ, ನರ್ಮದೆಯ ಹೃದಯದ ರಾಗಭಾವಗಳು ಮುಂತಾದವು ತುಂಬ ಸಮ್ಮೋಹಕವಾಗಿ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂದರ್ಭಾನುಗುಣವಾದ ಶಕ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಡನೆ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. "ಮಂತ್ರೋದಯ" ಮಹರ್ಷಿ ವಾಸುದೇವ ದ್ವೈಪಾಯನರ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಕೊನೆಯ ದಿನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ರಂಜನೀಯ ಗಂಭೀರ ಕೃತಿ. ದ್ವೈಪಾಯನರ ಅಗಾಧ ಮನ ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದ ಅವರ ದಿನಚರಿಯ ಕಾಯಕ, ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಬಂದ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸೊಗಸಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಅವರಾಡುವ ಕೆಲವೇ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವರ ಹೃದಯದ ಪರಿಪಕ್ವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಅಪರಿಮಿತ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟೆಯಿಂದ ಲೇಖಕರು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಮರಣವನ್ನೂ ಅತ್ಯಂತ ಲೀಲಾಜಲವಾಗಿ ಸ್ವಯಿಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶವಂತೂ ತುಂಬ ಉಜ್ವಲವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸರ್ವಕಂಡವಾದ ಪ್ರಖರ ಪ್ರತಿಭೆ ಪುರಾಣ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತನ್ನ ವೈಭವ ಔಚ್ಚಲ್ಯ ಔನ್ನತ್ಯಗಳೊಡನೆ ಮರುಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ.

೫

ಸಾಂಕೇತಿಕವಾದ ಹಾಗೂ ಆವರಣ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕತೆಗಳೂ ಕೆಲವಿವೆ. 'ಕಾಕಲೋಕ' ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದ ದೀನ ದುರ್ಬಲ ಸಾಧು ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ದಿನನಿತ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಸಾಂಕೇತಿಸುವ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣ ಕತೆ. 'ಒಂದು ಹಳೆಯ ಕತೆ' ಆವರಣ ಪ್ರಧಾನವಾದ ರೂಪಕ ಕತೆ. ತಾನು ಪರಮೋನ್ನತ ವಿರಾಗಿಯೆಂದು, ರೂಪವಿಲಾಸ ವಿಭ್ರಮಗಳು ತನ್ನನ್ನು ತಟ್ಟಲಾರವೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಸನ್ಯಾಸಿಯೊಬ್ಬ, ಯಾವ ವೃದ್ಧನನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ಯಾವ ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ಯಾವ ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸೆಳೆಯಬಲ್ಲದು ಎಂಬ ವ್ಯಾಸ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ತಿದ್ದಿಸಿ 'ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ಸೆಳೆಯಲಾರದು' ಎಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನೇ ಯೋಚಿ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಯೋಗಿ ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿ ಅನುಪಮ ಸುಂದರಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಕಂಡು ಬೆರಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸುವ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ ಯೆಂದು ಸಂತಸಗೊಂಡ ಸನ್ಯಾಸಿ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಬದಲು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಆ ರೂಪಿಗೆ ಮಾರುಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಅವನ ಅಹಂ ವಾಕ್ಯ ತಿರುಗುಮುರುಗಾಗಿ ಮೋಹಪರವಶನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಅದಮ್ಯ ಆಸೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಆ ಸ್ತ್ರೀ ಮಲಗಿದ್ದ ಕೊಠಡಿಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಳ್ಳಿದಾಗ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಬದಲು ಜಟಾಧಾರಿಯಾದ ವ್ಯಾಸರು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ. ಮನದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡಿದ್ದ ಗರ್ವ ಬೆಣ್ಣೆಯಾಗಿ ಕರಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕತೆಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿರುವ ಸಂಜೆ, ಕತ್ತಲು, ಮಳೆಗಳು ವಾತಾವರಣದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕತೆಗೆ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಸಶಕ್ತ ಕಳೆಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ರಹಸ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ರೀತಿ, ಪಡೆಯುವ ಮುಕ್ತಾಯ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. 'ಇನ್ನೊಂದು ಹಳೆಯ ಕತೆ'ಯೂ ಇಷ್ಟೇ ಪರಿಣಾಮ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಭಕ್ತಿ ಕೇವಲ ಮಂತ್ರಪಠನದಲ್ಲಿ ಆಡಂಬರದ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ, ಸರ್ವದಾ ಮನಸ್ಸು ಭಗವನ್ಮಯವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಸಾರುವ ತಾತ್ವಿಕ ಕತೆಯಿದು.

೬

'ಮಲೆನಾಡಿನ ಪಿಶಾಚಿ' ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಪೂರ್ಣವಾದ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿಯಾದ ಭಯಾನಕ ಕತೆ. ಬಾಣಂತಿಯನ್ನು ಕೊಂದು, ಬದಲು ಪಿಶಾಚವೇ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿ ಸಂಸಾರ ನಡೆಸುವುದು, ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಭೂತೇಶ್ವರ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ದೀಪದ ಕುಡಿಯನ್ನು ಮಿಟುವುದು, ರಕ್ತವನ್ನು ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿಸುವಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಆದಿಯಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಕತೆ ಏಕಮುಖವಾಗಿ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ಅವಯವಸಂಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಭಾವದ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಈ ಕತೆ ಕನ್ನಡದ ದೆವ್ವದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಕತೆಗಾರರ ಕೋಮಲ ಮನಸ್ಸು ಈ ಪರಿಣಾಮ ಸಾಂದ್ರವಾಗಿ ಚಿರಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಮೂಡಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಇದು ಕಟ್ಟುಕತೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಜವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪರಿಣಾಮದ ತೀವ್ರ ಕಾವನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ಇಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಾಗ "ಅಯ್ಯೋ" ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ತಾವು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಧ್ವನಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ತಾವೇ ಸೋರಿಹಾಕುವುದು ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ಕಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ದೌರ್ಬಲ್ಯ.

"ವೆಂಕಟರಾಯನ ಪಿಶಾಚಿ" ಸುಪ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಭೂತದ ಭಯ ಕನಸಾಗಿ ಕಾಡಿದ ಸುಂದರ ಕತೆ.

೭

"ಸುಬ್ಬಣ್ಣ" ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಒಂದು ಮಹೋನ್ನತ ಪ್ರತಿಭಾಸೃಷ್ಟಿ. ಕರಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿದಂತೆ ಒಬ್ಬ ಗಾನಯೋಗಿಯ ಜೀವನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಆ ತಲೆಮಾರಿನ ಜನದ ನಡೆನುಡಿಗಳೊಡನೆ ಅತ್ಯಂತ ಚೊಕ್ಕವಾಗಿ ಹೃದ್ಯವಾಗಿ ಸಾರಭೂತವಾಗಿ ಕೇವಲ ಲಘು ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಒಂದು ಅಸಾಧಾರಣ ಕಲಾಕೃತಿಯಿದು. ಸರಳವಾಗಿ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಕಥನ ಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ ಜೀವನ ಸಾಧನೆ ತುಂಬ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಮೆಟ್ಟಲು ಮೆಟ್ಟಲಾಗಿ ಅರಳಿ ಬಂದಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿತು ರಾಜರನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸ ಬೇಕಾದ ಮಗ

ಪಾತ್ರದವರಂತೆ ಸಂಗೀತದ ಬೆನ್ನು ಬಿದ್ದದ್ದು ತಂದೆಯ ಅಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಗಾನವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಹಂಬಲ ಹಿರಿದಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಮನೆ ಮಠ ಮಡದಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ಅವರ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲೇ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತವನ್ನಾಸ್ವಾದಿಸಲು ಹೋದಾಗ ವೇಶ್ಯೆಯರ ಪರಿಚಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಸಹವಾಸ ಅವನ ಸಂಗೀತ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ತೊಡಕಾಗದೆ ತೊಡವಾಯಿತು. ಕೇವಲ ಬಾಯಿ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಮೃದಂಗ ಪಿಟೀಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದನು. ಆದರೆ ತಾನು ಹಣ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿ, ಮನೆಯ ವಾತಾವರಣ ಅಸಹನೀಯವಾದಾಗ ಮಡದಿ ಮಗುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅರ್ಧ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೇ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಕಲ್ಕತ್ತೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಕೊಂಚ ಕಾಲ ಶಾಂತಿ ಸುಖ ಸಮಾಧಾನಗಳಿಂದ ಜೀವನ ಕಳೆದ ನಂತರ ಸಂಸಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಯ ಬರಸಿಡಲು ಎರಗುತ್ತದೆ. ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಬಾಳು ಬೇಸರದ ಬೀಡಾಗುತ್ತದೆ. ಪಿಟೀಲನ್ನು ಹಿಡಿದು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅರಸಿ ಊರೂರು ಅಲೆದು ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳು ನಿಧನರಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳುವ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ ಅವನದಾಗುತ್ತದೆ. ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಲ್ಯದ ನೆನಪಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ತೊರೆಯಪುರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. (ಹೆಸರು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿದೆ) ಅಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯಾಪುತ್ರ ವೆಂಕಟರಮಣ ಮತ್ತು ಸುಬೇದಾರರ ಮಗಳು ಲಲಿತೆಗೆ ಸಂಗೀತ ಕಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯಾರನ್ನೂ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೆ ಏನನ್ನೂ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆದು ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಹಜೀವನವನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟು ಕತೆ ಎಳೆಎಳೆಯಾಗಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನ ಜೀವನ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ ಆರಂಭದ ಸಿಟ್ಟು ಸಿಡುಕು ಹಠ ಮಾಯವಾಗಿ ಮಡದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇಮಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಸಂಗೀತ ಸಾಧನೆಯ ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಾಗಿಯೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಉದಾತ್ತವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮಡದಿ ಮಕ್ಕಳು ಮರಣಿಸಿದಾಗ ಜೀವ ಅಧೀರವಾದರೂ ತೀವ್ರ ಶೋಖಸಂತಪ್ತವಾದರೂ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಕರಕರಗಿ ಸಂಗೀತದ ಆನಂದ ಪ್ರಶಾಂತತೆ ಅವನ ಜೀವನವನ್ನು ತುಂಬಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಲೌಕಿಕ ಕ್ಲೇಶ ಕ್ಷೋಭೆಗಳೂ ಸುಳಿಯದೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಯೋಗಿ ಸಹಜವಾದ ಜೀವಕಾರುಣ್ಯ ಉನ್ನತ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ ತಾತ್ವಿಕನಿಷ್ಠೆ ದೈವಭಕ್ತಿಗಳು ಬಲಿತು ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಯೋಗಿಯೇ ಆಗಿ ಪರವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಲಲಿತಮ್ಮನ ಪಾತ್ರವೂ ಅಷ್ಟೇ ಉದಾತ್ತವಾದದ್ದು, ಆದರ್ಶವಾದದ್ದು. ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರೆದುರು ಎದುರು ವಾದಿಸದೆ ಗಂಡನಿಗೆ ಅನುಕೂಲಳಾಗಿ ತಗ್ಗಿ ಬಗ್ಗಿ ತುಂಬ ಸಹನೆ ಸಂಯಮಗಳಿಂದ ಆಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅತ್ತೆ ಬೈದು ಭಂಗಿಸಿದರೂ ಆಕೆಗೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ತಾಪಗಳಿಲ್ಲ. ಪತಿಯು ಹಠಮಾರಿತನದಿಂದ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಾಗ ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರಿಗಾಗಿ ಅವಳು ಮರುಗುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಮಾತು ನಡೆಯದ ನಾಣ್ಯವಾದಾಗ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಪತಿಗೆ ಅನುಕೂಲೆಯಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ಮಮತೆಯ ತಾಯಿಯಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷದ ಸವಿಯನ್ನೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರೂ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೊಟ್ಟು ಕಳಚಿಕೊಂಡಾಗ ಆ ಅಸಹನೀಯ ಆಘಾತವನ್ನು ಭರಿಸಲಾಗದ ಆ ಸುಕೋಮಲ ಹೆಣ್ಣು ಹೃದಯ ಕಾಲವಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಸಿಡುಕಿನಿಂದ ಅತ್ತೆಯೆಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯದತ್ತವಾದ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದರೂ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇದ್ದೊಬ್ಬ ಮಗ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಾಗ ತಾಯಿಯ ಹೃದಯ ದುಃಖದಿಂದ ನೀರಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಗುಣವಂತ ಸೊಸೆಯನ್ನು ತಾನು ಬಾಳಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಆಕೆ ಮಮ್ಮಲ ಮರುಗುತ್ತಾಳೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಂತೂ ತುಂಬ ಮೃದು ಹೃದಯರು. ಒಂದೆಡೆ ಹಠಮಾರಿಯಾದ ಮಗ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಕೋಪಾವಿಷ್ಟಳಾದ ಹೆಂಡತಿ - ಇವರ ಮಧ್ಯೆ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿ ಶೋಚನೀಯ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಗನ ಬಗ್ಗೆ ಸೊಸೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಪ್ರೇಮ ಅಗಾಧ. ಕೊನೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆಳಕಾದ ಮಗನನ್ನು ಕಂಡೇವೆಂಬ ಹಿರಿಯಾಸೆಯಿಂದ ಉತ್ಸವದ ನೆಪಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಗೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಮಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಘೋರವಾದ ನಿರಾಶೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಕೊರಗಿನಲ್ಲಿ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಲವೇ ಕ್ಷಣಗಳು ಮಿಂಚಿ ಮರೆಯಾಗುವ ವೇಶ್ಯೆ ನೀಲಾಸಾನಿ, ಮಿರಾಯಿ ಮಾರುವ ಮುದುಕಿ, ಟಿಕೀಟು ತೆಗೆದುಕೊಡುವ ಸಾಹುಕಾರ, ವೇಶ್ಯಾಪುತ್ರನಾದ ವೆಂಕಟರಮಣ, ಸುಬೇದಾರ ದಂಪತಿಗಳು ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಪರಿಪಕ್ವ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕೌಶಲದಿಂದ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಚಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಸರಳವಾದ ಲಲಿತವಾದ ಪದಪುಂಜಗಳು, ಪುಟ್ಟಪುಟ್ಟ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅಲಂಬಿತ ಗಂಭೀರ ನಿರೂಪಣೆ -

ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಉನ್ನತ ಜೀವವೊಂದರ ಸಾಧನಾ ಮಾರ್ಗದ ಹೃತ್ಪ್ರಿಯಾದ ಚಿರಮಲ್ಯದ ಚಿತ್ರವೊಂದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಈ ಕಥನಕಲೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ಯಾಂಸರಾದ ಶ್ರೀ ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲ್‌ಕರ್ ಅವರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈ ಕತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸರಳವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಹದಿನಾರು ಕಲೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿದೆ.

೮

ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ನಿರೂಪಣಶಕ್ತಿ ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಶ್ರೀ ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾಯರು ಹೇಳುವಂತೆ “ಪ್ರತಿ ಭಾವನೆಯನ್ನೂ ಮುಗ್ಧತೆಯಿಂದ – ಹಿಡಿದು ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಯವರೆಗೆ, ಸ್ವಾರ್ಥದ ಬಲೆಯ ಸೆರೆತನದಿಂದ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆಯವರೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಮುಟ್ಟಬಹುದಾದ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನೂ – ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲರು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಸಾಕು”. ಅವರ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚದ ಮುನ್ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರಂತೆ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ; ಒಂದೊಂದರಲ್ಲೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಭಾವನೆಗಳು, ಪರಿಸರಗಳು, ಗುರಿಗಳು, ಗಮನಗಳು, ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಂವೇದನೆಗಳು ಕ್ರಿಯೆ ಕಾರಣಗಳು ಮೂಡಿನಿಂತಿವೆ. ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲೇ ದುಃಖದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಸಂಯಮ ಸಹನೆ ತಪಸ್ಸುಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಶಕುಂತಲೆ, ಕರ್ಮಯೋಗದಿಂದ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹರ್ಷಿ ದ್ವೈಪಾಯನ, ಗಂಡನೊಡನೆ ಹೋಗಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿ ಮಡಿದ ವೀರ ರಮಣಿ ಸಾವಿಯಬ್ಬೆ, ತಮ್ಮನನ್ನು ತೋಳಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಮೃತ್ಯುಮುಖಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದ ಸುಶೀಲೆ ನಿಜಗಲ್ಲಿನ ರಾಣಿ, ಕಾರುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ಬುದ್ಧ, ವಯೋವೃದ್ಧಿಯೂ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿಯೂ ಆದ ಗೌತಮಿ, ಮೋಹ ಪರವಶಳಾದ ಸುಂದರಿ ನರ್ಮದಾ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಬೈಚೇಗೌಡ, ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರೇಮಭಾವಗಳಿಂದ ಬೆಳಗುವ ವೆಂಕಟಶಾಮಿ ಮತ್ತು ವೆಂಕಟಿಗ, ಜಗಜ್ಜೇತನಾದ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್, ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠನಾದ ಬಾದಷಹ, ಅಭಿಮಾನಭಂಗದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರಿಡುವ ಅಜೇಯ ವೀರ ನೆಪೋಲಿಯನ್, ಹಿರಿಯ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಬೆಳಗಿದ ಸಾಮ್ರಾಟ್ ಅಶೋಕ, ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠೆಯ ಉಗ್ರಪ್ಪ, ಲಘು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ರಂಗಪ್ಪ, ತಮ್ಮ ಕಲಾಕೌಶಲದಿಂದ ಲೋಕವನ್ನೇ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿದ ಗಯಟಿ, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್, ಅಪಕ್ವ ಮನಸ್ಸಿನ ಸನ್ಯಾಸಿ, ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರೇಮವೂ ಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅವರ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರವೂ ಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಮೊಸರಿನ ಮಂಗಮ್ಮ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಉದಾತ್ತ ಸೌಂದರ್ಯಾರಾಧಕಿ ಎಲಿಸಾ- ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ಪಾತ್ರಗಳು ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಪ್ರಖರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅಮರ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಮರಕ್ಕೆ ಎಲೆಗಳು ಮೂಡುವಷ್ಟು ಸಹಜವಾಗಿ, ದೀಪದಿಂದ ಬೆಳಕು ಬರುವಷ್ಟು ಸಹಜವಾಗಿ, ಹೂವು ಕಾಯಾಗಿ ಹಣ್ಣಾಗುವಷ್ಟು ಸಹಜವಾಗಿ, ವೀಣೆಯಿಂದ ವಾಣಿ ಹೊಮ್ಮುವಷ್ಟು ಸಹಜವಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಪಾತ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರಭಾಸತ್ವದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಜೀವಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೆಟ್ಟವನಲ್ಲ; ಆತನ ಬಹಿರ್ಗತ ಕರೋರತೆಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಪ್ರೇಮ ಕರುಣೆಗಳು ಕಿಂಚಿತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಾದರೂ ಗುಪ್ತವಾಗಿದ್ದು ಹಲವು ಶುಭಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಮೈದೋರುತ್ತವೆ-ಎಂಬುದು ಲೇಖಕರ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಅಸಾಧಾರಣ ಅನುಕಂಪೆ, ಅನುಪಮ ಮಾನವೀಯತೆ, ಮಾತೃಹೃದಯ, ಶುಭೈಕದೃಷ್ಟಿಗಳು ಕ್ರೂರಿಯಲ್ಲೂ ಒಳ್ಳೆಯತನವನ್ನೇ ಕಂಡು ಅವನನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾನವನನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರ ಪಾತ್ರಗಳ ವೈವಿಧ್ಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಗಾತ್ರ ಗಾರುಡಿಗತನಗಳು ಅವರ ಸುಸಮೃದ್ಧವೂ ನೇರವೂ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಜೀವನಾನುಭವಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿವೆ.

೯

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ತತ್ವಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಅವಕಾಶಗಳು ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಘರ್ಷ ಚಕಮಕಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಹೇಳುವ ಕೆಲವೇ ಸಶಕ್ತ ಮಾತುಗಳು ಅವುಗಳ ಆಂತರ್ಯವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರುವ ಕೀಲಿಕೈಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಭೋರ್ಗರೆಯುವ ಜಲಪಾತದ ಆವೇಶ ಆವೇಗಗಳಿಲ್ಲದೆ ತಿಳಿಯಾಗಿ ತಿರುಳಾಗಿ ತನಿಯಾಗಿ ಮಂಜುಳವಾಗಿ ಸರಳಾತಿ ಸರಳವಾಗಿ ಶೈಲಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶೈಲಿ ಸರಳವಾದರೂ ಸತ್ಯಹೀನವಲ್ಲ, ಸಹಜವಾದರೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯರಹಿತವಲ್ಲ, ಅನಲಂಕೃತವಾದರೂ ಅನಾಕರ್ಷಕವಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಆಡಂಬರ ರಹಿತ ನಿಗರ್ವಿ

ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಅವರ ಕತೆಗಳ ಶೈಲಿಯಾಗಿ ಮೂರ್ತೀಭವಿಸಿದೆ. ಈ ಬರವಣಿಗೆ ಸುಲಿದ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ತೀರ ಸರಳ; ಅಷ್ಟೇ ರುಚಿಕರ, ಶಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತ, ಆದರೆ ಅನನುಕರಣೀಯ.

ಇಲ್ಲಿ ತಂತ್ರದ ಕಸರತ್ತಿಲ್ಲ, ಪ್ರಾಸದ ತ್ರಾಸವಿಲ್ಲ, ನಿರರ್ಥಕ ಪದಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆ ಇಲ್ಲ, ಭಾಷಣ ಚಾಪಲ್ಯವಿಲ್ಲ, ಅತ್ಯಾದರ್ಶದ ಅಬ್ಬರವಿಲ್ಲ, ಅತಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಅರ್ಥಹೀನ ತರ್ಕವಿಲ್ಲ, ಜೀವನದೂರವಾದ ಶುಷ್ಕ ವೇದಾಂತವಿಲ್ಲ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾದ ಮಡಿಮೈಲಿಗೆಯ ಹಾರಾಟವಿಲ್ಲ, ಸುಧಾರಣಾವಾದಿಯ ಆವೇಶದ ಕ್ರಾಂತಿ ಕಹಳೆಯಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲವೂ ಸರಳ, ಸಹಜ, ನೇರ, ಸ್ಪಷ್ಟ, ಶಾಂತ. ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವಚ್ಛ ತರಂಗಿಣಿ ಈ ಕತೆಗಳ ನಾಡಿನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಡುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಬೈಚೇಗೌಡನಾಗಲಿ, ವೆಂಕಟಗನಾಗಲಿ, ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ನಾರಿಯಾಗಲಿ, ಮೊಸರಿನ ಮಂಗಮ್ಮನಾಗಲಿ, ಮೇಲೂರಿನ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನಾಗಲಿ, ನಿಜಗಲ್ಲಿನ ರಾಣಿಯಾಗಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನಂತ ಮುಖಗಳೇ; ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಹರಿಯುವುದು ಈ ಜೀವನವೋಷಕವಾದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಆಕೃತಕವಾದ ಸಾತ್ವಿಕವಾದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೆಲೆಯೇ. ಆದರೆ ಪಾತ್ರ ಬೇರೆ; ಪರಿಣಾಮ ಬೇರೆ. ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸಾಂದ್ರತೆಯನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಲೇಖಕರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರೀತಿ ಅಂಧಾಭಿಮಾನವಾಗಿ ಪ್ರಗತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಚಿತ ಆಕ್ರೋಶ ಕಾರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಗುಣೈಕದೃಷ್ಟಿ ಅವರದು. ಅವರ ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶಪ್ರಿಯತೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಗೆ ಉನವಾಗಿಲ್ಲ. ಮೊಗ್ಗೊಂದು ಅರಳರಳಿ ತನ್ನ ದಳಗಳನ್ನು ತೆರೆತೆರೆದು ತನ್ನ ವರ್ಣವೈವಿಧ್ಯ ವನ್ನು ಮೆರೆದು, ತನ್ನ ಸಮಗ್ರ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಹೊರಚೆಲ್ಲಿ ರಸಿಕರನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಂತೆ, ವಾಸ್ತವತೆಯ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಆದರ್ಶದ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಹುದುಗಿಸಿಟ್ಟು ಅದು ಜೀವನಧರ್ಮ ಸಾಧಕವಾಗುವಂತೆಯೂ ಹೃದಯರಂಜಕವಾಗುವಂತೆಯೂ ಅಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅತಿ ಸಹಜವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಥಾಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳು ಸೂಚ್ಯವೂ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವೂ ಆಗದೆ ಕೇವಲ ವಿವರಣಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಲೋಕದ ಅವಜ್ಞೆಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಪಾತ್ರವಾಗುವ ಸರಳ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಜೀವನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನುದ್ವಿಗ್ನಪೂರ್ಣವಾದ ಕಥನಶೈಲಿಯಿಂದ ಹೊಸದಾಗಿ ರಮ್ಯವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿನ ಅಸಾಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತವೆ.

೧೦

ಜೀವನದ ನೈಜವಾದ ನಿಕಟವಾದ ಅರಿವು, ವಿಶಾಲವೂ ಗಾಢವೂ ಅಂತಃಕರಣ ಪೂರ್ವಕವೂ ಆದ ಲೋಕಾನುಭವ, ಸೂಕ್ಷ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಸರಳ ಸುಂದರವೂ ಸುಕುಮಾರವೂ ಸತ್ಯಸಂಪನ್ನವೂ ಆದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಆದರ್ಶ ಅಭಿರುಚಿ, ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತ, ಶಿವಪರವಾದ ಜೀವನಮಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅದಮ್ಯ ಅಭಿಮಾನ, ಉದಾತ್ತತೆಯ ಹಂಬಲ, ಉತ್ತಮ ಕಲಾ ನೈಪುಣ್ಯ - ಇವುಗಳ ಸಮ್ಮಿಲನ ಒಮ್ಮಿಲನಗಳೇ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಕತೆಗಳು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರ ಕತೆಗಳು ಶೈಲಿಯ ಸೌಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನ ಘನತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣೆಯ ಸೊಗಸಿನಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಕಲ್ಪನೆಯ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ; ಕನ್ನಡ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಲೋಕಸಾಹಿತ್ಯದ ಶಿಖರಕ್ಕೆರಿಸುವ ವ್ಯಾಪಕ ಸತ್ಯ ಸಂಪನ್ನತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ ಎಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ಪಿತಾಮಹರು.

೯. ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಅವರ ಕಥೆಗಳು

(1)

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆರಂಭೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಪೌರೋಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾವಗೀತೆ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣಕತೆಗಳದ್ದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸತ್ತ್ವದಲ್ಲೂ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿನ ಸಾಮ್ಯವುಂಟು. ಭಾವಸಾಂದ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಪ್ರಾಚುರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹಿತವೂ ಮಿತವೂ ಚೂಪೂ ಆದ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕೇತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿಗನುಗುಣವಾದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತತೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದಲ್ಲ ಕಲ್ಪವನ್ನು ಕೆತ್ತುವ, ಅತಿ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯದ್ಭುತ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಕಲಾ ಕೌಶಲದ ಈ ಸಣ್ಣ ಕಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನೂ ತರುವಂಥದಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರ ರಾಗಿಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಂತೆ ಯಾರೂ ಸಣ್ಣಕತೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ಪ್ರಬಲ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣಕತೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲಿನಿಂದ ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಅವರು ಜಿಗಿದರು. ಶ್ರೀನಿವಾಸರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲೂ ಹುಟ್ಟು ಕತೆಗಾರ ಶ್ರೀನಿವಾಸರನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕಳೆದ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ಯುವ ಪೀಳಿಗೆ ಈ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಜೀವಂತವಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಜೀವನ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣಾ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರ ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಸಣ್ಣ ಕಥಾ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸರಳವೂ ಸಹಜವೂ ಸುಂದರವೂ ನೇರವೂ ಮಾನವೀಯವೂ ಆದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರ “ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ” ಮಾರ್ಗ; ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಲೆನಿನ್‌ರ ಸಾಮ್ಯವಾದದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಆರ್ಥಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ದಾರುಣತೆಯ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದ ಆವೇಶಪೂರ್ಣವೂ ಸುಧಾರಣಾತ್ಮಕವೂ ಸಮಸ್ಯಾ ಪ್ರಧಾನವೂ ಸಂವಾದಶೋಭಿತವೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾಶೀಲವೂ ಆತಿಶಯೋಕ್ತಿ ರಂಜಿತವೂ-ಆದ ಪ್ರಚಾರ ಮಾರ್ಗ; ಪಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವೂ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕವೂ ಪ್ರತೀಕಾತ್ಮಕವೂ ಸಂಕೀರ್ಣವೂ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲವೂ ವೈಚಾರಿಕವೂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವೂ ಆದ ‘ನವ್ಯ ಮಾರ್ಗ’. ಮೊದಲನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ, ಆನಂದ, ಆನಂದಕಂದ, ಕುವೆಂಪು, ಶ್ರೀಪತಿ, ಅಶ್ವತ್ಥ, ಗೋಪಾಲ ಕೃಷ್ಣರಾಯ ಮುಂತಾದವರೂ, ಎರಡನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅ.ನ.ಕೃ., ತ.ರಾ.ಸು., ನಿರಂಜನ, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಚದುರಂಗ, ಅನಂತನಾರಾಯಣ ಮುಂತಾದವರೂ, ಮೂರನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮ, ಶಾಂತಿನಾಥದೇಸಾಯಿ, ಲಂಕೇಶ, ಸದಾಶಿವ ಮುಂತಾದವರೂ ಹೆಸರಿಸತಕ್ಕ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ಪಂಥದ ಕೆಲವರು ಮೂರು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲೂ ಕಥಾರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದುಂಟು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಪಂಥದ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಕತೆಗಾರರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಒಬ್ಬರು. ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ‘ಕಾರ್‌ವಾನ್’ ಸಂಕಲನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ‘ಸೈನಿಕನ ಹೆಂಡತಿ’ ಸಂಕಲನದವರೆಗೆ ಒಂಬತ್ತು ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟು-ಕಾರ್‌ವಾನ್, ಗುಲಾಬಿ ಹೂ, ಆಗಸ್ಟ್ ಒಂಬತ್ತು, ಸೆರೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ, ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯ ನಡುವೆ, ಸುಂಟರಗಾಳಿ, ಹುಲಿಯಣ್ಣನ ಮಗಳು ಮತ್ತು ಸೈನಿಕನ ಹೆಂಡತಿ – ಮೂಲಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳು; ಮತ್ತೊಂದು – ಜೀವನ ಕಲೆ – ಅವರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕತೆಗಳ ಸಂಕಲನ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಸುಮಾರು ಅರವತ್ತೈದು ಕತೆಗಳು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಸಮೃದ್ಧ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಹರಿದು ಬಂದಿವೆ. ಈ ಸಂಖ್ಯಾ ಬಾಹುಳ್ಯ ಯಾವ ಲೇಖಕನಿಗಾದರೂ ಗೌರವ ತರುವ ಸಂಗತಿಯೇ.

ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕತೆಗಳ ಮೂಲದ್ರವ್ಯ ಸಾಂದ್ರವಾದ ವೈವಿಧ್ಯಮುಖಿಯಾದ ಅದ್ಭುತ ಜೀವನಾನುಭವ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕವಾದ ಒಳನೋಟ; ಕೊಳೆತ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸಲಾಮು ಹಾಕದ ಹಳತನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹೊಸತನ್ನು ಸೃಜಿಸುವ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಳಿಸುವ ಆವೇಶಪೂರ್ಣವಾದ ಆದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಸುಧಾರಣೆಯ ಧೀರಮನೋಭಾವ; ತೀವ್ರವಾದ ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ದೇಶ ಪ್ರೇಮದ ಕತೆಗಳು, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕತೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಕತೆಗಳು ಎಂದು ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇವು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದ ತೀರ ಬೇರೆಯಾದ ಖಚಿತವಾದ ವಿಭಾಗಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂತಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು.

ಗಾಂಧಿಸೂರ್ಯನ ತೇಜಃಪುಂಜ ನೇತ್ರತ್ವದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡಿಯಿರಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಚೈತನ್ಯವಾಹಿನಿ ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಜಡ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತು ಮಲಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವೂ ಅಪೂರ್ವವೂ ಆದ ದೇಶಪ್ರೇಮದ ಮಹಾಬೆಳಕನ್ನು ಮೂಡಿಸಿತು. ದೇಶದ ಉದ್ಧಗಲವೂ ಮೈಮುರಿದು ಕಣ್ಣೆರೆದು ಕಾತರಿಸಿ ನಿಂತಿತು. ಸ್ವರ್ಶಮಣಿಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಕೀಳು ಲೋಹವೂ ಹೊನ್ನಾಗುವಂತೆ ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರು ಅಜ್ಞಾನಿ ಸುಜ್ಞಾನಿಗಳು ಯುವಕ - ಮುದುಕರು, ಕಾರ್ಮಿಕ - ಕಲಾವಿದರು. ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡುಗಳು ತರತಮ ಭಾವವನ್ನು ಮರೆತು ಕ್ಷುದ್ರ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ದೇಶ ವಿಮೋಚನಾ ದೀಕ್ಷಾ ಬದ್ಧರಾದರು. ಆ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ ಕಡಲಾಯಿತು, ಕಿಡಿ ಸಿಡಲಾಯಿತು, ಕಡ್ಡಿ ಗುಡ್ಡವಾಯಿತು. ಅವರು ಮೆರೆದ ತ್ಯಾಗ ಸಹನೆ ಶೌರ್ಯ ಸತತ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಸೆಲೆಯಾಗಿ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಕವಿ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಬತ್ತದ ಮೂಲವಾಯಿತು. ಲೇಖಕ ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರು ಸ್ವತಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರು. ಅದರ ಸಿಹಿ ಕಹಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಂಡವರು, ಅನುಭವದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಂವರ್ಧಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಆ ಚಳುವಳಿ ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರ ಸ್ಮರಣೆ ಹಿಂದಿನವರಿಗೆ ಕೀರ್ತಿ, ಮುಂದಿನವರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ. 'ಎಂತಲೇ ಆ ವೀರ ಜೀವನಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸಲು' ಲೇಖಕರು ಮಾಡಿದ ಸ್ತುತ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಅವರ ದೇಶ ಪ್ರೇಮದ ಕತೆಗಳ ಗೊಂಚಲು.

೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಆಗಸ್ಟ್ ಒಂಬತ್ತು' ಸಂಕಲನದ ಏಳು ಕತೆಗಳೂ ೧೯೪೯ರ ಆಗಸ್ಟ್ ಚಳುವಳಿಯ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಪಡೆದಂಥವುಗಳು. ಆದರೂ ಇವು ಒಂದೊಂದೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಳ್ಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಚಿತ್ರಗಳು. ಜೀವಂತಿಕೆ, ಉತ್ಕಟತೆ, ಸಚಿತ್ರತೆ, ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಕಾವು ಇವುಗಳ ಜೀವಾಳ.

ಪತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರಾಂಗಣಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಕಾರಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತನಾಗಿದ್ದ ವೇಳೆ ವಿರಹ ವೇದನೆ, ಏಕಾಕಿತನ, ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುವ ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಕಾಮುಕರ ಕೂನೋಟಗಳಿಗೆ ನೊಂದು ಬೆಂದು ಬವಣೆಪಟ್ಟರೂ ತನ್ನ ಶೀಲವನ್ನು ಬಲಿಗೊಡದೆ, ಪತಿಯ ಪವಿತ್ರ ದೇಶ ಪ್ರೇಮದ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಕರುಳಿನ ಕುಡಿಯ ಎಳೆ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾ ಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಶುದ್ಧ ಭಾರತನಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದ ಸಾಧ್ವಿಯೊಬ್ಬಳ ಕರುಳು ಮಿಡಿಯುವ ಕತೆ 'ಆಗಸ್ಟ್ ಒಂಬತ್ತು', 'ಚಿಟಲ್ ಚಿಟಲ್ ಎಂದು ಸಿಡಿಯುವ ತಲೆ, ಉರಿಯುವ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಬಿಸಿ ಬಿಸಿ ಉಸಿರು, ಮಳೆಗಾಲದ ರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಸಹಿಸಲಾಗದಂಥ ಸೆಕೆ' ಮುಂತಾಗಿ ಕತೆಯ ಆರಂಭ;

ಬೀಳಲಿ ಮೈ ನೆತ್ತರು ಕಾರಿ
ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ ತಲೆ ಹಾರಿ
ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಮೇಲ್ಮೈಗೆ ಹೋರಿ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಏರಿ

ಎಂಬ ಅಂತ್ಯ ತುಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸಮುಚಿತವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಆದಿಯ ವರ್ಣನೆ ಕಥಾನಾಯಕಿಯ ಹೃದಯದ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದರೆ ಅಂತ್ಯ ಮಿಕ್ಕಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೂ ಮೆಟ್ಟಿನಿಂತು ವಿಜೃಂಭಿಸಿದ ತೀವ್ರವಾದ ತಾಯ್ನಾಡ

ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಜಯಳು ಅನುಭವಿಸುವ ಬಡತನ ನಾಡಿನ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ ಜನರ ಸಂಕಷ್ಟದ ಸಹಜ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಶೀಲ-ಅಶ್ಲೀಲ, ಆದರ್ಶ-ವಾಸ್ತವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹೋರಾಟದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಶಕ್ತಿಯುತ ವಾಗಿದೆ. ನಿರಾಶೆಯ ಕತ್ತಲು ಕವಿಯುವಾಗ ಮಗ ಚಂದ್ರಶೇಖರನ “ವಂದೇ ಮಾತರಂ” ಎಂಬ ಕನವರಿಕೆ ಆಸೆಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಬೆಳದಿಂಗಳನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಜಯಾ ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣವೂ ಇಣುಕಿ ಹಾಕುವ ಮನೋ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆಗೂ ಜಯಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಹೆಸರು ಎಷ್ಟು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ! ಕತೆಯ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ವೇಗ ಆವೇಗ ಕಾವು ತುಂಬಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಗುರಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯ ಘೋಷಣೆ ಮೊಳಗುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ದೀನ ದಲಿತರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಸ್ಸಹಾಯಕರ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖಕರಿಗಿರುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ತೀವ್ರ ಕಳಕಳಿಯೇ ಇದರ ಮೂಲ.

ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಹಜ ಘಟನೆಯೊಂದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ರುದ್ರ ರಮ್ಯ ಕತೆ “ರಕ್ತಧ್ವಜ”. ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಅನುಭವವೊಂದನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಮೈನವಿರೇಳಿಸುವ ಸತ್ಯಶಾಲಿ ಕತೆಯಿದು. ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಹಸುಳೆಯೊಬ್ಬ ಕೋರ್ಟಿನ ಗೋಪುರದ ಮೇಲೆ ತ್ರಿವರ್ಣ ಧ್ವಜರೋಹಣ ಮಾಡಲು ಹೋಗಿ ನಿರ್ಭೀತಿ ಯಿಂದ ಪೋಲಿಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಗುಂಡಿಗೆಯೊಡ್ಡಿದ ವೀರ ವೃತ್ತಾಂತ ಇದರ ವಸ್ತು. ಕತೆಯ ಸಾಲು ಸಾಲಿನಲ್ಲೂ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೇಮ ಸಾಹಸ ಛಲ ಕಲಿತನ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹರಳುಗೊಂಡು ಉಜ್ವಲ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಕತೆ ಅನಾವಶ್ಯಕ ವಾಗಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹರಿಯದೆ ಏಕಮುಖವಾಗಿರುವುದು, ಯಾವ “ಇಸಂ”ನ ಘೋಷಣೆಯೂ ತಲೆ ಹಾಕದಿರುವುದು, ರಸ ಪೋಷಕವಾದ ಉಚಿತ ಸಮರ್ಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು ಇದರ ಅಪೂರ್ವ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಬಾಲವೀರ ಕಿಸನ್ನನ ಅಪ್ರತಿಮ ಧೈರ್ಯ, ಉತ್ಸಾಹ, ನಿಷ್ಠೆಯ ನುಡಿಗಳ ಚಿತ್ರಣ ಮರೆಯಲಾರದಂಥದು. ಕಿಸನ್ನನ ವೃದ್ಧ ತಂದೆಯ ಪಿತೃವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಡಪ್ರೇಮಗಳ ನಡುವಣ ಮನ ಸೆಳೆಯುವ ಘರ್ಷಣೆ ಕೆಲವೇ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. “ಮುಗಿಲಿನಿಂದ ಉರುಳುವ ಚಿಕ್ಕೆಯಂತೆ ಗೋಪುರದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕುರುಳಿತು ಆ ಎಳೆ ಶರೀರ. ಧ್ವಜ ಮಾತ್ರ ಡಾಲಿನಿಂದ ಗೋಪುರದ ಮೇಲೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಿತ್ತು ಆ ಬಾಲವೀರನ ಬಿಸಿ ರಕ್ತದ ಕುಂಕುಮವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕೊಂಡು – ಎಂಬಂತಹ ವರ್ಣನೆಗಳು ಕತೆಗೆ ಅಪಾರ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಟ್ಟಿವೆ.

ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕ್ರಾಂತಿ ವೀರನೊಬ್ಬನ ಕತೆ ‘ಹುತಾತ್ಮ’. ಬ್ರಿಟಿಷರ ನರಕ ಸದೃಶವಾದ ಸೆರೆಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಳೆತು ನಾಯಿ ಕಾಗೆಗಳೂ ತಿನ್ನಲಾರದ ತಿನ್ನಬಾರದ ಅನಾರೋಗ್ಯಕರ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿಂದು ರೋಗಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಹೆತ್ತತಾಯಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಯನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನಲು ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಕುಡಿಯಲು ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಬಗೆಗೆಟ್ಟು ನಿಸ್ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದ ಕ್ರಾಂತಿ ಪುರುಷನೊಬ್ಬನ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕವಾದ ಕತೆಯಿದು. ಮರಣ ಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ಬಡ ಮಗನ ಉದ್ಧಾರಗಳಿಂದಲೇ ಇಡೀ ಕಥಾವಸ್ತು ಸುರುಳಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅರಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ನಿಷ್ಕಾಮ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತನು ಮನ ಧನಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದವರು ಸಹಸ್ರಾರು ಮಂದಿ. ಅವರ ತ್ಯಾಗ ಬಲಿದಾನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಾಹಸಗಳಿಂದ ದೊರಕಿದ ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು ಹಲವಾರು ಮಂದಿ. ಈ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ವಿಷಮತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಕೆರಳಿ ರೊಚ್ಚಿಗೆದ್ದ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಆಕ್ರೋಶ ವೇದನೆಗಳ ವಾಗ್ರೂಪ ಈ ಕತೆ. ಆದಿಯಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಕರುಳು ಹಿಂಡುವ ಕರುಣ ರಸ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಕಥಾನಾಯಕನ ಅಚಂಚಲವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರನಿಷ್ಠೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮ, ಬಾಪೂ ಭಕ್ತಿ ಅನನ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ.

“...ಓ ಹೋಗ್ತಾ ಇದೆ ನನ್ನ ಜೀವ. ಭಾರತದ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯುತ್ತಾ ಇದೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣ, ಅಷ್ಟೆ ನನಗೆ ಸಂತೋಷ, ಅಷ್ಟೆ ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನ. ಬರುತ್ತೇನೆ ಪ್ರಿಯ ಭಾರತ! ನನ್ನ ಮಮತೆಯ ಭಾರತ! ಜೈಹಿಂದ್!” ಎಂಬ ನಾಯಕನ ಕೊನೆಯ ಮಾತುಗಳು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆ ಆವೇಶ ಆ ತೀವ್ರತೆ ಆ ಕಳಕಳಿ ಆ ಯಾತನೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕುತ್ತವೆ.

ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನವಕ್ರಾಂತಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕಾರಾಗೃಹ ದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತವಾಗಿದ್ದು, ನಮ್ಮ ನೆಲದಲ್ಲೇ ನಾವು ಪರಕೀಯರೆಂಬಂತೆ ತುಚ್ಛವಾಗಿ ನಡೆಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಸಿಡಿದೆದ್ದು, ನಮ್ಮವರ ನರಸತ್ತತನಕ್ಕೆ ಹೇಸಿ ಅಸಹನೆಯಿಂದ ತೀವ್ರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಸಿಡಿಲ ಮರಿಯಾಗಿ ಮೆರೆದ ಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬನ ಕತೆ 'ಜನವರಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು'. ಅವನ ಬಾಪೂನಿಷ್ಟೆ ದೇಶನಿಷ್ಟೆ ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದ ನಿಷ್ಠಾಪಟ್ಟು, ಹೊಲ್ಲದುದನ್ನು ಕಂಡು ಶ್ರೀಘ್ರವಾಗಿ ಕೆರಳುವ ನಿಸರ್ಗ ಸಹಜವಾದ ದುಡುಕುತನ ಋಜುತ್ವ, ಎಂಥ ನೋವನ್ನೂ ತಾಳಬಲ್ಲ ವಜ್ರೋಪಮ ಸ್ವೈರ್ಯ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಲೇಖನಿಯಲ್ಲಿ ಘನೀಭೂತವಾದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ದೇಶ ಸೇವಕರು ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿನ ದುಸ್ಥಿತಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಮಾನುಷ ಕ್ರಾರ್ಯ- ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಹಜ ಚಿತ್ರಣವಿದೆಯಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳ ಹಿಂದೆ ಲೇಖಕರ ಆಕ್ರೋಶದ ದನಿಯೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿಸಿದಂತಾಗುವುದಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಾಗಲೀ ವೈವಿಧ್ಯವಾಗಲೀ ಮೈದೋರದೆ ಪರಿಣಾಮ ಸಪ್ಪೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಲೇಖಕರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲೇ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವ ಕಾವು ಈ ಕತೆಯನ್ನು ಆವರಿಸಿದೆಯಾದರೂ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಲೆಯ ಸ್ಪರ್ಶ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಸಮರ್ಥ ಲೇಖನಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯ ಸ್ಪರ್ಶಿಯೂ ಕಲಾತ್ಮಕವೂ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಬಲಿ' ಒಂದು. ತಂತ್ರ, ನಿರೂಪಣೆ, ಸಂವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿ ಸಾಮರಸ್ಯವಾಗಿ ಬೆರೆತು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಯಶಸ್ವಿ ಯಾಗಿವೆ. ಓದಿಗೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯಿತ್ತು. ಅಕ್ಕರೆಯ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಮಮತೆಯ ಬಂಧನವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಬಾಪೂ ಕರೆಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು 'ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಆದರ್ಶದ ಅಣ್ಣನಾಗಿ ಎಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಮನಸ್ವೈರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಧೀರಪುರುಷನಾಗಿ ಮೆರೆದು ಪೋಲೀಸರ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿ ಅಸು ತೆತ್ತ ಬಾಲ ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನೊಬ್ಬನ ದುರಂತ ಕತೆಯಿದು. ಭೂಗತರಾಗಿ, ಎಕ್ಸೈಜ್ ಹಾಳೆಗಳಿಂದಲೇ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದ 'ರಣಭೇರಿ' ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕ್ಷಣಗಂಡವನ್ನೆದುರಿಸುತ್ತಾ ಹೊರತರುವ ಸಂದರ್ಭ ಲೇಖಕರ ಸಹಾಜನು ಭವದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದ್ದರೆ, ತನ್ನನ್ನೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಆಧಾರವೆಂದು ದೇವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯ ತಂದೆ - ಮಗನ ಭೇಟಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಮನೋ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ರಸಾದ್ರಭಾವದ ಬರವಣಿಗೆ, ಚಾತುರ್ಯ ಅವರ ಕಲಾ ನೈಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರುವ ಶಂಕರನ ಧೀರೋದಾತ್ತವೂ ಆದರ್ಶವೂ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಓದುಗರ ಮನದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಪೋಲೀಸರು ನಡೆಸುವ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡ ಹೃದಯವನ್ನು ಲಾವಾರಸವಾಗಿಸುವಷ್ಟು ನೈಜವಾಗಿ ಜ್ವಲಂತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತ ವಾಗಿದೆ. ದಿನಚರಿಯ ತಂತ್ರ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಏರೇರಿಕೆಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ; ಭಾಷೆ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಚೈಯ ಬಿರುಗಾಳಿ ಭಾರತದ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಅಜ್ಞಾನ, ಮಧ್ಯ, ಅನಕ್ಷರತೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಅತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಮನವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಇಲಿಗಳು ಹುಲಿಯಾದರು, ದುರ್ಬಲ ನಾರಿ ಸಬಲ ಶಕ್ತಿಯಾದಳು. ಬಡಕಲು ಶರೀರ ಧೀರ ಹಿಮಾಚಲವಾಯಿತು. ಅಂತಹ ಒಂದು ಚಿತ್ರ 'ಅಜ್ಞಾತವಾಸಿ'. ಸಾಧ್ವಿ ನಾಗಮ್ಮನ ಪಾತ್ರ ತುಂಬ ಜೀವಂತವೂ ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವೂ ಆಗಿದೆ. ಪೋಲೀಸರು ನರ ರಾಕ್ಷಸರಾಗಿ ಅವಳ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಾಚಾರ ನಡೆಸಿದಾಗಲೂ ಪಶುವಿಗಿಂತಲೂ ಕೀಳಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡಾಗಲೂ ಆಕೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯ ಅಸದೃಶ್ಯ ವಾದುದು. ತನ್ನ ಗಂಡನನ್ನು ಅವರು ಅವಾಚ್ಯ ಬೈಗುಳಿಂದ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದಾಗ ಕೊರಗಿ ಕೃಶವಾಗಿ ನಿಸ್ಸತ್ವಳಾಗಿ ಸತ್ತವಳಂತೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದವಳು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಕೆರಳಿದ ಸಿಂಹಿನಿಯಾಗಿ ಬುಸುಗುಡುತ್ತಾಳೆ :

“ಯಾರಿಗೆ ಭಂಡ ಅಂತಿಯೋ ಷಂಡಾ! ಹೆಂಗಸರ ಮೇಲೆ ಕೈಯೆತ್ತುವ ನಿಮ್ಮಂಥ ಹೇಡಿಗಳಂಥವನಲ್ಲ ನನ್ನ ಗಂಡ! ಥೂ! ನಿಮ್ಮ ಮುಖಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಾಕಲಿ!”

ಅವಳು ಅನುಭವಿಸುವ ಯಾತನೆಯ ಚಿತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ದಾರುಣವಾಗಿದೆ. ತಮಗೊದಗಿದ ಅಸಹನೀಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲೂ ಆಕೆ ಪತಿಗಾಗಿ ಮರುಗುತ್ತಾಳೆ; ಅವನನುಭವಿಸುತ್ತಿರಬಹುದಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ನಿಶ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಶರೀರ ಬೆಂಟಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನಿನಿಯನಿಗಿಲ್ಲದ ರೊಟ್ಟಿ ತುಂಡನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಅವಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸಾಗದು. ಅವನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಕ್ಷೇಮ ಕಾತರಳಾಗಿ ಜೀವ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅದು ಕೈಗೂಡಿದಾಗ ಅವನ ಜೀವಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆರ್ತಳಾಗಿ ಬೇಡಿ ಪರಮ ಸಂತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಅವನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ಅಸುನೀಗುತ್ತಾಳೆ. ತುಂಬ ಉದಾತ್ತವಾದ ದರ್ಶನವಿದು. 'ಅಜ್ಞಾತವಾಸಿ'ಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರವೂ ಅಷ್ಟೇ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ. ಈ ದಂಪತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಅನುರಾಗ, ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾದ ದೇಶ ಪ್ರೇಮ ಅತ್ಯಂತ ಸಜೀವವಾಗಿ ಮೈತಳೆದು ನಿಂತಿವೆ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ.

'ಮೂವರು ಸೈನಿಕರು' ಉಜ್ಜಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾರಾಧನೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ರೋಚಕ ಅಧ್ಯಾಯ. ಇದು ಒಂದು ವಾಸ್ತವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಕತೆ; ಹಹದೇವ ಮೈಲಾರ ಮತ್ತು ಸಂಗಡಿಗರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಾಗಲೇ ರೈತರ ಕಂದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಿ ಕೂಡಿಟ್ಟಿದ್ದ ಖಜನೆಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗಿ ಪೋಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ದೇಹ ತೆತ್ತ ಸಾಹಸದ ಕತೆ; ಮೃತ್ಯುವಿನ ದವಡೆಯಲ್ಲೂ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ರೋಮಾಂಚಕ ಸಂಗತಿ. ಮಾತು ಕಡಿಮೆ, ಆದರೂ ಮೊನಚು, ಹೃತ್ಪೂರ್ಣ. ಆ ಧೈರ್ಯ ಆ ಸಾಹಸವನ್ನು ಕಂಡು ಎಂಥವನಿಗಾದರೂ ಮೈ ಉಬ್ಬುತ್ತದೆ. ಪರಿಸರದ ಚಿತ್ರಣ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿವರವಾಗಿ ಸತ್ಪಯುತವಾಗಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಇದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ಕತೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಲೇಖಕರ ಅನವಶ್ಯ ಅವಸರ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಗೆ ಎರವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಸುಂಟರಗಾಳಿ' ಮತ್ತು 'ಗೂಢಾಚಾರಿಣಿ' ಗೋವಾ ವಿಮೋಚನೆಯ ಸಮರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕತೆಗಳು. ಯುವಕನೊಬ್ಬನ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಸಾಹಸ ಮನೋಭಾವ ಪರಾನುಕಂಪ ಗಳಿಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಕುಟುಂಬದ ಬಗೆಗಿನ ಅವನ ಅನಾಸಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಬೇಸರ ಜುಗುಪ್ಸೆಗಳಿಗೊಳಗಾದ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳ ಮನದಲ್ಲಿದ್ದ ಘರ್ಷಣೆಯ ಸುಂದರ ಕಥನ 'ಸುಂಟರಗಾಳಿ'. ಆದರ್ಶ-ವಾಸ್ತವ, ಸುಖ-ಸಂತೋಷ, ಕ್ಷಣಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯ-ಸುಸ್ಥಿರ ನಿಷ್ಠೆಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಅವಳ ಮಾನಸಿಕ ತುಮುಲದ ಚಿತ್ರಣ ತುಂಬ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ. ಮಧ್ಯೆ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಮೂಡಿ ಮರೆಯಾಗುವ ಡಾ. ಅರವಿಂದನ ಪಾತ್ರ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ. ಗೋಪಿನಾಥನ ಭಾವ ಚಿತ್ರದ ಕಟ್ಟು ಮುರಿದು, ಗಾಯ ಒಡೆಯಿತು. ಭಾವ ಹೃದಯಸ್ಥವಾಯಿತು. ಗಾಜು ತಾಕಿ ಬೆರಳಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ರಕ್ತ ತುಂಬ ಸಾಂಕೇತಿಕ. ಕತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಗೋಪಿನಾಥ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಪ್ರಭಾವ ಇಡೀ ಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳಕು ಮಾಡಿದೆ. ಅವನ ಮನದಲ್ಲೇ ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿಜಯ ಅಡಗಿದೆ. ಅವನ ಮಾತು, "ನೀನೇ? ಯಾವಾಗ ಬಂದೆ ರಮಾ?" ಅವಳ ಉತ್ತರ, "ಇದೆ ಈಗ" – ಈ ಮಾತುಗಳು ಎಷ್ಟು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವೆಂಬುದು ಇಡೀ ಕತೆ ಓದಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟು ವರ್ಷ ಬಾಳುವೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅವನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿತದ್ದು ಕಂಡದ್ದು ಆಗ ಮಾತ್ರ. ಕತೆಯ ಹೆಸರು, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಬೆಸೆದುಕೊಂಡು ಬೆಳೆ ಬೆಳೆದು ಸಾರ್ಥಕವೂ ಸಮರ್ಪಕವೂ ಆದ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಸಂಶಯ ಕುತೂಹಲ ಗಳನ್ನು ಅಸದೃಶ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆರಳಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ 'ಗೂಢಾಚಾರಿಣಿ' ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕತೆ.

ಪಾಕಿಸ್ತಾನೀ ಆಕ್ರಮಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕತೆಗಳು 'ಹಾಜಿಪೀರ್ ಕಣಿವೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ' ಮತ್ತು 'ರೈಲುದಾರಿಯ ರಕ್ಷಕ'. ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳ ಕತ್ತು ಮುರಿದ ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಅಪವಿತ್ರ ದಾಳಿ ನಡೆಸಿದಾಗ ದೇಶದ ಇಡೀ ಜನತೆ ಏಕದೇಹಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಸವಾಲನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿತು. ಹಳ್ಳಿಯ ಮಕ್ಕಳೂ ಹಿಂದುಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಈ ನಾಡ ಸೇವೆಗೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜವಾನ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಗಟ್ಟಿಸುವ ಕಗ್ಗತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು, ಮುಳ್ಳು, ಮರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ದಟ್ಟಡವಿಯ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದಳದ ನಾಯಕನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಹತ್ತಾರು ಜನ ಪಾಕಿಸ್ತಾನೀ ಸೈನಿಕರನ್ನು ತನ್ನ ಬಂದೂಕಕ್ಕೆ ಬಲಿಗೊಟ್ಟು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ

ಕಾದಿ ಮಡಿದ ಮೈಜುಮ್ಮೆ ನಿಸುವ ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸದ ಕತೆ 'ಹಾಜಿಪೀರ್ ಕಣಿವೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ'. ಪರಿಸರದ ಚಿತ್ರಣ ಕೈಲಿ ಮುಟ್ಟುವಷ್ಟು ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ, ಹತ್ತಿರವಾಗಿದೆ. ಏರೇರಿಕೆಯ ಶೌರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರ ಲೇಖನಿ ತಲ್ಲೀನತೆಯ ಉತ್ಕಟತೆಗೆ ತೀವ್ರತೆಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ದೇಶಪ್ರೇಮದ ಕತೆಗೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಪ್ರಣಯ ಕಥೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉಜ್ವಲವಾಗಿದೆ. ಮೂಲ ಕತೆಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ರಕ್ತಮಾಂಸವನ್ನು ತುಂಬಿ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ತಂತ್ರ ನೈಪುಣ್ಯ ತನಗೆ ತಾನೇ ತುಂಬ ಸಹಜವಾಗಿ ಅರಳಿ ನಿಂತಿದೆ. ನಿಜವಾದ ನಾಡ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಜತಿಮತಗಳ ಸೋಂಕಿಲ್ಲ; ನೀತಿ ನಿಷ್ಠೆ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಗೆ ರಕ್ತಸಂಬಂಧದ ಸಂಕಲೆಯಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರುತಪಡಿಸುವ ಕತೆ "ರೈಲುದಾರಿಯ ರಕ್ಷಕ". ರೈಲ್ವೆ ಲೈನ್‌ಮನ್ ಮುಸ್ಲಿಮ ನೊಬ್ಬನ ದೇಶಪ್ರೇಮ ನಿಷ್ಕಳಂಕ ನಿಷ್ಠೆ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರತೆಗಳ ಹೃದಯಾಕರ್ಷಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಿದು. ಸೈನಿಕರನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲುಗಳನ್ನು ರುಳಿಸಲು ಪಾಕಿಸ್ತಾನದಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತನಾಗಿ ಬಂದ ತಮ್ಮನನ್ನೇ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಚೂರಿಯಿಂದ ಇರಿದು, ಅಗಲಿದ್ದ ಭೀಕರ ದುರಂತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿಯಾದ ವಸ್ತುವಿನ ಮನಕರಗುವ ನಿರೂಪಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ತವ್ಯ ಮತ್ತು ಕರುಳ ಬಾಂಧವ್ಯಗಳ ಕತ್ತರಿಯಲಗಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅನ್ವರನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ರೂಪಣೆ ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವೂ ಆದರ್ಶವೂ ಆಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಆರಂಭದ ಕತ್ತಲೆಯ ವರ್ಣನೆ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತವಾಗಿದ್ದು ಕತೆಗೆ ತೀವ್ರ ಪರಿಣಾಮದ ಉಚಿತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನೊದಗಿಸಿದೆ.

ಈ ಕತೆಗಳೆಲ್ಲ ಏಕರೀತಿಯಾಗಿ ಉನ್ನತ ದರ್ಜೆಯ ಕತೆಗಳೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಒಡೆದು ಕಾಣುವ ವೈವಿಧ್ಯವೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇಲ್ಲ; ಸ್ಥಾಯಿಯಾದ ಒಂದೇ ಮೂಲಭಾವದ ಹಂದರದ ಮೇಲೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ವಿವಿಧ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೊಡೆಯುವ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವವೇ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ಉದ್ಧಾರಗಳೂ ತಲೆಯೆಕ್ಕುವುದರಿಂದ ಒಟ್ಟಿಂದದ ಪರಿಣಾಮ ತೀವ್ರತೆ ಕುಗ್ಗುವುದೂ ಸಹಜ. ಇಷ್ಟು ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲೂ ಓದುಗರ ಆಸಕ್ತಿ ಕೆರಳುವಂತೆ ಆವೇಶ ಅನುರಣಿಸುವಂತೆ ಸವೇಗವಾಗಿ ಜ್ವಲಂತವಾಗಿ ತಲ್ಲೀನತೆಯಿಂದ ಕತೆ ಹೇಳು ವುದರಲ್ಲೇ ಕಟ್ಟಿಮನಿಯವರ ಲೇಖನಿಯ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ ಇದೆ; ಉತ್ಸಾಹ ಸಾಹಸ ರೊಚ್ಚು ಕೆಚ್ಚು ಕಲಿತನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಗಳ ಸುಡುರಕ್ತ ವಾಚಕರ ಧಮನಿ ಧಮನಿಗಳಲ್ಲೂ ಹರಿಯುವಷ್ಟು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲೇ ಅದರ ಸಾರ್ಥಕತೆಯಿದೆ. ಈ ಗುಣಗಳ ಜೊತೆ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯೂ ಸೇರಿದಾಗ ಕತೆ ಚಿರಮಲ್ಯದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ರಕ್ತಧ್ವಜ', 'ಬಲಿ', 'ಹಾಜಿಪೀರ್ ಕಣಿವೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ' ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮದ ಕತೆಗಳು.

(2)

೪

ಅರ್ಥಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಗತಿಯ ವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ನರುಚಲು ಗೊಳಿಸಿರುವ ಮಹಾರೋಗ. ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬರ್ಬರತೆ, ನಿಯಮ ನೀತಿಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿರಂಕುಶ ದರ್ಪ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಉದ್ಧಾರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಧಃಪತನ, ಸಮಾನತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಸಮತೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯ ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ದರಿದ್ರರ ದುಡಿಮೆಯ ರಕ್ತದಿಂದ ಕೊಬ್ಬು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಶ್ರೀಮಂತ ಸದಾಕಾಲ ಅವರನ್ನು ಬಡತನ ಅಜ್ಞಾನಗಳ ರೂಪದಲ್ಲೇ ಕೊಳೆಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಭೋಗ ವೈಭವಗಳ ವಿರಾಟಾಟ್ಯಹಾಸ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಉಪವಾಸ ವನವಾಸ ರೋಗರುಜಿಗಳ ಆರ್ತರವ. ಇದು ನಿಸರ್ಗದ ನಿಯಮದ ಪ್ರಭಾವವಲ್ಲ, ಮಾನವನ ಮೃಗ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಪ್ರಭಾವ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಒಳಿತನ್ನೇ ಕಾಣ ಬಯಸುವ ಆದರ್ಶವಾದಿಯಾದ ಸಮಾನತೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕನಾದ ಲೇಖಕ ಈ ಡಂಭಾಚಾರ ಈ ಶೋಷಣೆ ಈ ಸೋಗಲಾಡಿತನ ಈ ವಂಚನೆ ಈ ಜತಿಮತ್ಪರ ಈ ಹುಳಿತು ನಾರುವ ಅಂತರಂಗ ಈ ದರ್ಪಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅಸ್ವಸ್ಥ ಮನಸ್ಕನಾಗಿ ರೊಚ್ಚಿಗೇಳುವುದು ಸಹಜ. ತನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕವಾದರೂ ಸಮಾಜ ಶರೀರದ ಈ ರೋಗಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ಅನಾಚಾರವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆದು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೀಡಾದ ದಲಿತವರ್ಗದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ

ಶ್ರಮಿಸುವುದು ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯವೆಂದು ಲೇಖಕ ಬಗ್ಗದ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೇ ಕೋಮಲತೆಯನ್ನೇ ಕಾಣುವ, ಸಮಸ್ಯೆ ಇದ್ದರೂ ಸರಳಗೊಳಿಸಿ ನಯವಾಗಿ ನವುರಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅವನಿಗೆ ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ತೀವ್ರತ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿ ಲೋಕ ಸುಧಾರಣಾ ಮನೋಭಾವ ದಿಂದ ಸುಡುವ ಕೆಂಡದ ಕಾವಿನಿಂದ ಮೂಡಿದುದೇ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಈ ಬಗೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣಕತೆಗೆ ಹೊಸ ಪ್ರಾಣ ಹೊಸ ತ್ರಾಣ ಹೊಸ ಮುಖ ಹೊಸ ವೇಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಈ ಪಂಥದ ಪ್ರಮುಖ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಮನಿಯವರು ಒಬ್ಬರು. ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮವೇ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದುದು. ಅನ್ಯಾಯ ಅನಾಚಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಸಿಡಿದೆಳೆವ ಸೌಮ್ಯರೂಪದ ಸಿಡಿಗುಂಡು. ಅವರ ಮೊದಲ ಕಥಾಸಂಕಲನದಲ್ಲಿಯೇ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾರಿದ್ದಾರೆ.

“ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಜನ ಕಂಡರೆ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವ ವಿಶ್ವಾಸ. ಸಣ್ಣತನ ಸಂಕುಚಿತ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಜತಿಮತ್ಸರ ಆಷಾಢಭೂತಿತನ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಮತೆ ಕಂಡರೆ ನನಗೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ದ್ವೇಷ.... ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಮರವಾಗದಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೇ, ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೇ, ಬಾಳ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಕಾದು ಸೋತು ಹೋಗಲಿರುವ ಬಡ ಬಾಂಧವರಿಗೆ ಅದು ಪ್ರಚೋದನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು.

ಈ ಆದರ್ಶ ಈ ಆವೇಶ ಈ ಕಳಕಳಿ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಪ್ರಿಯತೆ ಅವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು, ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಗುಣ ದೋಷಗಳೆರಡೂ ಅವರ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕತೆಗಳು ಈ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿವೆ.

ಅವರ ಪ್ರಥಮ ಸಂಕಲನದ ಪ್ರಥಮ ಕತೆಯ ಹೆಸರು “ಕಾರವಾನ್”. ಹೆಸರೇ ತುಂಬಾ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಓಡುವ ರೈಲು ಜೀವನಯಾನದ ಸಮರ್ಥ ಸಂಕೇತ. ಭೀಕರ ಬರದ ದವಡೆಗೆ ತುತ್ತಾದ ಗುಳೇಕಾರ ಕುಟುಂಬವೊಂದರ ಕರುಣಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರ; ಅನ್ನದಾರಿದ್ಯಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಪ್ರೇಮ ವಾತ್ಸಲಗಳ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿದ ತಂದೆ ತಾಯಿಯ ಬೀಭತ್ಸ ದೃಶ್ಯ. ಆ ತಾಯಿ ಹೇಳುವ ‘ನರಕಾಗಿರಕಾ ಯಾವುದೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಅಮ್ಮ! ಎಂಥ ನರಕವಾದರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೋದೇನು ನಾನು! ಆದರೆ ಈ ಕೆಟ್ಟ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಐದು ಕುನ್ನಿಗಳನ್ನು ಈ ರೋಗದ ಹುಳುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರೀ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇರಲಾರೆ ನಾನು...ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಖಂಡ ಮಾನವ ಕೋಟಿಯ ಬಡತನದ ಆಕ್ರಂದನವಿದೆ. ಹೊಟ್ಟೆಬಟ್ಟೆಯ ಬವಣೆಯಿಂದ ಹೆತ್ತ ಮಗುವನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಆ ಭೀಕರ ಸ್ಥಿತಿ ಕರುಳು ಹಿಂಡುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಲೇಖಕರಿಗೆ! ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶ ತೀರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವಾಚ್ಯವೇ ವಿಜೃಂಭಿಸಿ ಕತೆಯ ತೀವ್ರತೆ ಕಾವು ಅರ್ಥಶಕ್ತಿ ಸತ್ತು ಹೋಗಿದೆ.

ನಿಜವಾದ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಜತಿಮತಗಳ ತೊಡಕಿಲ್ಲ; ಅದು ಪರಿಶುದ್ಧ, ಸತ್ಪಶೀಲ, ಉದ್ವಿಗಾಮಿ ಎಂಬುದರ ರಸ ಚಿತ್ರ ‘ಗೆಳೆಯರು’. ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಕೂತುಣ್ಣುವವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಬೆವರನ್ನು ಬಸಿದು ಅನ್ನ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ತಿಪ್ಪ, ಆಲಿ ಬರದ ಮಾರಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಗುಳೇ ಬರಬೇಕಾಗಿ ಬಂದು ಅನುಭವಿಸಿದ ಸಂಕಟದ ದಾರುಣ ಚಿತ್ರಣವಿಲ್ಲಿದೆ. ಅನ್ನ ಕೊಡುವವನೇ ಬೇಡುವಂತಾದಾಗ?... ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ನಿಂದೆ, ತಿರಸ್ಕಾರ. ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥಭೂತದ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮುಗ್ಧ ಜನತೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಜತಿ ವಿಷವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದ ಪುಡಾರಿಗಳು. ಬಡವರಿಗೆ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮತ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಲ್ಲ. ಅವರದ್ದೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಮತ, ದುಡಿದುಣ್ಣುವ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕರಗುವ ಸಹಕರಿಸುವ ಮತ. ಈ ತತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ತಿಪ್ಪ ಆಲಿಯರ ಸ್ನೇಹ ಇದರ ಶಕ್ತಿಯುತ ಸಂಕೇತ. ಇದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಲೇಖಕನಿಗೆ ಅತೀವ ಉತ್ಕಟತೆ ಭಾವಸಾಂದ್ರತೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ;

‘ನಂದಿ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು ದೀಪ. ಬತ್ತಿ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು ಹೊಳೆ. ನಿಂತಿತ್ತು ಉಸಿರು, ಮುಚ್ಚಿತ್ತು ಕಣ್ಣು, ತೆರೆದಿತ್ತು ಬಾಯಿ. ಹಾರಿತ್ತು ಹಕ್ಕಿ. ಭಾಷೆ ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ.

ಕಷ್ಟದ ಕಡಲಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಕನಿಕರಿಸಿ ಕೈಹಿಡಿದು ಮೇಲೆತ್ತುವವರು ತುಂಬ ವಿರಳ. ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬರು ಅಂಥವರ ಬಗ್ಗೆ ಕರುಣ ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳ ಚಿಲುಮೆ ಚಿಮ್ಮಿಸಿ ಸಹಾಯವೆಸಗಲು ಮುಂದಾದರೆ ಛಿದ್ರಾನ್ವೇಷಣ ಬುದ್ಧಿಯ ಕೊಳಕು ಮನಸ್ಸಿನ ನೂರಾರು ಹೊಲಸು ಬಾಯಿಗಳು ನಿಂದೆ ಕುಹಕ ಅಪಹಾಸ್ಯಗಳ ಹೇಸಿಗೆ ಯನ್ನುಗುಳಲು ತೀವ್ರ ವೇಗದಿಂದ ಧಾವಿಸುತ್ತವೆ – ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕತೆ ಬರದ ದೇವಿ. ತಾವು ಸ್ಥಿತಿವಂತರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದುಃಖ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಮರುಗಿ ತನ್ನಂತಹ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳಿಗೆ, ಈ ಮತ್ತರ ತುಂಬಿದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾದ ಪಾರ್ವತಿಯ ಸಹಾನುಭೂತಿಯುತವಾದ ಉದಾತ್ತ ಮೂರ್ತಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹೆಂಡತಿಯ ಪರೋಪಕಾರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಲೆಬಾಗುವ ಶಿವಣ್ಣನ ಪಾತ್ರವೂ ವಿಶಿಷ್ಟವೇ. ಪುಟ್ಟಪುಟ್ಟ ವಾಕ್ಯಗಳ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ಜೀವಕಳೆಯಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೃದಯದ ಭಾವತರಂಗಗಳನ್ನು ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗಿವೆ. ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ತುಂಬ ನೈಜವಾಗಿದ್ದು ಕಥಾವಸ್ತುವಿನ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸಾಂದ್ರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿವೆ. ಹೆಚ್ಚು ನೇರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ಕತೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಾದ ನಿಂಗಮ್ಮನ ಮಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಉಪಕಾರ ಕೃತಜ್ಞತೆ, ಅಪವಾದ ಭೀರುತನ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಕಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಮಾನ ಹೆಚ್ಚು. ವೃಥಾಪವಾದ ಹೊತ್ತು ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಉಪವಾಸ ಲೇಸು. ತನ್ನಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಲಿನವಾಗಬಾರದು ಎಂದು ಕತೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳದೇ ಕೇಳದೆ ಮಾಯವಾಗಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ತಂದ ಅವಳ ಪಾತ್ರ ಮರೆಯಲಾಗದ್ದು. ಲೇಖಕರಿಗೆ ಅವಳು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ನಾರಿಯಲ್ಲ, ‘ಬರದದೇವಿ’. ಕತೆಗೆ ಹೆಸರಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟೇಮನಿ ಕುಶಲರು.

‘ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಹಳೇರಾತ್ರಿ’ – ಧ್ವನಿರಮ್ಯವಾದ ಸುಂದರ ಹೆಸರು. ಬಡತನ ಸಿರಿತನಗಳ’ ನಡುವೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಅಗಾಧ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಕತೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಭೋಗ ವೈಭವಗಳ ತವರೂರಾದ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮೂರಂತಸ್ತಿನ ಸುಂದರ ಸೌಧ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲೆ ಕಷ್ಟ ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳ ದುರಂತ ದುರ್ಗವಾದ ಕೊಳಕು ಗುಡಿಸಲು. ಒಂದು ಕಡೆ ತಮ್ಮ ನಾಯಿಗೆ ಬೆಣ್ಣೆ ಬಿಸ್ಕತ್ತುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಿಸಿ ಚಿನ್ನಾಟವಾಡುವ ದೃಶ್ಯ; ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ತುತ್ತು ಕೂಳಿಲ್ಲದ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಚೀರುತ್ತಿರುವ ಮೂಳೆ ಚಕ್ಕಳದ ಮಗು. ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಹೊಸ ದಿನದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಪಕ್ಕಾನ್ನಗಳ ಪರಿಮಳದ ಹಬ್ಬ; ಹೊಸ ವರ್ಷವಾದರೂ ಹಳೆಯ ರಾತ್ರಿಯಂತೆಯೇ ಕಣ್ಣೀರು ಉಪವಾಸದ ದಿಬ್ಬ. ಈ ವಿಷಮತೆ, ಈ ಗೋಳು ಕರುಳು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಾವಂತಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಬಡತನದ ದಾರುಣತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ವೈಭವವನ್ನು ಎಳೆದಾಡಿ ಹಿಂಸಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೊರಗೆ ಕಾಣುವ ವಸ್ತು ನೇರವಾಗಿ ಯಾವ ರಸಪರಿವರ್ತನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕಥಾಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸಫಲ ಕಲಾ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲಾವಿದನ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಯೂ ಕಾಣದೆ ಪಕ್ಷಪಾತ ದೃಷ್ಟಿ ಎದ್ದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಭಾವುಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಪ್ರಣಯಾರಾಧನೆ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನ ಸಮಯೋಚಿತ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಯಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಪ್ರೇಮಾರಾಧನೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಉಗ್ರವಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ಯಾದ ಕತೆ ‘ಮೀಸಲು ಹೂ’. ಕತೆಯ ಅಂತ್ಯ ಸುಂದರವಾಗಿದೆಯಾದರೂ ಕಥಾ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಮಾಂಸ ತುಂಬಿ ಬಂದಿಲ್ಲ. ‘ದೀಪಾವಳಿಯ ಕತ್ತಲೆ’ ಒಂದು ಮನೋಜ್ಞ ಕತೆ. ಹೆಸರಂತೂ ತುಂಬಾ ಮಾರ್ಮಿಕ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಅತಿ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಗಾಧ ಪರಿಣಾಮ ವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಹೃದಯಾಕರ್ಷವಾದ ಸತ್ವಶಾಲೀ ಕತೆಯಿದು. ಕಂಡ ಸವಿಗನಸುಗಳೆಲ್ಲ ಗಾಳಿಗುಳ್ಳೆಗಳಾಗಿ ಭೀಕರ ಬಡತನದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಬಿದ್ದ ತರುಣ ದಂಪತಿಗಳ ಸುತ್ತಹಣೆದ ಕತೆ. ಆ ಬಡತನದ ಚಿತ್ರಗಳಂತೂ ಜೀವಂದುಂಬಿ ನಮ್ಮೆದುರು ನರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

“ರವಕೆಗಳೂ ಹರಿದು ದೋಸೆಯಂತಾಗಿವೆ. ತನ್ನ ಈ ಅವಸ್ಥೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದರೆ ಎಲ್ಲಿ ವೇದನೆಯಾದೀತೋ ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಲಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ತಿಳಿಯದಿದ್ದೀತೆ ನನಗೆ? ಮೊನ್ನೆ ತೊಟ್ಟ ರವಿಕೆಯನ್ನೇ ತೆಗೆದು ಹೊಲಿಯುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದಳು. ತಟ್ಟನೆ ನಾನು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟೆ. ಅವಳಿಗೆಷ್ಟು ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು ಆಗ! ಅವಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ನಾಚಿಗೆ ನನಗಾಯಿತು! “ಚಂದ್ರಣ್ಣ ಎದ್ದು ನೋಡಿದ, ಶಾರದೆ

ಒಲೆಯೆದುರು ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ, ಕೈಲಿ ಉದುಗೊಳವೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದೆ. ಬೆಂಕಿಯೆ ಇಲ್ಲ ಒಲೆಯಲ್ಲಿ!... ಎದ್ದು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ಬಂದಿದೆ! ಕೆನ್ನೆಗಳೆರಡೂ ತೊಯ್ದು ಹೋಗಿವೆ! “ಕಡಲೆ ಪುರಿಯೆ ಅವರ ಹೋಳಿಗೆ! ಪರಸ್ಪರ ಎದೆಯ ಬೆಳಕೇ ಅವರ ದೀಪಾವಳಿ!”

ಪ್ರತಿ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲೂ ಕರುಣೆ ಜಿನುಗುತ್ತಿದೆ. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಶ್ರೀಮಂತರ ಡೌಲು ಬೆಳಕಿನ ವೈಭವವನ್ನು ಕಂಡಾಗ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ ಪರಮ ಶೋಚನೀಯವೆನ್ನಿಸಿದ ಅವರಿಗೆ, ಚಿಕ್ಕ ಲಾಲ್‌ಬಾಗಿನಲ್ಲಿ ತಮಗಿಂತ ಹೀನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಮೇಲೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಕಥಾನಾಯಕ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಡಲೆ ಪುರಿಯನ್ನು ಭಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬನ ಬೊಗಸೆಗೆ ಸುರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಬಡವರಿಗೆ ಬಡವರೇ ಆಧಾರ. ಒಂದು ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವ ಬೆಳಕು, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಕಣ್ಣು ಕಾಣದ ಕತ್ತಲು. ಒಬ್ಬರ ದೀಪಾವಳಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಕಾರ್ಗತ್ತಲು, ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪಾವಳಿ, ಮನದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲು; ಬಡವರ ಮನೆ ಕತ್ತಲು, ಮನ ಬೆಳಕು. ತುಂಬ ಸಾರ್ಥಕವಾದ ಕತೆಯಿದು.

‘ಮೋಹದ ರಾತ್ರಿ’ ತೀರ ಅಸಹಜವಾದ ಒಂದು ಕತೆ. ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನ ನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ, ಆತ ಆಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯ ವೈಯ್ಯಾರಗಳಿಗೆ ಮಾರು ಹೋಗಿ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮರೆತು ಅವಳನ್ನು ರಮಿಸಲು ಮುಂದಾದಾಗ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಅಗಲಿದ್ದ ಅನಾಹುತವನ್ನು ತಡೆದು, ತಾನೂ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಬೇಕೆಂದೇ ನಾಟಕವಾಡಿದವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದ ಕತೆಯಿದು. ಈ ರೀತಿಯ ಸ್ನೇಹದ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಯಾವ ಸಮರ್ಥ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸದು. ಘಟನೆಗಳೆಲ್ಲ ತೀರ ನಾಟಕೀಯ. ಸ್ನೇಹಿತನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಮಾರು ಹೋಗುವ ಮುಂಚೆ ಶಂಕರನ ಮನಸ್ಸಿನ ತಾಕಲಾಟವನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆಯಾದರೂ ಅದು ಒಂದು ಮಾರ್ಗದ್ವಯ ಮಾತ್ರ. ಸ್ವಾಮಿ ಅತಿ ಉದಾರತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬಡವ ಮತ್ತು ಬಲ್ಲಿದರ ಹೃದಯಗಳ ಅಂತರವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದನ್ನು ಲೇಖಕರು ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರ ವಸ್ತುವಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಾವುಕತೆ ನವುರು ಕೋಮಲತೆ ಕಲ್ಪಕತೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ರೋಚಕವಾಗಿದೆ.

ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಾದರೂ ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಮಗುವಿನದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಮನಶ್ಯಾಸ್ತ್ರದ ಸಿದ್ಧಾಂತವೊಂದರ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಕತೆ ‘ಮನಸಿನ ಮಂಜು’. ಮೋಸಗಾರರ ಮಾಂತ್ರಿಕವಾದ ಮಾತಿನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರೂ ವಿದ್ಯಾವಂತರೂ ವಿಚಾರಶೀಲರೂ ಆದ ಜನವೂ ಹೇಗೆ ಮೋಸ ಹೋಗುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಹಾಯವೆಸಗಿದವರಿಗೇ ದ್ರೋಹ ಬಗೆಯುವ, ಉಂಡ ಮನೆಯ ಗಳು ಇಳಿಸುವ ಧೂರ್ತ ಶಿಖಾಮಣಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಸಹಜ ಚಿತ್ರಣ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕತೆ ತುಂಬ ವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳೆಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯನ್ನು ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ತಲುಪುತ್ತದೆ. ‘ಸಿಗರೇಟಿನ’ ಪೊಟ್ಟಣದ ಕಡೆ ಅವನ ಕೈ ಬಾಗಿತ್ತು ‘ಅದು ಬರಿದಾಗಿತ್ತು!’- ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಸಾಲುಗಳು ತುಂಬ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿವೆ.

ದಯೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವೆಂದು ಸಾರಿದರು ಬಸವಣ್ಣನವರು. ಆದರೆ ಧರ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಕರೆಂದು ಭಕ್ತಿ ಗೋಪುರಗಳೆಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವವರು ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಣವಾದ ದಯೆಯನ್ನೇ ಹೊರಗಟ್ಟಿ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳ ಶವ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿರುವ ದುರಂತರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಸಿರುವ ಕತೆ ‘ಸೆರೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ’. ಕರುಣೆಯ ಕಣ್ಣಾಗಿ ನೀತಿಯ ಬೆಳಕಾಗಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಆಗರವಾಗಿ ಆದರ್ಶವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯವೊಂದನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಯೊಬ್ಬರು ಹೊತ್ತು ಮೀರಿ ಬಂದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ದೀನ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ನಿರ್ದಯವಾಗಿ ಥಳಿಸಿ ಪಾದರಕ್ಷೆಯ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದ ಅಸಹ್ಯಕರ ಘಟನೆಯ ಮನ ಕರಗುವ ನಿರೂಪಣೆಯಿದು. ಧರ್ಮವ್ಯಕ್ತ ಇಂಥವರಿಂದಾಗಿ ಟೊಳ್ಳು ಹಿಡಿದಿದೆ, ತಿರುಳು ಮಾಯ ವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅನ್ಯಾಯ ಅಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಜನತೆ ಖಂಡಿಸಬೇಕು, ಬಯಲಿಗೆಳೆಯಬೇಕು, ಶುದ್ಧೀಕರಣಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ತೀವ್ರವಾದ ಕಳಕಳಿ ಕೆಚ್ಚು ಆಕ್ರೋಶ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜಣ್ಣನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಲೇಖಕರು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನಾಥರಿಗೆ ದುಃಖಿತರಿಗೆ

ಮನೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಧರ್ಮ ಅಷಾಢಭೂತಿಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹೇಗೆ ಸೆರೆಮನೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಕತೆ.

'ಗಿರಿಜ ಕಂಡ ಸಿನಿಮಾ' ನಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕತೆಗಳ ಒಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ತರುಣ ಬಡ ದಂಪತಿಗಳು ಕಂಡ ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳ ದರ್ಶನವೇ ಸಿನಿಮಾ. ತಾರುಣ್ಯದ ಹೊನ್ನ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿದ್ದ ಗಿರಿಜೆಗೆ ವಯಸ್ಸಿಗನುಗುಣವಾದ ಮೋಜಿನ ಬಯಕೆ. ಗಂಡ ಬಡ ಕೂಲಿಕಾರ, ತನ್ನಂಥವರ ಕಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಕರಗುವವ, ಮರುಗುವವ, ಮಡದಿಯಿಂದರೆ ಮಹಾ ಮೋಹ. ಬಡ ಜೀವನದ ಸುಳಿಸುತ್ತಗಳು ಅವನಿಗರಿವಿದ್ದರೂ ಹೆಂಡತಿಯ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾರ. ಅವಳ ಒಂದು ಕೋರಿಕೆಯನ್ನಾದರೂ ಈಡೇರಿಸಲು ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸಿನಿಮಾ ನೋಡಲು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಸಿರಿತನ ಬಡತನಗಳ ಶಿಖರ ಕಂದರಗಳ ಅಂತರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯ ದೇವಮ್ಮನ ಮೆರೆಯುವ ಅಲಂಕಾರ, ರೈಲಿನಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ತರಗತಿಯ ಆಸನಗಳು, ನೋಣದಂತೆ ಮುತ್ತಿದ್ದ ಜನ, ಮೇಲ್ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಮಂಡಿಸಿದ್ದ ಉಳ್ಳವರು - ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಸುರುವಾಗುತ್ತದೆ ಜೀವನ ಸಿನಿಮಾ. ಚಿಕ್ಕಲಾಲ್‌ಬಾಗಿಗೆ ಅವರು ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಬಡತನದ ನೂರಂಟು ಮುಖಗಳ ಜೀವಂತ ಚಿತ್ರ ಗಿರಿಜೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಮಾನ ಮಾರ್ಯದ ಮರೆತು ಮೈ ಮರೆತೊರಗಿದ ಮೂಳೆ ಹಂದರದ ತಾಯಿ, ಹರಕು ಹೊಲಸು ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಮಕ್ಕಳು, ಕಳ್ಳೀಕಾಯಿ ಮಾರುವ ಕೋಲು ಕಾಯದ ಎಪ್ಪತ್ತರ ಮುದುಕ - ಒಂದೊಂದೂ ರಕ್ತ ಹಿಂಡುವ ದೃಶ್ಯ. ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಟೆಕೆಟ್‌ಗೆ ಸೊನ್ನೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಳಸಂತೆ, ಅವರಿಗೆ ಸಾಮಿಲಾದ ಪೋಲೀಸರು. ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗೋಣವೆಂದರೆ ಯಾರೋ ಪುಣ್ಯವಂತರು ಹಣ ಹಾರಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ರಾತ್ರಿ ಉಳಿಯಲು ಅವರು ಹೊರಟಿದ್ದು ಚಿಕ್ಕಲಾಲ್‌ಬಾಗಿಗೆ, ಬಾಳಿನ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಘಟನೆಗಳು ಚಲನಚಿತ್ರದ ಸುರುಳಿಯಂತೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸುಸಂಗತವಾಗಿ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಆಳವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಜೋಡಣೆಯಲ್ಲಿ ನೈಪುಣ್ಯವಿದೆ, ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯಿದೆ. ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಕತೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಆಳುತ್ತದೆ. ವಿಷಮತೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರ ಲೇಖನಿಗೆ ಹೊಸ ಹುರುಪು ಹೊಸ ಶಕ್ತಿ ಮೊನಚು ಒಗಚು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಆರಂಭದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ ಕತೆಯ ಪ್ರಖರತೆ ಪರಿಣಾಮ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು.

ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕನೊಬ್ಬನ ಬಾಳ ಬವಣೆಯ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕ ಚಿತ್ರ 'ಉಪ ಸಂಪಾದಕನ ಕುರ್ಚಿ'. ಆರಂಭವೇ ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿದೆ. ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಎದೆ ಡವಗುಡುವ ಅಸಾಧಾರಣ ತೀವ್ರ ವೇಗದಲ್ಲಿ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಮನ ಮುಟ್ಟುವ ವಿವರ ಗಳೊಡನೆ ಕಥಾ ಶರೀರ ಚೈತನ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಗೆಳೆಯರ ಮನಃಪೂರ್ವಕ ದುಡಿಮೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಹಣ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂಡವಾಳಿಗನಾಗಿ ತಾನು ಹತ್ತಿ ಬಂದ ಏಣಿಯನ್ನೇ ಒದೆದು ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಧನದಾಹಕ್ಕೆ ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಈ ಕತೆ ರುದ್ರ ಭೀಕರವಾಗಿದೆ. ಹಣ ಕೂಡುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಹೃದಯ ಬರಡಾಗುತ್ತಾ, ಸ್ಥಾನ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಸ್ನೇಹ ಕರುಣೆಗಳು ಬತ್ತುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ಲೋಕದ ರೀತಿಯ ವಾಸ್ತವಿಕ ಪೃಥಕ್ಕರಣೆ ಸೊಗಸಾಗಿ ಮೂಡಿದೆ; ಸಂಪಾದಕನ ದಟ್ಟ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಅನುಭವ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿದೆ. ಅನ್ಯಾಯ ಅಧರ್ಮದ ಆಕ್ರಂದನ ಕತೆಯ ತುಂಬ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ.

ಇರದುದನ್ನು ಹಂಬಲಿಸದೆ ಇರುವುದರಲ್ಲೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಬದುಕುವ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದ ಜೀವ ಒಂದು; ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು, ಅದು ದೊರಕಿದಾಗ ದೃಷ್ಟಿಗೆಟ್ಟು ನೆಲೆಬಿಟ್ಟು ಬಣ್ಣದ ಬೆಲನಾಗಿ ತೇಲಿ, ಅದು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಒಡೆದಾಗ ಧೃತಿಗೆಟ್ಟು, ಮತಿಗೆಟ್ಟು ನಿರಾಶೆಯ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪರಿತಪಿಸುವ ಜೀವ ಮತ್ತೊಂದು. ಇವುಗಳೆರಡರ ಅಪೂರ್ಣವಾದ ಸಮರಸ ಹೆಣಿಕೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಪ್ರಭಾವಪೂರ್ಣ ಕತೆ 'ಬಣ್ಣದ ಬುಗ್ಗೆ'. ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆಯುವವನಿಗೆ ಅದರ ಏಕ ರೀತಿಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೇಸರವಾದರೂ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸ ಬಯಸುವವರು ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಎಚ್ಚರವಿರದಿದ್ದರೆ ಗಳಿಗೆಗಳಿಗೆಗೂ ಗಂಡ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕ ಅಂಥವನು. ದಟ್ಟದರಿವ್ರನಾಗಿದ್ದಾಗ ಮನೆ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಕೂಗಿ ಯಾಚಿಸಿದರೂ ಓ ಎಂಬರಿಲ್ಲ; ನಡುವೆ ಸಾಗರದ ನೆರೆಯಂತೆ ಸಿರಿ ಬಂದಾಗ

ಅವನ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಹೂವಿನ ರಾಶಿ, ಕಣ್ಣಿನ ಸನ್ನೆಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಕಾದು ನಿಂತ ಸಹಸ್ರಾರು ಜನ; ಅವಿವೇಕದಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಹಣ ಅಂತಸ್ತು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ ಮುಖದರ್ಶನ ಮಾಡಲೂ ಇಚ್ಛಿಸದ ಅದೇ ಜನ. ಭಾಗ್ಯ ಬಂದಾಗ ಬೀಗಿ ಮೆರೆದರೆ ಬೀದಿ ನಾಯಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯೊದಗುವುದೆಂಬ ತತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಇರುವುದನ್ನೇ ಅರಿವಿನಿಂದ ಹದವರಿತು ರೂಢಿಸಿ ಕೊಂಡರೆ ಏರಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇಳಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಅತಿ ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅತಿ ದುಃಖದ ಪ್ರಪಾತಕ್ಕಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ; ಅತಿಯಾಸೆಯೇ ದುಃಖ, ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಪರಮಾನ್ನವೆಂಬ ಅಲ್ಪ ಸಂತ್ಯಸ್ತಿಯೇ ಸುಖ ಎಂಬುದು ಕಡಲೇಕಾಯಿ ಮಾರುವ ಮುದುಕಿಯ ಏರಿಳಿತಗಳಿಲ್ಲದ ಬಾಳಿನ ಮೂಲಕ ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ಜೀವಗಳ ಬದುಕುಗಳ ಯಶಸ್ವೀ ಹೊಂದಿಕೆಯಲ್ಲೇ ಈ ಕತೆಯ ಸಫಲತೆ ಅಡಗಿದೆ. ಮುಖ ನೋಡಿ ಮಣೆ ಹಾಕುವ ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಚಿತ್ರಣವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವ ಸುಂದರವಾಗಿ ಅರಳಿ ಬಂದು ಕತೆಗೆ ಮೆರುಗನ್ನಿತ್ತಿದೆ. ಕತೆಗಾರರ ವಸ್ತು ಸಹಜವಾದ ತಂತ್ರ ಕೌಶಲ ಮೆಚ್ಚುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ.

“ಒಂಬತ್ತು ಕಾಸು” ಅತಿಭಾವುಕತೆಯ ಒಂದು ಅಸಹಜ ಕತೆ. ಒಂಬತ್ತು ಕಾಸಿನ ಕನ್ನಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಡದ ಕಾರಣದಿಂದ ತಾನು ಪ್ರೇಮಿಸಿದ ನಲ್ಲನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಟ ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಆತ ಕೊರಗಿ ಕೃಶವಾದ ಕತೆಯಿದು. ಇದರ ಬೇರು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಯ ಎಲ್ಲವೂ ಕೃತಕ.

ಆಡುವ ಮಾತಿಗೂ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ, ಬಹಿರಂಗದ ಕೋರಿಕೆಗೂ ಅಂತರಂಗದ ಅನಿಸಿಕೆಗೂ ಇರುವ ಅಗಾಧ ಅಂತರವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕತೆ ‘ಜೀವನ ಕಲೆ’. ಕಲಾರೂಪವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದ ಭಿಕ್ಷುಕನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ದುಬಾರಿ ಬೆಲೆಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿ ಜೀವಂತ ಭಿಕ್ಷುಕ ಎದುರುನಿಂತಾಗ ಅಸಹ್ಯದಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಕತೆಯಿದು. ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಟೊಳ್ಳುತನಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುವ ಲೇಖಕರ ಉದ್ದೇಶ ನೆರವೇರಿದೆಯಾದರೂ, ಆ ಉದ್ದೇಶ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮದೆ ತೀರ ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ‘ಅವನು ಕೊನೆಯುಸಿರು ಹಾಕಿದ ಬಳಿಕ’ವೂ ಇಂಥದೇ ಕತೆ. ರಕ್ತಬಂಧುಗಳ ಸ್ವಾರ್ಥ ಕಲುಷಿತ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಿಂತ ನಿರ್ಸ್ವಾರ್ಥ ಮೂಲವಾದ ಮಿತ್ರಸ್ನೇಹ ಅಮೂಲ್ಯವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಇದು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

‘ಎರಡು ಗುಲಾಬಿ’ ಮತ್ತು ‘ಮಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಮೃತ’ ಕಲ್ಪಕತೆಯ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಎರಡು ಸುಂದರ ರೂಪಕ ಕತೆಗಳು. ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಕಿರಿದಾದರೂ ವಚನ ಕಾವ್ಯದಂತೆ ಹಿರಿಯ ಕಲಾಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಸಾರ್ಥಕ ಕತೆಗಳಿವು. ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸ ಜೀವನತತ್ವಗಳೆರಡೂ ಭದ್ರವಾಗಿ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಆಲಿಂಗಿಸಿದಾಗ ಎಂಥ ಅಪೂರ್ವ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿ ಉದ್ಭವವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕತೆಗಳು ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಹಳ್ಳಿಗರ ಸತ್ಯಸಂಧತೆಯನ್ನು, ಅವರ ಮಧ್ಯದ ದುರ್ಲಾಭ ಪಡೆಯುವ ಪುಠಾರಿಗಳ ಜೀವನಕ್ರಮವನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರುವ ಕತೆ ‘ದೇವರಾಣೆ ಮಾಡಿ’, ಅರಿಯದವರನ್ನು ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿಸುವ ಮಲಾಲಿಯಂಥವರು, ನೆಪ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಸಾಕೆಂದು ಅವರನ್ನು ಸುಲಿದು ತಮ್ಮ ಬೊಕ್ಕಸ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾಮಣ್ಣನಂಥ ಪುಠಾರಿ ದಳ್ಳಾಳಿಗಳು – ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಕೊಳೆತ ಭಾಗದ ಒಂದು ದೃಶ್ಯ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅನುಯಾಯಿಗಳೆಂದು, ಸತ್ಯಧರ್ಮದ ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರು ತಾವೆಂದು ಡಂಗೂರ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಅಸತ್ಯ ಅನಾಚಾರಗಳ ಆಗರವಾಗಿರುವ ಮುಖಂಡರಿಗಿಂತ ಹಳ್ಳಿಯ ಅಜ್ಞಾತ ಮುಗ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನದಲ್ಲಿ ಬಾಪುವಿನ ಸತ್ಯಪ್ರೀತಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದೆ ಯೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಕನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಲೇಖಕರು ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಚಿತ್ರ ನೋಡಿದೊಡನೆ ಸತ್ಯದ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಲು ಹಿಂಜರಿಯುವ ಚಿತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಹೇಳುವ “ಇದೊಂದು

ಹಳ್ಳಿಗಮಾರ!...ಇಷ್ಟು ಸತ್ಯಸಂಧರಾಗಿಯೇ ಇನ್ನೂ ಹಿಂದುಳಿದಿರುವುದು ಈ ಹಳ್ಳಿಗರು” ಎಂಬ ಮಾತು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸತ್ಯ. ಗ್ರಾಮ ಜೀವನದ ನೈಜನುಭವವಿರುವ ಲೇಖಕರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಈ ಮಾತು ಬರೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯ.

‘ಅಪ್ಪ ತಂದೆ ಔಷಧಿ’ – ಟೈಫಾಯಿಡ್ ರೋಗಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿ ಅಪ್ಪನ ಅಜ್ಜಾನ ಮೂಲವಾದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಬಡತನದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿಂದ ಮರಣಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋದ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬನ ಕರುಣಾಜನಕ ಕತೆ. ಹಠ, ಅಜ್ಜಾನ, ಬಡತನಗಳಿಂದಾಗುವ ದುಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮನಕರಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಕತೆ. ಮೂತ್ರ ಕಟ್ಟಿ ಹೋಗಿ, ಅಪ್ಪ ಔಷಧಿ ತಂದಾನು ತಂದಾನು ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಆತ ಮದ್ದಿಗೆ ಬದಲು ಅಯ್ಯನವರ ಬೂದಿ ತಂದಾಗ ಬದುಕುವ ಆಸೆ ತೊರೆದು ಮಾಸ್ತರೆಡೆಗೆ ಬೀರುವ ಆರ್ತ ನೋಟದ ದೃಶ್ಯ ಕರುಳು ಕತ್ತರಿಸುವಂಥದು. ಶಿಷ್ಯವತ್ಸಲರಾದ ಶಿಕ್ಷಕರ ಪಾತ್ರ ತುಂಬ ಉನ್ನತಮಟ್ಟದ್ದು. ಬಡತನ ಅಜ್ಜಾನಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಕತೆಗಾರರ ಲೇಖನಿ ಕಣ್ಣೀರಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಬರೆದಂತಹ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಪ್ರತೀಕದಂತಿದ್ದ ತಂದೆ ಮಗಳು ಪುಂಡರ ಪ್ರತೀಕಾರದಿಂದಾಗಿ ದುರಂತಕ್ಕೀಡಾದ ರುದ್ರರಮ್ಯ ಕತೆ ‘ಹುಲಿಯಣ್ಣನ ಮಗಳು’. ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಭಿಮಾನ ಅಂತಸ್ತುಗಳೇ ಮೇಲೆಂದು ಬಗೆಯುವ ಹಳ್ಳಿಗರ ಮನೋದಾರ್ಡ್ಯದ ಚಿತ್ರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅರಳಿ ಬಂದಿದೆ ಹುಲಿಯಣ್ಣನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ. ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ, ದಿಟ್ಟತನ, ಮನೆತನದ ಮಾನ, ತಂದೆಯ ಮೇಲಣ ಪ್ರೀತಿಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡು ನಿಂತ ಹೊನ್ನಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಲವಿದ್ದರೂ ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಕುಟುಂಬ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ, ಮನೆಗೆ ಹೊತ್ತಿದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲೇ ಬೂದಿಯಾಗುವ ದೃಶ್ಯ ಮೈ ನಡುಗಿಸುತ್ತದೆ, ಅಭಿಮಾನ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಆಸೆಗೆ ವಿಘ್ನ ಬಂದಾಗ ಸೇಡಿನ ಸರ್ಪವಾಗಿ ವಿನಾಶಕಾರಕ ಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಮರೆಯುವ ಪುಂಡರ ಸ್ವಭಾವದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮಾನವ ದಾನವನಾದಾಗ ಆಗುವ ಅನಾಹುತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮೈನವಿರೇಳುವಂತೆ ಲೇಖಕರು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೀರ ಬಡವನೆಂಬ ಒಂದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಪಮಾನಪಡಿಸುವ ಹುಲಿಯಣ್ಣನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರಾದರೂ ಇತರ ಕತೆಗಳಂತೆ ನೇರವಾಗಿ ಸಿರಿವಂತರನ್ನೂ ಅವರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಟೀಕಿಸದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಕತೆಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಸಹಜವಾದ ಒರಟು ಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಸತ್ಯ ತುಂಬಿ ಬಂದಿದೆ.

ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ಕತೆ ಹೇಳಬಲ್ಲ ಕಲೆ ಕಟ್ಟಿಮನಿಯವರಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ ‘ಛಾಯೆ’ ಎಂಬ ಕತೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಕತೆ ಆರಂಭವಾದ ರೀತಿಗೂ ಮುಟ್ಟಿದ ಜಡಿಗೂ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆದಿ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ತಲೆದೂಗಲೇ ಬೇಕು. ಓದುಗ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಎಲ್ಲ ಉಹಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ವಿಸ್ಮಯಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕತೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ವಿವೇಚನಾರಹಿತರಾದ ಕಾಲುದೆಸೆಯ ನೋಟದ ಮುಗ್ಧರನ್ನು ಅಸಾಧಾರಣ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜೀವನದ ಮಾಯೆಗೆ ನಾವು ಬೆರಗಾಗುತ್ತೇವೆ. ಕೇವಲ ಮೇಲುನೋಟದಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯರ ಗುಣ ನಡತೆಗಳನ್ನು ಅಳೆಯಬಾರದು, ಅಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರುತಪಡಿಸುವ ಕತೆ ‘ಮದುವೆ ಗೊಂದು ಟಿಕೇಟು’. ಕುತೂಹಲ ಮತ್ತು ಕಥನ ಚಾತುರ್ಯಗಳೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾಯಿ. ಗೆಳೆಯರ ಮದುವೆಗೆ ಹೋಗಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಟಿಕೇಟು ತಮ್ಮ ಮದುವೆಗೂ ರಹದಾರಿಯಾದ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ವಸ್ತುವಿದು. ಮನಸ್ಸಿನ ಅಂತಾಃ ಸ್ತರವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಪ್ರಭಾವಿ ಕತೆಯೇನೂ ಅಲ್ಲ; ಲಘುವಾದ ಉದ್ದೇಶ, ಲಘುವಾದ ಫಲ.

‘ವಿನಾಕಾರಣ ಯಾರೂ ಕಳ್ಳತನ ಸುಳ್ಳು ದರೋಡೆ ಕೊಲೆ ಮೋಸ ಮುಂತಾದ ದುಷ್ಟತ್ಯಗಳಿಗೆ ತೊಡಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂದರ್ಭ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಅನಿವಾರ್ಯ ಉತ್ಕಟತೆ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಪಾತಕ್ಕೆ ದೂಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಸುವ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿ ಕತೆ ‘ಕೊಲೆಪಾತಕಿ’ – ಶ್ರೀಮಂತರು, ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಮತ್ತರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಲಾಲನೆಗಳಿಗೆ ಬಡವರನ್ನು ದೀನರನ್ನು ಅಡ್ಡದಾರಿಗಳೆದು ಏಳಲಾರದಂತಹ ಕತ್ತಲೆಯ ಕೂಪಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವೇನಲ್ಲ. ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಜಮೀದಾರನಾಗಿದ್ದ ಸುಲೇಮಾನ್ ಖಾನ್ ತನ್ನ

ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯ ಪತ್ನಿಯ ಪ್ರೇಮಪಾಶಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕೆಲಸದಿಂದ ಹಿಂಬಡ್ತಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು, ಆ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಕುರುಡನಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನೇ ಕೊಲೆಮಾಡಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಬಂದ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಕತೆಯಿದು. ಕೊಲೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ವಿವರ ವಿವರವೂ ಸಜೀವವಾಗಿ ಸತ್ಯಭರಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮೂಡಿ ನಿಂತಿವೆ. ವಿನೀತ ಭಾವದ ಕೋಮಲ ಹೃದಯದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಕ್ರೂರ ಕೊಲೆಗಾರನಾಗುವ ಮಾನಸಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಪ್ರತಿ ಹಂತವನ್ನೂ ತುಂಬು ಎಚ್ಚರಿಂದ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಡೆದಿದ್ದಾರೆ ಲೇಖಕರು. ಆದರೆ ಯಾವುದೊಂದು ಪಾತ್ರದ ಕಡೆಗೂ ಪಕ್ಷಪಾತ ತೋರದೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸುಸಂಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸೃಜನಗೊಂಡಿವೆ. ಕರುಣೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೀತಿ ಸ್ನೇಹ ವರ್ಧಿಸುತ್ತವೆ, ದರ್ಪ ಅಹಂಕಾರ ಸೇಡುಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿ ಸೇಡುಗಳು ಸ್ಫೋಟಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪ್ರೀತಿಯ ಬೆರಳಿಗೆ ಹೃದಯ ತಂತಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತದೆ, ಕ್ರೋಧದ ಕೈಗೆ ಅದು ಸಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಸತ್ಯವೂ ತುಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೆರೆಮನೆಯ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಕಂಡು ಕೆರಳಿದ ಹುಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಸುಲೇಮಾನ್ ಹೊಸಬನೊಬ್ಬನೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ರೀತಿ ಇದು: “ನೀನು ಬಯ್ಯೆ ಅಂತ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಬಯ್ಯಬಿಡು. ಅದೇಕೆ, ನಾಲ್ಕು ಹೊಡೆದೂ ಬಿಡು. ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಲೇನು? ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದದ್ದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಕೆಲಸ ಹೋದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯುವ ಹಾಗೆ ನಟಿಸಿದ. “ಬೇಡ ಭಾಯಿ, ತೆರೆಯಬೇಡ, ನನ್ನದು ತಪ್ಪಾಯ್ತು ಕ್ಷಮಿಸು!” ಎಂದ ಸುಲೇಮಾನ ಖಾನ. ಮಾನವ ಹೃದಯದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾವರಾಗಗಳನ್ನು ಲೇಖಕರು ಹೇಗೆ ಮನ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕತೆ ಸುಂದರ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

‘ಪುನರ್ಜನ್ಮ’ ಒಂದು ರೂಪಕ ಕತೆ. ಸ್ವರ್ಣ ನಿಯಂತ್ರಣ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದಾಗಿ ದೇಶದ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗರು ಕೆಲಸ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿ ತಿನ್ನಲು ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಬಾಳು ಹೊರೆಯಲಾರದೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದುದನ್ನು ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ, ಓದಿದ್ದೇವೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ಘಟನೆಯ ರೋಚಕ ನಿರೂಪಣೆ ಈ ಕತೆ. ಮಾನವ ಲೋಕದ ವಿಷಮತೆ ಅನ್ಯಾಯ ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳಾಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯ ನರಕ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಾಗಲಿ ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಬಾಳನ್ನು ವಂಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ, ದುಃಖದ ಬೀಡಾಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಭೂಲೋಕವೇ ಬಹುದೊಡ್ಡ ನರಕ ಮುಂತಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಕತೆಯಿದು. ಕಲ್ಪಕತೆಯ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ದಾರುಣತೆಯ ಹೂರಣವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಮನಸೆಳೆಯುವ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಜಯದ ಕತೆಯಿದು. ಲೇಖಕರ ಪ್ರಯೋಗ ಶೀಲತೆಗೆ ಒಂದು ಜೀವಂತ ಸಾಕ್ಷಿಯಿದು.

ಬದುಕು ದೊಡ್ಡದು. ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ನೇರದಾರಿಗಿಂತ ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿಯುವವರೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ. ಹಾಗೆ ಸಮಾಜ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿದವರ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಗುಡ್ಡದಂತಹ ನಿಯಮನೀತಿಗಳ ರಕ್ಷಕರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಜನ ದುರುಪಯೋಗ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಂತ ಸುಖವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಚಾರದ ಹಂದರದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕತೆ ‘ತಾರನಾಳದ ಸಾವಿತ್ರಿ’. ಇದು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ‘ಭಾಯಿ’ಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಜನದ ನೈತಿಕ ಅಧಃಪತನದತ್ತ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯಭ್ರಷ್ಟತೆಯ ಕಡೆಗೂ ಕೈ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಈ ಕತೆ. ಇಂಥ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಗಳ ಸಮಾಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಮುಗ್ಧ ಜನರ ಬಾಳೂ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆ. ಕತೆಗೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ತಿರುವು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿನ ಲೇಖಕರ ಚಾತುರ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಮೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾದರೂ ಆಸಕ್ತಿ ಕೆರಳುವಂತೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಸಲೀಲವಾಗಿ ಕತೆ ಹೇಳಬಲ್ಲ ಜಣತನ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ.

ಜೀವನವೊಂದು ಕುಸ್ತಿ; ಇಲ್ಲಿ ದೇಹ ಬಲಕ್ಕಿಂತ ಧನಬಲದ ಸ್ಥಾನಬಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವಿಜಯ. ಇದು ತಪ್ಪೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ದನಿಯೇರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಶತ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ದಮನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಬಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗಿಲ್ಲ. ಹಣಬಲವಿದ್ದವನದೇ ಸತ್ಯ ನ್ಯಾಯ.

ಸರ್ವರಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಅನ್ಯಾಯದ ತಾಂಡವವನ್ನು ಕುಸ್ತಿಯ ವ್ಯಾಜದ ಮೂಲಕ ಲೇಖಕರು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಇನ್ನೂ ಮೈತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿತ್ತು.

‘ಕುಂಭಕರ್ಣ’ ಒಂದು ರುಚಿಕಟ್ಟಾದ ವಸ್ತುಚಿತ್ರ. ನಾವು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿ ಸಮಾಜದೊಡನೆ ದೊಡ್ಡವರಾಗಲು, ನಿರಪರಾಧಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅನ್ಯಾಯದ ಅಪವಾದ ಹೊರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಬಲಿಗೊಡುವ ಮನಕರಗಿಸುವ ದುರಂತ ಚಿತ್ರವಿದು. ಮೂರೂ ಹೊತ್ತೂ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿರುವ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಜಡಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಒಂದು ಕಲ್ಲು ತೀವ್ರೋತ್ತರಂಗಗಳನ್ನೇಳಿಸಿ ಭೀಕರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಡುವ ರೀತಿ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಪಾತ್ರನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಜತೆಯ ಅಂಶ ಕಡಿಮೆ ಯಾಗಿದೆ. ಅಂತ್ಯವಂತೂ ತೀರ ಕೃತಕ.

ದೀನದಲಿತರ ಬಗ್ಗೆ ಬಡವರ ಬಗ್ಗೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಗ್ಧರ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖಕರಿಗಿರುವ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಮರುಕ ಕರುಣೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳು; ಅವರ ಬಾಳನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಸುಧಾರಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಕಳಕಳಿ, ಅವರ ಈ ಅಧಃಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ಶ್ರೀಮಂತರ ಬುದ್ಧಿ, ಬಂಡವಾಳಿಗರ ಸ್ಥಾನ ಮಧುಮತ್ತರ ನಿರಂಕುಶ ದರ್ಪಶೀಲರ ಕರುಣಾವಿಹೀನರ ಬಗೆಗಿನ ಆಕ್ರೋಶ – ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಗತಿಶೀಲವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾದ ಕತೆಗಳ ಮೂಲದ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ. ನೂರಾರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ದರಿದ್ರರ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಶೋಷಣೆಯ ಜೀವಂತ ಮುಖಗಳನ್ನು ಲೇಖಕರು ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ನಿಷ್ಕರಶೀಲ ದಿಂದ ತೆರೆದು ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ವಸ್ತು ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಅದನ್ನು ರೋಚಕವಾದ ಕತೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಕಲಾಕೌಶಲ ಇಲ್ಲಿ ಅಗಾಧ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾದ, ಮೊನಚಾದ ಹರಿತವಾದ ಪಾರದರ್ಶಕವಾದ ಹೃದಯಭಾವಗಳನ್ನು ಯಥಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಕ್ಕೆಳೆದು ತೋರುವ ಶಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತವಾದ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಶೈಲಿ ಕತೆಯ ಹಲವು ಅತಿರೇಕಗಳನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೊದಮೊದಲಿನ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಯಮ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಆವೇಶ ಉದ್ದೇಗ ಅತಿಯಾಗಿ, ಕಥಾವಸ್ತುವಿನ ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪೃಥಕ್ಕರಣೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಸರಿದು, ಪಕ್ಷಪಾತಯುತವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಅನಾವಶ್ಯಕ ರೊಚ್ಚು ಟೀಕೆ ಅಸಹನೆ ಖಂಡನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಉದ್ಗ್ರಹಣೆಯ ಮಾತಿನ ಮಂಟಪವೇ ಮೆರೆದು ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಕೃಶವಾಗಿರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಅನಂತರದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಮನಿಯವರು ಬಹುಬೇಗನೆ ಈ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿವಾರಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಅನುಭವವರ್ಧನೆ ಸಮತೂಕದ ವಿವೇಚನೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಕೇವಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಮತೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಅಕ್ರೋಶಯುತ ವಾದ ಕಥಾ ವೇಷದ ಭಾಷಣಕಲೆ ನಿಜವಾದ ಕಥನಕಲೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಯಿತು. ಏಕಮುಖವಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಮಾಯವಾಗಿ ಸಾವಧಾನಶೀಲವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣ ಮನೋಭಾವ ಬಲಿತ ಕಾರಣ ಕತೆಯ ಅಮೂಲ್ಯ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕತೆಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಬಂದವು. ‘ಬರದ ದೇವಿ’, ‘ದೀಪಾವಳಿಯ ಕತ್ತಲೆ’, ‘ಗಿರಿಜ ಕಂಡ ಸಿನಿಮಾ’, ‘ಬಣ್ಣದ ಬುಗ್ಗೆ’, ‘ಎರಡು ಗುಲಾಬಿ’, ‘ಕೊಲೆ ಪಾತಕಿ’, ‘ಕಾರವಾನ್’ ಮುಂತಾದುವು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಉತ್ತಮ ಕತೆಗಳಾಗಿವೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಈ ಸಫಲ ವಿಫಲ ಕತೆಗಳೆಲ್ಲದರ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲೂ ಹರಳುಗೊಂಡಿರುವ ಮರೆಯಲಾಗದ ಪ್ರಶ್ನೆಸಲಾಗದ ಅನುಭವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಸಮೃದ್ಧಿ ಮೆಚ್ಚಲೇಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

(3)

೫

ಸಮರ್ಥ ಕಲಾವಿದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಘೋಷಣೆಯ ಚಳುವಳಿಯ ಮನೋಭಾವದ ಸಂಕುಚಿತ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಲ್ಲ, ವಕೀಲನಲ್ಲ; ತನ್ನ ಕಲಾ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಬಂದರೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭಾ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಸರ್ವಸಮರ್ಥವಾದ ನೂತನ ರೂಪಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಬಲ್ಲ – ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತವೆ ಕಟ್ಟಿಮನಿಯವರ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳು. ನಿಪುಣ ವೈಣಿಕನಿಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಕೆಲವು ರಾಗಗಳ ಮೇಲೆ ಒಲವು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೂ, ಪದೇ ಪದೇ ಅವುಗಳನ್ನೇ ನುಡಿಸಿದರೂ, ಉಳಿದ ರಾಗಗಳನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ

ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನುಡಿಸಬಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಮತೆಗಳ ವಿಷಫಲಗಳ ತೀವ್ರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೇ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾದುದಾದರೂ ಅವುಗಳ ಕೋಮಲವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಸುಂದರವೂ ಆಕರ್ಷಕವೂ ಆದ ಮಾನವೀಯ ಮುಖಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಲಕ್ಷ್ಯ ತೋರಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವ ಕತೆಗಳು ಪ್ರಮಾಣ ನುಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಅತ್ತೆ ಸೊಸೆಯರ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧದ ಒಂದು ರಮ್ಯೋಜ್ವಲ ಕತೆ ಪರಾಜಿತೆ. ಹಾಲಿನಂಥ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಾಮೃತದ ಪುತ್ಥಳಿಯಾಗಿ ಬಂದಳು ರತ್ನ. ಅವಳ ಆಟ ಪಾರ ಮಾತು ಕತೆ ಅಪ್ಯಾಯಾನ ಅತ್ತೆಗೆ. ಆದರೆ ಮುಂಗೋಪದಲ್ಲಿ ಅತ್ತೆಯಾದಿದ ಮಾತೊಂದು ಸೊಸೆಯ ನಿರ್ಮಲ ನಿಸ್ತರಂಗ ಮಾನಸ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಕೋಪ ಸೇಡುಗಳ ತೆರೆಯೇಳಿಸಿತು. ಅತಿ ಪ್ರೀತಿ ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾಯಿತು. ಪ್ರೇಮದ ಹೊಳೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಎರಡು ಹೃದಯಗಳ ನಡುವೆ ಅಸಮಾಧಾನದ ಸುಪ್ತಗ್ನಿತರಂಗಿಣಿ ಹೊಗೆಯಾಡಿತು. ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಅತ್ತೆ ಸೊಸೆಯ ಹಂಗಿನಲ್ಲಿರಲು ಹೇಸಿ ಹಳ್ಳಿ ಮನೆಗೆ ನಡೆದಳು - ಬೇವು ಬೆಲ್ಲದ ಹಬ್ಬದ ದಿನ. ಈ ಸುಪ್ತವಾದ ಗೃಹಕಲಹವನ್ನರಿಯದ ಮಗ ದಿಜ್ಞೂಢನಾದ. ನಗುವ ನಂದನವಾಗಿದ್ದ ಮನೆ ಬಣಗುಡುವ ಬರಡು ನೆಲವಾಯಿತು. ಅತ್ತೆಯ ಕಾಯಿಲೆ ಸೊಸೆಯ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಮೂವರನ್ನೂ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿತು. ಅತ್ತೆ ಸೊಸೆ ಮಗ ಮೂವರ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸೃಜಿತವಾಗಿವೆ. ಅತ್ತೆಯ ಮಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯ, ನಿಷ್ಕಪಟವಾದ ವಿಶಾಲ ಹೃದಯ, ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ ಸಹಾಯ ಬೇಡದ ಅತ್ಯುಜ್ವಲ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಸೊಸೆ ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸಿದಾಗ ತತ್ಕ್ಷಣ ಮನಕರಗಿ ಹಿಂದಿನದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಯುವ ದೊಡ್ಡತನ - ನಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುತ್ತವೆ. ಅತಿ ಭಾವುಕತೆಯಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ನಿಸ್ತೇಜವಾಗ ಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಪಾತ್ರ, ಲೇಖಕರ ಎಚ್ಚರದ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಾಗಿ ತುಂಬ ನೈಜವಾಗಿ ಅರಳಿದೆ. ಕೋಮಲವಾದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಶೀಲದ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಾಗ ಎಂಥ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ರತ್ನಳ ಪಾತ್ರ ಸಾಕ್ಷಿ. ಮಗನ ತಾಯಿಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮ, ಮಡದಿಯ ಮೇಲಿನ ಒಲವು ಉಚಿತಭಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಆಡಿಸಿರುವ ಮಾತುಗಳು ತುಂಬಾ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹೋಲಿಕೆಗಳಂತೂ ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿವೆ. 'ಯೌವನದ ಮದೋನ್ಮತ್ತ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗಂಡ ಜೊತೆಗಾರನಾಗಿದ್ದರೆ, ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ತಲೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಲಜೀವನದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನ ಜೊತೆಗಾರನಾಗುತ್ತಿದ್ದ'; 'ಬಿಸಿಲಗಾಲ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಇದ್ದು ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಮಳೆಗಾಲ ಬಂದೇ ತೀರಬೇಕಿಲ್ಲ?' 'ಯಾವಾಗಲೂ ಹೂಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಶಿಲಾವೃಷ್ಟಿ ಹೇಗೆ ಸಹ್ಯವಾದೀತು?' 'ಸಂಧ್ಯಾರಮಣಿಯ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ರತ್ನ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ರಮಣೀ ಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಳು' ಇತ್ಯಾದಿ. ಅಂತ್ಯವಂತೂ ಅತೀವ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ:

"ರತ್ನಾ" ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಮನೆಯೊಳಗಡೆ ಬಂದ ಸದಾಶಿವ, ದೇವರ ಮುಂದೆ ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡು 'ಅಮ್ಮಾ' ಎಂದವನೆ ಅವರ ಅಡಿಗಳಿಗೆ ಬಿದ್ದ.

ಮಗನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡಳು ತಾಯಿ.

ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಬಾಗಿಲ ಕಡೆ ಹೋಯಿತು.

ಪ್ರಪುಲ್ಲ ಮುಖದಿಂದ ರತ್ನಾ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ದೀಪದ ಕಿರಣಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಬೊಂಬೆಗಳು ಧಳಧಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು".

ಸೊಗಸಾದ ನಿರೂಪಣೆ, ಹೃದ್ಯವಾದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣ, ಜೀವಂತವಾದ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿ, ಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ಅಂತ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಇದು ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸುಂದರ ಕತೆಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಕತೆ 'ಗುಲಾಬಿ ಹೂ', ಸುರಸ ಮೋಹಕ ಸಂವಿಧಾನದ ಈ ಕತೆ, ಹೃದಯದಾಳದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಹೆಕ್ಕಿ ಬಿಡಿಸಿ ಎಳೆಎಳೆಯಾಗಿ ಹೊರಗೆಳೆದು ನವುರಾಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಮನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಲೇಖಕರು ನಿರೂಪಿಸಬಲ್ಲರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಲ್ಪನೆಯ ರೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾನ ಮಾಡುವ ಕೋಮಲ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಘಾತವಾದಾಗ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮ, ಸಾವಧಾನಶೀಲತೆಯಿಂದ ವಿವೇಚಿಸಿದಾಗ ಸರಳ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ, ಅದರಿಂದ ಶಾಂತಿಯ ಆಗರವಾಗುವ ಬದುಕು – ಇವುಗಳನ್ನು ಕಲಾವೂರ್ಣವಾಗಿ ಕುಂಚಿಸಿರುವ ಕತೆ 'ಗುಲಾಬಿ ಹೂ'. ಗುಲಾಬಿ ಗಿಡದಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳುಂಟು, ಆದರೆ ಹೂವಿನ ಸೌಂದರ್ಯ ಪರಿಮಳ ಅದನ್ನು ಮರೆಸುತ್ತದೆ. ಕಿಟ್ಟಿ, ಕುಸುಮಾ, ರಾಮು ಮೂವರ ಸುತ್ತ ಕತೆ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಮುಗ್ಧ ಹೃದಯದ ಕಿಟ್ಟಿ, ಮುಂಗೋಪದ ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯದ ಹರಿಯದ ಕುಸುಮ, ಬಾಳಿನ ನೋವು-ನಲಿವುಗಳ ನೈಜನುಭವವಿರುವ ಪ್ರೇಮಲ ಮನಸ್ಸಿನ ರಾಮ – ಮೂರೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾತ್ರಗಳು. ಅಸಹನೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ತಬ್ಬಲಿಯ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಹೊಡೆದ ಕುಸುಮಾ ಅನುಭವಿಸುವ ಮನೋಯಾತನೆ ಚಿತ್ರಣ ಸೊಗಸಾಗಿದೆ. ರಾಮುವಿನ ಮನೋಘರ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಹೇಳದೆ ದಿನಚರಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದು ಸಮರ್ಪಕ ತಾಂತ್ರಿಕ ನೈಪುಣ್ಯವಾಗಿದೆ. ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಕುಸುಮೆಗೆ ಆಡಿದ್ದರೆ ವಾತಾವರಣ ತಿಳಿಯಾಗುವುದರ ಬದಲು ಪ್ರಕೋಪಕ್ಕೆ ತಿರುಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿತ್ತು; ತನಗೆ ತಾನೇ ಆಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಕುಸುಮೆಯ ಮೇಲಾಗದೆ ಅವಳ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಮೂಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರಲ್ಲಿ ನೇರ ಘರ್ಷಣೆ ನಡೆಯದೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿ ನಯವಾಗಿ ಕತೆ ಸುಖಾಂತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಈ ದಿನಚರಿಯ ತಂತ್ರನೈಪುಣ್ಯ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಹೂವಿಗಾಗಿ ಮಗುವನ್ನು ಹೊಡೆದಳೋ ಅದೇ ಮಗು ಆ ಹೂವನ್ನು “ತಂಗಿಗೆ ಮುಡಿಸುತ್ತೇನೆ ಅಮ್ಮಾ! ನನಗೊಬ್ಬಳು ತಂಗೀನ ಕೊಡೇ ನೀನು!” ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ, ಯಾವ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಸ್ವಾರ್ಥ ಕಶ್ಮಲ ನಿಂತೀತು? ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಏಟು ಹಾಕಿ ಯಾವ ಧ್ವನಿ ಹೊರಡಿಸಬಹುದೆಂಬುದರ ನಿಪುಣ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಸತ್ಯಭರಿತ ಕತೆಯಿದು.

ಭಾವನಾಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಣಯಾರಾಧಕನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿದ ರತಿ ರೂಪಿಯಾದ ಹೆಂಡತಿ ತನಗೆ ವಂಚನೆಗೈದು ರೂಪಸರ್ಪಿಣಿಯಾದಾಗ ನಿರಾಶೆಯ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿ ವಿರಾಗಿಯಂತಿದ್ದು, ಆಕೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುವ ವೇಶ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಸುಪ್ತ ಕ್ರೋಧ ಕೆರಳಿ ಹುಚ್ಚಾಗಿ ಹರಿದು ಉಗ್ರ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವಳ ಕೊಲೆಗೈದು ಸೆರೆಮನೆ ಸೇರಿದ ಕತೆ 'ರೂಪದ್ವೇಷಿ'. ಮಾನಸಿಕವಾದ ಆಘಾತ ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಉಚ್ಚಂಟಲವಾಗಿ ಹರಿದು ಎಂತಹ ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನ ಹೊಂದುವುದೆಂಬುದರ ಸುಂದರ ನಿರೂಪಣೆ ಈ ಕತೆ. ಕೊಲೆ ಮಾಡುವಾಗ ಇದ್ದ ಆತನ ಮನಸ್ಥಿತಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ವಿವರಗಳು ಸೂಕ್ತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಇಡೀ ಕತೆಯನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸುವಾಗ ಆತನ ವರ್ತನೆ ತೀರ ಸಹಜವೆನ್ನುವಂಥ ಸಶಕ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಈ ಕತೆಯ ಯಶಸ್ಸಿನ ತಿರುಳಾಗಿದೆ. ಮೆಚ್ಚುವಂತಹ ಒಂದು ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕತೆಯಿದು. ಕುತೂಹಲಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ರ ಕಿರೀಟ ದೊರಕಿದೆ.

ತನ್ನ ಮೊಲೆಯುಣಿಸಿ ತನ್ನ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಆಡಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದ ತಬ್ಬಲಿ ಯುವಕ ತನ್ನ ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಣಯ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡ ಅಳಿಯ ಉಗ್ರನಾಗಿ ಕೊಲೆಗೈಯಲು ಬಂದಾಗ, ಅವನನ್ನುಳಿಸಲು ಅಳಿಯನ ಕೊಡಲಿಗೆ ತಾನೇ ಬಲಿಯಾದ ತ್ಯಾಗಮಯಿಯಾದ ತಾಯಿಯೊಬ್ಬಳ ಕರುಣಾಜನಕ ಕತೆ 'ಎರಡನೆಯ ತಾಯಿ'. ಸಾಕಿದ ತಾಯಿಯ ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿದ ಯುವಕನ ಮನೋಯಾತನೆಯ ನಿರೂಪಣೆ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಹಡೆದ ಮಗನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಾಕಿದವನನ್ನು ಆತ ತನಗೆ ಬಗ್ಗದ ದ್ರೋಹವನ್ನೂ ಮರೆತು – ಉಳಿಸಲು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ತೆತ್ತ ತಾಯಿಯ ಪಾತ್ರ ಉದಾತ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕತೆಯ ಅರ್ಧ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ನಿಜವಾದ ಕತೆ ಆರಂಭವಾಗುವುದರಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಅತಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಕಥನ ಕಟ್ಟಡದ ಶೈಥಿಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಯಾವೊಂದು ಪಾತ್ರವೂ ಹೆಚ್ಚು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಂತಿಲ್ಲ. ಕಥಾ ನಾಯಕನ ಉದ್ಗಾರಗಳೇ ಅಧಿಕವಾಗಿ ತುಂಬಿ ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ನೀತಿತತ್ವ ಕಥಾಶರೀರ

ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬರದೆ ಸೊರಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕತೆಯಾಗಿಸಬಹುದಿದ್ದ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಲೇಖಕರು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

'ಹೂವಿನ ಹೂಡುಗಿ' ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರ ಲೇಖನಿ ಸೃಜಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಸುಂದರ ಕತೆ. ಪತಿ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಪಂಕ್ತಿಯೊಂದು ಸತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸಹನೆ ಅಸಮಾಧಾನದ ಕಿಚ್ಚೆಬ್ಬಿಸಿ, ಸರಸ ರಸಿಕತೆಯ ತರುಣ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ದೂರವಾಗಿಸಿ, ನಂತರ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಅನುಕಂಪಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಮುಕ್ತಾಯ ವಾಗುವ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾದ ಕಲಾತ್ಮಕ ಕತೆಯಿದು. ಹೊಸ ಹರೆಯದ ಎರಡು ಜೋಡಿಗಳ ಅಕ್ಕಿಮೆ ಪ್ರೇಮ ಕಥಾನಕದ ಏಕಜೀವದ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಹೆಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ನಾಗರಿಕ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಜೋಡಿ ಒಂದು; ಮುಗ್ಧ ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ಬಡತನದ ಜೋಡಿ ಮತ್ತೊಂದು. ಎರಡರ್ಥ ಬರುವ ವಾಕ್ಯವೃಂದವೊಂದನ್ನು ಪತಿಯ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಾಕ್ಷಣ ಆತನ ನಡತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಶಂಕಿಸಿ ಕಿನಿಸಿ ತೌರೂರಿಗೆ ಮರಳಿದ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು, ಗಂಡನಿಗೆ ಕೋಟು ಹೊಲಿಸಲೆಂದು ಆರು ಮೈಲಿ ದೂರದ ಪೇಟೆಗೆ ಸಂಪಿಗೆ ಹೂವನ್ನು ತಂದು ಹಗಲೆಲ್ಲ ಮುಖ ಮೈ ಒಣಗಿಕೊಂಡು ಕೂತು ಮಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು. ಇವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ರೂಪಣೆ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿತವಾಗಿದೆ. ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಕುತೂಹಲದ ಮೊನೆಯ ಮೇಲೆ ಓದುಗನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪರಮಾರ್ಷಕವಾಗಿ ಸಾಗುವ ಕತೆ ತುಂಬ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾದ ಕರುಣ ಪೂರ್ಣವಾದ ಸಶಕ್ತವಾದ ಕೌಶಲಯುಕ್ತ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಚಿತ್ತಭಿತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಮರೆಯಲಾಗದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತುತ್ತದೆ. ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದರೂ, ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ತೋರುವ ನಿರ್ಮಲ ಅಚಂಚಲ ಪ್ರೇಮ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದದ್ದು. ಕಡೆಗೆ ಹೂವಿನ ಹೂಡುಗಿಯ ಗಂಡ ಹೂವು ಕೊಯ್ಯಲು ಮರವೇರಿ ಜರಿ ಬಿದ್ದು ಮಡಿದು ಹೂವಿನಂಥ ಹೂಡುಗಿಯ ಬಾಳನ್ನು ಕತ್ತಲಾಗಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ಪತ್ರ ಬರೆದರೂ ಬರೆದಿದ್ದ ಲಲಿತೆ, 'ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಬರೆದ ಕೂಡಲೇ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದು ಆಕೆಗೆ ಪತಿಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಅಪಾರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಪಾತ್ರಗಳ ಅಂತರಂಗದ ಜೀವನಾಡಿ ಹಿಡಿದು ಮಿಡಿಯಬಲ್ಲ ಲೇಖಕರ ಶಕ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿಪುಲ ನಿದರ್ಶನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ದಿನಚರಿ ತಂತ್ರ, ಪತ್ರ ತಂತ್ರ, ನೇರ ಕಥನ ತಂತ್ರ - ಈ ಮೂರರ ವಿಸ್ಮಯಕರ ಮಿಲನದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಕತೆಗೆ ಸಹಜತೆ, ಸಜೀವತೆ, ಸತ್ವ, ಕಲಾಸೌಂದರ್ಯ ಕೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸರಸ ನವುರು ನಾಜೂಕು ವಿಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮದ ಚೈತನ್ಯದಾಯಕ ಪರಿಸರ ಆನಂದರ ಕತೆಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತವೆ.

ಬಹಿರಂಗಗೊಳಿಸದೆ, ಸುಪ್ತವಾಗಿ ಮನದ ನೆಲದಲ್ಲೇ ಪೋಷಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಬಲಿತ ಬಯಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಉರುಳಿ ಹೋದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಮನೋವಿಭ್ರಾಂತಿಯ ಕರುಣ ರಮ್ಯ ಅಧ್ಯಾಯ 'ಸತ್ಯವಾನ ಮರಳಲಿಲ್ಲ'. ಅತಿಯಾದ ಭಾವನಾವಶತೆಗೊಳಗಾದ ಸಾವಿತ್ರಿಯ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರರ ಅಪಾರ ಜಣ್ಣೆ ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಶ್ಯಾಸ್ತ್ರೀಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಡೆಯಲ್ಲಟ್ಟ ಸತ್ವಪೂರ್ಣ ಸಂಕೀರ್ಣ ಪಾತ್ರವಿದು. ಮರಣಿಸಿದ ತನ್ನ ಸತ್ಯವಾನ ತನ್ನ ಗೆಳತಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಗುವಾಗಿ ಆವತರಿಸುವನೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮೇಣ ಕರಗುತ್ತಿದ್ದ ಮನೋವಿಭ್ರಮೆ, ಆಕೆಗೆ ಗರ್ಭಪಾತವಾಯಿತೆಂದು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಮನದಿನಿಯ ಮತ್ತೆ ಎಂದೆಂದೂ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮರಳಲಾರನೆಂಬ ಕಟು ಸಂಗತಿ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಎದೆಯನ್ನಪ್ಪಳಿಸಿದಾಗ ಅತ್ಯುತ್ತಮಣಾವಸ್ಥೆಗೇರಿ ಸ್ಫೋಟಗೊಂಡ ಸಂದರ್ಭಗಳು ತುಂಬ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿವೆ. ನೈಜವಾದ ಪ್ರೇಮ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಬಂಧವೊಂದನ್ನೇ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದರೂ ಪೂಜರ್ಹ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ ತೃಪ್ತಿದಾಯಕ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವಳ ಪ್ರೇಮ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ರೀತಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಬಂದ ದುಸ್ಥಿತಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಸ್ಮಶಾನದ ವರ್ಣನೆ - ಎಲ್ಲವೂ ಜೀವನಕಳೆಯಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ಗೆಳತಿ ಭಾಗೀರಥಿಯ ಪಾತ್ರವೂ ಮರೆಯುವಂಥದಲ್ಲ. ಅವಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಒಳನೋಟ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಸಮಯೋಚಿತ ವಿಚಾರ, ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಒಡನಾಡಿಯ ಬಗೆಗಿನ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷ ಸ್ನೇಹ ಸ್ವಚ್ಛಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಹಜತೆ ಇಣುಕಿ ಹಾಕಿದರೂ ಇದೊಂದು ಚಿತ್ತಾರ್ಷಕವಾದ ಕತೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ತಮ್ಮ ಕತೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆಂದು ಲೇಖಕರು ತಾವೇ ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಕತೆ 'ನಾಯಕನ ಮಾನ'. ಊರಿಗೆಲ್ಲ ಧಣಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಊರಿನವರಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಪೇಕ್ಷಿತನೂ ವಿರೋಧಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಗಂಡನೊಬ್ಬನ - ಆತನ ಮುದಿ ತಾಯಿಗೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸಲು, ತುಂಬಿದ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಆತನಿದ್ದನೆಂದು ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿದು ಮರ್ಯಾದೆ ಮುರಿದ ಬಾಳನ್ನು ಹೊರೆಯ ಹೇಸಿ ತನ್ನ ಬಂದೂಕದ ಗುಂಡಿಗೆ ತಾನೆ ಬಲಿಯಾದ - ಹೃದ್ರಮ್ಯ ಕರುಣ ಕತೆಯಿದು. ಕಥಾಕಾಯದ ಪ್ರತಿ ವಾಕ್ಯವೂ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಹೆಣೆದುದಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ಬರವಣಿಗೆಯಿದು. ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಯಕನ ಪಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಉದಾತ್ತವೂ ಆದರ್ಶಯುತವೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಶ್ರೀ ಸಂಕೇತವೂ ಸಹಜವೂ ಆಗಿ ನೆಲದಿಂದ ತನಗೆ ತಾನೇ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಮಗನನ್ನು ಎಂತಾದರೂ ಉಳಿಸುವೆನೆಂದು ತಾಯಿಗೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟ ನಾಯಕನಿಗೆ, ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಾನು ಕಂಡಾಗ ತನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಮಡದಿಯೊಡನೆಯೇ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂಬ ಕಹಿಯಾದ ಕಟುಸತ್ಯ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಗಹಗಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಭಿಕರ ಮುಂದೆ ಆತ ತೋರಿದ ಸಂಯಮ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಹೋದರೂ ಮಾನಹೋದರೂ ಕೊಟ್ಟನೂತಿಗೆ ತಪ್ಪಬಾರದೆಂಬ ಆತನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಸತ್ಯ ಸಂಧತೆ, ಕೊಟ್ಟ ಮಾತು ಉಳಿದ ಮೇಲೆ ತನಗೆ ದ್ರೋಹಕವೆನಗಿದ ಮಡದಿಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಗೆಳೆಯನನ್ನೂ ಅವರ ಪ್ರೇಮಭಂಗವಾದಂತೆ ಒಂದು ಗೂಡಿಸಿದ ಆ ಅಸಾಧಾರಣ ಔದಾರ್ಯ, ನಂಬಿದವರಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗಿ ಮಾನಕ್ಕೆರವಾಗಿ ಬದುಕಲಿಚ್ಛಿಸದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಬಲಿಗೈದು ಕೊಂಡ ಆ ಆತ್ಮದಾರ್ಢ್ಯ - ಒಂದೊಂದೂ ರವೋವಾಗಿ ಮೂಡಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾದ ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟುವಂಥ ಸಹಜ ಪರಿಸರ, ಅಕೃತಕವಾದ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ಗ್ರಾಮ್ಯಸಹಜವಾದ ನೇರವೂ ಪರಿಣಾಮ ಕಾರಿಯೂ ಆದ ಭಾಷೆ, ಜೀವಂತವಾದ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿ - ಇವು ಇದನ್ನೊಂದು ಉತ್ತಮ ಕತೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ನಾಯಕನ ನಡವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಹಜತೆ ಕಾಣುವುದೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ. ಕತೆಗಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೇ ಇರಲಿ, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಎರಡು ಮುಗ್ಧ ಜೀವಿಗಳ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆಯಲಾದ ಹೃದಯಾಕರ್ಷಕವಾದ ಕಂಬನಿಯ ಕತೆ 'ಮುದ್ದು'. ಲೋಕದ ಕೊಂಕು ದುಃಖ ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳನ್ನರಿಯದ ಆಕೃತಿಮ ಪ್ರೇಮಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಮುಗ್ಧ ಬಾಲಕ ವಸಂತ; ಮಾನುಷ ಪ್ರಪಂಚದ ನೀತಿ ನಿಯಮ ಹೃದಯ ವಿಹೀನತೆಯನ್ನರಿಯದ ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರೇಮದ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಮೂಕಜೀವಿ 'ಮುದ್ದು'. ಇವರಿಬ್ಬರ ನಡುವಣ ಸ್ನೇಹ ಬಂಧನವನ್ನು ಕರುಳು ಕತ್ತರಿಸುವಂತೆ ರೂಪಿಸಿರುವ ಕತೆಯಿದು. ನಿರುದ್ಯೋಗಿಯಾದ ರಂಗಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣವಾಸದ ದುರ್ಭರ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಲಾರದೆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ - ವಸಂತನ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಅಳು, ಗೋರೆತೆಗಳೆಲ್ಲ ವಿಫಲವಾಗಿ ಮುದ್ದು ಅನಾಥವಾಯಿತು. ಆದರೂ ತನ್ನನ್ನು ಸಾಕಿದ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯ ಇದ್ದಾನೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಅದು ದಿನ ದಿನವೂ ಆತನ ಶಾಲೆಯ ಬಳಿಗೆ ಆತನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಹೋಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿತು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಚಿತ ಮುಖ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದಾಗ ಅಸಹನೀಯ ದುಃಖದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತ್ತಾ ಹಸಿವೆಯ ಪರಿವೆಯನ್ನೂ ಮರೆತು ಕಾದಿತು. ವಸಂತನಿದ್ದ ಮನೆಗೆ ಬೇರೆಯವರು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಬಂದಾಗ; ಆತ ಅದರ ಅಂತರಂಗದ ವೇದನೆಯನರಿದೆ ಏಟು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಕಾಲು ಮುರಿಯಿತು. ಕ್ರಮ ಕ್ರಮೇಣ ಒಡನಾಡಿಯ ಕೊರಗಿನಿಂದ ಸೊರಗಿ, ಹುಡುಗರ ಕಲ್ಲಿನೇಟೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯ ಗುಂಡಿನೇಟೆಗೆ ತುತ್ತಾಯಿತು. ಮಾತಾಡಲರಿಯದ ಮೂಕಜೀವಿಗಳ ಹೃದಯದ ಅಳೆಯಲಾಗದ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶ ಪ್ರೀತಿ ಸ್ನೇಹ ಕೃತಜ್ಞತಾ ಭಾವಗಳನ್ನು ತುಂಬ ಆದ್ರವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಮಿಡಿಯುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಆತ್ಮಸ್ಥಿತಿಕತೆಯಿದು. ಮಗನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದರೂ ಮುದ್ದು ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಸಾಕಲಾರದ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ರಂಗಣ್ಣದಂಪತಿಗಳ ಕರುಣಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರ ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಮುದ್ದುವಿನ ಪ್ರತಿದಿನದ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು, ಮನದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಮಹಾಶೋಕವನ್ನು ಲೇಖಕರು ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಕತ್ತಲೇ ತುಂಬಿದ ಈ ಲೋಕ ದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಅಮರ ಪ್ರೇಮದ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಯಾರ ಮನವನ್ನು ತಾನೇ ಮೋಹಿಸದು?

ಗೆಳೆಯನ ಮೂರ್ಖ ಹರದ ಫಲವಾಗಿ, ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆತನ ತಂಗಿ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಕೈ ಹಿಡಿದಾಗ, ಉಂಟಾದ ಅಸಹನೀಯ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಆಕೆಯ ಗಂಡನನ್ನೇ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ನಡೆದ ಜಿಟ್ಟಿಯೊಬ್ಬನ ಮನೋಯಾತನೆಯ ದುರಂತ ಕತೆ 'ಜಿಟ್ಟಿಯ ಪ್ರೀತಿ'. ಅಂತ್ಯದ ತೀವ್ರತರವಾದ ಉಗ್ರವಾದ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಯಿಂದ ವಿವರ ವಿವರವಾಗಿ ಯಾವ ಅಸಹಜತೆಯೂ ತಲೆಯಿಕ್ಕದಂತೆ ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರು ತುಂಬ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸೋಮಣ್ಣ-ಹನುಮರ ಗಳಸ್ಯ-ಕಂಠಸ್ಯ ಗೆಳೆತನ, ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ಸಿಂಗಾರಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡು - ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದಂತಹ ಆತ್ಮೀಯ ಪ್ರೀತಿ, ಎಳೆತನದಿಂದ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಅಭಿಮಾನ ಪುರಸ್ಕರವಾದ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿ, ಹಗೆತನವಾದ ಬಗೆ, ಸಿಂಗಾರಿ ಹನುಮರ ಹೃದಯ ಪ್ರೇಮ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೋಮವಾದ ರೀತಿ, ಅದು ತಳೆದ ಭೀಕರ ಪ್ರತೀಕಾರ ಸ್ವರೂಪ - ಒಂದೊಂದೂ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಮದುವೆ ಯಾದರೂ ಸಿಂಗಾರಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸುವಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆಕೆಯ ಗಂಡನನ್ನು ಕೊಲೆಗೈದಾಗ, ಆಕೆ ಅತೀವ ಕ್ರೋಧ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸಿದಾಗ, ಬಲವಂತ ಮಾಡದೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರಾಶನಾಗಿ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ಉಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ರಕ್ತರಂಜಿತ ಕೊಡಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪೋಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗೆ ತಾನೇ ನಡೆಯುವ ಹನುಮನ ಧೀರೋದಾತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ತುಂಬ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಕಡೆಯಲ್ಲಟ್ಟಿದೆ. ಧೈರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ಸಿಂಗಾರಿ, ತನ್ನ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಗಂಡನನ್ನು ಐದಾರು ಮಂದಿ ಮೋಸದಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕತ್ತರಿಸಿದಾಗ ಆಡುವ ಮಾತು ಭಾರತ ನಾರಿಯ ಆಂತರಿಕ ಸತ್ವದ ನುಡಿಗಳಾಗಿವೆ. ಉತ್ಕಟವಾದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಾಗ ಎಂತಹ ರುದ್ರ ಭೀಕರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ರೋಮಾಂಚಕಾರಿ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸುವ ಸಾರವತ್ತಾದ ಕತೆಯಿದು.

ನೈಜವಾದ ಪ್ರೇಮ ಬಹಿರಂಗದ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕುವ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿಗೆ ಮಾರು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲು ಮುರುಟಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಬಯಸುವುದು ಅಂತರಂಗದ ಶುದ್ಧವಾದ ಸದ್ಗುಣ ಸದಾಚಾರ ವಿವೇಕಗಳನ್ನು - ಎಂಬುದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ತೋರಿಸುವ ಕತೆ 'ಆಕರ್ಷಣೆ'. ಆದರ್ಶವಾದಿಯೂ ಸರಳಹೃದಯನೂ ಪ್ರತಿಭಾ ವಂತನೂ ಕೀಳು ಅಭಿಲಾಷೆಗಳಿಗೆ ಆಳಾಗದವನೂ ಆದ ತರುಣನೊಬ್ಬ ತರುಣಿಯೊಬ್ಬಳ ಪ್ರೇಮ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿ ಬಣ್ಣದ ಚಿಟ್ಟಿಯಾದಾಗ, ಆತನ ನೈಜ ಹೃದಯವನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆ ಎಲ್ಲರಂತೆಯೇ ಅವನೂ ಕಾಗದದ ಹೂವಾದುದಕ್ಕೆ ಮರುಕಗೊಂಡು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ತೋರಿದಾಗ, ತನ್ನ ಅವಿವೇಕವನ್ನು ಹಳಿದು ಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಆಗಿ ಕಡೆಗೆ ಅವಳನ್ನೇ ಪಡೆದ ಅತ್ಯಂತ ರೋಚಕವಾದ ಕತೆಯಿದು. ದಿನಚರಿಯ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸತ್ವವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕತೆ ತುಂಬಾ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿ ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಸಾರವತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆ ಬೆಳೆದು ಉಚಿತವಾದ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ತರುಣ ಜನಾಂಗದ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿವಿಧ ಪದರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಲೆಹಾಕಿರುವ ಕೃತ್ರಿಮತೆ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿತನ ಆದರ್ಶ ವಿಮುಖತೆ ಅಲ್ಪಾಕರ್ಷಣೆ ತೇಲುತನ ಕರ್ತವ್ಯಭ್ರಷ್ಟತೆಗಳ ತಿಳಿಯಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪರೋಕ್ಷವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೆಲ್ಲಾ ಕಥಾಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಅರಳಿ ಬಂದಿವೆ. ಭಾಷೆ ಮೋಹಕವಾಗಿದೆ, ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿದೆ. ಈ ವಸ್ತುವಿನ ಹೃದಯವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ದಿನಚರಿಯ ತಂತ್ರ ಲೇಖಕರ ಕಲಾನೈಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಜೀವ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಹಲವು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತ ಬಾಳಿನ ಒಂದು ದುರ್ಯವೀ ಅಧ್ಯಾಯ 'ಬೂಟ್ ಪಾಲಿಶ್'. ಯೌವನದ ಕಾವಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಮದುವೆಗೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಹಡೆದ ಮಗುವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತ ತರುಣಿಯೊಬ್ಬಳು ಸಮಾಜದ ಬಾಯ್ಬಿಡುಗೆ ಹೆದರಿ ತ್ಯಜಿಸಿದಾಗ, ತನ್ನ ಯಾವ ತಪ್ಪೂ ಇಲ್ಲದೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾಮೃತದಿಂದ ವಂಚಿತನಾದ ಅನಾಥ ಬಾಲಕನೊಬ್ಬನ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕವಾದ ಕತೆಯಿದು. ತಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಬೂಟ್ ಪಾಲಿಶ್ ಹುಡುಗನ ಬಾಳ ಕಥನ ಎಂಥ ಮನದಲ್ಲೂ ಮರುಕ ಕರುಣೆಗಳ ತೆರೆಯೇಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮೀಯತೆ ಆದ್ರ್ವತೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾವನೆಗಳ ಕಂಪನ - ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಯಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಕತೆಗೆ ಅನನ್ಯ ಶಕ್ತಿದಾನ ಮಾಡಿವೆ. ತಾಯಿ ಹೃದಯದ

ತುಡಿತ, ತಾಯಿ ಕರುಣೆಯ ಕಣ್ ಬೆಳಕಿಗಾಗಿ ಕಾತರಿಸುವ ಮಗನ ಮನದ ತೀವ್ರ ಮಿಡಿತ, ಪ್ರಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಪಾತ್ರದ ಬಗೆಗೂ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನಾಗಲೀ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನಾಗಲೀ ತೋರಿಸದೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮಾನಾದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯಿದೆ. ಅಷ್ಟೇನೂ ಸಾಂದ್ರವಾದ ಕಥಾಸಾರವಿರದ ಈ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸಂಯಮ ಸಮತೂಕ ಯಾವ ಲೇಖಕನಿಗೂ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತರತಕ್ಕಂಥವುಗಳು. ಬಳಸಿರುವ ಸ್ವಗತ ತಂತ್ರ ಕತೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿ ಓದುಗರ ಮನ ಮಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ ಮಾತು ಭಾವನೆಯ ಭಾರದಿಂದ ಬಳುಕುತ್ತದೆ.

“ನಾನು, ನನ್ನಂಥ ಬೇರೆ ಪರದೇಶಿಗಳು.... ನಮ್ಮ ಬಾಳು ಬಲು ವಿಚಿತ್ರ ಬಾಳು.... ನಾಯಿಗಳ ಬಾಳುಬೇಕು ನಮ್ಮದು ಬೇಡ. ನಾಯಿ ಕುನ್ನಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಜತೆಗಾದರೂ ಇರುತ್ತವೆ. ನಮಗೆ ಆ ಯೋಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಪಾಪಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ಈ ಶಿಕ್ಷೆ? ನಾವು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವಾದರೂ ಏನು? ನಾವು ಬದುಕುವುದಾದರೂ ಏತಕ್ಕಾಗಿ?” – ಎಂಬ ಅನಾಥ ಬಾಲಕನ ಆಕ್ರಂದನ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದ ಅತ್ಯಂತ ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ಕತೆಯಿದು. ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಯವರ ಕಥನ ಕೌಶಲದ ಅಮೃತ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು.

‘ಶರಣ’ ನಿಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾದ ಪರೋಪಕಾರಿಯಾದ ಭಕ್ತನೊಬ್ಬನ ಮನ ಸೆಳೆಯುವ ಮಾನವೀಯ ಚಿತ್ರ, ‘ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಲೆ’. ಕೈಹಿಡಿದ ಮಡದಿಯಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗಿ ಹೃದಯದ ಪ್ರೇಮಕಾಸಾರವನ್ನು ಬತ್ತಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾಸ್ತರರೊಬ್ಬರ ಕರುಣಾತ್ಮಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರ, ‘ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯ ನಡುವೆ’. ‘ನಿಂತು ಹೋದ ಬಯಲಾಟ’ ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಕಥೆಗಳು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಪಂಥದವರೆಂದು ನಾವು ಹಣೆ ಚೀಟಿ ಕಟ್ಟಿದ ಲೇಖಕರು ಮನ ಕಲಕುವ ಸೊಗಸಾದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಮಾನವೀಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸೃಜಿಸ ಬಲ್ಲರು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಮೇಲಿನ ಕೆಲವು ಸಾರ್ಥಕ ಕತೆಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಒಬ್ಬ ಬರಹಗಾರನ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾದ ಸುಸಂಪೂರ್ಣ ಕಲಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಯನ್ನೂ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲವಾದರೂ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ‘ಬೂಟ್ ಪಾಲಿಶ್’, ‘ಮುದ್ದು’, ‘ಸತ್ಯವಾನ ಮರಳಿಲ್ಲ’ ಮುಂತಾದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕತೆಗಳು ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉತ್ತಮ ಕಲಾಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸರಿನಾಟಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲವು ಎಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂಶಯ. ಈ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಪ್ರಕೃತ ಲೇಖಕರೂ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ.

ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣ ಕತೆಯ ತಂತ್ರ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೂ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ ಕಾಣಿಕೆ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದ್ದಲ್ಲ. ಅವರ ಹಲವು ಕತೆಗಳು, ಅವರ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಗೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲತಂತ್ರಕ್ಕೂ ವಸ್ತುವಿಗೂ ಅವಿಭಿನ್ನವಾದ ರಕ್ತಮಾಂಸ ಸಂಬಂಧ ವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದರಲ್ಲೂ ಅವರು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ‘Imagination a an ability to name a cat’ ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಂತೆ ಕತೆಗೆ ಹೆಸರಿಡುವುದರಲ್ಲೂ ಅವರು ಅಸಾಧಾರಣ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಕಲನದ ಮೊದಲ ಹೆಸರೇ ‘ಕಾರವಾನ್’, ಎಂತಹ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾದ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಹೆಸರು! ‘ಗಿರಿಜ ಕಂಡ ಸಿನಿಮಾ’, ‘ನಿಂತುಹೋದ ಬಯಲಾಟ’, ‘ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಹಳೆಯ ರಾತ್ರಿ’, ‘ದೀಪಾವಳಿಯ ಕತ್ತಲೆ’, ‘ಬರದ ದೇವಿ’, ‘ರಕ್ತದ್ವಜ’, ಸೆರೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ’, ‘ಬಣ್ಣದ ಬುಗ್ಗೆ’, ‘ಮದ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಮೃತ’, ‘ಬೂಟ್ ಪಾಲಿಶ್’, ‘ಸುಂಟರಗಾಳಿ’, ‘ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯ ನಡುವೆ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರುಗಳು ಆ ಕತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವಾಗ ಅತ್ಯುಚಿತ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಎಂದು ಕಾಣದಿರದು. ಅವರ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳ ಆದಿ ಅಂತ್ಯಗಳಂತೂ ಅಪಾರ ಕಲಾಕೌಶಲದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಪ್ರಾರಂಭದ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಓದಿದ ಕೂಡಲೇ ತಮ್ಮ ಕಥಾ ಗರ್ಭಕ್ಕೆ ಓದುಗನನ್ನು ಸೆಳೆದೊಯ್ಯುವಂತಹ ಮಾಂತ್ರಿಕತೆ ಮನೆ ಮಾಡಿದೆ ಅಲ್ಲಿ.

“ನಿಂತಿತ್ತು, ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತ ಹಾಗೆಯೇ :

- ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ”.

‘ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಹಳೇ ರಾತ್ರಿ’ಯ ಕುತೂಹಲಜನಕ ಆರಂಭವಿದು.

“ತನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲೊರಗಿದ್ದ ಶಾರದೆಯ ಕೈಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಎತ್ತಿ ಬದಿಗೆ ಸರಿಸಿ ಚಂದ್ರಣ್ಣ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದ. ಹಾಳು ನಿದ್ರೆಯೇ ಬರಲೊಲ್ಲದು ಅಂದು! ದಿನವೂ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಿಂದ ಬಂದೊಡನೆ ವೈರಿಯಂತೆ ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸಿ ಇಂದು ಅದೆಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋಗಿದ್ದಳೋ!

(ದೀಪಾವಳಿಯ ಕತ್ತಲೆ) ಅಂದು ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ವಸಂತನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದುದು ಮುದ್ದುವಿನ ಉದಯ ರಾಗ

‘ದೇವರಾಣೆ ಮಾಡಿ.....’

‘ದೇವರಾಣೆ ಮಾಡಿ.....’

‘ಸತ್ಯ ಹೇಳುತೀನಿ.....’

‘ಸತ್ತ ಹೇಳುತೀನಿ.....’

‘ಸತ್ತ ಅಲ್ಲೋ ಹುಂಬಾ! ಸತ್ಯ.....ಸತ್ಯ ಅಂದರೆ ಖರೆ....’ (ದೇವರಾಣೆ ಮಾಡಿ)

- ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿರುವ ವಕೀಲರು ಕಕ್ಷಿಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತಿದು.

“ಬಸವಣ್ಣನ ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಬಿಸಿಲು ಕಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಸವಂತಪ್ಪ ಕತ್ತು ಕೊಡಹಿದ, ಆರಿಹೋಗಿದ್ದ ಬೀಡಿಯ ತುಣುಕನ್ನು ಅಂಗಳಕ್ಕೆಸೆದ, ಒಂದು ಬಾರಿ ಖ್ಯಾಕರಿಸಿ ಕೆಮ್ಮೆ ಉಗುಳಿದ, ಮೂಗಿನ ಹತ್ತಿರ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನೊಣವನ್ನು ಹೊಡೆದು ಓಡಿಸಿದ....” (ಅಪ್ಪ ತಂದ ಔಷಧಿ)

ರಾಗವಾಗಿ ಗಿರಿಜ “ರೀ” ಅಂದರೆ ಸಾಕು, ಏನೋ ಬಂತು ಪೀಕಲಾಟ ಎಂದು ಗೊತ್ತು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ. ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವಳ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

“ಹಲೋ”

“.....”

“ಹಲ್ಲೋ ಹಲ್ಲೋ”

“.....”

ಹಲ್ಲೋ! ಓಯ್! ಯಲ್ಲೋ!!

“.....”

“ಏಳೋ ಮೇಲಕ್ಕೆ! ಕೂತುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಮನ್ನಂಥನ ಹಾಗೆ” (ಉಪ ಸಂಪಾದಕನ ಕುರ್ಚಿ)

“ತೆಳ್ಳಗಿನ ಚಪಲ ಶರೀರ. ಮೇಕೆಯಂಥ ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆ. ಬೆಕ್ಕಿನಂಥ ಕಣ್ಣು”.

“ಗೌರವರ್ಣ.....” (ಶರಣ)

“ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ಕಾಳ ರಾತ್ರಿ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತಿದ್ದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಮಂದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾಕೃತಿಯ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲು ದಾರಿ. ಸುತ್ತಲೂ ಜಿಯೆ ಜೀರೋ ಎಂದು ಉಳಿದುತ್ಪಿದ್ದ ಇರುಳ ಕೀಟಗಳು.....” (ರೈಲು ದಾರಿಯ ರಕ್ಷಕ)

ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿ ಕತೆಯೂ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಾಗಿ ಕುತೂಹಲಾಸಕ್ತಿಗೆ ಆಹ್ವಾನವಾಗಿ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಲೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪತ್ರ ತಂತ್ರ, ದಿನಚರಿ ತಂತ್ರ, ವರ್ಣನಾತಂತ್ರ, ವೃತ್ತಾಂತ ತಂತ್ರ, ರೂಪಕ ತಂತ್ರ, ಸ್ವಗತ ತಂತ್ರ, ಸಂಭಾಷಣಾ ತಂತ್ರ – ಹೀಗೆ ಹಲವು ಹತ್ತು ಬಗೆಯ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ತಂತ್ರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕತೆಯ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನಕ್ಕೆ ಪರಿಣಾಮ ರಮಣೀಯತೆಗೆ ಅರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೌಶಲಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಚಿತವರಿತು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿ ರುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯಿದೆ. ಯಾವ ತಂತ್ರದ ಮೂಲೋದ್ದೇಶವೂ ಇದೇ ತಾನೆ?

(4)

೭

ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮೈ ಕತ್ತರಿಸುವಂತಹ ಆವೇಶಯುತವಾದ, ಹಿರಿದ ಖಡ್ಗದ ಹರಿತವನ್ನುಳ್ಳ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಕಟ್ಟೀಮನಿ ಯವರು ಸಾವಧಾನಶೀಲರಾಗಿದ್ದಾಗ ಸುಂದರವಾದ ಮನಃಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ಭಾವಪೂರ್ಣವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲರೆಂಬುದು ಅವರ ಕತೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಇರದು. ಈ ವರ್ಣನೆಗಳು ಅವರ ಕತೆಯ ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿರದೆ ಆಂತರ್ಯದ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿರುವುದ ರಿಂದ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವ ಹಿರಿದಾಗುತ್ತದೆ.

‘ಒಲೆಯಲ್ಲಿ’ನ ಬೆಂಕಿ ಹೋಮಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಧಗಧಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಲು ಉಕ್ಕೇರಿ ಬಂದು ಅಗ್ನಿದೇವತೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಲಿತ್ತು. ‘ಮಳೆಯ ನಂತರದ ಮುಗಿಲಿನಂತೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಆತನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿದವು’. ‘ಬರದ ದೇವಿ’ ಕತೆಯ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದವರಿಗೆ ಈ ಮಾತುಗಳ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣತೆಯ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹುಲಿಯಣ್ಣನ ಮಗಳ ಈ ಚಿತ್ರ ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ ನೋಡಿ :

“ಮೂರು ಆಳೆತ್ತರ ಸೊಕ್ಕಿ ಬೆಳೆದು, ಕಾಳು ತುಂಬಿದ ತೆನೆಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಬಾಗಿ, ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಾಗ ಬಳುಕಿ, ಬಯಲಾಟದ ನಾಯಿಕೆಯಂತೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜೋಳದ ನಡುವಿನ ಕಿರುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಬೀರ, ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ಅಟ್ಟಣೆಯ ಮೇಲೆ, ಉಟ್ಟ ಸೀರೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೊರಳಿಸಿ ಗಂಡು ಗಚ್ಚಿ ಹಾಕಿ, ಪುರಾಣ ಕಾಲದ ವೀರ ರಮಣಿಯರಂತೆ ಎದೆಯುಬ್ಬಿಸಿ ನಿಂತು ಬೆಳೆದು, ಮೇಲೆಲ್ಲ ತೀಕ್ಷ್ಣ

ದೃಷ್ಟಿಯೋಡಿಸುತ್ತ, ಆಗಾಗ ಹೇ ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ರೀವಿಯಿಂದ ಬಲಗೈ ಎತ್ತಿ ಕವಣೆ ಬೀಸುತ್ತ, ತೆನೆಗಳ ಕಾಳು ಕದಿಯುವ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನೋಡಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಹೊನ್ನಿನ ಬೆಡಗಿನ ನಿಲುವನ್ನು ಕಂಡು ಮಂತ್ರ ಮುಗ್ಧನಂತೆ ನಿಂತುಕೊಂಡ”.

ಈ ವರ್ಣನೆ ತನಗೆ ತಾನೇ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಒಂದು ಚಿತ್ರವಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಮುಂದಿನ ಕತೆಗೆ ಸಶಕ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿಯೂ ನಿಂತಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದೆ.

‘ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ದೀಪಸ್ತಂಭದಂತೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ನಿಶ್ಯಯಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟರು’. ‘ಯಾವಾಗಲೂ ಹೂಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಶಿಲಾವೃಷ್ಟಿ ಹೇಗೆ ಸಹನವಾದೀತು’, ‘ಮಳೆ ಬೀಳುವಾಗ ಹರಾತ್ತಾಗಿ ಬಿಸಿಲು ಸೂಸಿದ ಹಾಗೆ’, ‘ಅವನ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದರೂ ಕಣ್ಣು ಬೊಂಬೆ ಮಾತ್ರ ಕಿಡಿಗೇಡಿ ಹುಡುಗರಂತೆ ನೂರಾರು ಕಲ್ಪನಾ ಚಿತ್ರ ಕಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು’. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಡಿಸಲಿನ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಚಿಲಿಮಿ ಸೇದುತ್ತಲಿದ್ದ ರೈತನೊಬ್ಬ ಹಸಿಮೇವು ತಿಂದು ತೂಗಾಡುತ್ತಾ ಬರುವ ಹೋರಿಯಂತೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಅಡಿಯಿಡುತ್ತಾ ಬಂದ ಬಾಬುವನ್ನು ಕಂಡು ಕೇಳಿದ. ‘ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಾ ಕಾಳ ರಾತ್ರಿ’, ‘ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತಿದ್ದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಮಂದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾಕೃತಿಯ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಹೊಳೆ ಯುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲು ದಾರಿ’, ‘ಅವಳ ಕಣ್ಣಾರಗಳಲ್ಲಿ ರವಿಕಿರಣಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಚಕಚಕನೆ ಮಿಂಚು ಹೊಳೆದಂತಾಯಿತು. ಅವಳ ನೀಳವಾದ ಕೂದಲುಗಳು ಭುಜಗಳ ಮೇಲಿಳಿದು ಉಯ್ಯಾಲೆಯಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಾವಿರಾರು ಸರ್ಪಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಜೀಕವಾಡುವ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ನೀರವತೆಯ ನಂದನವನ. ಸಂಧ್ಯಾರಮಣಿಯ ಕೆನ್ನೆಗಳ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಬೆಡಗಿನ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ರಂಗರತಿಯ ಸ್ವೇಚ್ಛಾವಿಹಾರ. ಶಾಂತಿದೇವಿಯ ಕೋಮಲ ಕಿರುಬೆರಳುಗಳಿಂದ ಮಿಡಿದು ಹೊರಡುವ ವೀಣಾ ನಿನಾದದ ಮಂಜುಲರವ ಮೆಲು ಮೆಲನೆ ತೇಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಂದಲೂ ಯಾವುದೋ ಅಜ್ಞಾತ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಂದಗೋಪಾನ ಕೊಳಲಿನ ಇನಿದನಿ ಕೇಳಿಸಿದೆ ಹಾಗೆ’, ‘ಒಂದು ಗಿಡದ ಕವ್ವು ಆಕೃತಿಯ ಮೇಲುಗಡೆ ಸುದೂರದಲ್ಲಿ ನಸುಬಿಳಿಯ ಮೋಡದ ಮರಿಯೊಂದು ಮೋಹಕವಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣಗಿನ ಚಂದ್ರಬಿಂಬ’. ‘ತಾಯಿ ಮಡಿಲಿನಲ್ಲಿ ಸುಖವಾದಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋದ ಎಳೆ ಮಗುವಿನ ಹಾಗೆ ಆ ಗುಲಾಬಿ ಹೂ ಅರೆತೆರೆದ ಹಾಗೆ ನಸುಬಾಗಿ ಗಿಡದ ಮೇಲೊರಗಿತ್ತು’. ‘ಅತ್ತೂ ಅತ್ತೂ ಕಿಟ್ಟುವಿನ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಮುಗಿಲಿನಂತಾಗಿದ್ದವು’. ‘ಗಿಡವನ್ನೆಳೆದರೆ ಹೂ ಕೈಗೆ ಬರುವಂತೆ ಅವಳ ಮುಖ ಅವನ ಮುಖದ ಬಳಿ ಬಂತು’. ಹೀಗೆ ಹಾಳತವಾದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವರ್ಣನೆಗಳು ಅವರ ಕಥಾಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಕಡಿಮೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಒಂದು ಶೈಲಿಯಿದೆ. ಇತರರ ಬರಹಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಟ್ಟಾಗ ಇದು ಬಸವರಾಜರದೇ ಎಂದು ತಟ್ಟನೆ ಗುರುತಿಸುವಷ್ಟು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ‘Style is the man’ ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಗೆ ಸುಂದರ ನಿದರ್ಶನ ಅವರ ಶೈಲಿ. ಲೋಕದ ಕೊಂಕು ಡೊಂಕುಗಳನ್ನು ದರ್ಪ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಅಸಮತೆ ಆಷಾಢ ಭೂತಿತನಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಚಿತ್ರಿಸುವ ಅವರ ಶೈಲಿಗೆ ನೂರಾನೆಯ ಬಲ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವೇಶಪೂರ್ಣವಾದ ಸುಧಾರಣಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರತಿಭಟನಾತ್ಮಕವಾದ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆರಳಿದ ತಾಯಿಹುಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಡುವ ಮಾತು ಕೆಂಡದುಂಡೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕತೆಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಆರ್ಭಟಿಸುವ ಆ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಗಂಡು ಶೈಲಿಯನ್ನು ಓದುವಾಗ ಎಂಥವರ ಮನದಲ್ಲೂ ಬೆಂಕಿಯ ಹೊಳೆ ಹರಿಯದಿರದು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರೇಮದ ಉಜ್ವಲ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಿಸುವಾಗ ವೀರಾವೇಶದ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮದ ಕುದಿರತ್ತಧಮನಿ ಧಮನಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಧುಮುಕಿ ಹರಿಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಬರವಣಿಗೆ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು, ಮನದ ಮೂಲೆಯ ಕೋಮಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾವಗಳನ್ನು ಪ್ರೇಮ ಕರುಣೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಮೃದುವಾಗುತ್ತದೆ, ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ, ಚಿತ್ರವತ್ತಾಗುತ್ತದೆ, ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಶೈಲಿಗೆ ಕತ್ತಿಯ ಹರಿತ, ಭರ್ಜಿಯ ಮೊನಚು, ಸೂಜಿಯ ಚೂಪು, ಕೆಂಡದ ಕಾವು, ಶೂಲದ ಶಕ್ತಿ, ತೋಳನ ಕ್ರೌರ್ಯ, ಮಿಂಚಿನ ಹೊಳಪು, ಯೋಧನ ಆವೇಶ, ವಾಜಿಯ ವೇಗ, ವಜ್ರದ ಕಾರಿಣ್ಯ, ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೂವಿನ ಕೋಮಲತೆ. “ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರು ಕಾತರದ ಎದೆ ‘ಡವ ಡವ’ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕೇಳಿಸಬಲ್ಲರು, ಮೋಹದ ಶಕ್ತಿ ಇಳಿಜರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಹ ನುಗ್ಗಿದಂತೆ ನುಗ್ಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಿಸಬಲ್ಲರು, ನಿರಾಸೆಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನ ಕಾವು ಮುಖಕ್ಕೆ

ತಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲರು, ಉತ್ಸಾಹದ ಎಳೆಯ ರಕ್ತ ನಮ್ಮ ಧಮನಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಮ್ಮುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲರು” ಎಂಬ ಶ್ರೀ ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾಯರ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಸತ್ಯ.

ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರ ಕತೆಗಳ ವಸ್ತುವೈವಿಧ್ಯ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂಥದು. ಜೀವನದ ಆಳವಾದ ಆದ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ನೈಜನುಭವದಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಈ ಕತೆಗಳ ವಸ್ತು ನಾವು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟುವಷ್ಟು ಹತ್ತಿರವಾದದ್ದು, ಸಹಜವಾದದ್ದು. ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸ್ವಾರ್ಥಿ ದ್ರೋಹಿಗಳ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಹೃದಯ ವಿಹೀನತೆ, ಡಾಂಭಿಕತನ, ಬಡತನದ ಬಾಳು, ಮುಗ್ಧ ಹೃದಯಗಳ ನಿಶ್ಚಲ ನಂಬಿಕೆ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸ್ನೇಹ ಪ್ರೇಮ, ಸರಸ ವಿರಸಗಳು, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಔದಾರ್ಯ, ತ್ಯಾಗ, ತತ್ವ, ಗ್ರಾಮಜೀವನ, ಕಲ್ಪನೆ – ಹೀಗೆ ಅವರ ಕಥಾಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ನೂರಂಟು ಮುಖಗಳು.

ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಶಕ್ತಿಯಂತೂ ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದುದು. ಎಂತೆಂತಹ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾದ ಪಾತ್ರಶಿಲ್ಪಗಳು ಅವರ ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ! ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನೂ ಆದ ಅಣ್ಣ ನಾಯಕ, ಹಳ್ಳಿಗನಾದರೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸತ್ಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ ಮುಗ್ಧ ಲಕ್ಕ, ಪರಶೋಷಣೆಯಿಂದಲೇ ಉದರಂಭರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪುಡಾರಿ ಶಾಮಣ್ಣ, ಕುಟುಂಬವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಪರಸೇವೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆಯೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಗೋಪಿನಾಥ್, ಕಾರ್ಮಿಕರ ನಾಯಕ ಸಿದ್ದರಾಮ, ಬರದ ದವಡೆಗೆ ತುತ್ತಾದ ಅಮರ ಮಿತ್ರರಾದ ತಿಪ್ಪ – ಆಲಿ, ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿಂದ ವಂಚಿತನಾದ ಬೂಟ್‌ಪಾಲಿಷ್ ಹುಡುಗ, ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿ ತಾನೇ ಬಲಿಯಾದ ಹನುಮ, ಬಡವರಿಗಾಗಿ ರಕ್ತ ಸುರಿಸುವ ಮಾಸ್ಟರ್ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪ, ಕರುಣೆ ಕನಿಕರಗಳ ಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ‘ಬರದ ದೇವಿ’ಯವ ದಂಪತಿಗಳು, ಡಾಂಭಿಕತನದ ಕಲಾರಾಧಕರಾದ ರಾಯರು, ಆದರ್ಶ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ರಾಮಚಂದ್ರ, ಅಜ್ಞಾನಿ ಬಸವಂತಪ್ಪ, ನಿರ್ಸ್ವಾರ್ಥ ಶರಣ, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ ಸ್ವಾಮಿ, ಪತ್ರಿಕೆ ಬೆಳೆಸಲು ಪ್ರಾಣತೆತ್ತ ಉಪ ಸಂಪಾದಕ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮದ ಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಮಲ್ಲೇಶಿ ಶಂಕರ ಕಿಸನ್ ಮಹದೇವ, ಗುಪ್ತ ಪ್ರೇಮದ ಸಾವಿತ್ರಿ, ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ಬಲಿಗೊಟ್ಟ ತಾಯಿ, ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರೇಮದ ಅತ್ತೆ-ಸೊಸೆ. ಗಂಡುಬೀರಿಯಾದರೂ ಸತೀತ್ವ ತೊರೆಯದ ಕೆಂಪಿ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ಹುಲಿಯಣ್ಣನ ಮಗಳು, ಮೂಕ ಪ್ರೇಮದ ಮೂರ್ತಿಯಾದ ‘ಮುದ್ದು’. ಒಂದೊಂದೂ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾದ, ನೆಲದಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಸಹಜ ಜೀವಂತ ಪಾತ್ರಗಳು. ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಬಣ್ಣ ಬೆಡಗು ಭಾವ ಸೊಗಸು ಶಕ್ತಿ ನೆಲೆ ಬೆಲೆ ಆಕೃತಿ ಆಚಾರ ವಿಚಾರ ಅವಕ್ಕುಂಟು. ಎಂತಲೇ ಇದು ಕಲಾವಿದನೊಬ್ಬನ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಧನೆ.

೮

ಇದುವರೆಗೆ ಕಟ್ಟೇಮನಿಯವರ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಸತ್ಯಸಾಧನೆ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾದ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿವರಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಎಳೆ ಎಳೆಯಾಗಿ ನಿರರ್ಶನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು, ಅದು ಸಾಧುವೂ ಆಗಬಹುದಿತ್ತೇನೂ. ಆದರೆ ಸಣ್ಣ ಕಥಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗಾತ್ರ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳೆರಡರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅವರು ಗೈದಿರುವ ಸಮಗ್ರವಾದ ಸಾಧನೆ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳಲು ಅವರ ಇಡೀ ಸಫಲ-ವಿಫಲ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿಯಾದರೂ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಸಾಧುವೆಂದು ನನಗನ್ನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ, ತಂತ್ರ ವೈವಿಧ್ಯ, ಪಾತ್ರ ವೈವಿಧ್ಯ, ಶೈಲಿ ವೈವಿಧ್ಯ, ದೃಷ್ಟಿ ವೈವಿಧ್ಯ, ವಿಚಾರ ವೈವಿಧ್ಯ ಯಾರ ಗಮನವನ್ನಾದರೂ ಸೆಳೆಯದೆ ಇರವು. ಕೆಲವು ಕತೆಗಳ ಮುಕ್ತಾಯ ಸಪ್ಪೆ, ಕೆಲವು ಕೃತಕ, ಕೆಲವು ಆದರ್ಶದ ಅತಿರೇಕ, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಬಿಗಿ ಸಾಲದು, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಅನಾವಶ್ಯಕ ರೊಚ್ಚು, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತತನ, ಕೆಲವು ಅವಾಸ್ತವ, ಕೆಲವು ಮಾತಿನ ಮಳೆ, ಕೆಲವು ಆಕ್ರೋಶದ ಬಿರುಗಾಳಿ- ಹೀಗೆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನುಂಗಿ ಮರೆಸಬಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಕತೆ, ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ಅನುಭವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ, ನಿರೂಪಣ ನೈಪುಣ್ಯ,

ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆ, ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಅವರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. 'ರಕ್ತದ್ವಜ', 'ಬಲಿ', 'ಸತ್ಯವಾನ ಮರಳಿಲ್ಲ', 'ಗಿರಿಜ ಕಂಡ ಸಿನಿಮಾ', 'ಬರದ ದೇವಿ', 'ದೀಪಾವಳಿಯ ಕತ್ತಲೆ', 'ಕಾರವಾನ, 'ಬೂಟ್‌ಪಾಲಿಶ್', 'ಕೊಲೆಪಾತಕಿ', 'ಪರಾಜಿತ', 'ಗುಲಾಬಿ ಹೂ', 'ಬಣ್ಣದ ಬುಗ್ಗೆ', 'ಹೂವಿನ ಹುಡುಗಿ', 'ನಾಯಕನ ಮಾನ', 'ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯ ನಡುವೆ' ಮುಂತಾದ ಹತ್ತಾರು ಸಾರ್ಥಕ ಕತೆಗಳು ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕತೆಗಳೊಡನಾದರೂ ಸರಿತೂಗಬಲ್ಲವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಕಥಾಲೋಕದ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ ಉತ್ತರಿಸಿದ ಕೆಲವೇ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಹೆಸರುಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟೋಜ್ವಲ ಹೆಸರು.

೧೦. ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು : ಕಾವ್ಯಮಲ್ಯ

(1)

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಪೂರ್ವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹಾಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡವರು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಜದ ಶೂದ್ರವರ್ಗದ ಜನ. ಅಂತೆಯೇ ಆ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿದ್ದ, ಮುಂದೆ ಹಲವು ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ, ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಭಾಗ ಈ ಶೂದ್ರವರ್ಗದ ಅಂತರಂಗದ ಸಹಜ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ವೈವಿಧ್ಯ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ, ಸ್ತೋಪಜ್ಞಶೀಲ ಮತ್ತು ಬನಿಯಾರದ ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ತಾಕುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದವರು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲರಾದ, ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ, ನೋವು ಕಾವುಗಳಿಂದ ಸ್ಪಂದಿಸದ, ಬಂಡಾಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದ ಮೇಲುವರ್ಗದ ಜನ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಅಪವಾದ ಕನಕದಾಸರು.

ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕನಕದಾಸರು ತಮ್ಮ ಸಹಜ ಪ್ರತಿಭೆ ಪರಿಶ್ರಮ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಾಹಸ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಂದು, ತಮಗೆ ಒದಗಿ ಬಂದ ಅಧಿಕಾರ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಭೋಗ ವೈಭವಗಳ ಜೀವನವನ್ನು ತೊರೆದು, ಮೇಲುವರ್ಗ ದವರ ನಿಂದೆ ಅಪಹೇಳನ ಕಟು ತಿರಸ್ಕಾರಗಳ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದು, ಕೊನೆಗೆ ವ್ಯಾಸರಾಯರಿಂದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡವರು; ಪುರಂದರದಾಸರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡವರು; ತಾವು ಪಟ್ಟ ಪಾಡನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಉಂಡ ಅನುಭವವನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಹರಿಯಬಿಟ್ಟವರು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದಾಸ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲೂ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರೆನಿಸಿದವರು. ಇವರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ 'ಮೋಹನ ತರಂಗಿಣಿ', 'ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ', 'ನಳಚರಿತ್ರೆ', 'ಹರಿಭಕ್ತಸಾರ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೃತಿಸಿದ "ಅಸಾಧಾರಣ ಕವಿ"ಯೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕನಕ "ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜ ಸೊಮ್ಮು, ದೇಸಿಯ ಸವಿತಿರುಳು ಮೈಗೊಂಡಿವೆ. ಅವನು ಮಹಾಭಕ್ತನಾದಂತೆ ಮಹಾಕವಿಯ ಸತ್ವವುಳ್ಳವನು. ಅವನ ಜೀವನವೇ ಒಂದು ಮಹಾಕೃತಿ ಯಾಗಿತ್ತು; ಅವನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಹೋನ್ನತಿ ಬೆಳಗಿದೆ. ಪುರಂದರದಾಸರಂತೆ ಆದರೂ ಅವರಿಗಿಂತ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕನಕದಾಸರು ತನ್ನ ಜೀವನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಚಿರಂತನವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದಾನೆ".

ಕನಕದಾಸರ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಹಲವು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಅದು ತನ್ನೆಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ಸಮೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಹಜತೆಗಳೊಡನೆ ಮೈವೆತ್ತಿರುವುದು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ. “ಅವುಗಳ ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸನು ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾವ್ಯ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸನು ಅಗ್ರಗಣ್ಯ. ಈತನ ಉಪಮಾನ ಉಪಮೇಯಗಳೂ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳೂ ರಮ್ಯವಾಗಿವೆ. ಸಂತಕವಿಯಾದ ಕನಕನು ಹಾಕಿರುವ ರಾಗಗಳೂ ಬಳಸಿರುವ ಪದಗಳೂ ರಾಗರಸರಂಜಿತವಾಗಿ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿವೆ. ದೈವದತ್ತವಾದ ಪ್ರತಿಭೆಯೊಡನೆ ಆತನಿಗಿದ್ದ ಲೋಕಾನುಭವವೂ ಅಪಾರವಾದುದು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಜೀವನದಂತೆಯೇ ಅವರ ನುಡಿಗಟ್ಟೂ, ಪಾಳೆಯ ಗಾರನಾಗಿದ್ದ ಕನಕನಿಗೆ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆತನ ಕಿರುನುಡಿಗಳು ಸತ್ವಯುಕ್ತ ವಾಗಿವೆ”. “ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಸತ್ವವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅವು ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಸತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಸಮಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಬಲ್ಲವು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಂತ ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗುಣ ಒಂದು ಕೈಮಿಗಿಲಾಗಿಯೇ ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ” – ವಿಮರ್ಶಕರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಕನಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಅಂತರಂಗ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿವೆ.

ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಕಿರುಸರೋವರ ವಿಹಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಖಂಡಕಾವ್ಯ ದೀರ್ಘಕಾವ್ಯಗಳ ಮಹಾನದಿ ವಿಹಾರವನ್ನೂ ಕೈಗೊಂಡುದರ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಏನೋ ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಷ್ಟು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆಯ ಸೊಗಡು ಸೊಗಸು ಬೆಡಗುಗಳು, ಕಲ್ಪನೆಯ ಹರಹು ಔನ್ನತ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಗಳು, ಅರ್ಥದ ವಿನ್ಯಾಸ ವಿಶೇಷಗಳು, ವಿಲಾಸ ಭಾವದ ಆದ್ರ್ಯತೆ ಸಾಂದ್ರತೆ ಅಪೂರ್ವತೆಗಳು, ಆತ್ಮನಿವೇದನೆಯ ನೈಜತೆ ನಿರಾಡಂಬರತೆ ತೀವ್ರತೆಗಳು, ಪದಪದಗಳ ಗರ್ಭದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿಚಿಮ್ಮುವ ಸಹಜ ಮೋಹಕ ನಾದ ತರಂಗಗಳು ಅನನ್ಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯಮಲ್ಯದ ಮಾದರಿಗಳಾಗಿವೆ.

ದೈವಲೀಲೆಯ ವರ್ಣನೆ, ಆತ್ಮನಿವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಕನಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಮುಖಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನೀಗ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು.

ಕನಕದಾಸರು ಭಗವತ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಹಾನ್ ಭಕ್ತರು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಪುರಾಣ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೌದು. ಈ ಪುರಾಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಶುಷ್ಕ ಸರಕಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗದೆ ಆತ್ಮೀಯತೆಯ ಆದ್ರ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ರಸಪಾಕದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಹೃದಯ ಮಿಡಿದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಪವಡಿಸಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮ ರಂಗನಾಥನನ್ನು ಕಂಡು ಕನಕದಾಸರು ಸಂಬೋಧಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಇದು :

ಯಾಕೆ ನೀನಿಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿದೆ ಹರಿಯೇ
 ಜಗದೇಕ ವಿಖ್ಯಾತ ಪಶ್ಚಿಮ ರಂಗನಾಥಾ ||ಪ||
 ತಮನೊಡನೆ ಹೋರಿ ಬೆಟ್ಟವನು ಬೆನ್ನಲಿ ಹೊತ್ತು
 ರಮಣ ಭೂಮಿಯನು ತಂದಾಲಸ್ಯವೊ
 ಅಮರ ವೈರಿಯ ಕರುಳ ಕಿತ್ತ ಕಡುಧಾವತಿಯೋ
 ಕ್ಷಮೆಯನಳೆದೀ ಪಾದಕಮಲ ನೊಂದವೋ ||

ಹೀಗೆ ತೀರಾ ಸರಳವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶಾವತಾರದ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತ ಈ ಕೀರ್ತನೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ವರದಿಯಿದೆಯೇ ವಿನಾ ವಿಶೇಷತೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಶೇಷತೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು, ಈ ಹತ್ತು ಅವತಾರಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ, ಶಿಷ್ಟರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಆಯಾಸ ಅಲಸ್ಯ ನೋವು ದಣಿವುಗಳಿಂದಾಗಿ ರಂಗನಾಥ ಪವಡಿಸಿರುವನೇ ಎಂದು ಕೇಳುವ ಭಕ್ತನ ಹೃದಯದ ಅಕ್ಕರೆ ಆತಂಕ ಕಾಳಜಿ ಕಕ್ಕುಲಾತಿಗಳಿಂದ. ಪ್ರತಿಚರಣದ ಕೊನೆಯ ಸಂಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಸಜೀವ ಆಸಕ್ತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾದ ನವುರಾದ ನೋವು ಇಡೀ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಭಗವಂತನಿಗೂ ನಮಗೂ ಒಂದು ಆತ್ಮೀಯ ಅನುಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ತಾಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಮಗುವಿನ ಬವಣೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅಂತಃಕರಣಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ತಾಳುವ ಕರುಣೆ ಅನುಕಂಪಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಪಡಿಮಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಕೀರ್ತನೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಕಾಲ ನೀನಿಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರು ನಿನ್ನನೆಬ್ಬಿಸುವರೊಬ್ಬರನು ಕಾಣೆ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಕೊಡುವ ವಿಷಾದಪೂರ್ಣ ತಿರುವು, ಕೀರ್ತನೆಯ ಭಾವವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಆಳಗೊಳಿಸಿ ಪರಿಣಾಮ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ.

'ಭಜಿಸಿ ಬದುಕೆಲೊ ಮನುಜ' ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲೂ ದಶಾವತಾರ ವಿವರವೇ ಇದ್ದರೂ, ಭಗವಂತನ ಪಾದಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆ ಅವತಾರಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮೆರೆಸಲಾಗಿದೆ :

ಶಿಲೆಯ ಸತಿಯಳಮಾಡಿ ಕುಲವ ಸಲಹಿದ ಪಾದ
 ಒಲಿದು ಪಾರ್ಥನ ರಥವನೊತ್ತಿದ ಪಾದ
 ಕಲಿ ಸುಯೋಧನನ ಓಲಗದಿ ಕೆಡಹಿದ ಪಾದ
 ಖಳ ಕಾಳಿಂಗನ ತುಳಿದೆಸೆವ ಪಾದ
 ಗರುಡ ಶೇಷಾದಿಗಳು ಬಿಡದೆ ಹೊತ್ತಿಹ ಪಾದ
 ಧರೆಯ ಈರಡಿ ಮಾಡಿ ಅಳೆದ ಪಾದ
 ಸಿರಿ ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಒತ್ತುವ ಪಾದ
 ವರ ಕಾಗಿನೆಲೆಯಾದೀಕೇಶವನ ಪಾದ

ಹಿಂದಿನ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅವತಾರಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ದೇವನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ನೋವು ಆಯಾಸಗಳ ಅಧಿಕೃತ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಲು ದಶಾವತಾರದ ವಿವರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಪಾದಗಳ ಪಾವಿತ್ರೈ ಹಿರಿಮೆಗಳ ಕಡೆ ಒತ್ತುಕೊಡಲು ಈ ವಿವರವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕವಿಯ ಚಾತುರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಮೂಲವಾದ ಆರ್ತತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಪರೋಕ್ಷ ಸುತ್ತಿ ಇದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ನೇರವಾದ ಉತ್ಸಾಹಶೀಲವಾದ ಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪದಗಳ ಪವಣಿಕೆ, ಸಂಭ್ರಮದ ನೃತ್ಯಲಯ, ಪಾದ ಎಂಬ ಪದದ ಪುನರುಕ್ತಿಗಳು ವರ್ಣನೆಗೆ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ನರಸಿಂಹಾವತಾರವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆ ಪದಪ್ರಯೋಗ ಕೌಶಲದಿಂದಲೇ ಆ ಅದ್ಭುತವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ :

ಕಂಡೆ ನಾ ತಂಡತಂಡದ ಹಿಂಡು ದೈವಪ್ರಚಂಡರಿಪು
 ಗಂಡ ಉದ್ದಂಡ ನರಸಿಂಹನಾ ಕಂಡನಯ್ಯ
 ಘಡುಘಡಿಸಿ ಕಂಬದಲಿ ಧಡಧಡ ಸಿಡಿಲು ಸಿಡಿಲೆನೆಯೆ
 ಕಿಡಿಹಿಡಿಸೆ ನುಡಿಯಡಗಲೊಡನೆ ಮುಡಿವಿಡಿದು

ಘಡಘಡನೆ ನಡುನಡುಗೆ ಘಡುಘಡಿಸಿ ಸಭೆ ಬೆದರೆ
ಹಿಡಿಹಿಡಿದು ಹಿರಣ್ಯಕನ ತೊಡೆಯೊಳಗೆ ಕೆಡಹಿದನಾ
ಉರದೊಳಪ್ಪಳಿಸಿ ಆಗಿ ಬಸುರ ಸರಸರನೆ ಸೀಳಿ
ಪರಿಪರಿಯಲಿ ಚರ್ಮ ಎಳೆದ ಎಳೆ ಎಲುವ ನರ
ನರಕೆ ನೆಗೆದು ನಿರ್ಗಲಿತ ಶೋಣಿತ ಸುರಿಯಿ
ಹರಿಹರಿದು ಕರುಳ ಕೊರಳೊಳಿಟ್ಟನಾ

ಪರುಷಾಕ್ಷರಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ, ಅನುಕರಣ ಶಬ್ದಗಳ ಯಥೋಚಿತ ಬಳಕೆ, ಚಂಡಮಾರುತದ ವೇಗದಲ್ಲಿ ನಾಗುವ ಪ್ರಾಸಾನುಪ್ರಾಸಗಳ ಸಂಭ್ರದ ಅಟ್ಟಹಾಸಗಳ ರಿಂಗಣಗುಣಿತ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಸನ್ನಿವೇಶದ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ವರ್ಧಿಸುವ ಶೀಘ್ರ ಗಮನದ ಲಯವಿನ್ಯಾಸ – ಇವು ನರಸಿಂಹನ ಉಗ್ರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹಿರಣ್ಯಕನ ವಧೆಯ ರುದ್ರಚಿತ್ರವನ್ನೂ ಮೈನವಿರೇಳಿಸುವಂತೆ ಮೂರ್ತೀಕರಿಸುತ್ತವೆ.

ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಮತ್ತೊಂದು ಕೀರ್ತನೆ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರ ಸಂವಾದ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ, ತಿಳಿಯಾದ ತಿರುಳಾದ ಸರಳ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ, ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಐದು ಮಾತೃಗಳ ಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಜನಪದದ ಮಧುರ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು :

ರಂಗನೆಂಥವನೆಂಥವ ತಂಗಿ
ರಂಗನೆಂಥವ ಅವನಂಗ ತಿಳಿಯದು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ
ಧರೆಯ ಈರಡಿ ಮಾಡಿದನೆ ಭೂ
ಸುರರಿಗೆ ದಾನವ ನೀಡಿದನೆ
ನೆರೆದು ಕಪಿವಿಂಡು ಕೂಡಿದನೆ ಘಣಿ
ಶಿರದಲಿ ಕುಣಿಕುಣಿದಾಡಿದನಕ್ಕ

ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಭಾವ ನಾದಗಳು ಸಮರಸವಾಗಿ ಸಮ್ಮಿಲನಗೊಂಡು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಕಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸೂರೆಗೊಂಡು ಕೀರ್ತನೆಯೊಡನೆ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.

ನಿಂದಾಸ್ತುತಿಯ ಮೂಲಕ ಹರಿಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವ 'ಯಾರು ಬದುಕಿದರಯ್ಯ ಹರಿ ನಿನ್ನ ನಂಬಿ' ಎಂಬ ಹಾಡು ಕನಕರ ಮತ್ತೊಂದು ಯಶಸ್ವೀ ರಚನೆ :

ಆರು ಬದುಕಿದರಯ್ಯ ಹರಿ ನಿನ್ನ ನಂಬಿ
ತೋರು ಈ ಧರೆಯೊಳಗೆ ಒಬ್ಬರನು ಕಾಣೆ ಕೃಷ್ಣ
ಕಲಹ ಅರದ ಮುನ್ನ ಕರ್ಣನೊಬ್ಬನ ಕೊಂದೆ
ಸುಲಭದಲಿ ಕೌರವರ ಮನೆಯ ಮುರಿದೆ
ನೆಲನ ಬೇಡಲು ಹೋಗಿ ಬಲಿಯ ಭೂಮಿಗೆ ತುಳಿದೆ
ಮೊಲೆಯನುಣ್ಣಲು ಹೋಗಿ ಪೂತನಿಯ ಕೊಂದೆ

ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವೈಭವಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ನೇರ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೊರೆದು, ಆತನು ಮಾಡಿದ ಕೆಡಕುಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆತನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಗ್ಗುಲನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಂದರ್ಭ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿ, ಅವನ ಸಾಧಾರಣ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಹಿಡಿಯುವ ವಿನೂತನ ವಿಧಾನ ಇದು.

ಇಡೀ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಒಂದು ಬೊಂಬೆಯಾಟದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಕನಕದಾಸರ ಪ್ರತಿಭೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು :

ಬೊಂಬೆಯಾಟವನಾಡಿಸಿದೆ ಮಹಾಭಾರತದ
ಅಂಬುಜಭವಾದಿ ಅಮರರು ನೋಡುತಿರಲು
ಕುರುಭೂಮಿಯೆಂಬ ಪುರವೀಧಿಯನು ರಚಿಸಿ
ಮರೆಯಮಾಯದ ಐದು ತೆರೆಯ ಹಾಕಿ
ಧರಣೀಶರಂಬ ನರಪ್ರತಿಮೆಗಳನಳವಡಿಸಿ
ನರ ಕಥಾವಾಜಿಯ ಸೂತ್ರವನು ಹಿಡಿದು

ಇಡೀ ಭಾರತವೇ ಒಂದು ಬೊಂಬೆಯಾಟ. ಕುರುಭೂಮಿಯೇ ಬೀದಿ, ಅದೇ ಆಟದ ವೇದಿಕೆ ಕೂಡ. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮರೆ ಮಾಯಗಳೇ ತೆರೆಗಳು. ರಾಜರೇ ಬೊಂಬೆಗಳು, ಅರ್ಜುನನ ಕಥೆಯ ಕುದುರೆಯ ಕಡಿವಾಣವೇ ಸೂತ್ರ. ಭಗವಂತನೇ ಆಟವಾಡಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರಿ. ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಡಿಸಿದಂತೆ ಆಟ. ಮಹಾಭಾರತದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ಅದನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರಕ ಶಕ್ತಿ ಭಗವಂತ ನೆಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿಸಲು ಈ ಜನಪದ ಆಟವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರೀತಿ ತುಂಬ ಶಕ್ತಿಯುತವಾಗಿದೆ.

ಭಗವಂತನ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕತ್ವವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ 'ನೀ ಮಾಯೆಯೊಳ'ಗೂ ನಿನ್ನೊಳು ಮಾಯೆಯೋ' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆ ಕನಕದಾಸರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿ.

ಬಯಲು ಆಲಯದೊಳಗೊ ಆಲಯವು ಬಯಲೊಳಗೊ
ಬಯಲು ಆಲಯವೆರಡೂ ನಯನದೊಳಗೊ
ನಯನ ಬುದ್ಧಿಯ ಒಳಗೊ ಬುದ್ಧಿ ನಯನದ ಒಳಗೊ
ನಯನ ಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡು ನಿನ್ನೊಳಗೊ ಹರಿಯೆ

ಜಗತ್ತೆಂಬುದು ಒಂದು ಮಾಯೆ. ಇದು ಮರ್ತ್ಯ ನೇತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದಕ್ಕೆ ಎರಡಾಗಿ ಎರಡಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಈ ಎರಡೂ ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕೂ ಒಂದರೊಳಗೊಂದು ಇರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ. ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಒಂದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಂಡರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೂಲ ಸೆಲೆಯೊಂದಿದೆ. ಅದೇ ಭಗವಂತ. ಹೀಗೆ ಅದ್ವೈತ ದ್ವೈತವಾಗಿ ಕಾಣುವುದೇ ಮಾಯೆ. ಈ ಮಾಯೆ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ನಮ್ಮನ್ನೇ ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಅದರಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಹರಿಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಆ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬಹುದು ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಸರಳವಾದ ಹದವರಿತ ಪದಪ್ರಯೋಗ, ಲಲಿತವಾದ ಲಯ, ಆಳವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಅನುಭವದ ಎಲ್ಲೆಯೊಳಗೂ ಬರುವ ಚಿರಪರಿಚಿತ ಮುಷ್ಠಿಗ್ರಾಹ್ಯ ನಿದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಗಹನ ತತ್ವವೊಂದನ್ನು ಲೀಲಾಜಲವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿಸುವ, ಆ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರು ಬಿಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟ

ಗುಣದಿಂದ ಈ ಗೀತೆ ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಗೀತೆಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಸಮಗ್ರ ಶಿಲ್ಪವಾಗುವ ಗುಣವಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂಜಬಹುದಾದ ಬೆಳೆಸಬಹುದಾದ ಅಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ ಇದು ಸೊರಗಿದೆ.

ಹರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ, ಆ ಮುತ್ತನ್ನು ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೆಲ್ಲ ಸೆರಗಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸಾರುವ ಮೂಲಕ ಹರಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವ ಸುಂದರ ಕೀರ್ತನೆ 'ಮತ್ತು ಬಂದಿದೆ ಕೇರಿಗೆ'.

'ಥಳಥಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಕಮಲ ನೇತ್ರದ ಮತ್ತು
ಕಲುಷ ಪರ್ವತಕ್ಕಿದು ಕುಲಿಶವಾಗಿವ್ವ ಮತ್ತು
ಹಲಧರಾನುಜನೆಂಬ ಪವಿತ್ರನಾಮದ ಮತ್ತು
ಒಲಿದು ಭಜಿಪರ ಭವವ ಹರಿದು ಕಾಯುವ ಮತ್ತು'

ಮುತ್ತಿನ ಪರಿಶುದ್ಧತೆ ನಿರ್ಮಲತೆ ಮಲ್ಯ ಬಿಳುಪು ಹೊಳಪುಗಳು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಧರಿಸುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸೌಂದರ್ಯ ಸಂತೋಷಗಳು ಹರಿಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಆಗುವ ಅನನ್ಯ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತವೆ. 'ಜ್ಞಾನವೆಂಬೋ ದಾರದಲ್ಲಿ ಪೋಣಿಸಿ ನೋಡುವ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮನದಲ್ಲಿ ಮೆರೆವ ಮತ್ತು' ಈ ಸಾಲುಗಳು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಿಂದ ದೈವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿನ ಕವಿಯ ಸಾಧ್ಯಶ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಚಾತುರ್ಯಗಳು ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಅರ್ಹವಾಗುತ್ತವೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮಾತೃಭಾವದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವ ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ವೈವಿಧ್ಯ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಇರುವ ಕೆಲವು ಆತ್ಮೀಯಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಮ್ರವಾಗಿ ತಾಕಿ ಖುಷಿಗೊಳಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ ಸಮಯ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸಚಿತ್ರವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತವೆ.

ಇಂದು ಸೈರಿಸಿರಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ತಪ್ಪ
ಮುಂದಕೆ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಾರನಮ್ಮ
ಮಗುವು ಬಲ್ಲದೇ ಇಷ್ಟದ ಬೆಣ್ಣೆ ಕದ್ದರೆ
ಬಿಗಿಯಬಹುದೇ ಶ್ರೀಚರಣವನು
ಹಸುಮಗುವನ್ನು ಕಂಡು ಮುದ್ದಿಸಲೊಲ್ಲದೆ
ಹುಸಿಕಳ್ಳನೆಂದು ಕಟ್ಟುವಿರಿ
ವಸುಧೆಯೊಳಗೆ ನಾನೊಬ್ಬಳೇ ಪಡೆದೆನೆ ನಿಮ್ಮ
ಹಸುಮಗುವಿನಂತೆ ಭಾವಿಸಬಾರದೆ

ಬೆಣ್ಣೆ ಕದ್ದನೆಂದು ಕಾಲುಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಿ ಗೋಪಿಯರು ಯಶೋಧೆಯ ಬಳಿಗೆ ದೂರು ಕೊಂಡೊಯ್ಯಾಗ ಆ ವಾತ್ಸಲ್ಯಮಯಿ ತಾಯಿ ಹೇಳುವ ಮಾತಿದು. ಈ ತಾಯಿಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮಗನ ಬಗ್ಗೆ ಮೋಹ, ಅವನಿಗಾಗದ ಶಿಕ್ಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನುತಾಪ, ಅವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಗೋಪಿಯರ ಬಗ್ಗೆ ನಸುಗೋಪ ಮತ್ತು ಮೃದು ಆಕ್ಷೇಪ ತುಂಬ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ. ಎಂಥ ಸರಳ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಆಪ್ತ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ!

ಕೃಷ್ಣನ ತುಂಟಾಟದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಜೀವ ಚಿತ್ರಣ ಇದು :

ಹೊತ್ತರೆದ್ದು ಮನೆಗೆ ಬಂದನ
ಯಶೋಧೆ ಕೇಳೆ
ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮುತ್ತು ಕೊಟ್ಟನೆ
ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮುತ್ತು ಕೊಟ್ಟರೆ
ಮುತ್ತಿನಾರವ ಕೊರಳಿಗಾಕಿ
ಚಿತ್ತಜನ ಕೇಳಿಯೊಳು
ಬತ್ತಲೆ ನಿಂದೆತ್ತು ಎಂದನೆ

ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆಯ ಪರಿಸರವೇ ತನ್ನೆಲ್ಲ ಜೀವಂತಿಕೆ ರಸಿಕತೆ ಮೋಹಕತೆಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಂಥ ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯ ವರ್ಣನೆಯಿದು. ನಾದಮಯವಾದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಪದಗಳು, ಮೂರು ಮೂರು ಮಾತ್ರೆಯ ನೃತ್ಯಲಯ, 'ತ'ಕಾರ ಪ್ರಾಸಗಳು, ಅವುಗಳಿಂದ ಹೊಮ್ಮುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಗೀತ, ಅವುಗಳ ಜನಪದ ಗತ್ತು – ಇವು ಪುಟ್ಟ ಕೃಷ್ಣ ತನ್ನ ಗೆಜ್ಜೆಯ ಕಾಲಿನ ಸದ್ದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಡೆದಾಡಿದಂಥ ಅನುಭವವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತವೆ.

ತನ್ನ ನಾಟಕೀಯತೆಯಿಂದ ಮುಗ್ಧ ಚತುರತೆಯಿಂದ ಮನಸೆಳೆಯುವ ಇನ್ನೊಂದು ಕೀರ್ತನೆ 'ನೆರೆದು ಗೋಪಿಯರೆಲ್ಲರು'. ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ತುಂಟಾಟ ಮಾಡಿದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಯಶೋಧೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ದೂರುತ್ತಾರೆ ಗೋಪಿಯರು. ತೊಲೆಗೆ ಏಣಿಯನ್ನೇ ಹಾಕದೆ ಏರಿ, ನೆಲುವಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಹಾಲು ಮೊಸರನ್ನು ಕುಡಿದವನೆಂದು ಒಬ್ಬಾಕೆ ದೂರಿದರೆ, 'ಅಟ್ಟಕ್ಕೆ ನೆಗೆಯಲು ನಾನೇನು ಬೊಮ್ಮ ಜಟ್ಟಿಗನೆ? ಇವಳು ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ದೂರುತ್ತಾಳೆ ಅಮ್ಮಯ್ಯ' ಎಂದು ತನ್ನ ಅಮಾಯಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ಕೃಷ್ಣ. ಗವಾಕ್ಷದಿಂದ ಹತ್ತಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟ ಬೆಣ್ಣೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ತಿಂದುಹಾಕಿದ ಎಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬಾಕೆ ದೂರಿದರೆ, ಗಡಿಗೆ ಬೆಣ್ಣೆ ಮೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ಮಡುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆಯೇನೆ? ಎಂದು ಸವಾಲು ಹಾಕುತ್ತಾನೆ ಭಗವಂತ. ಇಂಥ ಸುಟಿಯಾದ ಸರಸ ಮುಗ್ಧ ಮಧುರ ಚಿತ್ರಗಳು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನುಣ್ಣನೆ ಆವರಿಸಿ ಆನಂದ ಮಗ್ನವಾಗಿಸುತ್ತವೆ.

ಜನಪದ ಧಾಟಿಯಿಂದ ಮಣ್ಣಿನ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಸೊಗಡುಕ್ಕಿಸಿ ರಂಜಿಸುವ ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನೂ ಕನಕದಾಸರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರ ಮಧ್ಯೆ ಬದುಕಿದ ಅವರ ಭಾಷೆ ಆ ನೆಲದ ಕಸುವನ್ನು ಹೀರಿ ಪುಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ನಿರರ್ಶನಕ್ಕೆ ಈ ಗೀತೆ:

ದೇವಿ ನಮ್ಮ ದ್ಯಾವರು ಬಂದರು
ಬನ್ನೀರೇ ನೋಡ ಬನ್ನೀರೇ
ದೊಡ್ಡ ಮಡುವಿನೊಳಗೆ ನವರಂಗ
ಗುಡ್ಡವ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ನಿಂತಾನ್ಯಾ
ಗುಡ್ಡವ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ನಿಂತು ಸುರರನು
ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ಮಾಡ್ಯಾನ್ಯಾ
ಹುಡುಗ ಹಾರುವನಾಗಿ ನಮರಂಗ
ಬೆಡಗೀಲಿ ಮುಗಿಲೀಗಿ ಬೆಳೆದಾನ್ಯಾ
ಬೆಡಗೀಲಿ ಮುಗಿಲೀಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಲಿಯನ್ನೆ
ಅಡಿಯಿಂದ ಪಾತಾಳಕ್ಕೊತ್ಯಾನ್ಯಾ

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರಗಳ ಮಹೋನ್ನತವಾದ ಹಾಗೂ ಭವ್ಯವಾದ ಸಾಧನೆಗಳ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಆಡುನುಡಿಯಲ್ಲಿ, ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಸುವ ಈ ಕಲೆ ಅಪೂರ್ವವಾದದ್ದು. ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಚಿತನೂ ಆತ್ಮೀಯನೂ ಆದ 'ನಮರಂಗ' ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಆಟವೆಂಬಂತೆ ಮೆರೆಯುವ ಅದ್ಭುತ ಸಾಹಸ ನಮ್ಮೆದುರೇ ನಡೆದಷ್ಟು ತೀವ್ರವೂ ಪ್ರಭಾವ ಪೂರ್ಣವೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವಲ್ಲಿ ಕನಕರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ಅಡಗಿದೆ. ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಶಕ್ತಿ ಜನಪದ ಶೈಲಿಯ ರಮಣೀಯತೆಯೊಡಗೂಡಿ ಪುರಾಣದ ಪರಿಸರವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ.

(2)

೩

ಸಹಜ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಸ್ಫುರಣದಿಂದ ಅಂತರಂಗ ಪರಿಪಾಕದಿಂದ ದೈವಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಇಂಥ ರಚನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಪರಿಶ್ರಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಕೆಲವು ಚತುರ ನಿರ್ಮಿತಿಗಳೂ ಇವೆ. ಒಂದು ಪದಕ್ಕಿರುವ ವಿವಿಧಾರ್ಥಗಳ ಬೆನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾಗುವ ಈ ಕೃತಿಗಳು ಕನಕದಾಸರ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಚಾತುರ್ಯದ ಪದ್ಯರಚನಾ ಕೌಶಲದ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿವೆ. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನೋಡಿ :

ಕಮಲವನು ಈರಡಿಯ ಮಾಡಿದೆ

ಕಮಲ ಮೊರೆಯಿಡಲಂದು

ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ತೋರಿದೆ

ಕಮಲಧರ ನೀನೆಂದು

ಕಮಲವನು ಕದ್ದೊಯ್ಯ ಕಳ್ಳನ

ಸದೆದು ಕಮಲವನು ತಂದೆ

ಕಮಲಮುಖಿಯುಳ್ಳ ಕಾಗಿನೆಲೆ

ಆದಿಕೇಶವನೆಂಬ

ಹೀಗೆಯೇ ಸಂಬಂಧವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತ ಪವಣಿಸುತ್ತ ಸುತ್ತಿ ಬಳಸಿ ಹರಿಯ ಹೆಸರಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಜಣತನದ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ :

ದನುಜೆಯಾಳನಣ್ಣನಣ್ಣನ

ಪಿತನ ಮುತ್ತಿ ಕೌರವೇಶನ

ಅನುಜೆಯಾಳಿದವನ ಶಿರವ ಭೇದಿಸಿ-ತನ್ನ

ಅನುಜೆಯಾಳಿದವನು ಬೆಂಕಿ ತಿನ್ನದಂತೆ ಕಾಯ್ದು ರುಕ್ಮನುಜೆಯಾಳಿದವನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿರೋ

ಶಬ್ದ ಚಮತ್ಕಾರಗಳೆಂದರೆ ಕನಕರಿಗೆ ಅತಿ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನ. ಅವುಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಮುರುಗಿಸಿ ಬಾಗಿ ಸಿ ಬಳುಕಿಸಿ ಕುಣಿಸಿ ಮಣಿಸಿ ಆನಂದಿಸುವುದು ಅವರಿಗೊಂದು ಹವ್ಯಾಸ. ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳು ಯಶೋಧೆಯಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕೃಷ್ಣನ ಮೇಲೆ ಆರೋಪ ಹೊರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ:

ಬಳೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೇನೆಂದು
ಬಲು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತಂದ
ಬಳೆಯ ಕೇಳಿದರಲ್ಲಿ ಬಳೆಯೆ
ಊರ ಮುಂದಿನ ಗಾಳಿಯೆ
ಗದ್ದೆಯೊಳಗಿನ ಕಳೆಯೆ
ಕೈಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಸೆಳೆಯೆ
ಹೋಗೇನುತಾನೆ

ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ತುಂಟತನ ತಂಟೆಕೋರತನ ಚಬುಕು ಚಾಲೂಕುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ದಾಸರು ಪದಗಳೊಡನೆ ಲೀಲಾಜಲವಾಗಿ ಆಟವಾಡುವ ರೀತಿ ರಂಜನೀಯ. ವಿವಿಧ ತರಕಾರಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನುಪಯೋಗಿಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ಹರಿನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಧಾನ ದಾಸರಿಗೆ ಬಲುಪ್ರಿಯ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಈ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ :

ಪರಮಪುರುಷ ನೀ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ
ಸರಸಿಯೊಳಗೆ ಕರಿ ಕೂಗಿರೆಕಾಯಿ
ಹಿರಿದು ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ನುಗ್ಗೇಕಾಯಿ
ಹರಿ ನಿನ್ನ ಧ್ಯಾನ ಬಾಳೇಕಾಯಿ
ಕರಿರಾಜಗೊಲಿದಂಥ ಬದನೇಕಾಯಿ
ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬದಗಿಲಿ ಕಾಯಿ

ಇವೆಲ್ಲ ತಾನು ಕವಿ ವಿದ್ವಾಂಸ ಎಂಬ ಎಚ್ಚರ ಕನಕದಾಸರಿಗೆ ಜಗೃತವಾದಾಗ, ಪಂಡಿತರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಬೇಕೆಂಬ ತವಕ ತೀವ್ರವಾದಾಗ, ಒಂದು ರೀತಿಯ ಲಘು ಮನಸ್ಸುತೆ ಇಣುಕಿ ಹಾಕಿದಾಗ ಹೊಸೆದ ರಚನೆಗಳು; ಭಾವತೀವ್ರತೆಯಿಂದಾಗಲೀ, ಪ್ರತಿಭೆಯ ಉಕ್ಕಿಂದ ದಿಂದಾಗಲೀ, ರಚನೋತ್ಕಟತೆಯಿಂದಾಗಲಿ, ತನ್ಮಯಶೀಲತೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಸಹಜ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲ.

೪

ಭಕ್ತಿಯ ಮಹಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗುವಾಗ, ಆತ್ಮಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವಾಗ ಕನಕದಾಸರ ಹೃದಯದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಚಿಮ್ಮಿ ಬಂದ ಕೃತಿಗಳು ಕಾವ್ಯಮಲ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾದವುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವ ಭಾಷೆಗಳ ನಾದ ಅರ್ಥಗಳ ಕಂಪನಕಳಕಳಿಗಳ ಅಪೂರ್ವ ಬೆಸುಗೆಯನ್ನು ಸಾವಯವ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ :

ತಲ್ಲಣಿಸದಿರು ಕಂಡ್ಯ ತಾಳು ಮನವೆ - ಸ್ವಾಮಿ
ಎಲ್ಲರನು ಸಲಹುವನು ಇದಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ
ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ
ಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟುತ ನೀರ ಹೊಯ್ದವರು ಯಾರೊ?
ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿ ತಾ ಹೊಣೆಗಾರನಾಗಿರಲು
ಕೊಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸುವನು ಇದಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಅಡವಿಯೊಳಗಾಡುವ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳಿಗಲ್ಲ

ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಆಹಾರವಿತ್ತವರು ಯಾರೊ

ಪಡೆದ ಜನನೀಯ ತೆರದಿ ಸ್ವಾಮಿ ಹೊಣೆಗೀಡಾಗಿ

ಬಿಡದೆ ರಕ್ಷಿಸುವನು ಇದಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ

ಬದುಕು ಬವಣೆಯ ಬೆಟ್ಟವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ನಾನಾ ವಿಧದ ಸಂಶಯಗಳ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ತೊಳಲುತ್ತ ನಿರಾಸೆಯ ಆಳದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಂಬಿಕೆ ಭರವಸೆಗಳ ದಡಗಳು ಕುಸಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಭೀತಿಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲವೆಂದು ದೈವದ ಕಾರುಣ್ಯಹಸ್ತ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸದಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಅಭಯ ನೀಡುವ ಕೃತಿಯಿದು. ಇಂಥ ದೈವಕೃಪೆಯ ಭರವಸೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ದಾಸರು ಕೊಡುವ ನಿದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿದೆ. ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಯಲ್ಲಿನ ವೃಕ್ಷ, ಅಡವಿಯೊಳಗಿನ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳು, ಕಲ್ಲೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿ ಕೂಗುವ ಕಪ್ಪೆಗಳು – ಇಂತಹವುಗಳನ್ನು ಅವಿರುವಲ್ಲಿಯೇ ನೀರು ಆಹಾರಗಳನ್ನಿತ್ತು ಪೊರೆಯುವ ಭಗವಂತ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಾರನೆ? ತನ್ನ ಮಗುವಿನ ಬೇಕು ಬೇಡಗಳು ತಾಯಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವಂತೆ, ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಲ್ಲವೆ? ದಿನನಿತ್ಯ ಎಲ್ಲರ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುವ, ಅವರ ಅನುಭವದ ಅವಿನಾಭಾಗವಾಗಿರುವ ಸರಳ ಸುಂದರ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಉದಾಹರಣೆ ಗಳ ಮೂಲಕ ಅತೀವಶಕ್ತಿಯ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಈ ವಿಧಾನ ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

‘ತನು ನಿನ್ನದು ಜೀವನ ನಿನ್ನದು ರಂಗಾ’ ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮರ್ಪಣ ಭಾವ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅನುದಿನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸುಖ ದುಃಖ ನಿನ್ನದು, ಕೇಳುವ ಕಿವಿ ನೋಡುವ ನೋಟ ಆಘ್ರಾಣಿಸುವ ನಾಸಿಕ ರುಚಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಜಿಹ್ವೆ ಮಾಯದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ತೊಳಲುವ ಕಾಯ – ಎಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನದು, ನೀನಿಲ್ಲದೆ ನರ ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲ, ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತಿಪಟುತ್ವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ – ಎಂಬ ತತ್ವ ತುಂಬು ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗದ ಪರಮ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ತೋಡಿಕೆ ಯಾಗಿ ಸಾಂದ್ರ ಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹರಿದಿದೆ. ತೀರ ಸರಳವಾದ ನುಡಿಗಳು ಈ ಅನುಭವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಜೀವಕಳೆಯಿಂದ ಲಕಲಕಿಸುತ್ತವೆ, ಆದ್ರ್ವತೆಯಿಂದ ಜಿನುಗುತ್ತವೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದು ಕುದಿದು ಪರಿತಪಿಸುವ ಭಕ್ತನ ಭಾವೋತ್ಕಟವಾದ ಮೊರೆ ‘ಬಾಗಿಲನು ತೆರೆದು ಸೇವೆಯನು ಕೊಡು ಹರಿಯೆ’ ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿದೆ. ಕರಿರಾಜನಿಗೆ, ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ, ದ್ರೌಪದಿಗೆ, ಅಜಮಿಳನಿಗೆ ಅವರು ಕರೆದ ಕೂಡಲೇ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದು ದರ್ಶನವಿತ್ತು ಪೊರೆದ ಹರಿ ತನಗೇಕೆ ವಿಮುಖನಾಗಿದ್ದಾನೆ? ತಾನಿಷ್ಟು ಕೂಗಿದರೂ ತನ್ನ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲವೇ ಕರುಣಾಳುವಿಗೆ? ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುವ ದಾಸರ ಕರೆಯಲ್ಲಿ ಮೊರೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾದ ನೋವು ನಿರಾಸೆ ಮತ್ತು ಹರಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಉತ್ಕಟ ಅಭೀಷ್ಟೆ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ‘ಹೂವ ತರುವರ ಮನೆಗೆ ಹುಲ್ಲ ತರುವ’ ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಘೋರ ದುರಿತಗಳ ವಾರಿಧಿಯನ್ನು ಬತ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು, ತಾನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ರಂಗನಾಥನ ಡಿಂಗರಿಗನೆಂದು ಮತ್ತು ತಾನು ಹರಿಯದಾಸನೆಂಬುದನ್ನು ಡಂಗುರವ ಹೊಯಿಸಿ ಜಹೀರು ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಲ್ಲಿ ದಾಸರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭೋರ್ಗರೆ ಯುತ್ತಿರುವ ಭಗವಂತನ ಬಗೆಗಿನ ಅನನ್ಯ ಶರಣತೆ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೈವೆತ್ತಿದೆ. ‘ಕೇಶವನೆ ಕೈಬಿಟ್ಟೆಯಾದರೆ ನಿನಗೆ ಹರಿದಾಸರಾಣೆ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವರ ನಿಸ್ಸಹಾಯಕತೆ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳೂ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ. ದೇವರ ಕೃಪೆಗಾಗಿ ಹಲವು ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾಚಿಸುತ್ತ ಅವನನ್ನು ಒಲಿಸುವ ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ಬಗೆ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಣದೆ ತಳಮಳ ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಭಕ್ತನ ಅಂತರಂಗದ ನೋವಿನ ಅಲೆಗಳ ತಾಕಲಾಟ ಆವ ಪರಿಯಲಿ ನಿಮ್ಮನೊಲಿಸಲಿ’ ಎಂಬ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹರಳುಗಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ :

ಆವ ಪರಿಯಲಿ ನಿಮ್ಮನೊಲಿಸಿ ಮೆಚ್ಚಿಪ ವಿಧವು
ಅಣುಮಾತ್ರ ತೋರದಲ್ಲ
ಫಣಿರಾಜನಾಸನದಿ ಕುಳಿತಿಹಗೆ ಅರಿವೆಯಾ
ಸನವನೆಂತಾಸಲಿ
ಘನವಾದ ಗಂಗೆಯನು ಪಡೆದವಗೆ ಕಲಶನೀ
ರನದೆಂತು ಮೈಗೆರೆಯಲಿ
ತನುವಿನ ಪರಿಮಳವು ಘಮಘಮಿಪನಿಗೆ ಚಂ
ದನವನದೆಂತು ನಾ ಪೂಸಲಿ
ಅನವರತ ನಾಭಿಯೊಳು ಶತಪತ್ರವಿಹಗೆ
ಕ್ವಿನ ಪೂವ ಮುಡಿಸಲೆಂತೈ ದೇವ

ಭಗವಂತನ ಸರ್ವಸಮೃದ್ಧಿಯೊಡನೆ ತನ್ನ ರಿಕ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೋಲಿಸುತ್ತ, ಅವನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ತನ್ನ ನಂಬುಗೆಯೊಂದೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದು ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿವೇದಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೇವನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯ ಆತ್ಮೀಯ ವರ್ಣನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಭಕ್ತನ ಅನನ್ಯ ಶರಣಾಗತಿಯ ಭಾವವೂ ಮೈದುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ.

ದೇವಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಇಹಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ತೊಳಲುವ ಆತ್ಮದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಕೀರ್ತನೆ 'ಹೇಗಿದ್ದು ಹೇಗಾದೆಯೊ ಆತ್ಮ', ಜೀವನದ ನಾನಾ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಬಸಿರುಹಳ್ಳಿ, ಮಾಸನೂರು, ನೆಲಬಟ್ಟೆ, ಯೌವನದೂರು, ಹಸ್ತಾದ್ರಿ ನೆಳಲು, ದಾರಿದ್ರ್ಯಪೇಟೆ ಮುಂತಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಕನಕದಾಸರ ಪ್ರತಿಭೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವೆನಿಸಿದರೂ ತನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೀರ್ತನೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ವಿಷಾದದ ದಟ್ಟ ನೆಳಲು ನೋವಿನ ಕಟುತನ ಕವಿದುಕೊಂಡು ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿನ ನಿರರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಕೇಶವನ ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲೋಕನಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಧ್ಯಶ್ಯಜ್ಞಾನಗಳು ಅಗಾಧ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ :

ಕಿಲುಬಿನಾ ಬಟ್ಟಲೊಳು ಹುಳಿ ಕಲಸಿ ಉಣಬಹುದೆ?

ಚಳಿಜ್ವರಕೆ ಚಂದನದ ಲೇಪ ಹಿತವೆ?

ಮೊಲೆ ಬಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣಿನೊಳು ಮೋಹಕ್ಕೆ ಸೊಗಸಹುದೆ?

ಬೆಲೆಬಿದ್ದ ಸರಕಿನೊಳು ಲಾಭವುಂಟೆ?

ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ಇಂಥ ಉಪಮೆ ಸಾಧ್ಯಶ್ಯಗಳು ಉಸಿರಾಡಿದಷ್ಟು ಸಲೀಲವಾಗಿ ಕನಕದಾಸರ ಲೇಖನಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮಿ ಸಂದರ್ಭದ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿಸುತ್ತವೆ. 'ಹೊತ್ತರೆದ್ದು ಹೋರಿ ಪರರ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳನೆ ಹಿಡಿದು ಭೃತ್ಯನಂತೆ ಹಲವು ತೆರೆದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ದಣಿಯುವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮನುಜ ಸೇವೆಯು ಸಾಕು, ಹರಿಯ ಸೇವೆಯು ಬೇಕು ಎಂದು ಆರ್ತರಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುವಾಗ ಮಾನವನ ಹಂಗಿನ ದೀನಬಾಳುವೆಯ ಚಿತ್ರ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಮೂಡಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಮೂರು ಮೂರು ಮಾತ್ರೆಯ ಲಯ ದೊಡ್ಡವರ ತಾಳಕ್ಕೆ ಮಣಿಯಬೇಕಾದ ಕುಣಿಯಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಯನ್ನು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತದೆ.

‘ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ನಾಮದ ಬೀಜ’ ಎಂಬ ಕೃತಿ ಕನಕರ ಅದ್ಭುತ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕ ನಿದರ್ಶನಾಗಿದೆ :

ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳೆಂಬ ಗಿಡಗಳನು ತರಿಯಿರಯ್ಯ
ಮದಮತ್ಸರವೆಂಬ ಪೊದೆಯ ಇರಿಯಿರಯ್ಯ
ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಮಂಚಿಗೆಯ ಹಾಕಿರಯ್ಯ
ಚಂಚಲವೆಂಬ ಹಕ್ಕಿಯ ಓಡಿಸಿರಯ್ಯ
ಉದಯಾಸ್ತಮಾನವೆಂಬ ಎರಡು ಕೊಳಗವ ಮಾಡಿ
ಆಯುಷ್ಯದ ರಾಶಿಯನ್ನು ಅಳೆಯಿರಯ್ಯ

ಬೇಸಾಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕ್ರಮಕ್ರಮೇಣ ಹೇಗೆ ವರ್ಧಿಸಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತುಂಬಾ ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಕಂಡರಿಸಿ ಲಾಗಿದೆ. ಸಾಲುಸಾಲಿಗೆ ಕವಿತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ತನ್ನ ಭಾವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಭವ್ಯ ರೂಪಕದೊಡನೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಳಿ ನಿಲ್ಲುವ ಪರಿ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಕನಕದಾಸರ ಸಾರ್ಥಕ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು. ಸಂಸಾರದ ನಿಸ್ಸಾರತೆಯನ್ನು ಕ್ಷಣಿಕತೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಮೂಲಕ ಕೇಶವನ ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವಾಸಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ ‘ಡಿಂಭದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಕಂಬ ಸೂತ್ರ ಬೊಂಬೆಯಂತೆ’ – ಈ ಕೆಲವು ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ :

ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಳ್ಳೆ ವಸ್ತ್ರ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು
ಚೆಳ್ಳೆ ಪಿಳ್ಳೆ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಆಡಿ ಹೋಯಿತು
ಹಳ್ಳ ಹರಿದು ಹೋಗುವಾಗ ಗುಳ್ಳೆ ಬಂದು ಒಡೆಯುವಂತೆ
ಗುಳ್ಳೆ ಪೊರೆಯಂತೆ ಕಾಣೊ ಸಂಸಾರದಾಟವು

ತಾವು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಭಾವಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುಚಿತವಾದ ವಾಹಕಗಳಾಗಿ, ಚಿರಪರಿಚಿತವಾದರೂ ಅರ್ಥಸಂಪನ್ನವಾದ ಧ್ವನಿ ರಮ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರವತ್ತಾದ ಉಪಮೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನೆಲೆಯೂರಿಸುವ ಕಲೆ ಕನಕದಾಸರಿಗೆ ವಶವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕೃತಿ ಸಾಕ್ಷಿ. ‘ನೆಟ್ಟನೆ ದಾರಿಯು ಬಟ್ಟೆಯೊಳಿರುತಿರೆ ಬೆಟ್ಟದ ಬಳಸಲಿನ್ಯಾಕಯ್ಯ’, ‘ಬೆಲ್ಲ ಕರದೊಳಿರುತಿರೆ ಕಾಡು ಕಲ್ಲನು ಕಡಿಯಲಿನ್ಯಾಕಯ್ಯ’ ಮುಂತಾಗಿ ಪುಂಖಾನುಪುಂಖವಾಗಿ ಬರುವ ಜೀವಂತ ಸಾದೃಶ್ಯಗಳು ತಾನು ಧ್ವನಿಸಬೇಕಾದ ಭಾವವನ್ನು ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹರಡಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಕನಕದಾಸರ ಲೋಕಾನುಭವದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚಿಂತನೆಯ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಶಕ್ತಿಯ ಕವಿ ಹೃದಯದ ಶಕ್ತ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ.

೫

ಕನಕದಾಸರ ಸಮಾಜ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಸಮಾಜ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಕೃತಿಗಳೂ ಕೂಡಾ ಚಿಂತನೆಯ ಹೊಸತನದಿಂದ ನಿರೂಪಣೆಯ ಸರಳ ಸೊಗಸಿನಿಂದ ಭಾಷೆಯ ಹದವರಿತ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಶೂದ್ರ ಸಹಜವಾದ ನಿರ್ಭೀತ ಎದೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಸತ್ಯಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತುವಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಪಾಕಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುವ ಅವರ ಚತುರತೆ, ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅವೆರಡನ್ನೂ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಬೆಳೆಸುವ ಕುತೂಹಲಕರ ಬಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿದೆ. ‘ತತ್ತ್ವಭಾಂಡವ ತೊಳೆಯಬೇಕೆಣ್ಣ ಸತ್ಯಾತ್ಮನಾಗಿ ಅರ್ತಿ ಅಕ್ಕಿಯ ಮಧಿಸಬೇಕೆಣ್ಣ ಕತ್ತರಿ ಮನವೆಂಬ ಹೊಟ್ಟನು ಎತ್ತಿ

ಎಸರಿಂಗಿಸುತಲಿ' - ಹೀಗೆ ಸಾಗುವ ಕೀರ್ತನೆ 'ಸುಖದ ಪಾಕವನ್ನು ಚಂದದಿಂದ ಸವಿದುಣ್ಣಲಿಕ್ಕೆ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಣ್ಣ' ಎಂದು ಕೊನೆಯಾಗಿ, ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆಯೆಂಬುದು ನಿರಂತರ ಪರಿಶ್ರಮದ ಎಚ್ಚರದ ತದೇಕ ಚಿತ್ತತೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸಾರುತ್ತದೆ. ದೇಹದ ಅನಿತ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಸಾರತೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಮೋಹ ಸಲ್ಲದೆಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಭಾಷೆ ದೇಹದ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಜಿಗುಪ್ಸೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತದೆ :

ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ಚರ್ಮದ ಹೊದಿಕೆ ನರವಿನೊಳು
ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬಿಗಿದಾ ಮಾಂಸದ ಬೊಂಬೆಯ
ರಕ್ತ ಮಲಮೂತ್ರ ಕೀವಿನ ಪುಳಿಯದೊಡಲೆಂದು
ಸ್ವಸ್ಥದಿಂ ತಿಳಿದವನೆ ಪರಮಯೋಗಿ

'ಹಿತ್ತಲ ಕಸಕ್ಕಿಂತ ಅತ್ತತ್ತ ಈ ದೇಹ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಕಸವಾದರೂ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಸತ್ತ ದೇಹ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ನಿರುಪಯುಕ್ತ, ಅದನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇಂಥ ದೇಹದ ಮೋಹ ಸರಿಯೆ? ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಅಚ್ಚೊತ್ತು ತ್ತಾರೆ. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಗಂಡು ಸಂತಾನದಿಂದಲೇ ಸದ್ಗತಿ ಎಂಬ ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಸತ್ಯನೊಬ್ಬ ಮಗ, ಶಾಂತನೊಬ್ಬ ಮಗ, ದುರ್ವೃತ್ತಿ ನಿಗ್ರಹನೊಬ್ಬ ಮಗ, ಸಮಚಿತ್ತನೊಬ್ಬ ಮಗ ಎಂದು ಉತ್ತಮರೀ ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಹೆತ್ತರೇನು ಇನ್ನು ಹೆರದಿದ್ದರೇನು? ಎಂದು ಧೀರವಾಗಿ ಸವಾಲು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಲ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿರುವುದನ್ನು ತೀವ್ರ ವಿಷಾದದಿಂದ ದಾಸರು ಬಣ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಶಕ್ತಿ ಚಿತ್ರಕತೆಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೋವಿದ ಮಾವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದೆಂದು ಬೋಧಿಸುವಾಗ ಅವರು, 'ಹಾವ ಹಿಡಿಯಲುಬಹುದು, ಹರಣ ತೊಡಲೂಬಹುದು ಬೇವ ಕೆಚ್ಚನು ಹಿಡಿದು ನುಂಗಬಹುದು ಭಾವೆಯಳ ತಂದೆ ಮನೆಯಲಿ ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಾಯ್ದುದೇ ಲೇಸು ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ' ಎಂದು ತೀರಾ ಸಹಜವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಹೋಲಿಕೆಗಳು ಅವರ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಯಾಗಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತವೆ. ಕೇಶವ ದೈವವಿರುವಾಗ ಹಲವು ಹನ್ನೊಂದು ದೈವಗಳ ಪೂಜೆ ನಿರರ್ಥಕವೆಂದು ಸಾರುವಾಗ 'ವರಕವಿಗಳ ಮುಂದೆ ನರ ಕವಿಗಳ ವಿದ್ಯೆ ತೋರಬಾರದು, ಈ ಧರಣಿಯ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಶರಣೆಂದು ಪೂಜೆಯ ಮಾಡಬಾರದು' ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವ ರೀತಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. 'ಡೊಂಕು ಬಾಲದ ನಾಯಕರೆ' ಎನ್ನುವ ಕೃತಿ ಮನುಷ್ಯ ಚಪಲತೆ ಚಂಚಲತೆ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನನಹಿತತೆಗಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬಹು ಸೊಗಸಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಟಕ್ಕನೆ ತಟ್ಟುವಂತೆ ಬಿಡಿಸುತ್ತದೆ. 'ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡುವುದು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆ ಲೋಕದ ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಿ ವೇಷಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಮುಖಕ್ಕೆ ರಾಚಿದಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ತೋರಿಕೆಯ ಜಪತಪಗಳನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿ 'ಜಪವ ಮಾಡಿದರೇನು ತಪವ ಮಾಡಿದರೇನು ಕಪಟಗುಣ ವಿಪರೀತ ಕಲುಷವಿದ್ದವರು' ಎಂದು ಅವರ ಜನ್ಮವನ್ನು ಜಲಾಡುತ್ತಾರೆ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ. 'ಕಣಿಯ ಹೇಳೆ ಬಂದೆ ನಾನು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಸರು ಕ್ಷುದ್ರ ದೇವತೆಗಳ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು, ಬಲಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಅವನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮಧ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಹರಿತವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ :

ಎಕ್ಕನಾತಿಯರು ಕಾಟ ಜಕ್ಕಣಿಯರು ಜಲಜೆಯರು
ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಸೊಂಟ ಮುರುಕ ಮೈಲಾರ ದೇವರು
ಮಿಕ್ಕ ಮಾರಿ ಮಸಣಿ ಚೌಡಿ ಭೈರವ ದೇವ ಮೊದಲಾದ
ಠಕ್ಕು ದೇವರ ಗೊಡವೆ ಬೇಡ ನರಕ ತಪ್ಪದು.

ಹೀಗೆಯೇ 'ಕ್ರೂರ ಶಾಸ್ತ್ರವನೋದಿ ಕುರಿ ಕೋಣವನೆ ಕಡಿದು ಘೋರ ನರಕದಿ ಬೀಳುವುದು ನಾನೊಲ್ಲೆ' ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಅವರ ದಿಟ್ಟತನ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕುಲ ಕುಲ ಕುಲವೆನ್ನುತಿಹರೋ', 'ಕುಲಕುಲ ಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡದಿರಿ' ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದ

ದೇಹಕ್ಕೆ ಅರ್ಬುದ ರೋಗವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಜತಿ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಂಥವು. ಸ್ವತಃ ಸಮಾಜದ ಕೆಳವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದು, ತನ್ನ ಸಾಧನೆ ಸಿದ್ಧಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೂ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಮೇಲುಜತಿಗಳವರ ಅವಹೇಳನ ತಿರಸ್ಕಾರ ಅಪಹಾಸ್ಯಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ನೋವು ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಕನಕದಾಸರ ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನವಿರಿಯುವ ಯಾತನೆ ಖಾರ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ ವ್ಯಂಗ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಸತ್ವಶಾಲಿಯಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತಿವೆ. ಒಂದು ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಸುಜನರಿಗೆ ಕುಲವೆಂಬುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಾದಿಸಿ, ಗುಣದಿಂದಲ್ಲದೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಕುಲವನ್ನು ಗಣಿಸುವುದು ಮೂರ್ಖತನ ವೆಂಬುದನ್ನು ತಾವರೆ ಕ್ಷೀರ, ಪರಾಶರ ವಸಿಷ್ಠ ನಾರದ ಮೊದಲಾದ ನಿದರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಕ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ ಸಾರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ 'ನಿಮ್ಮ ಕುಲದ ನೆಲೆಯನೇ ನಾದರೂ ಬಲ್ಲೀರಾ?' ಎಂದು ನೇರವಾಗಿ ಸವಾಲು ಎಸೆದು,

ಜಲವೆ ಸಕಲ ಕುಲಕ್ಕೆ ತಾಯಲ್ಲವೆ

ಜಲದ ಕುಲವನೇನಾದರೂ ಬಲ್ಲೀರಾ

ಜಲದ ಬೊಬ್ಬಳಿಯಂತೆ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲವೀ ದೇಹ

ನೆಲೆಯರಿತು ನೀ ನೆನೆಕಂಡ್ಯ ಮನುಜ

ಎಂದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಮಂಡಿಸಲಿ, ಕನಕದಾಸರ ಕವಿ ಹೃದಯ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಾವ್ಯಪರಿವೇಷವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತೊಡಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಬೃಂದಾವನದ ಚೆಲುವೆಗಳ ವರ್ಣವೈಭವದಂತೆ ಅವರ ಕೀರ್ತನಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಧ್ವನಿರಮ್ಯವಾದ ಮನಮೋಹಕವಾದ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿನಿಲ್ಲುವ ಉಪಮೆ ರೂಪಕಗಳು ಅರಳರಳಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ದಂತಿಯಿಲ್ಲದ ಅರಸು ಮುರಿದ ಕಾಲಿನ ಗೊರಸು, ತುಟಿ ಮೀರಿದ ಹಲ್ಲಿನಂತೆ, ದೇವರಿಲ್ಲದ ಗುಡಿಯು ಹಾಳು ಬಿದ್ದಂಗಡಿಯು, ಬಾಳೆಹಣ್ಣಿಗೆ ಕೊಡಲಿ ಬೇಕೆ? ಪಾವಕನ ಉರಿಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಹೊರಡಲಿಬಹುದು, ಹಾವುಗಳ ಹೆಡೆ ಹಿಡಿದು ಎಳೆ ಎಳೆದು ತರಬಹುದು, ಕಣ್ಣು ಕಾಣದವನಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಯ ತೋರಿದಂತೆ, ಹುಲಿಯ ಮೀಸೆಯ ಪಾಶವಿಡಿದು ಗೋವತ್ಸಗಳು ನಲಿದು ಉಯ್ಯಾಲೆಯಾಡಿದಂತೆ, ತಲೆ ಹುಳಿತನಾಯಂತೆ, ಹಲವು ಜನ್ಮದಿ ತಾಯಿ ಎನಗಿತ್ತ ಮೊಲೆ ಹಾಲು ನಲಿದುಂಬಾಗ ಹನಿ ನೆಲಕೆ ಬಿದ್ದದ ಕೂಡಿ ಅಳೆದರೆ ಕ್ಷೀರಾಂಬುಧಿಗೆ ಇಮ್ಮಿಗಿಲು – ಈ ಮುಂತಾದ ನೂರಾರು ನಿದರ್ಶನಗಳು ಈ ಮಾತಿಗೆ ಸಮರ್ಥ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೭

ಕನಕದಾಸರ ಬೆಡಗಿನ ವಚನಗಳಂತೂ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯ ಚಿಂತನ ತೀವ್ರತೆಯ ಸಾದೃಶ್ಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಭಾಷಾ ಸಿದ್ಧಿಯ ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳಾಗಿವೆ. ಅವರ ಬಹುಪಾಲು ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಪ್ರಾಸ ಅನುಪ್ರಾಸಗಳ ಸೊಬಗಿನಿಂದ, ಭಾವಾನುಸಾರಿಯಾದ ಲಯ ವಿನ್ಯಾಸದ ಆಕರ್ಷಕ ಅಭಿನಯದಿಂದ, ಅವುಗಳ ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮುವ ಮಧುರನಾದದಿಂದ ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ಮಲ್ಯಗಳು ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತ ವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಹರಿದಾಸ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳಾಗಿ ಅವರು ನಿಲ್ಲುವರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

೧೧. ನಿಸಾರ್ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಅನನ್ಯತೆ

(1)

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಲೋಕ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸಾಧನೆಗಳ ಒಂದು ಅನನ್ಯ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಹಳೆಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ, ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಮಹೋನ್ನತ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟೋಚ್ಚಲವಾಗಿ ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿಕೊಡಿದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಮಹತ್ವ ಬೃಹತ್ತು ಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಶಿಖರವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯವಂತೂ ವಸ್ತು ವ್ಯಾಪಕತೆ ಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಯೋಗ ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಉನ್ನತ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ, ಸರಳತೆ ಮತ್ತು ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ, ವೈಚಾರಿಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಹಾಗೂ ಹರಹಿನಲ್ಲಿ, ಮನುಷ್ಯಲೋಕದ ಆಕಾಶ ಪಾತಾಳಗಳ ದಟ್ಟ ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಆಯಾಮಗಳ ತವರು ಮನೆಯಾಗಿದೆ. ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವ ಈ ಕಾವ್ಯ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವೋಪಜ್ಜಶೀಲತೆ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭಾ ದೀಪ್ತಿಗಳು ಅವಿರಾಮವಾದ ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ, ಅನುಶೀಲನಕ್ಕೆ, ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಮತ್ತು ಮಲಿಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ ವಾಗಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯವಂತೂ ನಿತ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಭೂಮಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು, ಸಮಾಜದ ಬಹು ಸ್ತರಗಳಿಂದ, ಬಹುಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಂದ, ಬಹುಭಾಷಿಕ ವಲಯಗಳಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಕವಿಗಳ ಅನನುಕರಣೀಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿಯ ಬಹುತ್ವದ ಪರಮ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ರೂಪು ಗೊಂಡಿದೆ. ಮಿಕ್ಕಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ, ಕನ್ನಡವನ್ನು ತಾಯಿ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಆವಿಷ್ಟರಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ವಾಚೋವಿಧೇಯವಾಗಿ ಅನನ್ಯ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು, ಹತ್ತರೊಡನೆ ಹನ್ನೊಂದನೆಯವರಾಗದೆ, ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಪ್ರದೀಪ್ತಿಯನ್ನು ಮೆರೆಸುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ, ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಿವೇಷವನ್ನು ಪ್ರಖರತೆಯನ್ನು ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟವರು ಪ್ರೊ. ಕೆ.ಎಸ್. ನಿಸಾರ್ ಅಹಮದ್.

9

ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಲ್ಲದೆ, ಭೂವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಅದರ ವಿಸ್ಮಯಗಳನ್ನು ಮನನ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತಿನ ಬಗೆಗೆ ಜನದ ಬಗೆಗೆ ಜನ ಮನೋಭಾವದ ಬಗೆಗೆ ಮೊನಚಾದ ಕುತೂಹಲ ಚಿಂತನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ, ಕುರಿತೋದದೆಯುಂ ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತಮತಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ನಿಸಾರ್, ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ 'ಮನುಸು ಗಾಂಧಿ ಬಜರು' ಕವಿತಾ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ದನಿ ಹೊಸ ಬನಿ ಹೊಸ ಲಯ ಹೊಸ ಆಶಯ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಭಾಷೆಗಳ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನಕರವಾದ ಸುಳಿಗಳಿಯಾಗಿ ಬೀಸಿ ಕಾವ್ಯಪ್ರಿಯರನ್ನು ಪುಳಕಗೊಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ನವೋದಯಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪರಮ ಫಲಗಳು ಕಾವ್ಯ ರಸಿಕರ ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ತಣಿಸಿ ಕುಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸುಗ್ಗಿ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಸಂಕಲನದ ಪರಿಪುಷ್ಟ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೇ ಹಾರಬಿಟ್ಟ ಕವಿ ಅನಂತರ ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಮಾ ಪ್ರಧಾನವಾದ, ವಿಚಾರ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂವೇದನೆಯ ನವ್ಯಕಾವ್ಯ; ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಲೋಕದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವಗಣಿಸಿ ಅಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವರ್ಗದ ಸಶಕ್ತ ರೋಷಯುಕ್ತ ತಾಜ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಂಡಾಯ ಕಾವ್ಯಗಳ ಜೋರುಗಳಿಯಲ್ಲೂ ಎದೆಗುಂದದೆ, ಅವುಗಳ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಲ್ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಸಂವೇದನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ನೆನೆದವರ ಮನದಲ್ಲಿ (೧೯೬೪), ಸುಮುಹೂರ್ತ (೧೯೬೭), ಸಂಜೆ ಐದರ ಮಳೆ (೧೯೭೦), ನಾನೆಂಬ ಪರಕೀಯ (೧೯೭೧), ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ (೧೯೭೬), ಸ್ವಯಂ ಸೇವೆಯ ಗಿಳಿಗಳು (೧೯೭೭), ಅನಾಮಿಕ ಆಂಗ್ಲರು (೧೯೮೧), ಬಹಿರಂತರ (೧೯೯೦), ನವೋಲ್ಲಾಸ (೧೯೯೪) ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಸರಹದ್ದುಗಳಿಲ್ಲ (೧೯೯೮), ಅರವತ್ತೆದರ ಐಸಿರಿ (೨೦೦೦) ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತ ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳ ಮನದಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾಗಿ ಉಳಿದದ್ದು, ಕವಿ ನಿಸಾರರ ನಿತ್ಯ ಸಮಕಾಲೀನ ಕಲ್ಪನೆ, ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗ ಪ್ರಿಯತೆಗಳ

ಅಂತಸ್ಸತ್ವವನ್ನು ರುಜುವಾತುಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಅಖಂಡ ಕಾವ್ಯ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅದರ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಭಾವಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಪತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡ, ಹಳಸಲಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ನಿರಂತರ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು, ಅನನ್ಯವಾದದ್ದು. ಅದರ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಕೆಲವುಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

೩

ಭಾಷೆಯೆಂಬುದು ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಮನುಷ್ಯ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನಾದರೂ ವಿಚಾರವಂತನಾದರೂ ಅನುಭವಶ್ರೀಮಂತನಾದರೂ ಆ ಪ್ರತಿಭೆ ವಿಚಾರ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಖರವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅನನ್ಯವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯ ಮಾಡುವ ವಿಶೇಷ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮನುಷ್ಯನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾಷೆಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಂತೂ ಇದರ ಪಾತ್ರ ಮಹತ್ತರವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕವಿ ಬಳಸುವ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಸಹೃದಯನಾದವನು ಕವಿಯ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿ ಅವನ ಕಾಣ್ಕೆಗಳನ್ನು, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು, ಪ್ರತಿಭೆಯ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ರೀತಿರಾತ್ಮಾ ಕಾವ್ಯಸ್ಯ' ಎಂದು ನಮ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಕರು ಸಾರಿದರು. ಭಾಷೆಯೇ ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ, ನಿಜ; ಆದರೆ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಕಾವ್ಯವಾಗಬೇಕು ಎಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ನಿಜ. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಭಾವನೆ ಕಲ್ಪನೆ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಭಾಷಿಕ ಆಕಾರವನ್ನು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಕೂಡ ಸಫಲವಾಗದೆ ಹಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ ಕುವೆಂಪು ಬೇಂದ್ರೆ ಅಡಿಗರಂಥ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸೃಜನಶೀಲ ಮಹತಿಯನ್ನು ಮೆರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ, ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಅನನ್ಯ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಭಾಷೆಯೂ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ವೆಂಬುದನ್ನು ಮೆರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ಕುವೆಂಪು ಬೇಂದ್ರೆ ಪುತಿನ ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ಅಡಿಗ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟೋಚ್ಚಲ ಸೃಜನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಲೋಕವನ್ನು ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಆವರಿಸಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಸರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ಜನ ಮಾನಸದ ಬಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಸ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಮೂರ್ತಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ತನ್ನದೇ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಛಾಪನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಸವಾಲೆನಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕಾವ್ಯರಂಗಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದ ಕವಿ ಕೆ.ಎಸ್. ನಿಸಾರ್ ಅಹಮದ್, ಆ ಸವಾಲನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ, ಪರಿಶ್ರಮಿಸಿದ, ಗೆದ್ದ ರೋಚಕ ಇತಿಹಾಸ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಧಾಳಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದೆ. ತಾಯಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಾಗು ಬಳುಕು ಬನಿ ದನಿ ಚಿತ್ರಕತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾದ ಉರ್ದು, ಶಿಕ್ಷಣ ಭಾಷೆಯಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಾದಿ ಮಿಡಿಸಿ ಗಟ್ಟಿಸಿ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದ ಹೊಸ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಯಾದ, ರುಚಿಕಟ್ಟಾದ 'ನಿಸಾರ್ ಶೈಲಿ'ಯೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡ ಜನ ಮನದ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಕವಿಯಾದವರು ನಿಸಾರ್ ಅಹಮದ್. ಈ ಮಾತನ್ನು ರುಜುವಾತು ಪಡಿಸುವ ಪುರಾವೆಗಳನ್ನು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಅವರ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ.

೪

ನಿಸಾರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಹಲವು ವಸ್ತು ಮೂಲಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿಸರ್ಗಾರಾಧನೆ, ಪ್ರೀತಿ-ಪ್ರೇಮ-ಸ್ನೇಹ, ನಾಡು-ನುಡಿ, ಸಮಾಜ ವಿಮರ್ಶೆ, ಅಂತರಂಗ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗೌರವ ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಮತ್ತು ಕವಿ ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದುವ ಸಂಬಂಧ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಹಾಗೂ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ವಿಶೇಷದಿಂದಾಗಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ

ತಾನು ಇತರರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಕ್ರಮ, ಹೊಸ ಹೊಳಪು, ಹೊಸ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ತಾವೇ ತಾವಾಗಿ ಮೈದೋರುತ್ತವೆ. ನಿಸರ್ಗ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಈ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ :

‘ಕುರುಡು ತಮವ ಕೊರೆಯುವಂಥ

ಬಾಣ ಬಿಟ್ಟ ಚಾಪಗಳೆ,

ಜಿಂಕೆ ಕಣ್ಣ ತಂಪು

ಕಾಡನೆಲ್ಲ ಬೆಳಗುವಂತೆ,

ಸುಖದ ಸಂತೆ ನೆರೆಯುವಂತೆ

ಕರಗಿ ಎಲ್ಲ ಚಿಂತೆ-

ಮಿನುಗಿ, ಮಿನುಗಿ ದೀಪಗಳೆ.

ಕನಸಿನ ಗೊನೆ, ಮಿಂಚಿನ ತೆನೆ, ಕಂಚಿನ ಬಿಳಿ ದನಿಗಳೆ,

ಪುಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ನಡೆವ, ಬೆಳೆವ ಎಳೆಯ ನಗೆಗಳೆ,

ಬೆಳಕ ಸಣ್ಣ ಗೊಂಚಲುಗಳು ತೂಗುತಿರುವ ಬಗೆಗಳೆ;’

(ದೀಪಗಳು)

* * *

‘ಜೋಗದ ಸಿರಿ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ತುಂಗಯ ತೆನೆ ಬಳುಕಿನಲ್ಲಿ

ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಲೋಕದದಿರ ಉತ್ತುಂಗದ ನಿಲುಕಿನಲ್ಲಿ

ನಿತ್ಯ ಹರಿದ್ವರ್ಣ ವನದ ತೇಗ, ಗಂಧ ತರುಗಳಲ್ಲಿ-

ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ, ತಾಯಿ, ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ ನಿನಗೆ’

(ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ)

* * *

‘ಬರುತ್ತದೆ ಮಳೆ....

ನೇಸರ ತೊಳೆಗೆ ನಿಧಾನ ಕಟ್ಟಿ

ಮೋಡದ ಬೂಜಿ,

ಕತ್ತಲಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಮಿಂಚಿನ ಸೂಜಿ

ಮುಟ್ಟಿದ ಹಾಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಹೂಜಿ’

(ಈಗ ಮಳೆಗಾಲವಲ್ಲ)

* * *

‘ಕೊಳದೆದೆಯಲಿ ಅಲೆಗಾಗಿದೆ ಹೊಂಬೆಳಕಿನ ಜಳಕ

ಅರವಿಂದಗಳೆವೆ ಬಿಚ್ಚಿವೆ, ರವಿರಶ್ಮಿಗೆ ತುಟಿ ಹಚ್ಚಿವೆ

ನೆಲವೆಣ್ಣಿನ ಮೈ ಗರಿಕೆಗೆ ಇಬ್ಬನಿಗಳ ಪುಳಕ

.....

ಮಲೆಬನಗಳ ಕಾನನದಲಿ ಸುಗ್ಗಿಯ ಸಂಚಲನ

ತರು ನಿಶ್ಚಲ ತೇರಂತಿವೆ

ನವಿಲಾಡುವ ಸುರರಂತಿವೆ

ಬಹು ದೂರದ ಕಾಸಾರದ ಬಳಿ ಬಾನ್ಸೆಲ ಮಿಲನ'. (ನಿಸರ್ಗ ವಿಲಾಸ)

- ಮೇಲಿನ ಈ ನಾಲ್ಕೂ ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳು ಕವಿಯ ನಿಸರ್ಗದ ಬಗೆಗಿನ ವಿಶಿಷ್ಟಾಸ್ವಾದನ ಪರಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಆ ಪರಿಯಲ್ಲಿನ ಮೋಹಕ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು, ಇಂದ್ರಿಯಗಮ್ಯವೂ ಮನೋಗಮ್ಯವೂ ಆದ ವಿನೂತನ ಅನುಭವಗಳ ಅಲೆಗಳ ವಿವಿಧ ಚಲನೆಗಳನ್ನು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂಥ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಲಲಿತ ಸುಂದರ ಭಾಷೆಯ ಮಿಂಚಿನ ಸರಣಿಯನ್ನೇ ನಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಚಿಮ್ಮಿಸಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಮೊದಲಿನ ದೀಪಗಳ ವರ್ಣನೆಯ ಆಯ್ದ ಪದಗಳು ಮಾಮೂಲೀ ಪದಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಹೊಸ ಭಾವ ಕಾಂತಿಯನ್ನು, ಜೀವ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತ ಅನುಭವದ ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ಅನಾವರಣ ಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಕನಸಿನ ಗೊನೆ, ಮಿಂಚಿನ ತೆನೆ, ಕಂಚಿನ ಬಿಳಿ ದನಿ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೋಜ್ವಲವಾದ ರೂಪಕ ರತ್ನಗಳು ತಮ್ಮ ಅನನ್ಯ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ, ನಿರಾಯಾಸ ಹಾಗೂ ಸಹಜ ಅವತಾರದಿಂದ ಹೃದಯವನ್ನು ಜುಮ್ಮೆನಿಸುತ್ತವೆ.

'ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ'ದ ಭಾಷೆ ನಾಲ್ಕು+ಎರಡು, ಮೂರು+ಮೂರು ಮಾತೃಗಳ ಜೀವ ಲಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ನಾಡಿನ ಬಗೆಗಿನ ಕವಿಯ ಭಕ್ತಿ ಅಭಿಮಾನ ಅನುರಕ್ತಿಗಳ ಉಲ್ಲಾಸ ತರಂಗಗಳನ್ನು ಸಹಜೋದ್ಭೂತವಾದ ಸಂಗೀತ ಲಹರಿಯಲ್ಲಿ ಭೋಗ್ಯರೆಸುತ್ತ ಎಂಥ ನಿರಭಿಮಾನಿಯಲ್ಲೂ ನಾಡ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಉಕ್ಕೇರಿಸುವ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾವ ಕಲ್ಪನೆ ಭಾಷೆ ನಾಡ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಕ ಶಕ್ತಿಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಬೆರೆತು ಮೈ ಪಡೆಯುವ ಮುಹೂರ್ತವಿದು.

ಕಾಲವಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬಂದಾಗ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮ ವನ್ನು ಯಾವ ಪೂರ್ವಕೃತ ಕವಿಸಮಯದ ಮೊರೆ ಹೋಗದೆ ಸ್ವಾನುಭವಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠವಾಗುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲೇ, ಯಾರೂ ಉಹಿಸಲಾಗದ ನೇಸರ ತೊಳೆ, ಮೋಡದ ಬೂಜಿ, ಮಿಂಚಿನ ಸೂಜಿ ಮತ್ತು ಮಣ್ಣಿನ ಹೂಜಿಗಳ ರೂಪಕಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂವಹನಿಸುವ ಕವಿತೆಯ ನಡೆ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿದೆ, ವಿನೂತನವಾಗಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಅಲೆಗಳು ಹೊಂಬೆಳಕಿನ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ, ಕಮಲಗಳು ಎವೆ ಬಿಚ್ಚಿ ರವಿರಶ್ಮಿಯನ್ನು ಚುಂಬಿಸುವ, ಭೂಮಿ ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣಿನ ಗರುಕೆಮ್ಮೆ ಇಬ್ಬನಿಗಳ ಸ್ವರ್ಶದಿಂದ ಪುಳಕಗೊಳ್ಳುವ ಬೆಳಗಿನ ಸಹಜ ಪ್ರೇಮೋನ್ಮಾದದ ದೃಶ್ಯಗಳು ಕವಿ ಹೇಗೆ ಭಾವ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥನಾರೀಶ್ವರನಂತೆ ಬೆಸೆದುಬಿಡುವ ಅಪೂರ್ವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ವಶೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ವಸ್ತು ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ವೋಪಜ್ಞಶೀಲ ಸಂವೇದನೆಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಸಹಜ ಸ್ಫೂರ್ತವಾಗಿ ಚಿಮ್ಮುವ ಭಾವದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ, ಚಿಂತನೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಸಯಿಸಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಡುವ ಭಾಷೆಯ ಬೆಡಗಿ ನಿಂದ ನಿಸಾರ್ ಅದಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ವಿನೂತನವೆನಿಸುವ ರೂಪಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ನಾಡುನುಡಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಯ ಆತ್ಮದ ಹಂಬಲ ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ, ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಲಯ ಸಮನ್ವಿತವಾಗಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸ್ಫೋಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು :

'ಇತಿಹಾಸದ ಹಿಮದಲ್ಲಿನ ಸಿಂಹಾಸನ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ
ಗತ ಸಾಹಸ ಸಾರುತಿರುವ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ
ಓಲೆ ಗರಿಯ ಸಿರಿಗಳಲ್ಲಿ, ದೇಗುಲಗಳ ಭಿತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ
ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ, ತಾಯಿ, ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ ನಿನಗೆ' (ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ)

'ನಾಡ ದೇವಿಯೆ ಕಂಡೆ ನಿನ್ನ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಎಂಥ ದೃಶ್ಯ,
ನೋವು ನಗೆಯ ಸಮ್ಮಿಶ್ರದಲ್ಲಿ ಎದೆಯಾಯಿತದಕೆ ವಶ್ಯ,
ಒಂದೆದೆಯ ಹಾಲ ಕುಡಿದವರ ನಡುವೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಭೇದ ತಾಯಿ,
ಒಂದೆ ನೆಲದ ರಸ ಹೀರಲೇನು? ಸಿಹಿ, ಕಹಿಯ ರುಚಿಯ ಕಾಯಿ'. (ನಾಡದೇವಿಯೆ)

'ಮಲೆನಾಡ ಸೀರೆಗಿದೆ ಪಡುಗಡಲ ಚೆಲು ಸೆರಗು,
ಕೆನ್ನೆಗೋ ಸಂಜೆ ಬಾನ್‌ಗೆಂಪು ಬಣ್ಣ.
ನಿತ್ಯ ದೀಪೋತ್ಸವದ ರತ್ನದೊಡವೆಯ ಮೆರುಗು
ನೀನು ಕೃಪೆ ತೋರಿದಡೆ ಮಣ್ಣು, ಚಿನ್ನ'. (ಕನ್ನಡಾಂಬೆಯ ಹಿರಿಮೆ)

'ಕನ್ನಡವೆಂದರೆ ಬರಿ ನುಡಿಯಲ್ಲ,
ಹಿರಿದಿದೆ ಅದರರ್ಥ;
ಜಲವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ನೀರಲ್ಲ,
ಅದು ಪಾವನ ತೀರ್ಥ.
ಕನ್ನಡವಲ್ಲ ತಿಂಗಳು ನಡೆಸುವ
ಗುಲ್ಲಿನ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು;
ರವಿ ಶಶಿ ತಾರೆಯ ನಿತ್ಯೋತ್ಸವವದು
ಸರಸತಿ ವೀಣೆಯ ಸೊಲ್ಲು'. (ಕನ್ನಡ)

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದ, ಇತಿಹಾಸದ ಹಿರಿಮೆಯ, ನೋವು ನಗೆಗಳ ಭೇದ ಭಾವಗಳ ಮನ ಕಲಕುವ, ಮನ ಕುಣಿಸುವ, ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಉಕ್ಕೇರಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನ್ಯೂನತೆಗಳ ಸಣ್ಣತನಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿಷಾದದಿಂದ ಚುಚ್ಚುವ ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಭಾಷೆಯ ಆದ್ರ್ವತೆ ಆಪ್ತತೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ನವಿರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಜೀವ ಪಡೆದಿವೆ. ಸರಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಹು ಪರಿಚಿತವೆನ್ನಿಸುವ ಪದಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಹನಿಯುವ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುವ, ಒಳಕ್ಕೆಳೆದು ಮೈ ನೇವರಿಸುವ ಭಾವಗಳು ಹರಳು ಹರಳಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡರಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಆಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿ ಮುದಗೊಳಿಸುವ, ಅರಳಿಸುವ, ವಿಚಾರಮಗ್ನಗೊಳಿಸುವ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಸಜೀವಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಈ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕವಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿರುವ ಸಹಜ ವರ.

೫

ಪ್ರಕೃತ ಸಮಾಜದ ವಿಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸುಕೃತಿಯ ವಿಸ್ತಾರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ, ಆ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಿಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಿಂಗರಿಸುವ, ಧ್ವನಿ ತರಂಗಗಳ ತವರು ಮನೆಯನ್ನಾಗಿಸುವ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಕೌಶಲವನ್ನು ಹಲವು ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿ ತುಂಬ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ದಿದ್ದಾರೆ:

'ಕುರಿಗಳು, ಸಾರ್ ಕುರಿಗಳು;

ಸಾಗಿದ್ದೇ

ಗುರಿಗಳು.

ಮಂದೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ, ಸ್ವಂತತೆಯೇ ಬಂದಾಗಿ

ಇದರ ಬಾಲ ಅದು, ಮತ್ತೆ ಅದರ ಬಾಲ ಇದು ಮೂಸಿ,

ದನಿ ಕುಗ್ಗಿಸಿ, ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ

ಹುಡುಕಿ ಹುಲ್ಲು ಕಡ್ಡಿ ಮೇವು, ಅಂಡಲೆಯುವ ನಾವು, ನೀವು

ಕುರಿಗಳು ಸಾರ್, ಕುರಿಗಳು;

ನಮಗೊ ನೂರು ಗುರಿಗಳು'. (ಕುರಿಗಳು ಸಾರ್ ಕುರಿಗಳು)

- ಹೀಗೆ ಕುರಿಮಂದೆಯಂತೆಯೇ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡದೆ ಸಾಗುವ ಕುರಿಗಳ ಚಿತ್ರ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವರಹಿತ ಜನತೆಯ ಸಮಾಜದ ಮೂಕ ಅನುಕರಣೆಯ ಅನನುಕರಣೀಯ ಜ್ವಲಂತ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಕವಿ ಪದಗಳನ್ನು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಲೀಲಾಜಲವಾಗಿ ಮುರಿದು ಮುರಿದು ಕಟ್ಟುವ ಬಗೆ ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗುರಿರಹಿತವಾದ ಮಹತ್ವಾ ಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಸುಳಿವೂ ಸುಳಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ನೀರಿನ ಮೇಲಿನ ಕಡ್ಡಿಯಂತಹ ನಿತ್ರಾಣ ಬದುಕಿನ ಸಪ್ರಾಣ ವರ್ಣನೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಜನರನ್ನು ಕಾಯುವ ಮೇಯುವ ನಾಯಕ ಗಣ ಪ್ರಾಣಾಪತ್ತು ಬರುವ ವಿಷಮ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಜಗೃತರಾಗದೆ ದಿವ್ಯಜಡರಾಗಿ ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ ಸ್ವಾರ್ಥ ವಿನೋದಗಳ ಲಘು ಚಕ್ರಬಾರ ಆಟದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವ ವ್ಯಂಗ್ಯದ ಹೃದಯವಿದ್ರಾವಕ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸೃಷ್ಟಿ ನಮ್ಮ ಮುಖಂಡತನವನ್ನು, ಅವರ ಬುದ್ಧಿ ಮಾಂದ್ಯ ವನ್ನು, ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಕಾಳಜಿಯೇ ಇಲ್ಲದ ಹೊಣೆಗೇಡಿತನವನ್ನು ರಪರಪನೆ ಮುಖಕ್ಕೆ ರಾಚುವಷ್ಟು ನೈಜವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನತೆಯ ದಯನೀಯ ರುಗ್ಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರವತ್ತಾಗಿ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿ ಸುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಕವಿ ನಿಸಾರ್ ಅವರ ಶೈಲಿ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ವೈವಿಧ್ಯದೊಡನೆ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದೆ :

'ಆ ಹೊಳಪಿಗೆ ದಂಗಾಗಿ, ಕಣ್ಣಿಗದೇ ರಂಗಾಗಿ,

ಒಳಗೊಳಗೇ ಜಂಗಾಗಿ,

ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಿ, ಸೊಕ್ಕಿರುವ ಹೋಗಿ ಹೋಗಿ ನೆಕ್ಕಿರುವ

ಕತ್ತನದಕೆ ತಿಕ್ಕಿರುವ

ನಾವು, ನೀವು, ಅವರು ಇವರು

ಕುರಿಗಳು, ಸಾರ್ ಕುರಿಗಳು!' (ಕುರಿಗಳು, ಸಾರ್, ಕುರಿಗಳು)

ಆತ್ಮವಿನಾಶದ ನೋವು ವಿಷಾದ ನಿಸ್ಸಹಾಯಕತೆಗಳು, ಬೆನ್ನೆಲುಬಿಲ್ಲದ ನಿರೀರ್ಯ ಮನಸ್ಸುಗಳು, ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೇ ಸೊನ್ನೆಯಾಗಿರುವ, ಶೋಷಣೆಯ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಎಂಜಲು ದೊನ್ನೆಗಳಂತೆ ಗುರಿಯಿರದೆ ತೇಲುವ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿರುವ ಜನ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ದೇಶದ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ದುರಂತ ಚಿತ್ರಣ ಕವಿಯ ಭಾವ ಶಕ್ತಿಯ, ಚಿಂತನ ಶಕ್ತಿಯ, ಅಪರಿಮಿತ ಭಾಷಾ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಅದ್ಭುತ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ ಈ ಕವಿತೆ. ಭಾರವಾಗದ ತೋರವಾಗದ ಸರಳ ಭಾಷೆಯ ಪರಿಚಿತ ಪದರು ಪದರುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚುತ್ತ ಪದಗಳನ್ನು ನಿಪುಣ ಪಗಡೆಯಾಟಗಾರನಂತೆ ಲೀಲಾಜಲವಾಗಿ ಆಡಿಸುತ್ತ, ನಿಷ್ಣಾತ ಗೊಂಬೆಯಾಟಗಾರನಂತೆ ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿ ಜೀವರುರಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಕುಣಿಸುತ್ತ, ಅತ್ಯಂತ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಚಿಮ್ಮುವ ಹೊಮ್ಮುವ

ಪ್ರಾಸ ಅನುಪ್ರಾಸಗಳ ದನಿ ಬನಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸದುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಆಳವಾದ ನೋವು ವ್ಯಂಗ್ಯಗಳೊಡನೆ ಒಂದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ರೂಪಕ ಲೋಕವನ್ನೇ ನಮ್ಮೆದುರು ತೆರೆದು ಬಿಡುವ ಈ ಶೈಲಿ ಅನನ್ಯ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪದಗಳ ದುಂದು, ಪ್ರಾಸಗಳ ಹಾವಳಿ, ಅತಿಯಾಯಿತೆನ್ನಿಸಿದರೂ ವಸಂತ ಋತುವಿನ ಮರದ ಮೈಯನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿರುವ ಹೇರಳ ಚಿಗುರುಗಳಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಮೋಹಿಸುತ್ತವೆ, ನಿಷ್ಪಶ್ಚರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

'ಇದು ಸೃಷ್ಟಿ, ಕವಿಮುಷ್ಟಿ;

ಮಂತ್ರ ಮರೆತಲಿಬಾಬನೆದುರಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿರುವ ಗವಿ ಬಾಗಿಲು.

ಉಸಿರಿನರವತ್ತೆಂಟು ಕೋಟಿ ಬಿಡಿ, ಬಿಡಿ ನೂಲು

ಗಂಟು ಗಂಟಾಗಲ್ಲಿ ಗೋಜು ಗೋಜಲ ಮಜಲು-

ನಡುವೆ ನೇತಾಡುತಿದೆ ನವಿರು ನವಿರಾದೆಳೆಯ

ಒಂಟಗೂದಲ ಮೂಲ'. (ಕಂಡಷ್ಟೇ ಸತ್ಯವಲ್ಲ)

- ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಹಸ್ಯದ ಗಂಭೀರ ಶೋಧವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಕವಿತೆಯ ತುಂಬ ಪ್ರತಿಮಾ ಪ್ರಪಂಚ ಕಿಕ್ಕಿರಿದಿದೆ. ಸರಳ ಸುಭಗ ಮಧುರ ಸಹಜ ಶೈಲಿಯ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡ ಈ ಕವಿ, ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಉಬ್ಬೇರಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾವ್ಯಪಂಥದ ನೇತಾರರ ಹುಬ್ಬೇರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಧಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನವೋದಯದ ಸರಳ ಮನೋಹರ ಭಾವಬಂಧುರ ಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆದೋಡಿ ಅಭ್ಯಾಸವಾದವರಿಗೆ ಈ ದಾರಿ ಸುಗಮವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕವಿ ಆ ನೂತನ ಕಾವ್ಯ ಮಾರ್ಗವೂ ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಎಟುಕದೇ ಇರುವಂಥದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸಲು ತಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಿಡಿಗಿಡಿದು ತುಂಬುವ, ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ಸಂಯೋಜನೆ ಸಂಕಲನ ವ್ಯವಕಲನ ಗುಣಾಕಾರಗಳ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಿಡಿಯುವ, ಮಿಡಿಮಿಡಿದು ಹದಗೊಳಿಸಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಪ್ರತೀಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನಾನಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುವ, ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವೆಂದು ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಅನ್ನಿಸದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ.

೭

ಕಾವ್ಯರಚನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಮೈಲಿಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನೆಡುವ ನಿರಂತರ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲರಾದ ಈ ಕವಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚಿದ, ನಾಡಿನ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ಕುರಿತೂ ತಮ್ಮ ನುಡಿಯ ಗೌರವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆದ್ರ್ವವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ಚಿತ್ತವತ್ತಾಗಿ ನಿವೇದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಂದರದಾಸರನ್ನು ಕುರಿತ ಈ ಕವಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ :

'ದಾಸರೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ವರ ಪುರಂದರರಯ್ಯ;

ಇದ್ದು ಇಲ್ಲೇ, ಅಲ್ಲಿಗೆರಿದವರು.

ಸಹಜ ಮುಕ್ತಿಯ ನೌಕೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಇಲ್ಲೆ

ಈಸಿದವರು, ಇದ್ದು ಜೈಸಿದವರು'.

* * *

'ಕವಿಯಂತೆ ಆಡಿದರೆ? ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ, ತಮ್ಮನ್ನೆ

ಮಿಡಿಸಿದರು, ನುಡಿಸಿದರು ಪ್ರಾಣ ದುಡುಕಿ;

ಹಾಡಿದರೆ? ಅಲ್ಲ, ಭಕ್ತಿಯನೆ ಕಾಡಿದರು
ಮನವ ಜಲಾಡಿದರು ಹರಿಯ ಹುಡುಕಿ'

* * *

ಬೇರೆ ಸ್ಮಾರಕ ಬೇಕೆ ಇವರಂಥ ಭಕ್ತರಿಗೆ?
ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸೇರಿದಂಥವರಿಗೆ?
ಬೇರೆ ಬಣ್ಣನೆ ಯಾಕೆ ಈ ಇಂಥ ಮುಕ್ತರಿಗೆ?
ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೀರಿ ನಿಂತವರಿಗೆ?' (ಪುರಂದರದಾಸರು)

ಸರಳತೆಗೆ ಸತ್ವಪೂರ್ಣತೆಗೆ ಉರ್ಧ್ವಮುಖ ಚೇತನಗಳಿಗೆ ಭಾಷೆಯ ಬಣ್ಣನೆಯ ಉಡುಪು ತೊಡಪುಗಳು ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಬದುಕೇ ಒಂದು ಅನನ್ಯ ಕವಿತೆ. ಅಂತೆಯೇ ಕವಿ ಇಲ್ಲಿ ಸರಳಾತಿಸರಳವಾದ ನಿರಾಡಂಬರವಾದ ಸಹಜ ಸಮರ್ಥ ಪದ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಮೂಲಕ, ಜನಪದ ಶಿಲ್ಪಿಯೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಮೆಚ್ಚಿನ ದೇವತೆಗೆ ಭಾವಭಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ನಿರಲಂಕಾರವಾದ ಧ್ವನಿರಮ್ಯ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಮನದುಂಬಿ ಕೊಡುವಂತೆ, ಪುರಂದರರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಡೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲಿನ ಸಾಲುಗಳು ಸರಳತೆಯಲ್ಲೂ ಎಂತಹ ಸಹಜ ಸೌಂದರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿರಳ ಆಲೋಚನೆಗಳು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸರಳ ಗಂಭೀರ ಆದರ್ಶಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕವಿ ಕೆತ್ತಿಡುವ ರೀತಿಯಿದು:

'ವಯಸು ಅನುಭವ ಹೂಡಿ ಸುಖ ದುಃಖ ಬೆಳೆದ ಮುಖ,
ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಬೆಳಕ ಕನವರಿಸುತಿಹ ಮಂದಗಣ್ಣು;
ಸಾಂತ್ವನವ ನುಡಿದಿರುವ ಹಳೆ ನಮೂನೆಯ ಚಶ್ಮ;
ಅದೇ ಕೊಡೆಯ ಗದೆ'....

.....
'ಇವರು ನನ್ನೆದುರಲ್ಲಿ ಹಾದು ಹೋದಾಗೆಲ್ಲ
ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಕಡೆಯ ಸುಪ್ರಸನ್ನತೆಯೊಂದು ನಗರಕ್ಕೆ ಸಂದಂತೆ,
ಬೆಳಗಾಗ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿ ನೀರ ಮಿಂದಂತೆ
ಎದೆ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ; ಹಗುರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ'...

.....
'ಕೂಗು ಹುಸಿ ಮುನಿಸುಗಳ ನಡುವೆ ತುಟಿಗಳ ಮೊಗ್ಗೆ
ಬಿರಿಸಿ ನಕ್ಕಾಗಿವರು, ಥೇಟ್ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಿನ ಶಿವಮೊಗ್ಗೆ:
ಚಣಕೃಷ್ಣ ಚಳಿ ನೂಲು, ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೂ ಬಿಸಿಲು,
ಹೊರಗೆ ಕಚಪಿಚ ಕೆಸರು, ಒಳಗೆ ಬೆಚ್ಚನೆ ಸೂರು'.

.....
'ಮರೆಯಾಗುವರು ಮಾಸ್ತಿ
ಸಂದ ಜೀವನದೊಂದು ರೀತಿಯಂತೆ;
ಸರಳ ಸದಭಿರುಚಿಯ ಖ್ಯಾತಿಯಂತೆ' (ಮಾಸ್ತಿ)

ಈ ಕವಿತೆಯ ಒಂದೊಂದು ಮಾತೂ ಎಚ್ಚರ ಚಚ್ಚರದಿಂದ ಆಯ್ದು ಜೋಡಿಸಿ ಕಟ್ಟಿದ ಅಣಿಮುತ್ತು. ಈ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಯ ಅಬ್ಬರವಿಲ್ಲ, ಉಪಮೆ ರೂಪಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ತಿಣುಕಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಕಸರತ್ತಿಸಿದ ಆಯಾಸಕಾಯಕವಿಲ್ಲ, ಒಣ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಪ್ರದರ್ಶನವಿಲ್ಲ, ನಿಸಾರರ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪದೋರಿ ಮೆರೆಯುವ ಮೊರೆಯುವ ಪ್ರಾಸಚಾಪಲ್ಯ ಪದಮೋಹಗಳಿಲ್ಲ. ಭಾಷೆ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಗೌರವಕ್ಕೆ, ಪ್ರೀತಿಗೆ, ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ, ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ, ಸಾಧನೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ, ಧ್ವನಿಗೆ ಧ್ವನಿ ಮರಿ ಹಾಕುವ, ಪದ ವರ್ಣಗಳು, ಆರೋಗ್ಯವಂತ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ರಕ್ತದಂತೆ ಕಣಕಣದಲ್ಲೂ ಚಿಮ್ಮುವ ಜೀವ ಕಾರಂಜಿಯಂತೆ – ತಮಗೆ ತಾವೇ ನೆಯ್ಯುಕೊಂಡು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯವಾದ ಒಂದು ಭಾವಶಿಲ್ಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿವೆ. ಇಡೀ ಕವಿತೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಅನೂನ ಜೀವಂತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಚಿರ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ, ನಿಸಾರರ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಸರಳೋಜ್ವಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆನ್ನಿಸುವ ಅಪರೂಪದ ಕವಿತೆ ಯಿದು.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಮೂರ್ತಿಸಿದ ಈ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ :

'ಲೋಕಕೇ ಕಣ್ಣಾದ ಬೆಳುದಿಂಗಳು

ಮನೆಯ ಬೆಳಗಿಲ್ಲೆಂದು ಕೂಗಾಡಲೆ,

ಹೊತ್ತಿನದೆ ದೀಪ?

ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದ ಕಡಲು ನನ್ನ ಬಾಯಾರಿಕೆಯ

ತಣಿಸಲಿಲ್ಲೆಂದು ರೇಗಾಡಲೆ,

ತೋಡದೆಯೆ ಕೂಪ?

.....

ಕೊನೆತನಕ ದೇಶವೇ ನಿನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ;

ಬೆಟ್ಟವೇರಿದ ಹಾಗೆ ನಟ್ಟಿರುಳಿನಲ್ಲಿ.

* * *

'ಹೆಳವ ನಡಿಗೆಯ ಹೊಳೆಗೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮಳೆ ಹೊಯ್ದು

ಮನೆ ಮರಗಳೆಲ್ಲ ತಪ್ಪ ತೇಲುತ್ತವೆ'.

* * *

'ಲೋಕವನೆ ದಹಿಸಿರುವ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತಡೆಯಾಗಿ

ನಿನ್ನ ಕೊಡೆ ನೆತ್ತಿಯನು ಕಾಯುತಿರಲಿ;

ಕಾದ ಹಾದಿಯ ನಡೆಯೆ ಸ್ವಾನುಭವ ಕೆರವಾಗಿ

ಸ್ವಂತ ಜೀವನದೊಡನೆ ತೇಯುತಿರಲಿ'. (ಬಾಪು)

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮಹಾಸತ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಚಿತ್ರದಂತೆ, ಭವ್ಯ ಶಿಲ್ಪದಂತೆ, ಹರಿಯುವ ಹೊಳೆಯಂತೆ, ಮೊರೆಯುವ ಮಹಾ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ತೆರೆದು ಕೊಂಡ ನೀಲಾಕಾಶದಂತೆ, ಜ್ವಲಿಸುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ, ಮಿನುಗುವ ದೀಪದಂತೆ, ಬಡವರ ಗುಡಿಸಲಿನಂತೆ, ತಣ್ಣನೆಯ ಬೆಳುದಿಂಗಳಿನಂತೆ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೃದ್ರಮ್ಯವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಒಂದು ಮಹಾರೂಪಕ ಇದು. ಗಾಂಧೀಜಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಿಧನಿಧಾನವಾಗಿ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಜಗದಗಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಸತ್ಯ ಅಹಿಂಸೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಭೂವೋಯಾಗಿ,

ವ್ಯಕ್ತಿಜೀವಗಳ ಜೊತೆಜೊತೆಗೇ ರಾಷ್ಟ್ರಜೀವನವನ್ನೂ ಉದಾತ್ತೋನ್ನತವಾಗಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದ ಭೌಮಿಕ ಭವ್ಯಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಅವರ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಸಿಹಿಕಹಿ ಹುಳಿ ದಾಟು ಮೀಟುಗಳ ಮಹಾಮಾಟದ ಮಜಲುಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಪುಟಗಳ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ, ಭಾಷೆ ಸಂಯಮದ ರಸಪರಿಧಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ವಾಚಾಳಿಯಾಗದಂತೆ, ಅತಿ ಜಿಪುಣತನದಿಂದ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗದಂತೆ ಅಥವಾ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾಗದಂತೆ, ಅತಿ ಆರಾಧನೆಯ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಜಳಾಗದಂತೆ ಅಥವಾ ನೀರಾಗದಂತೆ, ಹಳೆಯ ಪದಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಅರ್ಥವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತ, ಹೊಸ ಹೊಳಪು ರುಳಪುಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತ, ನವ ಪದಗಳನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದ ಉದ್ದೀಪನ ದಿಂದ ಉನ್ನಿಲಿಸುತ್ತ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಮಿಂಚಿನೊಳಗೆ ಮಹಾತ್ಮರ ಜೀವನಾನುಸಂಧಾನದ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯ ಅಸಾಧಾರಣತೆಯನ್ನು ಸಂಲಗ್ನಗೊಳಿಸುತ್ತ ಅದರ ಜೀವರೇಖೆಗಳನ್ನು ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವಲ್ಲಿ ಕವಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಲಾಕೌಶಲವನ್ನು, ಭಾಷಿಕ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತ ಕನ್ನಡದ ಗಾಂಧೀ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಒಂದು ಅನುಪಮ ಸ್ಮಾರಕವನ್ನು ಕೆತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

‘ಬಸವೇಶ್ವರರು’, ‘ಶ್ರೀ ಶಾರದಾದೇವಿ’, ‘ಭೀಮಪ್ಪ ಮಾಸ್ತರರು’. ‘ರವೀಂದ್ರನಾಥ ರಾಕೂರರು’, ‘ಮದರ್ ತೆರೆಸ’ ಈ ಕವಿತೆಗಳೂ ಕೂಡ ವ್ಯಕ್ತಾಂತರಂಗದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನಾವರಣದ ಸಾರ್ಥಕ ಸೃಷ್ಟಿಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಬಹುಮುಖ ಭಾಷಾ ಸಾಮರಸ್ಯ-ಸಮನ್ವಯಗಳು ಕೈಯಿಂದ ಮುಟ್ಟುವಷ್ಟು, ಕಣ್ಣಿಂದ ಕಾಣುವಷ್ಟು ತಾಜತನವನ್ನು ಮೈದುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ.

(2)

೭

ಕವಿಯ ಆತ್ಮಶೋಧನ ಆತ್ಮವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ರೇಸಿಮೆಯೆಳೆಗಳಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಕವಿತೆ ಗಳು ಅವರ ಸ್ವಂತ ಜೀವನಾಲೋಚನೆಗಳ ಆಪ್ತತೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ, ದೂರದಿಂದ, ಮಧ್ಯಂತರದಿಂದ ಒರೆಗಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಫಲಿತಗಳಾಗಿವೆ. ಕವಿ ತನ್ನ ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತನ್ನು ತನ್ನ ಕವಿ ನೋಟದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿಡುವುದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೊಡನೆ, ತನ್ನನ್ನೇ ನೋಡಿಕೊಂಡ, ಕಂಡುಕೊಂಡ ಒಳಹರಿವು ಮುರಿವುಗಳನ್ನು ಕತ್ತಲು ಬೆಳಕುಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಒಳಿತು ಕೆಡುಕುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಮವಾಗಿ ಬೆತ್ತಲಿಸಿದ ಒಳನೋಟಗಳು ಇಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿವೆ :

‘ನಾನು

ದಿಗ್ಗಿಂತದ ಬೆಳ್ಳಿಗರೆಗೆ ಆಶಿಸಿದವನು.

ಕಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿರಿ, ನೆಲದಲ್ಲಿ ಝರಿ, ಕಾಡೊಳಗು ದಾರಿಯನು ಕನಸಿದವನು,

ನಗುವ ಭಡವರ ನಡುವೆ ಎಡವಿಬಿದ್ದರು, ಎದ್ದು

ಗೆದ್ದು ಬರುವೆನು ಎಂದು ಕಾರವಾನಿನ ಸೇನೆ ಜೊತೆಗೆ ಹೊರಟವನು’.

* * *

‘ಚೆಲುವು ಮೋಡದ ಮರೆಗೆ ಸಿಡಿಲ ಕಾರ್ಖಾನೆ

ಇರುವುದನು ನಂಬುವುದು ಹೇಗೆ ತಾನೆ?’

* * *

'ತೆರೆದ ಬಾಗಿಲು ಬಾಯಿ: ಬೆರಳು ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ, ಮನಸು ಮೂಕ
ದೂರ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಮೂಡು-ಬಣ್ಣದ ಹೆಜ್ಜೆ
ಮಣ್ಣು ಮರಗಿಡಕೆಲ್ಲ ಎಂಥದೋ ಲಜ್ಜೆ!'

* * *

'ಪಡುವಣದ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮೇಲೆ ನೆಟ್ಟಿತು ಸಂಜೆ ತನ್ನ ವಿಜಯ ಪತಾಕೆ.
ಕಡಲ ಮಡಿಲನು ಹೊಕ್ಕೆ;
ಮನಸಿನಾಸೆಗೆ ಮೂಡಿ ಬಂತು ರೆಕ್ಕೆ;'

* * *

'ಗಳಿಗೆ ಗಳಿಗೆಗೂ ನನ್ನ ಬಾಳ ತುಳಿಯುತ್ತಲಿರುವ
ನೆರಳ ಸಪ್ಪಳ ಜಗಕೆ ಕೇಳದೇಕೆ?
ನಾನಿಷ್ಟೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ:
ತೇದಂತೆ ಕರಗುವ ಗಂಧದೊಂದು ಚಕ್ಕೆ!
(ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊಲಂಬಸ್)

ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಅವರ ಕನಸು ಮನಸುಗಳು, ನಿರಾಶೆ ವಿಷಾದಗಳು, ಆದರ್ಶದ ಹಂಬಲದೊಡನೆ ಬೆರೆತ ತಣ್ಣನೆಯ ಆಕ್ರೋಶರಹಿತ ನೋವಿನ ಮಂಜು ಎಳೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟಿರುವ ರೀತಿ ಸಹೃದಯರ ಮನಸ್ಸಿನಾಳಕ್ಕೆ ನಾಟಿ ಸಮಾಜದ ಬಗೆಗಿನ ನೋಟವನ್ನು ವಿಸ್ತರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ, ಗಾಢಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ದಿಗಂತದ ಬೆಳ್ಳಿಗರೆಗಾಗಿ ಆಶಿಸಿ, ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸಿರಿಯನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಝರಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ, ಸೌಂದರ್ಯ ಸಮೃದ್ಧ ಕಾಡು ದಾರಿಯನ್ನು ಬಯಸುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ಅದರ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿರುವ ಸಿಡಿಲಿನ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಅರಿವು ಎಂಥ ಆಘಾತ ಮಾಡಿದೆ! ತಾವೇನೇ ಮಾಡಿದರೂ ಗಂಧದ ಚಕ್ಕೆಯಂತೆ ಬದುಕು ತೇಯುವುದೊಂದೇ ಎಂಬ ವಿಷಣ್ಣತೆಯ ಭಾವ ಕವಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಓದುಗರನ್ನೂ ಮುತ್ತುವಂತೆ ಮಾಡಿ ವಿಚಾರದ ಸುಳಿಗೆ ನೂಕುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಆಸೆ-ನಿರಾಸೆಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮೋಹಕವಾಗಿ, ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಸಹಜ ಸಮರ್ಥ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣ ರೂಪಕಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಕವಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಬಲ್ಲರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಂಥ ನೂರು ನೂರು ನಿದರ್ಶನಗಳು ಇವರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರೆಯಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಆಕೃತಿ ಕರಗಿ ಭಾವಾಲೋಚನೆಗಳ ಆತ್ಮ ದಿಗ್ಗರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ನಾನೆನ್ನುವ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಚೂರಿನಸ್ಪಷ್ಟ
ಅರ್ಥೈಸುವುದು ದೇಶದ ಹವಾಮಾನದಂತೆಯೇ, ಕಷ್ಟ'. (ನಾನೆಂಬ ಪರಕೀಯ)

- ಎಂದು ಕೊನೆಯಾಗುವ 'ನಾನೆಂಬ ಪರಕೀಯ' ಕವಿತೆ ತನ್ನ ಸರಳವೆಂದು ಕಾಣುವ ಒಡಲಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಂಗ್ಯ ವಿಷಾದ ನಾಸ್ತಿಕತೆಗಳು ಎಂಥ ಮೊನಚು ಮುಳ್ಳಾಗಿ, ರಕ್ತ ಹರಿಸದೆ ಗಾಯ ಮಾಡುವ ಗುಪ್ತ ಚೂರಿಯಾಗಿ, ಜಲೆಯಾಗದ ಒಳ ಉರಿಯಾಗಿ, ಚಿನ್ನದ ಬಟ್ಟಲಿನ ವಿಷವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ನಮ್ಮ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಕಲಕಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ! ಕವಿ ತಮ್ಮ ಭಾವಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಹೆರಲು ಹೊರಲು ಸರಳ ಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಭಾಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ತಾಯಿ ಗರ್ಭವಾಗಿದೆ ಇದು.

- ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇಮ ಸ್ನೇಹಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ನಿಸಾರರ ಕವಿತೆಗಳು ಅವರ ಭಾವ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮುಖಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯಂಗಮವಾದ ಕೋಮಲವಾದ ಚಿತ್ರಪೂರ್ಣ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಡೆದು ಮೂಡಿಸಿವೆ :

'ಗಡ್ಡೆ ನೆಲ್ಲ ಮೆದ್ದ ನವಿಲು ಉದುರಿಸುವ ಗರಿಯು ಪ್ರೀತಿ;
ಕೆರೆಯ ತೆರೆಯ ಪುಟ್ಟ ಬೆರಳ ಕೆಂಪು ಹರಳು ಕಮಲ ಪ್ರೀತಿ'.
'ವಿಧಿಯ ಭಾಗ್ಯಲಿಖಿತದಲ್ಲಿ ಮಸಿಯ ಕಿರಿಯ ಚಿತ್ತು ಪ್ರೀತಿ;
ಕದಿಯ ಬಂದ ಬೆಕ್ಕು ಹಾಲ ಪಾತ್ರೆ ಕೆಡವಿದಂದ ಪ್ರೀತಿ'.

.....
'ನಿನ್ನ ಹಾಲುಗೆನ್ನೆ ತುಂಬ ಕೆನೆಗಟ್ಟಿದ ಮುನಿಸು ಪ್ರೀತಿ;
ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿನಾಳದಂಚ ಮೀನ ಮಿಂಚ ಹೊರಳು ಪ್ರೀತಿ'.

.....
'ಯಾರೊ ಉಡುವ ವಸ್ತ್ರಕಾಗಿ ರೇಷ್ಮೆ ಹುಳದ ತ್ಯಾಗ ಪ್ರೀತಿ;
ಸ್ವಂತ ಅನ್ಯ ಎಣಿಸದೇಕನೀತಿ ಹಕ್ಕಿ ಕಾವ ಪ್ರೀತಿ'.

- ಪ್ರೀತಿಯ ನಾನಾ ರೂಪ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಅದರ ಗರಿ ಮುದುರಂತೆ, ಹೊಳಪು ಮಾಸದಂತೆ ಮಾರ್ದವತೆ ಮಂಕಾಗದಂತೆ, ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮಲಿನವಾಗಬಹುದಾದ ತಾಜತನದಲ್ಲಿ ಹಾಳೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವಿಸುವ ಈ ಶೈಲಿ ಅನನ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತಾವುದು? ನಮ್ಮ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿ ಚಿತ್ರದ ಸುತ್ತ ಜೀವದುಂಬುವ ಕೋಮಲತೆ, ಅನುಭವಸಮೃದ್ಧ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕುಸುರಿಗೆಲಸದ ನಿಪುಣತೆ, ಮೈದುಂಬಿಕೊಂಡ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ನಸುನಡುಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಸುರಿಯುವ ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಪದ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಚೆಲ್ಲುವ ಶ್ರೀಮಂತ ಔದಾರ್ಯ; ರಂಗದ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳು ತಾವು ತಾವೇ ಬಂದು ತಮ್ಮ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಧರಿಸಿ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಅಭಿನಯಿಸುವಂತೆ ಭಾವಗಳು ಕಲ್ಪನೆಗಳು ತಮಗೆ ತಾವೇ ಭಾಷಾ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಅಭಿನಯ ಕೌಶಲ ಇಂಥ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಮೆರೆದಿದೆ.

'ಹೊಮ್ಮಿತೇಕೆ ಕಂಬನಿ?

ಹೇಳು ಹೇಳೆ, ಕಮಲಿನಿ?'

.....
'ಮೂಡಲಿಂದ ಸುರಿದ ಸುಧೆಯ

ಹೀರಿ ಬಿಡುವ ದಾಹವೆ?

ಚೊಕ್ಕ ಬೆಳಕ ಹೊಳೆಯನೆಲ್ಲ

ನೆರೆ ಹಿಡಿಯುವ ಮೋಹವೆ?

ಹಳೆಯ ನೆನಪ ಮೈಲಿಗೆಯನು

ತೊಳೆದು ಬಿಡುವ ಆನೆಯೇ?'

(ಹೊಮ್ಮಿತೇಕೆ ಕಂಬನಿ)

‘ಎಳ ನೀರಿನೊಳಗಿರುವ ಮಿದು ತಿರುಳ ಕೆನೆಗೆನ್ನೆ

ಬಲಿತು ಕೊಬ್ಬರಿಯಾಗಿ ಮುದವಾಗಿದೆ.

ಮೈಯುಧ ಚುಮುಚುಮು, ಚುಮುಚುಮು ಎಂದೇನೊ

ಕೊಂಬೆ ರೆಂಬೆಯ ಅಳಿಲಿನಂತಾಡಿದೆ.

ಯೌವನಕೆ ಕೊಂಬೆರಡು ಮೂಡಿದವೊ ಎಂಬಂತೆ

ಸಮ ಭಾಗ ಹಿರಿಹಿಗ್ಗಿ ಹೆದೆಯಾಗಿದೆ’. (ಪ್ರಾಯ)

* * *

‘ಮತ್ತದೇ ಬೇಸರ, ಅದೇ ಸಂಜೆ, ಅದೇ ಏಕಾಂತ

ನಿನ್ನ ಜೊತೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಮಾತಿಲ್ಲದೆ ಮನ ವಿಭ್ರಾಂತ’.

.....

‘ಬಣ್ಣ ಕಳೆದೊಡವೆಯ ತೆರ ಮಾಸತಲಿದೆ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ;

ನೋಡಗೊ! ತಿಮಿರದ ಬಲೆ ಬೀಸಿದ ಇರುಳಿನ ಬೆಸ್ತ....’ (ಮತ್ತದೇ ಬೇಸರ)

ಈ ಮೇಲಿನ ತುಣುಕುಗಳು ಪ್ರಣಯ ಭಾವದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಚೌಕಟ್ಟು ಹಾಕಿದ ಭಾಷೆಯ ಸುಂದರ ದೀಪಗಳು. ನಯವಾಗಿ ನವುರಾಗಿ ಆತ್ಮದೊಳಗಿನ ಎಳೆಯಾಗಿ ಚೈತ್ರದ ಬೆಳೆಯಾಗಿ ಕನಸಿನ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನ ಬಣ್ಣವಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆ ರೂಪದ ಪ್ರೇಮಭಾವದ ಮೋಹಕ ಪದರುಗಳಾಗಿ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ನಾದಿ ಬಣ್ಣವಾಗಿಸಿ ಬಿಡಿಸಿದ ಬಂಧುರ ಬಿಡಿ ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿ ಸಹೃದಯರ ಕಣ್ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕೋರೈಸುತ್ತವೆ, ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟು ಚಿಗುರುತ್ತವೆ ಇವು.

೯

ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನ ವಿಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುವ, ಸಮಾಜದ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವ ನೋಯುವ ಕಟಕಿಯಾಡುವ, ಆತ್ಮ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಂಡಾಯ ಮನೋಧರ್ಮದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನೂ ನಿಸಾರರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. (‘ನಾಡವರ ನಾಯಿಪಾಡು’, ‘ನೆರೆಹೊರೆಯವರು’, ‘ಮುಚ್ಚು ಅಂಗಡಿಯನ್ನು’, ‘ಉತ್ಸವಪ್ರಿಯರು....’ ಇತ್ಯಾದಿ) ಆದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ತೀವ್ರ ಗುಣಭಾವಗಳಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಕಚ್ಚುವ ಕೊಚ್ಚುವ ಸಿಡಿಯುವ, ಅಸಮತೆಯ ಬಗೆಗಿನ ರೋಷವನ್ನು ಸುಡುಗಾಡಿನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಫೋಟಿಸುವ, ಅಂತರಂಗದ ವೇದನೆಗಳನ್ನು, ಸಮಾಜದ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲ ತೀವ್ರತೆ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಹರಿತ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವನ್ನು ದೋಷವೆಂದು, ಕೊರತೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಮೂಲತಃ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ.

೧೦

ಭಾವಗಳು ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಆಲೋಚನೆಗಳು ಅವಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೈತಳೆಯದಿದ್ದರೆ, ಕವಚವಿಲ್ಲದ ಕರ್ಣನಂತೆ, ನಿರ್ವೀಯವಾಗುತ್ತವೆ, ನಿಷ್ಪ್ರಭವಾಗುತ್ತವೆ, ನೀರಸತೆಯನ್ನು ಹೊದ್ದು ಮಲಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕವಿಯ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರಖರತೆ ಸ್ಫೋಪಜ್ಞತೆ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳು ಆತನ ಭಾಷಾಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು, ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅನುಭವದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ವ್ಯಾಪಕತೆಗಳನ್ನು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆರಡರ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ದಾಂಪತ್ಯವಿದ್ದಾಗಲೇ ಕಾವ್ಯ ಅನನ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅನೂಹ್ಯ ಧ್ವನಿ

ಹಾಗೂ ಬೆಳಕುಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ, ಸ್ಫುರಿಸುವ ಅಸಾಧಾರಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಸಾರರು ಸಾಧಿಸಿದ ಯಶಸ್ಸು ಅಪರೂಪವಾದದ್ದು. ಅವರೆಂದೂ ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮತ್ತು ಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ಬಣ್ಣ-ಬೆಳಕುಗಳನ್ನು ತುಂಬಲು ತಿಣುಕುವುದಿಲ್ಲ, ಪರದಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಅರ್ಥ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲೆಂದೇ, ಪರಾನುಕರಣೆ ಮಾಡದ ಕಠಿಣ ವ್ರತವನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ಅಪಾರ ಪದ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಲದಿಂದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಟಂಕಿಸಿ ಲೀಲಾಜಲವಾಗಿ ಚಲಾವಣೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಓದುಗರನ್ನು ಹೊಸ ಹೊಸ ನಿರೀಕ್ಷೆಯ, ಸಂತಸದ, ತೃಪ್ತಿಯ ಪಾಲುಗಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ನೆನಪೆ ಮೈಲಿಗೆ (ಹೊಮ್ಮಿತೇಕೆ ಕಂಬನಿ?); ಕನಸಿನ ಗೊನೆ, ಮಿಂಚಿನ ತೆನೆ, ಕಂಚಿನ ಬಿಳಿ ದನಿ, ಕುರುಡು ತಮವ ಕೊರೆಯುವಂಥ ಬಾಣ ಬಿಟ್ಟ ಚಾಪಗಳ (ದೀಪಗಳು) : ಬೇಸಿಗೆಯ ದಾಹಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದ ಹೊಳೆ ನಾನು, ಹುಲಿಯ ನೋಟದ ಬೆಂಕಿ ಹೊದರಿನಲ್ಲಿ, ನಗುವ ನೀರನು ಬಿತ್ತಿ (ಪಂಜರದ ಗಿಣಿ), ಚೆಲುವು ಮೋಡದ ಮರೆಗೆ ಸಿಡಿಲ ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಹದ್ದುಗಣ್ಣಿನ ಹಸಿವು ಕತ್ತಲೊಳಗೆ, ಕೋಳಿ ಕಹಳೆ, ಮೂಡಣದ ಬಾನೊಂದು ಚೆಲುವು ತುಂಬಿದ ಮಂಡಿ (ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊಲಂಬಸ್); ಬುದ್ಧಿ ಕುಂಟುಗಾಲಿನ ಕುದುರೆ (ಕಂಡಷ್ಟೇ ಸತ್ಯವಲ್ಲ); ಮಿಂಚಾದವೆ ಕೆರೆಯಂಚಿಗೆ ಹಾಲಕ್ಕಿಯ ರೆಕ್ಕೆ, ಮಾತಿನ ಧಾನು ಧಾನು ಬಟ್ಟೆಯಾಗದು, ಕಾಗದದೀ ಕಾಮಧೇನು ಪ್ರೇಮರಸವನೊಸರದು, (ಮನೋರಮಾ); ಮಣ್ಣು ಮುಕ್ಕುತ ಬಿಕ್ಕುತಿರುವ ಹೊಸ ಬೀಜ (ಬೀಜ ಮರ), ಕಣ್ಣಿನಲಿ ಹೆಣ್ಣುತನ ಹದವಾಗಿದೆ (ಪ್ರಾಯ); ಗೇಣಿ ಗುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲ ಪ್ರೀತಿ (ನಕ್ಷತ್ರ); ಕಣ್ಣೆ ಹಾಸಿಗೆ ಸರಿಪಡಿಸಿ ಚಿಲಕ ಹಾಕಿ ದೀಪ ಕೆಡಿಸುವ ಸ್ವಪ್ನ ವಲ್ಲಭರ ಸೊತ್ತು, ಆರತಕ್ಷತೆಯಿರುಳು (ಪವಾಡ), ಪೇಟೆ ಬದುಕಿನ ದ್ರೌಪದಿಯ ಘೇರಾಯಿಸಿದ ದುಶ್ಯಾಸನ (ಗಾಂಧಿ ಬಜರಿನ ಸಂಜೆ), ಹಳ್ಳಿಯೇ ಹನುಮಿಸಿದಂತೆ (ರಾಮನ್ ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ), ಅಸ್ತತ್ವ ವ್ಯಕ್ತ (ಪರ್ಣಾಶ್ರಮ), ಬಯಲು ಗರತಿ (ಮಾರಕ ಪ್ರೀತಿ), ಪರಂಪರೆಯ ಹದಿನಾರಾದಂತಿದ್ದ ಈಕೆ, ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಸಿದ ಸ್ಥಾಪು ಕಿತ್ತಂತೆ ಜೀವಿಗಳ ನಂಟು, ಕಲಗಚ್ಚಿಗೆ ಒಗ್ಗರಣೆ ಹಾಕಿದ ತರಹ (ವೈಜಯಂತಿ), ಬಸುರಿ ಮುಗಿಲಿಗೆ ಗಿರಿ ಸೂಲಗಿತ್ತಿ (ಈಗ ಮಳೆಗಾಲವಲ್ಲ), ಎದೆ ಸುಕ್ಕು ಸರಳಿಸಿದ ಮೈಸೊಕ್ಕು ಮರಳಿಸಿದ, ಸುಡು ಬಿಸಿಲ ನೆರಳಿಸಿದ ಹುಡುಗ (ಎಲ್ಲಿದ್ದೀಯೋ ಹುಡುಗ) – ಇಂಥ ಸಾವಿರಾರು ಪದಗಳನ್ನು, ಪದ ಸಮುಚ್ಚಯಗಳನ್ನು ಉಪಮೆ ರೂಪಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ನೀರು ಕುಡಿದಷ್ಟು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕಾವ್ಯದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡುವ ಅಪೂರ್ವ ಕೌಶಲ ಈ ಕವಿಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ, ಕನ್ನಡದಿಂದ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಿಂದ, ಉರ್ದುವಿನಿಂದ ಪದ, ಪದವ್ಯಂದಗಳನ್ನು ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ತಂದು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕಸಿ ಮಾಡಿ, ಬೆಸುಗೆ ಹಾಕಿ ಬಣ್ಣವೆರೆದು ನೂತನಾರ್ಥ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅವುಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿ ಶಬ್ದಕೋಶವನ್ನು ಹಾಳತವರಿತು ತುಂಬುವ, ಆ ಮೂಲಕ ಉದ್ದೇಶಿತ ಅರ್ಥಭಾವ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಆಕಾರ ಕೊಡುವ ಪದಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಭಾಷೆ ಶಬ್ದತೀಟೆಗೆ ಬಸುರಿಳಿಸಿದ, ಅರೆ ಜೀವದ ಪದಶಿಶುಗಳ ಸಮೂಹವಲ್ಲ; ಕವಿಯ ಅಂತರಂಗದ ನೂತನ ಭಾವಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹೊತ್ತು ಧರೆಗೆ ತಂದ ಪ್ರತಿಭಾ ವಿಮಾನ.

ಈ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ, ವಿಜ್ಞಾನ ಚರಿತ್ರೆ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂತಾದ ಅನ್ಯಶಿಸ್ತುಗಳ ಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಅನುಭವ ಲೋಕದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮ, ಹೊಸ ನುಡಿಗಟ್ಟು, ಹೊಸ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಮುಂಗಾರಿನ ಮಳೆಯುಂಡ ಮರ ಗಿಡಗಳ ಮೈ, ಚಿಗುರು ಹಸುರನ್ನು ಹಡೆಯುವಂತೆ ಇವರ ಕವಿತೆಗಳ ಭಾವಗಳು ಆಶಯಗಳು ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಅವಿರಾಮವಾಗಿ ಮಾತಿನ ಮಿಂಚು ಗಳನ್ನು ಧುತ್ತೆಂದು ಹಡೆದು ಓದುಗರನ್ನು ಸಮ್ಮೋಹನಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾವು ಯಾವುದೋ ಪದಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಕಾಣಲಾರದ ಅಂಟು ನಂಟು ಗಂಟುಗಳು, ಪದದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾಸದ ಮೋಜು, ಭಾವಗಳ ನಮಾಜು ಇಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೆರೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ತನ್ನಿಂದ ಕವಿತೆ ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಿದೆಯೆಂಬ ಆತಂಕದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ 'ಎಲ್ಲಿದ್ದೀಯ ನನ್ನ ಕವಿತೆ' ಕೂಡ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ಈ ಕವಿಯೊಳಗೆ ಚೈತನ್ಯಶೀಲ ಹಸಿರಾಗಿಯೇ ಇದೆ, ಒಣಗಿಹೋಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸುವ ರೀತಿ ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜೀವಿತ ಸೌದೆ, ಎದೆಯ ಹುಲ್ಲು ಮೆದೆ, ಹೊರಿ ಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ನೆನಹುಗಳ ಹೇರನ್ನು, ಬಿರುಕಿಸಿದ್ದಾಳೆ

ಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರತೆಯ ಸೂರನ್ನು, ಮೇಲಕೇರದು ಮನಸಿನುಷ್ಟಮಾಪಕದ ಪಾದರಸ, ತಂಗಳು ಸೊಲ್ಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳು ನವ ನವೀನವಾಗಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೂಪಕಗಳ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಹೊಸ ಅನುಭವವನ್ನು, ಹೊಳಹನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ವಸ್ತು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಸೂಸುವ ಭಾವ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಅರ್ಥ ಪರಿವೇಷದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಮಜಲುಗಳಿದ್ದರೂ ಅವರ ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ಎಲ್ಲ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೂವು ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟಂತೆ, ತುಂತುರು ಮಳೆ ತುಂಟ ನಗೆ ನಕ್ಕಂತೆ, ಕಿರುಗೆಜ್ಜೆಗಳು ಝಣಝಣ ಸುರಿದಂತೆ, ಹತ್ತು ಬಗೆಬಗೆಯ ಝರಿಗಳು ವಿವಿಧ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹರಿದು ಹಾಡಿದಂತೆ, ಮಣಿಗಲ್ಲುಗಳ ಧಾರೆ ಕುಣಿಕುಣಿದು ಪ್ರವಹಿಸಿದಂತೆ, ಕುಟುಕು ನೋವಿನ ಗುಟುಕು ಉಡಿದಂತೆ, ಮಗುವಿಗೆ ಕಚಗುಳಿಯಿಟ್ಟಂತೆ, ಜಣ ಗೆಳೆಯನ ಹಿತನುಡಿಯ ಹವೆಯಂತೆ, ಮಕ್ಕಳ ಮುದ್ದು ಕಚ್ಚಿನಂತೆ, ವಿವಿಧ ವರ್ಣದ ಆಕಾರದ ಪದಪಟಗಳು ಭಾವದ ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಹಾರಾಡಿದಂತೆ, ಎಲೆ ಅಡಿಕೆಗೆ ಸುಣ್ಣವಾದಂತೆ, ಮೆದು ದೋಸೆಗೆ ಹದವಾಗಿ ಹೊಸಬೆಣ್ಣೆ ಸವರಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿನ ಭಾಷಾ ವೈವಿಧ್ಯದ ಪರಿ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆಯ ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸುವ ವಿವಿಧತೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಣುಕು ಹುಳು, ದೀವಳಿಗೆಯ ದೀಪ, ಎಳೆಮಿಂಚು ಸೆಳೆಮಿಂಚುಗಳು ಹಿತವಾಗಿ ಮಿತವಾಗಿ ಮೇಳೈಸಿವೆ. ಹಕ್ಕಿಗಳ ಹಿಂದು ಒಂದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಮಂದ ಗಮನವಾದರೂ ಏಕಾಗ್ರ ಗಮನದಿಂದ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಶ್ರದ್ಧೋತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಚಿಲಿಪಿಲಿಗುಟ್ಟುತ್ತಾ ಚಲಿಸುವಂತೆ ಪದಗಳು, ಅದರೊಳಗಿನ ಉಪಮೆ ರೂಪಕಗಳು ಸವಿಯಾಗಿ ಸೊಬಗಿನಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. ಪದ್ಯಗಳ ಸಾಲುಗಳ ಪದ ಪದಗಳ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ನಡೆ ಈ ಕವಿಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕ. ಲವಲವಿಕೆಯ ನಡೆ, ನಿಧಾನವಾದರೂ ನಿರಾಯಾಸವಾದ ನಡೆ, ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿ ಆನಂದಿಸಿ ತೂಕ ಮಾಡಿ ಇಟ್ಟಂತಹ ನಡೆ. ಈ ನಡೆ ಒಮ್ಮೆ ಹೂವಿನ ಹೊಡೆ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಲಾವಣ್ಯವತಿಯ ಹೊರವಾದ ಜಡೆ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತೂಗಾಡಿದಂತೆ ಮರಿ ನಾಗರ ಹೆಡೆ.

ನವೋದಯವಾಗಲಿ ನವ್ಯವಾಗಲಿ ನವೋತ್ತಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂವೇದನೆ ಗಳಿಗೆ ಅಂದಂದಿನ ಭಾಷೆಯನ್ನು-ಮಗು ತಾಯಿಯನ್ನು ಅವುಚಿ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ-ತೆಕ್ಕೆ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, ಅದರೊಳಗೆ ಒಂದಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಅನ್ಯಾದೃಶ. ತನ್ನ ಅಂದಂದಿನ ಅನಿಸಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅದೇ ಸರಿ ಎನಿಸುವಂಥ ಅನುರೂಪಿ ಆಕಾರವನ್ನು ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಜೀವದ್ರವ್ಯದೊಡನೆ ಶ್ರಮರಹಿತವೆಂಬಂತೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವ, ಭಾಷೆಯ ನಿಪುಣ ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು ಉಸಿರಾಟದಷ್ಟು ಸಹಜವಾಗಿ ಸಾಧಿಸುವ ಹಿರಿಮೆ ಈ ಕವಿಯದು. ಇವರ ಹಲವಾರು ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮೆರೆದಿದೆಯೋ, ಭಾಷೆ ಭಾವವಾಗಿ ಮೈದಳೆದಿವೆಯೋ ಎಂಬ ವಿಸ್ಮಯವುಂಟಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವು ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ಭಾವ, ಭಾವವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹಾಕಿ ಭಾಷೆ, ಇವೆರಡನ್ನೂ ಹಿಂದೆ ಹಾಕಿ ಚಿತ್ರಗಳು, ಪ್ರತೀಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನೂ ಹಿನ್ನೂಕಿದ ಅನುಭವಪ್ರಭುತ್ವ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಹೂಡಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಜೀವ ತಳೆದು ನಿಂತಿದೆ.

ಮತ್ತೆ ಹಲವಾರು ಕವಿತೆಗಳು ವಿವಿಧ ಲಯಗಳ, ಛಂದಸ್ಸುಗಳ, ಬಂಧಗಳ ಪದ ಮುರಿತಗಳ ಪದಯೆರಕಗಳ ಪದ ಕುಣಿತಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಪ್ರಯೋಗರಂಗವಾಗಿವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರನಿಬದ್ಧವಾದ ಛಂದೋಶಾಸ್ತ್ರ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಪಾರಂಪರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವಿಲ್ಲದೆಯೂ 'ಆನು ಒಲಿದಂತೆ ಹಾಡುವೆನಯ್ಯಾ' ಎಂಬ ಉತ್ತಿಗೆ ಸಮರ್ಥ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ, ಭಾವ ಕುಡಿಯೊಡೆದಂತೆ ಪ್ರತಿಭೆ ಮಿಂಚಿದಂತೆ ಮೋಡ ಮಳೆಗೆರೆದಂತೆ ಗರುಕೆ ಮೊಳೆತಂತೆ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಂತೆ ಎಲೆಯೊಲೆದಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಬಂಧದಲ್ಲಿ-ಯಾವ ಮುಕ್ತುರಿತ, ಪ್ರಸವ ವೇದನೆ, ಬಲವಂತದ ಛಂದಿಯೇಟುಗಳಿಂದ ನುಲಿದುಕೊಳ್ಳದ ಸಹಜ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವವಿಧೇಯವಾಗಿ ವಿಚಾರವಿಧೇಯವಾಗಿ ಕಲ್ಪನಾವಿಧೇಯ ವಾಗಿ ಅಂತರಂಗ ನಿರ್ದೇಶಿತ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿತೆಗಳು ಅವತರಿಸಿವೆ. ಇವು ಸಿಸೇರಿಯನ್ ಕೂಸುಗಳಲ್ಲ, ದಿನ ತುಂಬಿದ ಸಹಜೋದ್ಭವ ಶಿಶುಗಳು.

ಈ ಪರಿಮಿತ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿಸಾರರ ಕವಿತೆಗಳ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಭಾಷಿಕ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ವಸ್ತು - ವಿಷಯದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಬಹುಮುಖತೆ ಮತ್ತು ಎತ್ತರಗಳು ಒಂದು ಸುದೀರ್ಘ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತವೆ. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಕವಿಯ ಮಲ್ಯಮಾಪನ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೧. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ

(1)

ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ

೧

“ಕಲೆ ಜೀವನದಿಂದ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ; ಜೀವನದಿಂದ ಪೋಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ; ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತದೆ”

[1] ಕಾವ್ಯ ಕೂಡ ಒಂದು ಕಲೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಜೀವನ ದೊಳಗಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿ, ಅದರಿಂದಲೇ ಪರಿಪೋಷಿತವಾಗಿ, ಅದನ್ನೇ ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದೂ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜ ಹಾಗೂ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಬೇರುಬಿಡದ ಸಸ್ಯ ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಹಸಿರಾಗಿ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅದು ಕೆಲ ಸಮಯ ಮಾತ್ರ; ಅದು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕೊಂಬೆರೆಂಬೆಗಳನ್ನು ಚಾಚಿ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾರದು, ಆರೋಗ್ಯಕರ ಹಣ್ಣು ಹೂವುಗಳನ್ನು ನೆರಳು ಆಶ್ರಯಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾರದು. ಹಾಗೆಯೇ ಆಕರ್ಷಕ ಭಾಷೆ ಸುಂದರ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊಂದಿ, ಜೀವನದ ದಟ್ಟವಾದ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಅನುಭವದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪುಷ್ಟವಾಗದ, ಕವಿಯ ಅನನ್ಯಸಾಧಾರಣವಾದ ಪ್ರತಿಭಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಚಿಂತನಶೀಲತೆಯಿಂದ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವನ ದರ್ಶನದಿಂದ ದೀಪ್ತವಾಗದ ಕಾವ್ಯ ಕ್ಷಣಿಕ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸ ಬಹುದೇ ಹೊರತು ಉತ್ತಮ ಬದುಕಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಚಿರಂತನ ಮಲ್ಯಗಳಿಂದ ಸದಾ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಡೆಯಲಾರದು.

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿನ ಜೀವನದರ್ಶನದ ಬಗ್ಗೆ ಮ್ಯಾಥ್ಯೂ ಆರ್ನಾಲ್ಡ್ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಉಪಾದೇಯವಾಗಿವೆ: “ಜೀವನದ ಮಲ್ಯಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಕರಣಕ್ಕಾಗಿ, ತುಷ್ಟಿ ಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮಾನವಕೋಟಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯದ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಅಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ; ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ದರ್ಶನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳನ್ನೇಕೆ ನಂಬಿದೆವು, ಅವುಗಳನ್ನೇಕೆ ಅತಿಯಾಗಿ ಗೌರವಿಸಿದೆವು ಎಂದು ನಾವೇ ವಿಸ್ಮಯಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ದಿನವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳ ಟೊಳ್ಳು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಕಾವ್ಯದ ಚೈತನ್ಯ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಮನೋರಂಜನೆ, ಮಾನವ ಸಹಜವಾದ ದುಷ್ ಅಥವಾ ಸತ್ಭಾವನೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವದ ಅಥವಾ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಅರಿವಿನ ಹೆಚ್ಚಳ ಮಾತ್ರವೇ, ಕಾವ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯವಲ್ಲ; ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆದರ್ಶ ಸತ್ಯದ ಪ್ರಕಾಶನ, ಈ ಲೋಕ ಯಾವುದರ ಕೀಳು ನಕಲೋ ಆ ಲೋಕದ ದರ್ಶನ, ಪರಿವರ್ತನಾತ್ಮಕವೂ ಅಶಾಶ್ವತವೂ ಆದ ಕಾಲ ದೇಶಗಳ ಭೂಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಗರ್ಭಾಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಚಿರಂತನ ತತ್ವದ ಕಾಣ್ಕೆ ಕಾವ್ಯದ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕು.”[2]

ಕಾವ್ಯ ಮನರಂಜನೆಯನ್ನೋ ಆತ್ಮಸಂತೋಷವನ್ನೋ ನೀಡುತ್ತದೆಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣವಾದ ಬೇರೊಂದು ಉದ್ದೇಶ ಅದಕ್ಕಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾರತೀಯ ವೀಮಾಂಸಕಾರ ಮಮ್ಮಟ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಕೆಲವು ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ 'ಶಿವೇತರ'ವನ್ನು ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು 'ಕಾಂತಾಸಮ್ಮಿತ'ದಿಂದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ.[3] ಕಾವ್ಯದ ಪರಮಗುರಿ ಆನಂದವಾದರೂ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸುವ ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವ ಉನ್ನತಗೊಳಿಸುವ ಆದರ್ಶಗೊಳಿಸುವ ಈ ಎರಡೂ ಮಲ್ಯಗಳು ಅಗಣ್ಯವೆಂದು ನಮ್ಮವರು ಭಾವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ತನ್ನ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ'ಯನ್ನು ಓದಿದವರಿಗೆ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ದೊರಕುವ ಫಲಗಳ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.[4] ಆಂಗ್ಲ ಮಹಾಕವಿ ಮಿಲ್ಟನ್ ತಾನು ಪ್ಯಾರಡೈಸ್ ಲಾಸ್ಟ್ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದು 'To justify the ways of god to men' ಎಂದೇ ಉದ್ದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.[5] ಕಲೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹೋನ್ನತ ವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ನೀತ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಕವಿ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೋ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಜೀವನ ನಿರೂಪಣೆ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಕವಿ ಮಹೋನ್ನತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಜನ್ ಅಡ್ಡಿಂಗ್‌ಟನ್ ಸೈಮಂಡ್ಸ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾನೆ.[6] "ಕಲೆಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪ ದಲ್ಲಿ ನೀತಿಸಮ್ಮತವಾಗಿವೆ, ದೈವೀಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಅವು ಜನ್ಮ ತಾಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ರಸ್ಕಿನ್ನನ ಮತ. ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳೂ ನೀತಿ ಬೋಧಕವಾಗಿರ ಬೇಕು, ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದೇ ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿ ಎಂದವನು ಸಾರಿದನು." [7] ಮಧ್ಯಯುಗದ ಮಹಾಕವಿ ಡಾಂಟಿಯ 'ಡಿವೈನ್ ಕಾಮೆಡಿ' ಕೃತಿ ಮಹೋನ್ನತ ಕಾವ್ಯವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತ ವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅದರ ಕಾವ್ಯಾಂಶ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವೋ ಅಷ್ಟೇ - ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದರ ದರ್ಶನಾಂಶ ಕಾರಣ. ಆ ಯುಗದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಧರ್ಮಾಚಾರ್ಯ ಅಕ್ವಿನಾಸ್‌ನ ಉಪದೇಶಗಳು ವಿದ್ವದ್‌ಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹರಡಲು ಡಾಂಟಿಯ ಕಾವ್ಯವೇ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಧನವಾಯಿತು. ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನ ದಲ್ಲಿ ಶೆಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಉತ್ತಮವಾದ ವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದನು. ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನ ಮಾನವನ ಹೃದಯ. ಅದು ಪರಿಪಕ್ವವಾದ ಹೊರತು ಉಪದೇಶ ಪರಂಪರೆಗಳು ಮಾನವನನ್ನು ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಲಾರವು. ಈ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿಂತ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮಾನವನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತವೆ; ಸಾಹಿತ್ಯವಾದರೋ ಅವನ ಹೃದಯ ದಲ್ಲಿನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಗುರಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಡುತ್ತದೆ - ಎಂದು ಅವನು ವಾದಿಸಿದ.[8] "ಜನಕ್ಕೆ ಒಂದು ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು, ಒಂದು ಚಿತ್ತಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು, ಒಂದು ಸಹನೆಯನ್ನು, ಒಂದು ಭರವಸೆಯನ್ನು ತಂದೊದಗಿಸುವುದೇ ಒಂದು ಮಹೋಪಕಾರ. ಮಾನವನ ಹೃದಯಾಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿವ್ಯಾಂಶವುಂಟು, ಒಂದು ಅಮೃತಕಣವುಂಟು, ಒಂದು ಧರ್ಮ ಬೀಜವುಂಟು; ಆ ಅಂತಸ್ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದಲ್ಲದೆ ಸಂತೋಷ ಶಾಂತಿಗಳಿಲ್ಲ- ಎಂದು ಜನವನ್ನು ಸಾಂತ್ವನಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ವಾಣಿ ಮಹಾಕವಿಯದು - ಎಂದು ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.[9] ತತ್ವವಿದನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುವವನಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಕವಿಗೂ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿಧಿಧ್ಯಾಸನಗಳು ಅಗತ್ಯ. ಅವನು ಸದ್ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕು; ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಭಾವನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಲೋಕಾನುಭವ ಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವೆರಡರ ಮರ್ಮವೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು; ಆ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ತೋರಿಬಂದ ಜೀವನತತ್ವಗಳನ್ನು ಲೋಕದ ಪ್ರಕೃತ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂತತವಾಗಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರ ಬೇಕು. ಜನಜೀವನದ ಸಮಾಲೋಚನೆಯೇ ಕವಿತಾ ವನಿತೆಯ ಧರ್ಮವಿಸ್ತಾರ. ಆಕೆಯ ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನ ಹೊಳವು ತತ್ವದ್ಯೋತಕ; ಮತ್ತೊಂದು ಕಣ್ಣಿನ ಹೊಳವು ರಸೋತ್ಪಾದಕ.[10]

"ಧ್ಯಾನಮಯವೂ ತತ್ವಶೀಲವೂ ಅಲ್ಲದ ಕವಿತೆ ಎಷ್ಟೇ ಭಾವರಾಗಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಮಧುರ ಪದಶೈಲಿಯಿದ್ದರೂ ಅದು ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಲಿದಾಡಿ ಮನಮೋಹಿಸುವ ಕ್ಷಣಿಕ ನಶ್ವರವಾದ ನೊರೆಯಂತೆಯೇ ಹೊರತು, ಕಡಲಿನ ಆಳದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ಗೌರವದಿಂದ ಮನವಾಗಿರುವ ಮುತ್ತುಗಳಂತೆ ಮಾನ್ಯವಾಗಲಾರದು; ಘನವಾಗ ಲಾರದು; ಶಾಶ್ವತವಾಗಲಾರದು." [11] "ವಿಶ್ವವು ಹೇಗೆ

ಋತಚಿತ್ ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶನದ ಒಂದು ವಿರಾಟ್ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಹಾಗೆಯೇ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೂ ಮಹಾಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ' ಪ್ರಕಾಶನದ ಒಂದು ಮಹಾಪ್ರತಿಮೆ... ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ನಡೆಸುವ ಮೂಲ ಸತ್ಯವು ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿದೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಪ್ರಾಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಕವಿಯ ದರ್ಶನವು ಅದಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಉಸಿರೂ ಆಗಿದೆ. ಕವಿಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾಗಿ ಇರುವ 'ದರ್ಶನ'ವೇ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಪುಷ್ಪ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವ ದೇವತಾತ್ಮ. ಆ ಆತ್ಮವು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗದ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂತಹ ನಿಪುಣ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಬರಿಯ ವಿಗ್ರಹ ಮಾತ್ರ... ಶಾಶ್ವತ ದರ್ಶನದಿಂದ ದೀಪ್ತವಾಗದ ಕೃತಿ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮನರಂಜನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಶಾಶ್ವತ ಫಲವಾಗಲಿ ಚಿರಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಲಿ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಕೃತಿ ಅಮರ ಕಾವ್ಯವಾಗಲಾರದು... ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ'ವು 'ವಿರಾಟ್' ಆದರೆ ಅವನ ಕೃತಿಯೂ 'ವಿರಾಟ್' ಆಗುತ್ತದೆ." [12]

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ಉನ್ನತಿಗೆ ಸಾಧನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದ ಅರಿಸ್ತಾಟಲ್ ಕವಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೊಂದರ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ: "ಸುತ್ತಲಿನ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಬದುಕಿನೊಳಗಿನಿಂದಲೇ ತನ್ನ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಮಾನವ ಜೀವನದ ನಿತ್ಯಸಾಧ್ಯತೆಗಳ ದರ್ಶನವನ್ನು ಒದಗಿಸಬಲ್ಲಂತೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂಥ ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಕವಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯ. ಇಂಥ ಚಿತ್ರ ಒದಗಿಸುವ ಸತ್ಯ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದದ್ದು.... ಚರಿತ್ರಕಾರನಂತೆ ಕವಿ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳ ಹಿಂದಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಸಮಗ್ರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರ ಮುಖಾಂತರವೇ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕವಿಯ ಕಾರ್ಯವಾದರೂ ದಾರ್ಶನಿಕನಂತೆ ತತ್ವಾನ್ವೇಷಣೆಯೇ. ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯ ಇಂಥ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ದೇಶ ಕಾಲಾತೀತವಾಗಿ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಬಲ್ಲದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ." [13]

ಇಟಲಿಯ ಮಹಾಕವಿ ಡಾಂಟೆ ಬರಹಗಳನ್ನು ವಾಚ್ಯಾರ್ಥ, ರಹಸ್ಯಾರ್ಥ, ನೈತಿಕಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾರ್ಥ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿ ಅರ್ಥವಿಸಬಹುದೆಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಮುಖ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. [14] ಕಾವ್ಯದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಉತ್ತಮಾಂಶಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರ್ಶದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಅದರತ್ತ ಓದುಗರನ್ನು ಒಲಿಸಿ, ಅಂಥದನ್ನು ತಮ್ಮದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಅದು ಮೂಡಿಸಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ; ಸದ್ಗುಣಗಳ ಅರಿವನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಸರ್ ಫಿಲಿಪ್ ಸಿಡ್ನಿಯ ಅಭಿಮತ. [15] ಕ್ಯಾಂಟ್, ಹೆಗೆಲ್ ಮುಂತಾದ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಂತೂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳಾದ ಬ್ಲೇಕ್, ಕೊಲಿರಿದ್ಜೆ, ಶೆಲ್ಲಿ, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಮೊದಲಾದವರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಂಗ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಿದರು. ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದ ನಡುವಿನ ಅಂತಸ್ಸಂಬಂಧ, ಅದರ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡುವ ಅನುರಕ್ತಿ, ಈ ಅನುರಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಮುಖಾಂತರವೇ ಸಿದ್ಧಿಸುವ ಅನುಭವ ಜನ್ಯವಾದ ತತ್ವದರ್ಶನದ ಆನಂದವೇ ಕಾವ್ಯ ಒದಗಿಸುವ ಆನಂದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂದು ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾನೆ. [16] ಕಲೆ ಮತ್ತು ನೀತಿ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಈ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಕಲೆ ಇರುವುದೇ ಜನಗಳ ನೀತಿಬೋಧೆಗಾಗಿ ಎಂದು ರಸ್ಕಿನ್ ಉದ್ಗರಿಸುವಲ್ಲಿ ಅತಿರೇಕವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು.

ಈ ಅತಿರೇಕದ ವಿರುದ್ಧ 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ' ಎಂಬ ಉಗ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತವೊಂದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡಿತಾದರೂ, ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸಮತೋಲನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ವಿಮರ್ಶಕರೆಲ್ಲ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೊತೆ ಇತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಟಿ.ಎಸ್. ಎಲಿಯಟ್ ಕೂಡಾ ಒಂದು ಕೃತಿ ಸಾಹಿತ್ಯವೋ? ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅಳೆಯಬೇಕಾದ್ದು ನಿಜವಾದರೂ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಮಾನದಂಡಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. [17]

ಒಂದು ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯವನ್ನು, ಮತ್ತೊಂದು ಆಗಮಿಕ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಆಗಮಿಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಧರ್ಮಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮೇಳವಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳ ಒಂದು ಪದ್ಧತಿಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಭಾರತವನ್ನು ಪಂಚಮವೇದವೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ತತ್ವ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದ್ದರೆ ಕಾವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಉರ ಬಾರದಂತೆ ಅದರ ಮಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಭಾವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಎತ್ತರಕ್ಕೆರಿಸಬಹುದೆಂಬ ಮೂಲಭೂತ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕವಿಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾವ್ಯಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಧಿದೈವವಾದ ಕಲಾಮಲ್ಯವೇ ದಾಸಿಯಾಗಿ ಅನ್ಯಮಲ್ಯಗಳು ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸುವ ಅಪಾಯ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಕೆಲವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರು ಮತ್ತೊಂದು ಅತಿರೇಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ 'ಕಾವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾವ್ಯ', 'ಕಲೆಗಾಗಿ ಕಲೆ' ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ಕವಿಗೆ ಈ ಎಚ್ಚರ ಪ್ರಗಾಢವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: "ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರ ಎಂದು ಅರಿಯಬಾರದು. ಕಾವ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ. ಅವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಂತಹ ಮಹದರ್ಶನವಾದರೂ ಸರಿಯೇ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಾಕಾರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರದು." "ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಅದು ಕಾವ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಶಾಸ್ತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ತತ್ವ ಅನುಭವದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಕಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ"[18] ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೆಲ್ಲ ದರ್ಶನಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಲಾರರು; ತತ್ವಾನುಭವಿಯಾದ ಪ್ರತಿಭಾ ಶ್ರೀಮಂತ ಕವಿ ಮಾತ್ರ ಅಂತಹ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಬಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಡಿ.ವಿ.ಜಿ.ಯವರು "ಧ್ಯಾನಾವೇಶಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಿಜವಾದ ಕಾವ್ಯವಾಗದು. ಕಾವ್ಯವು ಕವಿಗೂ ಜಗತ್ತಿಗೂ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆ. ನಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಅವನ ಹೃದಯವು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕು; ನಮ್ಮ ಗಾಯಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ ಲೇಪನತೈಲ ದೊರೆಯ ಬೇಕು; ನಮ್ಮ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಪಂಜಿರಬೇಕು. ಇದಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅವನು ತಪಸ್ವಿಯಂಥಾಗ ಬೇಕು"[19] ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿದೆ. "ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಸಾರುವ ಏಕೈಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಕವಿ. ಅವನು ಹಾಡಿದಾಗ, ದೇವರ ರಹಸ್ಯವೊಂದು ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭರವಸೆಯಿಂದ ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಅವನನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತದೆ"[20] ಎಂಬ ಎಮರ್ಸನ್ನನ ಮಾತೂ ಕವಿಯ ಮತ್ತು ದಾರ್ಶನಿಕ ಕಾವ್ಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಉಚ್ಚಕಂಠದಿಂದ ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಕಾಲ ದೇಶಗಳ, ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತನೆಗಳ, ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಅಖಂಡ ಮಾನವತೆಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲೆಳಸುವ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯತ್ತ ನಡೆಸಲೆಳಸುವ ಯಾವುದೇ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನ ಶುದ್ಧಕಾವ್ಯ ಮಲ್ಯಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ದರ್ಶನ ಮಲ್ಯವನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಪೇಕ್ಷಣೀಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೇಲಿನ ವಿವೇಚನೆ ಶ್ರುತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಕಾವ್ಯ ಇಂಥ ಚಿರಂತನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕೃತಿಯೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮೇಲಿನ ವಿವೇಚನೆ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಯಿತು.

'ದರ್ಶನ' ಎಂದರೆ ಏನು? ಅದು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ? ಅದು ಏಕೆ ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಅವತರಿಸುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾನುಭವದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ: 'ದರ್ಶನ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಕಾಣುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಬುದ್ಧಿ, ಚಿಂತನೆ, ತರ್ಕ ಅಥವಾ ಅವರಿವರ ಹೇಳಿಕೆ ಇವು ಯಾವ ಉಪಾಧಿಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ನೇರವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ 'ದರ್ಶನ!'[21] "ಸ್ವಾನುಭವ, ದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪಡೆದ ವಿದ್ಯೆ, ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮತ್ತು ಬೆಳೆದ ಸುತ್ತಣ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಮಹಾಪುರುಷರ ಸಂಶ್ರಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮೂಡುವ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಜೀವನದ ದೃಷ್ಟಿ ಎಂದು ಸಂಕೇತಿಸಬಹುದು. ಅಂತಹ ಜೀವನದೃಷ್ಟಿ ರಸಾನುಭೂತಿಗೇರಿದರೆ 'ದರ್ಶನ'ವಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ದರ್ಶನ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾದ ದರ್ಶನವಲ್ಲ. ಅದು ಋಷಿಯ ಅಪರೋಕ್ಷಾನುಭೂತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಮೀಪವಾದದ್ದು. ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಲಿ ಖಚಿತವಾದ ನೇಮಿಯಾಗಲಿ ಅದಕ್ಕಿದೆ ಎಂದು

ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನುಭವ ಬದಲಾಯಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ವಿಕಾಸವಾದಂತೆ ಅದು ಪರಿಣಾಮಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕೇವಲವಾದ ಭೂಮಾನುಭೂತಿ ಸಿದ್ಧಿಸುವವರೆಗೂ ಅದರ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗಾಗಲಿ ಪೂರ್ಣ ವಿರಾಮ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಅನಂತಕಾಲವೂ ನಿರಂತರ ವಿಕಾಸಶೀಲವಾದುದು.”[22] “ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸುತ್ತಣ ಜನರಿಂದ. ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ, ಘಟನಾಪರಂಪರೆ ಗಳಿಂದ, ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ, ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದ, ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದ್ದು ಹೊರಗಣ ಘರ್ಷಣ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಬಿರಿದೊಡೆದು ಹೊಳೆಯುವ ಆತ್ಮಾನುಭವಗಳಿಂದ ಅವನು (ಕವಿ) ಅಸಂಖ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಫಲರೂಪ ವಾಗಿಯೇ ಅವನ ‘ದರ್ಶನ’ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.”[23]

“‘ದರ್ಶನದ’ ತರುವಾಯ ‘ಚಿಂತನ’. ‘ಚಿಂತನ’ದ ತರುವಾಯ ‘ವರ್ಣನ’.... ಕವಿಯ ಅವರೋಹಣಮುಖವಾದ ಚಿದ್‌ವಿಕಾಸಕ್ರಮವು ದರ್ಶನದಿಂದ ಚಿಂತನಕ್ಕೂ, ಚಿಂತನದಿಂದ ವರ್ಣನಕ್ಕೂ ಇಳಿಯುತ್ತದೆ: ಎಂದರೆ, ಅವತರಿಸುತ್ತದೆ.” ಕವಿ ತಾನು ಏರಿ ಮುಟ್ಟಿದ ‘ದರ್ಶನ’ವನ್ನು ಇಳಿದು ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಸುವುದಾದರೆ, ‘ಸ್ವಯಂಭು’ವಾದ ಕವಿ ‘ಮನೀಷಿ’ಯಾಗಿ ‘ಪರಿಭು’ವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿಂತನ ಮತ್ತು ವರ್ಣನಾಂಶಗಳಾದ ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆ ಬುದ್ಧಿ ಅಧ್ಯಯನ ಅಭ್ಯಾಸ ಮತ ಕಾಲ ದೇಶ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ‘ದರ್ಶನ’ದ ಅಧೀನವಾಯಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದುಡಿಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಚೇತನವೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣ. ಅದರ ಶಾಂತಿಯೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣು. ಅವುಗಳ ನಾಡಿಸ್ಥಂದನವೂ ಕವಿಯ ‘ದರ್ಶನ’ದ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸದ ಲಯಗತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ.”[24]

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ‘ದರ್ಶನ’ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಶುಷ್ಕವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬರೆದ ಅಥವಾ ಕಥಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀತಿಯ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇಡದೆ, ಕವಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟಾನುಭವ ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಪರಿಮಳವಾಗಿ ಪ್ರಭೆಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯದ ಕಥೆ, ಸಂವಿಧಾನ, ಪಾತ್ರ, ನಿರೂಪಣೆ, ವರ್ಣನೆ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಭಾವಿಸಿ ಅವಕ್ಕೆ ಅಪೂರ್ವ ಜೀವಕಾಂತಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯಮಲ್ಯದೊಂದಿಗೆಯೇ ಮೈತಳೆದು ಚಿರಂತನತೆಯ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ಧ್ವನಿಸುತ್ತವೆ.

೩

ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಒಂದು ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ “ನನ್ನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿ, ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಾದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲ, ತತ್ವವೆ”[25] – ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅವರೇ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತಿದು: “ನನಗಂತು ನಾನು ಬರೆದಿರುವುದು ಸ್ವಾನುಭವ ಸತ್ಯ. ನನಗೆ ಗೊತ್ತು, ಇಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ (ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲಿನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಬೋರೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಹೇಳಿದ ಮಾತು) ಆ ಗಿಡದಲ್ಲಿರುವ ಚೇತನದಷ್ಟೇ ಅದ್ಭುತವಾದ ಶಕ್ತಿ ಹುದುಗಿದೆಯೆಂದು. ಈ ಭಾವನೆಯಂತು ನನಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಅವರಿವರ ಉಪದೇಶವಿಲ್ಲದೆಯೇ, ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು ಗ್ರಂಥ ಗಳನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೂ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಆ ಭಾವನೆ ನನ್ನ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ರಕ್ತವಾಗಿದೆ.”[26] ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಅವಲೋಕಿಸಿದವರಿಗೆ, ಅವರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ ಕವಿತೆಗಳು ನಾಟಕಗಳು ಕತೆಕಾದಂಬರಿಗಳು – ಇವನ್ನೋದಿದವರಿಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವೆಂಬುದು ಅಧ್ಯಯನಲಭ್ಯವಾದ ಬುದ್ಧಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅಂಟಿಬರೆದೆ, ಜನ್ಮಜಿತ ವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರ ರೂಪವಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಸಂಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸುಲಭ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ದರ್ಶನ ವೆಂಬುದು ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಬದುಕಿನ ಅತ್ಯನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅಂತರ್ಗತಸತ್ವವಾಗಿದೆ, ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಅವರ ಬರಹಗಳೆಲ್ಲ ವಿವಿಧ ಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ವಾಹಿನಿಯಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅದು ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ಅಂಗವಾಗಿಯೇ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದೆ.

ತಮ್ಮ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲೇ 'ದರ್ಶನ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕವಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದು, ಅವರು ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡರಿಸಿರುವ ದರ್ಶನಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಎಂಥ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಿರುವರೆಂಬುದು ವಿವಿಧವಾಗುತ್ತದೆ. "ಈ ಹೆಸರು ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಹೊಯ್ಯಾಟ ಆಗಿ ಮುಗಿದಿತ್ತು. ಯಾವ ಹೆಸರನ್ನು ನೆನೆದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಏನೋ ಅರಕೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಪದಗುಚ್ಛ ಹೊಳೆದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು"[27] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಕುವೆಂಪು. ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಅವರು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ : ಕಾವ್ಯ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಸಿಗುತ್ತದೆ; ಕತೆ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಕತೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ; ದರ್ಶನ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ದರ್ಶನ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಆದಿಕವಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮ, ಅವನೇ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ. ಆ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ ನಾನಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ರಾಮಾಯಣವೂ ಆ ವಿಕಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲೊಂದು ಮೆಟ್ಟಲು, ಶಕ್ತಿಬಾಹು; ಆ ಶಕ್ತಿ ಹರಿಯುವ ಒಂದು ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಯ ದರ್ಶನ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಇಂದಿಗೂ ಪೂಜ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ಅದು (ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ) ಹುಟ್ಟಿ ಅಂದಿನ ಜನರ ಅಭೀಷ್ಟೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿತು. ಇಂದು ಇದು (ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ) ಹುಟ್ಟಿ ಇಂದಿನ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಜನತೆಯ ಅಭೀಷ್ಟೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ದೈವೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಈ ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದಿದೆ; ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೂ ಅಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೂ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಪೂರ್ಣದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣಪ್ರತಿಮೆ, ಈ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಮದರ್ಶನಂ.[28] ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಕುರಿತ ಅವರ ಮತ್ತೊಂದು ಅನಿಸಿಕೆ ಹೀಗಿದೆ: "ಈ ಕಾವ್ಯದ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಚೋದಕಶಕ್ತಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ನಿಜ. ನನಗಂತು ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಗೌಣ, ಆತ್ಮಸಾಧನೆ ಪ್ರಧಾನ. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೂ ದರ್ಶನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ."[29] ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯೋಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಮಹತ್ವವನ್ನು ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವ ಕವಿಗಳು ಈಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿರಳ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ದರ್ಶನಾಂಶ ಯಾರೂ ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗದ್ದು ಮತ್ತು ಕಡೆಗಣಿಸಬಾರದ್ದು ಎನ್ನುವ ಒತ್ತು ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಕಾವ್ಯಗುಣವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸದೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ತಾರದೆ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿರುವ 'ದರ್ಶನ'ದ ಸ್ವರೂಪ ಯಾವ ಬಗೆಯದೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು.

[1] Hudson, An Introduction to the Study of Literature.

[2] Mathew Arnold, ದೇಜಗೌ ಅವರಿಂದ ಉದ್ಭೂತ, ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ, ಪು. 9-2.

[3] ಮಮ್ಮಟ, ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾಶ, 9-9.

[4] ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ, ಆದಿಪರ್ವ, 9-90.

[5] John Milton, Paradise Lost, Book 1.

[6] John Addington Symonds, Quoted by Hudson, Introduction the Study of Literature.

[7] ಡಾ. ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, ಮಾತೆಂಬುದು ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ, ಪು. ೫೩.

[8] ಎನ್. ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ, ಬಾಗಿನ (ಸಂ. ಎಸ್.ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ), ಪು. ೬೮.

[9] ಡಾ. ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಜೀವನ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪು. 99-100.

[10] ಡಾ. ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿ, ಪು. 99.

[11] ಕುವೆಂಪು, ಕಲಾಸುಂದರಿ, ಮುನ್ನುಡಿ.

[12] ಕುವೆಂಪು, ತಪೋನಂದನ, ಪು. 99-100.

[13] ವಿ.ಎಂ. ಇನಾಂದಾರ್, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಪು. 22.

[14] ಅದೇ, ಪು. 99.

[15] ಅದೇ, ಪು. 99.

[16] ಅದೇ, ಪು. 22.

- [17] T.S. Eliot, Selected Essays.
 [18] ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸವ್ವ, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಸಂದರ್ಶನ (ಸಂ), ಪು. ೩೦.
 [19] ಡಾ. ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಜೀವನ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪು. ೧೩೫.
 [20] Emerson, An Introduction of Poetry (R.M. Alden), p. 119.
 [21] ಕುವೆಂಪು, ತಪೋನಂದನ, ಪು. ೧೧೧.
 [22] ಕುವೆಂಪು, ತಪೋನಂದನ, ಪು. ೧೧೧.
 [23] ಅದೇ, ಪು. ೧೧೧-೧೩.
 [24] ಕುವೆಂಪು, ಷಡ್ವಿನಮನ, ಪು. ೧೩೧.
 [25] ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸವ್ವ, ಕುವೆಂಪು ಸಂದರ್ಶನ, ಪು. ೩೧.
 [26] ಅದೇ, ಪು. ೩೧.
 [27] ಅದೇ, ಪು. ೧೯-೨೦.
 [28] ಅದೇ, ಪು. ೩೧.
 [29] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಶ್ರೀವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರಿಗೆ, ಪು. iii-iv ಸಾಲು ೨೩-೪೩.

(2)

೪

ಅರ್ಪಣೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಕವಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ದಾರ್ಶನಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ:

ಬಹಿರ್ಭಟನೆಯಂ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಿಸುವಾ ಲೌಕಿಕ
 ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿದು, ಅಲೌಕಿಕ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಂಗಳಂ
 ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಸತ್ಯ ಕಥನಂ ಕಣಾ

 ನಿತ್ಯಶಕ್ತಿಗಳಿಂತು ನೀಂ ಕಥೆಯ ಲೀಲೆಗೆ ನೋಂತು
 ರಸರೂಪದಿಂದಿಳಿಯುತೆಮ್ಮಿ ಮನೋಮಯಕೆ,
 ಪ್ರಾಣಮಯದೊಳ್ ಚರಿಸುತನ್ನಮಯಕವತರಿಸೆ;
 ಶ್ರೀರಾಮನಾಲೋಕದಿಂದವತರಿಸಿ ಬಂದು
 ಈ ಲೋಕಸಂಭವೆಯನೆಮ್ಮ ಭೂಜತೆಯಂ
 ಸೀತೆಯಂ ವರಿಸುತಾಕೆಯ ನೆವದಿ ಮೃಚ್ಛಕ್ತಿಯಂ
 ಮರ್ದಿಸುತೆ, ಸಂವರ್ಧಿಸಿರ್ಪವೋಲ್ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಯಂ;
 ರಾವಣಾವಿದ್ಯೆಯೇ ನಮ್ಮ ಮರ್ತ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ತಾಂ
 ತನ್ನ ತಮದಿಂ ಮುಕ್ತಮಪ್ಪುದು, ದಿಟಂ...

[1]

ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುವ ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಈ ಭಾಗ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಇದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಯೊಂದನ್ನು ಇದ್ದಂತೆಯೇ ನಿರೂಪಿಸುವ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲ, ಲೋಕಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅಲೌಕಿಕ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ಸತ್ಯಕಥನ; ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ವಿಶ್ವದ ನಿತ್ಯಶಕ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಮನೋಮಯಕ್ಕೆ, ಪ್ರಾಣಮಯಕ್ಕೆ, ಅನ್ನಮಯಕ್ಕೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಳಿದು ಲೀಲಾಕ್ರಿಯೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪಾತ್ರಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ; ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಹೀಗೆ ಲೀಲಾಜಗತ್ತಿಗೆ ಇಳಿದು ಬಂದ ಶ್ರೀರಾಮ ಸೀತೆಯನ್ನು ವರಿಸುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ (ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಾಜದಲ್ಲಿ) ಇಲ್ಲಿಯ ಮೃಚ್ಛಕಿಯನ್ನು ಮರ್ದಿಸುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಆ ಮೂಲಕ ಚಿಚ್ಛಕಿಯನ್ನು ವರ್ದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ರಾವಣಾವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಮುಸುಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಮರ್ತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಆ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತ ಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದ ಕತೆಯನ್ನು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ದರ್ಶನಾತ್ಮಕವೂ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರತಿಮಾತ್ಮಕವೂ ಆಗಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕಾವ್ಯದ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮದಲ್ಲೂ ಈ ದರ್ಶನದೃಷ್ಟಿ ಗೂಢವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಸಂಪುಟಂ, ಲಂಕಾಸಂಪುಟಂ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಿವೆ. “ಅಯೋಧ್ಯಾಸಂಪುಟಂ” ಮನೋಮಯ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನೂ, ‘ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಸಂಪುಟಂ’ ಪ್ರಾಣಮಯ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನೂ, ‘ಲಂಕಾ ಸಂಪುಟಂ’ ಅನ್ನಮಯ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನೂ, ‘ಶ್ರೀ ಸಂಪುಟಂ’ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಮತ್ತು ಆನಂದಮಯ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿಮಿಸುತ್ತವೆ.[2] ಈ ಕಾವ್ಯ ‘ಕವಿಕೃತುದರ್ಶನಂ’ ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗಿ ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವುದೂ ಕೂಡ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಕವಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿವರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸಿರುವುದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ “ರಾಮಾಯಣ ಕೇವಲ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲ. ಒಂದು ಮಹಾಶಕ್ತಿಯು ಅನ್ನಮಯ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಆನಂದಮಯ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆರಿದ ಆತ್ಮದ ಪ್ರಯಾಣ ಕಥೆ.”[3] ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕವಿ ಕಾವ್ಯದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :

ಇತಿಹಾಸಮಲ್ಪು; ಬರಿ ಕಥೆಯಲ್ಪು; ಕಥೆ ತಾಂ
ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಂ, ಆತ್ಮಕೆ ಶರೀರದೋಲಂತೆ
ಮೆಯ್ವಿತ್ತುದಿಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಕಥೆಯ ಪಂಜರದಿ
ರಾಮರೂಪದ ಪರಾತ್ಪರನ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ
ಲೋಕಲೀಲಾದರ್ಶನಂ[4]

೧. ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸು

‘ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ’ನ ದರ್ಶನದ ಮುಖ್ಯಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಈ ಕೃತಿ ರಥವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮುಖ್ಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು, “ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೆಂಬುದು ಧರ್ಮದ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಸಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಒಳತಿರುಳಾಗಬೇಕು” – ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. “ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಶಕ್ತಿ. ತನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಅರಳಿಸಿ ದೈವೀಕೃಪೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆ ಎಳೆಯುವ ಶಕ್ತಿ”[5] “ಒಂದು ಜೀವಿ ತನ್ನ ಉನ್ನತಾದರ್ಶ ಅಥವಾ ಧೈಯ ಸಾಧನೆಗೋಸುಗ ತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ತಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಇಲ್ಲಗೈದುಕೊಂಡು ನಡೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ತಪಸ್ಸು. ಸರ್ವಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಶುಭವಾಗಲಿ, ಆಸುರೀ ಶಕ್ತಿ ದೇವೀಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ

ಹೊಂದಲಿ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ಎಂದು, ವಿಶ್ವವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಶಕ್ತಿ ಏನಿದೆ, ಅದರೊಡನೆ ಒಂದು ಜೀವ ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಡೆಸುವ ಸಂಭಾಷಣೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮೊರೆಯೇ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.”[6]

ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಎರಡು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಒಂದು: ಕವಿ ತನ್ನ ರಚನಾಸೂತ್ರೀಗಾಗಿ ಶಕ್ತಿಗಾಗಿ ಕಾವ್ಯದ ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಶಾರದೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು; ಎರಡು: ಪಾತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಅನ್ಯರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವುದು. ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಧ್ಯಾನ, ತಪಸ್ಸುಗಳು ಬಾಳಿನ ಬವಣೆಯನ್ನು ನೀಗುವ, ಆತ್ಮವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ, ಜಗತ್ತನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವಾಗಲಿ ವಿವರಿಸುವ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಅಸಾಧಾರಣ ಶಕ್ತಿಗಳು ಎಂಬುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಚಂಚಲ ನಂಬಿಕೆ.

ಸತ್ತ ಕ್ರೌಂಚವನ್ನು ಬದುಕಿಸಿ, ಬೇಡನಿಗೆ ಅಹಿಂಸಾ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನಿತ್ತು, ತನ್ನ ಎಲೆಮನೆಗೆ ಮರಳಿ ಧ್ಯಾನನಿರತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದಿವ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಮಿಂಚುತ್ತದೆ, ರಾಮಾಯಣ ಅವತರಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀರಾಮನಂಥ ಮಹಾಪುರುಷ ಕೇವಲ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪೂಜೆ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ದಶರಥನೊಬ್ಬನ ಹೃದಯದಿಂದ ಅವತರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಸಂತ್ಯಜ್ಞ ನಿರ್ಮಲ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಅಭೀಷ್ಟೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲರ ಸಮಷ್ಟಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಆತನ ಅವತರಣ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಜಬಾಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ದಶರಥನಿಗೆ:

ಪ್ರಜೆಗಳಂ ಬಡವರಂ

ಸತ್ಯರಿಸವರ್ಗೇ ಬಗೆ ತಣಿವವೋಲ್. ತೃಪ್ತಿಯಿಂ

‘ದೊರೆಗೊಳ್ಳಿತಕ್ಕೆ!’ ಎಂದಾ ಮಂದಿ ಪರಸಲ್ಯೆ,

ಪರಕೆಯದೆ ದೇವರಾಶೀರ್ವಾದಕೆಣೆಯಾಗಿ

ಕೃಪಣವಿಧಿಯಂ ಪಿಂಡಿ ತಂದೀವುದ್ಯೆ ನಿನಗೆ

ನೆಲದರಿಕೆಯೊಳ್ಳಕ್ಕಳು. ಜನಮನದ ಶಕ್ತಿ

ಮೇಣವರಭೀಷ್ಟೆಯೆ ಮಹಾತ್ಮರಂ ನಮ್ಮಿಳಿಗೆ

ತಪ್ಪದೆಳೆತರ್ಪುದು ಕಣಾ![7]

ಜನಮನದ ಸಮಷ್ಟಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಹಾರೈಕೆಗಳಿಂದ ಮಹಾತ್ಮರು ಉದಿಸುತ್ತಾರೆಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಕವಿ ಈ ಮೂಲಕ ಧ್ವನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಮಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದಶರಥ ಕೌಸಲ್ಯಾದಿಗಳ ತೀವ್ರತಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಮೇಳೈಸಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ವಯಂವೇದ್ಯ.

ಯೌವನದ ಸಹಜ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಸಂಯಮ ಜರಿ ಬಲಿಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆ ಪತಿ ಗೌತಮನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಜಡರೂಪಿಯಾಗಿ, ನಿಷ್ಕರ ಶಿಲಾ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿ, ಕನಿಕರದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಾಹಿರೆಯಾಗಿ, ಜಗದ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ವಿಸ್ಮೃತಿಗೆ ಪಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಉದ್ಧಾರದ ಶುಭಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಜನಕನ ಯಾಗ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಕಡೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೊಡನೆ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ, ಆಕೆಯ ಸುದೀರ್ಘ ತೀವ್ರ ತಪಸ್ಸು. ತಾಯಿ ಕೌಸಲ್ಯೆ ಗೋಳಿಡುವ ತನ್ನನ್ನು ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಕರೆದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಅವನಿಗೆ :

ಕಲ್ಪಾದರೇನ್?

ಘನಾತಪದಿಂದ ಚೇತನ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗದೇಂ

ಬಡಕೆ? ಕಲ್ಲಾದ ಪೆಣ್ಣರಕೆ ತಾಂ ಕೌಶಿಕಗೆ
ಬಟ್ಟೆದವ್ವಿಸಿ ಸೆಳೆಯದೇನಿಹುದೆ, ಪೇಳ್, ಚರಣಮಂ
ಶ್ರೀರಾಮನಾ?[8]

ಶ್ರೀರಾಮ ಪಾದಸಂಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಆ 'ಗಿರಿವನಧರಣಿ ಚೈತ್ರಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸ್ಪರ್ಶವಾದಂತೆ ಸಪ್ರಾಣಿಸಿತು'; 'ಬೆಂಗದಿರನುರಿಗೆ ಕರ್ಪೂರಶಿಲೆಯಂತೆ ವೋಲ್ ದ್ರವಿಸಿತಾ ಕರ್ಬಂಡೆ'. ಆ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಅಹಲೈಯ ತಪಸ್ವಿನೀ ವಿಗ್ರಹ ಮೈವೆತ್ತು ರಘುಜನದಿದಾವರೆಗೆ ನಮಿಸಿತು.

ತನ್ನ ಶಿಲಾ ತಪಸ್ಸಿನ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡಳು ಅಹಲೈ; ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆಕೆಯ ತಪೋಗೌರವ ರಾಮಪದ ಮಹಿಮೆ ಯನ್ನು ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆತ ಭಕ್ತಬಂಧು ವೆಂಬುದನ್ನು ಆರ್ತರಕ್ಷಕನೆಂಬುದನ್ನು ಅತಿಮಾನುಷ ಮಹಿಮನೆಂಬುದನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೂ ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೂ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿತು.

ರಾವಣ ಶಿವಧನುವಿಗೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿದಾಗ 'ಮುರಿಯದಿರ್, ಬಾಗದಿರ್, ಸುರಮೇರು ಭಾರದಿಂ ದೈತ್ಯನತ್ತದ ತೆರದಿ ಭಾರಗೊಂಡಬಲೆಯಂ ಪೊರೆ' ಎಂದು; ಶ್ರೀರಾಮ ಅದನ್ನೆತ್ತಲು ಬಂದಾಗ "ಹಗುರಾಗು ಗರಿಯಂತೆ; ಬಾಗು ಬಳ್ಳಿಯ ತೆರದಿ; ರಾಮಂಗೆ ಮುರಿದು ಬೀಳ್, ಓ ಧನುವೆ!" ಎಂದು ಬಿನ್ನೈಸುವ ಸೀತೆಯ ಸರಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು, ರಾವಣನಿಂದ ಅಪಹೃತಳಾಗಿ ತನ್ನಿನಿಯನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಆತನ ವಿಜಯಕ್ಕೆ, ಕೊನೆಗೆ ರಾವಣನುದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಆಕೆ ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣ ತಪವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಕೃತಾರ್ಥಳಾಗುವವರೆಗೆ ಆಕೆಯ ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಪರಮೋನ್ನತ ಪತಿವ್ರತೆಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೇರಿಸುವ ಅನುಪಮ ಅಂತಃಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ತಪಸ್ಸುಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿವೆ. ಆಕೆಯ,

ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ತೀವ್ರತೆಯ ಸಾತ್ವಿಕ ತಪಶ್ಯಕ್ತಿ, ಪೇಳ್,
ತಾಂ ಸ್ವಯಂ ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಚೋದಿಸದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಂ?
ಸೇತುಗಟ್ಟದೆ ಕಷ್ಟದಂಬುಧಿಗೆ?[9]

ಸೀತೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಸತ್ವ ಮಹಿಮೆ ಪರಿವರ್ತನ ಶಕ್ತಿಗಳು ತುಂಬಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಆಕೆ ರಾವಣನಿಂದ ಅಪಹೃತಳಾದ ಮೇಲೆಯೇ. ತನಗೇ ಅರಿವಿರದಿದ್ದ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳು ಆಕೆಯ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುವುದು ಅನಂತರದಲ್ಲೇ. ಆಕೆಯು ತ್ರಿಜಟೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ: "ಆವುದಾಗಲಿ ನೆಪಂ ಫಲದಾಯಕಂ ತಪಂ,"[10]; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ,

ನಾನಿಂದು
ಅಂದಿನವಳಲ್ಲ. ರಾಮಧ್ಯಾನ ಮಹಿಮೆಯ
ನಿರಂತರ ತಪಸ್ಯೆಯಿಂ ನನಗಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧಿ
ತನಗೆ ತಾನಾಯ್ತು, ರಾಮನನರಿತನಾತ್ಮದಿಂ.
ತನ್ನ ನಿತ್ಯವಿಭೂತಿಯಿಂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಯೆ
ತಾನ್[11]

ಎಂದೂ ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಾವಣನ ಪ್ರಲಯಭಯಂಕರ ವಿಕ್ರಮಾಗ್ನಿಗೆ ಫಲವಗ ವೀರರು ಪತಂಗಗಳಂತೆ ಸುಟ್ಟು ಸೀಕರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಶ್ರೀರಾಮ ಅದನ್ನು ಅಣಗಿಸಲು ಸನ್ನದ್ಧ ನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅದನ್ನು ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರಿತ ಸೀತೆ ಹೇಳುವ ಮಾತಿದು :

ಪೂಜೆ ತಾಂ ಶಕ್ತಿ

ನಾಥಂಗೆ ನೆರಮವೆನಾತನಂ ಪೂಜಿಸಿ

ನಿವೇದಿಸುವೆನಾತ್ಮ ಬಲಮಂ[12]

ರಾಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವ, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ-ಅಂದಿನವರೆಗೆ ಜನಕನಂದಿನಿಯೂ ರಾಮಭಾರ್ಯೆಯೂ ಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದ-ಸೀತೆ ಮಹಾತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿ ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಅಲೌಕಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ರಾವಣನ ಎದುರಿನ ರಾಮನ ತೋಳ್ಬಲಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರಾಮಪೂಜೆಯ ಬಲದಿಂದಲೇ ಅನಂತಶಕ್ತಿ ಯನ್ನು ತುಂಬುವ, ಆ ಮೂಲಕ ಅವನ ಗೆಲುವಿಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಬಲವೇ ತಪಃಶಕ್ತಿಯೇ ಆಕೆ ತ್ರಿಜಟೆಗೆ,

ನಾಳೆ ರಣಮೆನಿತೆ ಭೀಕರಮಕ್ಕೆ, ವಾನರರ

ಬಲಮೆನಿತು ಘೋರತರಮಕ್ಕೆ, ಮೇಣ್ ಎನ್ನ ಪತಿ

ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಮನೆ ತುಡುಗೆ, ನಿನ್ನೆಯ್ಯಿದಾಳಿ ತಾನ್

ಒಂದಿನಿತಲುಗದಿಕೆ![13]

- ಎಂಬ ಆಶ್ಚಾಸನೆಯನ್ನು ನೀಡುವಂಥ ಅನುಪಮ ಆತ್ಮಸತ್ವವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಎಂದೂ ಏಕಮುಖಿಯಲ್ಲ, ಸ್ವಾರ್ಥಿಯಲ್ಲ. ಸೀತೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅನುಚಿತಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಲ್ಲ. ಆಕೆ ಹಾಗೆ ರಾಮನ ಅಂತರಾತ್ಮದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾನಿರತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮಂಡೋದರಿ ಬಂದು, 'ದೇವಿ, ನೀನುಂಪ್ರಾರ್ಥಿಸಾ, ನನ್ನ ಪತಿಯೆರ್ದೆಗೆ ಶುದ್ಧಿ ದೊರೆ ಕೊಳ್ಳಂತೆ'[14]... "ನಿನ್ನ ನೋಂಪಿಯಿಂ ಕಿಡುಗೆನ್ನ ಪತಿಯ ಹೃದಯದ ಪಾಪ ಕಿಲ್ವಿಷಂ. ಸನ್ಮತಿಯುದಿಸಿ ಶಾಂತಿ ಸುಖಮಕ್ಕೆ ಸರ್ವರಿಗೆ!..."[15] ಎಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ನಂತರ ಸೆರೆಮನೆಯ ಆಕೆಯ ಆತ್ಮ ಸಾಧನೆಗೊಂದು ಎಲೆಮನೆಯಾಯಿತ್ತು. ರಾವಣನ ಮೇಲಿನ ವೈರಭಾವ ಕರಗಿ ಮಂಡೋ ದರಿಯ ಪತಿಯ ಮೇಲಿನ ಕರುಣೆಯಾಗಿ ಅದು ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾವಣನ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಗಾಗಿ ಸೀತೆಯ ಮಂಗಳಕ್ಕಾಗಿ ಮಂಡೋದರಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಕಡಿಮೆ ಯದಲ್ಲ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ತೀವ್ರವೂ ನಿರ್ಮಲವೂ ಆದ ತಪಸ್ಸಿನ ಪರಿಣಾಮವೇ ರಾವಣನ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಕಾರಣ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಯ ಉದ್ಧಾರವಿದು:

ಸೂರ್ಯನಾತಪಕೆ ಕಾಲದ ತಪಂ ನೆರವಾಗಲಾ

ಬಜ್ಜರತನಂ ಬರ್ಪುದೊಯ್ಯನಿದ್ದಲಿಗೆನಲ್,

ಸೀತೆ ಮಂಡೋದರಿಯಿರಿವರ್ ತಪಂಬಡಲ್

ರಾವಣನ ಮನದ ಪೊನ್ ಹೃತ್ತಾಪಮೂಷೆಯೊಳ್

ಕುದಿಕುದಿದು ಕರಕರಗಿ ಕಾಳಿಕೆಯನುಳಿಯದೇನ್?

ತಿಳಿಯದೇನ್ ಪೊಳೆಯದೇನ್?[16]

ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ರಾವಣನೂ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯೆಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ತನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಶಿವಶಿವಾಣಿಯರ ಸಹಿತ ಕೈಲಾಸಗಿರಿಯನ್ನೇ ಅಲುಗಾಡಿಸಿದ ಅಸಾಧಾರಣ ಪುರುಷನೀತ. ಅವನೆಲ್ಲ ಭಾವನೆಗಳೂ ತೀವ್ರವೇ-ಅದು ಪ್ರೀತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಸ್ನೇಹ, ಪ್ರೇಮ, ದ್ವೇಷ ಯಾವುದೇ ಆಗಿರಲಿ. ತನ್ನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವ ಸೀತೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆತ ಹೇಳುವ ಮಾತಿದು :

ನಿನ್ನವೊಲೈಯ ವರಂಬಡೆಯಲೋಸುಗಮಾಂ
ತಪಸ್ಸಿಯೆಂ.....
ಸಾಧನೆಗಸಾಧ್ಯಮಿಲ್ಲೆಂಬರೌ. ಉಪಾಸಿಸಲ್
ಕಾಲಾಂತರಕೆ ಕಲ್ಲುಮೀಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯಾಗಿ
ಪರಿಣಿಸಿದಪ್ಪುದನೆ, ನಿನ್ನ ಕಲ್ಲೆರ್ದೆ ಕರಗಿ
ಮೆಲಿತಪ್ಪುದು ದಿಟಂ![17]

“ಧ್ಯೇಯ ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ನಿಷ್ಠೆಯ ತಪಸ್ಸು ತಪಸ್ವಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೇ ಕೋರುತ್ತದೆ. ಈಶ್ವರನ ಕೃಪೆ ಸದಾ ಮಂಗಳಾಕಾಂಕ್ಷಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನ ಹೃದಯ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.”[18] ಕೊನೆಯ ರಣದ ಹಿಂದಿನ ಶಕ್ತಿ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಫಲ ಅವನ ಮನೋಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

‘ನೀರವ ಧ್ಯಾನವದೂ’ ಎಂದು ಕವಿಯಿಂದ ಕೀರ್ತಿಸಿಕೊಂಡ ಉರ್ಮಿಗಳೆಯ ತಪಸ್ಸು ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೇ ಅನನ್ಯವಾದದ್ದು. ತನ್ನ ಪತಿ ರಾಮಸೀತೆಯರೊಡನೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಿಂದ ನಿರ್ಗಮಿಸಿದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು, ಅವರು ನಂದಿಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುವವರೆಗೆ ಆಕೆ ಸರಯೂ ತೀರದಲ್ಲಿ ಪರ್ಣಕುಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ “ಚಿರತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದಳ್ ಚಿತ್ತಪೋಮಂಗಳದ ರಕ್ಷೆಯಂ ಮೈಥಿಲಿಗೆ ರಾಮಂಗೆ ಮೇಣ್ ತನ್ನಿನಿಯದೇವನಿಗೆ.”[19] ಇಂದ್ರಜಿತುವಿನ ಇಂದ್ರ ಜಲ ನಿರ್ಮಿತ ಯಾಗಮಂಟಪದ ಅಗ್ನಿಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಶರೀರ ಸೀದ ಶವದಂತೆ ಸಿಡಿದು ಕಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸುಷೇಣನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಅಂಜನೇಯ ತಂದ ಸಂಜೀವನ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಂದ ಎದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ‘ಉರ್ಮಿಳಾ’ ಎಂದು ಸತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ವಲ್ಕಲವನ್ನುಟ್ಟಿದ್ದ ತಪೋನಿರತಳಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಸತಿ “ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯೊಳನ್ನ ಹೃದಯಕ ಮೃತವನೆರೆದು ಮೇಘನಾದಾಭಿಚಾರಕ ಯಾಗಕೆನ್ನಾಯು ತವಿಯದಂದದಿ ತೊಡಿಸಿದಳ್ ತಪಃಕವಚಮಂ”[20] ಎಂದು ಜಂಬವ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಉರ್ಮಿಗಳೆಯ ತಪಃಶಕ್ತಿಗೆ ಬರೆದ ಭಾಷ್ಯ ಇದು.

ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಮತ್ತು ತನ್ನವರ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡವರದು ಒಂದು ವರ್ಗವಾದರೆ, ಗುರುವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಿಸಿ ಕಾಯುವಿಕೆಗಾಗಿಯೇ ಕಾಯುತ್ತ ರಾಮದರ್ಶನಕಾತರಳಾಗಿ ರಾಮಧ್ಯಾನನಿರತಳಾಗಿದ್ದ ಅಪೂರ್ವ ಯೋಗಿನಿ ಶಬರಿ. “ಶಬರಿಯ ಹಾರೈಕೆ ‘ಜಿಜ್ಞಾಸು’ಗಳ ರೀತಿಯದು. ಆಕೆ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಬೇಡಿತಿಯಾದರೂ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಮತಂಗಮುನಿ ಶಿಷ್ಯ. ಮುಂದೆ ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಬಳಿ ಬರುವನೆಂದು ಗುರು ಹೇಳಿದ ವಚನವೇ ಅವಳ ಇಷ್ಟದೈವದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಧನೆಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯಾಯಿತು.”[21] ಆಕೆ ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಶ್ರೀರಾಮನ ದಿವ್ಯಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಯುತ್ತಾಳೆ. ದಿನದಿನವೂ ಆತನಿಗಾಗಿ ಅಡುಗೆ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳನ್ನಣಿಮಾಡಿ ಕಾದು ಕಾತರಿಸುತ್ತಾಳೆ.

“ನೀನೆಂದಿಗೆ ಬರುವೆಯಯ್ಯ, ಓ ನನ್ನಯ್ಯ,
ಕಂದಯ್ಯ, ರಾಚಂದ್ರಯ್ಯ? ಗುರುದೇವನಾ
ಮುನಿ ಮತಂಗನ ಮಾತು ಬೀತಪ್ಪುದೆ? ನಿನಗಾಗಿ
ಕಾದಿರುವೆನೀರೈದು ವತ್ಸರಗಳಿಂ, ವತ್ಸ,
.....
.....ಬಾರ ಕಂದಯ್ಯ,
ಕಣ್ಣಿಡುವ ಮೊದಲೆ ಬಾರಯ್ಯ, ಈ ಬಾಳ್ಕೆಡುವ
ಮುನ್ನಮೆರ್ದೆಗೆ ತಾರಯ್ಯ ನಿನ್ನ ಶಾಂತಿಯಂ![22]

- ಎಂದು ಹೃದಯದಾಳದ ಉಜ್ವಲ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಈ ಮಾತು ಮತ್ತು ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯುತ ಮೊರೆಗೆ ಕರೆಗೆ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಬರುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅವಳು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತಲ್ಲ-ದೀನಾತಿದೀನನಾಗಿ, ದುಃಖಿಯಾಗಿ, ಸೀತಾವಿರಹಾಗ್ನಿದಗ್ಧ ಸಾಮಾನ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ. ಕೊನೆಗೂ ತಾನು ಅದುವರೆಗೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಮೂರ್ತಿ ಅವನೇ ಎಂಬುದನ್ನಾಕೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ; ತಾಯಿಯಂತೆ ಅವನನ್ನು ಉಪಚರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವನಿಗೊದಗಿದ 'ವಿಚಿತ್ರರುಜೆ'ಯನ್ನು ಹೀರಿ, ತನ್ನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ; ಅವನಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ತಪಸ್ವಿದ್ವಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ನಿಷ್ಕಾಮ ತಪೋಜ್ವಲತೆಯಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡ ಈ ಮಹಾಭಕ್ತೆ ಅದೇ ತಪಃಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನ ಲೀಲಾವತಾರದ ಕ್ಲೈಬ್ಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವಂಥ ದಿವ್ಯಮಹಿಮಾವಂತ ಪದವಿಗೇರಿ ಅಮರಸನ್ಮಾನ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ; ಆ ಮೂಲಕ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸುಗಳ ಅಸಾಧಾರಣ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೇತ ವಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಖಗರಾಜ ಸಂಪಾತಿಯ ನಿರೀಕ್ಷೆ. ಹಾರೈಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳು ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯವು. ತನ್ನ ದೇಹಮದ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮದಗಳಿಂದ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದ ಸಂಪಾತಿ, ಅವು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕುರುಡಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ನಿಶಾಕರಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನಿಂದಾದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಆ ಮುನಿಯ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ತ್ರಿಕಾಲ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಋಷಿ ಶಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ,

ಶಪಿಸೆನಾಂ....ನಿನ್ನಿಂ ಜಗತೆ

ಗುರುಮಹತ್ಕಾರ್ಯಮಕ್ಕುಂ... ಅದಪ್ಪುದಾದೊಡಂ

ತಪ್ಪದಯ್ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಕೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷಾಫಲಂ

ನಿನಗೊದಗಿದಪುದೊಂದು ಪೆರ್ಬೇನೆ; ಆ ಸಂಕಟಮೆ

ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಸಾಧನಮಾಗೆ,

ಕೊನೆಗೆ ನಿನ್ನಿಂದಾಗುವಾ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದಿಂ

ಸಿದ್ಧಿಪುದು ನಿನಗುಮಂತೆಯೆ ನಿಖಿಲ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕೇಳೆ

ಶೋಕಮೋಕ್ಷಂ.[23]

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಪರಿಹಾರೋಪಾಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿದ. ಕೆಲ ದಿನಗಳ ನಂತರ, ಸಂಪಾತಿಯೂ ಜಟಾಯುವೂ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದತ್ತ ಹಾರುತ್ತಿರುವಾಗ ತಮ್ಮನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲೆಳೆಸಿದ ಸಂಪಾತಿಯ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಸುಟ್ಟು ಆತ ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲದ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಶಿಕ್ಷೆ ಲಭಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿ? ರೆಕ್ಕೆ ದಹಿಸಿ ಮೈ ಹುಣ್ಣಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರದೆ ಹಾರಲಾರದೆ ಬಂಡೆಗಳೊಡನೆ ಬಂಡೆಯಾದ ಸಂಪಾತಿ ಮುನಿವಾಕ್ಯ ವನ್ನು ನೆಮ್ಮಿ ತನ್ನ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತ ಶತಶತ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ 'ಕೃಪೆಯ ಹಾರೈಕೆ' ಯಿಂದ ತಪಗೈಯುತ್ತಾನೆ. ಅಹಲೈ, ಶಬರಿಯರಿಗೆ ರಾಮಾಗಮನದಿಂದ ತಮಗೆ ಮುಕ್ತಿ ದೊರೆಯುವುದೆಂಬ ಖಚಿತ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಂಪಾತಿಗೆ ಯಾರು ಬರುತ್ತಾರೆ, ಯಾವಾಗ ಬರುತ್ತಾರೆ, ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಪಾಪಾರ್ಜಿತ ಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದೊಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ "ಬೇಡುತಿದರ್ನ್ ವಿಧಾತ್ರನಂ ಆ ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಾಗಮನಕಾಗಿ". ರಾಮಸತಿಯ ನೆಲೆಯನ್ನರಿಯಲು ಅಂಗದ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊರಟ ವಾನರವೀರರು ಆಕೆಯ ಇರ್ಕೆದಾಣವನ್ನರಿಯದೆ ನಿರಾಶರಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಸಂಪಾತಿಯ ತಪೋಭೂಮಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಸಂಪಾತಿಯ ನೋವಿನ ಚೀರು ದನಿ ಕೇಳಿಬಂದು, ಅವನೆಡೆಗೆ ಸಾರಿ, ಅವನಿಂದ ಅವನ ಪೂರ್ವ ಕಥೆಯನ್ನರಿಯುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ಕಾದು ಕಾದು ತಪಿಸಿದ್ದ ಸಂಪಾತಿ ತನ್ನ ಜರ್ಝರಿತವಾದ ವೃದ್ಧಕಾಯದಿಂದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವೆಂಥದು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ನಿರಾಶೆಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಕಪಿವೀರ ಶರಗುಲ್ಮ ಹೇಳುವ

ಮಾತುಗಳು ಸಾಧನೆ, ತಪಸ್ಸು, ಸಾತ್ವಿಕ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳ, ಭಗವತ್‌ಕೃಪೆಯ ಮಹತ್ವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ದ್ಯೋತಿಸುತ್ತ ಕವಿದರ್ಶನದ ಸಶಕ್ತ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿ ಮಿರುಗುತ್ತವೆ :

“ಮಾಣ್ಡು ದು ನಿರಾಶೆಯಂ, ಹೇ
ವಿಹಂಗಮ ತಪಸ್ವಿ, ದೈವ ಕೃಪೆಗೀ ಕ್ಲೇಶಮುಂ
ರೆಂಕೆಯಪ್ಪುದು.....
.....ಶಿವಕೃಪೆಗೆ
ತ್ಯಣಮೆ ಖಡ್ಗಂ; ಪನಿ ಕಡಲ್; ಕಿಡಿ ಸಿಡಿಲ್. ಶ್ರದ್ಧೆ ತಾಂ
ಸಾಣೆಯಿರೆ, ತಾಳ್ಮೆಯೆ ತಪಂ. ಧರ್ಮಶಕ್ತಿಯಂ
ಯೋಗಗೊಂಡಿರೆ, ಕರ್ಮಿಯಯ್ ಕಾಯ್ತಾನುಂ...
.....ನಿಶ್ಯಬ್ಬಿಯ್ಯೆ ಈಶ್ವರ ಕೃಪಾಬ್ಬಿ
ಬರ್ಪುದನರಿಯಲಾರೆವಂತೆಯೆ ಮಹತ್ಯ ತಿ ತಾಂ
ಮಹನ್‌ಮನಿ.[24]

ಮಂತ್ರ ಸದೃಶವಾದ ಈ ನುಡಿಗಳನ್ನಾಡಿದ ಶರಗುಲ್ಮ, ತಾವು ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸಂಪಾತಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ತಮ್ಮನ ಮರಣವಾರ್ತೆಯನ್ನು, ಸೀತಾಪಹರಣದ ಜಗದ್‌ವ್ಯಥೆಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸಂಪಾತಿ ದುಃಖಕ್ರೋಧ ಭಾವೋದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿ, ರಾವಣ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಅವನಿರುವ ಲಂಕೆ ನೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕೂಡಲೇ ಜಗದಾಶ್ಚರ್ಯ ಕರವಾಗಿ ಗೂಬೆ ನವಿಲಾದಂತೆ ಸಂಪಾತಿಯ ರೆಕ್ಕೆಯ ತಿಪ್ಪುಳು ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣವಾಗಿ ಮೊಳೆಯಿತು; ಕಳೆದುಹೋದ ಶರೀರವೀರ್ಯ ಸರ್ವಾಂಗ ಸೌಂದರ್ಯವೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತು. ತಪೋತೇಜದಿಂದ ಜ್ವಲಿಸಿದ ಆ ಖಗುಲಾಗ್ರಣಿ. ರೋಗಪೀಡಿತನೂ ಬಲಹೀನನೂ ಆದ ತನ್ನಿಂದ ಏನು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣವಾದೀತು ಎಂದು ಕುತೂಹಲ ಕಾತರಗಳಿಂದ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಖಂಗೇಂದ್ರನಿಗೆ “ದಿಟಮಲಾ ಶಿವಕೃಪೆಗೆ ಪರಮಾಣುವುಂ ಪರ್ವತಂ” ಎಂಬ ಅರಿವು, ಶ್ರೀರಾಮ ಭಾರ್ಮೆಯನ್ನರಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರರಿಗೆ ದೈತ್ಯನ ನೆಲೆಯನ್ನು ತೋರುವುದೇ ಗುರು ಹೇಳಿದ “ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕರ ಶೋಕಮೋಕ್ಷದ ಪುಣ್ಯಕೃತಿ” ಎಂಬ ತಿಳಿವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. “ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಸಾಧನೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಪಾತಿಗೆ. ಮಾನಸಿಕ ತೊಳಲಾಟದ ಅತೀವ ವೇದನೆಯ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲೇ ಶಿವಕೃಪೆ ಒಂದು ಮಹಾ ಪವಾಡವನ್ನು ಸಂಪಾತಿಯ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಸಾಧಕರಿಗೂ ಒಂದು ಭರವಸೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.”[25] ಸಂಪಾತಿಯ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ, ಗುರುವಾಕ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೀವ್ರ ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ತಪಸ್ಸು ರಾಮಾನುಚರರ ಆಗಮನದಿಂದ ಫಲಿತವಾದರೆ, ರಾಮಾನುಚರರ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾಶ್ರದ್ಧೆ ರಾಮಭಕ್ತಿ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆ ಶುಭಕಾರ್ಯ ದೀಕ್ಷೆಗಳ ಉಜ್ವಲ ಹಾರೈಕೆ ಸಂಪಾತಿ ದರ್ಶನದಿಂದ ಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಹಾರೈಕೆ ಸಾಧನೆ ತಪಸ್ಸುಗಳು ಸ್ವೋದ್ಧರಣ ಮತ್ತು ಅನ್ಯೋದ್ಧರಣಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲೂ ದಿವ್ಯಫಲವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.

“ಪ್ರಾರ್ಥನಾಶಕ್ತಿಯ ಬೀಜರೂಪವನ್ನು ದಶರಥನ ಹಂಬಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಅವನ ಹಂಬಲ ಬರಿಯ ಬಯಕೆಯಾಗದೆ ಮಹಾಪುರುಷನೋರ್ವನ ಅವತರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಂಬಲ ಆರಾಧನೆಯಾಗಿ, ಆರಾಧನೆ ತಪಸ್ಸಾದಾಗ ಅಣು ವಿಭುವಾಗಬಲ್ಲುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು”[26] ಎಂಬ ಪೊ. ಪರಮೇಶ್ವರಭಟ್ಟರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತುಂಬ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ರಾಮಾಯಣಾವತಾರಕ್ಕೆ ಮಹರ್ಷಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ದಿವ್ಯಾನುಭವ ಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರಖರಧಾನ್ಯದಿಂದ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದ ಪ್ರತಿಭಾದೀಪ್ತಿ ಕಾರಣವಾದರೆ, ರಾಮಾವತಾರಕ್ಕೆ ದಶರಥ ಕೌಸಲ್ಯೆ ಕೈಕೆ ಸುಮಿತ್ರ ವಸಿಷ್ಠ ಜಬಾಲಿ

ಮತ್ತು ಇಡೀ ಕೋಸಲ ಜನವರ್ಗದ ಹೃದಯದಾಳದ ತೀವ್ರ ಅಭೀಷ್ಟೆ ಹಾರೈಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳು-ಮತ್ತೊಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಮನುಕುಲದ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಹಾರೈಕೆಗಳು-ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಹಲ್ಯೆಯ ಶಿಲಾಭರಣ ಅನಂತ ದಿವ್ಯಯಾತನೆ ಯಾಚನೆಗಳು ಅವಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ರಾಮನ ಅಂತಃಶಕ್ತಿಯ ಪರಿವರ್ತನಕಾರಕ ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಯಲು ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಅವನಿಗೇ ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದರ್ಶನ ವಾಗುವಂತೆ ಎಸಗುತ್ತವೆ. ಭರತನಿಗಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಅರಸುತ್ತ ಹೊರಟ ಮಂಥರೆ ತನಗರಿವಿಲ್ಲದೆಯೇ ರಾಮಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ ರಾಮನನ್ನರಿಯುತ್ತ ಅವನ ಕೃಪಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾರ್ಥಿವಶರೀರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅದೃಶ್ಯಮಂಗಳ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಭರತನೆಡೆಗೆ ಕರೆತರುವ ದಿವ್ಯಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮವಿಜಯಕ್ಕೆ ಸೀತಾಸಾಧನೆಗೆ ಅವಳ ದೃಶ್ಯಾದೃಶ್ಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ ಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ರಾಮ ಶ್ರೀರಾಮನಾಗಿ ಲೋಕಾಭಿರಾಮನಾಗಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಮರಳುವುದಕ್ಕೆ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳು ನಂದಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜಟಾವಲ್ಕುಲಧಾರಿ ಯಾಗಿ ತಪೋನಿರತನಾಗಿದ್ದ ಭರತನ, ಮಾತೆಯರಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆ ಸುಮಿತ್ರೈ ಕೈಕೆಯರ, ಕೋಸಲ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅಂತರಂಗದ ಪ್ರಚಂಡ ತೀವ್ರತೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಹಾರೈಕೆಗಳು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕಾಣಿಕೆ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲ. ಕಾಡ ಬೇಡನಾದ ತನ್ನನ್ನು ಸಮಾನತೆಯ ಆತ್ಮೀಯತೆಯ ಭಾವದಿಂದ ಆಧರಿಸಿದ ರಾಮನ ಕಲ್ಯಾಣಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ನಿರಂತರವೂ ನೋಂತ ಗುಹ; ರಾಮ ತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಬಂದಾಗ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಬಯಕೆಯೇ ಮೂರ್ತವಾಗಿ ಬಂದಂತೆ ಆಧರಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಪಸ್‌ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆಯುವುದಲ್ಲದೆ ಅವನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ - ಆ ಮೂಲಕ ಸರ್ವಲೋಕ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ- ತಪಂಗೈಯ್ಯುವ ಮಹರ್ಷಿವೃಂದ; ರಾಮದರ್ಶನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪಾಪ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ಅವನಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವ ಕಬಂಧ ವಿರಾಧರು; ತನ್ನ ಪತಿಯ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣನಾದರೂ ರಾಮನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿರೆಂದು ಮೈದುನ ಮತ್ತು ಮಗನಿಗೆ ಬೆಸಸಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಳಿತಾಗಲೆಂದು ಹರಸುವ ಹದಿಬದೆ ತಾರೆ; ತಮ್ಮ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಲೇ ರಾಮರಾವಣರ ಒಳಿತಿಗಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ವಿಭೀಷಣ ಮಹಾ ಪಾರ್ಶ್ವ, ಸುಗ್ರೀವ ಹನುಮಂತ ಅನಲೆ ತ್ರಿಜಟೆ ಚಂದ್ರನಖಿ-ಇವೆರಲ್ಲರ ಜ್ಞಾತ ಅಜ್ಞಾತ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳು ಅವರ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಕಾಣಿಕೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಈ ಕೃತಿಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. “ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಡೀ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕಾವ್ಯವೇ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಶಕ್ತಿಗೆ ಒಡ್ಡಿದ ಭವ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಾರೈಸಿ ಅನ್ನ ತಾ ಪ್ರಾಣವಾಗಿದೆ, ಜೀವ ತಾ ದೇವನಾಗಿದೆ, ಒಲಿದು ಕೊಂಡಾಡಿದರೆ ಅಣು ರುದ್ರವಾಗದೆ ಎಂಬ ಮಹಾದೇವಿ ಅಕ್ಕನ ಅಮೃತೋಕ್ತಿ ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಿತವಾಗಿದೆ.”[27]

[1] ಕುವೆಂಪು ಸಂದರ್ಶನ, (ಸಂ) ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ, ಪು. ೬೮.

[2] ಅದೇ, ಪು. ೭೨.

[3] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೮೫೫-೫೬, ಸಾಲು ೧೯-೨೩.

[4] ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಲೆ, (ಸಂ) ದೇಜಗೌ, ಪು. ೩೩.

[5] ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ, ಪು. ೫೫.

[6] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೧೦, ಸಾಲು ೨೫೬-೬೩.

[7] ಅದೇ, ಪು. ೩೯, ಸಾಲು ೨೯೮-೩೦೨.

[8] ಅದೇ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೩೨೬, ಸಾಲು ೧೯೧-೩.

[9] ಅದೇ, ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೭೪೬, ಸಾಲು ೧೯೭-೮.

[10] ಅದೇ, ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೭೪೭, ಸಾಲು ೨೧೧-೧೬.

- [11] ಅದೇ, ಪು. ೭೪೭, ಸಾಲು ೨೩೦-೨೨.
- [12] ಅದೇ, ಪು. ೬೯೧, ಸಾಲು ೮೫-೮೮.
- [13] ಅದೇ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೩೩೭, ಸಾಲು ೧೫೪-೫.
- [14] ಅದೇ, ಪು. ೩೩೭, ಸಾಲು ೧೬೫-೭.
- [15] ಅದೇ, ಪು. ೩೩೮, ಸಾಲು ೧೮೫-೯೦.
- [16] ಅದೇ, ಪು. ೩೩೩, ಸಾಲು ೬೧-೬೭.
- [17] ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ, ಪು. ೫೮.
- [18] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೫೯೧-೯೩.
- [19] ಅದೇ, ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೭೧೭, ಸಾಲು ೫೦೪-೬.
- [20] ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಲೆ (ಸಂ. ದೇಜಗೌ), ಪು. ೪೧.
- [21] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೨೬೭-೮, ಸಾಲು ೧೧೬-೩೨.
- [22] ಅದೇ, ಪು. ೩೩೮-೮೯, ಸಾಲು ೭೨೨-೨೯.
- [23] ಅದೇ, ಪು. ೩೯೦, ಸಾಲು ೭೫೪-೬೫.
- [24] ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಲೆ (ಸಂ. ದೇಜಗೌ), ಪು. ೪೭.
- [25] ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ವಿ. ಪರಮೇಶ್ವರಭಟ್ಟ, ಅದೇ, ಪು. ೬೫.
- [26] ಅದೇ, ಪು. ೬೫.
- [27] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೫೮-೯, ಸಾಲು ೧೩೧-೩೫.

(3)

೨. ವಿಧಿಶಕ್ತಿ

ವಿಧಿಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು, ಅದು ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಲ್ಲಿ ವಹಿಸುವ ಮಹೋನ್ನತ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಮುಖ ಮಹಾಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ರೋಮಾಂಚಕರ ವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿವೆ. ಇಲಿಯಡ್, ಈನಿಯಡ್, ಡಿವೈನ್ ಕಾಮೆಡಿ, ಪ್ಯಾರಡೈಸ್ ಲಾಸ್ಟ್ ಮುಂತಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು; ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ ಮುಂತಾದ ಭಾರತೀಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಮಾನವನ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದ್ದು ವಿಧಿ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ವಿವಾದಾತೀತವಾಗಿ ಸಾರಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಂತೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬಹು ಮನ್ನಣೆಯ ಮಣೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದೆ. ಇದರ ಒಂದು ಅಂಗವೇ ಆದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಅದರ ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ನಿದರ್ಶನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. 'ನಿಯತಿ: ಕೇನ ಲಂಘ್ಯತೇ', 'ನಿಯತಿಯನಾರ್ ಮೀರಿ ದಪರ್', 'ತಾನೊಂದ ನೆನೆದರೆ ದೈವಗತಿ ಬೇರೊಂದ ನೆನೆದು', 'ಹರಕೊಲ್ಲಲ್ ಪರಕಾಯ್ತನೇ', 'ಬದುಕು ಜಟಕಾ ಬಂಡಿ ವಿಧಿಯದರ ಸಾಹೇಬ', 'ಹಣೇಲಿ ಬರದಂಗಾಯ್ದೆ' ಮುಂತಾದ ಮಾತುಗಳು ನಮ್ಮ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿರುವ ವಿಧಿಯ ಬಗೆಗಿನ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಕಾರ್ಯಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವಿರಬೇಕಾದದ್ದು ಸಹಜ ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದರೆ ಹಲವಾರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ, ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ತರ್ಕದ ಆಲೋಚನೆಯ ನಿಶಿತ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಅದು

ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕಾರ್ಯವೊಂದರ ನೈಜ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ಮಾನವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ವಿಫಲವಾದಾಗ, ಅತೀತವಾದ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಅತೀತ ಅದೃಶ್ಯ ಅಪರಿಮಿತ ಶಕ್ತಿಯೇ ವಿಧಿ, ಹಣೆಬರಹ. ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಎದುರಿಸಲಾಗದ ಮತ್ತು ಎದುರಿಸಲೊಲ್ಲದ ದುರ್ಬಲ ಜೀವಿಗಳ ಪಲಾಯನವಾದಕ್ಕೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ 'ವಿಧಿ' ಎಂಬ ಹಣೆಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಮಾನವ ಜೀವನವನ್ನು ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ತರ್ಕಾತೀತವಾದ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಸದಾ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಮಾನವ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಲವತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಧಿಶಕ್ತಿಗೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ತಲೆಬಾಗಿರದೂ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವತಂತ್ರಶೀಲನಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರಮತಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕರ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ತತ್ವ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ವಿಧಿಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವರು. ಅದು ಎಂದೂ ಮಾನವನ ಉನ್ನತಗತಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯೇ ಹೊರತು, ಅಧೋಗತಿಗೆ ಸಹಚರಿಯಾಗಲೀ ಪ್ರೇರಕವಾಗಲಿ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮತ್ತು ಅದು ನಾನಾ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗಿ ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿ ಅವನ ಇಡೀ ಜೀವನ ಚಕ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸುತ್ತದೆಂಬುದು ಅವರ ಅಚಲ ವಿಶ್ವಾಸ. ಆದರೆ ಅದು ನಿರಂಕುಶ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾನವನ ಸ್ವಂತ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಲೋಚನೆ ಪ್ರತಿಭೆ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಳದಂತೆ ದಮನಮಾಡಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನ ಇಚ್ಛಾಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ, ಅವನಿಗರಿ ವಾಗದಂತೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿ ಅವರದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ-ಅವರ ಇತರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ - ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಡಮೂಡಿದೆ. ಅದರ ಸಾರ ಇದು :

ನೆಯ್ಯಾಳುತಿದೆ ಜಗವನೊಂದತಿ ವಿರಾಣ್‌ಮನಂ,
 ಸೂಕ್ಷ್ಮತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಂತ್ರದಿ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿಯುಂ
 ಜೀವಿಗಳಿಚ್ಛೆಯಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾವಮಂ
 ನೀಡಿ. ಮಂಥರೆ ಸೀತೆ ರಾವಣರೆಲ್ಲರುಂ
 ಸೂತ್ರಗೊಂಬೆಗಳಲೆ ಆ ವಿಧಿಯ ಹಸ್ತದಲಿ?

[1]
 ಸರ್ವ ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯಗಳಿದ್ದೂ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಅರಕೆಯಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದ ಕೋಸಲದ ಅರಸ ದಶರಥ. ಅವನ ಅಂತರಂಗದ ಈ ಅರಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಬಗೆಗಿನ ಅಭೀಷ್ಣೆ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರತರವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸಿದ್ದು ತನ್ನ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಮರಿಹಕ್ಕಿಗೆ ಕುಟುಕು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ತಾಯಿ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನು ಆತ ಕಂಡಾಗ. ಘಟನೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು; ಅದರ ಪ್ರಚೋದನೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು. ಕಾರಣ?

ದೇವತೆಗಳಾಶಿತಮೋ? ಋತಚಿಡಿಚ್ಛಿಯೋ? ವಿಧಿಯೋ?
 ಪಕ್ಕಿ ಗುಬ್ಬಚ್ಛಿಯಾದೊಡಮೇಂ? ವಿಭೂತಿಯಂ
 ಘಿರೆಗೆ ಕರೆವಾಸೆಯಂ ಕೆರಳಿಸಿದುದಾ ದೊರೆಯ
 ಹೃದಯದಲಿ![2]

ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಯಾಗವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಜಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾದ ಯಾಗವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರೆ ಆ ಜನಮನದ ಹರಕೆ 'ಕೃಪಣವಿಧಿಯಂ ಪಿಂಡಿ ತಂದೀವುದೈ ನಿನಗೆ ನೆಲದರಿಕೆಯೊಳ್ಳಕ್ಕಳಂ' ಎಂದು ಜಬಾಲಿ ದಶರಥನಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅಗ್ನಿಯಿಂದೆದ್ದ ಕ್ರತುಪುರುಷ ಪಾಯಸಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅವನ ಕೈಗಿತ್ತು, 'ಪಸುಗೆ ನೀಡಂಶಂಗಳಂ ಸತಿಯುರ್ಗೆ', 'ಗೆಲ್ಲುದಾ ವಿಧಿಲೀಲೆಯುಂ' ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ರಾಮಜನನದ ಹಿಂದೆ ವಿಧಿಸಂಕಲ್ಪವೊಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಕೃತ ದಸ್ಯುಶಿಸು

ಮಂಥರೆಯನ್ನು ಕೇಕಯಿರಾಜ ಅರಮನೆಗೆ ತಂದದ್ದು ಮುಂದಿನ ಮಹಾ ದುಃಖದಾವಾನಲಕ್ಕೆ ಕಿಡಿಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಡುವ 'ವಿಧಿವಿಲಾಸ'. ದಶರಥ ಕೈಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದದ್ದು 'ವಿಧಿನಿಯಮ'. ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದು 'ವಿಧಿನಿಯಂತ್ರದಲಿ'. ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹದುಲೈ ದಶರಥನಿಗೆ 'ಬಿದಿಬರಹ'ದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾನುಮತದ ನಿರ್ಣಯವಾದರೆ "ಮುಧಿಸಿದುದು ದಶರಥನ ವಿಧಿ ಮಂಥರೆಯ ಮನದಿ ತನ್ನ ತಂತ್ರದ ಕೃತಿಯನಾ ಇರುಳ್ ಕನಸಿನಲಿ". ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಮಂಥರೆ ಕಂಡ ಕನಸು ಮುಂದೆ ರಾಮನ ವನನಿರ್ಗಮನಕ್ಕೆ, ಆ ಮೂಲಕ ದಶಕಂಠನ ಉತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂತೆ ವಿಧಿ ಸನ್ನಾಹ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ತಾನು ಕೇಳಿದ ವರಗಳಿಂದ ಪತಿ ದಶರಥನಿಗಾದ ಚಿತ್ತಗ್ಲಾನಿಯನ್ನು ದುರ್ಭರ ದುಃಖವನ್ನು ಕಂಡು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕಳವಳಕ್ಕೀಡಾದ ಕೈಕೆ, ತನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವಾಗು ವುದಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು, ತಾನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆ ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳೆನೆಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಬೇಡುತ್ತಾಳೆ ಪತಿಯನ್ನು. ಆದರೆ -

ಕಬಂಧನ ಮೊರೆಯೊ?

ಶಬರಿಯ ಕರೆಯೊ? ರಾಮನಾತ್ಮಾಭಿಲಾಷಿತಮೊ?

ಪಾತ್ರಂಗಳಂತರಾಳದಿ ತನ್ನ ಸೂತ್ರಂಗಳಂ

ನಡೆಯಿಪಂತರ್ಯಾಮಿ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಲಾಸಿತಮೊ?

ಕೈಕೆಯಾಡಿದುದಾಯ್ತು ಮನಕೆ ಮೂದಲಿಕೆಯೋಲ್![3]

ಸಹಜವಾಗಿ ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹವಾಗಿದ್ದ ಕೈಕೆಯ ಅಂತರಾಳದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಮಾತು ಮನವನ್ನರಿಯುವ ಮೂದಲಿಕೆಯ ಕೂರಂಬಿನ ಮೊನೆಯಂತೆ ದಶರಥನಿಗೆ ಭಾಸವಾದದ್ದು ವಿಧಿಶಕ್ತಿಯ ಕೈವಾಡವೆಂಬುದೇ ಕವಿಯ ಸೂಚನೆ. ಕೈಕೆಯ ಸಹಜ ನುಡಿಗಳಿಗೆ ವಿಪರೀತಾರ್ಥದ ವಿಕೃತವರ್ಣವನ್ನು ಬಳಿದ ದಶರಥ ಅತ್ಯಂತ ಮರ್ಮಭೇದಕವೂ ಕ್ರೂರವೂ ಆದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಕೈಕೆಯನ್ನು ಘಾಸಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ದೀನಳಾಗಿ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿನ ಮಹಾಘಟನೆಗಳ ಗತಿಯೇನು? ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಸಂದಿಗ್ಧವೂ ನಿರ್ಣಾಯಕವೂ ಆದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ,

ಕರೆದವಿದ್ಯಾಮಾಯೆಯಂ ಬೆಸಸಿದನು ವಿಧಿ :

"ವಿಭೂತಿಯಾವಿಷ್ಟಾರ ಸಾಧನಾರ್ಥಂ ಬೇಗಮಾ

ಕೈಕೆಯಾತ್ಮಂಭೊಕ್ಕು ರಚಿಸು ವಿನ್ಯಾಸಮಂ!"[4]

ಆಗ ಕೈಕೆ 'ತಕ್ಕನೆ ಬಿದಿಯ ಕೈ ಯುಳಪಿಸುವ ಕೈದು'ವಾಗುತ್ತಾಳೆ; ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಟುಮಾತಿನ ಕೊಕ್ಕಿನಿಂದ ದುಃಖತಪ್ಪ ರಾಮಪಿತನ ಜರ್ಝರಿತ ಹೃದಯವನ್ನು ಕುಕ್ಕುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದು ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಈ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದ ತಂದೆಗೆ, ಮುಂದೆ ಸಿಂಧುವಾಗಲಿರುವ ಇಂದಿನ ಬಿಂದು, ಶ್ರೀರಾಮ ಹೇಳುವ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತು ಕೂಡ ವಿಧಿಯ ಸರ್ವಂಭರತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ :

ನಡವುದೆಲ್ಲಮುಂ

ನಡವುದೊಳ್ಳಿಗೆ : ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯುಂ ಜ್ಞಾನಮುಂ

ಮತ್ತೆ ಕಲ್ಯಾಣಮುಂ ತಾನಪ್ಪ ಕೃಪೆ ತಾನೆ

ಪಿಡಿದಿದೆ ಜಗದ್‌ರಥವನೆಳವ ಶಕ್ತಶ್ಚಕುಲ

ವಾಘೆಯಂ![5]

ಶ್ರೀರಾಮನ ವನಗಮನ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಅವನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಕೇಳಿದ ತಾಯಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಉದ್ಗಾರ: “ಓ ವಿಧಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಗರಗಸಕಿತ್ತು ಕರುಳಿಲ್ಲ?” ಈ ಹೃದ್ಬೇದಕ ವಾರ್ತೆಯಿಂದ ಕನಲಿದ, ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ನೆಲದ ಮಗನಾದ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಅಧರ್ಮರತನಾದ ತಂದೆಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವತಾರಿ ಯಾದ ಸುದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಅವನನ್ನು ಸಂತೈಸುತ್ತ “ಲೇಸನೆಸಗುವ ವಿಧಿಗೆ ಬಹು ಪಥಗಳುಂಟು ನಡೆಯಲ್” ಎನ್ನುತ್ತ ಇಂದಿನ ಅನಿಷ್ಟವೆ ಮುಂದಿನ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ತೊಟ್ಟಿಲಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ, ತಾನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಕಾಣುವ ಕನಸೊಂದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ‘ದೈವಮಂ ಮೀರ್ವರಾರ್?’ ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಮನ ಈ ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಧಿಯ ಬಗೆಗಿನ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಉಗ್ರಕೋಪಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕನಸು ಮತ್ತು ದೈವದ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಸಾಕು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ, ಅದು ಹೇಡಿಗಳಿಗುಚಿತವೆಂದೂ ‘ಪುರುಷಕಾರಮೆ ವಿಧಿಗೆ ಬಾಳುಸಿರ್, ಶೌರ್ಯವಿರೆ ಕೃಪಣವಿಧಿ ಮುಕ್ತಹಸ್ತಂ’ ಎಂದೂ, ಇಂದಿನ ವಿಚಾರವಾದಿಗಳು ಒಪ್ಪುವಂಥ ಸಾಮಯಿಕವೂ ವಾಸ್ತವವೂ ಆದಂಥ ಮಾತು ಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆ ‘ದುವಿಧಿಯನಡ್ಡಗಟ್ಟುವೆನಿಂದು’ ‘ದೈವಮಂ ಜುಟ್ಟು ವಿಡಿದೆಳೆತರ್ಪೆನೊಳ್ಳಟ್ಟೆಗಿಂದು’ ಎಂದೂ ಅಬ್ಬರಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೆಲದ ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಬದುಕನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಂಥವರೆಲ್ಲ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದೆ. ಆದರೆ ಸೀಮಿತ ಬಯಕೆಯ ಸೀಮಿತ ಜಗತ್ತಿನ ಆಚೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ಚಾಚಿರುವ ರಾಮ ಇದನ್ನು ಕಾಣುವ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ಬಗೆಯೇ ಬೇರೆ :

ದೈವಮಂ ಮುಂದಲೆವಿಡಿದು ತರುಬುವದಟರ್ಕೆ
ಅವರಜನೆ. ಮೇರೆಯಿದೆ ಮರ್ತ್ಯದ ಪರಾಕ್ರಮಕೆ.

ಮರ್ತ್ಯದಾಳ್ ಬಿದಿಯೊಡನೆ ತಾಂ ನಡೆಯುವನ್ನೆಗಂ
ಕಲಿ ಬಿಂಕದಿಂ ಬಿದಿಗಿದಿರ್ ಮಲೆಯೆ ಬಲಿ.....

.....
ಪಿತನ ದೌರ್ಬಲ್ಯದೊಳೆ ಕಾಣ್ ವಿಧಿಯ ವಿನ್ಯಾಸಮಂ.[6]

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾದ ಮತ್ತು ವಿಧಿವಾದಗಳೆರಡನ್ನೂ ಮುಂದಿಟ್ಟು, ವಾಸ್ತವ ವಾದದಿಂದ ದೊರಕಬಹುದಾದ ಶೀಘ್ರಫಲ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸಾಮೂಹಿಕ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂಯಮಪೂರ್ಣವೂ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುತವೂ ಸ್ವಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಸಕಾರಣ ವಿಧಿವಾದ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸರ್ವರ ಶುಭೋದಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕೈಕೆಯ ಮೂಲಕ ರಾಮನ ಅಯೋಧ್ಯಾ ನಿರ್ಗಮನಕ್ಕೆ ಸಂಚು ಹೂಡುವ ವಿಧಿಯ ಕೈವಾಡ ಏಕಮುಖವಾದುದಲ್ಲ. ಈ ನಿರ್ಗಮನ ಒಂದೆಡೆ ಬಹುಜನರ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ದಶರಥನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಅಂಥ ತಾಪಸ ದಶರಥನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪ ಫಲಿತವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ದಿವ್ಯದರ್ಶನದ ಆನಂದ ಉಂಟಾಗು ವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ದಶರಥನೇ ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಾನೆ, ‘ವಿಧಿ ನನಗೆ ವಿಧಿಸಿದೀ ಶಾಪಮಂ ಕಾಣ್’ ಎಂದು.

ಮಾವನೂರಿನಿಂದ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದ ಮಗ ಭರತನಿಗೆ ‘ದುವಾರ್ ದುಜ್ಜೆಯ ದುವಿಧಿಯ ಲೀಲೆಯಂ’ ಇಂತಾದುದೆಂದು ಉಸುರುತ್ತಾಳೆ, – ಕೈಕೆ. ಸರ್ವರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನೊಂದು ಘಳಿಗೆಯ ಪುತ್ರಮೋಹದಿಂದ ಕಾರಣಳಾದ, ಜಗತ್ತಿನ ಸರ್ವಕಾಲದ ಜನರ ಆಕ್ರೋಶ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಭಾಜನಳಾದ ಕೈಕೆಯ ನಿಜವಾದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕವಿಹೃದಯ ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಿ ಹಾಡಿ ನಮಿಸುತ್ತದೆ :

ನೀನುಗುರಾಗಲಾ

ವೈಣಿಕ ವಿಧಿಯ ಕೈಗೆ, ಪೊಣ್ಣಿದತ್ತಿಂಪಾಯ್ತು ಮೇಣ್
ಭಗವದ್ ರಸಧಿಯಾಯ್ತು ರಾಮಾಯಣ ಬೃಹದ್ಗೀತೆ[7]

ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧಿಯಾಟದ ಅಂತಿಮ ಗುರಿ ಕೆಡುಕಲ್ಲ, ಸರ್ವೋತ್ತರಣ ಸರ್ವೋದ್ಧರಣ; ಆದರೆ ಅದು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಗೋಚರ ಅಜ್ಞಾತ ಎಂಬುದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಮಾಯಣದ ಘಟನೆಗಳು ವಿಧಿಯಿಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಡೆದಿವೆಯೆಂಬುದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನನ್ನು ಕಾಣಬಂದ ಭರತನಿಗೆ ಪುತ್ರಶೋಕತಪ್ತಳಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆ “ತಪ್ಪು ತಾಯಿಯದಲ್ಲ, ನಾಚದಿರ್. ಮೂದಲಿಸಲೆಳಸಿದರೆ ದುರುಳ ವಿಧಿ ಹಡೆದ ಕರುಳೇನ ಮಾಡುವುದಣ್ಣ?” – ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವನಿಗೆ ಗುರು ವಸಿಷ್ಠ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಕೂಡ ಅದೇ: “ದುರ್ದಮ ನಿಯಂತ್ರ ವಿಧಿತಾಂ ತಂದೊಡ್ಡಿದೀ ಮಹತ್ ಕ್ಲೇಶಂ”. ರಾಮನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಬಂದ ಭರತನಿಗೆ ಏನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕಾಣದೆ ಉಭಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮನಿಗೆ ಅವನ ಜನ್ಮದುದ್ದೇಶವನ್ನು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ಗುರು ವಸಿಷ್ಠ ತಿಳಿಸಿದಾಗ “ಘಿರುಗಿದುದು ಬಿದಿಯ ಮೊನೆಯಂಕುಶದ ತಿವಿತಕ್ಕೆ ರಾವಣಾರಿಯ ಮನದ ಮದಕರಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಂ ತೆಂಕಣಕ್ಕೆ”. ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ವಿಧಿ ತನ್ನ ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸರ್ವರನ್ನೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದಿ ಸುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯಾದರೂ ಅರಿತಿರುವ ರಾಮ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಯಾರನ್ನೂ ದೂರುವುದಿಲ್ಲ. ‘ಕಿರಿಯ ತಾಯ್ ನಿಯತಿ ಹಸ್ತ ದೊಳೊಂದು ಕೈದುತಾಂ’ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಆತ ಭರತನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದಲ್ಲ ‘ದೇವದೇವತೆಗಳ ವ್ಯೂಹ ಸಂಯೋಜನೆ’ ಎಂಬುದು ಅವನಿಗಿರಬಿಡದೆ.

ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಂದ ನಡೆದ ಘಟನಾವಳಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಹಾಮುನಿ ಅತ್ರಿ ತನ್ನ ಅನಸೂಯೆಯ ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ, ಆಕೆ ಸೀತೆಯೆಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಎದೆಗರಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಡುತ್ತಾಳೆ, ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ. ಅತ್ರಿ ‘ಹಾ ವಿಧಿಯ ಕೃತಿಕೌಶಲಕವಧಿ ಯಹುದೆ?’ ಎಂದು ತನಗೆ ತಾನೇ ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಜೀವಿಗಳ ವಿಕಸನ ಉದ್ಧಾರಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಧಿ ನೆಯ್ಯಿರುವ ಬೃಹಜಲದ ಅರಿವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ.

ವಾಲಿವಧೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಈ ವಿಧಿವಿನ್ಯಾಸ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಗೋಚರ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವವೈರವನ್ನು ಮರೆತು, ಮಾತ್ಸಲ್ಯ ವಿಜೃಂಭಿಸಿ, ತಮ್ಮನನ್ನು ಊರಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ರುಮೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಧಾವಿಸಿದ ವಾಲಿ ರಾಮಬಾಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ನಿಜವಾದ ಮನೋಗತ ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ರಾಮನೇ ಗದ್ಗದಿತನಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ : “ವಿಧಿಯ ವಿನ್ಯಾಸಮಂ ನಿಂದಿಸಿದೊಡೇಂ ಘಳಂ, ಸುಗ್ರೀವನಗ್ರಜ?” ಅದಕ್ಕೆ ವಾಲಿಯ ವ್ಯಂಗ್ಯಭರಿತ ಉತ್ತರ : ‘ನಿನ್ನ ಮಡದಿಯನಸುರನುಯ್ಯುದುಂ ವಿಧಿಲೀಲೆ!’ ನಿಜ, ರಾಮಸತಿಯನ್ನು ರಾವಣ ಒಯ್ದುದರಿಂದಲೇ ಅವನ ಉತ್ಥಾನ; ಅವನ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಚಂದ್ರನಖಿ, ತ್ರಿಜಟೆ, ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ, ಕುಂಭಕರ್ಣ ಮುಂತಾದವರ ಉತ್ಥಾನ; ಹಾಗೂ ಸೀತಾರಾಮರ ಹೃತ್ಪ್ರಭೆಯ ಮಹಾವಿಕಾಸ. ಇದೇ ವಿಧಿಯ ಉದ್ದೇಶ. ಆದರೆ ವಾಲಿವಧೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಗೆ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದೀತು? ಸುಗ್ರೀವನಿಗಿಂತ ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ವಾಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಅಧಿಕತರವಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ರಾಮವಚನ ಹುಸಿಯಾಗಬಾರದು ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರುಮೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ವಾಲಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯವೇ ಈ ವಿಧಿಯ ವಿನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಅಂತೂ ‘ವಕ್ರವಿಧಿಗಾದಾನಾಹುತಿ ಶಕ್ರಸಂಭವಂ’ ಎಂಬ ಮಾರುತಿಯ ಮಾತು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾದದ್ದೆ. ‘ತಪ್ಪು ನಿನತೊರ್ವನದೆ ಅಲ್ಲ...ನೀನೆಂದವೊಲೆ ವಿಧಿಯ ವಿನ್ಯಾಸಕೇಂ ಬೇರೆ ಪಾಂಗಿಹುದೊ?’ ಎಂದು ವಾಲಿಯೇ ವಿಧಿಯ ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಅಜೇಯವೂ ಉಹಾತೀತವೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ವಿಧಿಯ ನಿಗೂಢ ಜಟಿಲ ಜಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಲಂಕೇಶ್ವರ ರಾಮಸತಿಯನ್ನಪಹರಿಸಿ ತಂದ ಸುದ್ದಿ ಬೆಂತರನಾಗಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಮಯನಂದನೆಯ ದೇವ ಮಂದಿರಕ್ಕೂ ಧಾವಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ರಾವಣನ ಮನದರಸಿ ಬೆಚ್ಚಿದಾಗ ಅದು ಆಕೆಯನ್ನು ಸಂತೈಸುತ್ತದೆ :

ಈಶಕೃಪೆಗಿಹುದು ನಾನಾ ಮುಖಂ, ಸುಖದಂತೆ
ದುಃಖಮುಂ ಋತಚಿತ್ ಕೃಪಾನ್ಯಕೇಸರಿ ನಖಂ.
ನಿನ್ನ ಪತಿಯಭ್ಯುದಯಕೇಣಿಯೊಡ್ಡಿದೆ ಬಿದಿಯ
ಕರುಣೆ. ಸೀತಾಪಹರಣಮದೆ ಮೊದಲ ಸೋಪಾನಂ.[8]

ಸೀತಾಪಹರಣದಿಂದ ರಾವಣ ಮರಣವಾಯಿತೆಂಬುದು ಇತರ ರಾಮಾಯಣ ಕರ್ತೃಗಳ ನಂಬಿಕೆಯಾದರೆ, ಸೀತಾಪಹರಣದ ಮೂಲಕವೇ ವಿಧಿ ರಾವಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಏಣಿ ಹಾಕಿದೆ ಎಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ದರ್ಶನ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ಕವಿಯದು. ಇವರು ವಿಧಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪರಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು.

ತನ್ನ ಒಲವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದ ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಸೀತೆಯಾದುವ ಮಾತಿನಲ್ಲೂ ಆತ ವಿಧಿವ್ಯೂಹಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದವನು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಆಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ :

ಬಿದಿಯ ಬೇಳ್ಗೆಗೆ ಬಂದ ಪಶು ನೀಂ, ದಶಗ್ರೀವ,
ಮರುಗುವೆನು ನಿನಗೆ, ತಾಯ್ ಕೇಡಾಡಿಕಂದಂಗೆ
ಮರುಗುವೋಲ್[9]

ಆಂಜನೇಯನ ಮಹಾಯೋಗ ಬಲಕ್ಕೆ ಸೋತು ತನ್ನ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಕೊಂಕಿಸಿಕೊಂಡು ರಾವಣನ ಮತ್ತು ಲಂಕೆಯ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆತಂಕಿತಳಾದ ಲಂಕಾದೇವಿ ಸಹ ಕೊನೆಗೆ 'ಬಿದಿಮಾಳ್ಕೆಯೊಳ್ಳಿತಕ್ಕುಂ' ಎಂದುಸುರುತ್ತಾಳೆ ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ. ಸೀತೆಯನ್ನರಸುತ್ತ ಧೂಪರೂಪದಿಂದ ಆಂಜನೇಯ ಇಂದ್ರಜಿತು ಗೃಹವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಾಗ ದುಶ್ಯಕುನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಶಿಶುವಜರಿ ಚೀರಿ ಎಚ್ಚಿತ್ತಾಗ ತಾಯಿ ತಾರಾಕ್ಷಿ ಆತನನ್ನೆತ್ತಿ ಎದೆಗೊತ್ತಿ ಸಾಂತ್ವನ ಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಇಂದ್ರಜಿತು ಭಯಪಡಬೇಡವೆಂದು ಮಡದಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆಕೆ ಕೂಡ 'ಲಘುವಲ್ತು ದುಶ್ಯಕುನ ಚಿಹ್ನೆ. ಬಿದಿಯೆಳ್ಳರಿಕೆವರಳದಂ ಕಡೆಗಣಿಸದರಿತು ನಡೆವುದೆ ಬುದ್ಧಿ' ಎಂದು ಗಂಡನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ರಾವಣನ ಅಂತಃಪುರದ ದೇವಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಮಂಡೋದರಿಯೊಡನೆ ತನ್ನಂತರಂಗವನ್ನು ತೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಲಂಕೇಶ್ವರನ್ನು ಮತ್ತು ಸೀತೆಯನ್ನು-ಹದಿಬದೆಯನ್ನು-ಅಳಲಿಸುವುದು ತಪ್ಪೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತ ಅವಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪತಿಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಸತಿ ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಹನುಮದೇವನ ಹೃದಯೋದ್ಧಾರವಿದು :

ಈ ಸತಿಯು

ತನುಮನವ ಪಡೆದವಗೆ ಆ ಸತಿಯ ಉ ಸತಿಯು
ಮೋಹಮೆಂತುಟೊ? ಮದನನಲ್ತಿದಕೆ ವಿಧಿಯಲಾ
ಕಾರಣಂ![10]

ಮಾರೀಚ, ಮಂಡೋದರಿ, ವಿಭೀಷಣ, ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ, ಚಂದ್ರನಖಿ ಮುಂತಾಗಿ ನೂರಾರು ಜನ ಆತ್ಮೀಯರು ಹಿತ್ಯೆಷಿಗಳು ಬಂಧುಗಳು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದರೂ, ಸ್ವತಃ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಮಹಾಭಕ್ತನೂ ಮಹಾವೀರನೂ ಉದಾರಾಂತಕರಣಿಯೂ ಆದ ರಾವಣ ಕಿವಿಗೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅವನನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪಥದಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಮುಂತಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ವಿಧಿಯ ಸಾರ್ವಭೌಮಶಕ್ತಿ ಎಷ್ಟು ಅಪ್ರತಿಹತವೆನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾವಣನ ಹೃದಯದ ಕಸುಗಾಯಿತನ ಮಾಗಬೇಕು, ಹಣ್ಣಾಗಬೇಕು; ಆಗ ಮಾತ್ರ ಅದು ದೇವನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕಾವು ಪಡೆಯಬೇಕಾದದ್ದು, ನೋವು ತಿನ್ನಬೇಕಾದದ್ದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ರಾವಣ

ಪೂರ್ಣತೆಯ ಪರಮಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಬೇಕಾದರೆ, ಅವನ ಬದುಕಿನೊಡನೆ ತೆಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಕುಂಭಕರ್ಣ ಇಂದ್ರಜಿತು ಅತಿಕಾಯ ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಜೀವಗಳ ಕರ್ಮಕ್ಷಯವಾಗಿ ಅವರು ಮುಕ್ತಿ ನಿಲ್ಲುವವನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವಿಧಿ ಅವನ ಅಹಂಪೋಷಕಗಳಾಗಿದ್ದ ಆ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಕೊಂಡಿಗಳನ್ನು ಕಳಚಿದ ನಂತರ ಮಾತ್ರವೇ ಅವನನ್ನು ಅಂತಿಮ ನಿಲ್ಲುವವಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತದೆ. ವಿಧಿದೃಷ್ಟಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಭೌಮವೂ ಬಹುವ್ಯಾಪಕವೂ ಅನಂತದೂ ಪರಿಣಾಮಿಯೂ ಆದದ್ದು. ರಾವಣನೊಬ್ಬನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಇಂಥ ಮಹಾಸಂಕೀರ್ಣ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ರಚಿಸಿಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನೊಡನೆ ಒಂದು ಯುಗವೇ ಮಹಾಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸೀತೆ ಅಂಜನೇಯನೊಡನೆ ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತು ಈ ದರ್ಶನವನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ :

ದಶಗ್ರೀವಗಂತಂತೆ ಬಹುಜನಗಿರ್ಪುರದಯ್
ಬಹುವಿಧದಿ ಸಮೆಯಲಿಹ ಬಹುಜನ್ಮ ಕರ್ಮಗಳ
ಪೊಲೆಕಿಲ್ಲಿಷಂ, ಸರ್ವರಾ ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳ
ಪಾಸುಪೊಕ್ಕಿನ ಜಟಿಲ ಜಲಮೆ ಕೃತಿಪುದಲೆ
ನಡೆವೀ ಜಗನ್ನಾಟ್ಯಮಂ![11]

ಈ ರಾಮ-ರಾವಣ ಸಮರವೆಂಬ ಮಹಾಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಅಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆಲ್ಲ ಈ ವಿಧಿವ್ಯೂಹದ ಕಲ್ಪನೆ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಲು ಬಂದ ಮೈಂದ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತು ಸೂಚಿಸುವ ಸತ್ಯವೂ ಅದೇ :

ದೇವಸಮ ರಘುಕುಲ ಲಲಾಮನಾ ಭಾರ್ಯೆಯಂ
ಕಳ್ಳಯ್ಯ ನೀಚಂಗದಾವುದಕ್ಕುಮೊ ಬಿದಿಯೆ
ಬರೆದಿರ್ಪುದನೆ, ನೀನು ಮಾನುಮದನೋದುವುದ
ಸಾಧ್ಯಕಾರ್ಯಂ, ತಿದ್ದಲಕ್ಕುಮೆ...[12]

ಸೀತಾಪಹರಣದಂಥ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಖಂಡಿಸಿ ತುಂಬು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದ ಮಹಾವೀರ ಮಹಾಸಾಧಕ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನಿಗೆ ಅವನ ಅಂತ್ಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸರ್ವೋದ್ಧಾರಕ ಶಕ್ತಿಯಾದ ವಿಧಿಯೇ ಕಾರಣ ಹೊರತು ರಾವಣನಲ್ಲ ಎಂಬ ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾವಿನ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ದರ್ಶಿಸುವ ಆತನ ನುಡಿಗಳಿವು :

ಬಹುಪಥಂಗಳ್ ವಿಧಿಗೆ
ತನ್ನಯ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ, ನನ್ನಿಷ್ಟದೇವತೆಯೆ
ತೋರುತಿದೆ ಲಂಕಾನಾಥನಂ. ಅಲ್ಲದಿರೆ
ಲಭಿಸುತಿರ್ದೆ ನನ್ನ ಸಾಧನೆಗಿನಿತು ಶೀಘ್ರದಿ
ಮರಣತೋರಣದಾಚೆ ಗೋಚರಿಪಮರಸಿದ್ಧಿ?[13]

ರಾವಣನನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನ ಸಹಿತವಾಗಿ ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ವ್ಯೂಹ ರಚಿಸಿರುವ ವಿಧಿಯ ಉದ್ದೇಶದ ದೂರಗಾಮಿತ್ವವನ್ನು ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾರುತ್ತಾನೆ. ಸೀತಾಪಹರಣದ ಘೋರ ದುಷ್ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಬಂದ ಸ್ವಯಂ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೂ ರಾವಣನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಅವನನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಿಸಿದ ವಿಧಿಯ ಬಹುಮುಖ ಉದ್ದೇಶದ ಅರಿವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ನಾಡಿನಿಂದ ಕಾಡಿಗಟ್ಟುವ ಮೂಲಕ ತನ್ನಾತ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು

ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೊದಗಿಸಿದ ವಿಧಿಯೇ ರಾವಣನಿಂದ ಸೀತಾಪಹರಣ ಮಾಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಬಹುಜೀವರ ಕರ್ಮಲಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಧೆಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ :

ಕರ್ಮಂ ಸಮೇವ

ಪೊಳ್ಳು ಬರೆ, - ಬಹುಜೀವರದು, ಅವನದೊರ್ವನದೆ

ಅಲ್ಪ; - ನೋಡುತಿರು, ಅಪ್ಪುದಪ್ಪುದು ತಪ್ಪದೆಯೆ;[14]

ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರಿಗೆ ಮುಂದೇನು ಗತಿಯೊ ಎಂದು ಶೋಕಾಕುಲಿತಳಾದ ಸಖಿ ತ್ರಿಜಟೆಗೆ ಸೀತೆ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಕೂಡ ಜಗತ್ತಿನ ಜೀವರುಗಳ ಸರ್ವಕ್ರಿಯೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಯ ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾದ ದೂರದೃಷ್ಟಿ ಯುತವಾದ ಅಗೋಚರವೂ ಸರ್ವಶಕ್ತವೂ ಆದ ಹಸ್ತ ನಿಶ್ಯಬ್ಧವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದೆ ಯೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತ ವಿಧಿಯ ಮಹತ್ತಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ :

ನಿನ್ನ ಪಿತೃವಿಧಿಗೆ ನಾನನಿತು

ಕಾರಣಳೊ ನನ್ನ ವಿಧಿಗಾತನುಂ, ಕೇಳ್, ತಾನನಿತೆ

ಕಾರಣನ್? ವಿಧಿಯ ಸೂತ್ರದ ಜಗಜಲದೊಳ್

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ್ ಗ್ರಂಥಿಮಾತ್ರಗಳಲೈ, ವಿಧಿಹಸ್ತ

ಕೌಶಲ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ್?[15]

ಕುಂಭಕರ್ಣನ ವಧಾನಂತರ, ಕೊನೆಯ ಬಾರಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಬಂದು ಆಕೆಯ ಆಶ್ರಮ ಹತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮತ್ತು ಆ ಉರಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀತೆ ರಣಚಂಡಿಯಾಗಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗಿ, ರಾವಣ ನೊಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸದೆಯೇ ಅರಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಗಂಭೀರ ಮುಖದ ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಸೀತೆ ಆಗ ತ್ರಿಜಟೆಗೆ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತಾಳೆ:

ಕಡಿದುದಾತನ ಸೂತ್ರಮಾಯೆ. ಪಟವಾಡಿಪಳ್

ಜೀವಗಳನಂಬೆ, ಆದ್ಯಾಶಕ್ತಿ. ಕಾಲವಶಿಯಿನ್

ರಾಕ್ಷಸನ ಬಾಳ್ಪಟಂ. ಮುಕ್ತಿ ಮಾಯೆಯೊಲ್

ಪೀಡಿಸಿ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳನೆಯುವುದು ತನ್ನೆಡೆಗೆ,

ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮ ಸಖೀ, ಸುಲಭಪಥದಿಂ ಮತ್ತೆ

ಶೀಘ್ರದಿಂ;[16]

ಮನುಷ್ಯ ಎಷ್ಟೇ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನೆನಿಸಿದರೂ ಅವನ ಜೀವನಪಥವನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗತಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಧಿ ಸಂಯೋಜಿಸುತ್ತ, ಅವನನ್ನು ಕಾಡಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಯ ಮಹಾನಿಲ್ಮಾಣದಡೆಗೆ ಸೆಳೆದೊಯ್ದು ಅವನನ್ನು ಕೃತಕೃತ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ.

ತನ್ನ ಬಂಧುಬಾಂಧವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದುಃಖತಪ್ತನಾಗಿ ರೋಷತಪ್ತನಾಗಿ ರಣಧರಗೆ ಬಂದು ತನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತ ಕಪಿಸೇನೆಯನ್ನು ಮಾರಣಹೋಮ ಮಾಡತೊಡಗಿದ ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಮಹಾಪ್ರತಾಪ ಜಲೆಗೆ ಬೆದರಿದ ದೇವೇಂದ್ರ, ಪಿತಾಮಹ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಸಂದರ್ಭದ ರುದ್ರಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿ ಕೊಂಡಾಗ ಆತನಾಡುವ ಮಾತುಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳೂ ಹೇಗೆ ಪೂರ್ವನಿಶ್ಚಿತ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ಪರಮಶಕ್ತಿಯ ಕೈವಾಡದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾದರ ಪಡಿಸುತ್ತವೆ:

ನನ್ನಿಚ್ಛೆಯೊಪ್ಪದೆ

ತ್ಯುಣಂ ಚಲಿಸದಾಂ ತಂತ್ರಮಖಿಲ ಲೋಕಕೆ, ತಂತ್ರಿ,
ಮೇಣ್ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರಿ, ಪರಮೇಚ್ಛನಾಂ
ಮೇಣಖಿಲ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿಚ್ಛೆಗಾನಿಚ್ಛೆ
ರಾವಣೇಚ್ಛೆಗಮಂತೆ ರಾಮೇಚ್ಛೆಗುಂ![17]

ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅವರನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ, ಕೆಲಹೊತ್ತು ಅವರಾದಿದಂತೆ ಆಡಲು ಬಿಟ್ಟು, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಮಣಿಸುವ ಈ ಅದೃಶ್ಯ ಅಪ್ರತಿಮ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಈ ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೂ ತೀವ್ರವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ. ಆದರೂ ತಾವು ವಿಧಿಹಸ್ತದ ನಿರ್ಜೀವ ಗೊಂಬೆಗಳಾಗದೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟೂ ತಮ್ಮತನದಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮತ್ತು ತೀವ್ರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಬದುಕಲು ವರ್ತಿಸಲು ಶಕ್ತಿಯಿರಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನೆದುರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಮಹಾದುರ್ಗಯನ್ನು ಕುರಿತು ರಾವಣನಾಡುವ ಮಾತುಗಳು ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ :

ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಯನರಿಯೆನೆಂದಲು.

ನೀನಾಡಿಸಿದವೊಲೆ ಜಗನ್ನಾಟಕಂ. ನಿನ್ನೇ
ನತ್ತಲೆಳದರೆ ವೈರಿಯುತ್ಪರ್ಷ! ಪಾತ್ರಮನೆ
ಸೋಲುಗೆಲು ಸುಖದುಃಖ ಸೂತ್ರಂಗಳಿಂ ಪಿಡಿದು
ಆಡಿಪುದೆ ನಿನಗೆ ಹರ್ಷಂ! ಗಾಳಿಪಟಗಳಂ
ಆಡಿಸುವವೋಲ್![18]

ಹೀಗೆ ಈ ಕೃತಿಯ ಕಥಾವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸದಾ ಅನುರಣನಗೊಳ್ಳುವ ತತ್ವ 'ನೆಯ್ಯಾಳುತಿದೆ ಜಗವನೊಂದತಿ ವಿರಾಣ್ಮನಂ' ಎಂಬುದು. ವಿಧಿ ಅಥವಾ ಋತಶಕ್ತಿ ಈ ಸಚರಾಚರ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಕಾರ್ಯಗತಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತ ಅಗೋಚರ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. "ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಿಧಿಯ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆಯೆಂದಾಗಲೀ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿದೆಯೆಂದಾಗಲೀ ಅಲ್ಲ. 'ಜೀವಿಗಳಿಚ್ಛೆಯಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮಂ ನೀಡಿ' ಮೇಲೆ ವಿಧಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ಪುರುಷ ಪ್ರಯತ್ನ' 'ವಿಧಿನಿಯಮ', ಇವೆರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಬೇಕಾದ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ ತತ್ವಗಳು. ಒಂದು 'ಲೋಕಸತ್ತೆ'. ಇನ್ನೊಂದು 'ಆತ್ಮಸತ್ತೆ'. ಇವೆರಡನ್ನೂ 'ಕಾವ್ಯಸತ್ತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು?[19]

[1] ಅದೇ, ಪು. ೮, ಸಾಲು ೨೦೧-೦೪.

[2] ಅದೇ, ಪು. ೨೨, ಸಾಲು ೪೮೧-೮೫.

[3] ಅದೇ, ಪು. ೨೩, ಸಾಲು ೫೦೬-೦೮.

[4] ಅದೇ, ಪು. ೨೬, ಸಾಲು ೬೦೧-೦೫.

[5] ಅದೇ, ಪು. ೮೨-೩, ಸಾಲು ೧೨೨-೩೩.

[6] ಅದೇ, ಪು. ೧೧೧, ಸಾಲು ೩೦೬-೮.

[7] ಅದೇ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೩೨೬, ಸಾಲು ೨೦೬-೯.

- [8] ಅದೇ, ಪು. ೩೩೩, ಸಾಲು ೭೩-೫.
- [9] ಅದೇ, ಲಂಕಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೪೬೧, ಸಾಲು ೬೯೭-೭೦೦.
- [10] ಅದೇ, ಪು. ೫೧೧, ಸಾಲು ೫೫೮-೬೨.
- [11] ಅದೇ, ಪು. ೬೦೨-೩, ಸಾಲು ೭೦-೭೩.
- [12] ಅದೇ, ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೬೫೪, ಸಾಲು ೭೯-೮೪.
- [13] ಅದೇ, ಪು. ೬೮೦, ಸಾಲು ೩೪೪-೪೬.
- [14] ಅದೇ, ಪು. ೬೯೧, ಸಾಲು ೭೬-೮೦.
- [15] ಅದೇ, ಪು. ೭೪೫, ಸಾಲು ೧೭೯-೮೪.
- [16] ಅದೇ, ಪು. ೭೪೯, ಸಾಲು ೨೬೮-೭೨.
- [17] ಅದೇ, ಪು. ೭೬೩, ಸಾಲು ೧೪೬-೫೨.
- [18] ಡಾ. ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಪು. ೧೨೬.
- [19] ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಪು. ೧೦.

(4)

೩. 'ಪಾಪಿಗುದ್ಧಾರಮಿಹುದೌ'

ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸುಖವೋ ದುಃಖವೋ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯ ಕರ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ತಿರುಳು. ಒಂದು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಕುವೆಂಪು, ಆ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಅದನ್ನೊಂದು ವಿಸ್ತೃತವೂ ಪ್ರಗತಿಪರವೂ ಜೀವನಕಲ್ಯಾಣಕರವೂ ಆದ ಅಂಗೀಕಾರಾರ್ಹ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ ಸತ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಕಂಡರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಳಿತಿದೆ, ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕೆಡುಕಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಏನರ್ಥ? ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ? ಹಾಗಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತದೆ ‘ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ’. ಭಗವಂತನ ಲೀಲಾ ಭೂಮಿಕೆ ಈ ಜಗದ್ರಂಗ. ತನ್ನ ಲೀಲೆಗಾಗಿ ಅವನು ಸತ್ ಮತ್ತು ಅಸತ್ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮೂಲತಃ ಇವು ಅಭಿನ್ನ, ಲೀಲಾರ್ಥವಾಗಿ ಬೇರೆಯಾದುವಷ್ಟೆ. ಅಸತ್‌ಶಕ್ತಿ ಸತ್‌ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳಬಹುದು, ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಅಸತ್ತಿನಿಂದ ಸತ್ತಿನೆಡೆಗೆ, ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಯೆಡೆಗೆ, ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಅಮೃತತ್ವದೆಡೆಗೆ ಲೋಕ ಸಾಗಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಯಾತ್ರೆಯೊಂದು ನಿರಂತರ ಸಾಧನೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಗ್ಗಲಿಕೆ ಯಿರುವುದು ಈ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಕಂಡು ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ.”

[1] ಶ್ರೀಮದ್ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ತತ್ವ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನೆ; ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅರಳಿರುವ ತತ್ವ ದುಷ್ಟ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಟ ಪರಿಪಾಲನೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪಾಪಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಕೇವಲ ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಉದಯವಾಗಬೇಕಾದ ಅಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾಪುರುಷನ ಉದಯವಾಗಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಪಾಪಿ ತನ್ನ ಪಾಪದ ಮೂಲವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು, ಆ ಪಾಪ ವಿಮುಕ್ತಿ ಗಾಗಿ ಹಾರೈಸಿ ಹಂಬಲಿಸಿ

ಸತತವಾಗಿ ಪರಿಶ್ರಮಿಸಿ ಅದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದಲು ವಜ್ರವಾಗುವಂತೆ ಕೊನೆಗೆ ತಾನೂ ಪುಣ್ಯಜೀವಿಯಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ಮುಕ್ತಿಯ ಮಹಾಮನೆಯನ್ನು ಸೇರುವ ಅವಕಾಶ ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲೇ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲೇ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಜೀವನಪರ ನಿಲುವೇ ಈ ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯದರ್ಶನ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ “ಪಾಪಿಗುದ್ಧಾರಮಿಹುದೌ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹದ್ವ್ಯೂಹ ರಚನೆಯೊಳು”[2] ಎಂಬ ದರ್ಶನ ಧ್ವನಿ ಈ ಮಹಾಕೃತಿಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ತರಂಗಿತವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಗಣಿತ ಕರ್ಮವಾಗಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇರಿದ ತತ್ವವಾಗದೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಧರ್ಮವಾಗಿ ಪಾತ್ರಗಳೊಳಗಿನಿಂದಲೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದ ಜ್ವಲಂತ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಈ ಹೊಸಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ವಿನೂತನತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. “ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳು ಮಂಥರೆ, ರಾವಣ ಮುಂತಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ಪೂರ್ವ ಜೀವನವನ್ನಷ್ಟೇ ಚಿತ್ರಿಸಿದರು; ಅವರ ಬದುಕಿನ ಉತ್ತರಕಾಂಡವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಂದ ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ. ಅದು ಉದ್ಧಾರಕಾಂಡವೂ ಹೌದು...”[3] ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಈ ಪಾಪಿಗಳ ಉದ್ಧರಣಕಾರ್ಯವೂ ಬೇರುಬಿಡತೊಡಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಪಾಪವೆಂಬುದನ್ನೇ ಅರಿಯದೆ, ತನ್ನ ಸಹಜ ಧರ್ಮದಂತೆ ಕ್ರೌಂಚಮಿಥುನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕೊಂದ ವ್ಯಾಧನಿಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಋಷಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಶಾಪ ನೀಡಿದರೆ, ಈ ಕಾವ್ಯದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಆ ಕೃತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮರುಗಿ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮಕಥೆಯನ್ನು ಒರೆದು ‘ಕಬ್ಬಿಲಗೆ ಬಗೆಗರಗುವಂತೆ ಬೋಧಂಗೆಯ್ದು’ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಕೃಪೆದೋರಿ ಅವನಿಗೆ ‘ಅಹಿಂಸಾರುಚಿ’ಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ‘ದುಷ್ಟ’ನಾದ ಬೇಡನಿಗೆ ಶಾಪದ ಮೂಲಕ ‘ಶಿಕ್ಷೆ’ ನೀಡಿದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅಹಿಂಸಾ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಅವನ ಬಗೆಗರಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೋದಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅವನು ಪರಿವರ್ತಿತನಾಗುವ ಮತ್ತು ಉದ್ಧಾರವಾಗುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕ್ಷಣಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಇಂದ್ರನ ಆಮಿಷಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದ ಅಹಲೈ ತನ್ನ ಕೃತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಮನವಾಗಿ ಶಿಲಾರೂಪಿಯಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ರಾಮಪಾದಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಪುಣ್ಯಾಂಗನೆಯಾಗಿ ಪುನರವತರಿಸುತ್ತಾಳೆ; ತನ್ನ ಪ್ರಖರ ತಪಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಹೃದಯಕಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಉದ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮಂಥರೆ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ತಿರಸ್ಕಾರ ಜುಗುಪ್ಸೆಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ವಿಷ್ಣು ಸಂತೋಷಿಯಾದ ವಿಕೃತ ಸ್ತ್ರೀ. ಅಲ್ಲಿ ಅವಳು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಪಾಪಿ ಎನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮಂಥರೆ ಹೊರಗೆ ಕುರೂಪದ ಮುದ್ದೆಯಾದರೂ ಅವಳ ಒಳಗು ಅನುಪಮ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾಗಿದೆ. ಇವಳಿಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ನಿಂದೆ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಹೇಸುಗುರಿಯಾಗುವ ಪಾಪಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯದೆ, ನಿರೀಕ್ಷೆ ಸಾಧನೆಗಳ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ‘ಮಂಥರಾಲಕ್ಷ್ಮಿ’ಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ವಿಧಿಯ ಯೋಜನೆಯ ಕೈಕೆಯ ಕೈದುವಾಗಿ ರಾಮ ಮಹಿಮೆಯ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ವಿಕಸನಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಶಿಶುರಾಮನ ಗಗನಚಂದ್ರನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿ ಆತನ ಭವ್ಯ ಭವಿತವ್ಯಕ್ಕೆ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಕೈಕೆ ಭರತರ ಮೇಲಿನ ಅನೂನವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಹಂಚಿಕೆ ಅವರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಕೋಸಲದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮಹಾವ್ಯಥೆಯಲ್ಲಿ ದೂಡಿದುದನ್ನು ಅರಿತಾಗ, ಅದರಿಂದ ಭರತನ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ತಾನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬಂತೆಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾದಾಗ, ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ಮರಳಿ ಕರೆತಂದು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಹರ್ಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ನಿಸ್ವಾರ್ಥದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಮನನ್ನರಸಿ ಆರ್ತತೆಯಿಂದ ಆಲ್ಪರಿಯುತ್ತ ಹೊರಟು ರಾಮ ಕೃಪಾರೂಪದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ದಗ್ಧಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ದೇಹದಗ್ಧವಾದರೂ ಅಶರೀರಿಯಾಗಿ ಆಕೆ ರಾಮಪಾದಪಥವನ್ನರಸಿ, ಆತನ ಪುನರಾಗಮನದ ಪುಣ್ಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ಭರತನಿಗೆ ಆರುಹಿ, ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾಗಿ ಆತ್ಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಅದೃಶ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಪಾಪಿ ಮಂಥರೆ ಪುಣ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಂಥರೆಯಾಗಿ ಸಹಜೋದ್ಧಾರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಮಂಥರೆಯ ಪೂರ್ವಜೀವನದ ಕಥೆ ಇದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿ ಬಂದು ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿಯೇ ಈ ಪಾತ್ರ ವಾಸ್ತವ ವಿಕಾಸಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಂಥರೆಯಂತೆಯೇ ಸಹಸ್ರಾರು ಸಂವತ್ಸರಗಳಿಂದ ಜನಮನದ ಅಭಿಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತ ಪಾಪಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡೇ ಉಳಿದು ಬಂದವಳು ಕೈಕೆ. ಭಾಸ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಮಾ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆಕೆಯನ್ನು ಈ ಶತಶತಮಾನಗಳ ನಿಂದೆಯ ಕೆಸರಿನಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾಪಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿದೆ; ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಫಲರೂಪವಾಗಿ ಇದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಇದರಿಂದ ಪಾಪ ಪರಿಮಾರ್ಜನೆಗೊಂಡು ಪಾಪಿ ಉದ್ಧಾರದ ಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಲುವು. ಈ ನಿಲುವು ಕೈಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಸನದಲ್ಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಮತ್ತು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮೈದಳಿದಿದೆ. ಸೌಂದರ್ಯದ ಖನಿಯಾಗಿ, ಯೌವನದ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳ ನಿಷ್ಕಲಂಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಮನಸೆಳೆಯುವ ಕೈಕೆ ರಾಮನನ್ನೂ ಭರತನಷ್ಟೇ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮೀಯ ದಾಸಿ ಕಂಡ ಕನಸಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಭರತನಿಲ್ಲದ ವೇಳೆ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಮಗೆ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸದೆ ನಿಯೋಜಿಸಿದ ನಿಗೂಢ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅದರಿಂದಂಟಾಗುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಘೋರತೆಯನ್ನು ಮಂಥರೆ ವಿವರಿಸಿದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ಕೆಲಹೊತ್ತು ತಾರತಮ್ಯ ವಿವೇಚನಾಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮರೆತು ಆಕೆ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಕಡೆ ಗಮನಕೊಟ್ಟಾಗ, ಆಕೆ ಹಿಂದೆಂದೂ ಆಲೋಚಿಸಿರದಂಥ ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಕೇಳಿಕೆ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ದಶರಥನ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಹಿತಕರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದಾಗ, ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮಸುಳಿದ್ದ ಆಕೆಯ ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಅಮಂಗಳ ನಿವಾರಣಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ, ತಾನು ಬೇಡಿದ ವರಗಳನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಮುಂದೊದಗಬಹುದಾದ (ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ) ವಿಪತ್ತು ತಪ್ಪಿ, ಲೋಕಾಪವಾದದಿಂದ ಆಕೆ ಪಾರಾಗುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕ್ಷಣ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಧಿ ಸಂಚು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯ ಸಹಜ ಮಾತು ಮೂದಲಿಕೆಯಂತೆ ದಶರಥನಿಗೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತನ ನಿಷ್ಕರ ಮಾತುಗಳು ಆಕೆಯ ಮೃದುನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯವನ್ನು ಕಲ್ಲು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಮಸೆದು, ಕಿಡಿಗೆ ಕಿಡಿ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿರದ ಘಟನೆ ನಡೆದೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮಿಂಚಿದ ಸ್ವಾರ್ಥಭಾವ ಕೈಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕೆಸರೆರಚುತ್ತದೆ. ಈ ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ಸ್ವಾರ್ಥ ಚಿಂತನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನಾವಳಿಗಳು ಆಕೆಯನ್ನು ನಿರಂತರ ಪಾಪಿಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕವಿಕರುಣೆ ಆ ಪಾಪದ ಹಾವಿನ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯದ ಮೊಟ್ಟೆಯೊಂದನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದೆ. ರಾಮನ ವನಗಮನವಾಗಿ ದಶರಥ ಅಸುನೀಗಿದ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ-ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ-ಕೈಕೆಯ ಮನದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯದ ಕೋಲಾಹಲ, ಅದರ ಫಲವಾದ ಮಹಾವ್ಯಥೆ ಮೂಡಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಕೆಯ ತುಟಿಯಿಂದ ಪದಗಳು ಜರಿಹೋದ ತರುವಾಯ ಪಾಪ ಪ್ರಜ್ಞಾರೂಪವಾದ ಮಹಾಮನ ಅವಳ ಹೃದಯವನ್ನು ಆಮೆಯ ಚಿಪ್ಪಿನಂತೆ ಆವರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದ ರಾಮನೊಡನೆ ಆಕೆ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲೇ ಇಲ್ಲ, ಅವನಿಗಾಗಿ ಅವಳು ಕರೆ ಕಳುಹಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ, ನಾರುಮಡಿಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಲೂ ಇಲ್ಲ (-ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿರುವಂತೆ). ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಿದವಳು ಮಂಥರೆಯೇ. ಆಗ ಅವಳು ಹೊಲಿದ ತುಟಿಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದ್ದು ಭರತ ಬಂದಾಗಲೇ. ಆತ ಬಂದಾಗ 'ಪಾಳ್ಮನೆಯ ತೆರದಿನೆಸೆದಳ್ ಮಾತೆ, ನಿರ್ಜನೆ, ನಿರಾಭರಣೆ, ನಿಶ್ಚಲೆ, ರವವಿಹೀನೆ.'[4] ಅವಳ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಅವಳಂತರಂಗದ ಕ್ಷುಭಿತ ವ್ಯಥಿತ ಪರಿತಪಿತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನೊಡನೆ ಕೂಡ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತಾಡುತ್ತಾಳೆ. ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮುನ್ನವೇ ತಾನು ಪಾಪಿಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳೆದೆಯ ದಗ್ಧ ದುಃಖವೇ ಮಾತಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಪುತ್ರ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತಾಯಿಸದೆ, ತಾನೂ ಅವನೊಡನೆ ಮಂಗಳದ ಮನೆಯಾದ ರಾಮಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬರುವೆನೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅನಂತರ ಅವಳು ಎಂದೂ ಬಾಯಿ ಬಿಚ್ಚುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇತರರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಮಹಾಮನದಂತರಂಗದ ಅಗ್ನಿ ತಪಸ್ಸು ಕೂಡ ರಾಮನ ಸುಖಾಗಮನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅವನ ಮಹಾಸಾಧನೆಗೆ ಅದ್ವಿತೀಯ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಆತ ಬಂದಾಗ 'ಮುನ್ನಮಿದೇರ್ಧೆಯ ಪಾಪ ಭಾವದ ಭಾರಮನಿತುಂ ಕಳಲ್ವೋಲ್ ತನ್ನಾತ್ಮಕೊಯ್ಯನೆಯೆ ನವಪುಣ್ಯಚೇತನಂ ಕಾಂತಿಬುಗ್ಗೆಯ ತೆರದಿ ಚಿಮ್ಮಿ ಭರತನ ತಾಯಿ'[5] ಶಾಂತಳಾಗಿ ರಾಮನೆಡೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನಡಿಗ ಮುಡಿಮಣಿದ ರಾಮನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎತ್ತುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮನೂ ಕೂಡ ಮೊದಲು ಮಣಿಯುವುದೇ ಕೈಕೆಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ. ತನ್ನ ಸರ್ವ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ ತೆತ್ತು ದಶರಥ

ರಾಮನನ್ನು ಲೋಕಾಭಿರಾಮನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಹಿರಿಮೆ ಅವಳದು. ತನ್ನ ನಿರಂತರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ, ತನ್ನ ಯಶಸ್ಸಿನ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಕೈಕೆ ಪುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ.

ಅರಿಯದೆ ಅಂಧತಾಪಸನ ಮಗನನ್ನು ಕೊಂದ ದಶರಥ ಅವನಿಂದ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಮನದಲ್ಲೇ ಮರುಗಿ ಕೊರಗಿ, ತನ್ನ ಪುತ್ರನ ವನಗಮನದಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಆ ತಂದೆ ಅನುಭವಿಸಿರಬಹುದಾದ ಅಪಾರ ಸಂಕಟವನ್ನು ತಾನೂ ಪುನರನುಭವಿಸಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಶಾಪ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ದಿವ್ಯಸತ್ಯದ ಒಳಬೆಳಕನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಉದ್ಧಾರವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ರಂಭೆಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಶಾಪಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಭೀಕರಾಕಾರ ರಾಕ್ಷಸ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ವಿರಾಧ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ತನ್ನ ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತುಡುಕಿ, ಅವರ ಖಡ್ಗಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ನೀಳತೋಳುಗಳನ್ನು ಬಲಿಗೊಡುವ ಮೂಲಕ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗೊಂಡು ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಗಂಧರ್ವನಾಗಿ ಪುನೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತೀವ್ರ ದುಃಖ ನಿರಾಶೆಗಳಲ್ಲಿ ನಲುಗಿಹೋಗಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ಆವರಿಸಿದ ಕಬಂಧ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ರಕ್ತಸ ರೂಪವನ್ನು ತೊರೆದು ಬೃಂದಾರಕನಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿ ಶಬರಿಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ದಾರಿದೋರಿ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಬಳಿಶಾಲಿಯೆನಿಸಿದ ವಾಲಿ, ತಮ್ಮನನ್ನು ಓಡಿಸಿ ತಮ್ಮನ ಮಡದಿ ಯನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾಲಿ, ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಿಕ ಉದ್ರೇಕಕ್ಕೆ ಸೇಡಿಗೆ ಬಲಿಬಿದ್ದು ಸೋದರನನ್ನು ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅವನಿಗೆ ವಿರಹ ಸಂಕಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ರುಮೆಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಪಾಪ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈ ಕೊಂಚ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಕೂಡ ಅವನು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ತಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪು ಅವನನ್ನು ಸದಾ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ತಪ್ಪನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಿ ನಿರ್ಮಲ ಸೋದರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮೆರೆಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಂಬಲ ಬಲವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಅವನನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಕೆಣಕುಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸುಗ್ರೀವ ಮತ್ತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ವೈರವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದ್ದ. ರಾಮನ ನೆರವಿನಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದ ತಮ್ಮನನ್ನು ಗುದ್ದಿ ಗೆದ್ದು ಬಂದಾಗಲೂ ವಾಲಿ ಮನದಲ್ಲೆಯೇ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾನೆ; ಮಡದಿ ತಾರೆಗೆ ಅದನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಆತ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಆರ್ಭಟಿಸಿದಾಗ ವಾಲಿ ರೋಷತಪ್ಪನಾದರೂ ಮಡದಿ ತಾರೆಯ ಹಿತನುಡಿಗಳೇ ಪ್ರಶಾಂತ ಚಿತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯದ ಮಧುರನಿರ್ಮಲ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ತಮ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮನನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದು, ರುಮೆಯೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಎಳೆತನದ ಅಕಳಂಕ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಪುನರ್‌ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಉದಾತ್ತ ಕನಸನ್ನು ಹೊತ್ತು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಬಾಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ರಾಮಾಯಣದ ಕರಿಣನೂ ಕಾಮಮೋಹಿತನೂ ದ್ವೇಷದ ಪ್ರತಿಮೂರ್ತಿಯೂ ಆದ ವಾಲಿ, ಇಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಅದರ ಫಲಿತವಾದ ನಿರ್ಮಲ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ತನ್ನ ಅದಮ್ಯವಾದ ತಾಯ್ನಾಡ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮತ್ತು ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಬಗೆಗಿನ ವೈರವನ್ನಳಿದ ಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪುನೀತನಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಆದರ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವ ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೇರಿದ್ದಾನೆ.

ಸೀತಾಪಹರಣಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣಳಾಗಿ ರಾವಣನ ಕಾಮಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ, ಆ ಮೂಲಕ ಅನಾಹುತ ಪರಂಪರೆಗೇ ಆಹ್ವಾನವಿತ್ತು ದುಷ್ಟಳೂ ಕ್ರೂರಳೂ ಕಾಮಾಂಧೆಯೂ ಆದ ಶೂರ್ಪನಖಿ ಇಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಖಿ. ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ[6], ಆಕೆಯ ಉಸಿರೂ ಪರಿವರ್ತನೆ ಗೊಂಡಿದೆ. ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುತರಲು-ಈಕೆಯೇ ಕಾರಣಳಾದರೂ, ಸೀತೆ ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸತೊಡಗಿದ ನಂತರ ಆಕೆಯ ಅಚಂಚಲವಾದ ಪತಿನಿಷ್ಠೆ, ತಪಸ್ಸು, ಅದಮ್ಯವಾದ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ, ಯಾವ ಪ್ರಲೋಭನೆಗೂ ಮಣಿಯದ ಹೃದಯದಾರ್ಡ್ಯ, ಪಾಪಕಂಪನಕಾರಿ ಯಾದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಖರ ಬೆಳಕಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚಕೊಂಚವಾಗಿ ಚಂದ್ರನಖಿಯ ರಾಕ್ಷಸ ಸಹಜವಾದ ಭೋಗ ಲಾಲಸೆ ಕ್ರೌರ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಪರತಿಗಳು ಕರಗುತ್ತ, ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ ತ್ಯಾಗ ಪ್ರೇಮ ತಪಸ್ಸುಗಳ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಜೀವಪರ ಮಲ್ಯಗಳು ತುಂಬುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಅವಳನ್ನು ಆಂತರಂಗಿಕವಾಗಿ ಸುಡತೊಡಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನಿಂದ ಸೀತೆಗೆ, ರಾಮನಿಗೆ,

ರಾವಣನಿಗೆ, ಮಂಡೋದರಿಗೆ, ಲಂಕೆಗೆ ತಟ್ಟಿದ ಘೋರ ವಿಪತ್ತು ಅವಳನ್ನು ಹಣ್ಣು ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ವಿನಾಶ ತನ್ನಿಂದಲೇ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳಲಿ ಎಂಬ ಮಹದ್ಭಯಕೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸಲು ತನಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಆಕೆ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾಳೆ. ಪುಣ್ಯದ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೇ ಅರಿಯದ ಈಕೆ, ಪುಣ್ಯಸತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮೂಡಿದ ಅರಿವಿನಿಂದ ತನ್ನ ಪಾಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಉದ್ಧಾರವಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಭೋಗ ವೈಭವ ಸಾಹಸ ಪರಾಕ್ರಮ ಔದಾರ್ಯ ರಸಿಕತೆಗಳಿಗೆ ಸೋತು ಶರಣಾದವಳು ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ. ಆದರೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧ ಪಾಪಪ್ರಜ್ಞೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು; ರಾವಣ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದು ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನಂತರ, ಅವನ ಚತುರೋಪಾಯಗಳಿಗೂ ಆಕೆ ಮಣಿಯದೆ ಅವನ ನಯ ವಿನಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಔದಾರ್ಯ ಬೆದರಿಕೆ ಆಮಿಷಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಲಕಸವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ತನ್ನ ಅದ್ಭುತ ಪತಿನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಾಗ, ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿಯ ಉದ್ಧಾರಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ. ತಾನಿಳಿದ ಪಾಪಕೂಪದ ಆಳದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ, ಪತಿವ್ರತೆಯ ಅಸಮಾನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ತಿಳಿವು ನಿಚ್ಚಳವಾಗುತ್ತದೆ. 'ರಘುರಾಮನ ಮಡದಿಯಡಿಯ ಪಾಪನಾಶಕ ಧೂಳಿ'ಯನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ತ್ರಿಜಟಿಯಿಂದ ತರಿಸಿ ಧರಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪತಿನಿಷ್ಠೆ ಪರಿಶುದ್ಧ ಪ್ರೇಮಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತಾನು ಗೈದ ಪಾಪಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತ, ಅದರ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಹಾರೈಸುತ್ತ, ಆಂತರಂಗಿಕವಾಗಿ ಮನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಪಾಪ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ, ಸತತ ಸಾಧನೆಯ ಫಲವಾಗಿ, ಪುಣ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಮಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಯೌವನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಹಸಗಳ ಸೊಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತು ನಿಶಾಕರ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೈದು ಅವನಿಂದ ಶಪಿತನಾಗಿ, ಅವನ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಶತಶತ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸುಟ್ಟ ರೆಕ್ಕೆಯ ಜರ್ಜರಿತ ದೇಹದ ಅನಂತಯಾತನೆಯ ಮುಗಿಯದ ನಿರೀಕ್ಷೆಯ ಅಗ್ನಿ ದಿವ್ಯ ದಲ್ಲಿ, ತಾನು ಗೈದ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಕುದಿಯುತ್ತ ತಪಿಸಿದ ಸಂಪಾತಿ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆಗಾಗಿ ಬಂದ ವಾನರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ದು ರಾವಣನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳು ತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ತನ್ನ ಮಹಾರುಜೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅರಿತೋ ಅರಿಯದೆಯೋ ಮಾಡಿದ ಪಾಪ, ಪುಣ್ಯ ಕಾರ್ಯಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ, ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಕರಗಿ ಹೋಗಿ ಪಾಪಿಯಾಗಿದ್ದವನು ಪುನೀತನಾಗಿ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವುದು ಅಸಂಭವವಲ್ಲ ಅಸಹಜವಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ.

'ಪಾಪಿಗುದ್ಧಾರಮಿಹುದೌ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹದ್ವ್ಯೂಹ ರಚನೆಯಲಿ' ಎಂಬ ದರ್ಶನದ ಪರಮೋನ್ನತ ಪ್ರತಿಮೆ ರಾವಣ. ಮಹಾಕಾಮಿಯಾಗಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿ ಮಹಾದುಷ್ಟ ನಾಗಿ ರಾವಣ ಚಿತ್ರಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ. ಅವನನ್ನು ವಧಿಸಲೆಂದೇ ವಿಷ್ಣು ರಾಮಾವತಾರವೆತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ವಧೆಯಾದಾಗ ಮಹಾಸಂಕಷ್ಟವೊಂದು ಪರಿಹಾರ ವಾದಂತೆ ಜಗತ್ತು ಹರ್ಷ ಸಂಭ್ರಮಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ರಾವಣನೂ ಅತಿಕಾಮಿಯೇ, ಅತಿಪರಾಕ್ರಮಿಯೇ. ಆದರೆ ಮೂಲ ರಾಮಾಯಣದ ಪಾಪಿ ರಾವಣ ಪಾಪಿ ರಾವಣನಾಗಿಯೇ ಈ ಲೋಕದಿಂದ ಅಸ್ತಂಗತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ತಾನು ಗೈದ ಪಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ಆತ್ಮಸಂಘರ್ಷವಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೂ ಇಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿತನಾಗ ಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅಭೀಷ್ಟೆಯೂ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ "ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಹೆಣ್ಣಿನದ ಭೋಗ ಜೀವನದಿಂದ ರಸಾತಳಕ್ಕಿಳಿದಿದ್ದ ಆತನ ಕಾಮಜೀವನವನ್ನು ಆ ಕೂಪದಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿ ರಾಮಜೀವನದತ್ತ ತಿರುಗಿಸುವ ಉದ್ಧಾರಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸೀತೆ ಅವನ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕ್ರಮೇಣ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬರುವ ಭವ್ಯಚಿತ್ರವಿದೆ." [7] ಈತನಲ್ಲಿ ದೌಷ್ಟ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅದು ಉದ್ಧಾರದ ಅಂತರಭೀಷ್ಣೆಯಿಂದ ಉದ್ಧರಮುಖಿಯಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಭಯ, ಅಭಯ, ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ವೈಭವ, ವಿನಯ, ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವದ ತೀವ್ರ ಪ್ರಲೋಭನೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಃಪದಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ತನ್ನ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಮರೆಯಲಾರದ ಮಹಾಪೆಟ್ಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಸೀತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆರಂಭದ ಉಪೇಕ್ಷಾಭಾವ ಮರೆಯಾಗುತ್ತ ಗೌರವಭಾವ ಮೊಳೆಯುತ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಪೂಜ್ಯಭಾವವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡುತ್ತ ಹೋದಂತೆಲ್ಲ, ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪದ ತೀವ್ರತೆಯ ಅರಿವು ಅವನಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ಇಳಿಯುತ್ತ ಕಾಡುತ್ತ

ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಸಮರದ ಕೊನೆಯ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಸೋದರ, ಪ್ರೇಮದ ಪುತ್ರರು, ಮೋಹದ ಉಪಪತ್ನಿ, ನೆಚ್ಚಿನ ಸೇನಾನಿಗಳು, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ನಿಷ್ಠಾಪಿ ಯೋಧರು ಮಡಿಯುತ್ತ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಅವನ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕುದಿಯುತ್ತ ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಲೋಕದ ಶಾಶ್ವತ-ಅಶಾಶ್ವತ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ತೋಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕಾಮಮಯವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರೇಮಮಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಹಂಕಾರದ ತುತ್ತತುದಿ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವನು ವಿನೀತನೂ ಸಮಚಿತ್ತನೂ ಸಮದರ್ಶಿಯೂ ತ್ಯಾಗಶೀಲನೂ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭಾವಗಳು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ 'ನೀಂ ಮಹಚ್ಛಿಲ್ವಿ ದಿಟಂ' 'ಶ್ರೀರಾಮ ರಾವಣ ಚಿತ್‌ತಪಸ್ ಶ್ರೀ' ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತ 'ದಶಾನನ ಸ್ವಪ್ನಸಿದ್ಧಿ' ಸಂಚಿಕೆ ಯಲ್ಲಿ ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಅವನ ಹಿಂದಿನ ಪಾಪದ ಮಹಾಕಳಂಕವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಳೆದುಬಿಡುತ್ತವೆ. ತನ್ನ ಕಾಮಾಗ್ನಿಯ ಬಲಿಪಶುವೆಂದು ಅವನೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಸೀತೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮೊಳೆಸಿ, ಆತ್ಮದ್ವಾರವನ್ನು ತಂದ ದೇವತೆ ಪುಣ್ಯಮಾತೆಯಾಗಿ ಅವನ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾಳೆ ಬೆಳಗುತ್ತಾಳೆ. ಕೊನೆಗೆ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ತನ್ನ ರಾವಣತ್ವವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ರಾಮತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು ರಾಮನಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪಾಪಿಯಾಗಿದ್ದ ರಾವಣ ಸಮಯ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದ, ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅಭಿಪ್ರೇಯದಿಂದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ, ಉದ್ಧಾರದ ಪಥದಲ್ಲಿ ಗಮಿಸಿ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಅಮೃತತ್ವ ವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಪಾಪಿಯುದ್ಧಾರದ ಪ್ರಗತಿಪರವೂ ವಿಚಾರಸಮ್ಮತವೂ ಸಹಜವೂ ಕಲಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಚಿತ್ರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಅಪೂರ್ವ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದರ್ಶನದ ಪರಮ ಪ್ರತೀಕ ಇದು.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪಾಪ ಪಾಪವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯದೆ, ತನ್ನ ಸಹಜ ವಿಕಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪಾಪಿ ತನ್ನ ಪಾಪದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತು ಅದನ್ನು ಸತತ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಲಯವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಉದ್ಧಾರಗೊಂಡು ಪುಣ್ಯಪ್ರದನೂ ಲೋಕಗೌರವಭಾಜನನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

-
- [1] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೧೧೧, ಸಾಲು ೭೦೩-೪.
 - [2] ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಪು. ೧೧.
 - [3] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೧೦೭, ಸಾಲು ೧೯೭-೮.
 - [4] ಅದೇ, ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೮೫೫, ಸಾಲು ೪೦೧-೫.
 - [5] ನಾಗಚಂದ್ರನ, ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತ ಪುರಾಣಂನಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಸರಿದೆ.
 - [6] ಡಾ. ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಪು. ೭೮.
 - [7] ಸುಜನಾ, ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು, ಪು. ೧೪೦-೪೧.

(5)

೪. ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ

ಒಂದೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿ ಅವತರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಪರಿಶ್ರಮ ಸತತ ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಅಖಂಡ ಮಾನವತೆಯ ಕ್ಷೇಮಂಕರ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ತನ್ನ ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಶಾಶ್ವತ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸತ್ಯದರ್ಶನ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದುದಾದರೂ, ಅದು ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣವನ್ನಷ್ಟನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಸರ್ವಜೀವಿಗಳ ಸಮಸ್ತ ಸ್ತರದ ಉದ್ಧಾರವನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಣ್ಣೆ ಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಯಾದ್ದರಿಂದ ಈ ತತ್ವ ಲೋಕವ್ಯಾಪಕವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ತಾವು

ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡ ಸತ್ಯವನ್ನು ಲೋಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಗೊಳಿಸಿದ ಮೂವರು ವಿಭೂತಿಪುರುಷರನ್ನು ಒಂದೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಪಡೆದು ಧನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನ ಈ ಮೂವರ ದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಗಾಢವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ. ಇವರೇ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಪರಮಹಂಸ, ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು. ಇವರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡ ಮತ್ತು ಈ ಲೋಕಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೈದಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಿದ ತತ್ವಗಳೇ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸರ್ವಸಮನ್ವಯ ದರ್ಶನ, ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಸರ್ವೋದಯ ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ. ಈ ಮೂರೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ದರ್ಶನಗಳನ್ನು 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಕೃತಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಉನ್ನತೋನ್ನತವಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ. "ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆಯೇನೋ ಹಳೆಯದೇ. ಆದರೂ ಅದು, ಅಂದಿನ ದೇವದೇವತೆಗಳು ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಮೈಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಮಹಾಪುರುಷರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮೆಯ್ಯಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆಯ ಹಂದರ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬಹುದಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೇನೂ ಅಲ್ಲ; ಮೂಡಿಬಂದ ಬೆಳವಣಿಗೆ. ಪರಿಣಾಮವಶಿಯಾದ ಕಾವ್ಯಕಥೆ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆಯಬಹುದೋ ಹಾಗೆ ಬೆಳೆದಿದೆ."

[1] ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಪರಮಹಂಸರನ್ನು "ಮೂವತ್ತು ಕೋಟಿ ಜನರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಎರಡು ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳ ಸಿದ್ಧಿ" ಎಂದು, ಅವರ ಜೀವನಚರಿತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ರೊಮೆನ್ ರೋಲಾ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. "ಇತರ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ಹೊತ್ತಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಈ ಮಹಾಚಾರ್ಯ ಯಾವುದೇ ಸ್ವಂತ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮಂಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಅವರು ಅಬಾಧಿತವಾಗಿ ಉಳಿಸಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವೆಲ್ಲ ಒಂದು ಚಿರಂತನ ಧರ್ಮದ ಅವಿಭಾಜಂಗಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು"[2] ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೂ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಜೈನ ಬೌದ್ಧ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳನ್ನೂ ಪರಮಹಂಸರು ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು, ಕರಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವುಗಳೊಂದೊಂದೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗ ಗಳೆಂದು, ವಸ್ತುತಃ ಅವುಗಳ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈರುಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು, ಕಂಡುಕೊಂಡ ಅವರು ಅವುಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಿಹಾಕಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಅವುಗಳ ತೋರಿಕೆಯ ತಾರತಮ್ಯದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಅವರವರ ಸ್ವಭಾವ ಅಭಿರುಚಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೆಳೆಯಲು ಬಿಟ್ಟರು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಒಳತಿರುಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವೆಂದು ಮನಗಂಡು ಅವುಗಳ ಸದಂಶಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ಭಗವತ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಹಾಗೂ ಲೋಕಶಾಂತಿ ಸಾಮರಸ್ಯದ ನೂತನ ಪಥವೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಸರ್ವಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಇಹ-ಪರಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಪರಮಹಂಸರ ಸಮನ್ವಯತತ್ತ್ವ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಘಟಕಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಸಂಸಾರ ಮತ್ತು ಸಂನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಏಕತ್ರ ಬೆಸೆದು, ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಕೀಳಲ್ಲವೆಂದು ಬೋಧಿಸಿ ಆಚರಿಸಿ, ಅವೆರಡರ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಭಗವತ್‌ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ನಿದರ್ಶಿಸಿದವರು ಅವರು. ಸರ್ವವಿಧದ ಜತಿ ಮತ ಭ್ರಾಂತಿಗಳಿಂದ ತತ್ತ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತಿಗೊಂಡ ಶುದ್ಧ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಶ್ರೀಸಂಕೇತ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು. ಅವರದು ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶ.[3] ಈ ವಿಶ್ವಮಾನವತಾ ಸಿದ್ಧಿಯೇ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯದ ಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ಮೂಲ ಗುರಿ.

ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕರಂಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಸಮನ್ವಯ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸೀಮಿತವಾದುದಲ್ಲ. "ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಧ್ವಂಸ, ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಮತ್ತು ವ್ಯತಿರಿಕ್ತತೆಗಳೇ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ವಿವಿಧ ಮತಧರ್ಮ ಜತಿಗಳಲ್ಲಿ, ನಾನಾ ಜನಾಂಗಗಳ ನಡುವೆ, ಮತ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ನಡುವೆ, ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ನಡುವೆ - ಹೀಗೆ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ವಾಸ್ತವವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಆದರ್ಶವಾದ, ಒಂದು ಕಡೆ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸವಾಲಾಗಿ ಸಮಕಾಲೀನಪ್ರಜ್ಞೆ, ಒಂದು ಕಡೆ

ಸಂಸಾರ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಸಂನ್ಯಾಸ, ಒಂದು ಕಡೆ ಪೌರುಷವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ದೈವವಾದ - ಇವು ಪ್ರಾಚ್ಛರನ್ನು ಸಹ ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ.... ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಆಳವಾಗಿ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಅವು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ವಾಸ್ತವವಾದ ಮತ್ತು ಆದರ್ಶ ವಾದಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಾತ್ಮಕವಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಈ ಎರಡೂ ತತ್ವಗಳು ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ.... ಪೌರುಷ ದೈವವಾದಗಳು ಸಹ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವೂ ಅಲ್ಲ, ಭಿನ್ನವೂ ಅಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರವಾದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ದೈವೀಘಟನೆಗಳೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇವು ಮನುಷ್ಯನ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತವೆ.”[4] ಈ ಎಲ್ಲ ವೈರುಧ್ಯಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಪರಮಂಸರ ಬೋಧನೆಯ ಸಾರ.

ಇದೇ ಯುಗದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹಾಮಾನವ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧೀಜಿ ಸರ್ವೋದಯ ತತ್ವದ ಮಹಾನ್ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು. ರಸ್ಕಿನ್ನನ ‘ಅನ್‌ಟುಡಿಸ್ ಲಾಸ್ತ್’ ಕೃತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಅದನ್ನು ಗುಜರಾತಿ ಭಾಷೆಗೆ ಸ್ವತಃ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದರು. ಅದು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೇ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ತಂದಿತೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಯಿಂದ ತಾವು ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಬೋಧೆಗಳನ್ನು ಅರಿತೆನೆಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬೋಧೆಗಳಿವು : ೧. ಎಲ್ಲರ ಒಳಿತಿನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಒಳಿತು ಅಡಗಿದೆ; ೨. ವಕೀಲನ ವೃತ್ತಿಯೂ, ಕ್ಷೌರಿಕನ ಕಸುಬೂ ಸಮಾನ ಗೌರವವುಳ್ಳವು; ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರ ಜೀವಿಕೆಯ ಗಳಿಕೆಯೂ ಕಾಯಕದಿಂದಲೇ; ೩. ದುಡಿಮೆಯ-ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಯ ಇಲ್ಲವೇ ಶ್ರಮಜೀವಿಯ ಬಾಳೇ ಭವ್ಯವಾದ ಬಾಳು. ಮೊದಲನೆಯ ತತ್ವ ಉಳಿದ ಎರಡನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.[5] ಆ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಬರೆದಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹ : ಇದನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಉದ್ದೇಶ ಎಲ್ಲರ ಕಲ್ಯಾಣ. (ಹೆಚ್ಚು ಜನರದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ?) ಎಲ್ಲರ ಉದಯ, ಉತ್ಕರ್ಷ; ಆದಕಾರಣ ಇದಕ್ಕೆ ‘ಸರ್ವೋದಯ’ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.”[6] “ಈ ಸರ್ವೋದಯ ಚಿಂತನಾ ವಿಧಾನವೂ ಹೌದು, ಜೀವನ ಮಾರ್ಗವೂ ಹೌದು. ಚಿಂತನೆ ರೀತ್ಯಾ ಮನುಷ್ಯ ತಾನು ಏಕಾಂಗಿ, ಪರಿಸರದಿಂದ ದೂರ, ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟವನು, ಅನಾಹುತ - ಹೀಗೆ ಭಾವಿಸದೆ ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಎಲ್ಲರ ಹಿತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಿತವು ಕಾದಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಂಬಿ ಭವಿಷ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಆಶಾಪೂರ್ಣ ನಾಗಲು ಉತ್ತೇಜನ ಇದೆ. ಅವನು ಸಮಾಜ ಜೀವಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಸತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆ ಅಗತ್ಯ. ಜೀವನವಿಧಾನವಾಗಿ ಸರ್ವೋದಯ, ಸಹಕಾರ, ಸಹಬಾಳ್ವೆ ಸಮಭಾಗಿತ್ವ ಸಮತ್ವ ಸಮಾನತೆ - ಇವುಗಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ.”[7] ಹೀಗೆ ಸರ್ವರಿಂದ ಸರ್ವರ ಸರ್ವ ಸ್ತರಗಳ ಉದಯ ಉದ್ಧಾರ ಗಳನ್ನು ಗಾಂಧೀ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಈ ಸರ್ವೋದಯ ತತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಯುಗದ ಚಿಂತನೆಯ ಮೇಲೆ ಅಗಾಧ ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷ ಮಹರ್ಷಿ ಅರವಿಂದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಮಹಾಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಮೇಧಾವಿ ಅರವಿಂದರು ತಮ್ಮ ಸೆರೆಮನೆವಾಸದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯದರ್ಶನವೊಂದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು: ಅದ್ಭುತ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಮಹಾಸಂತ ರಾದರು, ದಾರ್ಶನಿಕರಾದರು, ಮಹಾಕವಿಯಾದರು. ಅವರ ದರ್ಶನ ಅವರ ಮಹಾನ್ ಗ್ರಂಥವಾದ ‘Life Divine’ನಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾದ ‘ಸಾವಿತ್ರಿ’ಯಲ್ಲೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. “ಯುಗದ ಏಕೈಕ ಸರ್ವಪರಿಪೂರ್ಣ ಮಹಾಮತಿ”[8] ಎಂದು ವರ್ಣಿತ ರಾದ ಅರವಿಂದರ ಮುಖ್ಯ ದರ್ಶನ ‘ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ’. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಎಂದರೇನು? ವಿಶ್ವಚೇತನದಲ್ಲಿ ಜಡ-ಚೇತನಗಳ ಸಂಧಿಸ್ಥಾನವಿದೆ....ಅಲ್ಲಿ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಜಡ ವಾಸ್ತವ; ಜಡಕ್ಕೆ ಚೇತನ ಸತ್ಯ. ಕಾರಣ ವಿಶ್ವಚೇತನದಲ್ಲಿ ಮನ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳು ಮಾನ್ಯಂತರ ಸೇತುಗಳು. ನಮ್ಮ ಸಾಧಾರಣ ಅಹಂಕಾರಪೂರಿತ ಮನಸ್ಸಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅವು-ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ-ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಸಾಧನಗಳು ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ....ಆದರೆ ಅದೇ ಮನಸ್ಸು ವಿಶ್ವಚೇತನದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿದಾಗ ಏಕತೆಯ ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಬಹುತ್ವದ ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರದೀಪ್ತವಾಗಿ, ಏಕ ಮತ್ತು ಅನೇಕದ ಕ್ರಿಯೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ತತ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ತನ್ನ ವಿಷಮತೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಪರಿಹರಿಸಿ ಒಂದು ದೈವೀ ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ತಾನೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯ ಮನಸ್ಸು....ಜಡ ಮತ್ತು ಚೇತನ ಎರಡೂ ನಿಜವೇ. ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ದಿವ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಎಂಬುದನ್ನು ಎರಡೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.”[9] ಇನ್ನೂ ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಯಾವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹಿಂದು ಮುಂದು ಇಂದುಗಳನ್ನು

ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಾಲಾತೀತವಾದ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲದೋ ಅದು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ. “ಸಿದ್ಧನೂ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೂ ಆಗಿ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಕ್ಕೆರಿದ ಪೂರ್ಣಯೋಗಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಸಾಧ್ಯ. ಅವನಿಗೆ ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಯ ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯೆಯ ಕುಂದುಕೊರತೆ ಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದನ್ನೂ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವ ಸಂಜ್ಞಾನವೂ, ಸರ್ವವನ್ನೂ ಸಮಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಸರ್ವ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಜ್ಞಾನವೂ, ಸಂಜ್ಞಾನ ಪ್ರಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಒಳಕೊಂಡೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೀರುವ ವಿಜ್ಞಾನವೂ ಅವನದಾಗುತ್ತವೆ. ನಮಗೆ ಯಾವುದು ವಿಕಾರವೋ ಅದು ಅವನ ‘ದರ್ಶನ’ದಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಲೀಲಾಶೀಲವಾದ ಕೇವಲ ಸೌಂದರ್ಯದ ಒಂದು ಅನಿವಾರ್ಯಾಂಗವಾಗಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾವು ಸಾವಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿಯ ಅಮಂಗಳ ಎಂಬುದು ಅನ್ನಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಲೆಳಸುತ್ತಿರುವ ಪರಮ ಮಂಗಳದ ಒಂದು ಲೀಲಾಭಂಗಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೇವಲವಾದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದದ ಶಿವಶಕ್ತಿ ಸಾವು, ದುಃಖ, ಪಾಪ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಹಿಂದೆಯೂ ಮುಂದೆಯೂ ನಿಂತು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಲೂ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವುದು ಅವನಿಗೆ ಸ್ವಯಂವೇದ್ಯ. ಅಂಶದೃಷ್ಟಿಗೆ ದುರಂತವಾದುದು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ದುರಂತವಲ್ಲ. ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವೆಂದೂ ಅಧರ್ಮವೆಂದೂ ವ್ಯರ್ಥವೆಂದೂ ನಷ್ಟವೆಂದೂ ತೋರುವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆಗಾಣದೆ, ಅನ್ಯಾಯವು ಪರಮನ್ಯಾಯದ ಕಡೆಗೂ ಅಧರ್ಮವು ಪರಮ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೂ ವ್ಯರ್ಥವು ಪರಮ ಪ್ರಯೋಜನದ ಕಡೆಗೂ ನಷ್ಟವು ಪರಮ ಲಾಭದ ಕಡೆಗೂ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.”[10] ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಭಾರತೀಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿವೆಯಾದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಪಷ್ಟ ರೂಪಕೊಟ್ಟು ಸಿದ್ಧಾಂತದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದವರು ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು.

ಈ ಮೂವರು ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನ ಮತ್ತು ತತ್ವಗಳು ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿವೆ. ಮೊದಲಿನ ಇಬ್ಬರ ಪ್ರಭಾವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೇಲೆ ನೇರವಾಗಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಅರವಿಂದರ ಪ್ರಭಾವ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅರವಿಂದರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಲು ತೊಡಗುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು.[11] ಅರವಿಂದರ ‘ಸಾವಿತ್ರಿ’ ಪ್ರಕಟವಾದುದು ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ರಚನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಓದುವಂತೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಭಾರತೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಸತ್ವವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೀರಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಕವಿ ಚೇತನ ಈ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಮತ್ತು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸಿದ. ಹೀಗೆ ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗಳು “ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನವನ್ನು ನಡೆಸುವ, ರೂಪಿಸುವ, ಪೋಷಿಸುವ ಮೂಲಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ.”[12]

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಂದ ಅಸಾಧಾರಣ ಜೀವನದರ್ಶನದ ಸ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿದ ಅಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋದಯ ತತ್ವಗಳು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ಆರಂಭದಿಂದಲೇ ಪಾತ್ರ, ಸಂವಾದ ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಮತ್ತು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿ ತೊಡಗಿ ಇಡೀ ಕಾವ್ಯವನ್ನೇ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಆದಿಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿ, ಕ್ರೌಂಚವನ್ನು ಕೊಂಡು ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದ ವ್ಯಾಧನಿಗೆ ಶಾಪವೀಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸರ್ವೋದಯನಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸಾನಿಷ್ಠ ಮನೋಧರ್ಮದ ಕುವೆಂಪು ಆ ವ್ಯಾಧನಿಗೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವನ ಉದ್ಧಾರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಗೃತಗೊಳಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಅಹಿಂಸಾದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಸುವಳಿದ ಗಂಡು ಕ್ರೌಂಚಕ್ಕೆ ಸಂಜೀವನದಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಬರಿಸಿ ಆ ಕ್ರೌಂಚಮಿಥುನಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಅವುಗಳ ಆನಂದಗಾನ ಅನೂನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಧನ ಸರ್ವೋದಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಮಹರ್ಷಿಯ ಸರ್ವೋದಯ ದೃಷ್ಟಿ ಕೂಡ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಜಗೃತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಲೋಕಸಹಜ ತಪ್ಪುಗಳ ಸಿವ್ವೆಗಳನ್ನು ಸುಲಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತನ್ನ ಉದಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅನ್ಯರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪ್ರೇರಣೆ ಪ್ರಭಾವ ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಪಥದಲ್ಲಿ ಗಮಿಸುವುದು ಮತ್ತು ತನ್ನದ್ದಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಲೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಇತರರ ಸರ್ವರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವುದು – ಈ ಮೂರೂ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋದಯ ದೃಷ್ಟಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ವಾಗಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಷ್ಟಿ ಸಮಷ್ಟಿಗಾಗಿ, ಸಮಷ್ಟಿ ವ್ಯಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಸದಾಕಾಲ ತುಡಿಯುತ್ತ ದುಡಿಯುತ್ತ ಸರ್ವಮಂಗಳಾಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯಕ್ತ.

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಹಿಂಸಾಯುತವಾದ ಯಾಗವಿಧಾನವನ್ನು ತೊರೆದು, ಕೇವಲ ಒಂದು ವರ್ಗವೇ ಯಾಗದಿಂದ ಸಂತ್ಯಜ್ಞಿ ಹೊಂದುವ ಪಕ್ಷಪಾತತನವನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸಿ, ಸಮಾಜದ ಸಕಲವರ್ಗವನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂಥ ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತೃಪ್ತಿ ನೀಡುವಂಥ ಅಹಿಂಸಾಯುತ ಯಾಗವಿಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಜಬಾಲಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸರ್ವೋದಯನಿಷ್ಠೆ ಕನೆಗಟ್ಟಿದೆ. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಯಾಗವಿಘ್ನಕರಾದ ರಾಕ್ಷಸ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮಹರ್ಷಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುವಲ್ಲಿ, ಪರಿಚಿತ ಪಥ ತಪ್ಪಿ ಅಹಲೈಯ ಅದೃಶ್ಯ ತಪೋರಂಗಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುವಲ್ಲಿ, ಸೀತಾ ವಿವಾಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ರಾಮ ಸೀತೆ ಅಹಲೈಯರ ಉದ್ಧಾರದ ಪಥ ಅನುಕ್ತವಾಗಿ ಸಮೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗಗನದ ಚಂದ್ರನಿಗಾಗಿ ಕಾತರಿಸಿ ದುಃಖಿಸುವ ಶಿಶುರಾಮ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಮೂಲಕ ಚಂದ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವ ಮಂಥರೆಯ ಕಾರ್ಯ ಆತನ ಉದ್ವೇಗಮುಖಿ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ಆಕೆ ಮೂಲಕಾರಣಳೆಂಬುದನ್ನು ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಮಂಥರೆಯ ಬದುಕಿನ ಪೂರ್ವಾಪರಗಳ ಅದ್ವಿತೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶ ಚಿತ್ರಣ ಲೋಕತಿರಸ್ಕೃತ ದಲಿತ ಜನತೆಯ ಬಹುಮುಖ ವಿಕಾಸದ ಕಲಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ವಿಕೃತಿಯ ಸಾಕಾರವಾಗಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಡಿಯಿಡುವ ಅನಾಥ ಶಿಶು ಮಂಥರ ಮಂಥರಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿ ಭರತನಿಗೆ ರಾಮಾಗಮನದ ಪುಣ್ಯವಾತೆಯೆನ್ನರುಹಿ ಕೃತಕೃತ್ಯ ಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮಾಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಭ್ಯುದಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮಂಥರೆಯಿಂದ ರಾಮ, ರಾಮನಿಂದ ಮಂಥರ ಬೆಳಕು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಆದಿಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸಹನೀಯ ಅವ್ಯಾಹತ ಲೋಕನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ಕೈಕೆ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ದಶರಥರಾಮ ಲೋಕಾಭಿರಾಮನಾಗುವ ದಿವ್ಯ ವಿಕಸನ ಪಥವನ್ನು ತನ್ನ ಗೌರವ ತ್ಯಾಗದ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಂತೆಯೇ ಭರತ ರಾಮ ಸುಮಿತ್ರ ಕೌಸಲ್ಯ ಉರ್ಮಿಳೆ ಯರ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿ ಅಭಿಮಾನಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿ ತ್ಯಾಗಪರಾಯಣಳಾಗಿ ಸಹೃದಯರ ಅಕ್ಕರೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳ ಹೃದಯ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನಳಾಗುವ ಅಪೂರ್ವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಬೆಳಗುತ್ತಾಳೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಕಬಂಧ ವಿರಾಧ ಮಾರೀಚ ಸಂಪಾತಿ ಚಂದ್ರನಖಿ ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ ಮುಂತಾದ ನೂರಾರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ರಾಮಸೀತಾ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಕಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಜೀವನೋದಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಅಷ್ಟೇ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೀತಾರಾಮರ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹ ಸಿಂಧುಸದೃಶವಾಗಿ ಲೋಕಗೌರವಭಾಜನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಅಳಿಲು ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಗದ ಅಂಜನೆಯ ಸುಗ್ರೀವವಕ್ಷಿರಂಹ ಜಂಬವ ತಾರೆ ಮಂಡೋದರಿ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ ಕುಂಭಕರ್ಣ ಮುಂತಾದವರ ಸುಪ್ತ ಆತ್ಮಧೀಧಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಲವಾಗಿ ಬೆಳಗಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಭುವನಾದರ್ಶಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ರಾಮ ಸೀತೆಯರು ಹೇಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೋ ಹಾಗೆಯೇ ರಾಮಸೀತೆಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳು ತ್ರಿಕಾಲಾಬಾಧಿತವಾದ ಮಹೋನ್ನತಿಗೇರುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಪಾತ್ರವೂ ಅವಿಸ್ಮರಣೀ ಯವಾಗಿ ದುಡಿದಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಸರ್ವೋದಯ ದರ್ಶನದ ಜೀವಂತ ಪ್ರತಿಮೆ ರಾವಣ. ಅವನ ಆರಂಭದ ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಾದಿ ದುರ್ಗುಣ ಪರ್ವತಗಳು ಕರಗಿ ಅವನು ರಾವಣತ್ವವನ್ನು ಅಳಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಮತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು ಶ್ರೀರಾವಣನಾಗುವಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ವಂತ ಅಭೀಷ್ಟೆಯ ಜೊತೆಜೊತೆಗೇ ಚಂದ್ರನಖಿ, ಮಾರೀಚ, ಅನಲೆ, ವಿಭೀಷಣ, ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ, ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ, ಸೀತೆ, ಮಂಡೋದರಿಯರ ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗಗಳ ಸತತ ಸತ್ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಪರಮಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ದುಡಿದಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲರ ಸದಭೀಷ್ಟೆಯ ತೀವ್ರ ವಿದ್ಯುತ್ ಕಡೆಹಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ರಾವಣಾತ್ಮ ತನ್ನ ಬಹುಮುಖ ಕಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಧರ್ಮವಿಗ್ರಹವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಇಡೀ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಸುಳಿಯೊಳಗೇ ಸುತ್ತುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಅಂಥ ಭಾವ ಕಾಡಿದರೂ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಅವು ಆ ಸುಳಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಸರ್ವೋದಯದ ವಿಶಾಲ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚರಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ತನ್ನ ಪತಿಯುದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೋರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಮಂಡೋದರಿ ಮೊದಲು 'ನಿನ್ನ ನೋಂಪಿಯಿಂ ಕಿಡುಗೆನ್ನ ಪತಿಯ ಹೃದಯದ ಪಾಪ

ಕಿಲ್ಬಿಷಂ'[13] ಎಂದು ವಿನಂತಿಸಿದರೂ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅವಳ ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ವಾಣಿಯಿದು: “ಸನ್ಮತಿಯುದಿಸಿ ಶಾಂತಿ ಸುಖಮಕ್ಕೆ ಸರ್ವರಿಗೆ!”[14] ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆಗಾಗಿ ಹನುಮಂತ ಲಂಕೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಮಂಡೋದರಿ ರಾವಣರಲ್ಲಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆಯುವ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ‘ನಿನ್ನ ಉಸಿರ ಹರಕೆಯನ್ನೇ ನಿನ್ನ ಕಿವಿ ಧ್ಯಾನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಲಿಸಿತು’ ಎಂದು ರಾವಣ ನುಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ಸತಿ ಮಂಡೋದರಿ ‘ನಿನಗೆ ಅಶುಭವನೆಂತು ನನೆಯಲಿ?’ ಎಂದುತ್ತರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ನನಗೆ ಅಶುಭವನ್ನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಶುಭವನ್ನು ನೆನದಿರುವೆಯೆಂದು ಆತ ಹೇಳಿದಾಗ ಮಂಡೋದರಿಯ ಹೃದಯದಾಳ ದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಉತ್ತರವಿದು :

ಸರ್ವರ್ಗ ಶುಭಮಿರ್ಕೆ, ಪ್ರಭೂ.

ಕಲ್ಯಾಣ ಕಲ್ಪತರು, ಲೋಕಗುರು, ಶಿವನಿದಿರ್

ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಮೇಕೆ?[15]

- ಇದು ಅಖಂಡ ಕಾವ್ಯ ಸ್ಫುರಿಸುವ ಸರ್ವೋದಯ ದರ್ಶನದ ಧ್ವನಿ. “ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.ಈ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಯಾರೊಬ್ಬರೇ ಕಾರಣರಲ್ಲ. ತೀರ ಭಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವದ ಪಾತ್ರಗಳೂ ತಮಗೆ ಆಗದ ಚೇತನಗಳ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟವಿದ್ದೊ ಇಲ್ಲದೆಯೊ, ತಿಳಿದೊ ತಿಳಿಯದೆಯೊ ತಪಿಸುತ್ತಾರೆ.... ಸರ್ವೋದಯವೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರ ಉದಯ ಎಂದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ- ಎಲ್ಲ ಮಟ್ಟಗಳ ಉದ್ಧಾರ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ; ಎಲ್ಲರಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಉದಯ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ.....ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಎಲ್ಲರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿ ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ.”[16]

ಪರಮಹಂಸರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ವಾಹಿನಿಯಾಗಿ ಹರಿದು ಪಾತ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸ್ವಭಾವ ದೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ತೋರಿಕೆಯ ವೈರುಧ್ಯಗಳ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿರುವ ಸಮನ್ವಯ ಶೀಲತೆಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ಎಂದರೆ ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ವೀರಶೈವ, ವೈದಿಕ, ಇತ್ಯಾದಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರೂಪ್ಯ ಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಮತಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಹಣೆಪಟ್ಟಿ ತಗುಲಿಸಿಕೊಂಡ ಧರ್ಮವಲ್ಲ; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆತ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ, ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕೃತಿ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವಧರ್ಮ. ಇಲ್ಲಿನ ದಶರಥ, ಕೌಸಲ್ಯ, ಕೈಕೆ, ಮಂಥರೆ, ರಾಮ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ಭರತ, ಸೀತೆ, ಉರ್ಮಿಳೆ, ಸುಗ್ರೀವ, ವಾಲಿ, ತಾರೆ, ಆಂಜನೇಯ, ಸಂಪಾತಿ, ರಾವಣ, ವಿಭೀಷಣ, ಕುಂಭಕರ್ಣ, ಚಂದ್ರನಖಿ, ಮಂಡೋದರಿ, ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ, ಅನಲೆ, ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾನಿರತವಾಗಿವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಧ್ರುವದೂರದ ಧರ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ವಿಭಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲ ಕಥೆಯ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ, ಅಖಂಡ ಕಾವ್ಯ ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಮಹೋದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗಾರರಾಗುತ್ತ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧ್ರುವಾಂತರದ ವೈರುಧ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪರಸ್ಪರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತ ಬಾಗುತ್ತ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಸುಮುಖರಾಗಿ ಸುಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಸಮಾನ ಹೃದಯರಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತ ಪರಮಾಶಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಸಂಬಂಧಿಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ, ಆದರೂ ಸುಸಂಬಂಧವೂ ಸಹಜವೂ ಎನ್ನಿಸುವ, ಬೆಳವಣಿಗೆ ಯನ್ನು ಪಡೆದು ಈ ಕೃತಿಗೆ ಒಂದು ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಎತ್ತರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಧ್ವನಿಗೋಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ದಶರಥ ಕೌಸಲ್ಯ ಇಬ್ಬರೂ ಶ್ರೀರಾಮನ ಯೌವರಾಜಭಿಷೇಕದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರು. ಕೈಕೆ ಮಂಥರೆ ಭರತನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರು. ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸತೊಡಗಿದಾಗ ದಶರಥ ಕೌಸಲ್ಯೆಯರು ಕೈಕೆಯ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಮಣಿಯುವ ಮೂಲಕ ಕುಟುಂಬ ಸಂಘರ್ಷ ವಿಘಟನೆಯ ತೀವ್ರಸ್ವರವನ್ನು ಮುಟ್ಟದಂತೆ ಸಂಭಾಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಭರತನ ಪರಮಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಎದುರು ತಮ್ಮ ಬಯಕೆ ಬಯಲಾಗತೊಡಗಿದಾಗ ಕೈಕೆ ಮಂಥರೆಯರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ಋತದಿಚ್ಛೆಗೆ ಬಾಗುತ್ತಾರೆ, ತಮ್ಮ ಕ್ಷಣಿಕ ತಾಮಸತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಭೋಗಾಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ

ಘಟನಾವಳಿಗಳ ಅನಪೇಕ್ಷಿತ ತಿರುವಿನಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕೈಕೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಯರು ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅರಿತು ಆಕ್ರಮಣ ಆಲಂಬನದಿಂದ ಬಂಧಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ರಾಮಾಗಮನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೈಕೆ ರಾಮಜನನಿಯ ತೋಳ್ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಿಶುವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾಳೆ; ಕೌಸಲ್ಯೆ ಅವಳನ್ನು ತಾಯಿಯಂತೆ ಸಂತವಿಸಿ ರಾಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕರೆದೊ ಯ್ಯುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮನ ವನವಾಸಗಮನಕ್ಕೆ ಆಗ್ರಹಿಸಿದ ಇದೇ ಕೈಕೆ ರಾಮನನ್ನು ಎದುರು ಗೊಂಡು,

....ನಿನ್ನ ಮೆಯ್ಯಂ ಪೆತ್ತ ತಾಯಲ್ರು,
ನಿನ್ನಾತ್ಮಮಂ ಪೆತ್ತಳಾನೆಂಬ ಪೆರ್ಮೆಯಂ
ನುಡಿಯಿಲ್ಲದೆಯೆ ನುಡಿದಳೆಂಬಂತೆ ಪರಸಿದಳೆ
ಚಿನ್ನೆಯ ಮಹಾಮನದಿಂ[17]

ದುಡುಕು, ಶೀಘ್ರಕೋಪ, ತೀವ್ರಭಾವುಕತೆ ಮತ್ತು ಉಗ್ರಭ್ರಾತೃನಿಷ್ಠೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಅಣ್ಣ ರಾಮನ ಸಮಯಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸಂಯಮ, ದೂರದೃಷ್ಟಿ, ತಾರತಮ್ಯ ವಿವೇಕಜ್ಞಾನ, ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಲೋಕಕಾರುಣ್ಯಗಳ ಬೆಳುದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ತನ್ನ ಕೆಂಡತನವನ್ನು ಮಾಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸತಿಯನ್ನಪಹರಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಅನಂತವೇದನೆಯ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ದೂಡಿದ ಮತ್ತು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ನಿರಪರಾಧಿಗಳ ಹತ್ಯೆಗೆ ಕಾರಣನಾದ ರಾವಣನ ಬಗ್ಗೆ ಅದಮ್ಯ ಕ್ರೋಧದ್ವೇಷಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು ಅಸಹಜವೆನಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮ ಆಡುವ ಮಾತುಗಳಿವು :

ನಾನೆ ಅವನಲ್ಲದಿರೆ ಆ ದಶಗ್ರೀವಂಗದೇನ್
ಸೀತೆಯನ್ನೊಲಿವುದುಂ ಮೇಣವಳನುಯ್ಯುದುಂ,
ಕೇಳ್, ಮೊಗ್ಗೆ?[18]

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ರಾವಣನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಸಗುವ ಬಗ್ಗೆ ವಿಭೀಷಣ ಅನುಮಾನ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಾಗ ರಾಮನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊಮ್ಮುವ ಈ ನುಡಿಗಳು ಈ ಸಮನ್ವಯ ದರ್ಶನದ ಉಜ್ವಲ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ :

ಮುಂದೆ, ಮುಂಭವದಿ, ಮಗನಾಗಿ ಸಂಭವಿಪಂಗೆ
ತಂದೆಯಾಗುವನಿಂದೆ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಸಗುವೊಲ್,
ನೀನಿಂದು ರಾವಣಂಗೆಸಪ ಸತ್ತ್ವಿಯೆಯೊಳಾಂ
ಸುಪ್ರೀತನೆಂ! ವೈರಿಯಾದೊಡಮನಗೆ ಸಮಂ
ಆ ದಿವಂಗತ ದೈತ್ಯನತುಳ ವೀರ್ಯದೊಳಾತ್ಮ
ಸತ್ವದೊಳ್ ನಿರ್ಭೀತಿಯೊಳ್ ತೇಜದೊಳ್, ಮತ್ತೆ
ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯೊಳಂತೆ ಚಿತ್‌ತಪಸ್ ಶಕ್ತಿಯಲಿ![19]

ಪತಿಯನ್ನಗಲಲಾರದೆ ಅವನೊಡನೆ ಉಗ್ರಭೀಕರ ಅರಣ್ಯದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳ ಸರಣಿಗೆ ಎದೆಯೊಡಲು ಹಿಂದೆಗೆಯದೆ ವನಕ್ಕೆ ನಡೆದವಳು ಸೀತೆ; ಪತಿಪರಾಯಣೆಯಾದರೂ ಅಕ್ಕ ಭಾವಂದಿರ ನಿರಂತರ ನಿರುಪಾಧಿಕ ಸೇವೆಗೆ ತನ್ನಿಂದ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಬಾರದೆಂದು ಮತ್ತು ಮಗ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಅಗಲಿ ಜರ್ಝರಿತಮನಸ್ಕರಾದ ಅತ್ತಮಾವಂದಿರಿಗೆ ತನ್ನಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ದುಃಖಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಾರದೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಉಳಿದು ಅವರೆಲ್ಲರ

ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ತಪೋನಿರತಳಾ ದವಳು ಉರ್ಮಿಳೆ. ಆದರೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರ ಸುಖ ಸಂತೋಷ ನೆಮ್ಮದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಸದಾ ಕಾತರರು.

ಸೀತೆಯ ಪರಮೋದ್ದೇಶ ರಾಮಮಂಗಲ, ರಾಮಮಿಲನ; ಮಂಡೋದರಿಯ ಪರಮೋದ್ದೇಶ ರಾವಣಕ್ಷೇಮ, ರಾವಣ ಮನಃಪರಿವರ್ತನ. ರಾವಣನೆಂದರೆ ಸೀತೆಗೆ ತೀವ್ರ ದ್ವೇಷ, ತಿರಸ್ಕಾರ, ಅಸಹ್ಯ; ಮಂಡೋದರಿಗೆ ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲವಾದರೂ ರಾವಣನ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಜವಾದ ತೀವ್ರ ಪ್ರೇಮ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಪರಸ್ಪರ ಭೇಟಿ, ಗೌರವಯುತ ಸಂವಾದ, ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಸಮಾನ ಕ್ಷೇಮ ಕಾತರತೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತವೆ; ಹೃದಯೋದ್ದೇಶ ಗಳು ಸಮನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ರಾವಣನನ್ನು ಕಃಪದಾರ್ಥದಂತೆ ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಸೀತೆ, ತನ್ನ ಪತಿಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಂತೆ ರಾವಣನ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ನಿರತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮಂಡೋದರಿ ಕೂಡ ಸರ್ವರ ಶುಭೋದಯಕ್ಕಾಗಿ ವ್ರತ ಬದ್ಧಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.

ಅನಲೆಗೆ ರಾವಣನೆಂದರೆ ಅತೀವ ವಾತ್ಸಲ್ಯ; ಅಪ್ಪ ವಿಭೀಷಣನೆಂದರೆ ಮುಗಿಯದ ಮಮತೆ; ಕುಂಭಕರ್ಣನೆಂದರೂ ಅಳೆಯಲಾಗದ ಅಕ್ಕರೆ. ವಿಭೀಷಣ-ರಾವಣರ ನಡುವೆ ಸಂಘರ್ಷಗಳೇರ್ಪಟ್ಟಾಗ ಆಕೆ ಅಪ್ಪನ ಕಡೆ ವಾಲಿದರೂ ರಾವಣನ ಮನದಾಳದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪನ ಅನುಮತಿಗೆ ಓಗೊಟ್ಟು ರಾವಣಾಂತಃಪುರದಲ್ಲೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾಳೆ ಅವಳು. ದೊಡ್ಡಪ್ಪನ ಬಗ್ಗೆ ಮಹದಭಿಮಾನ ವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳು ವಿಜೃಂಭಿಸಿದರೂ ಸೀತೆಯ ಬಗೆಗೂ ಅವಳಿಗೆ ಅಂಥದೇ ಕರುಣೆ, ಅಭಿಮಾನ, ಗೌರವ, ಭಕ್ತಿ. ದೊಡ್ಡಪ್ಪನ ಮಂಗಳಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಜೊತೆಜೊತೆಗೇ ಸೀತಾ ಕಲ್ಯಾಣಕಾಂಕ್ಷೆಯೂ ಮಿಳಿತ ಅವಳಲ್ಲಿ. ಈ ಎರಡೂ ಹಿತಗಳೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಅವಿರೋಧದ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿವೆ ಅವಳಲ್ಲಿ. ರಾವಣನಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಅವನಿಗೆ ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಪಮ ಪ್ರೀತಿ; ಆದರೆ ತಮ್ಮ ವಿಭೀಷಣನ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಹನೆಯ ಅಗ್ನಿವರ್ಷ. ವಿಭೀಷಣನ ಸ್ವಭಾವ ಕೂಡ ಅಂಥದೇ. ಅಣ್ಣನ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಅಭಿಮಾನ ಗೌರವ ಅಕ್ಕರೆ; ಅವನ ಕೃತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಅಸಂತೋಷ; ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ಗೌರವ. ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಮೇಲೆ ಅಗಾಧ ಪ್ರೇಮ, ರಾಮನ ಧರ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಲವು. ದೇಶದ್ರೋಹ ಧರ್ಮದ್ರೋಹ ಎರಡೂ ಘಟಿಸಿದಂತೆ ಅವನ ಸಮನ್ವಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೀತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಅದಮ್ಯವಾದ ಕಾಮವ್ಯಾಮೋಹ, ರಾಮನ ಬಗ್ಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಗಾಢವಾದ ದ್ವೇಷ ಅಸೂಯೆ ಅಸಹನೆ ರಾವಣನಿಗೆ. ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಅವನಿಗೆ ಸೀತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅದು ಪ್ರೇಮಾಕರ್ಷಣೆ ಯಾಗಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿ ಗೌರವಾಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿ ರೂಪುಧಾಳುತ್ತದೆ. ಸೀತೆಯನ್ನು ವಿಟನಾಗಿ ಕಾಮಿಸಿದವನು ಶಿಶುವಾಗಿ ಅವಳ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೊದಗಿದ ಅತೀಂದ್ರಿಯಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮತ್ತು ಕುಂಭಕರ್ಣರಿಬ್ಬರೂ ಸೀತೆಯ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅವನ ಪಶುಕಾಮ ಮಾಗಿ ಶಿಶುಪ್ರೇಮವಾಗಿ ಹಣ್ಣಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ರಾವಣತ್ವ ಅವನೊಳಗೇ ಇದ್ದ ರಾಮತ್ವಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ರಾಮತ್ವ ವಿಜೃಂಭಿಸಿ ಆ ರಾವಣತ್ವವನ್ನು ಆಪೋಶನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಪಾತ್ರಗಳ ವಿಕಾಸದ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಲೋಚನಾಸ್ತರದಲ್ಲೂ ಈ ಕಾವ್ಯ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸರ್ವಧರ್ಮಸಮನ್ವಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡರಿಸಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ವಸಿಷ್ಠ ಪರಂಪರಾಗತ ಯಜ್ಞಾಚರಣೆಯ ಸೂಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಗಿತ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಚಾಲನೆ ಕೊಡಬಯಸಿದರೆ, ಸಮಕಾಲೀನ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗದ ಆ ಗೊಡ್ಡು ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ಸರ್ವಪ್ರಜಸಮ್ಮತವಾದ ಅಹಿಂಸಾ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸಮಷ್ಟಿ ಹಿತಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಾದ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ, ಜಬಾಲಿ. ವಿಭೀಷಣನ ಪಾತ್ರ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರನಿಷ್ಠೆಗಳ ನಡುವಣ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ವಿಭೀಷಣ ರಾವಣನ ತಮ್ಮನಾಗಿ ಭ್ರಾತೃನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ರಾಜನಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಮೆರೆಯುವುದು ಅವಶ್ಯಕ ಎನಿಸಿದರೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಮತ್ತು ಚಿರಕಾಲಿಕವಾದುದು ರಾಷ್ಟ್ರನಿಷ್ಠೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ತರ್ಕಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಯಣ ಕಥೆಯ ಉತ್ತರಾರ್ಧವೆಲ್ಲ ಬಗೆಬಗೆಯ ಯುದ್ಧದ

ಮಾರ್ಮೋಳಗಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ 'ದಶಾನನ ಸ್ವಪ್ನಸಿದ್ಧಿ'ಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸಮರದ ಸರ್ವವಿನಾಶ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತ ಯುದ್ಧನಿಷೇಧದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವು ಒಂದೆರಡು ನಿದರ್ಶನಗಳು ಮಾತ್ರ.

ಹಾಗೆಯೇ ಕಟುವಾಸ್ತವತೆ, ಆದರ್ಶಪರಪತೆ, ಉದ್ಧಟತನ, ಹಿಂಸೆ, ಅಹಿಂಸೆ; ದೈವವಾದ, ಪೌರುಷವಾದ, ಪ್ರೀತಿ, ದ್ವೇಷ, ಸಂಪ್ರದಾಯಶೀಲತೆ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲತೆ, ಭೂತಪ್ರಜ್ಞೆ, ವರ್ತಮಾನ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಭವಿಷ್ಯತ್‌ಕಾಲೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ನಿಲುವು, ಪ್ರಜತಂತ್ರ ಧೋರಣೆ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಮುಂತಾದ ತೋರಿಕೆಯ ವೈರುಧ್ಯಗಳು ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸುಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮತ್ತು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ' ಕೇವಲ ಕಲಾಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ'ಯ ದರ್ಶನ ಇಡೀ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನವನ್ನೇ ತನ್ನ ಸುವಿಶಾಲ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಅಖಂಡ ಕಾವ್ಯವೇ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ'ಯ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆ. "ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಕಾರವಾಗಿ ಅಮಂಗಳಕರವಾಗಿ ವಿರೋಧಾಭಾಸವಾಗಿ ಸಮಸ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಸಂಬಂಧವಾಗಿ ತೋರುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಅಖಂಡದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಕಾರಣವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮಂಗಳಕರವಾಗಿ ಅವಿರೋಧ ವಾಗಿ ಅಕ್ಷಿಪ್ಪವಾಗಿ ಸುಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ." [20] ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೂ ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಕಾವ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿ ಬೇಡನಿಗೆ ಶಾಪವೀಯದೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆ ಯನ್ನು ಜಗೃತಗೊಳಿಸಿ, ಆತ್ಮಾವಲೋಕನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಸತ್ತ ಕ್ರೌಂಚವನ್ನು ಬದುಕಿಸುವ ಘಟನೆ ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶ. ಆದರೆ ಈ ಪತಿತೋದ್ಧರಣ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನ ಕಾರ್ಯ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಅವಿರತವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತ ರಾವಣನ ಮಹಾಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಶ್ರೀರಾಮ-ಸೀತೆಯರು ಸಹ ಅಗ್ನಿ ಗರ್ಭದಿಂದ- ವತರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಪೂರ್ವ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ-ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅತಿಮನಸ್ಸು ಅವತರಿ ಸುವುದು- ಪರ್ಯವಸಾನಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಘಟನೆಯ ವಿಕಾಸದ ಹರವು ಎಷ್ಟು ವ್ಯಾಪಕವೆಂಬುದು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ ದಶರಥ ಅರಮನೆಯ ಸಿರಿದೋಟದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತ, ತನ್ನ ಮರಿಗಳ ತೆರೆವಾಯ್ಲೆ ತನ್ನ ಕೊಕ್ಕನ್ನಿಟ್ಟು ಗುಟುಕು ಕೊಡುವ ತಾಯ್ಪುಕ್ಕಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಅದು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ತನ್ನ ಬಡತನವನ್ನಾಡಿ ಮೂದಲಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗಿ ಆ ವಿಹಂಗಮ ಸುಖಕೆ ಕಾತರಿಸಿ ಕರುಬಿ ಕುದಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸಾಮಾನ್ಯ ಘಟನೆ "ವಿಭೂತಿಯಂ ತಿಕೆಗೆ ಕರೆವಾಸೆಯಂ ಕೆರಳಿಸಿದುದಾ ದೊರೆಯ ಹೃದಯದಲಿ!" ಮಂಥರೆ ಶಿಶುರಾಮನಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ತೋರುವ ಕ್ಷುದ್ರವೆನಿಸುವ ಘಟನೆ, ಶ್ರೀರಾಮನ ದೈವಿಕ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡವಳು ಮಂಥರೆಯೊಬ್ಬಳೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಮತ್ತು ಅವನ ಅವತಾರದ ಪೂರ್ಣವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳಾಗುವವಳು ಅವಳೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ.

ಮಂಥರೆಯ ಪಾತ್ರಕಲ್ಪನೆಯೇ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಒಂದು ಸಾರ್ಥಕ ಪ್ರತೀಕ. ಆದಿಕವಿ ಹಾಲಿನಂಥ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಲಾಹಲವನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುಸಂತೋಷಿಯೆಂಬಂತೆ ಮಂಥರೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದರೆ, ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ಕವಿ ಅವಳ ಆ ಗಳಿಗೆಯ ಮನೋ ಧರ್ಮ ಮೂಡಲು ಕಾರಣವಾದ ಸಮರ್ಥ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹಾಗೂ ಆಕೆಯ ಉತ್ತರ ಜೀವನದ ಭವ್ಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆಕೆಗೆ ಪೂರ್ಣತೆ ಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ಷುದ್ರ ಜೀವಿ ಕೂಡ ಸತ್ಪಥಗಾಮಿಯಾಗುವ ಮೂಲಕ ಎಂಥ ಮಹದ್ವಿಕಾಸವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈಕೆ ಜ್ವಲಂತ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮಂಥರೆಯ ಕೃತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ತೆಗಳುವಾಗ, ಆಕೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಮಾಯಣದ ಘಟನೆಗಳು ಯಾವ ತಿರುವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ, ಆಕೆಯ ಮಹತ್ವದರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೈಕೆ-ಭರತರ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಸೀಮಿತ ವರ್ತುಲದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಥರೆ, ತನ್ನ ಭೌತದೇಹವನ್ನು ಜಲಾರ್ಪಣಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಶರೀರ ಳಾಗಿಯೇ ರಾಮನ ಪುನರಾಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ಚರಿಸುತ್ತ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತ ಆ ಅದೃಶ್ಯ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತಳಾಗಿ ರಾಮಾಗಮನದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನರಹಿ ಕೃತಕೃತ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರ ನಿಂದೆಗೆ ತುತ್ತಾಗುವ ಕೈಕೆ ಕವಿಯ ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯ

ಫಲವಾಗಿ ರಾಮಾಮಹಿಮಾ ಪ್ರಕಾಶನ ಸೂತ್ರಧಾರಿಯಾಗಿ. ತನ್ನ ಲೋಕಗೌರವ ತ್ಯಾಗದಿಂದ, ಸರ್ವಗೌರವಭಾಜನಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಕೈಕೆಯ ಬೇಡಿಕೆಗಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ಅವಾಚ್ಯವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿದ ದಶರಥ ಕೊನೆಗೆ ಶ್ರವಣಕುಮಾರನ ಬಗ್ಗೆ ತಾನು ಗೈದ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು, ದಿವ್ಯದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಶಾಂತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪುತ್ತಾನೆ.

ಅಹಲೈಯ ಶಿಲಾತಪಸ್ಸು ರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ದಾರಿತಪ್ಪಿಸಿ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಅವನ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ತನ್ನ ಕರ್ಮದ ಕಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೊತ್ತಮೊದಲಿಗೆ ಅನಾವರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅವನ ಪತಿತೋದ್ಧರಣಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದೊಂದು ಘಟನೆಯೂ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಬೆಳೆದುನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮಂಥರೆಯ ಚಾಡಿ, ಕೈಕೆಯ ಹಟ, ಸೀತೆಯ ಸುವರ್ಣ ಜಿಂಕೆಯ ವ್ಯಾಮೋಹ, ರಾವಣನ ಸೀತಾ ವ್ಯಾಮೋಹ, ವಿಭೀಷಣ ಪಕ್ಷಾಂತರ, ಸೀತೆಯ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮುಂತಾದವೆಲ್ಲ ಅಪರಾಧಗಳೆ. ಸೀತೆ ಚೆನ್ನದ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಬಯಸದಿದ್ದರೆ, ರಾವಣ ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಸೀತೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆ? ಸೀತೆಯ ದರ್ಶನ, ಸೀತೆಯ ಧವಳಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ತ್ರಿಜಟೆ ಚಂದ್ರನಖಿ, ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿ ಮುಂತಾದ ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಬೆಳಕಿನ ಪಥವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಉದ್ಧಾರವಾಗಲಿಲ್ಲ! ಸೀತಾಪಹರಣದಿಂದ ರಾವಣನ ಪತನವಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಮತ್ತು ರಾವಣವಧೆಗಾಗಿಯೇ ರಾಮಾವತಾರವಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಆದಿಕವಿ ದೃಷ್ಟಿಯಾದರೆ, ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭಗವಂತನಾವಿರ್ಭಾವದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮತ್ತು ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳೊಡನೆ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಾನೂ ಮಹತ್ತಿಗೇರುವನೇ ಹೊರತು ಅಧಃಪತನಕ್ಕಿಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಸಾಧುವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಆಧುನಿಕ ಕವಿಯ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಜಡ ಚೇತನವಾಗುವತ್ತ ಕ್ರಮಿಸುವುದು, ದುಷ್ಟಶಿಷ್ಟನಾಗುವತ್ತ ಸಾಗುವುದು, ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ದೌರ್ಬಲ್ಯವರಿತು ಅದರೊಡನೆ ಸೆಣಸಿ ಗೆದ್ದು ಪೂರ್ಣ ಮಾನವನಾಗುವುದು ವಿಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಯೋಗ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಶೋಧನೆಯ ಫಲಶ್ರುತಿ. ಅಂತೆಯೇ ರಾವಣನ ಮಹಾಕಾಮ, ಅಹಂಕಾರ, ಶೌರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಸೀತಾ-ರಾಮರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿದ್ಯುದಾಘಾತಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಅಣಗಿ, ಕಾಮ ಮಾತೃಪ್ರೇಮವಾಗಿ ದ್ವೇಷ ಅಭಿಮಾನವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಪೂರ್ಣ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಯಿತು, ರಾವಣ ರಾಮನೇ ಆಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾವಣ ವಧೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ಇದ್ದಿಲ್ಲ ವಜ್ರವಾಗುವಂತೆ, ರೂಪಾಂತರ ಭಾವಾಂತರ ಹೊಂದಿದ. ಈ ಕಾರಣ ರಾವಣನದು ದುಃಖಾಂತವಲ್ಲ, ಸುಖಾಂತ. ಇದು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಸಾರುವ, ಕಂಡರಿಸಿರುವ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ. ಇಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಪೂರ್ಣತೆಯ ಕಡೆಗೆ ತುಡಿಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಈ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ' ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಳೆಯಾಗಿಲ್ಲ; ಒಳಗಿನಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿ ಅಖಂಡ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ಬೆಳಕಿನ ಹೊಳೆಯಾಗಿದೆ.

೭

ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ತಪಸ್ಸು, ವಿಧಿಶಕ್ತಿ, ಪಾಪಿಯುದ್ಧಾರ, ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಹಕಾರ, ಅಹಿಂಸೆ, ಗುರು ಮಹತ್ವ, ಅದಮ್ಯ ಆಶಾವಾದ, ವಿಕಾಸವಾದ, ಅವತಾರ, ಅಸಾಧಾರಣ ಮಾನವಾನುಕಂಪ ಮತ್ತು ಅದ್ವಿತೀಯ ನಿಸರ್ಗಪ್ರೇಮಗಳೂ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮತ್ತು ಕವಿಯ ದರ್ಶನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ದರ್ಶನ ಮಜ್ಜೆಗೆಯ ಮೇಲಿನ ಬೆಣ್ಣೆಯಂತೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ತೇಲದೆ, “ಈ ಲೋಕಜೀವನದ ಲೌಕಿಕ ತಳಮಳದಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮಜೀವನದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ, ತತ್ವವಿವೇಚನೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ-ಈ ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲೂ ದರ್ಶನ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದು”[21] ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲ ಅಪೂರ್ವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕತ್ರ ಸಂಗಮಿಸಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಕಲಾಸೌಂದರ್ಯವಾಗಿ ಕೆನೆಗಟ್ಟುವುದೂ ಈ ಮಹಾಕೃತಿಯ ಅನನ್ಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಡಾ. ದೇಜಗೌ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವಂತೆ, ಮೇಲ್ಕಂಡ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ, “ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ” ದೈವೀಪ್ರಜ್ಞೆಯ ವಿಕಾಸದ ಮಹಾಗೀತೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಹಾಗಾನ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಭಾವಗೀತೆ ನಾಟಕ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಕಿರಿದಾಗಿ ರೂಪುರೂಪದ ಈ

ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಪೂರವಾಗಿ ಭೂಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೈದೋರಿದೆ. ಅದೊಂದು ವಿಶ್ವಧರ್ಮದ ದರ್ಶನದಂತಿದೆ. ಅದು ಕಾವ್ಯವೂ ಅಹುದು, ದಾರ್ಶನಿಕ ಕಾವ್ಯವೂ ಅಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯತೆ ವಿಭೂತಿತ್ವಗಳ ಸಮ್ಮಿಲನವಿದೆ, ಅಸುರತ್ವಸುರತ್ವಗಳ ಮರ್ತ್ಯಾ-ಮರ್ತ್ಯಗಳ ಸಂಗಮವಿದೆ, ರೂಪಾರೂಪಗಳ ಸಮಾವೇಶವಿದೆ, ಕಾವ್ಯವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಪ್ರಯಾಗವಿದೆ; ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪೌರ್ವಾತ್ಯಗಳ ಕೂಟವಿದೆ, ಪ್ರೇಮತ್ಯಾಗಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿದೆ.

“ದರ್ಶನದೀಪ್ತವಲ್ಲದ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂದೇಶವಿರದ ಕಾವ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಲ್ಲ. ಸತ್ಯದ ಕಾಣ್ಕೆಯೇ ದರ್ಶನ. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ದರ್ಶನ ಸಾಧ್ಯ. ಸಮನ್ವಯ ಸಾಧನೆ ಅದರ ಫಲ. ವೈಚಾರಿಕತೆ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮನುಷ್ಯ ಮತವೇ ವಿಶ್ವಪಥ. ಈ ಎಲ್ಲದರ ಗುರಿ ಸರ್ವೋದಯ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಜಗತ್ತಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಸಂದೇಶವಿದು....

—
(ಸಂಖ್ಯಾಗೊಂದಲ / ಚುಕ್ಕೆ ಚಿಹ್ನೆಯ ಗೊಂದಲ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೆಲವು ಅಡಿಪಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ನಮೂದಿಸಿಲ್ಲ)

- [1] ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಮತ್ತು ಯುಗಧರ್ಮ, ಮುನ್ನುಡಿ, ಪು. ೩.
- [2] ಕುವೆಂಪು, ಕೊನೆಯ ತೆನೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶ.
- [3] ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ, ಪು. ೧೧೧-೧೩.
- [4] ಎಂ.ಕೆ. ಗಾಂಧಿ, ಸರ್ವೋದಯ (ಅನು: ಎಸ್.ವಿ. ಸಂಪತ್), ಪು. ೮.
- [5] ಅದೇ, ಪು. ೯.
- [6] ಕೆ. ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮಯ್ಯ, ಸರ್ವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ, ಕೈವಾರ ಕೈವಲ್ಯ, ಪು. ೭೮.
- [7] ಡಾ. ಸಿ.ಆರ್. ರೆಡ್ಡಿ, ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸವನವರ ದಿವ್ಯಜೀವನಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ ಉದ್ಧೃತ.
- [8] ಅರವಿಂದರು, ದಿವ್ಯಜೀವನ (ಭಾಗ ೧), ಅನು: ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸವ, ಪು. ೩೩.
- [9] ಕುವೆಂಪು, ತಪೋನಂದನ, ಪು. ೧೧೦-೧.
- [10] ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸವ, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಸಂದರ್ಶನ, ಪು. ೩೪.
- [11] ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ, ಪು. ೧೧೪.
- [12] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೩೩೭, ಸಾಲು ೧೬೫-೬೬.
- [13] ಅದೇ, ಪು. ೩೩೭, ಸಾಲು ೧೬೭.
- [14] ಅದೇ, ಲಂಕಾಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೪೫೮, ಸಾಲು ೬೧೬-೧೮.
- [15] ಸುಜನಾ, ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು, ಪು. ೧೫೪.
- [16] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೮೫೬, ಸಾಲು ೪೧೦-೧೩.
- [17] ಅದೇ, ಪು. ೭೫೧, ಸಾಲು ೩೬೧-೬೩.
- [18] ಅದೇ, ಪು. ೮೦೭, ಸಾಲು ೧೬೩-೬೯.
- [19] ದೇಜಗೌ, ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ, ಪು. ೧೧೧.
- [20] ಡಾ. ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಪು. ೧೧೭.
- [21] ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶ, ಪು. ೧೩೭-೮.

೧೩. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು

(1)

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯದ ಮಹತ್ವದ, ಅದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಸಾರಭರಿತ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಪರೆಯ ಚಿರಾಂಶಗಳನ್ನು ಹೀರಿ ಹೃದ್ಯತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ; ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಧ್ಯೇಯ ಧೋರಣೆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಅವಿರಸವಾಗಿ ಅವಿರತವಾಗಿ ರಾಸಾಯನಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೊಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ, ಈ ಭೂತ-ವರ್ತಮಾನಗಳ ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಅದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಲು ಕಾಣಿಸಲು ಕತ್ತೆತ್ತಿ ಕಣ್‌ಚಾಚಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಅಂತರ್‌ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಹರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಇಂದಿನ ಕೃತಿ ಶಿಖರಗಳೊಡನೆ ಅದನ್ನು ತುಲನೆಗೆ ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ಒಡ್ಡುವ, ವರ್ತಮಾನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಡ್ಡುವ ಅಗ್ನಿವಿವ್ಯವನ್ನು ಅದು ಹೇಗೆ ಎದುರಿಸಿ ತನ್ನ ಮೂಲ ದನಿ ಬಣ್ಣ ಎತ್ತರಗಳನ್ನು ಕಾದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಭಾವುಕವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಆ ಕೃತಿಗೆ ಅರ್ಹಗೌರವವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸದಂತಾಗುತ್ತದೆ ವಿಮರ್ಶಕ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥಾಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಪಂದನಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಮತ್ತು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಲಾಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದಾಖಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ? ಆಧುನಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಹುಟ್ಟಲಾರದೆಂಬ ಅನಿಸಿಕೆಗೆ ಸವಾಲಾಗಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಈ ಕೃತಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕೃತಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಹಗೌರವದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಯಾದರೂ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಈ ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವನಿರ್ಣಯದ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅತ್ಯಗತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೧. ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಸಮಗ್ರಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ

ಯಾವುದೇ ಕೃತಿ ಒಂದು ಕಾಲಮಾನದ ದೇಶಮಾನದ ಜನಮನೋಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಎನ್ನಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆ ಕಾಲದೇಶಗಳ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಚಾರಗಳ ಜೀವರೇಖೆಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. "ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕವಿಯೂ ಅಂದಂದಿನ ಕಾಲದೇಶಗಳ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕಿರುವ ಕಾರಣ ಅವನು ಅಂದಿನ ಶತಮಾನದ ಸತ್ವದಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಬದ್ಧನಾಗಿ ರುತ್ತಾನೆ. ಆದಕಾರಣ ಅವನ ಕೃತಿ ಅವನಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನದ ಕವಿ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅವನ ನಂತರದ ಮುಂದಿನ ಶತಮಾನದ ಕವಿ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶತಮಾನವೂ ತನ್ನದೇ ಆದ 'ಸಮಕಾಲೀನತೆ' ಯನ್ನು ಅಂದಂದಿನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.... ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜಗಜೀವನ ದಲ್ಲಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಂದ ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹೊಸ ಮಲ್ಯಗಳೂ, ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಗಳೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಂದಂದಿನ ಈ ಸಮಕಾಲೀನತೆಯನ್ನು ಕವಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಗ್ರಹಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ."

[1]

ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕಾವ್ಯದ ರಚನೆಯ ಕಾಲ ಭಾರತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ವಲ್ಲ, ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ವಿಷ್ಣುವದ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಪರ್ವ. ಈ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ಆರಂಭ ೧೯೩೬, ಮುಕ್ತಾಯ ೧೯೪೫. ಆಗ ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚ ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಮಹಾದಾವಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ವಿಲಿವಿಲಿಗುಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮತಾಂಧ ಮತ್ತು ಮದಾಂಧ ಹಿಟ್ಲರ್ ಅಖಂಡ ಜಗತ್ತನ್ನು ತನ್ನ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತ

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸುರೀ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ದೈತ್ಯನಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರನ್ನು ನಿರ್ದಯನಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವದು. ಪೈಶಾಚಿಕ ಮಾರಕಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮಾರ್ಮೊಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವದು. ಬ್ರಿಟನ್ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಅಂಥ ರಕ್ತಸನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಮಾನವ ಕುಲ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಉಸಿರಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಸೂರ್ಯನ ಉದಯವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೊಗದ ನೇಣಿಗೆ ಕೊರಳೊಡ್ಡಿ ತನ್ನತನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರೀರ್ಯರಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರ ನಾಡಿನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ನಾಡಪ್ರೇಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಗಳ ಮಿಂಚುಹೊಳೆಯನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಹಿಂಸೆ ಪ್ರಜತಂತ್ರ ಎಂಬ ಅಪೂರ್ವ ಮಹಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರೀ ಶಕ್ತಿಯೆದುರು ಒಡ್ಡಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ತ್ಯಾಗ ಬಲಿದಾನ ಸತ್ಯಪ್ರೇಮ ಸಮಾನತಾ ಧೋರಣೆ ಜತ್ಯತೀತತೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಏಕತೆ ಸ್ನೇಹಶೀಲತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿ ಮಹೋದ್ದೇಶಗಳಂಥ ಚಿರಮಲ್ಯಗಳ ಮಹಾಪೂರ ಒಂದೆಡೆ ಉಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಹಿಂಸೆ ಕ್ರೂರ್ಯ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ದಮನಶೀಲತೆಗಳು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಂಥ ಸಂತರು ವಿವೇಕಾನಂದರಂಥ ವೀರಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಿಂಹಧೈರ್ಯ ವನ್ನು ಪ್ರಚಂಡ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದ್ದರು. ಉಗ್ರಗಾಮಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಅರವಿಂದರು ಜಡದಿಂದ ಚೇತನ ಆವಿರ್ಭವಿಸುವ, ಅಣುಮಹತ್ತಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಕಾಸದ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಪಥವನ್ನು - ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಉಗ್ರತೆಯನ್ನು ತೊರೆದು - ಪ್ರತಿಪಾದಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಚಾರಶೀಲತೆ, ಸರ್ವಾಧಿಕಾರದ ವಿರುದ್ಧದ ಸೆಣಸು, ಅಹಿಂಸೆ, ಸರ್ವೋದಯ, ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯತೆ, ಮಾರಕಾಸ್ತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ, ಆತ್ಮಾರ್ಪಣಶೀಲತೆ, ಉದಾತ್ತ ಧೈರ್ಯವಾದಿತ್ವ ಮುಂತಾಗಿ "ಆ ಯುಗ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಬೃಹತ್ ಸತ್ತ್ವಗಳ ತತ್ತ್ವಗಳ ಹೋರಾಟದ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು." [2] ಈ ಯುಗದ ಈ ಮುಖ್ಯ ದನಿಗಳನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದೆ.

ಅ. ಅಹಿಂಸೆ

ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅಹಿಂಸಾತತ್ವ ಮತ್ತೆ ತಾಮಸಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ಮಹಾಪ್ರಬಲಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗ ಗೊಂಡು ಜಗತ್ತಿನ ಆದ್ಯ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡದ್ದು ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ-ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮೂಲಕ. ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ (ಕ್ರೌಂಚವಧೆ) ಹಿಂಸೆಯಿಂದಲೇ ನಿಜಂತ್ಯವನ್ನು (ಸೀತೆಯ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶ) ಪಡೆಯುವ ಆದಿಕವಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಆಧುನಿಕ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಅಹಿಂಸೆಯ ಜೀವಧ್ವನಿಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಆವಾಹಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಕೊಲೆಯ ಕಳಂಕವನ್ನು ಕರುಣೆಯ ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ತೊಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪಾಪಕ್ಕೆ ಶಾಪ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆಕ್ರೋಶ ಪ್ರತಿಕ್ರಮವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕೊಂಚಿಯನ್ನು ಕೊಂದ ವ್ಯಾಧನ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಕಾವ್ಯದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಆಕ್ರೋಶವನ್ನು ಕಾರಿ ಶಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಕೃತ್ಯ ಅವನ ಅಜ್ಞಾನದ ಫಲವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಕೋಪದ ಬದಲು ಕರುಣೆ ಮೂಡಿ, ತನ್ನಾತ್ಮ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೊರೆದು ಅವನ ಬಗೆಗರಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಕಳ್ಳ ಬೆಳ್ಳನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲು, ಅವನ ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಮೂಲಾಂಶಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಬೇಕು, ಆಗ ಮತ್ತೆಂದೂ ಅವನು ಕಳ್ಳತನಕ್ಕೆಳಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಈ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ವ್ಯಾಧನ ಮನದಾಳದ ಹಿಂಸಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಮನಶ್ಯಾಸ್ತ್ರೀಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಅವನಿಗೆ ಅಹಿಂಸಾಬೋಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಅಹಿಂಸೆಯ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ಶಕ್ತಿ. ಮೂಲಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥದೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿದರೂ, ಅದು ಕಾವ್ಯ ಸಂದರ್ಭದ ಮತ್ತು ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅವತರಿಸಿದಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣ.

ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಜಬಾಲಿ ದಶರಥನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತಿದು :

ಪೂರ್ವಪದ್ಧತಿವಿಡಿದು

ಮಾಳ್ಳ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಹಯಮೇಧ ಮೊದಲಾದುವಂ

ತೊರೆದು, ಹಿಂಸಾಕ್ರಿಯೆ ವಿಲ್ಲದಿಹ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ
ನೋಂತು, ದೇವರ್ಕಳಂ ಪೂಜಿಸಲ್ ಮೆಚ್ಚುವುದು
ಜಗವನಾಳುವ ಋತಂ.....

.....ವಿಶ್ವಮಂ

ಸರ್ವತ್ರ ತುಂಬಿದಂತರ್ಯಾಮಿ ಚೇತನಂ ತಾಂ
ಪ್ರೇಮಾತ್ಮವಾಗಿರ್ಪುದದರಿಂದ ಹಿಂಸೆಯಿಂ
ಪ್ರೇಮಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಸಂತಾನಮುಂದಿಸದಯ್.[3]

ಇಲ್ಲಿ ಈ ಶತಮಾನದ ಅಹಿಂಸಾವಿಜಯದ ಶಂಖಧ್ವನಿ ನಿನ್ನಂದೇಹವಾಗಿ ಮೊಳಗಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧವೂ
ಮಧ್ಯಜನ್ಮವೂ ನಿರುಪಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಯಾಗವಿರೋಧಿ ಮನೋಧರ್ಮ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಈ ಕಾಲದ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು
ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೆ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಪ್ರಳಯಭಯಂಕರ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಯುದ್ಧವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ
ಸೂಕ್ಷ್ಮರೇಖೆಗಳು ನೆಚ್ಚುಕೊಂಡಿವೆ. ಆ ಯುದ್ಧದ ದಟ್ಟ ಹೊಗೆಯ ನಡುವೆಯೇ ಅದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ, ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಅಹಿಂಸೆಯ
ಮಹತ್ವವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ಮಾತುಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ದಶಾನನ ಸ್ವಪ್ನಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಂಕಾದೇವಿ
ರಾವಣನಿಗೆ ಆಡುವ ಮಾತುಗಳಿವು :

ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ

ಬಲಿಗೊಡುವೆಯೇನ್ ಲಂಕಾಪ್ರಜಸಂಖ್ಯೆಯಂ?
ಸಾಲದೇನಾದ ಬಲಿ? ತಾಯ್ ಸಂಕಟವನೇಕೆ
ಪೆರ್ಚಿಪೀ ಪೇಡಿತ್ತನಮಯ್? ನಿನ್ನ ಬಿಂಕಕ್ಕೆ
ಬೆಳೆಯವೇಳ್ಕುಮೆ ವಿಧವೆಯರ ಸಂಖ್ಯೆ? ಮಕ್ಕಳಂ
ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೈಯರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಕೂಳ್ಕೊಡುವರಂ
ಬಲಿಗೊಡುವನಾಥ ಶಿಶುಸಂಖ್ಯೆ?[4]

ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಭೀಕರ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳೆಲ್ಲರ ಮನದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ತುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಕವಿ ಇಲ್ಲಿ
ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತ್ರಿಜಟಿ, ಅನಲೆಯರು ಸೀತೆಗೆ ವಿವರಿಸುವ ಯುದ್ಧವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ
ಅನಪೇಕ್ಷಿತವೂ ವಿನಾಶಕಾರಿಯೂ ಆದ ಅದರ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಹೃದ್ಯದಕ ಚಿತ್ರವಿದೆ.

ಆ. ಪ್ರಜಪ್ರಭುತ್ವ

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಪ್ರಪಂಚದ ಬಹುತೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನ ಚ್ಯುತವಾಗಿ ಪ್ರಜಸತ್ತೆ ವರ್ಧಿಸಿದ ಕಾಲ; ಜನ
ಮನದ ದಾಸ್ಯಬುದ್ಧಿ ಕ್ಷಯಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಗಳು ಹೆಡೆಯತ್ತಿ ನಿಂತ ಪರ್ವಕಾಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಂತೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
ಚಳುವಳಿ ಭುಗಿಲೆದ್ದು ಬಲಿಷ್ಠ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ನಡುಗಿಸಿದ ಕಾಲ. ಈ ಪ್ರಜಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಧೋರಣೆ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ
ಮೊಗ ಪಡೆದಿದೆ.

ಜಬಾಲಿ ಸಾತ್ವಿಕ ಮಖವಿಧಾನವನ್ನು ದಶರಥನಿಗೆ ಬೋಧಿಸುವಾಗಲೆ 'ಪ್ರಜೆಗಳಂ ಬಡವರಂ ಸತ್ಕರಿಸವರ್ಗೆ ಬಗೆ ತಣಿವವೋಲ್'[5] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ : ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಜೆಗಳೆಂದರೆ ದೇವರು. ಅವರ ಹರಕೆ ದೇವರ ಆಶೀರ್ವಾದಕ್ಕೆ ಸಮಾನ. 'ಜನಮನದ ಶಕ್ತಿಮೇಣವರಭೀಷ್ಣೆಯೆ ಮಹಾತ್ಮರಂ ನಮ್ಮಿಳಿಗೆ ತಪ್ಪದೆಳೆತರ್ಪುದು ಕಣಾ!'[6] ಎಂದು ಕೂಡ ಆತ ಉದ್ಗರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಮೋದಯಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳಾಶಿತಕ್ಕಿಂತ ರಾಜಪುಣ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅಂತರಂಗದ ತೀವ್ರ ಬಯಕೆಯೇ ಕಾರಣ ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯಿಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರಜಪ್ರಭುತ್ವ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಾಯಕ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಪಟ್ಟಗಟ್ಟಲು ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುನ್ನ ದಶರಥ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಯಾಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾವಣನಂಥ ಸರ್ವಲೋಕ ಭಯಂಕರನಾದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯೂ ಕೂಡ ರಾಮಸೇನೆಯೊಡನೆ ಸಮರಕ್ಕಿಳಿಯುವ ಮುನ್ನ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಹಸ್ತ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ ವಿಭೀಷಣ ಇಂದ್ರಜಿತು ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮುಖರಷ್ಟೇ ಧೈರ್ಯ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯ ನಿರ್ಭೀತಿಗಳಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿಯೆಂಬ ತರುಣಕವಿ ಕೂಡ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನಾದ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ ಕೂಡ ತನ್ನದೆಯ ಭಾವಗಳನ್ನು ಹುದುಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳದೆ, ಧರ್ಮದೇವತಾ ಕೋಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಪ್ರಿಯ ಸತ್ಯವನ್ನಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿಯ ಮಾತುಗಳಂತೂ ಪ್ರಜತಂತ್ರದೃಷ್ಟಿಯ ಮತ್ತು ನೈಜ ದೇಶಪ್ರೇಮಿಯ ಹಾಗೂ ನಿರಂಕುಶಮತಿಯಾದ ವಿಚಾರಶೀಲನೊಬ್ಬನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ವಿರೋಧ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ದಿಟ್ಟ ಧೀಮಂತ ಆಲೋಚನಾಲಹರಿಯಾಗಿದೆ :

ಸುಖಮಮೂಲ್ಯಂ ಅದಾರ್ಗಾದೊಡಂ

ರಾಜಸುಖದಂತೆಯೆ ಪ್ರಜಸುಖಂ. ರಾಮಗೇಂ

ಸುಖವೊ? ಸೀತೆಗೆ ಸುಖವೊ? ಮೇಣೆಮ್ಮ ದೊರೆಗುಮೇಂ

ಸುಖಮಹುದೊ ಸುಖಮೊರ್ವನದೆ ಸರ್ವಸುಖಮಹುದೊ?

ಬಹುಜನರ ಸುಖಕೆ ಒರ್ವನ ಸುಖಂ ಬೆಲೆಯಹುದೊ?

.....

ಸುಖಮದೊರ್ವನದು ಸಕಲರ ದುಃಖಕಾರಣಂ

ತಾನಪ್ಪೊಡದು ನಿಂದನೀಯಂ, ನೃಪನದಾದೊಡಂ.[7]

ತನಗೊಂದು ನ್ಯಾಯ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೊಂದು ನ್ಯಾಯವೆಂಬಂತೆ ವರ್ತಿಸುವುದು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಜನನಿಂದೆಗಂಜಿಯಾದರೂ ರಾಮ ಸೀತೆಯ ಶೀಲವನ್ನು ಶಂಕಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಮನವಾಗಿ ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸುವುದು ಸುಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಪ್ರಜಪ್ರಭುತ್ವ ದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಮತ್ತು ಜನನಾಯಕನಿಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದೇ ಕಾನೂನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸೀತೆಯ ನಡತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನಾಗರಿಕವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿ ಅವಳ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿಸಿದ ರಾಮನ ನಡತೆಗೆ ಯಾರು ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ ಕೊಡಬೇಕು? ಸೀತೆ ತನ್ನ ಶೀಲಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಎದುರಿಸಿದ ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯವನ್ನೇ ರಾಮನೂ ಎದುರಿಸಬೇಕಾದದ್ದು ಪ್ರಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಸರ್ವಸಮಾನತಾ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಅಗತ್ಯ. ಅನಿವಾರ್ಯ. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಕಾವ್ಯದ ರಾಮ ತಾನೂ ಅಗ್ನಿಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಪ್ರಜಸತ್ತಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನವನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾನೆ, ಸರ್ವರ ಗೌರವಾದರಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ದನಿಯಾಗಿ ಅನಲೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾಳೆ :

ಪೂಜ್ಯೆಯಂ

ಪಾಲಿಸುವ ನೆವದಿ ನೀನುಂ ಪರೀಕ್ಷಿತನಲಾ!

ಲೋಕತ್ಯಕ್ಷಿಗೆ ಲೋಕಮರ್ಯಾದೆಗೊಳಗಾದ[8]

ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು, ಪ್ರಜಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಗೊಡದ ನಿರಂಕುಶ ಧೋರಣೆಯನ್ನು, ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥಾಭಿತ್ತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಸತ್ತೆಯ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ನಾಡಿಮಿಡಿತಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವುದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಸಂಗತಿ.

ಇ. ನಾಡಪ್ರೇಮ

ಸ್ವತಂತ್ರ ಅನಿಸಿಕೆಗಳ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆಯೇ ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಪ್ರೇಮದ ತೀವ್ರವಾದ ತುಡಿತ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದೆ. ಪಂಪ ಆಂಡಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಡಪ್ರೇಮ ಸಮುಚಿತವಾಗಿ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅನೌಚಿತ್ಯ ವೆನಿಸಿ, ಕಿಂಚಿತ್ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಜ್ವಲಂತ ಮಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಪ್ರೇಮ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಗಿಲ್ಲ. ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಕಾಳಜಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಈ ನಾಡಪ್ರೇಮ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಭಾವಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೈವೆತ್ತಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ಪರಿಮಿತ ಅವಕಾಶದಲ್ಲೂ ಕವಿಯ ಈ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಉಜ್ವಲ ಅಭಿಮಾನ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆದಿದೆ.

ದಶರಥನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ದೈವವಾದವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಪೌರುಷದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ದುಡುಕಿ ನುಡಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಸಂತೈಸುವ ಶ್ರೀರಾಮನ ನುಡಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದೇಶಾಭಿಮಾನ ಸುವ್ಯಕ್ತ :

ನಮ್ಮ ನಮ್ಮಂತಃಕಲಹದಗ್ನಿ ತಾಂ
ಸುಟ್ಟುರುಹದಿಹುದೆ ನಾಡನಿತುಮಂ? ಕಾಡಿಂಗೆ
ನಾನೊರ್ವನಾಗುವುದು ಲೇಸೊ? ಯುಗಯುಗಗಳಿಂ
ರವಿಕುಲದರಸುಗಳ್ ನಚ್ಚು ನೆಲೆವೀಡಾದ
ನಾಡಿದೆಲ್ಲಂ ತವಿದು ಕಾಡಾಗುವುದು ಲೇಸೊ?
ನಾಡ ಹಿರಿಯೊಳ್ಳಿಗೋಸುಗಮೆ ಬಲಿಗೊಡುವೆನಯ್
ನಾನೆನ್ನ ಕಿರಿಯೊಳ್ಳಿನಾನಂದದಿಂ.[9]

ರಾಮಬಾಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ವಾಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣೋತ್ಸ್ರಮಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾಯಿ ನಾಡನ್ನು ಕುರಿತು ಹಂಬಲಿಸಿ ಹರಿಸುವ ಭಾವಪ್ರವಾಹ ಅವನ ಉತ್ಕಟ ದೇಶಪ್ರೇಮದ ಉಜ್ವಲ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದು ನಿರಭಿಮಾನಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲೂ ಅಭಿಮಾನದ ಬುಗ್ಗೆಯೆಬ್ಬಿ ಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ :

ತಾಯ್ತಂದೆಯರ ನಾಡೆ!
ತಾಯ್ನುಡಿಯ ಮಲೆಗುಡಿಯ ಬೆಟ್ಟದಡವಿಯ ಬೀಡೆ!
ನಲ್ಲೊಟ್ಟಿಲಾದೆ, ಜೋಗುಳವಾದೆಯೆಳೆಯಂಗೆ.
ತಾರುಣ್ಯಕುಯ್ಯಾಲೆಯಾದೆ. ಜವ್ವನಕಾದೆ
ಪೆಣ್ಣೊಲೈ, ಮುಪ್ಪಿಂಗೆ ಧರ್ಮದಾಶ್ರಯಮಾಗಿ,
ಘಿಣಿರುವೆಡೆ ಶಾಂತಿಯಾಗರಮಾಗುತಿರ್ದಳಂ
ನಿನ್ನ ನಾಂ ತೊರೆಯುತಿಹೆನೌ, ಮನ್ನಿಸಾ, ತಾಯಿ![10]

ಇಂತೆಯೇ ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಅವನ ಅಂತರಾತ್ಮದ ಅಭಿಮಾನ ಉಕ್ಕಿ ಉಕ್ಕಿ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಅಕ್ಕರೆಗಳ ಸಕ್ಕರೆಯ ಪಾಕವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಲಂಕೆ, ಕನಕಲಂಕೆ, ದೈತ್ಯನಾಗರಿಕತೆಯ ನಂದನ. ತಮ್ಮ ಅಸುರವೀರರು ಅಮರರ ಐಶ್ವರ್ಯ ವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡವರು. ತಮ್ಮ ಲಲನೆಯರು ಸುರಾಂಗನಾ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸೂರೆ ಗೊಂಡವರು. ನಮ್ಮ ಪುರರಚನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಮರ್ಮವನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ನಮ್ಮ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು. ನಮ್ಮ ಲಂಕೆ ದೈತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದೇವಾಲಯ. ಅದನ್ನು ಪಾಳ್ಯೆಯಲು ಯಾರಿಗೂ ಎದೆಯಿಲ್ಲ, ಅಂತೆಯೇ ಪಾಳ್ಯೆಯಲು ಯಾರಿಗೂ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡೆವು. ಸರ್ವರ ಕರ್ಮ ಕಟ್ಟಿದ ಈ ದಿವ್ಯ ಕನಕಲಂಕಾ ಗರ್ವಗೋಪುರವನ್ನು ಒರ್ವನ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಸುಖಕೆ ಮಾರಲೊಪ್ಪುದಿಲ್ಲ - ಎಂಬ ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿಯ ರಮ್ಯೋಜ್ವಲ ನುಡಿಗಳು ಅಭಿಮಾನದ ರೋಮಾಂಚನದ ಮಿಂಚಿನಲ್ಲಿ ಮೀಯಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ತಮ್ಮೊಳಗು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕಪಿವೀರರೊಡನೆ ಆತನಾಡುವ

ಕಪಿಧ್ವಜರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ನಾಂ

ಪೆತ್ತ ತಾಯ್ಕಣೆಯೆಮ್ಮೆ ಪುಟ್ಟಿದೂರಂ ಪಾಳ್ಯೆಯ್ಕೆ

ದುರ್ಯಶೋನರಕದೊಳ್ ಚಿರಂ ಬೀಳ್ಕೊನ್ನೆಸಲೆ?

.....ಪಗೆಯೊಡವೆರೆದು

ಸ್ವಜನ ಸ್ವದೇಶಂಗಳಂ ವೈರಿವಶಮಾಳ್ವವೊರ್

ಕ್ಷುದ್ರ ವಿದ್ರೋಹಿಯಲ್ತಾಂ[11]

ಈ ಮಾತುಗಳು, ವೈರಿಯೊಡನೆ ಸಂಚುಮಾಡಿ ಮಾತೃಭೂಮಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆಯ ಲೆಳಸುವ ಪಾತಕಿಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಇದ್ದುದನ್ನು ನೆನೆದಾಗ, ಎಷ್ಟು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಎಷ್ಟು ಸಾಮಯಿಕ ಎನ್ನುವುದು ಸರ್ವವೇದ್ಯ.

ಈ. ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಧಾನತೆ

ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೋವು ನಲಿವು ಧೈರ್ಯ ತ್ಯಾಗಗಳ ಚಿತ್ರಣ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ. ಆದರೆ ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನೇ ನಿಜವಾದ ನಾಯಕ. ಅವನಿಲ್ಲದೆ ಲೋಕದ ಯಾವ ಸಾಮಾನ್ಯ-ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಜರುಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಾರಿದೆ. ಕ್ರೌಂಚವನ್ನು ಕೊಂದ ವ್ಯಾಧ, ದಶರಥನಿಗೆ ಪುತ್ರಲಾಭವಾಗಲೆಂದು ಅಂತರಾಳದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಜನತೆ (ಜನಮನಮೆ ಯುಗಶಕ್ತಿಯಲ್ಲೆ), ರಾಮನ ವನಗಮನದಂಥ ಉದ್ವಿಗ್ನ ಸಂಕ್ಲಿಷ್ಟ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಕೃಷಿಕಾಯಕದಿಂದ ಯಥಾರೀತಿಯ ಮುಗ್ಧವಿಸ್ಮಯಭಾವದಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವ ಕೃಷಿವಲ, ಸಾಮಾನ್ಯರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಶೌರ್ಯ ಅಸೀಮವಾದ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಆದರ್ಶ ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತ ಹೃದಯವನ್ನು ಮೆರೆದು ನಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿ ಕೊರೆದು ನಿಲ್ಲುವ ವಹ್ನಿರಂಹರು, ಸೀತಾಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ತ್ರಿಜಟೆ - ಇವರೆಲ್ಲ ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರಗಳಷ್ಟೇ ನಮ್ಮ ಗಮನ ಗೌರವನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾಲದ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕವಿ ಹೇಗೆ ಗುರುತಿಸಿ ಜೀವಂತವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇವು ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಮಾತ್ರ (ಈ ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳೊಂದರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ).

ಉ. ದಲಿತ ಪ್ರಜ್ಞೆ

ಈ ಯುಗದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಗಮನಾರ್ಹ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ದಲಿತರ ಬಗೆಗಿನ ಅನುಕಂಪ ಮತ್ತು ಅವರ ಉದ್ಧಾರಾಕಾಂಕ್ಷೆ. ಇಡೀ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಜನರ ಅವಜ್ಜೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಸಹ್ಯನಿಂದೆಗೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ತುತ್ತಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಮಂಥರ. ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆಕೆಯ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಜನ್ಮತಳದಿಂದಿಂದು ಅನ್ಯರ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಜುಗುಪ್ಸೆಗೆ ತೀವ್ರ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಆಘಾತಗಳ ಮೇಲೆ ಆಘಾತವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಅವರ ಮಾನಸಿಕ ವಿಕಾರಗಳ ಶನಿದುಳಿತಕ್ಕೆ ಮನವೊಡ್ಡುತ್ತ ಬಂದ ಆಕೆಯ ದೀನ ಹೀನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉಹಿಸಿದವರಾರು? ಅರಿತು ಅನುಕಂಪವನ್ನು ತೋರಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದವರಾರು? ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಹಾಕವಿ ಸಹಜ ಕರುಣೆ ಈ ನಡತೆಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಅವಳ ಪೂರ್ವಾಪರ ಜೀವನವನ್ನು ಅನುಪಮವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ಲೋಕನಿಂದೆಯ ಕೆಸರಿನಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ ದಿವ್ಯಸನ್ಮಾನ್ಯೆ ಯನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಲಿಂಕನ್, ಗಾಂಧಿ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮುಂತಾದವರ ದಲಿತರ ಬಗೆಗಿನ ನೈಜ ಕಾಳಜಿ ಉದ್ಧಾರಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಈ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಜೀವ ತಳೆದು ನಿಂತಿದೆ.

ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಬೇಡಿತಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಾಧನೆ ಭಕ್ತಿ ಪರಾನುಕಂಪೆ ಸರಳತೆ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗಗಳ ಮೂಲಕ ಶಬರಜ್ಜಿ ಕೂಡ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಕವಿಯ ದಲಿತಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಉ. ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಾಮುಖ್ಯ

ಜಗತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳನ್ನು ತೆರೆದರೆ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಾಣುವುದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪುರುಷಕಥೆಯೇ, ಅವನ ಸಾಹಸ ಸೋಲು ಗೆಲುವುಗಳ ರಮ್ಯ ವರ್ಣನೆಯೇ. ವಿಶ್ವಕವಿಗಳಾದ ಹೋಮರ್ ವರ್ಜಿಲ್ ಡಾಂಟೆ ಮಿಲ್ಟನ್ ಮುಂತಾದವರ ಮಹಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಅವಳಿಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವಜ್ಜೆಯ ಅವಗುಂಠನವನ್ನೇ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ದೊರೆತಿದ್ದರೂ ನಾಯಕಿಯರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ನಮ್ಮ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳೂ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಅಪವಾದವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಯುಗ ಜೀವನದ ಹಲವು ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸರಿಸಮನಾಗಿ ಸಾಹಸಪ್ರತಿಭೆ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ವಿಶಿಷ್ಟಯುಗ; ಪುರುಷನ ನೆರಳಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ ಕೊನೆಗೊಂಡು, ಅವಕಾಶ ಲಭ್ಯವಾದರೆ ತಾವು ಪುರುಷನನ್ನು ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಮೀರಿಸಬಲ್ಲೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತು ಮಾಡಿದ ಯುಗ, ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡ ಯುಗ. ಅಂತೆಯೇ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಈ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ನಾಡಪ್ರೇಮ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ರಮ್ಯೋಚ್ಚಲವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಆದಿಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಸರಿದಿದ್ದ ಉರ್ಮಿಳೆಯ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ, ತಪಃಶಕ್ತಿ, ಸ್ವಾರ್ಥ ತ್ಯಾಗಗಳು; ತಾರೆಯ ಸಮಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ದೈವಭಕ್ತಿ ಪತಿಪ್ರೇಮಗಳು; ಮಂಡೋದರಿಯ ವಿಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಕ್ತಿ; ಸರಳ ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ದೈವಶ್ರದ್ಧೆ, ಸ್ನೇಹಶೀಲತೆ, ಮಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಪರಾನುಕಂಪೆ. ಬುದ್ಧಿ ಕೌಶಲ, ವಿವೇಚನಾ ಶೀಲತೆ, ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯ, ನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತ, ಸರ್ವಶುಭಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು; ಚಂದ್ರನಖಿ ಮತ್ತು ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿಯರ ಪಾಪರತಿ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ, ಹೃದಯಬೇಗುಡಿ, ಅಪರಾಧಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು; ಅನಲೆಯಂಥ ಎಳವಯಸ್ಸಿನ ಸುಕುಮಾರಿಯ ಸರಳತೆ, ಸತ್ಯಪ್ರೇಮ, ಪಿತೃಪ್ರೇಮ, ಭಾವುಕತೆ, ಮುಗ್ಧತೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಸೇವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು. ಮಂಥರ-ಕೈಕೆಯರ ಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಮತಿ, ಸದುದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಮಂಗಳ ಮನೋಭಾವಗಳು- ಮುಂತಾಗಿ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಧಾನ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸಿ ಪುರುಷರ ಯಶಸ್ಸಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾಲು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು, ಗಂಭೀರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹ ವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆದಿಕಾವ್ಯದ ಕವಿಗುರುವಿನ ವಿಶೇಷ ಮಮತೆಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದ ಸೀತೆ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಆದರ್ಶಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಈ ಮುಖದ ಜೊತೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳು ಆಕೆಗೆ ದೊರೆತು ಆಕೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಜಗದ್ವಂದ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ತ್ರಿಜಟೆ, ಚಂದ್ರನಖಿ, ಧಾನ್ಯ ಮಾಲಿನಿ, ಮಂಡೋದರಿ, ಅನಲೆ, ಕೊನೆಗೆ ರಾವಣ - ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನ ಆಕೆಯ ಮಹೋನ್ನತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಿಂದ

ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರಪಥ ವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ! ಸ್ತ್ರೀಯ ಈ ಸರ್ವೋದ್ಧಾರಕ ಶಕ್ತಿ ಕೂಡ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು.

- [1] ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರೇ, ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆ (ಸಂ. ಡಾ. ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ ಪುಣೇಕರ ಮತ್ತು ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ.) ಪು. ೯೮-೯೯.
- [2] ಸುಜನಾ, ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು, ಪು. ೧೧೭.
- [3] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೯-೧೦, ಸಾಲು ೧೪೧-೧೫೦.
- [4] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಶ್ರೀ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೭೬, ಸಾಲು ೧೧೯-೧೫.
- [5] ಅದೇ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೧೦, ಸಾಲು ೧೫೬-೫೭.
- [6] ಅದೇ, ಪು. ೧೦, ಸಾಲು ೧೬೧-೬೨.
- [7] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಲಂಕಾಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೫೫೪, ಸಾಲು ೩೪೧-೫೧.
- [8] ಅದೇ, ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ, ಪುಟ ೮೩೮, ಸಾಲು ೫೮೮-೯೦.
- [9] ಅದೇ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೯೫, ಸಾಲು ೧೩೬೪೧.
- [10] ಅದೇ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೩೩೦, ಸಾಲು ೪೧೪-೧೧.
- [11] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಲಂಕಾಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೬೦೪, ಸಾಲು ೯೯-೧೦೪.

(2)

ಋ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆ

ಈ ಶತಮಾನ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಾಧನೆಗಳ ಒಂದು ಮಹಾಯುಗ. ಮನೋ ವಿಜ್ಞಾನ, ಜೀವವಿಜ್ಞಾನ, ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿಜ್ಞಾನ, ಭೌತವಿಜ್ಞಾನ – ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಪ್ರಯೋಗ, ಆಗಿರುವ ಸಾಧನೆ ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಈ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಫಲಿತದ ಕೆಲವಂಶಗಳು 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ'ನಲ್ಲಿ ಕತೆಯ ಮೆಲ್ಲೆಡಲಿಯದೆ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೆಚ್ಚಿನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನ ಪಾತಾಳಲೋಕದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆದು, ಅವನ ಹೊರಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಫ್ರಾಯ್ಡ್, ಯೂಂಗ್, ಆಡ್ಲರ್ ಮುಂತಾದವರು ಮಾಡಿ. ಅದ್ಭುತ ಫಲಿತಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದಿದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕನಸುಗಳ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಲವು ಪಥಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದುಂಟು. “ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಘಟನೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ಹೊರಗಿನ ಸತ್ಯಗಳಂತೆ ಕಂಡರೂ ಕೂಡ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜಟಿಲಕುಟಿಲ ಮನೋವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ರಾವಣನೆಂಬ ದೌರ್ಜನ್ಯಕಾರಕ ಹಾಗೂ ರಾಮನೆಂಬ ರಚನಾತ್ಮಕ ಸೃಜನಶೀಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ನಡುವೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಸಂಘರ್ಷಣೆಯ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದುಂಟಾಗುವ ಕೆಟ್ಟ ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಪ್ರತೀಕಗಳು... ಇಡೀ ಕಾವ್ಯವೇ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಂತಿದೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾವ್ಯವು ಜೀವನಪ್ರಜ್ಞಾವಿಕಾಸದ ಮಹಾಗಾನೆ”

[1] ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶಕರ ಮಾತು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸತ್ಯವಾದದ್ದು. ಜಗೃತ ಮತ್ತು ಸುಪ್ತ ಮನೋವ್ಯಾಪಾರಗಳು (conscious and unconscious) ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಿತವಾಗಿವೆ.

ಮನುಷ್ಯನ ಕೀಳರಿಮೆ (inferiority feeling) ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಹೇಗೆ ವಿಕೃತಫಲಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಂಥರೆ ಜ್ವಲಂತಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ತನಗಿಲ್ಲದ ಸೌಂದರ್ಯದ ನಷ್ಟಪರಿಹಾರವನ್ನು (compensation) ಕೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮೂಲಕ ಅವಳಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಒಂದಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಇಂಥ ಕೀಳರಿಮೆ ಕ್ರಮೇಣ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ನಿರೋಧಿತವಾಗಿ ಸುಪ್ತಚೇತನಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿ ಕೀಳರಿಮೆಯ ಭಾವ ಗ್ರಂಥಿಯಾಗಿ (complex) ಪರಿಣಾಮಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೌಸಲ್ಯ ಮುಂತಾದವ ರಿಂದ ತನಗೊಂದಗಿದ ತಿರಸ್ಕಾರ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ಸರ ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಲಿಸುತ್ತದೆ. ಕೈಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೀತಿ, ಎಳೆಯ ಭರತನ ಮೇಲಿನ ಅಗಾಧಮೋಹ ಅವಳ ಮನೋಜಗತ್ತನ್ನು ಕಿರಿದುಗೊಳಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಕೈಕೆ ಭರತರಿಲ್ಲದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಹೊರ ದೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ಅವಳಲ್ಲಿ ಸೇಡಿನ ಭಾವನೆ ಹೆಡೆಯಾಡಿಸತೊಡಗಿ ಮುಂದಿನ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ವಿದ್ರೋಹಿಗಳೆನಿಸಿ ಕೊಂಡವರು ಅವತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮಾಜ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ತೋರಿದ ಅತಿವ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ಅವಜ್ಜೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕಾರಣ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಕರಣ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ವಾರ್ಥಭಾವ ಆಘಾತಗೊಂಡು ತನ್ನ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಬದಲಿಸಿದಾಗ ಹೇಗೆ ಅದು ಉನ್ನತೀ ಕರಣ(sublimation)ಗೊಂಡು ಸೃಜನಶೀಲವಾಗಿ ಲೋಕೋಪಕಾರಿ ಯಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಮಂಥರೆಯ ಪಾತ್ರವೇ ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ.

ಸುಪ್ತಚೇತನದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿ ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋದ ಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ತೀವ್ರ ಬಯಕೆಗಳು, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಂದೊಂದಗಿದ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಚೋದನೆಗಳಿಂದ (Appropriate Stimulations) ಜಗೃತವಾಗಿ ಭಾವವಿರೇಚನಗೊಂಡು ಹೇಗೆ ತಮ್ಮ ಮಾನಸಿಕ ಸಮತೋಲನವನ್ನು (Mental equilibrium) ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ದಶರಥ ಮತ್ತು ರಾವಣನ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ತನ್ನ ಶಬ್ದವೇದಿ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಅಂಧತಾಪಸನ ಕಂದನನ್ನು ಕೊಂದು, ಆ ತಾಪಸನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ದಶರಥ ಆ ಅಪರಾಧೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ (guilty consciousness) ನರಳಿ, ಕೊನೆಗೆ ದಮನ (Suppress) ಮಾಡಲು ಶಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪುತ್ರವಿರಹ ದುಃಖದಿಂದಾಗಿ ಮನೋವಿಭ್ರಾಂತಿಗೆ (hallucinations) ಆತ ಒಳಗಾದಾಗ, ಹಿಂದಿನ ಈ ಘಟನೆ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದು ಅವನಿಗೆ ದಿವ್ಯದರ್ಶನವಾದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಸುಪ್ತ ಅನುಭವಗಳು ಜಗೃತಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಭಾವವಿರೇಚನ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಾಗಿ ಭಾವಶುದ್ಧಿ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಫಲನಗೊಂಡಿದೆ.

ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೆಲ್ಲ ತಾಯಿಯಂತೆ ಕಂಡ ಬಾಲ್ಯದ ಭಾವ, ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಪಥದಲ್ಲಿ ಹಾದು ಹೋದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಹೆಂಗಳೆಯರಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಬಲ ಮಾತೃತ್ವವನ್ನು ಕಾಣಲಾಗದ ಅಪೇಕ್ಷಾ ಸಿದ್ಧಿಯ ಕೊರತೆ ರಾವಣನ ಸುಪ್ತಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸೀತೆಯ ಮೇಲಿನ ಅಗಾಧ ವ್ಯಾಮೋಹ ನೆರವೇರದ ಕಾರಣ, ಅದಕ್ಕೆ ಸೀತೆಯಿಂದ ದೊರೆತ ಅಸಹ್ಯ ಅಸಡ್ಡೆಗಳ ಪ್ರಬಲಾಘಾತದ ಕಾರಣ, ಅದೂ ಕೂಡ ಅವನ ಚಿತ್ತದಾಳದಲ್ಲಿಳಿದು ಕ್ರಮೇಣ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಶಿಶುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಶುದ್ಧಭಾವದಿಂದ ಉಂಟಾದುದೆಂದು ಮಂಡೋದರಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದಾಗ, ಅವನ ಬಾಲ್ಯಕಾಲದ ಮಾತೃತ್ವ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಜಗೃತಗೊಂಡು, ಅವನಿಗೆ ಭಾವವಿರೇಚನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಸೀತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಪೂರ್ವ ಗೌರವಭಾವ ಅವನ ಮನದಲ್ಲಿ ಕೆನೆಗಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಕೈಕೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಯರ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯ ತೀವ್ರತೆ ಪ್ರೇಮರಾಹುವಾಗಿ (dragon of love) ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದು; ಸೀತಾವಿಯೋಗದಿಂದ ರಾಮನಲ್ಲಾದ ಚಿತ್ತ ವೈಕಲ್ಯ, ಹೊಮ್ಮಿಗ ವನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಅಣ್ಣನನ್ನರಸಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕೂಡಲೇ ಹೊರಡದಿದ್ದಾಗ, ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ಬದಲು ಕುಣಿವ ರಣಚಂಡಿಯನ್ನು ರಾವಣ ಕಂಡಾಗ – ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವತುಮುಲ(mental tension)ದ ಸಾಂದ್ರ ಪರಿಣಾಮಕಾರೀ ಚಿತ್ರಣ ವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇಂದ್ರಚಿತ್ತು ಯಾಗಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ವಿಭೀಷಣ ಅಂಜನೇಯ ಜಂಬವ ಮೊದಲಾದವರ ವರ್ತನೆ, ಧಾನ್ಯಮಾಲಿನಿಯ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಅಂತ್ಯದೃಶ್ಯದ ರಾವಣನ ಮನೋವಿಭ್ರಮಗಳ ಚಿತ್ರಣಗಳೂ;

ಅತೀಂದ್ರಿಯಾನುಭವ ಜನ್ಯವಾದ ಕನಸುಗಳೂ, ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಮೃದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಪರಾಮನೋವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಹತ್ತಾರು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಕ್ಕೆ ಆಕರವಾಗುವ ವಸ್ತುಸಾಮಗ್ರಿ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆಯೇ ಜೀವವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಭೌತವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಹಲವು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಮನೋಜ್ಞ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಅರಳಿವೆ. ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಡಾರ್ವಿನ್‌ನ ವಿಕಾಸವಾದದ ಅಂಶಗಳು ಸಹಜರಮ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೂರಾರು ಉಪಮೆಗಳು ವರ್ಣನೆಗಳು ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದಿವೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಬಲ್ಲವರು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.[2]

ಖೂ. ಯುದ್ಧ ನಿಷೇಧಭಾವ

ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಅನಾಹುತಗಳಿಂದ ನೊಂದು ಬಂದು ಅದರ ಭೀಕರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ವರ್ತಮಾನ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಗಳಿಂದ ಈ ಯುದ್ಧಮಾರಿಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಬಯಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕಾಲದ ಕವಿ ಈ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಪಂದನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೈಕೆಯ ವರಬೇಡಿಕೆಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಕುಪಿತಗೊಂಡು ಬಲಪ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ತೀವ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವ ರಾಮನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ, 'ತಗದೆನೆಗೆ ಭ್ರಾತೃಕಲಹಂ ತಾಂ ದೇಶನಾಶಕಂ' ಎಂಬ ಸುಗ್ರೀವನ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, ಚಂದ್ರನಖಿ-ರಾವಣರ ನಡುವಣ ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ, ದೈತ್ಯ ಸಭೆಯ ಹಿರಣ್ಯ ಕೇಶಿಯ ನಿರ್ಭೀತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮರಣದನಂತರದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಅನಲೆ ಸೀತೆಗೆ ಬಣ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಭಯಂಕರ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಹೃದಯ ಕಲಕುವ ಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದು ಅವು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಯುದ್ಧನಿಷೇಧ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಶಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತವೆ; ಕವಿಯ ಸಾಮಯಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಾಂದ್ರನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಎ. ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ

ಇಡೀ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಅಂಶಗಳು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿವೆ.

ಹೀಗೆ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಕಾವ್ಯ ಈ ಯುಗದ ಪ್ರಧಾನ ಮತ್ತು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮಲ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬೃಹತ್‌ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಈ ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ "ನಿಜ ವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಲೇಖಕ ಸಮಕಾಲೀನನೂ ಹೌದು, ಸಾರ್ವಕಾಲೀನನೂ ಹೌದು - ಅವನು ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಪಡಿಮಿಡಿಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವನ ಕೃತಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ; ಅವನು ಸಾರ್ವಕಾಲೀನ, ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ನವನವೋನ್ಮೇಷಶಾಲಿಯಾಗುವ ಅರ್ಥಭಾವ ಮಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ"[3] ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಇವೆರಡೂ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಲಾಮಲ್ಯಕ್ಕೆ ಎರವಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದ ಜನಮನಕ್ಕೂ ನಿಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಆಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ಆದರ್ಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಕೃತಕೃತ್ಯ ವಾಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಕೂಡ ಮಹಾಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

೨. ಕನ್ನಡ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಹೋನ್ನತ ಕೃತಿಗಳೆಂದು, ಅಭಿಮಾನ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾನದಂಡಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಎರಡೇ ಎರಡು : ಒಂದು, ಪಂಪಭಾರತವೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದ ಪಂಪನ 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ'; ಎರಡು, ಗದುಗಿನ ಭಾರತವೆಂದು ಪ್ರಕೀರ್ತಿಸಿದ ವಾದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಬಿರುದಾಂಕಿತನಾದ ನಾರಣಪ್ಪನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ. ಇವೆರಡೂ ಕೃತಿಗಳು ವ್ಯಾಸರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡರ ನಡುವಣ ಅಂತರ ಐದು ನೂರು ವರ್ಷಗಳು. ಈ ಅವಧಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಟಿ.ಎಸ್. ಎಲಿಯಟ್ ಹೇಳುವ ಒಂದು ನಾಗರಿಕತೆ ಪರಿಪಕ್ವವಾದಾಗ, ಒಂದು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಪಕ್ವವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಒಂದು 'ಕ್ಲಾಸಿಕ್' ಘಟಿಸಬಲ್ಲದು; ಅದು ಒಂದು ಪರಿಪಕ್ವ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೃತಿಯಾಗಿರಬೇಕು"[4] ಎಂಬ ಮಲಿಕ ಮಾತುಗಳು ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಪಂಪನಿಗೆ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇತ್ತು. "ಪಂಪನು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮೊದಲಾಗಿತ್ತು. ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು, ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು, ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕೊರೆದಿದ್ದರು. ಕವಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನೃಪತುಂಗನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥ ಬಂದಿತ್ತು; ಗುಣಾಗಾಂಕನೆಂಬ ಬಿರುದು ಹೊಂದಿದ್ದ ಮೂಡಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಅಂಕಿತವಾಗಿ ಛಂದಶ್ಯಾಸ್ತ್ರದ ಮೇಲೂ ಒಂದು ಗ್ರಂಥ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಪುಲಿಗೆರೆಯ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾತಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ತಿರುಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜಮುದ್ರೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಹೀಗೆ, ಪಂಪನ ಬೆರಳು ಮೀಟಿದಾಗ ಇಂಪಾದ ನಾದವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದ ವೀಣೆ ಶ್ರುತಿಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಮಹಾಕವಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪಂಪನೂ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಓದಿ ಮನಸ್ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಸಂಚರಿಸಿ, ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ, ಅನೇಕ ಮುಖವಾದ ಬದುಕನ್ನು ಬಾಳಿ, ಅನುಭವವನ್ನು ವಿಶಾಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವನ ಜೀವನದ ಸಾರವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿದ ಆದಿಪುರಾಣವೂ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯವೂ 'ಮುನ್ನಿನ ಕಬ್ಬಮನೆಲ್ಲ ಮನ್ ಇಕ್ಕಿಮೆಟ್ಟಿದವು' ಎಂದರೆ ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ?"[5] ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಪಂಪನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ವಿದ್ವತ್‌ವಂಶದ ದಟ್ಟ ಹಿಂಬಲವಿತ್ತು; ಜೈನ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮಗಳ ಉತ್ತಮಾಂಶ ಗಳ ಸಮನ್ವಯದ ಹಿರಿ ಆದರ್ಶವಿತ್ತು.

ಪಂಪನ ಅನಂತರ ಐದುನೂರು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಿಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ಸಮೃದ್ಧ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿತ್ತು. ಅವನ ಮತ ಯಾವುದೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಯಿದ್ದರೂ ಆತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಬಹುಮತವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಮತದವರಿಗೆ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಶ್ರದ್ಧೆ, ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಚತುರಮತಿಗಳೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದವು. ಆತ ಶ್ಯಾನುಭೋಗರ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಹಳ್ಳಿಯ ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಹಜತೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ, ದಿಟ್ಟತೆ, ವಾಚಾಳಿತನ, ನಿರ್ಬಂಧರಹಿತ ನಡವಳಿಕೆ, ಭಾಷಾಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗಳೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿದ್ದವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅದುವರೆಗೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಜೈನ ಬೌದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೀರಶೈವ ಮತಧರ್ಮಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಹೃದ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪಂಪ ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಸಿಮಾಡಿ ಹದಮಾಡಿದ ಭಾಷೆಗೆ ಕಳೆದ ಐದುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಸಾರಸತ್ವ ಬಾಗುಚೇಗುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಗಂಡು ತೊಂಡುತನವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದ್ದವು. ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಕಲಿನೆಲೆ ಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರನ್ನ, ನಾಗಚಂದ್ರ, ನಾಗವರ್ಮ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಆಂಡಯ್ಯ, ಜನ್ನ ಮುಂತಾದವರ ಮೂಲಕ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಹರಿದು, ಅನಂತರ ವೀರಶೈವ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮೂಲಕ ದೇಶಿಸಮ್ಮುಖವಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುದೇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡತನವನ್ನು ಹುರಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಹರಿಹರ ರಾಘವಾಂಕ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭಾವೋತ್ಕಟತೆ ಭಕ್ತಿತನ್ಮಯತೆ ಸಂವಾದ ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ದೇಸಿಯ ಚೆಲುವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆದುನಿಂತಿತ್ತು. ತನ್ನ ಮಹಾಪ್ರತಿಭೆಯ ಮೂಲಕ ಇದರ ಸತ್ಪಾಂಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೀರಿ, ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿಶಾಲೋನ್ನತ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿ ಮೂರ್ತೀಕರಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಅವನಿಗೆ ತೆರೆದು ನಿಂತಿದ್ದವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಿಗೆ ಒಂದು ಅನಾನುಕೂಲ, ಒಂದು ಅನುಕೂಲ ಎರಡೂ ಇದ್ದವು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಉನ್ನತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಬಹುದಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪಂಪ ಈಗಾಗಲೇ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದು, ಅವನಿಗೆ ತೊಡರುಗಾಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಪಂಪನ ಲೌಕಿಕದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಧಾನತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಯ ಕಾವ್ಯಾರಾಶಿಯ ಹಲವು ರೋಚಕ

ಭಾಗಗಳು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಕತ್ತರಿ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಮೂಲದ ಸರ್ವಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನೂ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಯಾವುದೇ ಪರಿಮಿತಿ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಕನ್ನಡಿಸುವ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸುವ ವ್ಯಾಪಕ ಅವಕಾಶ ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. “ಪಂಪನಿಗೆ ಭಾರತ ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯವಾಯಿತು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಿಗೆ ಭಗವದ್ವಿಲಾಸ ಭೂಮಿಕೆ ಯಾಯಿತು.... ಪಂಪನ ಪ್ರತಿಭೆ ಇಕ್ಕಡಿಯಾಗಿ ಅವನ ಎರಡೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದರೆ, ಇವನ ಪ್ರತಿಭೆ ಒಂದೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಏಕೀಭವಿಸಿ ಜಜ್ಜಲ್ಯ ಮಾನವಾಯಿತು. ಪಂಪ ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನಾಗಿ ಒಂದೆಡೆಯೂ, ಧರ್ಮಕಾವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಯೂ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮೊಗವನ್ನು ಕಾಣು ತೇವೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಯೋಗವನ್ನು ಆತ್ಮಯೋಗದಿಂದ ಬೇರೆಂದು ಎಂದೂ ಭಾವಿಸದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಸಮಗ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿತೆಯ ಅಖಂಡ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವನು ಪ್ರತಿಮಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಅದ್ವಿತೀಯ.”[6] ಪಂಪ ಸಂಗ್ರಹನಿಪುಣ; ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ವಿಸ್ತಾರಪ್ರಿಯ. ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ; ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಲ್ಲಿ ರಸ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ. ಪಂಪನ ಕಾವ್ಯಾಶ್ಚ ಚರಿತ್ರೆಯ ಗೂಟಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಉಡ್ಯಾಣ ವಿಹಾರಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಎಳೆತವಿದೆ, ಮಿತಿಯಿದೆ; ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕಾವ್ಯ ವಿಮಾನಕ್ಕೆ ಈ ಬಗೆಯ ನಿರ್ಬಂಧ ಎಳೆತವಿರದಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಸ್ವಚ್ಛಂದವಿಹಾರಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬಹುಜನಪ್ರಿಯ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ‘ಪಂಪ ಕಲಿತವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ವಾದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಕಲಿಯದವರಿಗೂ ಕಾಮಧೇನು’ ಎನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದರೂ ಪರಸ್ಪರ ಹೊಯ್ಕಯ್ಯಾಗಿ ಎರಡು ಮಹಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪರಮಕವಿಗಳು ಪಂಪ ನಾರಣಪ್ಪ.

ಪಂಪ ಮತ್ತು ನಾರಣಪ್ಪರ ಕೃತಿಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದ ಅನಂತರ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಕೃತಿಗಳು ಹಲವಾರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದರೂ ಸಹಜ ಮಹೋನ್ನತ ಪ್ರತಿಭೆಯ ರಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅವು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಮಹಾ’ ಎನಿಸಿದವೇ ಹೊರತು ಕಲೆಯ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಾರಣಪ್ಪ ಸೂರೆ ಹೊಡೆದ ಸತ್ಯ ಮತ್ತೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮತ್ತೆ ಐದನೂರು ವರ್ಷಗಳೇ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂದುದು ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾದರೂ ಅಸಹಜವಲ್ಲ. ಪಂಪನ ಅನಂತರ ಐನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ನಾರಣಪ್ಪ ಉದ್ಭವಿಸಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದರೆ, ನಾರಣಪ್ಪನ ಅನಂತರ ಐನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಉದ್ಭವಿಸಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ‘ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ’ ರಚಿಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ಸಮೃದ್ಧವೂ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅವರ ಹಿಂದಿತ್ತು. ಚಂಪೂ ರಗಳೆ ತ್ರಿಪದಿ ಸಾಂಗತ್ಯ ಷಟ್ಪದಿ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಛಂದೋವಿಧಾನಗಳು ಕಾವ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಶಕ್ತ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾಗಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಮುಕ್ತ ಛಂದಮಾರ್ಗವೂ ಕವಿಗಳಿಗೆ ರಾಜರಸ್ತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿತ್ತು. ಹಳೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸವಕಲಾಗಿದ್ದ ಭಾಷೆ ಭಾವಗೀತೆ ಕಥನಕವನ ಖಂಡಕಾವ್ಯ ಪದ್ಯ ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಒಂದೆಡೆ, ಕಥೆ ಪ್ರಬಂಧ ಕಾದಂಬರಿ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಗದ್ಯನಾಟಕ ವಿಮರ್ಶೆ ಅನುವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಹೊಸ ಕಸುವನ್ನು ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕತ್ವವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯನ್ನು ಸರ್ವಂಭರತ್ವವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳು ತೊಡಗಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಗಾಧ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಂದಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮೀಣ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಡೆದು ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅದು ತೆರೆಯುವ ಮೂಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಸ್ತು-ವಿಷಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಕಾಲೀನವೂ ವಿನೂತನವೂ ಆದ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಾವ್ಯಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಯಾವ ಎಗ್ಗೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅಲಂಕರಿಸಿ ನವಕಾಂತಿಯಿಂದ ರಾರಾಜಿಸತೊಡಗಿದ್ದವು. ಧಾರ್ಮಿಕ ರಂಗದಲ್ಲೂ ಸಂಕುಚಿತ ಮತೀಯ ಭಾವನೆಗಳು ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸರ್ವೋದಯ ಭಾವನೆಗಳು ಜನಚೇತನವನ್ನು ಜೀವಂತಿಸತೊಡಗಿದ್ದವು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ವಿವೇಕಾನಂದ, ರಮಣಮಹರ್ಷಿ, ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು, ರಾಜರಾಮಮೋಹನರಾಯ್, ಗಾಂಧೀಜಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಭೂತಿ ಪುರುಷರ ಸಂದೇಶಗಳು ದೇಶದುದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ಸ್ವಂದಿಸ ತೊಡಗಿ ದೇಶಪ್ರೇಮ, ಪ್ರಜಪ್ರೇಮ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಮುಂತಾದ ಮಲ್ಯಗಳು ಅದ್ಭುತ ಚಲಾವಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮಹೋನ್ನತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಪಕ್ವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟ ತೊಡಗಿದ್ದವು. ಈ ಆಧುನಿಕ ಸಂಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಮಹಾಪ್ರತಿಭೆಯ ಮೂಲಕ ಗ್ರಹಿಸುವ

ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಮಹಾಕವಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೊಂದರ ತುರ್ತು ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು. ಈ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸಿದವರು ಕುವೆಂಪು.

ಮಲೆನಾಡಿನ ವೈಭವಪೂರ್ಣ ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದ ದಟ್ಟವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಜನಜೀವನದ ಗಾಢವಾದ ಅರಿವು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಂಗಾಳಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಗಲ್ಭ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ವ್ಯಾಪಕವೂ ತಲಸ್ಥರ್ಶಿಯೂ ಆದ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಭಾವಗೀತೆ ನಾಟಕ ಕಥನಕವನ ಖಂಡಕಾವ್ಯ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಪ್ರಬಂಧ ಮೀಮಾಂಸೆ ಮುಂತಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಹುಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪಳಗಿದ ಲೇಖನಶಕ್ತಿ, ಸದಾ ಮಹತ್ತಾದುದನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ನಿರಂತರ ತೀವ್ರ ಹಂಬಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನ, ಸ್ವಾನುಭವ ಜನ್ಯವಾದ ದಾರ್ಶನಿಕತೆ - ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದಾಗಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದವು.

ಪಂಪ ಮತ್ತು ನಾರಣಪ್ಪರಿಬ್ಬರ ಶಕ್ತಿಪ್ರತಿಭೆಗಳೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗೂಡಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟಗೋಚರ. ಪಂಪನ ತೀವ್ರ ನಿಸರ್ಗಾನುರಕ್ತಿ, ರಾಜಸ್ಥಾನದ ನಿಯಮ ಬಂಧನಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಮೈಮುರಿದು ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಮತ್ತು ಬಂಡಾಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಪ್ರಗಾಢ ವ್ಯಾಸಂಗದತ್ತವಾದ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಸಂಯಮ ಪೂರ್ಣವಾದ ಧೀರಗಂಭೀರ ಸಂಗ್ರಹ ಕೌಶಲ, ಅದಮ್ಯವಾದ ಆತ್ಮಾನುರಕ್ತಿ, ಅಪೂರ್ವ ಭಾಷಾಪ್ರಭುತ್ವ, ಗಗನದತ್ತರಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮುವ ಕಲಾಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಕಿರಿದರಲ್ಲಿ ಪಿರಿದರ್ಥವನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜಣ್ಮ- ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ; ನಾರಣಪ್ಪನ ಭಗವತ್ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಪ್ರವಾಹಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಉತ್ಸಾಹ, ವಿಧಿವಾದ, ವಿಸ್ತರಣಪ್ರಿಯತೆ, ಭಾಷಾವೈಭವ, ಗ್ರಾಮಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಂದ್ರತೆ, ನಾಟಕೀಯ ಚಿತ್ರಣಚತುರತೆ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನೋವೃತ್ತಿ, ರೂಪಕ ಕೌಶಲ, ಉಪದೇಶಪ್ರವೃತ್ತಿ, ನಿಯಮಾತೀತತೆ, ಅಂತಃಕರಣದರ್ಶಿಯಾದ ಕುಸುರಿಗಾರಿಕೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕದ ಸ್ವಚ್ಛಂದಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಮಾನವತೆಯ ಅಖಂಡ ಅನಾವರಣದೊಡನೆಯೇ ಅದರ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತ ದಾರ್ಶನಿಕ ನಿಲುವು - ಇವು ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಮೇಳೈಸಿವೆ.

ಪಂಪನಂತೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಹಂಗಿಗೆ, ಅದರ ಅನಿವಾರ್ಯಫಲವಾದ ವಾಗ್ಮಿತಿಗೆ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಂಡನೆಗೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಹೇರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕಹಿ ಶಿಸ್ತಿಗೆ ಪಕ್ಕಾಗದ ನಾರಣಪ್ಪನಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ 'ಕವಿಗರಸುಗಿರಸುಗಳ ಋಣವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಆ ಸ್ವರ್ಣ ಸಂಕಲೆಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ದೂರ ನಿಂತವರು. ಅಂತೆಯೇ ಕಾವ್ಯದ ರಸಸ್ತರದಲ್ಲೆ ಶುದ್ಧ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಸ ಸೇರಿಸಬೇಕಾದ ಇಕ್ಕಟ್ಟು ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ತಾವು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ಯಾವುದೇ ಮೈಚಳಿ ಯಿಲ್ಲದೆ ಮನಸಾರೆ ಈಜಡುವುದು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ರಾಮಾಯಣದಷ್ಟು ಆದರ್ಶ ಜಗತ್ತಿನದಲ್ಲದ, ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹತ್ತಿರವಾದ ಮಹಾಭಾರತ ಪಂಪನಿಗೆ ಲೌಕಿಕಕಾವ್ಯ ವಾದರೆ, ಇದೇ ಕೃತಿ ನಾರಣಪ್ಪನಿಗೆ ವಾಸ್ತವ-ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಏಕತ್ರ ಬೆಸೆಯುವ ಮತ್ತು ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಮೆರೆಯುವ ಸಾಧನವಾಯಿತು. ಭಾರತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಆದರ್ಶಸ್ತರದ, ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ಸಂಕೀರ್ಣವಲ್ಲದ, ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ರಾಮಾಯಣದ ವಸ್ತು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಯ ಎತ್ತರವನ್ನು ದರ್ಶನದ ಬಿತ್ತರವನ್ನು ಚಿಂತನೆಯ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಪ್ರಗಲ್ಭತೆಯನ್ನು ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಧಾರಣಮಾಡುವ ಸಮರ್ಥ ಮಾಧ್ಯಮವಾಯಿತು. ತನಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ತನ್ನದೇ ಭಾಷೆಯ ಮಹಾಕವಿಯೊಬ್ಬ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ವಸ್ತುಗೈದು ಮಹಾಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸದಿದ್ದುದರ ವಿಪುಲ ಅನುಕೂಲ ಪಂಪನಿಗೆ ಒದಗಿದಂತೆ, ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪಂಪ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರ ಕೃತಿಗಳ ಎತ್ತರಕ್ಕೇರುವ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯೊಂದು ಈವರೆಗೆ ರಚಿತವಾಗದಿದ್ದುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ವರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟಾನುಭವ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಮೂಲ ವಸ್ತುವಿನ ಮೈಗಡದಂತೆ ತುಂಬಿ ಅದನ್ನು ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿಸುವ ಅಪೂರ್ವ ಅವಕಾಶ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು.

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಕಥಾಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ದೊರೆತ ಅಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು, ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ವ್ಯಾಸರ ಕಥಾಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಪ ಮೂಲಭೂತ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳೂ ಕೃತಿಯ ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆ

ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯಿರುವುದು ಅವನ ಸಂಗ್ರಹ ನೈಪುಣ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಶಿಸ್ತುಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ, ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಚಿತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಯ್ದು ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರರಂಜಿತವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇರುವ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನೇ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಕಡೆದಿಡುವುದರಲ್ಲಿ. ನಾರಣಪ್ಪನಾದರೋ ವ್ಯಾಸರ ವಿಧೇಯ ಶಿಷ್ಯ; ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೂಲ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ಅದು ಅವನ ಉದ್ದೇಶವೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹತ್ವದ ಮಾರ್ಪಾಟೆಂದರೆ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಸೂತ್ರಧಾರಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವುದು. ಪಾತ್ರಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಚಾರ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂಥ ವಿವರ, ಸ್ವಚ್ಛಂದಬಂಧುರವಾದ ಪ್ರಸನ್ನ ಮಾತುಗಾರಿಕೆ, ಭಕ್ತಿಯ ದಟ್ಟವಾದ ಹೃದ್ರಮ್ಯ ಪ್ರವಾಹ, ಮನಸಿನಾಳಕ್ಕೆ ಪಾತಾಳ ಗರಡಿಯಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿನ ಎಳೆಎಳೆಯನ್ನೂ ತೊಳೆತೊಳೆಯಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ಬಣ್ಣಿಸುವ ಕೌಶಲ, ಓದುಗರನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಸೆಳೆದೊಯ್ಯುವ ಅಪ್ರತಿಮ ನಿರೂಪಣೆ ಅವನ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ. ಜನಮನದ ಭಾವಕೋಶದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಹುಬಗೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿರುವ ಕಥೆ ರಾಮಾಯಣದ್ದು. ಆ ಆದರ್ಶಮಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯರನ್ನು ಗೊಂದಲಗೊಳಿಸುವ ಬೆಚ್ಚಿ ಬೀಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಅವರ ರಾಮಪರ ಭಕ್ತಿಗೆ ಸವಾಲೆಸೆಯುವ ಹಲವು ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭಗಳಿವೆ. ಈ ಕ್ಲಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ, ವೈರುಧ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಕಥೆಯ ಭಾವ ಆಶಯ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಸಂತತಗೊಳಿಸಿ ತರ್ಕಬದ್ಧ ವಿಚಾರಸಮ್ಮತ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸಶೀಲವಾಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಅಸಾಧಾರಣ ಹೊಣೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಂಪ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರಿ ಗಿಂತ ಕುವೆಂಪು ಎದುರಿಸಿದ ಸವಾಲು ಬಹು ದೊಡ್ಡದು. ವೈಜ್ಞಾನಿಕವೂ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಧಾನವೂ ಆದ ಈ ಯುಗಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಮಾಯಣದ ವಸ್ತು ಪಾತ್ರ ಸಂಗತಿಗಳು ಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸುವಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿಯೇ ಕುವೆಂಪು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮಹತ್ವದ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಮಾರ್ಪಾಟು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗದೆ, ಮೂಲ ಕಥಾವ್ಯಕ್ತದ ಸಹಜ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿ ಕಥಾಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಅಡಕಗೊಂಡಿರುವುದು ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಸಾಧನೆ. ಮೂಲ ಕಥಾ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ತಂದ ಕೆಲವು ಅಪೂರ್ವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಪಾತ್ರಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದ ವಿಕಾಸಶೀಲತೆ, ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಾತ್ರಗಳು, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಥಾಬಿಂದು ಪಾತ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸಂಭಾಷಣೆ ವರ್ಣನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊಮ್ಮುತ್ತ ಅಖಂಡ ಕಾವ್ಯದ ಚಾಲಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಅದನ್ನು ರೂಪಿಸಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟದರ್ಶನ, ಮಾನವ ಹಾಗೂ ನಿಸರ್ಗ ಪ್ರಕೃತಿಗಳೆರಡರ ಹೃದ್ರಮ್ಯ ಚಿತ್ರಣ, ಸಮಕಾಲೀನ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಎಳೆಗಳ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯ ಸತ್ವದ ಸಮನ್ವಯ, ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯದ ಎತ್ತರ ಬಿತ್ತರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಗಂಭೀರ ಛಂದಸ್ಸು, ಗಗನಗಾಮಿಯಾಗುವ ಕಲ್ಪಕತೆ - ಇವು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಕೃತಿಯ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತನ್ನ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತನೆ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡು ನಿಖರಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೈದಳೆದುದನ್ನು ಕನ್ನಡನಾಡು ಕಂಡದ್ದು 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ', 'ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ'ಗಳ ನಂತರ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ಎರಡು ವಿಶಿಷ್ಟ ರಾಮಾಯಣ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿ ಸಿದರೂ ಕೂಡ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಸ್ಥಾನ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಮೊದಲ ರಾಮಾಯಣ ಪೊನ್ನನ 'ಭುವನೈಕರಾಮಾಭ್ಯುದಯ' ವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದಾದರೂ, ನಮಗೀಗ ಪ್ರಥಮ ರಾಮಾಯಣ ಕೃತಿಯಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದು ಅಭಿನವ ಪಂಪನೆಂದು ಬಿರುದಾಂಕಿತನಾದ ನಾಗಚಂದ್ರನ 'ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತ ಪುರಾಣ' ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಆತ ಅನುಸರಿಸಿದ ಮೂಲ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿಯದಲ್ಲ, ವಿಮಲ ಸೂರಿಯ 'ಪಠಮಚರಿತ'. ಆದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾಪಕ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯ, ಬಹುಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ, ಮೂಲವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ್ದು ಮೊತ್ತಮೊದಲಾಗಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹಲವು ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡಿತು. 'ಅಪೂರ್ವಮನೆ ರಾಮಕಥೆಯನಭಿ ವರ್ಣಿಸುವೆಂ' ಎಂದು ಆತ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆತನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಅಪೂರ್ವತೆ ಯೇನಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷತೆಯಿರುವುದು ರಸಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವರ್ಣನಾ ಕೌಶಲದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾರಣ್ಯದಂತಿರುವ 'ಪಮಚರಿತ'ವನ್ನು ಅವನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಅಸಾಧಾರಣ ಜಣ್ಮೆಯಲ್ಲಿ. ಮೇಲಾಗಿ ಇದು ಮೂಲತಃ ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ, ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಪುರಾಣ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಖಂಡ ಮಾನವತೆಯ ಆದರ್ಶ ಮಲ್ಯಗಳನ್ನು

ಪರಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸ ಬೇಕಾದ ಕಾವ್ಯ ಅದರ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಜೈನ ವಾತಾವರಣದಿಂದಾಗಿ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಎತ್ತರವನ್ನು ಸರ್ವಾನ್ವಯತ್ವವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ವಾಲಿ ಸುಗ್ರೀವ ಮೊದಲಾದ ಕವಿವರ್ಗದವರು ನಿಜವಾಗಿ ವಾನರರಲ್ಲ, ವಾನರಧ್ವಜರು; ರಾವಣ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲ, ಆದು ಅವನ ವಂಶದ ಒಬ್ಬ ಅರಸನ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ – ಮುಂತಾದ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಆಧುನಿಕ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹವೆನಿಸಿದರೂ, ಇದು ನಾಗಚಂದ್ರ ಅನುಸರಿಸಿದ ಮೂಲ ದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಭರತನ ಪಾತ್ರ ಗೌರವಾರ್ಹವಾದುದಲ್ಲ. ರಾಮ ಕೂಡ ಏಕಪತ್ನೀ ವ್ರತಸ್ಥನಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಕಾವ್ಯದ ಮನೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾವ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದರೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾವಣನಿಗಿಂತ ಮಹೋದಾತ್ತ ನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವುದು. ಆದರೂ ಈ ಬಗ್ಗೆ “ಇವನ ಚಿತ್ರ ಮೂಲಕೃತಿಯನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಸೌಂದರ್ಯ ವಿಲ್ಲ. ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿಲ್ಲ, ದುರಂತತೆಯ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ. ತುಪ್ಪದ ಹನಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂತೆ ಆ ಚಿತ್ರವಿದೆ” ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ. ಕಾವ್ಯಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ಭಾವಗೀತಾತ್ಮಕ ಭಾಗಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುತ್ತವೆಯಾದರೂ ಇಡೀ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿ ಸಮತೋಲನವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿಲ್ಲ ಆತ. “ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಗುಣಗಳಿವೆ; ಆದರೆ ಅದರ ಯಶಸ್ಸು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ; ಅವನಿಗೆ ಸಲ್ಲುವ ಪೂಜೆಯ ಬಹುಭಾಗ....ವಿಮಲ ಸೂರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ....ನಾಗಚಂದ್ರನದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಭಾವಗೀತ ಪ್ರತಿಭೆಯೇ ಹೊರತು ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು; ‘ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಮಟ್ಟದ ಹತ್ತಿರ ಸುಳಿಯುವ ಪ್ರೌಢಸರಣಿ’ ಅವನಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಗೋಚರಿ ಸಿದರೂ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ಮಹಾಕವಿಯಲ್ಲ; ದ್ವಿತೀಯ ವರ್ಗದ ಅಗ್ರ ಪೂಜ್ಯ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಅವನೊಬ್ಬ”[7] – ಎಂಬ ವಿಮರ್ಶಾಕ್ಷಿ ಈತನ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮಂಜಸವಾದದ್ದು.

ವಾನರರು ಕೇವಲ ವಾನರಧ್ವಜರು; ರಾವಣ ಮುಂತಾದವರು ನಿಜವಾದ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲ, ರಾಕ್ಷಸಕುಲಸಂಭೂತರು; ರಾವಣನ ಪರಾಂಗನಾವಿರತಿವ್ರತ; ರಾವಣ ಪರಿವರ್ತಿತ ಹೃದಯ ನಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೊಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸುವುದು – ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನದ ರಾವಣ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಈ ಕೊನೆಯ ಅಂಶ ಗಮನಾರ್ಹ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆಯಾದರೂ, ಈ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆಗಿನ ರಾವಣನ ಜೀವನದ ಏರುಪೇರುಗಳು, ಕ್ರಮಾಗತವಾದ ಆಘಾತಗಳು, ಅಂತಃಕರಣದ ಕ್ಷೋಭೆ, ಸೀತಾ – ಮಂಡೋದರಿಯರ ಮನೋದಾರ್ಡ್ಯ ಮತ್ತು ಸತತ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ತಪಸ್ಸುಗಳು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ಪರಿವರ್ತನಶೀಲ ಪರಿಸರ, ರಾವಣನ ಸ್ವಚಿಂತನೆ – ಎಲ್ಲವೂ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿಭೆಯ ನಿರ್ಮಿತಿಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಕ್ಷಣವೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅನ್ಯರು ಕೈಯಾಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಂಥ ಪರಿಪೂರ್ಣವಸ್ಥೆ ಯಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಪಾತ್ರಗಳ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಸೂಕ್ತವೂ ಆದ ವಿಕಸನವನ್ನು ಕಂಡರಿಸಿದ್ದು, ಪ್ರತಿ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಲಾಕೌಶಲದಿಂದ ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿದ್ದು, ಕಾವ್ಯ ಸಂವಿಧಾನದ ಮಹತ್ವ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ವರ್ಧಿಸುವಂತಹ ಹಲವು ವಿನೂತನ ಸುಂದರ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು, ಕಥೆಯ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಏಕತ್ರ ಬೆಸೆಯುವ ಅಖಂಡದರ್ಶನದಿಂದ ಕೃತಿಯನ್ನು ದೀಪ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದು, ಯಾವ ಜತಿಮತಗಳ ಸಂಕೋಲೆಯಿಂದಲೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬಂಧಿಸದೆ ಅದು ವಿಶ್ವಮಾನವತೆಯ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ಆದರ್ಶ ಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾಗುವಂತೆ ಯೋಚಿಸಿದ್ದು, ಮಹಾಸನ್ನಿವೇಶಗಳಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಅತಿ ಸಣ್ಣ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೂ ನೀಡಿ ಅವು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಮುಕ್ಕಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸಾರಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಬೃಹತ್ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು – ಈ ಮತ್ತು ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನ ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ.

ಇನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ‘ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣ’ದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಅಗತ್ಯ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಅಂದಗಡದಂತೆ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೀರ್ತಿ ತೊರವೆಯ ನರಹರಿಗೆ

ಅರ್ಥಾತ್ ಕುಮಾರವಾಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾರಣಪ್ಪನ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು ನರಹರಿ. ರಾಮಾವತಾರದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿ ರಾಮಭಕ್ತಿಯ ತರಂಗಿಣಿಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಕರನ್ನು ಮೀಯಿಸುವುದೇ ಅವನ ಪರಮ ಗುರಿ. ನಾರಣಪ್ಪನ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಾಗಲೀ ರೂಪಕ ವೈಭವವಾಗಲೀ ಕಲ್ಪನೋಜ್ವಲತೆಯಾಗಲೀ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ. ಜನಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾಕುವಂತೆ ಸರಳವಾಗಿ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಕಥೆ ಹೇಳುವುದೇ ಅವನ ಉದ್ದೇಶ. ರಾಮವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಲೆ ದೋರುವ ರಾಮಚಾರಿತ್ಯದ ಕೆಲವು ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆತ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಮ ದೇವರಾದುದರಿಂದ ಆತನ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ದೋಷರಹಿತವೆಂದೇ ಅವನ ಭಾವನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಜನ್ಯವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಮೂಲಕಥೆಯನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾದೆಡೆ ಹಿಗ್ಗಿಸಿ, ಅನಗತ್ಯವಾದೆಡೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಗೊಳಿಸುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯ ಸಲ್ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಆದರೆ ಕುಮಾರವಾಲ್ಮೀಕಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಕಥಾಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವೂ ರೋಚಕವೂ ಆದ ಎಡೆಗಳಲ್ಲೇ ಕುಗ್ಗಿಸಿ, ಅನಗತ್ಯವೂ ಅನಾರ್ಹವೂ ಆದೆಡೆಗಳೆಲ್ಲ ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಬೊಜ್ಜು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಾಂಡ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಕ್ಕದು. ಆದರೆ ನರಹರಿ ಅದನ್ನು ಸುಮಾರು ಎರಡರಷ್ಟು ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ಉಬ್ಬಿಸಿ ನೀರಸಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯೂ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಅಂತ ರಾಳದ ಪ್ರಬಲ ಅನಿಕೆಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಜ್ವಲಂತ ಸಮರ್ಥ ಚಿತ್ರಣವಿರುವ ಅಯೋಧ್ಯಾ ಕಾಂಡವನ್ನು ಅನುಚಿತವಾಗಿ ಹ್ರಸ್ವಗೊಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಯುದ್ಧಕಾಂಡವಂತೂ ಸಹನಾತೀತ ವಾಗಿ ಅಕ್ಷಮ್ಯವಾಗಿ ಲಂಬಿತವಾಗಿದೆ, ನಿಸ್ಸಾರವಾಗಿದೆ. ಸಂವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುವ ಜೀವನ ಸಂಘರ್ಷ ಇಲ್ಲಿ ತೀರಾ ಸಪ್ತೆಯಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ಕೃತಿ ರಾಮಮಹಿಮಾಮಯವಾಗಿದ್ದು, ಸರಳ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಇದರ ಕೊರತೆಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೀಗೇ ಬೆಳೆಸುತ್ತ ಹೋಗ ಬಹುದು.[8] ಕಥಾ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ, ಪಾತ್ರ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ, ಸನ್ನಿವೇಶ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ, ದರ್ಶನ ದೀಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಸಂವಾದ ಸೌಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಔನ್ನತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಜೀವನ ಸಂಘರ್ಷದ ದಟ್ಟವಾದ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ, ಶೈಲಿಭಂಡಸ್ಸುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಅನನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಕಾವ್ಯದ ಜೊತೆ ನರಹರಿಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹೋಲಿಸುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ಎತ್ತರ ಅಷ್ಟು ಉನ್ನತೋನ್ನತವಾದುದು.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಆಧಾರವಾಗಿ ಪರಿಗ್ರಹಿಸದಿದ್ದರಿಂದ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವಾತಾವರಣದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಸುಭಗಬಂಧುರವಾದ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಧಿಕ ಕಾಲ ಧಾರಣ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ನಾಗಚಂದ್ರ; ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿಯೂ ಆ ಸತ್ವವನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪುನಃಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆ ಪ್ರತಿಭೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳ ಅಭಾವದಿಂದ ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ರಾಮ ಕಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಮಹಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲರಾದರು. ತಾನು ಆಧರಿಸಿದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಮೂಲಕೃತಿಯ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೇ ಅದನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ತನ್ನೊಳಗೆ ಕರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಆ ಎತ್ತರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳಿಗೆ ಉನವಾಗದಂತೆ ಪುನರರಕ ಹುಯ್ಯುವ ದೈತ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮಹಾಕೃತಿಯಾಗಿಸಿದರು. ನಾಗಚಂದ್ರ ನರಹರಿಯ ಸೋಲು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಗೆಲುವಾಯಿತು.

[1] ಎ.ಎಸ್. ಧರಣೇಂದ್ರಯ್ಯ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮನೋವೈಯಕ್ತಿಕ ಹೊಳಹುಗಳು, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ (ಸಂ. ದೇಜಗೌ), ಪು. ೪೬೮.
 [2] ಜಿ.ಟಿ. ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹೊಳಹುಗಳು, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ (ಸಂ. ದೇಜಗೌ), ಪು. ೫೩೮-೬೫.
 [3] ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರೇ, ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆ, (ಸಂ. ಡಾ. ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ ಪುಣೀಕರ ಮತ್ತು ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್, ಪು. ೧೦೪.
 [4] ಟಿ.ಎಸ್. ಎಲಿಯಟ್, What is a Classic? ಎಲಿಯಟ್ಟಿನ ಮೂರು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು (ಅನು: ಸಿ.ಪಿ.ಕೆ) ಪು. ೬.
 [5] ಫಿಣ.ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಪಂಪ, ಪು. ೬೨-೬೩.

[6] ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿ (ಸಂ), ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ, ತೋರಣ ನಾಂದಿ, ಪು. ೪.

[7] ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್, ನಾಗಚಂದ್ರ, ಪು. ೭೦.

[8] ನೋಡಿ, ಕುಮಾರವಾಲ್ಮೀಕಿ, ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ, ಡಾ. ಎಚ್. ಸೀತಾರಾಮಾಚಾರ್.

(3)

‘ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ’ ಮತ್ತು ಈಚಿನ ಎರಡು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಕೃತಿಗಳು

‘ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ’ದಂಥ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸುವಾಗ ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ಪ್ರೊ. ಗೋಕಾಕರ ‘ಭಾರತಸಿಂಧುರಶ್ಮಿ’ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ. ಸಂ.ಶಿ. ಭೂಸನೂರಮರರ ‘ಭವ್ಯಮಾನವ’ ಕೃತಿಗಳ ಬಗೆಗೂ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಮಿತ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮಾತು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ನ್ಯಾಯ ಸಲ್ಲಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದನ್ನು ವಿನಮ್ರವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಲೇ ಇವುಗಳ ಪ್ರಧಾನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹತ್ವದ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಡಾ. ಗೋಕಾಕರ ಕೃತಿ ‘ಭಾರತ ಸಿಂಧುರಶ್ಮಿ’. ಹನ್ನೆರಡು ಕಾಂಡಗಳಲ್ಲಿ, ನೂರಾರೊಂದರಂತೆ ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ, ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ, ಸುಮಾರು ೩೮೦೦೦ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬೃಹತ್ ಕೃತಿ ಇದು. ಇಷ್ಟು ಗಾತ್ರದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರಲಿ, ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೇ ಅಪರೂಪ ವೆನ್ನಬಹುದು. ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಧರಿಸುವುದು ಭಾರತೀಯ ಜನಮನದಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಮಪ್ರತಿನಿಧಿ ಗಳನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ವ್ಯಾಸಭಾರತ ಮತ್ತು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣಗಳನ್ನು. ಇವೆರಡೂ ಆಕರಗಳಿಗೆ ಕೈಹಾಕದೆ, ಬಹುಜನ ಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ ಋಗ್ವೇದದಿಂದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆರಿಸಿರುವುದು ಈ ಕೃತಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭಾರತವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಪಂಪ ನಾರಣಪ್ಪ ವಿರಚಿತ ಕೃತಿಗಳು, ರಾಮಾಯಣವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನ ಈಗಾಗಲೇ ಮಹೋನ್ನತ ಕಾವ್ಯಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೂ ಬಹುಶಃ ಈ ರೀತಿಯ ವಿಭಿನ್ನ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಕಾರಣ ವಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ‘ವಿಶ್ವರಥ’ನು ‘ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ’ನಾದ ಕಥೆ ಇದರ ವಸ್ತು. ಈ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನೆ ಅಖಂಡ ಮನುಕುಲದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿಯೇ ಹೇಳುವಂತೆ “ಆರ್ಯ ದ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಮಾಗಮ, ಸಂಘರ್ಷ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಮಿಳನ, ಭರತಕುಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಯಾದ ಸುದಾಸನಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ‘ಭಾರತ’ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದಾದ ರೀತಿ, ಮಿಶ್ರರಕ್ತದ ಸುದಾಸ ‘ಸಮ್ಮಿಲನ’ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪುರೋಹಿತರಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಂದ ಉತ್ತೇಜನಗೊಂಡಿರಬಹುದಾದ ಪ್ರಸಂಗ, ಸುದಾಸನನ್ನು ವಿಜಯಿಯಾಗಿಸಿದ ದಾಶರಾಜ ಯಜ್ಞ, ಯುದ್ಧ, ಅರಸಾದ ಮಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಋಷಿಯಾದ ಬಗೆ; ಹೀಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೇ ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೨೦೦೦ದಲ್ಲಿಯೆ ಭಾರತದ ಭೂಗೋಲ, ಆಗ ಇದ್ದ ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಇತಿಹಾಸದ ಪುರಾಣ, ಸಪ್ತಸಿಂಧೂದೇಶ, ದಸ್ಯುಖಂಡ, ದಕ್ಷಿಣಾಪಥ, ಇದೆಲ್ಲ ಜೀವನ ಯಾತ್ರೆಯೇ ಕಣ್ಣುಮಂದೆ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತದೆ.”

[1] ಈ ಕಾವ್ಯದ ಸಮುದ್ರ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಈ ಮಾತುಗಳು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೂರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪಾತ್ರಗಳು ಈ ಸುವಿಶಾಲ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಕಾಮ-ಪ್ರೇಮ, ಆಸೆ-ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಶಕ್ತಿ-ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ಪ್ರಯತ್ನ-ಸಾಹಸಶೀಲತೆ-ಪರಿಶ್ರಮ, ಎಡರುತೊಡರುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಜೇಯ ಛಲ, ಬದುಕಿನ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳು ವಿಶದವಾಗಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಗೋಕಾಕರ ಅಗಾಧ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಲೋಕಾನುಭವ ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಗಾಢ ಬುದ್ಧಿಕೌಶಲಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಮಹತ್ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಆ ಯುಗದ

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿರುವ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಜೀವನವಿಕಾಸದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವಲ್ಲಿ ಗೋಕಾಕರು ತೋರುವ ಪ್ರಜ್ಞಾಕೌಶಲ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಷಯದ ಹರಹಿನಲ್ಲಿ, ವಿವೇಚನೆಯ ಪ್ರೌಢತೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಷಯದ ಬೃಹತ್ತು ಮತ್ತು ವಿವೇಚನೆಯ ಪ್ರಬುದ್ಧತೆ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮಾತ್ರ. ಈ ಅಪಾರ ವಿಸ್ತಾರದ ಸಾಮಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸಾವಯವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸುವ ಬಗೆ, ಈ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಅಖಂಡ ಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ರಸಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಮಹಾಪ್ರತಿಭಾ ಪವಾಡ- ಒಂದು ಕೃತಿಗೆ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪಟ್ಟವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ 'ರಶ್ಮಿ' ನಿರಾಶೆಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ವಕೋಶದಂಥ ವಸ್ತುವೈಪುಲ್ಯ ನಮ್ಮನ್ನು ವಿಸ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತದೆಯೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ, ಅದು ರಸಾತ್ಮಕವಾದ ಕಾವ್ಯವಾಗದೆ ಬಹುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಜೀರ್ಣ ಆಹಾರವಾಗಿ ಗಡ್ಡೆಗಡ್ಡೆಯಾಗಿ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ನಿರೂಪಣೆ ಅಧಿಕವಾಗಿ ವೈಚಾರಿಕ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಸಾಗುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಓದುಗರ ಸಹನೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. "ಪ್ರಾಚೀನ ಆರ್ಷೇಯ ಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನು ಸೃಜನಶೀಲವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಹಸಿಹಸಿಯಾಗಿ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ವರದಿಯಾಗಿದೆ, ಸಮನ್ವಯ ಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಕಾವ್ಯಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಬೆಸೆಯದೆ ಬಿರುಕು ತೋರಿ ಹೊರಗೇ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಸಪ್ರಿಯತೆ, ಶಾಬ್ದಿಕ ಬಡಬಡಿಕೆ ಭಾವಪ್ರಚೋದಕವಾಗದೆ, ಯಾವ ಔಚಿತ್ಯದ ಅರ್ಥನಿಯೋಗವನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸದೆ ಸೋಲುತ್ತದೆ....ನಾವು ಕಾವ್ಯ ಓದುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ ಅಥವಾ ಪುರಾಣನಾಮ ಚೂಡಾಮಣಿ ವಾಚನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆ ಆವರಿಸುತ್ತದೆ." [2] ಪ್ರೊ. ಗೋಕಾಕರ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಶಿಖರದತ್ತರದೊಡನೆ ಕವಿ ಗೋಕಾಕರ ಸೃಜನ ಪ್ರತಿಭೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲಾರದೆ ಸಂಯೋಗಗೊಳ್ಳದೆ ಸೋತು ಬಿಡುವುದರಿಂದ 'ಭಾರತಸಿಂಧುರಶ್ಮಿ', ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಹಿರಿಯಂಶಗಳಿದ್ದರೂ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಚ್ಯುತವಾಗಿಬಿಡುವುದು ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಒಂದು ಮಹದ್ದುರಂತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಸ್ತುಭಿನ್ನತೆ ವಸ್ತು-ವ್ಯಾಪಕತೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ, ಈ ಕಾವ್ಯ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಅದು ನೀಡುವ ಸಾಂದ್ರವಾದ ಒಟ್ಟಾನುಭವದ ಪರಿಣಾಮದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, "ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ" ಕಾವ್ಯಶಿಲ್ಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಮಾ ಸೌಧವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಸುಸಂಬದ್ಧ ಕೃತಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ." [3]

'ಭಾರತಸಿಂಧುರಶ್ಮಿ'ಯ ನಂತರ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಮತ್ತು ಬೃಹತ್ತಾದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರೊ. ಸಂ.ಶಿ. ಭೂಸನೂರಮಠರ ಭವ್ಯಮಾನವ. ಸುಮಾರು ೯೦೦ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾವ್ಯವಿದು. ರಾಮಾಯಣ ಭಾರತಗಳಿಂದ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು 'ರಶ್ಮಿ' ಭಂಗಿಸಿದಂತೆ, ಇದೂ ಭಂಗಿಸಿ ಅನ್ಯಮೂಲಕ್ಕೆ ಕೈಚಾಚಿದೆ. ಅದು ಪರಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ನಾಲಿಗೆ ಚಾಚಿದರೆ, ಇದು ಅವಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಮೂರ್ತಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದೆ. ವೀರವಿರಾಣಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ತೇಜೋನ್ವಿತವಾದ ಆದರ್ಶ ಯುತವಾದ ಬದುಕು ಈ ಕೃತಿಯ ಮೂಲದ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮಾನವ ತನ್ನ ಅವಿರತ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ, ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೇಗೆ ಭವ್ಯಮಾನವನಾಗಬಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸಿದೆ. ಕಲ್ಯಾಣಕಾಂಡ, ಶ್ರೀಶೈಲಕಾಂಡ, ಕತ್ತಲೆಯಕಾಂಡ, ಉದಯಕಾಂಡ, ಉಜ್ವಲಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಭವ್ಯಕಾಂಡ- ಎಂದು ಆರು ವಿಭಾಗವಾಗಿ ಕಂಡರಣೆಗೊಂಡಿರುವ ಈ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನ ಹಾಸಿನಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಸೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ "ಮಲಗಿದ ಮಾನವನ ವಿಷಯಸಂಸಾರ, ಹಗಲುಗತ್ತಲೆಯ ದ್ವೈತಪ್ರಪಂಚ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚಿತ್ತ ಮಾನವನ ಲಿಂಗಭೀರದ ಬ್ರಹ್ಮವಿಸ್ತಾರಗಳೇ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾವಸ್ತು. ದ್ವೈತಾದ್ವೈತಗಳ ಸೀಮೆಯನ್ನು ದಾಟಿದ ನಿರಾಲಂಬನಿ ಸ್ಥೂಲವೆ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪರವಸ್ತು." [4] ಈ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕವಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಮನನೀಯವಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸದ ಪಾತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಜೀವದಳೆದು ಮೈದುಂಬಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕೆ, ಬಸವಣ್ಣ, ಪ್ರಭುದೇವ ಮುಂತಾದ ಪಾತ್ರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಮೂಡಿನಿಂತಿವೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಗುರುಚಿನ್ನಮಲ್ಲಯ್ಯ, ಲೌಕಿಕವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ

ಗಿರಿಯಮಲ್ಲಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಪಾತ್ರಗಳೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮಾನವಕಾಂತಿಯಿಂದ ಮಿನುಗುತ್ತವೆ. ಕೌಶಿಕನ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ತಿರುವು ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಸರಳವಾದ ಸುಂದರವಾದ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರೂಪಣೆ ತುಂಬ ತಿಳಿಯಾಗಿ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತ ಓದುಗರನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ; ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಂತೂ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯ ತನ್ನದ್ದಕ್ಕೂ ವಚನಗಳ ನೆಳಲನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡಿದೆ. ಹಲವು ವಚನಗಳೇ ಉಂಡುಂಡೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಗೊಂಡಿವೆ. ಉಪನಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಭಗವದ್‌ಗೀತೆಗಳ ಭಾವಾಲೋಚನೆಗಳು ಸಹ ಅಧಿಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಮೇಳೈಸಿವೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಸ್ತುವೊಂದನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಮಾಡಲು ಹೊರಟ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ದೀರ್ಘವಾದ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಬೇಸರ ಬರಿಸುವ, ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳೇ ಪುಟಗಟ್ಟಲೆ ಹರಿಯುವುದರಿಂದ ಕಾವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅಪಾರ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸ ಇತಿಹಾಸವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯದೆ ಪುರಾಣಲೋಕಕ್ಕೂ ಮೈಚಾಚುವುದರಿಂದ ಕೃತಕತೆ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆಗಳು ಮೈಮುರಿದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಇತಿಹಾಸ ಬಯಸುವ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯನ್ನು ಪುರಾಣಕಲ್ಪನೆ ಧಿಕ್ಕರಿಸುವುದರಿಂದ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳ ವಿಘಟನೆ ಒಡಕು ದಾಂಪತ್ಯದಂತೆ ನಮಗೆ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ.[5] ಇವೆಲ್ಲದರಿಂದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಏಕತಾನತೆ ಅಪಶ್ರುತಿ ತಾನೇತಾನಾಗಿ ಕಾವ್ಯಕಟ್ಟಡ ಶಿಥಿಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮರೆಸುವ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಶಕ್ತಿಯ ಅಗ್ನಿದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರಗಿಸಿ ಎರಕ ಹುಯ್ಯುವ ಸರ್ವಭರತ್ವವನ್ನುಳ್ಳ ಪ್ರಖರ ಪ್ರತಿಭೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ವಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸಹೃದಯನನ್ನು ತನ್ಮಯಗೊಳಿಸಿ ತನ್ನೊಳಕ್ಕೆ ಸೆಳೆಯುವ ಅವಕಾಶವೂ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಕಾವ್ಯ ಇತ್ತ ಪುರಾಣವೂ ಆಗದೆ, ಅತ್ತ ಇತಿಹಾಸವೂ ಆಗದೆ ಎಡಬಿಡಂಗಿಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ಪ್ರತಿಭೆಯಿದ್ದರೂ ಚಾಮರಸ ಮತ್ತು ರಾಘವಾಂಕರು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿಸಲಾರದೆ ಹೋದ ವಿಫಲತೆ ಇಲ್ಲಿ ಮರುಕಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ, ಸಂಪುಟದಿಂದ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ದಾಪುಗಾಲು ಹಾಕಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳನ್ನು ಗುಣಗಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವಂಥ ಅನುಭವ ಸಾಂದ್ರತೆಯನ್ನೊಡ್ಡುತ್ತ, ಪಾತ್ರ ಸಂದರ್ಭ ದರ್ಶನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಮಿಂಚು ರೆಕ್ಕೆಯ ಮೆಲೆ ನಕ್ಷತ್ರ ಪಥದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ವೇಗದಿಂದ ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುವ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನದ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಎದುರು ಈ ಕಾವ್ಯ ತರಳವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

‘ಭಾರತಸಿಂಧುರಶ್ಮಿ’ ಮತ್ತು ‘ಭವ್ಯಮಾನವ’ ಕೃತಿಗಳು ಉದ್ದೇಶದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬ ಘನವಾದವುಗಳು; ಕವಿಗಳ ಪರ್ವತ ಪ್ರಯತ್ನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಬುದ್ಧವಾದವುಗಳು; ವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಪೂರ್ವವಾದವುಗಳು; ಆದರೆ ಕಾವ್ಯದ ಜೀವಾಳವೆನಿಸುವ ಕಲಾಮಹೋನ್ನತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಗರಿಷ್ಠ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಲಾರದೆ ಹೋದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸವನ್ನುಳ್ಳ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ‘ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯಂ’, ನಾರಣಪ್ಪನ ‘ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ’ಗಳ ನಂತರ ಮತ್ತು ಅದೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಏಕೈಕ ಮಹಾಕೃತಿ ‘ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ’ ಎಂಬುದು ಈ ಸಮೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸುವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವಿಮರ್ಶಕರೊಬ್ಬರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುವಂತೆ, “ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಥ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಬರದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಅದರ ಮಹಾಭಂದಸ್ಸು, ಅಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಗಂಧಿ ಕನ್ನಡ ಗಂಭೀರ... ಈ ಭಾಷೆ ಅನುಭವದ ಎಲ್ಲ ತರಂಗಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿದ ಬಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿ ಮಾಡಲಾರ ಎನ್ನುವ ಪರಿಣತಿ ಯನ್ನು ಅದು ಸಾಧಿಸಿದೆ.”[6]

೩. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ

ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದ ಕಲಾಮಹೋನ್ನತಿ ಮತ್ತು ಅಭಿವರ್ಣಿತವಾದ ಜೀವನಮಹೋನ್ನತಿಗಳ ಮಹಾಸಂಗಮವೆನಿಸಿದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಪ್ರಮುಖವೂ ಆದವು ಐದು ಮಾತ್ರ; ಹೋಮರನ ಇಲಿಯಡ್ ಮತ್ತು ಒಡಿಸ್ಸಿ; ವರ್ಜಿಲನ ಇನಿಯಡ್; ಡಾಂಟೆಯ ಡಿವೈನ್ ಕಾಮಿಡಿ ಮತ್ತು ಮಿಲ್ಟನ್ನನ ಪ್ಯಾರಡೈಸ್ ಲಾಸ್ಟ್. ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಯಾವನೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಮರೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ‘ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ’ ಕೃತಿಯ ನೆಲೆ ಬೆಲೆಗಳನ್ನು

ಗುರುತಿಸುವಾಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದು ತರತಮಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕರ್ತವ್ಯ ಕೂಡ. ಇವುಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ತುಲನೆ ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಅದು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವೂ ಅಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಕೆಲವು ಎಳೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಉಚಿತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಿಡಿದಿಡಲಾಗಿದೆ.

ಹೋಮರ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ

ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಸಿನ ವೀರಯುಗದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಾದ 'ಇಲಿಯಡ್' ಮತ್ತು 'ಒಡಿಸ್ಸಿ'ಗಳ ಕರ್ತೃವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕಂಡರಿಸಿರುವ ಜೀವನ ಪರ್ವತ ರೂಕ್ಷವೂ, ಪ್ರಜ್ಞೆಪೂರ್ವಕ ಕೌಶಲನಿರ್ಮಿತವಲ್ಲದೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಮೂಲ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ (Primary epics) ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಏಕಕವಿಕೃತವಾದ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕೃತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಕಲಾತ್ಮಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ.[7] 'ಇಲಿಯಡ್' ಮೇಲನೋಟಕ್ಕೆ ಇಲಿಯಾಸ್ ಅಥವಾ ಟ್ರಾಯ್ ನಗರದ ಕಥೆ ಅಥವಾ ಕವಿಯೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಅಖಿಲೀಸನ ರೋಷದ ಕಥೆ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮದ ಕಥೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಕ್ ಜನಾಂಗದ ನಂಬಿಕೆ ಆದರ್ಶ ಸಾಹಸ ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳ ಜೀವಂತಗಾಥೆ. 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಮೇಲನೋಟಕ್ಕೆ ರಾಮನ ಕಥೆ, ರಾಮನ ಆದರ್ಶ ಜೀವನ ವಿಕಾಸಗಳ ಕಥೆ; ಆದರೆ ವಸ್ತುತಃ ಭಾರತೀಯರ ಜೀವನ ಮಲ್ಯಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತವಿವೇಕಗಳ ಶ್ರದ್ಧಾಪ್ರಯತ್ನ ಫಲಿತವಾದ ಉದ್ವೇಗಾಮಿಯಾದ ಅಖಿಲಜೀವನವೋದಯದ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರತಿಮೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಖಿಲೀಸ್ ರಂಗದ ಮೇಲಿರುವಾಗ ಅವನ ತೇಜಸ್ಸು ವರ್ಚಸ್ಸುಗಳ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಭಾವ; ಇಲ್ಲದಾಗಲೂ ಅದರ ಅಭಾವದ ಪೂರಕ ಪರಿಣಾಮ. ಇಲ್ಲೂ ಕಾವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ತುಂಬ ರಾಮನ ಸೂರ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವ್ಯಕ್ತ ಮತ್ತು ಅವ್ಯಕ್ತ ಮುದ್ರೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ರಾಮ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತಾನೂ ಕಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಇತರರ ಕಡೆಹಕ್ಕೂ ಒಡ್ಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಮಹಿಮೋನ್ನತವಾಗಿ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ಸಿದ್ಧಿಯ ಶಿಖರಕ್ಕೆರುತ್ತಾನೆ; ಮಾನವ ಮುಟ್ಟಬಹುದಾದ ಮಹೋನ್ನತ ಸ್ತರವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿ ಸುತ್ತಾನೆ; ಅಂತೆಯೇ ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತರರನ್ನೂ ತನ್ನ ಉಜ್ವಲ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಕ್ರಮಕ್ರಮ ವಾಗಿ ಬೆಳಗಿ ಬೆಳಗಿ ಅವರ ಉದ್ವೇಗಮುಖ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಖಿಲೀಸ್ ತನ್ನ ಪ್ರಕಟತೆ ಅಥವಾ ಅಪ್ರಕಟತೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾವ್ಯಕ್ರಿಯೆಯ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು, ಅಲ್ಲಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಆಂತರಿಕ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲೂ ನೆರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೋಮರನ ಜಗತ್ತು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಭೌತಿಕ ಜಗತ್ತು; ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನದ ಜಗತ್ತು ಭೌತಿಕ ಜಗತ್ತನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸದ ಅಂತರಂಗ ಜಗತ್ತು.

ಎರಡು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಆಪಾತತಃ ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದಾಗಿ ಹೆಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಯುದ್ಧ; ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಎರಡರಲ್ಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯೇ ಪ್ರಧಾನ ಉದ್ದೇಶ. 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಈ ಆಯಾಮವನ್ನು ಮೀರಿ ಸತ್ ಮತ್ತು ಅಸತ್ ಶಕ್ತಿಗಳ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನೂ, ಸತ್ ಅಸತ್ತನ್ನು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸತ್ ಆಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಹೋಮರನ ದೇವತೆಗಳು, ಅವರಿಗಿರುವ ಅತಿಮಾನುಷವಾದ ಶಕ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ, ಅವನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಮಾನವರಿಗಿಂತ ಯಾವುದೇ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶರಲ್ಲ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಮೂಲ ವಾದ ದ್ವೇಷ ಅಸೂಯೆ ಕ್ರೌರ್ಯಗಳು ಅವರ ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಳುತ್ತವೆ. ಲೋಕಸುಧಾರಣೆ, ಲೋಕೋದ್ಧಾರ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಅವರಿಗೆ ತೀರಾ ವಿದೇಶೀಯ. 'ದರ್ಶನದ ದೇವತೆಗಳು ನಿಸ್ವಾರ್ಥಪರರು; ಕೆಲವೇಳೆ ಪಕ್ಷ ಪಾತಿಗಳಂತೆ ಗೋಚರಿಸಿದರೂ ಅದು ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ. ಅಲ್ಲಿನ ಮಾನವ ಪಾತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಾಮ ಇಹದ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ; ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳ ಹೋರಾಟ ಇಹದ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಎಂತೋ, ಅದರ ಉನ್ನತೀಕರಣ ಕ್ಷಾಗಿ ಕೂಡ ಮತ್ತು ಅಂತಿಮ ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಡ. ಮಾನವ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಹೋಮರನ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ, ಅವರಿಗೆ ಮೀರಿದ ವಿಧಿಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬದ್ಧರು. ಆದರೆ ಆ ವಿಧಿಯ ನಿರ್ಣಯವಾದರೂ ಯಾವುದೇ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಲ್ಲ; ಆ ನಿರ್ಣಯ ಏಕೆ ಹೇಗೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ನ್ಯಾಯಯುತವಾದ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲ; 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲೂ ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಪು ವಿಧಿಯದೇ. "ನೆಯ್ಯಾಳುತಿದೆ ಜಗವನೊಂದತಿ ವಿರಾಣ್ಮನಂ,

ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಂತ್ರದಿ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿಯುಂ ಜೀವಿಗಳಿಚ್ಚೆಯಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಭಾವಮಂ ನೀಡಿ”[8]- ಎಂಬುದೇ ಇದರ ಘೋಷ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ವಿಧಿಯ ತೀರ್ಪುಗಳಿಗೆ ಸಶಕ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿದೆ; ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸುಸಂಬಂಧತೆಯಿದೆ; ವ್ಯಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಸಮಷ್ಟಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಉತ್ತುಂಗ ಉದ್ದೇಶವಿದೆ. ಹೋಮರನ ಕೃತಿಗಳು ತೆರೆದು ತೋರುವ ಪೌರುಷಮಯ ಜಗತ್ತಿನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ವಿಫಲತೆಯ ವಿಷಾದದ ಶ್ರುತಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಮಿಡಿಯುತ್ತದೆ.[9] ‘ದರ್ಶನ’ದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಫಲತೆ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದರೂ, ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಉದ್ಧಾರದ ಭರವಸೆಯ ಅಮೃತಸೆಲೆ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿಯಾಗಿದೆ. ‘ಪಾಪಿಗುದ್ಧಾರಮಿಹುದೌ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹದ್ವ್ಯೂಹ ರಚನೆಯಲಿ’ ಎಂಬುದೇ ಅದರ ವಿಶ್ವಸಂದೇಶ; ಭರವಸೆಯ ಭದ್ರತೆಯ ಭರತವಾಕ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರಾಸೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊಳಗದ ಪರಮ ವಿಶೇಷ ಧ್ವನಿ ಈ ಕೃತಿಯದು.

ಹೆಲನ್, ಅಂಡ್ರೊಮಿಕೆ ಮುಂತಾದವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಿನುಗಿದರೂ ಹೋಮರನಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ‘ದರ್ಶನ’ ಪುರುಷಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿ, ಅಷ್ಟೇಕೆ ಅವನಿಗಿಂತ ಒಂದು ಕೈ ಮಿಗಿಲಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಾಧನೆ ಸಿದ್ಧಿ ಪ್ರಭಾವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಪಾತ್ರಕಲ್ಪನೆ ಸನ್ನಿವೇಶನಿರ್ಮಾಣ ಭಾವರಾಗಗಳ ಚಿತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಹೋಮರನ ಅಸಾಧಾರಣ ಕಲಾಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅವನ ಕೃತಿಗಳುಳ್ಳದ್ದಕ್ಕೂ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ ನಿರ್ಮಿತ ಪಾತ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕವಿಕಲ್ಪಿತವಾದ ನವಪಾತ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯಕಲೆ ಹೇಗೆ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಹಿಂದಿನ ಪುಟಗಳು ಶ್ರುತ ಪಡಿಸಿವೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಹೋಪಮಾಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೂಲಪ್ರೇರಣೆ ಹೋಮರನ ಕೃತಿಗಳು. ಕಾವ್ಯಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇವತಾಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮ ಕೂಡ ಹೋಮರ್ (ಇನ್ನೂ ಇತರರ)ನಿಂದಲೇ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದದ್ದಿರಬಹುದು.[10] ಹೋಮರನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನಸುಗಳ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ; ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದಲ್ಲಂತೂ ಅವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಹೋಮರ್ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಕನಸುಗಳು ಪಾತ್ರಗಳ ಭೌತಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಾರಣವಾಗಿ ವಾಚ್ಯವಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ; ದರ್ಶನದ ಕನಸುಗಳು ಪಾತ್ರಗಳ ಅಂತರಂಗದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಅನುವುಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತ ಬಹಿರಂಗದ ಕಥೆಗೆ ವಿಶೇಷ ತಿರುವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ‘ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ’ ಹೋಮರಿನಿಂದ ಕೆಲವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿ ಕೂಡ ಪಾತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಸನ್ನಿವೇಶರಚನೆ ಅಂತಃಕರಣ ಚಿತ್ರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಉತ್ತುಂಗ ಕಲಾಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದೆ.

ವರ್ಜಿಲ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ

ನಿಜವಾದ ಕ್ಲಾಸಿಕ್ ಎಂದರೆ ಇದೊಂದೇ ಎಂದು ಟಿ.ಎಸ್. ಎಲಿಯಟ್‌ನಿಂದ ಪ್ರಶಂಸೆ ಪಡೆದ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ವರ್ಜಿಲನ ಈನಿಯಡ್.[11] ಟ್ರಾಯ್‌ನಗರ ನಿರ್ನಾಮವಾದ ನಂತರ, ದೈವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ದಾರಿಯುಧಕ್ಕೂ ನೂರಾರು ಮಹಾಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ, ತನ್ನ ಭಲ ಸಾಹಸ ಸ್ನೇಹಶೀಲತೆ ದೈವಭಕ್ತಿ ಸಂಘಟನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸಮಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಂದ ರೋಮ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮಹಾವೀರ ಈನಿಯಸನ ಸಾಧನಾಗಾಥೆ ಇದರ ವಸ್ತು. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮರನ ‘ಇಲಿಯಡ್’ನ ಮುಂದುವರಿಕೆ ಇದು. ಇಲಿಯಡ್ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾನಾಯಕ ಅಖಿಲೀಸ್ ಆದರೂ, ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಅವನ ಹಾಜರಾತಿಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಡಿಸ್ಸಿಯ ನಾಯಕ ನಾದ ಒಡಿಸ್ಸೂಸ್‌ನಂತೆ, ರಾಮಾಯಣದ ನಾಯಕನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಂತೆ, ಈನಿಯಡ್ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಈನಿಯಸ್ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ವಸ್ತುವನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಂತೆ, ಈನಿಯಡ್‌ನ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಮರನಿಂದ, ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನವಾದ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಡಯನೀಜಿಯಸ್, ಲಿವಿ, ಸ್ಟ್ರಾಬೊ ಮುಂತಾದ ಲೇಖಕರ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ವರ್ಜಿಲ್ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹೋಮರನ ಒಡಿಸ್ಸಿಯ ನಾಯಕನ ಗೊತ್ತು ಗುರಿಯಿಲ್ಲದ ಅಲೆದಾಟದ ಎಷ್ಟೋ ಭಾಗಗಳು ಈನಿಯಸ್‌ನ ಸಂಚಾರದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿತವಾಗಿವೆ.[12] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನ ಆ ಈ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪದ ಆರೋಪದ ದನಿಯೆತ್ತುವವರು ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು

ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅನ್ಯರಿಂದ ವಸ್ತುಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ದೊಡ್ಡವನಾಗಲಿ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಲಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು, ಅವುಗಳನ್ನು ಅಸ್ಥಿಗತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆದ್ಭುತ ಕಲಾಸೌಧವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವರ್ಜಿಲ್ ಸಾಬೀತು ಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ವಾಲ್ಟಿಕ್ರಿಯಿಂದ, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ, ಇತರ ಕೃತಿಗಲಿಂದ ಕೆಲವಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವುಗಳನ್ನು ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ ಮರುಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ಬೆಸುಗೆಯನ್ನು ವರ್ಜಿಲ್ ಅತ್ಯಂತ ಸುಭದ್ರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳುದ್ದಕ್ಕೂ ಮಾನವನ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ವಿಫಲತೆ ಸಫಲತೆಗಳ ಹೃದ್ರಮ್ಯ ಭಾವರಾಗಗಳ ಜೀವಂತ ಜ್ವಲಂತ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಮೈ ಜುಮ್ಮೆನಿ ಸುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ ವರ್ಜಿಲ್. ಸಾಗರಯಾನದ ಅನಂತಯಾತನೆಯ ರುದ್ರಚಿತ್ರಣ, ಅಧೋಲೋಕದ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ರೋಮಾಂಚಕಾರೀ ವರ್ಣನೆ ಅವನ ಕಲಾಕೌಶಲಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ವೀರ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೆಂತೋ ಅಂತೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಖಾಸಗಿಯಾದ ಮಾರ್ದವ ವಾದ ವಿಷಾದಮಯವಾದ ಪ್ರಣಯ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೂ ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಆತ ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲ ನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಡಿಡೋ ರಾಣಿಯ ಪ್ರಸಂಗ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಈನಿಯಸ್ ತೋರುವ ಪ್ರೀತಿ ಸ್ನೇಹ ಗೌರವಗಳು 'ದರ್ಶನ'ದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತವೆ. ಈನಿಯಸನ ಪಾತ್ರ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೈದುಂಬಿ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ, ಆದರೆ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿ, ಉನ್ನತೋನ್ನತವಾಗುವಂತೆ ವರ್ಜಿಲ್ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ದರ್ಶನ'ದ ರಾಮಕೂಡ ಹೀಗೆಯೇ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಮಹಾಮಾನವನಾಗಿ ದೇವಮಾನವನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ವರ್ಜಿಲನ ನಾಯಕ, ರಾಮನಂತೆ ಇತರರನ್ನೂ ಬೆಳೆಸುತ್ತ ಪರಮಗುರಿಯತ್ತ ನಡೆಸುವವನಲ್ಲ, ಅದು ವರ್ಜಿಲನ ಉದ್ದೇಶವೂ ಅಲ್ಲ. ಅವನ ನಾಯಕ ಕೇವಲ ಮಾನವ. ಇಡೀ ಕಾವ್ಯದ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತ, ಅವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಸಮಷ್ಟಿಹಿತದ ಕಡೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಹೂಡುವ 'ದರ್ಶನ'ದ ರಾಮ ಈನಿಯಸ್‌ನಿಗಿಂತ ಬಹು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ವರ್ಜಿಲ್ ಪ್ರತಿನಾಯಕನನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ವಿಧಾನ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತರವಾದುದು. ಇಲ್ಲೂ ಹೋಮರನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ವರ್ಜಿಲ್ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಖಳನೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸದೆ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ತೀವ್ರ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತುಂಬು ಪಾತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಟರ್ನಸನನ್ನು ಕವಿ ಕಡೆದಿದ್ದಾನೆ. 'ದರ್ಶನ'ದ ರಾವಣ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಈ ಪಾತ್ರ ಕಿಂಚಿತ್ ಹೋಲಿದರೂ ಕುವೆಂಪು ಲೇಖನಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಪಡೆದಿರುವ ವಿನ್ಯಾಸ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾದದ್ದು. ಹಿರಿಯರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಟರ್ನಸ್ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಈ ನಿಯಸನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದು, ದೇವತೆಯ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದಾಗಿ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಉಭಯ ಸೇನೆಗಳೂ ಕೆರಳಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುವುದೂ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವ ರಾವಣನ ಯುದ್ಧ ಸಂದರ್ಭದ ಇಂಥದೇ ಘಟನೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿರ ಬಹುದೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಧುತೆಂದು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರು ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ, ದುಃಖ ಸ್ನೇಹ ಪ್ರೀತಿಗಳ ಆಳವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆದು ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ವರ್ಜಿಲ್ ಬಹು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥದೇ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು 'ದರ್ಶನ' ನಮಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ವರ್ಜಿಲನ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣ ಅವನು ಹೆಕ್ಕಾಮೀಟರನ್ನು ಮತ್ತು ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಸರ್ವಸಮರ್ಥ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಗೆ. ಮಹಾಭಂದಸ್ಸನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸಮಸ್ತ ಸ್ತರದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೊಡ್ಡಿ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ದುಡಿಸಿ ಕೊಂಡ 'ದರ್ಶನ'ದ ಕವಿಯ ಹಿರಿಮೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯ. ಹೀಗೆ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ದಲ್ಲಿ, ಛಂದೋ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ, ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಸಜೀವವೂ ಸದೃಶವೂ ಅತ್ಯುನ್ನತವೂ ಆದ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಚೀನ ವಸ್ತುವನ್ನಾ ಧರಿಸಿಯೂ ಮೆರೆದ ಅದ್ಭುತ ಸ್ತೋಪಜ್ಞತೆಯಲ್ಲಿ 'ದರ್ಶನ' ಮತ್ತು ಈನಿಯಡ್ ಸಾಮ್ಯ ವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ 'ದರ್ಶನ'ದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಸರ್ವಗ್ರಾಸಿಯೂ ಸರ್ವ ಪ್ರಚೋದಕವೂ ಆದ ಅಖಂಡ ದರ್ಶನಸಿದ್ಧಿ ವರ್ಜಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಡಾಂಟೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ

ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾದ ದೇಶ ಭಾಷೆಯೊಂದನ್ನು ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಮಹಾಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಹೂಡಿ ಅದ್ಭುತ ಯಶಸ್ಸು ಸಾಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕೃತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ವಸ್ತುವೊಂದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮುರಿದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ವಸ್ತುವೊಂದನ್ನು ಮಹಾಕೃತಿಯ ಜೀವಸೂತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆ ಅಸಮಾನವಾದುದೆಂದು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ ಅಸೀಮ ಸಾಹಸಿಯಾದ ಮಹಾಕವಿ ಇಟಲಿಯ ಡಾಂಟೆ. ಗಟ್ಟಿಯಾದ ದಟ್ಟವಾದ ವಸ್ತುವುಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಶೃಂಗಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಂಗಮಗೊಳಿಸಿದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಹಿರಿಮೆ ಅವನದು. ನರಕ, ಶುದ್ಧೀಕರಣಲೋಕ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗ ಎಂದು ವಿಭಾಗಿಸಿದ ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳ ಬೃಹತ್‌ಕಾವ್ಯ ಇದು. ಡಾಂಟೆಯೇ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆ, ಆತ್ಮದ ಮರಣೋತ್ತರ ಕಾಲದ ಸ್ಥಿತಿ ಈ ಕೃತಿಯ ವಸ್ತು. ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕ ಸ್ವತಃ ಡಾಂಟೆ. ಮರ್ತ್ಯದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಆತ ಕೈಗೊಂಡ ಮಹಾಯಾತ್ರೆಯ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿಯೂ ಅದ್ಭುತವೂ ಅದ ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮಾನವ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟ ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಆತ ದೈವದ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದೇ ಈ ಕೃತಿಯ ಧ್ವನಿ. ಶುಷ್ಕವೆನಿಸುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಮನಮೋಹಕವಾದ ಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯದ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಮಾಡಿದ ಹಿರಿಮೆ ಇವನದು.

ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಡಾಂಟೆಯ ಡಿವೈನ್‌ಕಾಮೆಡಿಗೂ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾದ ಕೆಲವು ಸಾಮ್ಯಗಳಿವೆ. ಆತ್ಮ ನರಕಲೋಕ, ಶುದ್ಧೀಕರಣಲೋಕಗಳ ಮೂಲಕ ಅನಂತ ಸಾಹಸದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಹಾದು ಬಂದಾಗ, ಅದು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವನ್ನು ತಲಪುವ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆಗ ಭಗವತ್‌ಶಕ್ತಿ ಕೈಚಾಚಿ ಆತ್ಮವನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಡಾಂಟೆಯ ನಿಲುವು. ಈ ಮಹಾಸಾಧನೆಯ ಮೂರು ಮಜಲುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲೆಂದೇ ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಗನುಸಾರವಾಗಿ, ಆತ್ಮ ಅನ್ನಮಯ ಕೋಶದಿಂದ ಹಾದು ಪ್ರಾಣಮಯ ಮನೋಮಯವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಚರಿಸಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಆನಂದಮಯ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಿಲುವನ್ನು ತಾಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು, ಮಾನವತೆ ವಾನರತೆ ದಾನವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುವಂತೆ ಅಯೋಧ್ಯಾಸಂಪುಟಂ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಸಂಪುಟಂ, ಲಂಕಾಸಂಪುಟಂ ಎಂದೂ, ದೈವತ್ವಕ್ಕೇರಿದ ನಿಲುವನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸಲು ಕೊನೆಯ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಶ್ರೀಸಂಪುಟಂ ಎಂದೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಸಂಪುಟ ವಿಜ್ಞಾನಮಯ ಮತ್ತು ಆನಂದಮಯಕೋಶಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ಉರ್ಧ್ವಗಾಮೀ ಚೇತನವುಳ್ಳ ಮಾನವ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಆನಂದಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಅನುಚಿತ ಸ್ವಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತನ ಹಿರಿಮೆ ಇರುವುದು ಸಾಧನೆಯ ಕೆಳಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರಲೋಭನೆಗಳ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿ ಅವರನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ತಾನು ಪಡೆಯುವ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಪಾಲುದಾರರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸರ್ವೋದಯ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ. ಅಂತೆಯೇ ಶ್ರೀರಾಮ ತನಗಿಂತ ಕೆಳಸ್ತರದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ವಾನರರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ದಾನವರೆಡೆಗೆ ತೆರಳಿ, ಅನಂತರ ಅವರೊಡನೆ ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ವಿರಾಡ್‌ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಲೌಕಿಕ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನೂ ಉನ್ನತೀಕರಿಸಿದ ಆನಂದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಡಾಂಟೆ ಕೂಡ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಸಾಧನಾ ಪರ್ವತವನ್ನು ಏರಲಾರದೆ ಸೋತು, ನಂತರ ವರ್ಜಿಲನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ, ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಪ್ರೇಮಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಬಿಯಾಟ್ರಿಸೊಡನೆ ದೈವದರ್ಶನ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಡಿವೈನ್ ಕಾಮೆಡಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಗಳೆರಡೂ ಬೃಹತ್ ರೂಪಕ ಕಾವ್ಯಗಳು.

ಡಾಂಟೆಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲರ ಅಪೂರ್ವ ಸಮಾಗಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ಕವಿ ಉಪಮೆ, ಮಹೋಪಮೆ, ರೂಪಕಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜಗಳನ್ನು ಮೂಲವಸ್ತುವಿನ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬೆಸೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಡಾಂಟಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ “ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯ ಆತ್ಮವೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ, ಆ ಭಗವದ್‌ಜ್ಯೋತಿಯಿಂದ ದೀಪ್ತವಾದ ಸೊಡರು. ಆತ್ಮ ಹಾಗೂ ಪರಮಾತ್ಮಗಳ ಮೂಲಸತ್ಯ ಒಂದೇ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಈ ಅನಂತ ಆತ್ಮಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆತ್ಮವೂ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಯೆಯ ಮುಸುಕು ಆವರಿಸಿರುವುದುಂಟು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆತ್ಮ ತನ್ನತನವನ್ನೇ, ತನ್ನ ಮೂಲಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ವಿಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಆತ್ಮಗಳ ಪುನರುತ್ಥಾನ ಅವಶ್ಯಕ.”[13] ಇದರ ವಿಸ್ತೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೇ ಡಾಂಟಿಯ ಕೃತಿ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಈ ದಾರ್ಶನಿಕ ನಿಲುವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು, ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷೆ ನಿಗ್ರಹ ಎಂಬ ಪದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಸತ್ ಅಸತ್ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಪರತತ್ವದ ಎರಡು ಮುಖ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಮ ರಾವಣ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಎರಡು ಮುಖಗಳು ಅಥವಾ ಪದರುಗಳು. ಇದ್ದಿಲು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಜ್ರವಾಗುವಂತೆ, ರಾಮಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರೇರಣೆ ಪ್ರಭಾವ ಒತ್ತಡಗಳಿಂದ ರಾವಣತ್ವ ರಾಮತ್ವದಡೆಗೆ ಮುಖ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ರಾಮತ್ವವೇ ಆಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯ ಬೆಂಬಲ ಇದ್ದರೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನ, ಡಾಂಟಿಯ ಕೃತಿಯಂತೆಯೇ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ದಾರ್ಶನಿಕ ಕಾವ್ಯ.

ಡಾಂಟಿ ಒಬ್ಬ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಕಥನಕುಶಲಿ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆತನ ಪ್ರಯಾಣದ ನಿರೂಪಣೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಜವಾಗಿ ಸಲೀಲವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕುಸುರಿಸುತ್ತ ಕುಸುಮಿಸುತ್ತ ಆಪ್ತವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನದ ಕಥನ ಗತಿಯಲ್ಲೂ ಈ ಚಿತ್ರಕತೆಯನ್ನು ಸಮ್ಮೋಹಕತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಡಾಂಟಿಯ ಶೈಲಿಯಷ್ಟು ‘ದರ್ಶನ’ದ ಶೈಲಿ ಸರಳವಲ್ಲ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಅದರ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಅದರ ಪ್ರವಾಹಗತಿಗೆ ಆತಂಕ ತಂದಿರುವುದು ಅಪರೂಪ. ಇನ್ನು ಡಾಂಟಿಯಂತೆಯೇ ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಮಾಲೆ ಮಾಲೆಯಾಗಿ ಉಪಮೆ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಲೀಲಾಜಲವಾಗಿ ಸಚಿತ್ರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕಾವ್ಯದ ಕಲಾಮಲ್ಯವನ್ನು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾಂಟಿಯಂತಹ ಪರಿಪೂರ್ಣ ದಾರ್ಶನಿಕ ಕಾವ್ಯ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ; ಅಂತೆಯೇ ‘ದರ್ಶನ’ದಂತಹ ದರ್ಶನಾಂತರ್ಗತ ಮಹಾಕೃತಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ.

ಮಿಲ್ಟನ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕವಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅತ್ಯಂತ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದವನೆಂದರೆ ಮಿಲ್ಟನ್. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಹಲವು. ಮೂಲತಃ ಇಬ್ಬರೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮನೋ ಭಾವದವರು, ಅದರ ಸದರ್ಥದಲ್ಲಿ. ಎಳವೆಯಿಂದಲೂ ಮಿಲ್ಟನ್ ತುಂಬ ಗಂಭೀರ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಶೀಲ, ಗೊಡ್ಡು ಕಂದಾಚಾರಗಳಿಗೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕದವನು. ಕೊಳೆತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಜೋತುಬಿದ್ದು ದೈವ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜನತೆಯನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚರ್ಚುಗಳ ವಿರುದ್ಧ, ಅವರ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಪ್ರಮತ್ತರಾಗಿ ಭೋಗಲೋಲುಪರವಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೆದ್ದು ಅವರ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ಬಂಡುಕೋರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ದಿಟ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಮಹತ್ತಾದುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ, ಮಹಾಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಗ್ರೀಕ್ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಕರತಲಾಮಲಕ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು, ಭಾವಗೀತೆ, ಗದ್ಯ, ನಾಟಕ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒರೆಗಿಕ್ಕಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಪ್ರಜ್ವಲಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಕೃಷಿಗೆ ಸಿದ್ಧನಾದ ಸಾಧಕ. ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ತನ್ನದೇ ಆದ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಭಾಷಾಶೈಲಿಯನ್ನೂ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ತಾನು ನಂಬಿದ ನಡೆದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಿಸಿದ ಮಹಾ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ. ಇದೇ ರೀತಿ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಗಂಭೀರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು, ಹಳಸಲು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯನ್ನು ರಾಜಶಾಹಿಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತ, ಅವುಗಳ ಮತ್ತು ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ವೈಚಾರಿಕ ಸಮರವನ್ನು ಸಾರಿ ಯುವ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತ, ದೇವರು ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಮೂಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತ, ಕನ್ನಡ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಮನನ ಮಾಡಿ ಅಪಾರ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಮತ್ತು

ಜ್ಞಾನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಭಾವಗೀತೆ ಖಂಡಕಾವ್ಯ ನಾಟಕ ಗದ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಿಯತೆ ಸೃಜನಶೀಲತೆಗಳನ್ನು ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿವರ್ಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ದರ್ಶನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಮ್ಮುಖವಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವರು ಕುವೆಂಪು. ತನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೆತ್ತಲು ಬೈಬಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುವನ್ನು ಮಿಲ್ಟನ್ ಆರಿಸಿಕೊಂಡ; ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವನ್ನು ಧ್ವನಿಸಲು ಭಾರತೀಯರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಲ್ಯಗಳ ಪ್ರತೀಕ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಮಾಯಣದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡವರು ಕುವೆಂಪು. ದೇವರ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾನವರಿಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿ ತೋರಿಸಲು ಮಿಲ್ಟನ್ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ; ಪಾಪಿಗುದ್ಧಾರಮಿಹುದೌ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹದ್ವ್ಯಾಹ ರಚನೆಯಲಿ ಎಂಬ ಜೀವನ ಭರವಸೆಯ ಜೀವಪರವಾದ ಪುರೋಗಾಮಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲು ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಮಿಲ್ಟನ್‌ನದೂ ದಾರ್ಶನಿಕ ಕೃತಿ; ಕುವೆಂಪು ಅವರದೂ ದಾರ್ಶನಿಕ ಕೃತಿ. ಇಬ್ಬರೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಪರಮಕಾವ್ಯಸೌಂದರ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿದರು.

ನರಕ ಸ್ವರ್ಗ ಭೂಲೋಕಗಳ ಮೂರು ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕಥನಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತಿವತ್ತಾಗಿ ರೋಮಾಂಚಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ ಮಿಲ್ಟನ್. ಅಧಿದೈವ ಸೈತಾನರ ಸಂಘರ್ಷ, ಸೈತಾನನ ನರಕವಾಸ, ಅವನ ಸ್ವರ್ಗಾರೋಹಣ ಸಾಹಸಗಳು ಅದ್ಭುತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಸೈತಾನನ ಪಾತ್ರ ದೇವರ ಪಾತ್ರಕ್ಕಿಂತ ಉಜ್ವಲವಾಗಿದ್ದು ಅವನು ಮಾನವನ ನಿರ್ಬಂಧರಿಹಿತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಮಾನವ ಪತನವನ್ನು ತಡೆಯಲು ದೇವತೆಗಳು ಪಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ, ಆದಿ ಮಾತಾಪಿತರ ಆರಂಭದ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯ ಗಾಢತೆ, ಪ್ರಲೋಭಿತರಾದ ನಂತರದ ಅವರ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕತೆ, ದೇವಪುತ್ರ ನಿಂದ ದೊರಕುವ ಪರಿಹಾರದ ಕಥನ ಮುಂತಾದುವು ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ದೇವಲೋಕ, ನರಕಲೋಕ ಮತ್ತು ಈಡನ್ ವನದ ವರ್ಣನೆಗಳು ಕವಿಯ ವರ್ಣನಾ ನೈಪುಣ್ಯದ ಕಲ್ಪನಾ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಶಿಖರ ಭಾಗಗಳಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಹೋಪಮೆಗಳು, ಭವ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮಹೋನ್ನತ ಸ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಸುಗುಣ ಗಂಭೀರವಾದ ಪ್ರೌಢಭಾಷೆ ಕಾವ್ಯದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಪದಪುಂಜಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಭಾಷೆಯು - ಎಲ್ಲ ಕಲಾತ್ಮಕ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೂ ಮಿಲ್ಟನ್ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ; ಹಿಂದೆಂದೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಮುಟ್ಟದ ಮಹೋನ್ನತ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭಾಷೆಯ ಮಹಾ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಿಲ್ಟನ್ ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್‌ನ್ನು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನದೇ ಆದ ಓಜೋನ್ವಿತವೂ ತೇಜೋನ್ವಿತವೂ ಆದ ಪ್ರಚಂಡ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾಶೈಲಿ, ಮಹಾಛಂದಸ್ಸು, ಮಹಾಕಲ್ಪನೆಗಳ ಅಸದೃಶ ಸಂಗಮವನ್ನಾಗಿ ತನ್ನ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ; ಪ್ರಪಂಚದ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು, ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯ ಧಾಟಿ ದಾರಿ ಧೈಯಗಳನ್ನೇ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಕವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪೂರ್ವಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ ನವೀನವೂ ಉತ್ತುಂಗವೂ ಆದ ಅನ್ಯಾದೃಶ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ರಾಮ, ಸೀತೆ, ಮಂಥರೆ, ಮಂಡೋದರಿ, ಅಂಜನೇಯ, ಉರ್ಮಿಳೆ, ರಾವಣ ಮುಂತಾದ ಹತ್ತಾರು ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂರ್ತೀಕರಣದಲ್ಲಿ; ರಾವಣನ ಆತ್ಮಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅನಲೆಯ ದುಃಖದಲ್ಲಿ, ಚಂದ್ರನಖಿ-ರಾವಣರ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ, ರಾಮನ ಆತ್ಮಗ್ಲಾನಿಯಲ್ಲಿ, ಅಯೋಧ್ಯಾಂತಃಪುರದ ದುಃಖಾನಲತಪ್ಪವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ, ವಾಲಿಯ ಅವಸಾನದಲ್ಲಿ-ಮೊದಲಾದ ನೂರಾರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಲ್ಟನ್‌ನ ದಿವ್ಯೋಕಲಾಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಮೆರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಂಜನೇಯನ ಸಾಗರೋಲ್ಲಂಘನ, ದಶಾನನ ಸ್ವಪ್ನಸಿದ್ಧಿ, ಶ್ರೀರಾಮರಾವಣ ಚಿತ್‌ಪಶ್ರೀ, ರಸಮಲ್ಲೆ ರುದ್ರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ರೌದ್ರಮುಂ, ಅಭಿಷೇಕ ವಿರಾಡ್ ದರ್ಶನಂ-ಮುಂತಾದ ಭಾಗಗಳು ಭವ್ಯತಾನುಭವದ ಚರಮಸೀಮೆಯನ್ನು ತಲಪುತ್ತವೆ; ಮಿಲ್ಟನ್‌ನ ಭವ್ಯಕಲ್ಪನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ತುಲನೆಗೆ ನಿರ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳು ಮೆರೆಯುವ ವೈಭವ ಏರು ಔನ್ನತ್ಯ ಮಹಾಕಲೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದಾದಂಥವು. ಇನ್ನು ನಿಸರ್ಗದ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವೂ ವರ್ಣರಂಜಿತವೂ ಆದ ವರ್ಣನೆಗಳಂತೂ ಕವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯ ಅನನ್ಯಾನುಭವದ ಜ್ವಲಂತ ದಾಖಲೆ

ಗಳಾಗಿವೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕವಿಗಳಿಂದ-ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೋಮರ್ ಮತ್ತು ಮಿಲ್ಟನ್-ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ, ಕವಿಯ ಸ್ವಾನುಭವದ ಬೃಹನ್‌ಮೂಸೆಯಲ್ಲಿ ಕುದಿಗೊಂಡು ಹೊಮ್ಮಿರುವ ಮಹೋಪಮೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಾದರೂ ವ್ಯಾಪಕವೂ ಮೂರ್ತವೂ ಧ್ವನಿಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಮಹಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತ ಕೃತಿಗೆ ಅಸದೃಶ ಶೋಭೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಾಳತವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಧಿಕೌನ್ನತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯ ಸರ್ವಂಕಷವಾದ ಭವ್ಯಶೈಲಿ ಮಿಲ್ಟನ್ನನ ಮಹಾಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಮಿಲ್ಟನ್ನನಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನ ದಿಂದ ಈ ಅದ್ವಿತೀಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ-ಸಂಸ್ಕೃತಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹದದ ವಿವಿಧಾಲಂಕಾರ ಸಮನ್ವಿತವಾದ ಅವರೋಹಣಾರೋಹಣ ಗುಣದ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಂತರ್‌ವಿನ್ಯಾಸದ ಈ ಪರ್ವತಶೈಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಎತ್ತರ ಬಿತ್ತರಗಳನ್ನೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸಂವಹನಿಸುತ್ತದೆ. ಮಿಲ್ಟನ್ನನಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಸಹ ತಮ್ಮ ಸುದೀರ್ಘಕಾಲದ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯ ಕೃಷಿಯ ಪ್ರಗಾಢ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಕ ಅನುಭವಗಳ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಛಂದೋಪರಂಪರೆಯ ಸಶಕ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಾವ ಭಾಷೆ ಆಲೋಚನೆ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಹಾಸು ಬೀಸು ಔನ್ನತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ಮಿಡಿಯುವಂತಹ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಮಹಾಛಂದಸ್ಸನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಮಿಲ್ಟನ್ನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕೂಡ ಹಲವು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ಯಾರಡೈಸ್ ಲಾಸ್ಡ್ ಕಾವ್ಯದ ಕಲಾಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೇಲಿನ ಈ ಸ್ಥೂಲ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' "ಮಹಾ ಕಾವ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದುನಿಂತ ಆಧುನಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯ"[14] ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಪಂಪನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಕನ್ನಡದ ಮೂರನೆಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಕಾಲಮಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಿರಿದಾದರೂ ಗುಣಮಹಿಮೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ"[15] ಪ್ರಪಂಚದ ಕೆಲವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಹಾಕಾವ್ಯ(classics)ಗಳ ವಿರಳ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಮಹೋನ್ನತ ಕೃತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ.

[1] ಡಾ. ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ್, ಭಾರತಸಿಂಧುರಶ್ಮಿ, ಸಂಪುಟ-೧, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ.

[2] ಡಾ. ಹಂ.ಪ. ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ವಿ.ಕೃ.ಗೋಕಾಕ್, ಪು. ೪೩-೪೪.

[3] ಎಚ್.ಎಂ. ಚನ್ನಯ್ಯ, ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ, ೧೯೯೬, ಪು. ೧೧೧.

[4] ಪ್ರಾ.ಸಂ. ಶಿ. ಭೂಸನೂರಮಠ, ಭವ್ಯಮಾನವ, ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ.

[5] ನೋಡಿ : ಎಚ್.ಆರ್. ಅಮರನಾಥ, ಮೂರು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು, ಪು. ೬೦-೬೫.

[6] ಎಚ್.ಎಂ. ಚನ್ನಯ್ಯ, ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ, ೧೯೯೬, ಪು. ೧೧೧.

[7] ಎಚ್.ಜೆ. ಲಕ್ಕವ್ವಗೌಡ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು (ಸಂ. ಡಾ. ಶ್ರೀಕಂಠ ಕೂಡಿಗಿ), ಪು. ೯-೧೧.

[8] ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಅಯೋಧ್ಯಾ ಸಂಪುಟಂ, ಪು. ೫೮-೫೯, ಸಾಲು ೧೩೧-೩೪.

[9] ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಹೋಮರ್, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ, ಪು. ೩೫೦.

[10] ಕೆ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನವೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆ (ಸಂ. ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ), ಪು. ೯೪-೧೦೮.

[11] T.S. Eliot, What is a classic? p. 29.

[12] ಹೋಮರ್ ಮತ್ತು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಯಾವ ಯಾವ ಮೂಲಗಳಿಂದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮಾಡಿರುವರೆಂಬುದರ ಅಧ್ಯಯನ ತುಂಬ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿ.

[13] ಎಂ. ಜೈಕುಮಾರ್, ಡಾಂಟೆ, ಪು. ೧೯.

[14] ಡಾ. ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಪು. ೧.

[15] ಡಾ. ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ಭಾಗ-೧, ಪು. ೧೮೯.